

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

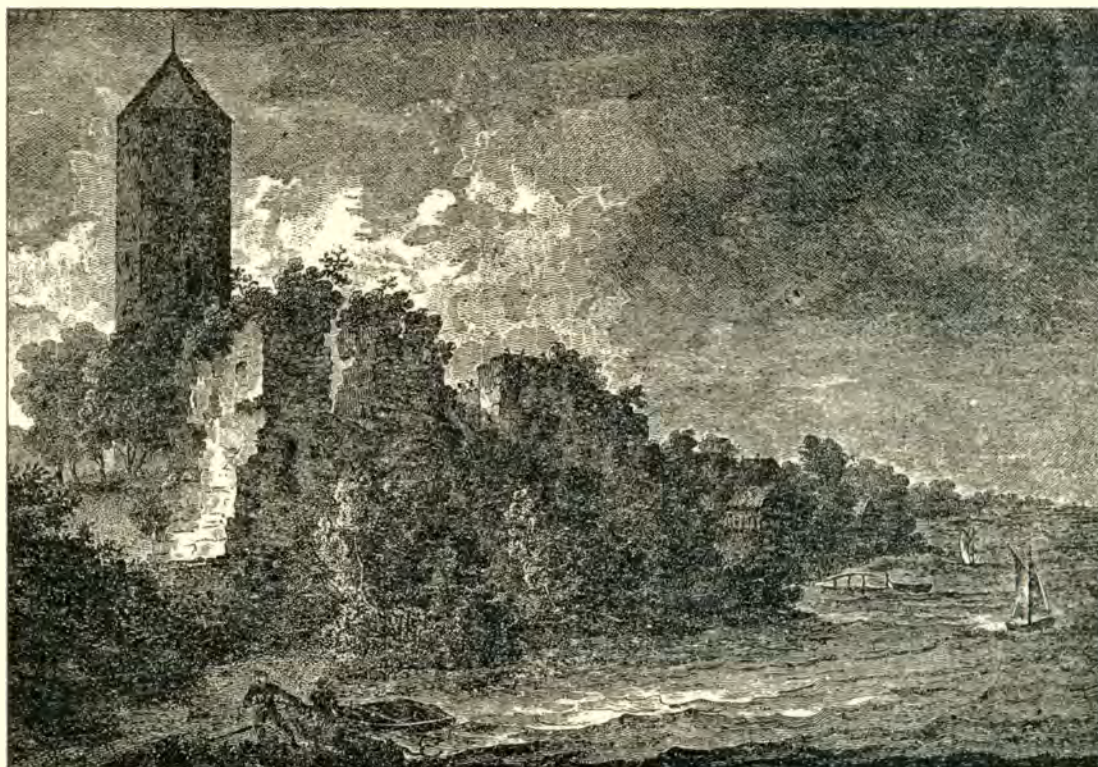
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

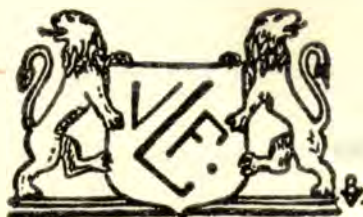
Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DANSKE BYER OG SOGNE

PRÆSTØ AMT

1. HÆFTE

DANSKE BYER OG SOGNE

HISTORISKE OG PERSONALHISTORISKE
OPLYSNINGER OM LAND
OG BY

14. BIND
PRÆSTØ AMT

„VORT LAND“S FORLAG
KØBENHAVN F. — 1935

Dette Værk er trykt i 800 numererede
Eksemplarer, hvoraf dette er

Nr. 662

GUSTAV TOFT, Amtmand, K², DM., R. af S. N. Orden, er født den 10. Februar 1879 i København som Son af Kommunelæge, Dr. med. L. F. Toft og Hustru Augusta, født Ortved. Gift 1909 med Sophie Kier.

Student 1897, cand. jur. 1905, Fuldmægtig ved Sjællands Stiftamt fra 1905 -15, Assistent i Indenrigsministeriet 1909, fung. Fuldmægtig 1915, Fuldmægtig og Ekspeditionssekretær 1917, kst. Amtmand over Thisted Amt 1919, kst. Kontorchef i Indenrigsministeriet 1920, kst. Stiftamtmand over Sjællands Stift og Amtmand over Københavns Amt 1920, Amtmand over Ringkøbing Amt 1920, over Præsto Amt 1926.

Medlem af Tilsynsraadet ved Sparekassen for Næstved og Omegn, Medlem af Bestyrelsen for Kronprins Frederiks Fond 1920, Medlem af

Sogneraads-Tidendes Redaktion 1914-20, Formand for Kallehavebanens Repræsentantskab og for Repræsentantskabet for Næstved -Præsto -Mern-Jernbane samt for Kommunerepræsentantskabet for Den østsjællandske Jernbane, Medlem af Bestyrelsen for Danske Privatbaners Pensions- og Enkekasse af 1898, Formand for Historisk Samfund for Præsto Amt.

MEDLEMMER AF PRÆSTØ AMTSRAAD ER:

Landstingsmand *A. P. Hansen*, Lendemark. Husmand *Soren Hansen*, Stolpehuse. Fisker *Aksel Henriksen*, Gl. Tappernoje. Tomrermester *E. Henriksen*, Tybjerglille. Togbetjent *H. C. Nielsen*, Masnedsund. Gaardforpagter *Ingvorsen*, Herfølge. Gaardejer *Age Nielsen*, Stubberup. Gaardejer *Anders Andersen*, Bakkegaard. Gaardejer *Jens Pedersen*, Vrangstrup. Gaardejer *Otto Larsen*, Roholte. Gaardejer *Johs. Gronager*, Raabylille. Parcellist *Lars Rasmussen*, Neble pr. Lundby og Gaardforpagter *Rs. Jensen*, Strøby.

Næstved omkring 1753.

N Æ S T V E D

DET kan ikke undgaas, naar der skal gives Skildringer af de forskellige danske Købstæders Historie, at der bliver noget ensartet over dem. De fleste Stæder har det tilfælles, at deres Oprindelse skjuler sig i Fortidens Mørke. Hvem der først har slaact sig ned paa det enkelte Sted, kan ikke siges, ejheller hvornaar dette har fundet Sted, men Udviklingen har som Regel været den, at efterhaanden har en Landsby eller et Bondesamfund hævet sig paa de omkringliggende Landsbyers Bekostning, og tilsidst — efter Aarhundreders Forløb — har den ene eller anden Konge fundet det rimeligt og forsvarligt at give en saadan Landsby Købstadsrettigheder. Men dermed var kun det første Skridt gjort. I Aarhundreder har de, saa at sige, alle maattet føre en Kamp for deres Tilværelse, angrebet som de blev, baade af fremmede og hjemlige Fjender og Uvenner. Til Tider har de haft svært ved at hævde sig, trængt baade paa den ene eller anden Maade. Ildebrande, som har spillet en stor Rolle i vore Købstæders Historie, har hærget dem, har lagt større eller mindre Dele af dem i Aske, de Krige, som er gaet hen over Land og Folk, har kunnet bringe dem til Afgrundens Rand, men alligevel har de staaet det igennem, har atter rejst sig, og de nyere Tider har for de fleste af dem bragt Udvikling og Udvidelse med sig. Dette er de fælles Hovedtræk i Byernes Historie.

Næstved omkring 1760.

Men ved Siden deraf har der dog været Forhold, som har været særegne for den enkelte By, og til mange af dem knytter der sig Begivenheder, som har haft Betydning endogsaa for hele Landet.

Hvad nu Næstved angaar, kan det heller ikke for dens Vedkommende siges, naar den Landsby, hvorfra den fremgik, blev til, men en Ting er sikkert, at der her i den tidlige Middelalder har ligget en Kirkeby, thi da den sjællandske Stormand, Peder Bodilsen, sammen med sin Moder og sine Brødre i Aaret 1135 grundede et til St. Peder indviet Benediktinerkloster, der utvivlsomt har haft sin Plads tæt ved St. Peders Kirke, skænkede han til dette bl. a. den Kirke, som han havde Patronsret til. Selv havde han mulig sin Bolig (en Hovedgaard) i Ladby, som han ligeledes gav til Klostret foruden udstrakte Ejendomme i Sydsjælland. Og med dette Aar, 1135, tager Næstved Bys Historie, forsaavidt den er os kendt, sin Begyndelse.

Om Betydningen af Byens Navn har man ikke altid været enig. Som bekendt findes der her i Landet — og i de øvrige nordiske Lande — ikke faa Steder, hvis Navne ender paa — ved (ø: Skov), og det er derfor ikke underligt, at man oprindeligt har tænkt sig, at dette Ord ogsaa indgik i Navnet Næstved. Dette er imidlertid urigtigt. Næstved kommer ikke af — ved, men af Næs og tved, og der har sikkert været den Tid, da Navnet udtaltes Næs-tved. Næsset dannedes af Susaa mod Syd og Vest og af Lavningen nordøst for Sandbakken, og Ordet tved betyder et Stykke Jord der er afgrænset af to Vandløb eller ligger mellem to Skovdale, et Stykke dyrket Jord, som har uopdyrket Land paa sine Sider.

Det Sted, hvor Næstved opstod, var særlig godt egnet til, at der her kunde udvikle sig en By. I Susaa og Sandbakken havde den, saa at sige, naturlige Værn

Udsigt over Næstved i 1850-erne.

i Ulfreds Tider, og ved en Bakkeaa (Husvolden), der som en Udløber strækker sig fra Sandbakken næsten til Aaen, skærmedes den mod Sydøst.

Om Klosteret udviklede Byen sig da, men det var Klosteret, der tog Forer-skabet i en saadan Grad, at hele Byen Middelalderen igennem kom til at staa under dette. 5 Aar efter dets Grundlæggelse tilstod Erik Lam „Munkene som i Næstved Kloster tjene Gud og St. Peder, Torvet i Næstved med alle Torverettigheder, med al Billighed og saaledes som Sæd er hos os Danske, navnlig Sagofald af 3 Marks og 40 Marks Boder, samt den Skat, som paa dansk Tungemaal kaldes Midsommergæld“. Hans Efterfølgere paa Danmarks Trone bekræftede de her givne Privilegier og udvidede dem, saa at Klosteret med hvad dertil horte i 1180 var fri for alle kongelige Skatter og Tynge baade i Krig og Fred. Klosteret havde Ret til at ind-sætte og afsætte Øvrigheden i Næstved og til at opkræve Told, og fra 1190 kunde Byens Indbyggere hverken falbyde eller sælge deres Huse uden Abbedens Sam-tykke. Munkene kaldte derfor Næstved for deres By, selv efter at Klosteret (antagelig ca. 1200) var flyttet ud i Skoven nordfor Byen. Imidlertid syntes dette stærke Af-hængighedsforhold til Klosteret ikke at have hæmmet Byens Udvikling. I Middel-alderen var Næstved saaledes en af Sjællands betydeligste Steder, og da Byen ved Reformationstiden kom ind under Kongens Magt, stod den, naar man ser hen til den Byskat, den maatte yde (300 Mark), og til dens Bidrag til Leding, som den niende af alle Landets Købstæder.

For at danne os et Indtryk af Byens Udstrækning i Middelalderen maa vi tage vor Tilflugt til den Gavebog (liber donationum), som den næstsidste Abbed i Klosteret, Rasmus Daw, lod udarbejde i Aaret 1528, da de reformatoriske Bevægelser begyndte at true Klosteret, og vi lærer derigennem alle de Privilegier og Gavebreve, som i

Rytterkasernen i Grønnegade.

Tidernes Løb er blevet dette til Del, at kende. Næstved var delt i 4 Fjærdinger (Byens nordlige Del), Brofjærding (det halve af Byens vestlige Del), Norrefjærding (den østlige Del af Byen) og Stueklintsfjærding (den sydlige Del) og strakte sig fra Ringstedport, der laa ved Enden af Ringstedgade (omtrent midt imellem nuværende Grønnegade og Farimagsvvej), langs

Sandbakken til Østerport, der stod hvor Præstøvej og Vordingborgvej løber sammen, derfra Norden om Sortebrødrekloster, der havde sin Plads der, hvor nu den Ostenfeldske Stiftelse ligger, langs den nuværende Slagkildevvej til Aaen, og idet Grænsen fulgte denne næsten til Magemølle, gik den i en omtrent lige Linie mod Nord til Ringstedport. Der er intet, der tyder paa, at Byen har været befæstet, den var jo ogsaa paa en Maade omgivet af naturlige Forsvarslinier, der – og det var ganske vist en Ulempe – medførte, at den havde vanskeligt ved at udvikle sig, men selvfølgelig har den – ligesom andre Byer – været omgivet af Stengærder eller Plankeværk, saa at Adgangen til og fra Byen kun har kunnet finde Sted gennem de 4 Porte: Ringsted-, Øster-, Bro- og Mølleport, af hvilke ikke det mindste Spor er tilbage.

I vore Dage foregaar Hovedfærdslen gennem Byen – foruden af Jernbanegade, der er af nyere Dato – dels, efter at man er kommet over Store Bro, ad Brogade, Kindhestegade (tidligere Norregade) og Ringstedgade, dels østfra ad Østergade og Torvestræde til Torvet, og de fleste af disse Færdselsaarer fandtes ogsaa i Middelalderen, selvom enkelte af dem har faaet andre Navne og er blevet noget forskubbet. I gamle Dage delte Færdslen sig ved Udlobet af Brogade saaledes, at den ene Hovedfærdselsvej var Norregade og Ringstedvej, som i vore Dage, medens den anden var Byens Hærstræde (nuværende Farvergade) Nord om St. Peders Kirkeplads.

Købmannegade (nuværende Købmagergade), Kongens Hærstræde (nuværende Riddergade) og Østergade. Foruden de her nævnte og andre Gader fandtes der i tidligere Tid ogsaa nogle, som nu er forsvundet uden at efterlade sig Spor, og det sidste Aarhundrede, der har set Udviklingen paa saa mange Omraader, har ogsaa set den ene Gade udstikkes efter den anden, men det vil føre for vidt, om vi her skal gaa ind paa nærmere Udredning af Gadenettet i vore Dage, sammenlignet med Fortidens, og vi skal derfor nøjes med at pege paa 2 Lokalteter, som nu er borte og maaske af mange end ikke kendes af Navn. I den Del af Næstved, som i gamle Dage kaldtes Norrefjærthing, laa der hele Middelalderen igennem paa det Sted, som nu omsluttet af Grønnegade, Nygade og Ramsherred, en lille Sø, der har Navnet Munkesøen, og som langt ind i det 19. Aarhundrede endnu var et Morads. Den kaldtes i Middelalderen Graabrødrekær og havde flere Afløb til Susaaen, saaledes at Terrænet paa en Maade deltes i Øer og Holme, som der siges i gamle Beretninger, og der tales ogsaa om Broen, som førte over disse Afløb. Men Munkesøen blev efterhaanden udtørret eller rettere sagt opfyldt med Jord og andet, der bragtes derned, saaledes som Raadmand H. Klingberg skriver i 1744, at den er nu næsten opfyldt med Jord og Skarn fra Haver, som deromkring i mangfoldige Aar er indtaget. Den anden Lokaltet, vi her vil nævne, er Pugemosen, der strakte sig nord omkring Byen fra Maglemølle til Ringstedport og som man mindes om til ned i det 18. Aarhundrede gennem et Pugestræde, der gik fra Ringstedgade til Vandmøllen.

I Tilknytning til ovenstaaende Linier om Gaderne i Næstved kunde der være Grund til at sige et Par Ord om Torvet. Et saadant fandtes oprindeligt ikke i Næstved. Det lille Hjultorv, der første Gang nævnes 1434, skriver sig sikkert fra den senere Middelalder, og om det nuværende store og anselige Akseltorv ved man, at det først blev til i Midten af det 16. Aarhundrede, da Graabrødreklostret, som laa her, blev nedbrudt. Naar der i Erik Lams Gavebrev til St. Peders Kloster nævntes „Torv“, maa derved sikkert kun forstås den Del af Hærstrædet, der inden Torvene blev til, som paavist af Hugo Matthiessen, var det Sted i Byen, hvor Handelen gik for sig.

Selvfølger har Husene i Næstved i alt væsentligt været opført paa samme Maade og haft samme Udseende som Husene i Landets øvrige Købstæder. Oprindeligt var det jo lerklinede Huse med Straatag, der senere afløstes af Bindingsværksbygninger og grundmurede Stenhuse. Men det turde mulig være Tilfældet, at der i Næstved har været flere anselige Bygninger, end i Hovedparten af de andre Købstæder, og i hvert Fald er der her bevaret mange smukke Vidnesbyrd om Fortidens Byggeform og Byggemaade. — Vi skal senere dvæle ved enkelte af de mest karakteristiske af Levningerne fra Fortiden.

Indbyggerne i Næstved har fra de ældste Tider hovedsagelig drevet Handel, Haandværk og Fiskeri. Medens adskillige andre Købstæder har ejet — og tildels endnu ejer — store Markjorder, har det ikke været Tilfældet med Næstved. Det saakaldte Overdrev, der bestod af Sandbakken og en Lavning nordøst derfor, har vistnok oprindeligt tilhørt Næstveds Borgere, men allerede i Slutningen af det 12. Aarhundrede kom det i St. Peders Klosters Besiddelse, og Munkene lejede saa Storstedelen af det ud til Byens Folk, som brugte det til Græsning, Pløje- og Sædeland. Det har utvivlsomt været et Faatal af Indbyggere, der udelukkende levede af Agerbrug. Men Handel og Haandværk var, som nævnt, ved Siden af Fiskeriet deres Hovednæringsveje. Og de drev Fiskeri ikke blot i Susaa og Karrebæk Fjord, men drog ogsaa længere bort, ud i Storebælt og over til Lolland, hvor de

Apostelgaarden i Riddergade.

til Tider sikkert gik nærmere til Land, end de havde Ret til. Saaledes fortælles, at de Næstved-Borgere engang (1417) var naaet helt over til Kysten og derved var trængt ind paa det Omraade, som Munkene i Skemminge Kloster (o: Maribo) regnede for deres. Men da Munkene vilde fratage dem deres Fangst, satte Sjællænderne efter dem og fangede en af Munkene og to af Klosters vordene, som de slæbte med sig, domte til Døde, halshuggede og begravede i uindviet Jord. Det skulde de ikke have gjort, for paa Kongens Retterting maatte de gaa ind paa at bøde til Kongen og de afdødes Slægt, grave de døde Mænd op og begrave dem i indviet Jord.

I Næstved – som i Landets øvrige Købstæder – dannede Borgerne i Middelalderen en Slags Foreninger, de saakaldte Gilder, der altid var indviede til en Helgen og havde et stærkt kirkeligt Præg. Vi hører i hvert Fald 4 nævne, men kender iøvrigt ikke synderligt til dem, bortset fra, at man i Gavebogen ofte ser Ejendomme omtalt, som disse afhændede eller skodede til Skovkloster eller overdrog i Mageskilte. De fire Gilder hed: Christi Legems Gilde, St. Eriks Gilde, St. Gertruds Gilde og St. Olufs Gilde, men desuden omtales et Skomagernes Gilde, ligesom der i Peblingestræde fandtes et Hus, der bar Navnet: Peblinge Gildehus.

Et Vidnesbyrd om dens Betydning, Næstved havde i Middelalderen, er ogsaa den Omstændighed, at der i Aarene fra ca. 1397 til ca. 1425 var Montsted. Det er flere forskellige Slags Monter, som er blevet slaet i Næstved. Mest kendt er de saakaldte Næstvedske Sterlinge eller Sjællandske Engelske, der ansaas for gode Monter og var gangbare længe efter, at Udmontningen i Byen var standset.

Og et andet Vidnesbyrd om dens Betydning har vi deri, at da der 1431 mæglede Vaabenstilstand mellem Erik af Pommern og Hansestæderne, fastholder

disse deres Ret til Købmandsskab i følgende Byer i Sverrig: Stockholm og Söderköping, i Norge: Bergen og Stavanger, men i Danmark: Malmö og Næstved. „Næstveds Rolle som merkantil Indfaldsport fremgaar tydeligt heraf“ (Hugo Matthiessen).

Saalænge Næstved var Landsby og senere, da den kaldtes Markedsplads, droftedes Byens Anliggender paa Bytinget, der holdtes under aaben Himmel i det nordvestlige Hjørne af St. Peders Kirkeplads, men senere, antagelig ca. 1400, opførtes Byens Raadhus nær derved, paa den nordlige Side af Kirkepladsen og hertil flyttedes da Tinget. Det gamle Raadhus, der ligger der endnu, brugtes som saadant lige til 1856, og da det er det eneste danske Stenhus fra Middelalderen, der lige fra sin Opførelse er bleven benyttet som Raadhus, har det sin ganske særlige Interesse. Vel kan det ikke maale sig med de storartede Raadhuse, nordtyske Byer har efterladt, men i sig selv er det et Vidnesbyrd om de mindre Forhold i en dansk Købstad, men samtidig et veltalende Udtryk for, at ogsaa en dansk middelalderlig Bykommune kunde rejse sig sit eget Hus saa stort og saa smukt, at det endnu aftvinger os Respekt og Beundring (Vilh. Lorenzen). – Det var ikke blot som Handelsby, at Næstved i Middelalderens Dage indtog en fremtrædende Plads, men ogsaa det kirkelige Liv formede sig paa en saadan Maade, at det næsten kunde sammenlignes med Livet i Domkirkebyerne. Dette forstaar man bedst, naar man horer, at der foruden det Kloster, som Peder Bodilsen og hans Slægt grundede, igennem Middelalderen desuden fandtes to andre, et Graabrødre- og et Sortebrødrekloster, hvis Bygninger laa henholdsvis hvor nu Akseltorvet findes, og hvor den Ostenfeldske Stiftelse senere rejste sig, men disse er forlængst fuldstændig nedrevne, saa at intet Spor er tilbage af dem. Foruden de her nævnte tre Klostre rummede Byen ogsaa et Helligaandshus og en St. Jørgens Gaard, men denne sidste laa fjernet noget fra Staden, i Aaderup.

Som bekendt spillede Munkeordnerne Middelalderen igennem en betydelig Rolle ogsaa her i Landet, og mange af vore Kulturfremskridt er en direkte Følge af deres Komme her til. I Aaret 1221 naaede Dominikanerne (Sortebrødrene, som de kaldtes paa Grund af deres sorte Dragt) til vore Landemærker, men af endnu større Betydning var det uden al Tvivl, da Franciskanerne (Graabrødrene) Aaret efter drog ind i Danmark „paa deres nøgne Fodder“ og blev modtaget „af Kong Valdemar (Sejr) og hele Klerus og Folk med Velvilje og Kærlighed“. Det var især Byerne, de knyttede sig til, men som Regel var det dog ikke Borgerne eller enkelte blandt disse, der grundlagde de nye Klostre; det var Kongerne og Stormændene og ikke mindst de fornemme Kvinder. Blandt disse sidste udmærkede sig den fromme Fru Ingerd af Regenstein, en Datter af Jacob Suneson af Moen, Ærkebiskop Anders Sunesøns Broder. Hun siges at have grundlagt ikke mindre end fire sjællandske Graabrødreklostre, i Roskilde, Kalundborg, København og Næstved. Det var i Aaret 1240, at Graabrødrene slog sig ned i Næstved, idet Fru Ingerd skaffede dem et Hus. Oprindeligt var det meget imod, hvad Munkene i St. Peders Kloster ønskede, og de søgte at lægge dem alle mulige Hindringer i Vejen, men Graabrødrene var standhaftige og 30 Aar efter, i 1270, sluttedes der en Overenskomst, hvori Munkene i St. Peders Kloster beklagede de Hindringer, de hidtil havde øvet mod, at Graabrødrene slog sig ned i Næstved, og nu tillod dem at rejse et Kloster uden at svare Afgift, ja, de gik endog saa vidt, at de skænkede dem Ler til Mursten. Men Graabrødrene lovede paa deres Side, at de ikke ved deres Prædiken skulde søge at hindre St. Peders Kloster i at faa dets Ofre ved Festerne. Paa den Plads, der

nu er indtaget til Akseltorv, opførte Graabrødrene da deres Kloster, rimeligvis en stor firlænget Bygning med tilhørende Kirke, Kirkegaard og Have. Paa Hjørnet af Ramsherred og under Mindesmærket for Frederik den 7. er der i sin Tid fundet Levninger af Grundmure, der sikkert stammede fra Franciskanerklosteret. I omtrent 3 Hundrede Aar virkede Graabrødrene i Næstved, men i 1532 blev Munkene udjagne, og 10. August samme Aar fik de Næstved Borgere Forleningsbrev af Kongen paa „Det Graabrødre Kloster udi deres By, Næstved, med al sin rette Tilliggelse, Kirke, Kirkegaard, Hus, Have og Grundmur, som det nu forefundet er i alle Maader“. De Indtægter, de kunde faa af fornævnte Graabrødre kloster eller af de Huse, som

Parti fra Ny Østergade.

de herefter paa samme byggendes vorde, skal anvendes til Hospitalet i Helliggæsthuset. I 20 Aar efter at Klosteret var nedlagt, til Aar 1552, stod Klosterkirken, men det Aar fik Borgerne Lov til at nedbryde den og bruge Stenene og Kalken til at forbedre deres Raadhus med. Tommeret skulde bruges til Forbedring af Skibbroen og Bolværket. Pladsen, hvor Kirken stod, skulde lægges til Torvet. Det eneste Minde, der nu er tilbage om dette Kloster er det lille Graabrødrestræde, der strækker sig fra St. Peders Kirke til Akseltorvet.

Det andet Kloster, Dominikanerklosteret, blev til kort efter at Franciskanerne havde slaaet sig ned i Næstved. Man har ment, at det skete allerede i 1242, men det er muligt, at det først har fundet Sted godt en halv Snes Aar senere. 1277 maa Bygningerne have staaet færdige, thi det Aar skødede Magister Rano, Kannik i Roskilde, i Erik Klippings Nærværelse St. Peders Kloster 2 Gaarde og en Mølle i Botorp i Mogenstrup Sogn, for at Prædikebrødrene i Næstved i Fred kunde

beholde den Grund, som de beboede. Det kom til at ligge i den sydøstlige Udkant af Byen mellem nuværende Slagkilde og Fattigbostræde. I Middelalderen maa Klostergrunden have været meget betydelig og have strakt sig helt op mod Riddergade. Baade Kirken og Klosterbygningerne er nu ganske forsvundne, det sidste af dem – to Klosterfloje – dog først 1840. Da Kirkegaarden strakte sig op mod Strædet Nord for Klostergrunden, maa Kirken have ligget mod Nord. Fra hvilken Tid de Bygninger, der stod til henvend Midten af det 19. Aarhundrede, skriver sig, kan ikke siges med Bestemthed, men rimeligvis fra den senere Del af Middelalderen. Derpaa tyder ogsaa de Indskrifter, der fandtes paa Bygningerne, paa Vestflojen: Hielp Jesus, Anna Maria, paa Sydflojen: Jesus, Maria, Johannes, Anno domini millesimo cccc septimo domus hæc in Jesu Christi nominè est constructa c: I dette Herrens Aar 1407 er dette Hus opført i Jesu Christi Navn. Til Stadighed – eller i hvert Fald kun med mindre Afbrydelser – var der Stridigheder mellem Sortebrødrene og Munkene i Skovkloster Middelalderen igennem til hen i det 15. Aarhundrede, da de (1435) indgik Brøderskab med hinanden. I 1536 inddroges Klostret under Kronen og, uvist naar, blev Kirken nedrevet. 1564 solgte Kronen Klosterbygningerne, der 1572 overgik til Birgitte Gjøe, Herluf Trolles Enke, som ved Paasketider flyttede derind og levede der til sin Død i 1574. Til ind i det 19. Aarhundrede var Sortebrødre en Herregaard med forskellige Ejere, men 1823 solgtes den, dog uden Jordtilliggende, til den Ostenfeldske Stiftelse, der i 1840 opførte en ny Bygning paa den gamles Plads. Nu er de eneste Minder om Sortebrødreklostret: Sortebrødreanlægget, Sortebrødregade og Sortebrødrestræde.

Det er allerede blevet nævnt, hvorledes Næstved ejer en større Mængde gamle Stenhus og Bindingsværksejendomme end de fleste andre danske Købstæder. Adskilligt er naturligvis gaaet med i Tidernes Løb, saaledes foruden det nedenfor nævnte, Mogens Tuesens Stenhus („Peder Syvs Hus“), der var opført 1484 og blev nedrevet i 1881, men ikke lidt er bevaret. Smukkeste af dem alle er det gamle Helligaandshus i Ringstedgade, hvis herlige Gavl er kendt snart sagt af hver, der gæster Byen. Der er nogen potenseret Rejsning over den. Det ligger ikke blot i den spidst tilløbende Gavl. Det ligger heller ikke alene i Anvendelsen af de spidse Buer, der uvilkaarligt drager Blikket tilvejs. Mest skyldes det den stigende Kraft opad i Gavls Komposition. Det begynder stilfærdigt og roligt med de store Flader i nederste Stokværk, vokser med den stærkere Inddeling af andet Stokværk og toner fuldt og stærkt ud i den – helt ud i Kamtakkerne – gennemførte Blændingsdekoration. Der er i en Gavl som denne i al Beskedenhed noget beslægtet med det allervæsenligste i den store gotiske Verdensarkitektur (Vilh. Lorenzen). Om Bygningens oprindelige Udseende og Inddeling skal her ikke tales, adskilligt af det er endnu usikkert. Men derimod skal der mindes om, at det er Danmarks eneste bevarede Helligaandshus, medens der i andre Byer endnu findes Levninger af Helligaandsklostre. Helligaandshusene var ikke egentlige Hospitaler, hvor man mod Betaling kunde indlægge Syge af alle Aldre. De var snarere at sammenligne med vore Dages Alderdomshjem, idet de, der optoges, udelukkende var fattige syge, arbejdsudygtige og gamle. I Spidsen for Helligaandshuset stod en Forstander, der i Næstved kaldtes Prior, desuden var der flere Præster, hvortil der selvfølgelig trængtes, da de gamle og syge jævnlig maatte kræve en Præsts Nærværelse. De vigtigste var altsaa de gamle og fattige, der skulde betragtes som ganske ligestillede med Lederne af Stiftelsen. De kaldtes alle tilsammen for „Søskende“. Første Gang Helligaandshuset i Næstved nævnes er 1398. Det synes altsaa,

som den nuværende Bygning, der vist stammer fra Begyndelsen af det 15. Aarhundrede, maa have afløst en ældre. I 1532 overdrog Kongen (Frederik 1.) Kommunen at styre med det, idet han samtidig, som tidligere nævnt, gav den Graabrodrerklostret, mod at dets Renter skulde anvendes til Fordel for Helligaandshuset. I 1631 indlemmede Christian den 4. det i Vartov, men 1636 købte Kommunen Bygningen tilbage, og derefter anvendtes den til forskellige Øjemed. Lige til 1803 holdtes der, Traditionen tro, Gudstjeneste i den.

Vilh. Lorenzen slutter sin Omtale af Helligaandshuset med de Ord: „Næstved By og Næstved Borgere har i gamle Dage været med til at stifte og opretholde

Jernbanegade omkring 1880-erne.

dette Helligaandshus. Moralsk har de da en Forpligtelse til at give det tilbage til Nutiden og Elfterverdenen i en Huset værdig Tilstand. Det vil blive en Pryd for Byen, en ny Seværdighed, som de tidssvarende Bygninger i Randers og Helsingør“. Denne Genskabelse har fundet Sted, og det gamle Helligaandshus rummer nu som andetsteds nævnt i dette Værk – et af Amtets historiske Museer.

Endelig skal der føjes nogle Ord til om St. Jørgens Hospital, der, som allerede nævnt, havde sin Plads i den nordlige Del af Aaderup, hvor man paa Fattiggårdens Mark i 1924 har fundet Murrester, der sikkert stammer fra Hospitalsbygningerne. Man har ogsaa i Nærheden deraf stødt paa en Del Skeletter, der utvivlsomt er Vidnesbyrd om, hvor Hospitalets Kirkegaard fandtes. Første Gang vi hører Hospitalet nævne, er i Aaret 1261, da Peder Olufsen af Kalveris betænkte det med en Gave, og derefter nævnes det ofte i Testamenter ned gennem Middelalderen. Som Følge af en Klage, som Lemmerne fremsatte over daarlig Forplejning, udstedtes

et Kongebrev den 8. December 1492, hvori Hospitalsforstanderen fik Ordre til at sørge for de syges Røgt og Pleje, at de paa Køddagen skulde have Flæsk, Kokod, Kaal og fersk Ret, som Aarstiden var, om Formiddagen Grød eller en Ret Fisk eller Sild til Nødtorft og dertil Øl til Skellighed. Endvidere skulde han holde en Kapellan, som skal læse 3 Messer om Ugen i Kirken, Søndag, Onsdag og Fredag. Adskillige andre Paalæg gives der ham: der maa ikke optages karske Søskende, men derimod skal han optage i Hospitalet alle de spedalske, der findes i de Herreder, som ydede Rente til det. Hvornaar det er nedlagt, ved vi ikke, men der er Grund til at mene, at det ved Reformationstiden er bleven henlagt til Helligaandshuset i Næstved. I 1631 nævnes 7 Gaarde og 3 Huse i Aaderup, der tilhorte Helligaandshuset, og af disse sidste laa et paa Hospitalets Kirkegaard, der allerede dengang var nedlagt.

Foruden de her nævnte er der adskillige andre af de gamle Bygninger i Næstved, som var Omtale værd. Der kunde være Grund til at standse ved den Samling tildels middelalderlige Huse, der kranser St. Peders Kirkeplads, paa Nord-siden foruden det gamle Raadhus, umiddelbart Øst derfor Gjøernes Gaard, der er en af vore faa fra Middelalderen bevarede Adelsgaarde i Købstæder, og de ikke mindre interessante Stenhuse paa Sydsiden, Henrik Gottschalks Stenhus og Mogens Tuesens Stenboder. Disse sidste ligger paa et Terræn, der skraaner stærkt ned mod Aaen, hvorfor de har to Stokværk mod Syd, men kun et mod Nord. Det middelalderlige Hus, der laa Øst for Mogens Tuesens Stenboder, hvori Peder Syv boede i Aarene 1658--64, hvorfor det almindelig kaldtes „Peder Syvs Hus“, er derimod nedrevet for at gøre Plads for en ny Skolebygning, hvad der meget maa beklages. Men vi skal nøjes med at omtale det Hus, der maaske, naar alt kommer til alt, er det mest kendte af alle Næstveds Bygninger, Apostelhuset eller Appstelgaarden i Riddergade. Ogsaa dette synes at have sin Oprindelse i Middelalderen. Hvad det fra første Færd har været brugt til, kan ikke afgøres, men meget kunde tyde paa, at det i sin Tid har tjent en religiøs præget Forenings Tary, har været et Gildehus, maaske for Kristi Legems Gilde. Dets ualmindeligt rigt smykkede Facade er ikke alene nu enestaaende i dansk Bindingsværksarkitektur, men har sikkert ogsaa i tidligere Tider været noget ualmindeligt. Vi har i det foregaaende dvælet ved enkelte af de gamle Købstadshuse, som Næstved er saa rig paa, men op over dem hæver sig -- baade i bogstavelig og overført Forstand -- Byens to Kirker, der hver for sig er smukke Vidnesbyrd om vore Forfædres Sans for at rejse stolte og værdige Gudshuse.

St. Peders Kirke er den ældste af Byens Kirker. Om dens første Tid vides ikke meget, men man ved, at der i Aaret 1135 laa en romansk Kirkebygning paa dens Plads. Sandsynligvis var den gamle Kirkebygning opført af Kamp og Sandstenskvadre, men i Aaret 1280 nedbrændte den og en ny Kirke opførtes. Mulig har den første Bygning været en Langskibskirke, men den nyopførte Kirke byggedes som en Korskirke i romansk Stil. Gennem Tiderne har St. Peders Kirke været udsat for mange Ombygninger, der ikke alle var lige velovervejede. Den første store Tilbygning, der var Taarnet, opførtes i Aaret 1300. Dette fik Skibets fulde Bredde, saaledes at dets Østmur blev Skibets Vestmur. I en senere Tid forhøjedes Taarnet. Omkring 1350 blev det gamle Kor nedrevet og det nuværende gotiske Kor opførtes og saaledes, at Koret dannede hele Skibets Bredde med halvrund Afslutning. Der er en Mulighed for, at det var i samme Periode, at man nedrev de gamle Korsfloje og erstattede dem med Sideskibe, der havde lige Afslutning ved

Taarnet, men ved Koret var udbygget i en mindre, halvrund Apsis, der tildels dækkede for Korrundingen. I 1431 nævnes to andre Tilbygninger, nemlig Vaabenhus og Sakristi, der var to selvstændige Bygninger, der nu er forenet i en Bygning med hver sin Portal. I den senere Middelalder har Kirken saaledes bestaaet af det store Midtskib, to Sideskibe, Højkor og to Sidekor, Taarn, Vaabenhus og Sakristi. Saavel Hovedskib som Sideskibene havde Hvælvinger og ogsaa Koret var overhvælvet og som Støtte for Ydermurene var der rejst svære Stræbepiller. Kirkens Indre var rigt prydet med Kalkdekorationer, der ved Reformationstiden blev overkalkede, men nogle af disse er atter senere fremdragne. I den brede Arkade i Højkoret fandtes et ret anseeligt Kalkmaleri fra Tiden omkring 1370. Det er forbavsende saa ofte, denne Kirkebygning har været underkastet Reparationer, bogstavelig talt har den været under Reparation i hele Tiden, der ligger mellem 1570 og 1700. Igen i Aarene 1702—05 restaureredes der paa den, og man skulde mene, at denne Restaurering, ifølge dens Omfang, skulde kunde gælde for lange Tider, men kun faa Aar senere klages der over Kirkens Brøstfældighed. Den omtales i 1725 som værende i saa daarlig Stand, at det regner og sner ned gennem Taget, ja, der siges endog, at det er forbundet med Livsfare at opholde sig i Kirken. Flere Steder slog Murene store Revner, og Kalk og andet faldt ned fra Hvælvingerne. I Tiden 1725 til 1800 udbedredes nogle af disse Daarligheder. I 1798 blev Vaabenhuset og Sakristiet nedrevet og først 8 Aar senere fuldførtes det nye Vaabenhus og Sakristi. Ved Midten af forrige Aarhundrede var Kirken i saa slet Stand, at den blev lukket og en ny Restaurering blev paabegyndt. 1856 aabnedes Kirken atter. De sidste Restaureringer fandt Sted i Aarene 1883—85, og ved denne fik Kirken sit nuværende Udseende saavel i Indre som Ydre. I Kirkens Indre er der opsat et stort Antal Ligsten og Epitafier og flere af de gamle Kalkmalerier er fremdragne og restaurerede. Alter og Altertavler har ogsaa været skiftende. I 1583 indsattes et nyt Alter, der var fremstillet af Abel Schrøder fra Næstved. 1683 fik Kirken en ny Altertavle og den nuværende Tavle er fra 1883. Prædikestolen, der er forfærdiget af Lorentz Jørgensen, er fra 1671.

St. Mortens Kirke er antagelig opført i Tiden mellem 1200 og 1216. Den fandtes, da St. Peders Kirke brændte i 1280, men den nuværende Kirke er fra en senere Tid. Det formenes at den oprindelige Kirke var i romansk Stil, medens den nuværende er i gotisk. Den gotiske Bygning bestod oprindelig kun af Kor og Skib, hvis Ydermure var afstivet af svære Stræbepiller. Taarnet er fra den senere Middelalder og fra samme Periode er et Vaabenhus, Sideskib og Sakristi. St. Mortens Kirke har ligeledes gennem Tiderne været underkastet mange Reparationer. Den første omfattende Restaurering paabegyndtes omkring 1729—30 og var i Henhold til gamle Beretninger stærkt paakrævet, idet Kirkens Tilstand paa den nævnte Tid var meget brøstfældig. Der hengaar nu 100 Aar, i hvilket der sker flere mindre Udbedringer, men i Begyndelsen af forrige Aarhundrede er Kirken i saa ilde en Stand, at en omfattende Restaurering synes nødvendig, men man klarer sig dog foreløbig med mindre Reparationer. Efter lange Forhandlinger og Besværinger lykkedes det endelig i 1839 at fremskaffe Midler til Restaureringen, der da paabegyndtes. Man var daarlig bleven færdig med nævnte Arbejder, før det atter var galt med Bygningen, der trods de foretagne Forbedringer stadig var i yderst brøstfældig Stand. I Tiden fra Midten af forrige Aarhundrede og til omkring Slutningen af 1850-erne forhandles der om en Hovedrestaurering af Bygningen, der skulde føre den tilbage til sin oprindelige Skikkelse. I 1857 paabegyndtes dette Arbejde, og alle de gennem

Tidene opførte Tilbygninger, nedre-
 ves. 1859 var Restaurationen fuld-
 fort, og Kirken fremtraadte saaledes, som vi ser den nu. Den bestaar af Taarn, Kor, Skib og to Vaabenhuse. En stor Del af de gamle Ligsten findes opstillede i Kirken, men der har været langt flere Begravelser, end disse Sten udviser.

Det gamle Østergade med St. Mortens Kirke.

Kirkens Indre er istandsat i den nyere Tid, og den prydes af enkelte Epitafier. Altertavlen er et meget smukt Billedskærerarbejde fra 1667, Prædikestolen er fra omkring 1600.

Sognepræst ved St. Peders Kirke er Provst V. Joensen, Sognepræst ved St. Mortens Kirke er Pastor M. Ring.

Det er ikke mange større historiske Tildragelser, der er knyttet til Næstved. Mest kendt og omtalt er vel den hidsige Kamp, der i Aaret 1259 fandt Sted lige udenfor Byen eller i stor Nærhed af den, hvor ved man forresten ikke, men der er dem, der mener, at det har været Syd for Byen, nær ved Sandbakken. Kristoffer den 1. var nylig død, og det gjaldt nu for hans Enke, den pommerske Margrethe Sambiria (eller Sprænghest) at redde Kronen for hendes knap elleveaarige Son Erik, hvad der næsten skulde synes umuligt. Det var mørke Dage for vort Fædreland, da Kongehusets Fjender, Abels Søn, Erik, Hertug Jarimar af Rügen, der var indkaldt af den fængslede Ærkebisp Jacob Erlandsen, og den landflygtige Roskildebisp Peder Bang i Spidsen for en Hær steg i Land paa Sjælland og drog hærgende omkring. Da var det, at Enkedronningen lod Leding udgaa til Sjællands Bønder, at de skulde rejse sig for at forsvare Fædrelandet, og det kom til et vældigt Slag 14. Juni 1259 ved Næstved, hvor Bondehæren blev oprevet. Efter de laveste Angivelser faldt der 1800 Bønder og Kongsmænd (andre nævner 10,000), og efter Nederlaget foltes det som en yderligere Ydmygelse, da Biskop Peder krævede, at de faldne skulde begraves i uindviet Jord. Tyve Aar efter, i 1279, fandt der udenfor Næstved, paa det Sted, hvor Fyrst Jarimar slog Bønderne, en stor Turnering Sted. Fra Femern var der kommet en Del Fægtere, som kæmpede en haard Kamp med hinanden indbyrdes, til den ene af Parterne gik af med Sejren. Det fortælles, at Kong Erik Klipping sammen med mange af Rigets fornemme og en Mængde af Almuen var Tilskuere.

Henved 20 Aar senere lyste Pavens Udsending Isarnus i Næstved Band over Kongen og alle dem, som havde været med til at fange Ærkebisen, ligesom der lyste Interdikt over Danmark. Kongen fik Paabud om at holde Bandet og søge at stille Ærkebisen tilfreds, saaledes som det var paabudt i Pavens Brev.

Der omtales voldsomme Ildebrande i Næstved i Aarene 1231 – 1280 og 1297.

I 1344 var Valdemar Atterdag i Næstved og sluttede der Førlig med den holstenske Greve Johan den Milde, men det varede ikke længe, før Tvistighederne begyndte paany, da Holstenerne efter hvad der meddeles havde opført en Skanse paa Husvolden. Kongen vilde have dem til at opgive eller ødelægge den, men da Holstenerne nægtede det, kom det til Kamp, i hvilken forøvrigt den danske Konge laa under. Der blev derfor sluttet en Vaabenstilstand, men allerede i det følgende Aar indtog og slojfede de Danske Skanserne. Der skal helt ind i det 18.

Akseltorvet omkring 1790-erne.

Aarhundrede have været Levninger af denne Befæstning, men nu er alt af den forsvundet.

Ligesom de fleste andre Købstæder her i Landet led Næstved under Svenskekrigene i det 17. Aarhundrede. Og det havde sin Grund ikke alene i de store Mængder af alle Slags Varer, som Svenskerne lagde Beslag paa og fordrede udleveret, men ogsaa i de betydelige Kontributioner i Form af Penge, som Svenskerne krævede, og endelig i de langvarige Indkvarteringer, som de enkelte Byer maatte finde sig i. I Næstved laa der saaledes efterhaanden baade tyske og svenske Regimenter, foruden et hollandsk, og i 10 Maaneder havde en lille Afdeling franske Dragoner slaet sig ned der og desuden et engelsk Regiment. Alle de fremmede Soldater havde givet sig ind under de svenske Fæner, fordi de ligefrem havde

valgt Krigshaandværket som deres Levevej, og her gaves dem en let Lejlighed til at gøre Krigsbytte. Men endelig kan man ogsaa som en mægtig Byrde nævne de Tvangsudskrivninger, der fandt Sted af dansk Mandskab; i de tre Krigs-aar (1658-60) blev der udskrevet og ført bort fra Landet i hvert Fald 14.000 danske unge

Fra Festlighederne ved Kong Christian 9.s Guldbryllup i 1892.

Mænd, og de færreste af dem vendte nogensinde tilbage til deres Hjem. For at dæmme noget op for Svenskerne's Haardheder og Ødelæggelsestrang gjaldt det om at forskaffe sig et „Salvegardebrev“ med tilhørende Salvegarde, men for at opnaa det, maatte der jævnlig punges stærkt ud. Saaledes horer vi, at Borgmesteren i Næstved sammen med fire Raadmænd den 16. Februar 1658 begav sig til Koge for der at træffe Markgreven af Baden, hvem Byen var anvist. Det „lykkedes“ dem at faa Brandskattens Størrelse fastsat til 2500 Rigsdaler, der skulde betales straks. Men for at opnaa det, maatte de give Hofmesteren en „Foræring“ (Discretion kaldtes det), der bestod i en Sølvkæde, som vejede 88 Lod à 2 Mark 12 Skilling. Men Salvegarden blev snart efter dræbt i Næstved af Snaphaner, og de samme Mænd maatte da paany afsted. Denne Gang til Falster, hvor Karl Gustav havde slaet sig ned paa Nykobing Slot, for at udbede sig et nyt Salvegardebrev. Ogsaa dette maatte betales i dyre Domme. Saa fik Næstved en fransk Ritmester med en Kornet som fast Salvegarde, og disse blev i Byen gennem 13 Maanedre, men samtidig laa der som fast Garnison 1 Major, 1 Regimentskvartermester, 1 Fændrik og 21 Dragoner, der alle var Franskmænd, foruden en Proviantmester, 1 Sekretær og 13 Ryttere. At alle disse tyngede Byen stærkt ved de Salvegardepenge, Discretioner og Underholdspenge, de skulde have, er jo tydeligt. Magistraten i Næstved oplyste efter Krigen, at her er ikkun ledige og tomme Huse, og Byens Næring er ødelagt. „Vel er det sandt, at her i Byen blev holdt god Justits af General Wrangel, saa ingen Huse eller Gaarde blev nedbrudt - dog kan det sandfærdig skrives, at denne By i Almindelighed er mere øde og ruineret end andre her i Landet“. Mere end en Trediedel af Byens Huse og Gaarde stod ganske tomme og ubeboede.

Det meddeles, at Raadmand og Byskriver Peder Jacobsen af Næstved den 29. Oktober 1606 i de Sjællandsfarers Landstingsret i Ringsted udtalte: „ Jeg tror ikke, der kan findes en kgl. Majestæts Købstad udi Danmarks Rige, som mere anfægtes og forhades end Næstved By, baade til Lands og til Vands, af omliggende Naboer, saa kgl. Majestæts Undersaatter og Indbyggere haver kostet mange Penge paa Trætte til deres store Fordærvelse , naar den ene Nabo slipper,

begynder den anden“. Og deri kan der være noget sandt. Gennem 250 Aar har Næstved Borgere maattet udstaa Stridigheder med de omkringliggende Herremænd, med Herlufsholm, Ronnebæksholm, Gaunø og Saltø, og utallige er de Skrivelser, der er udfærdigede, og de Ord, der er talt i disse Anledninger. Det vil fore alt for vidt at gennemgaa — endog blot i Hovedtrækkene — disse Tvistigheder, og vi skal derfor undlade det. Men samtidig med, at disse Vanskeligheder gennemkæmpedes, levede Næstved By sit stille Liv. Den Betydning, som Byen havde i Middelalderen, holdt sig ikke ned gennem den nyere Tid, men ogsaa det havde Næstved tilfælles med adskillige af vore Købstæder. Næstved Bygningshistorie i den lange Periode fra ca. 1700 til Midten af det 19. Aarhundrede vidner om Stilstand og ringe Kaar for Byen, og det er først de sidste 60 - 70 Aar, der for denne By som for saa mange af Landets andre Købstæder — har bragt en ny Udvikling og Opblomstring med sig.

Næstved Bys Institutioner, dens ledende Foreningsliv og dens kendte Mænd og Kvinder, vil vi paa de kommende Sider forsøge at skildre saa udførligt, som Pladsen og de til Raadighed staaende Midler tillader.

*A. M. Kristensen.
Borgmester.*

ANTON MARIUS KRISTENSEN, Borgmester og Redaktør, er født den 18. September 1870 i Hvornum ved Hobro som Søn af Lærer C. D. Kristensen og Hustru, Ane, født Mulvad. Gift 1905 med Kathrine Hemmingsen. Uddannet som Typograf ved Hobro Avis, Forretningsfører for Sydsjællands Socialdemokrat 1899, Medredaktør 1913, Eneredaktør 1919, Borgmester i Næstved siden 1919, Medlem af Næstved Byraad fra 1906 og af Præstø Amts Skoleraad, Medlem af Repræsentantskabet for Præstø-Næstved-Banen og for den danske Købstadsforening, Formand for Socialdemokratisk Kredsorganisation i Næstvedkredsen.

MEDLEMMER AF NÆSTVED BYRAAD ER: Borgmester *A. M. Kristensen*, Købmand *C. F. Lorenzen*, Forretningsfører *H. R. Andersen*, Faktor *H. L. Christiansen*, Direktør *Vilh. Larsen*, Blikkenslægmester *Chr. Reitz*, Kontorbestyrer *Carl H. Hansen*, Amsraadssekretær *F. H. Højrup*, Pottemager *C. V. Hansen*, Lærer *Herman Nielsen*, Murermester *J. Chr. Storgaard*, Fru *K. E. Billehoj*, Papirarbejder *Jens P. Brendorp*, Sagfører *Johan H. Clausen* og Murermester *Niels Peter Larsen*.

Paa den Plads, som nu optages af Axeltorvet, laa i længst forsvundne Tider det store Graabrødre Kloster. Under Reformationen blev dette, ligesom al andet Kirkegods, underlagt Kronen og benævntes Krongods. Kong Frederik den 1. skænkede, som tidligere nævnt, dette til Næstveds Borgere ved kongelig allernaadigste Befaling af 1532. Heri fremhæves, at de under Klostret hørende Bygninger, saasom Kirke, Huse og andre Herligheder, maa gives til Borgerne i Næstved, saa de med dette kan afhjælpe Manglerne ved Helligaandshuset. Inden man naaede Aaret 1550 var det meste nedrevet, men en Del af Kirken stod dog til 1557.

Paa Grunden anlagde man Store Torv. Byens Raadhus laa med Gavlens ud til Torvet, og paa dettes Midte henstod en Træhest, der dog vistnok kun benyttedes af Militæret til Straf for Desertører eller lignende Forbrydere. Den gamle Vagt laa ud mod Torvet, men blev nedrevet i 1880. Blandt de øvrige Bygninger, der laa

Parti fra Axeltorv fra omkring 1800.

omkring Torvet, nævnes Peder Niensens Gaard, der senere blev Apotekergaard. Endvidere fandtes her Nicolai Lyders Gaard samt salig Kirsten Eskilds Hus. Ved Skøde af 4. Marts 1695 køber Apoteker Gerhard Tølner omtalte Peder Niensens Gaard, der i 1682 tilhørte Stiftamtmand Otto Krabbe.

Apoteker Tølner fik Magistratens Tilladelse til at indrette Værtshus i Gaarden, for, som det nævnes i Tilladelsen, at samme bedre kunde subsistere ved Gaarden. Natten mellem 27. og 28. August 1722 nedbrændte Apoteket, hvorved hele Overdelen af Forhuset ødelagdes.

Endvidere laa her en stor Bindingsværksbygning kaldet Admiral Judichærs Gaard, der antagelig var bygget i 1720-erne. Ved Kirkestræde laa et i 1660 opført stort Hus, der tilhørte Hans Hornemann, men blev nedrevet i 1898, vest for dette laa Jonas Wulffs Gaard, der ombyggedes i Slutningen af det 18. Aarhundrede, og nu i vor Tid er det Hotel Axelhus. Desuden laa ved Store Torv den gamle Postholdergaard, der ligger der endnu, men i betydelig forandret Skikkelse.

Loveapoteket i Næstved er 300 Aar gammelt, idet den første Apoteker er fra 1640, og Bevillingen er udstedt 7. Juni for Christopher Muth. I Aaret 1677 nævnes Samuel Schirenbeck som Apoteker i Næstved, og han boede i Raadmand Rasmus Andersens Gaard. Den 10. Januar 1682 faar Abraham Chr. Schwermann Apotekerbevilling, og ved Kontrakt af 6. April 1686 sælger han Apoteket til Gerhard Wolf From. Hans Tilværelse som Apoteker var ganske betydningsløs, og han maatte gaa fra Bestillingen. Efter ham kommer Gerhard Tølner, der ogsaa fik Bevilling som Gæstgiver. Han var i Næstved fra 1695 til sin Død i 1715 og blev begravet i St. Peders Kirke. Ernst Sivers havde Apoteket fra 1715 til 1730, og da han døde den 13. November sidstnævnte Aar solgtes Boet til Hieronymus Gercken, der døde i Næstved 1767. De følgende Apotekere ved Næstved Apotek er: Jacob Buus fra 1767—68, Hans Henrik Fabritius 1768—1784, da hans Enke Petrea Gjöring solgte den nordre Del af Apoteket til Skomager Jacob Salomon.

Lauritz Hansted var Apoteker fra 1788—1806, da han efterfulgtes af Conrad W. Langsted, der virkede til 1851, da hans Søn Frantz overtog Apoteket. I Aaret 1853 lod han den gamle Hovedbygning ombygge og modernisere, hvorimod

Apotekergaarden omkring 1700.

*C. Christens,
Apoteker.*

den goyeske Gaard, og som kaldes Admiral Judichærs Gaard. Det er en herlig gammel Bindingsværksgaard, der antagelig er opført i 1660-erne.

Gaardsiden og de til Gaarden vendende Bygninger bevarede deres oprindelige Stand. I 1863 solgte han Apoteket for 90,000 Rdl. til Gottlieb Otto Hansen, der døde 1876. Hans Enke solgte Apoteket til J. S. Baago, der døde 1905, men han solgte allerede Apoteket i 1890 til James Henry Foersom, der 1905 solgte det til nuværende Indehaver:

CARL CHRISTIANS. Apoteker, er født den 29. Marts 1867 som Søn af Apoteker Henning Christens og Hustru, Ida, født

Dalgas. Gift 1896 med Emma Adele Sievers. Drev Søby Apotek i Jylland fra 1895 til 1905, overtog Løve-Apoteket i Næstved 1905. Sekretær i Apotekerforeningens søndre sjællandske Kreds siden 1915.

Foruden de her omtalte Bygninger, der i længst forsvundne Tider dannede Rammen om Axeltorvet, bør nævnes endnu en Gaard, som ligger der endnu, nemlig den Goyeske Adelsgaard. Den er opført omkring Aaret 1500, og i 1505 omtales den i det af Rigmarskal Eskild Gøye udstedte Testamente, hvori han giver Gaarden til sin Hustru, Sidsel Gøye. I Gaardinterioret findes endnu de gamle Svalegange. Endelig ligger der i Graabrødrestræde en gammel Gaard, der stoder op til

Eksterior fra Loveapoteket i Næstved.

HELLIGÅANDSHUSET I NÆSTVED

Helligaandshuse var i Modsætning til Helligaandsklostrene profane Institutioner, og medens der rundt om findes større eller mindre Partier af Helligaandsklostre, er Helligaandshuset i Næstved det eneste her i Landet bevarede i sin Art. Bygningen, som er 34 Meter lang, ligger Øst-Vest og med sin smukke Vestgavl ud mod Ringstedgade.

Bygningen bestaar i Virkeligheden af 2 Dele, hvoraf den vestligste er den ældste og antagelig er opført engang i det 15. Aarhundrede, medens den yngre østlige Del antagelig er opført omkring 1500. Betragter man Sydsiden, ser man Forskellen i de to Bygningsdeles Arkitektur, den vestlige Del med rektantede Vinduesprofiler og øvre Stokværks Vinduer forskudt i Forhold til nedre Stokværks, medens den østlige Del har fint profilerede Vinduesprofiler og Vinduerne

Helligaandshuset. (Restaureret af Arkitekt J. Tidemand-Dal.)

siddende over hinanden. Bygningen var oprindelig, hvad man i vore Dage vilde kalde for et Sygehjem og benyttedes længe efter Reformationen paa lignende Maade. Hvorledes den oprindelige Inddeling har været, kan ikke sikkert paavises, men en Del af Vestpartiet, om ikke det hele, har sikkert været Kapel med Alter og været offentlig tilgængeligt som i Helligaandshuset i Lübeck og andre Støder. Bygningens Vestparti har i hvert Fald oprindeligt været hvælvet, efter fundne Fundamenter at domme, oprindelig med 4 Fag i Længden og 3 i Bredden, senere med 4 Fag spændende fra Syd- til Nordvæg. I denne Tilstand har Rummet en Aarrække, indtil 1803, været benyttet som Kirkesal. Paa dette Tidspunkt nedreves Hvælvingerne, og gennem det 19. Aarhundrede benyttedes Bygningen efterhaanden som Fattiggaard, Militært Sygehus og tilsidst væsentlig som Værkstedsbygning og var naturligvis i en meget medtaget Tilstand, da Kommunen overlod Bygningen til Brug som Musæum samt bidrog med 20,000 Kr. til Restaureringen. Musæums-, Turist- og Forskommelsesforeningen, som har oprettet Musæet, bidrog med andre 20,000 Kr. og Staten med ca. 38,000 Kr. I Vinteren 1925 -26 foretoges Nedbrydningsarbejde og Undersøgelser, den 18. Juni 1926 holdtes Licitation paa Restaureringsarbejdet, og den 2. Juni 1927 indviedes Bygningen som Musæum.

I Bygningens Indre genopførte man Vestpartiets oprindelige Østgavl og i Østpartiet Trappen til øvre Stokværk, dog lidt bredere end den oprindelige, som man fandt Fundamentet til. Ellers er Inddelingen kun i mindre Grad i sikker Overensstemmelse med den oprindelige. I Stedet for Hvælvingerne anbragte man et Bjælkeloft, og de svære Bjælker hertil stammer fra Kronborg, hvor de har været anbragt i de indskudte Etageadskillelser, som fjernedes kort i Forvejen ved Restaureringen af de store Sale der. Efter Restaureringen staar Helligaandshuset med sin Sydside som oprindelig, sin Nordside ligeledes, blot suppleret i øvre Stokværk med nogle Vinduer, som først er gennembrudt i 1804 og ved Restaureringen er tillempet efter Bygningens øvrige Arkitektur.

Vestgavlen er under Ledelse af Professor Storek engang blevet rensat for sit Kalklag, uden at der ellers synes at være foretaget Istandsættelse eller Ændringer af Gavlen.

Ved den ny Restaurering gaves Vinduerne buede Stik, men af H. t. Bygningens praktiske Anvendelse ændrede man ellers intet, trods man fandt Sporene af de oprindelige Vinduer, som har siddet paa samme Plads som de nuværende ved Siden af Gavldøren, og i andet Stokværk lige over disse. Derimod kunde det ikke paavises, om der oprindelig har været Vindue over Døren eller maaske en Helgenniche.

Stort set staar Bygningen i sin oprindelige ydre Form og som en smuk Repræsentant for den Byggeperiode, i hvilken den blev skabt.

KOMPAGNIHuset

Kompagnihuset kaldtes oprindelig Peblingehuset og ejedes af Peblinge-Gildet, antagelig væsentlig omfattende Købmænd.

Bygningen er det eneste Gilde-Hus, som nu findes her i Landet.

Det ligger ved det nuværende Kompagnistræde, som fører fra Købmagergade med stærkt Fald ned mod Susaen.

Bygningen har en udvendig Længde af ca. 18,6 Meter og en Bredde af ca. 9,3 Meter og er opført i to Stokværk. Ved dens Nordgavl ligger en Bindingsværksbygning fra det 17. Aarhundrede, men Mærker paa Gavlen viser, at der efterhaanden i Forvejen har staaet to andre Bygninger, hvoraf den mindste har været den

oprindelige. Paa Grund af Terrænets stærke Fald kan man paa Østsidens ad faa Trin naa op til en Dør tæt ved Nordgavlen og ind i 2. Stokværk. Denne Dør er dog ikke oprindelig, idet der har været et Vindue her, og Stokværket har kun haft Indgang i Nordgavlen. Ved Siden af sidstnævnte Indgang ligger en Kælderhals, og

Kompagnihuset. (Restaureret af Arkitekt J. Tidemand-Dal).

den oprindelige lille Tilbygning Nord for Bygningen har kun indsluttet disse to Adgange, saa at man har kunnet bevæget sig mellem nedre og øvre Stokværk uden at komme i fri Luft.

2. Stokværk har været Mødesalen, Kælderen nærmest Kælderhalsen har rimeligvis været Ølkælder. Den øvrige Del af nedre Stokværk synes at have været delt i 3 lige store Dele med hver sin Dør ud til Kompagnistræde, antagelig Magasinrum til Udlejning til Købmænd.

Senere har Bygningen vistnok været Sæde for et af Chr. IV oprettet spansk ostindisk Kompagni. Derefter har det været Pakhus for Amtsforvalterne, der antagelig her har modtaget Kornafgifterne.

Herefter er Bygningen overgaaet til at blive almindeligt Købmænds-Pakhus.

I Tidens Løb var der i begge Stokværk og Tagrum blevet opstillet Stole af svært Tommer, for at Etageadskillelserne skulde kunne bære den Belastning af Varer, som Bygningen blev udsat for.

Sydgavlen var ændret betydeligt ved Anbringelsen af Varelemme og Luger. Da Bygningens sydlige Parti yderligere var daarligt funderet, blev Resultatet, at Bygningen satte sig. Sydgavlen hældede stærkt og hang ved Hjælp af Forankring i Nordgavlen. Vestmuren hældede ogsaa stærkt udefter, især paa en Del af Bygningen, saa at der dannedes en stor Bule.

I Aaret 1924 erhvervede „Foreningen til gamle Bygningers Bevaring“ Ejendommen og lod den i 1925—26 gennemgaa en Istandsættelse. Alle indvendige tilføjede Afstivninger fjernedes, den øverste Del af Sydgavlen nedtoges. Resten blev ved Hjælp af Dunkrafter skubbet og ved Kæder forbundne med Nordgavlen trukket tilbage paa sin oprindelige Plads, hvorefter Gavlen genopførtes samt forsynedes med Kamtakker, hvilket ogsaa skete med Nordgavlen. Vestmuren blev paa samme Maade delvis rettet op.

Samtlige Vinduesformer førtes udvendig tilbage til deres oprindelige Skikkelse og forsynedes med blyindfattede Ruder. Vinduernes indvendige senere Form istandsattes kun i den Tilstand, hvori de fandtes. Sydgavlens 2 Vinduer i 2. Stokværk er ikke oprindelige. Midt imellem disse fandtes Rester af en Kamin og en

enkelt Krogstue herfra. Over 2. Stokværk lagdes nyt Bjælkelag lidt højere end det, som nedtoges og var af yngre Dato. Muligvis har Salen haft aaben Tagstol. Bygningen er nu udlejet til Husflidsskole.

NÆSTVED AMTSTUE

Amtstuerne har Indkrævningen af alle Skatter og Afgifter indenfor Distriktet, foretager alle Udbetalinger for Stat og Amtskommune vedrørende Omraadet, fører Matrikulen og er iøvrigt Statens Godsforvalter i Amtstuedistriktet. Amtsforsvalteren staar direkte under Ministeriet og er ikke Amtmanden underlagt. Dette Forhold, der saavidt bekendt ikke findes i noget andet Land end Danmark, beror paa den historiske Udvikling. I ældre Tid var Lensmanden saavel Amtmand som Amtsforsvalter, men ved Enevældens Indførelse nærede Kongen Frygt for, at Lensmændenes Magt herved var for stor og fratog Lensmændene Pengenes Indkrævning og Bestyrelse, som han overdrog Amtsforsvalterne, som derefter skulde være uafhængige af Lensmanden eller, som han nu kom til at hedde, Amtmanden. Som Amtsforsvaltere ansattes i Begyndelsen de daværende Ridefogeder, der senere benævntes Amtsskrivere og endnu senere Amtsforsvaltere.

Næstved Amtstuedistrikt var tidligere delt i flere mindre Distrikter, nemlig Tryggevælde og Vordingborg Amtstuedistrikter, hvorhos Moens Amt i Tidens Løb dels har været selvstændigt Amtstuedistrikt, dels har været forenet snart med Tryggevælde Amtstue, snart med Vordingborg Amtstue. Næstved Amtstuedistrikt (tidligere Præsto Amts sjællandske Amtstuedistrikt) fastsattes ved Lov af 12.

December 1860 og bestaar af den sjællandske Del af Præsto Amt, Oen Bogo samt Ydernæs i Fodby Sogn, idet dog en Del af Herfølge og Herlufmagle Sogne er henlagt under Roskilde Amtstue.

Amtsforsvaltergaarden paa Farmagsvej er bygget 1926 efter Tegning af Arkitekt Tidemand-Dal. Tidligere havde Amtstuen Kontorer paa Hjultorvet og senere i Diskonto-

Næstved Amtstue.

bankens Bygning. Af Amtsforvaltere for gamle Tryggevælde Amt nævnes: Niels Pedersen fra 1661–85, Olaf Pedersen fra 1686–96, Chr. Albrecht Rennemann fra 1695–1700 og fra 1702–21, Mathias Frøst fra 1721–40, Jens Rosted fra 1740–82, han udnævntes i 1769 til Kammerraad, og efterfulgtes i 1782 af sin Son Jacob, der virkede til 1808. Han blev senere Slotsforvalter paa Valø, og hans Efterfølger blev Kammerraad Lars From, der sad i Embedet til 1834, da han efterfulgtes af Conrad Vilhelm Barner, der var Amtsforvalter indtil 1860. Han udnævntes til Kammerjunker og døde 1873.

Blandt Amtsforvaltere i Vordingborg Amt nævnes fra 1660–63 Claus Lemberg, der tillige var Stats- og Amtskriver for de under Vordingborg Amt værende Len, Niels Ludvigsen fra 1663–69, Franche Meinerken fra 1669–79, Niels Justens, der var Amtskriver over Vordingborg og Moens Amt, fra 1680–83, Anders Aagaard fra 1683–99. Han var tillige Tolder i Vordingborg. Hans Efterfølger var Anders Andersen og sad i Embedet fra 1699–1710 og ogsaa fungerede som Tolder. Derefter fulgte Hans Gundelack fra 1710–22 og Johan Chr. Jensen fra 1722–29, han var tillige Tolder i Præsto. Kammerraad Andreas Teilmann var Amtsforvalter fra 1729–72 og efterfulgtes af fhv. Acciseskriver i København, Joachim Chr. Reick, der fungerede fra 1772–80. Derefter kom Hans Peder Reiersen fra 1780–97, fra 1779 var han tillige Amtsforvalter over Moens Amt, Rasmus Friederichsen fra 1805–19, Ludvig Georg Collner fra 1819–24 og Johan Gotfred Schytte fra 1824–58. Han udnævntes til Kammerraad og Justitsraad og døde 1860.

Amtsforvaltere over det nuværende Præsto Amts sjællandske Amtstuedistrikt har følgende været: Kammerassessor, Kammerraad Carl Theodor Alberg fra 1858–83, Johan Julius Andersen fra 1884–95, Heinrich Ditlev Karl Kristian Maas fra 1895–1906, Ejner Blechinberg fra 1906–19, Carl Grumme fra 1920–25 og siden 1926 nuværende Amtsforvalter Bianco Boeck.

BIANCO BOECK, Amtsforvalter, R. af D., er født den 27. April 1878 i København som Son af Oberst, Kammerherre Bianco Boeck og Hustru, Charlotte, født Bruun. Gift 1905 med Ingeborg Ree. Student fra Borgerdydsskolen Ø. 1897, cand. jur. 1904, Fuldmægtig ved Nordre Birk og ved Sjællands Stiftamt 1904, ved Aarhus Stiftamt 1905, By- og Herredsfuldmægtig i Skanderborg 1906, Assistent i Sø- og Handelsretten 1907, tillige i Skattedepartementet 1908, Fuldmægtig samme Sted 1915, kst. Amtsforvalter i Vejle 1921, i Hillerød 1924, Amtsforvalter over Præsto Amts sjællandske Amtstuedistrikt siden 1926. Halvkompanjefører i Akademisk Skyttekorps. Depotkommandør 1909–19, under Krigen Stabschef ved Jernbanebevogtningen, var Sekretær ved den sønderjyske Valutaregulering. Er dekoreret med Idrætsmærket i Guld og med tyrkisk Røde Kors 2.

*Bianco Boeck,
Amtsforvalter.*

NÆSTVED BYS RAADHUS er opført i Aarene 1855–56. I gamle Dage holdtes der Byting under aaben Himmel, og i Næstved samledes Tinget paa Torvet Nord for St. Peders Kirke.

Omkring 1500 nævnes der et Raadhus i Byen, og det benyttedes indtil 1856, da den nuværende Bygning stod færdig.

Det nuværende Raadhus er opført efter Tegning af Arkitekt Bindesbøll. Den

Næstved Raadhus.

er i to Etager af røde Mursten og har Facade mod Hjulторvet. Saavel Facaden som Gavlen mod Ramsherred er enkel med halystens Arkade i gotisk Stil, der afsluttes af gotiske Buer. De smaa Prydkviste paa Taget og de udhængende Taarne paa Gavlen synes at bryde de ellers saa smukke gotiske Linier. I Raadhuset

er der Retssal og Dommerens Kontorer. Bag Raadhuset ligger Arrestbygningen, der indeholder Cellerne og Arrestforvarerens Bolig.

Politistationen, der ligger bag Raadhuset med Facade mod Skomagerrækken og er sammenbygget med Arresthuset, er opført 1919 efter Tegning af Arkitekt Tidemand-Dal. Før 1919 havde Politiet Kontorer paa Raadhuset.

*K. Diderichsen,
Dommer.*

KRISTIAN DIDERICHSEN, Dommer, R. af D., er født den 12. August 1868 paa Frederiksberg som Søn af Stabsintendant Th. Diderichsen og Hustru, Thora, født Paulsen. Gift 1904 med Agnes Krag. Student 1886, cand. jur. 1892, Sekondløjtnant i Fodfolket 1893, Fuldmægtig i Middelsom-Sønderlyng Herreder 1893-96, Assistent i Landbrugsministeriet 1896-1901, Auditor for det af Hæren og Søværnet fælles Auditørkorps 1901-13, Lærer ved Kadetskolen, Søværnets Officersskole og Hærens Officersskole 1905-13, ved Københavns Navigationsskole 1906-13, Borgmester og Byfoged i Næstved samt Herredsfoged i Tybjerg Herred 1913, Dommer i Næstved m. m. siden 1919.

*William Schmit,
Politimester.*

WILLIAM SCHMIT, Politimester, er født den 26. Maj 1876 i Assens som Søn af Skibsreder N. P. Schmit og Hustru, født Nielsen. Gift med Inger Gautier. (Medlem af Folketinget). Student fra Marieboes Skole 1894, cand. jur. 1903, Stenograf i Rigsdagen 1894-1913, Overretssagfører i København 1907-13, Birkefuldmægtig paa Samsø 1913-19, Politimester i Næstved siden 1919.

NÆSTVED GARNISON bestaar i 1935 kun af Rytteriets Skoler.

Da 4. Dragonregiment ved Hærloven af 1922 ophævedes, og Statskasernen i Næstved derved bliver ledig, forlægges Rideskolen og Rytteriets Befalingsmandsskoler til Næstved den 1. November 1923.

I Hærloven af 1932 gives der Mulighed for, at Rideskolen kan slaas sammen med Rytteriets Befalingsmandsskoler, hvilket sker den 1. November 1932.

Rideskolen er en gammel Institution. Den oprettedes i 1771 og har levet siden da under forskellige Navne, nu og da midlertidig ophævet, naar Forholdene lagde sig i Vejen for dens Virksomhed.

Da Skolen forlagdes til Næstved var Navnet efter Hærloven 1909 „Rideskolen“. Chef var en Oberst, Oberstløjtnant eller Ritmester, som Lærer en Premierløjtnant, to Befalingsmænd af Officiantgruppen og en Overdyrlæge.

Ved Sammendragningen under samme Chef som Befalingsmandsskolerne fik Rideskolen af Officerer, af hvilke den ældste er Skolens Leder, 2 Ritmestre eller Kaptajnløjtnanter som Lærere.

Eleverne Premierløjtnanter og Officianter af Rytteriet og Artilleriet varierer noget i Antal, men er i Almindelighed ca. 9, fordelt i yngste og ældste Hold.

Hesteantallet er ca. 20 Stamheste, 20 Remonter, 9 Tjeneste- og Konkurrenceheste og 11 andre Heste. Til Vartning af Hestene findes ca. 18 Trainsoldater o. l.

Uddannelsen paa Skolen er hovedsagelig praktisk, men der gives dog ved Siden af Ridningen Undervisning i forskellige veterinære Fag og i Krigskunst for Officerernes og Meddelelsesstjeneste for Officianternes Vedkommende.

Hver Elev rider daglig 2 Remonter, 1 Skolehest, 1 Konkurrencehest og 1 Hest til Balanceridning, Springridning m. m.

Til Skolen er igen siden 1. April 1932 knyttet en 2 Maaneders Beslagskole, væsentligt af teoretisk Art, for ca. 13 Beslagelever til Anvendelse i Rytteriet og Artilleriet.

Rideskolen er en højere Lærestalt for Ridning.

Skolen arbejder i nøje Kontakt med Udlandets Rideskoler, særlig med Sverrigs og Tysklands. Dette muliggøres ved den øgede Deltagelse i internationale Konkurrencer samt ved Chefs og Læreres Besøg paa disse Landes Rideskoler og ved deres store Ridestævner, hvor alle Landets Ryttere og Ridning kan studeres.

Det er Skolens Formaal at bibringe Eleverne en saadan Viden og en saadan praktisk Dygtighed, at de ved Afdelingerne er i Stand til at uddanne og bevare det kostbare Materiel, som Hærens Heste er, samt virke som Ridelærere for de beredne Vaabens Mandskab.

Medens Rideskolen har haft Garnison i Næstved har dens Chef været Ritmester V. H. Bojesen-Trepka fra 1923 - 32.

I 1881 oprettedes Rytteriets Korporal-, Sergent- og Sekondløjtnantskole ved 5. Dragonregiment i Randers.

I 1898 henlægges Skolen under Generalinspektøren for Rytteriet og forlægges til Jagersborg Kaserne.

I 1909 benævnes den Rytteriets Befalingsmandsskoler og bestaar af Korporal-, Kornet- og Underofficersskoler med en Oberst, Oberstløjtnant eller Ritmester som Chef.

I 1922 oprettes følgende Skoler: Korporalskole, Kornetskole, Sergentskole (til Uddannelse af Sergenter af Reserven), Løjtnantskole (til Uddannelse af Løjtnanter af Reserven).

1. November 1923 forlægges Skolerne til Statskasernen i Næstved.

Efter Hærloven 1932 bestaar Befalingsmandsskolerne af følgende Skoler:

Korporalskole for Ryttere fra 5. Januar til 10. September, for Cyklister fra 12. Oktober til 7. Maj og for Panservogns-Elever fra 12. Oktober til 7. Maj.

Kornetskole for Ryttere 1 - 2 Del fra 5. Januar til 10. September og fra 5. Januar til 21. Marts, for Cyklister fra 12. Oktober til 7. Maj og for Panservogns-Elever fra 12. Oktober til 7. Maj.

Sergentskole fra 5. Januar til 1. August, Oversergentskole fra 5. Januar til 1. August og Løjtnantskolen fra 11. Oktober til 7. Maj.

Der udtages af Underafdelingerne 12 pCt. som Befalingsmandselever. Disse forretter for Rytteriets Vedkommende Tjeneste i 5 Maanedes, for Cyklister og Panservognsfolk Tjeneste i 1 Aar ud over den første Uddannelse. Undervisningen gives foruden af det fast ansatte Personale af et varierende Antal tilkommanderede Lærere: Højest 4 Officerer, 2 Officianter og 3 Sergenter.

I Løjtnants-, Oversergent- og Sergentskolerne undervises foruden i militære Fag i en Del almene Fag -- saasom Sprog, Historie m. m., i hvilke Fag Undervisningen kan gives af civile Lærere.

Som det moderne Rytteris Virksomhed er ogsaa Befalingsmandsskolernes ret alsidig, kendetegnet ved Vaabnets Transportmidler: Hesten, Cyklen, Motorecyklen og Panservognen, i Forbindelse med dets Kampmidler: Let Kanon, Maskingevær, Rekylggevær, Karabin med Bajonet, Haandgranat og Sabel.

Uddannelsen sker for Korporal- og Kornetskolernes Vedkommende i Hovedsagen med Henblik paa deres Anvendelse ved deres specielle Underafdelinger, idet dog Overgribningsperioden fra 5. Januar til 7. Maj benyttes til at give Eleverne Indblik i de andre Vaabenarters specielle Forhold og til Indøvning af Samarbejdet mellem de forskellige Kategorier.

I Løjtnants-, Oversergent- og Sergentskolerne gives en alsidig Undervisning, saaledes at disse Befalingsmænd senere skal kunne anvendes ved samtlige Rytteriets Underafdelinger.

Elevantallet er varierende og kan i Tiden fra 5. Januar til 7. Maj omtrentlig være: 5 Sekondløjtnanter eller Kornetter, 3 Sergenter, 10 Korporaler, 12 Kornetter, 20 Kornetelever og 30 Korporalselever, ialt ca. 80 Elever.

Til Uddannelse af disse haves: 70 Heste, 2 Panservogne, 5 Automobile og Motorecykler og 50 Cykler.

Medens Befalingsmandsskolerne har haft Garnison i Næstved og indtil Sammen- dragningen har følgende været Chefer: Oberstløjtnant E. Leshly fra 1923-30, Oberst S. J. Asmussen fra 1930-32 og Oberstløjtnant A. E. Giersing fra 1932.

Den 1. November 1932 slaas som nævnt Befalingsmandsskolerne sammen med Rideskolen under Navnet: Rideskolen og Rytteriets Befalingsmandsskoler.

Chefen er Oberst, Oberstløjtnant eller Ritmester, og iøvrigt er der ansat 3 Befalingsmænd af Officiantgruppen, dels som Lærere, dels som Regnskabsfører, Kaserne- og Depotofficiant samt Skriver og Kommandoofficiant.

Endvidere er en Overdyrlæge ansat som Lærer i forskellige veterinære Fag.

Som Chef for Rideskolen og Rytteriets Befalingsmandsskoler: Oberstløjtnant A. E. Giersing fra 1932-34, Oberst P. C. E. Krarup siden 1934.

NÆSTVED POSTETAT

Postvæsenet blev som bekendt oprettet her i Landet af Kong Chr. IV ved Forordning af 24. December 1624, Ganske vist havde allerede Kong Chr. II syslet med Oprettelse af et Postvæsen, men uden at naa noget Resultat.

I Forordningen af 1624 træffes Bestemmelse om Styrelse, Postmestre, Bude, Ruter og lignende.

Kong Frederik III bortforpagtede i 1653 Postvæsenet til Poul Klingenberg, der var Købmand i Hamborg, og først i 1711 blev dette overtaget af Staten. Klingenberg organiserede Postvæsenet med stor Dygtighed.

Postvæsenet stagnerede i det 18. Aarhundrede, ja, paa visse Omraader var der vel endog Tilbagegang at notere. Derimod betegner Udviklingen i det 19. Aarhundrede fra første Begyndelse en stadig opadgaaende Linie, til Tider med betydelige Fremskridt. Æren herfor tilkommer først og fremmest to dygtige Mænd i Styrelsen, nemlig Direktor David Monrad (1801 - 42) og Otto Sophus Greve Danneskjold Samsøe (1842 - 75). Mærkepælene i denne Tidsperiode er disse:

1. Befordringsvæsenets Forbedring efter at Postvæsenet havde overtaget Tilsynet med dette og den deraf flydende bedre Postgang. -
2. Enklere og billigere Takster, særlig efter Frimærkesystemets Indførelse i 1851.
3. Det trafikale Fremstød i 1860-erne og 1870-erne ved de nye Jernbanelinier.
4. Oprettelse og Udbygning af Landpostvæsenet.

Nu til Dags opretter Postvæsenet af letforstaaelige Grunde ikke Posthuse i Kroerne, men i Postvæsenets første Tid og langt senere var det ret almindeligt, at netop Kroerne var Posthuse og Gæstgiveren Postmester eller Brevsamler. Dette hænger naturligvis sammen med, at Postvæsenet og Befordringsvæsenet var en Enhed. De ridende og kørende Poster bedede i Gæstgiverstederne, og det var da praktisk at ekspedere Posten samme Sted.

Da Postmestrene jo altsaa havde andre Interesser at varetage foruden Posthusets, saa kunde det godt hænde, at man fik en lidt ublid Modtagelse, naar man kom med sit Brev og vilde have det sendt. Man maatte nøje paase, at Brevet var forsvarligt forseglet, og man betalte for Forsendelsen, og Modtageren betalte for Modtagelsen. Naar Posten kom til Byen sorterede man denne ud, og den laa da saaledes, indtil de fra Omegnen værende Landpostmænd eller, hvad der ofte var Tilfældet, Koner kom ind til Kontoret og hentede denne, og de besørgede da Brevene videre.

Vi skal kort nævne de vigtigste Reformen indenfor denne Etat. I Aaret 1851 indførtes Frimærkesystemet og dermed den ensartede Portobetaling, og samtidig skete Ophængningen af Brevkasserne. Omkring Aaret 1865 indførtes Brugen af lokale Breve, og der oprettedes Brevsamlingssteder til Lættelse for Landbefolkningen, ligesom de første Landpostbude antoges.

Den gamle Postholdergaard paa Axeltorv i Næstved er fra Tiden omkring 1680-erne. Den ligger der endnu, men den er meget forandret gennem Tiderne, og i Øjeblikket er den hovedsagelig optaget af Forretninger. Det ser ud, som om Posthuset er flyttet i Aarene 1866 - 70, idet Postmester Schak havde sit Kontor i Vinhuset, og her forblev det til 1920, da den nuværende store Postbygning ved Banegaarden opførtes.

Næstved blev Hovedpostkontor senest i 1674. 1. Januar 1845 var Lønningen 1000 Rdl., 1. April 1852 blev det Postkontor i 2. Lønningsklasse med 1200 Rdl. i Løn, 1. September 1870 steg Lønnen til 1800 Rdl., 1. Juli 1908 ansattes det i 20. Lønningsklasse, 1. April 1915 i 21. Lønningsklasse og 1. Oktober 1919 i 5. Lønningsklasse.

Konfirmation paa Bestalling som Postmester udfærdigedes for Marcus Beck 31. Maj 1674, derefter fulgte Borgmester Jürgen Eggertz til 1682 (han forflyttedes til Jylland i kongelig Tjeneste), Jørgen Poppe var Postmester 1711 og døde 28. Maj 1723. Hans Efterfølger var Mathias Nessie, der virkede til 1753, i hvilket Aar

han døde, derefter kom Raadmand Mathias Hansteen, der tiltraadte Embedet i 1753, men døde samme Aar. Mathias Schwartz var derefter Postmester fra 2. Marts 1754 til 1800, da han den 26. September efterfulgtes af Købmand Hans Christian Misleth, der sad i Embedet til sin Død 1. Maj 1813. Jacob Benzon (Kopist ved Københavns nordre Postkontor) tiltraadte Embedet 1. Oktober 1813 og døde 3. Januar 1830. Nu fulgte Ivar Nikolai Witte fra 12. Januar 1830 til 31. Juli 1864, da han tog sin Afsked, og 28. Maj 1866 tiltraadte Frederik Regner Julius Schack, der tidligere havde været i Preetz. Han virkede, til han tog Afsked den 31. Oktober 1885. Han efterfulgtes af Otto Sophus Frederik Wolder, der kom fra Haslev, og virkede i Næstved til 31. Marts 1894, da han udnævntes til Postinspektør. Hans Hansen Stage, der kom fra Kallundborg, sad i Embedet fra 1. Juli 1894 til 2. November 1905, derefter fulgte Geert Lassen, der kom fra Maribo, og som i 1913 afløstes af Bernhard August Schroder fra Odder, der virkede til 1917.

William Hall Mazanti, der kom fra Holstebro, beklædte derefter Embedet fra 1. November 1917 til 30. November 1931, da nuværende Postmester J. B. Nikolaisen, der forhen var Fuldmægtig i 2. Overpostinspektorat, overtog Embedet.

*J. B. Nikolaisen,
Postmester.*

JOHANNES BØNLØKKE NIKOLAISEN, Postmester, er født den 1. April 1884 i Grenaa som Søn af Gaardejer N. Nikolaisen og Hustru, Karen, født Bønløkke. Gift 1915 med Gerda Stehlberg. Ansat ved Postvæsenet i 1899. Fuldmægtig i Odense ved Overpostinspektoratet fra 1922–31, konstitueret Postmester i Haderslev 1925, i Fredericia 1928, Postmester i Næstved siden 1931. Formand for Næstved Sejlklub, for Civil Etaternes Forening, Medlem af Bestyrelsen for Justitsraad Wittes Stiftelse og af Turistforeningen for Næstved.

PRÆSTØ AMTS VEJADMINISTRATION

Amtsvejinspektoratets Ejendom.

Stillingen som Vejinspektør kan føres tilbage til Tiden omkring forrige Aarhundredes Midte, idet der ved kongelig Bestemmelse af 29. September 1841, i Henhold til Forordning om Vejvæsenet i Danmark, ansattes Tilsynsførende i en Del Amter, og disse Personer skulde føre Opsyn med de Veje, der var

underlagt vedkommende Amt. Den titulære Benævnelse Amtspejnspektør fremkom først langt senere. Blandt de Personer, der har virket som Amtspejnspektører i Præstø Amt, kan nævnes: Anders Bruun, født 2. Oktober 1821 i Aarhus, Amtspejnspektør fra 1860 - 1883, boede først i Præstø, men flyttede til Næstved

Interiør fra Ekspeditionslokalet.

1862, døde 1883, Hans Hansen, født 10. Februar 1852 i Lille Hagelse, Amtspejnspektør i Præstø Amt fra 1. Januar 1884 til 1914, hans Efterfølger er nuværende Amtspejnspektør J. P. Jensen Løvstrand.

Præstø Amts Vejadministrationsbygning er opført efter Tegning af Arkitekt Tidemand-Dal. I Efteråret 1932 vedtog Præstø Amt at lade opføre en Bygning med Kontorer, Tegnestue og Arkiver for Vejadministrationen samt med Bolig for Amtspejnspektøren. Bygningen opførtes i Løbet af 1933 paa en Grund ved Landevejen fra Næstved til Ringsted lidt Nord for Byen.

I en ret høj Kælder er der foruden Kedel- og Vaskerum, Tørrestue m. m., lagt 2 brandsikre Arkivrum. I Stueetagen findes et stort Ekspeditionslokale, stor Tegnestue, Privatkontorer for Amtspejnspektøren og 2 Vejassistenter, endvidere Garderobe og Frokoststue, paa 1. Sal og i Tagetagen findes Amtspejnspektørens Privatlejlighed. I en lav Tilbygning mod Nord findes Garage og Cyklerum.

Bygningen er lagt lidt tilbagetrukket, saa at man kan køre op foran Bygningen indenfor Fortovet og eventuelt videre til den Nord for Bygningen liggende Parkeringsplads.

Bygningen er opført af let flammede, gule haandstrøgne Mursten paa en høj pudset Sokkel, der ligesom de trukne Gesimser er farvet mørkebrune med Mineralfarve. Alle udvendige Døre og Vinduesindfatninger er af mørke Hasle Klinker. Taget er dækket med rødt Tegl. Alle Vinduer er Staalvinduer af dansk Fabrikat.

Indvendig er Etageadskillelser over Kælder og Stue udført brandsikre af Beton mellem Jernbjælker og Gulvene belagt med Expankoparket. Tagbjælkelaget er af Tommer. Alle indvendige Døre er af egetræsfineret Møbelplade og har sorte, matterede Indfatninger og tilsvarende Fodpaneler. Væggene i Kontorerne er malet gule, Trapperummet er udstyret med Trappetrin af Fakse Kalksten og Fodpanel af Skifer. Mod Gaden er sat en lav Hegnsmur af gule Sten, mørk Sokkel og afdækket med mørke Hasle Klinker. Haven, som ikke er ret stor, er udført efter geometriske Linier og med Gange belagte med Brudfliser.

JENS PEDER JENSEN LØVSTRAND, Amtspejnspektør, er født den 24. Februar 1880 i Kimmerslev som Søn af Gaardfæster Hans Jensen og Hustru, Kirsten, født Pedersen. Gift 1908 med

Ebba Carola. Cand. polyt. 1906, assisterende i Hellerup, København, Frederiksberg samt ved Anlæg af Kolding Gasværk, tilsynsførende ved Udvidelsen af Hørsholm Gas- og Vandværk, Opmaalingsarbejder for Det danske Hedeselskab 1907, Inspektør ved Teknisk Skole i Ringsted fra 1907-08, Vejassistent i Maribo Amt 1908-12, ved Vejle Amts Vejvæsen 1912, ved Maribo Amts Vejvæsen fra 1912-14, Amtsvejnspektør over Præsto Amt siden 1. Oktober 1914.

KREMATORIET I NÆSTVED

Sydsjællands Ligbrændingsforening har sit Hovedsæde i Næstved. Denne Kreds laa oprindeligt under København og Slagelse, men i 1933 oprettedes der egen Kreds for Præsto Amt. Denne omfatter hele Amtet med Undtagelse af enkelte Sogne Nord for Haslev, men til Gengæld har den enkelte Sogne fra Sorø Amt, saaledes Fodby og Herlufsholm. Næstved-Afdelingen stiftedes med et Medlemstal paa 641, men er nu oppe paa over 1000 Medlemmer.

Spørgsmaalet om Opførelse af et Krematorium i Næstved rejstes første Gang i Aaret 1927 samtidig med de Planer, der dengang var fremme om Opførelse af et nyt Kapel paa Kirkegaarden. Sagen gennemførtes imidlertid først i 1932, da det ved et Møde den 20. September vedtoges af Menighedsraadet med 30 Stemmer mod 3 at bygge et Kapel kombineret med et Krematorium. Opgaven overdroges til Arkitekt Tidemand-Dal.

Bygningen ligger ret højt over Næstved, selv om den ikke ligger paa Kirkegaardens højeste Del. Bygningen bestaar af et Hovedparti i Retning Syd-Nord, indeholdende Forstue og Sal, paa hver Side udgaar to Sidefloje, som omslutter to smaa Haveanlæg, der er bestemt til Nedsætning af Urner, som ønskes anbragt anonymt. De nordlige Sidefloje er aabne mod nævnte Haveanlæg, den sydvestlige

indeholder Urnehal og nærmest Salen Forstue og Præsteværelse. Den modsatte, sydøstlige Floj indeholder Rum til Modtagelse af Kister og nærmest Salen Ligrum. Under denne Floj og en Del af Salen ligger Ovnanlægget. I Salen findes en Forhøjning, hvorpaa Kisten stilles.

Krematoriet.

Ved Kremation sænkes Kisten efter Højtideligheden ved Hjælp af en Elevator ned i Kælderen og føres derefter hen til Ovnene. Bag nævnte Forhøjning findes en Niche, som er udfyldt med et Frescomaleri af Kunstmaler Hempel.

Modsat dette Parti er over Forhallen et Orgelpulpitur. Over dette hæver sig en lille Taarnbygning med Klokke i.

Bygningen er opført af sorterede, flammede, gule Sten med vandrette tilbage-liggende Fuger og mørkt pudset Sokkel. De ret flade Tage er dækket med brunrød Isopal, og Vinduerne er Staalvinduer af dansk Fabrikat.

Vest for Bygningen ligger en forsænket Urnehave, hvis centrale Parti er en muret Sokkel med en stor Blomstervase af Hammershøj, udført i Kählerkeramik.

Det ny Kapel med Krematorium indviedes 14. September 1933, og dets Anlagssum androg 71,844 Kr., excl. Ligbrændingsovnen.

Formand for Sydsjællands Ligbrændingsforening er Redaktør C. Hylander, Næstformand er Arkitekt C. J. Tidemand-Dal, og Forretningsfører og Kasserer er Kirkebetjent Gustav Mortensen.

C. J. Tidemand-Dal
Arkitekt.

C. J. TIDEMAND-DAL, Arkitekt, er født den 13. Marts 1882 i København som Søn af afd. Professor ved Landbohøjskolen, Odin Tidemand Christensen og Hustru, Marie, født Balle. Gift 1915 med Marie Staal Ferdinand. Student fra Schneekloths Skole 1899. Afgangseksamen som Bygningskonstruktør i 1902, blev Sekondløjtnant ved Ingeniørregimentet 1904, bestod i 1910 Kunstakademiets Afgangsprøve for Arkitekter og har indenfor samme Periode dels arbejdet som Tegner hos Arkitekterne, Prof. A. Rosen, Godtfred Tvede, V. Schmidt og V. Brummer, dels foretaget gentagne Studierejser til Udlandet, deraf omtrent hele 1907 til Italien, Frankrig og Belgien. Den 4. April 1910 begyndte Tidemand-Dal

G. Mortensen,
Kirkebetjent.

selvstændig Virksomhed i Næstved og har i den forløbne Tid foruden private Bygninger opført eller udvidet adskillige halv- eller heloffentlige Bygninger, hvoraf kan anføres: Alderdomshjemmet i Næstved, Udvidelse af Alderdomshjemmet i Slagelse, St. Elisabeths Hospital i Næstved, stor Udvidelse af samme Ordens Hospital i København, Udvidelse og Ombygning af Præstø Amts Sygehus i Stege, Kapelkrematorium i Næstved, Vejadministrationsbygning for Præstø Amt, Politistationer i Næstved og Store Heddinge, Udvidelse og Ombygning af Skolen i Stege, bygget adskillige Skoler og Præstegaarde paa Landet, bygget katolske Kirker i Næstved, Helsingør, Assens og Nyborg samt Biskoppens private Kapel i København, bygget K. F. U. M.s Bygning i Næstved, restaureret St. Mortens Kirke, Helligaandshuset og Kompagnihuset i Næstved samt Vordingborg Kirke og de gamle Bygninger under Liselund paa Møen. Ved Siden af Arkitektvirksomheden har Tidemand-Dal paataget sig forskellige Hverv og er Sekretær i Historisk Samfund for Præstø Amt, Næstformand i Sydsjællands Ligbrændingsforening, Medlem af Bestyrelserne for Museums-, Turist- og Forskønnelsesforeningen for Næstved og Omegn, Industriforeningen og for Teknisk Skole og yderligere været Medlem af en Række Landvæsenskommissioner i forskellige Byer.

GUSTAV MORTENSEN, Kirkebetjent, er født den 29. Marts 1883 i Herlufsholm Kommune som Søn af Papirarbejder Anders Mortensen og Hustru, Ane Marie. Medlem af Næstved Byraad fra 1929-34, Formand for Vordingborgvejens Brugsforening 1931, Kasserer og Forretningsfører for Sydsjællands Ligbrændingsforening.

PRÆSTØ AMTS SYGEHUS I NÆSTVED

I Slutningen af Aaret 1814 indsendte Amtmanden over Præstø Amt et Forslag vedrørende Oprettelsen af et Sygehus til det kongelige danske Kancelli. Indtil

Sygehuset i 1816.

nævnte Aar fandtes — efter hvad der oplyses — udenfor København ialt kun fire Sygehuse, som var saaledes beskafne, at de, i den Forstand, hvori de nu opfattes, kunde betegnes som Sygehus. Hvad der ellers fandtes under Betegnelsen Hospital eller Sygehus var nærmest Lemmestiftelser, hyppigst forbundne med de

saakaldte „Daarekister“. Kancelliet betegnede Indretning af et Sygehus som en saare nyttig Foranstaltning og bifaldt dets Oprettelse. Der kan ikke have været langt mellem Tanke og Handling, thi skønt Planerne til dels var baseret paa frivillige Gaver, og skønt Befolkningen ikke i overvældende Grad viste Sagen Forstaaelse, indkom dog saa meget — fortrinsvis fra det store Hartkorn — at Opførelsen af Sygehuset kunde paabegyndes i Foraaret 1816.

Saavidt vides skyldes Planerne til Bygningen, som rejstes, ingen ringere end den bekendte Professor C. F. Hansen, der byggede Københavns Raad- og Domhus, Vor Frue Kirke og Christiansborg Slot. Sygehuset blev bygget paa den Plads, hvor det ligger den Dag i Dag, nemlig lige udenfor Byens daværende Ringstedport. Solidt har det været bygget, derom vidner den ved den nordlige Ende af Sygehuset endnu bevarede Inspektorbolig, som med sine svære Mure og Kælderrum er et godt Vidnesbyrd om hine Tidens Krav til Konstruktionernes Soliditet. Bygningen var oprindelig straatækt. Sygestuerne, af hvilke der fandtes fire, hvoraf tre til Mænd og en til Kvinder, var beregnet til 6 Senge hver og var alle beliggende ind til Gaarden. Desuden fandtes en Operationsstue, tre Daarekister, en Ligstue og to Værelser til Økonomen. Ud mod Landevejen — den nuværende Ringstedgades Forlængelse — var der en lang Gang, hvorfra Døre førte ind til Værelserne. Med Belysningen har det kun været saa som saa, idet Sygeværelserne kun havde smaa Vinduer. Der fandtes ikke Ovn paa alle Stuer, f. Eks. fik „Fruentimmerstuen“ først en saadan en Vindovn — i 1838. Daarekisterne fik aldrig Opvarmning. Mange Mangler har der været, naar det hele skal betragtes med vor Generations Øjne, men trods alt betegnede Sygehusets Oprettelse et stort Fremskridt. Den 18. December 1816 indlagdes den første Patient. I Sygehusets første Virkeaar, som dog først regnedes fra 27. Januar 1817, indlagdes der 65 Patienter, hvoraf 46 blev udskrevne, 2 døde og 19 overførtes til næste Aar.

Der paafulgte nu en meget lang Aarrække, i hvilken Sygehuset, under en Række skiftende Lægers Virksomhed, havde en endeløs Kæde af særlige økonomiske Vanskeligheder. Disse var først forbi i 1844, da Amdtsraadet, i Henhold til Kancelli-Resolution, fik indvalgt to Medlemmer i Sygehusbestyrelsen, og Sygehuset som

Følge deraf fik Raadets Bevaagenhed. I Aarene deromkring gjorde Lægevidenskaben og ogsaa Kravene til den offentlige Hygiejne meget store Fremskridt, og dette, i Forbindelse med, at en Række dygtige og ansete Læger var knyttet til Sygehuset, gjorde, at dette i almindelig Omdømme kom til at indtage en Position,

Sygehuset i vore Dage.

som det har bevaret helt op til vore Dage. Paa et Tidspunkt, da den gamle Sygehusbygning, som i Mellemtiden havde faaet Tegltag og nogle mindre Tilbygninger, forlængst var blevet for lille i Forhold til Sygehusets stigende Benyttelse, blev i 1881-82 den nuværende sydlige Bygning (Afdeling A) opført. Den Æra, der herved indlededes, blev med stærke Skridt fortsat. Saaledes blev i 1892 den gamle Bygning fra 1816 nedrevet, idet dog Nordenden bibeholdtes som Bolig for Inspektoren, og paa Pladsen opførtes en stor ny Bygning til dels medicinske og dels epidemiske Sygdomme. Senere opførtes en selvstændig Epidemiafdeling, Økonomibygning med Centralfyring og Vaskeribygning med et stort Antal Personaleværelser. I Aarene efter 1924 er dertil kommet en stor Udvidelse af Operations-, Lysbade- og Røntgenafdelingerne, Desinfektionsanstalt, Overlægebolig og Ligkapel med Kapelrum, Ligstue og Sektionsrum. Ved alle disse Udvidelser blev Sygehusets Sengeantal efterhaanden bragt op til over 100, og dets Standard er stedse holdt paa Højde med de skiftende Tidens Krav.

Sygehusets Chef er Overlæge Henrik Schack Køster.

HENRIK SCHACK KØSTER, Overlæge, R. af D., Medaille 5. Olympiade 1912, Ø. R. K. 1922, er født den 21. September 1867 i Randers som Søn af Apoteker Carl J. A. Køster og Hustru, Kirstine, født Rasmussen. Gift 1908 med Frida Emilia Øhquist. Student 1885, med. Eksamen 1893, konstituerende Kandidat ved Frederiks Hospital fra Februar til September 1893, Kandidat ved Københavns Amtssygehus fra November 1893 til Oktober 1895, konstituerende Kandidat ved Frederiks Hospital Juni 1896, fast ansat August 1896 til Maj 1898, Assistent ved Professor Th. Røvsings Klinik fra Juni 1898 til September 1902, Reservekirurg ved Frederiks Hospitals Afdeling C. fra Oktober 1902 til September 1905, atter Assistent hos Professor Røvsing fra Oktober 1905 til Januar 1913, praktiserende Læge i København fra Juni 1895 til Februar 1913, Korpsslæge i Hæren April 1910, Chef for Garnisons Sygehusets kirurgiske Afdeling fra April 1911 til Februar 1913, udenfor Numer 1913, Overlæge ved Præstø Amts Sygehus i Næstved siden Februar 1913, Overlæge udenfor Numer i Hæren fra 1923.

HARALD CLAUD THEODOR MØLLER, Inspektør, er født den 1. Oktober 1893 i Asnæs som Søn af Købmand Carl Chr. Møller og Hustru, Johanne Margrethe, født Wohlert. Gift 1919 med Gerda Elisabeth Engsig. Udgaet fra Østersøgades Gymnasium, Mægleruddannelse hos C. K. Hansen, videregaaende Uddannelse fra 1908-13, supplerende Uddannelse i Tyskland fra 1913-14, Kornet 1915, Løjtnant ved 7. Regiment fra 1916-18. Inspektør i Den danske Andelsbank fra 1918-25,

Inspektør ved Præstø Amts Sygehus i Næstved siden 1925. Medlem af Københavns Amts Skyttekorps 1910, af sammes Bestyrelse 1926, Formand for Andelsbankens Personale fra 1924–25, Formand for Sønderjysk Forening for Næstved og Omegn 1927.

Oversygeplejerske er VALBORG EJBYE.

ADELHEID LARSEN, Afdelingssygeplejerske, er født den 28. Januar 1881 i Ordrup. Var Elev paa Diakonissestiftelsen 1903, Menighedssygeplejerske i Nyborg 1908. Sygeplejerske ved Vedbygaard og i Thorshavn, Afdelingssygeplejerske ved Præstø Amts Sygehus i Næstved.

MAREN AUGUSTA NIELSEN, Afdelingssygeplejerske, er født den 24. December 1903 i Tversted som Datter af Landmand Niels Nielsen. Elev paa Præstø Amts Sygehus i Næstved 1923, supplerende Uddannelse paa Sindssygeanstalten i Middelfart, Assistent ved Præstø Amts Sygehus i Næstved 1927, Afdelingssygeplejerske samme Sted siden 1933.

ESTHER HELENE PETERSEN, Afdelingsassistent, er født den 13. September 1901 i Argentina som Datter af Farmer P. K. Petersen. Elev ved Amtssygehuset i Tønder 1927, Assistent 1930, supplerende Uddannelse 1931, Assistent ved Præstø Amts Sygehus i Næstved (Epidemi-Afdelingen) fra 1932–34, Afdelingsassistent samme Sted siden 1. Juni 1934.

DORTHEA JØRGENSEN, Oldfrue, er født den 8. Oktober 1869 i Næstved som Datter af Værkfører Severin Sjelle og Hustru, Kristiane, født Frederiksen. Gift 1901 med Sparekassebogholder, Krigsassessor, DM., August Valdemar Jørgensen (død). Oldfrue ved Præstø Amts Sygehus i Næstved siden 1921.

INGEBORG BOHSE, Økonoma, er født den 9. December 1878 i København som Datter af Stabssergent Chr. Frederik Bohse og Hustru, Amalie, født Metz. Økonoma ved Præstø Amts Sygehus i Næstved siden 1916.

HAVNEN ved Næstveds Bygrænse og Planerne om dens Anlæggelse, saaledes som den er tænkt ført frem, er fra forholdsvis ny Tid.

Vedtagelsen om dens Anlæggelse skete i Byrådsmødet den 27. Oktober 1930.

Det maa dog siges, at der talrige Gange før i Tiden har været fremført Planer om Forbedring af Indsejlingen til Næstved. Som bekendt har Købstaden gennem lange Tider haft sin Havn ved Karrebæksminde. Første Gang, man hører denne Havn omtale i Historien, er i Aaret 1666, da Kong Frederik den 3. udsteder kongeligt aabent Brev, hvori han giver Jørgen Eggers og dennes Hustru Bevilling paa Livstid og Ret til at nyde og oppebære 1 Skilling af hver Rigsdaler-Værdi, som fremmede og udenlandske ind- og udskiber i Næstved. Til Gengæld skulde Bevillingshaveren vedligeholde Broen og Brokarret, som laa i Byen.

Det har jo fra ældgammel Tid været Sovejen, der var den egentlige Færdselsvej mellem vore gamle Byer. Antageligvis har Susaaen i hine Tider været dybere og mere egnet til Sejlads, end den er nu. Sejladsen har da sikkert foregaaet fra Smaalands havet, mellem Longshave og Enø, over Karrebæk Fjord og op ad Susaaen. Efterhaanden som Aaen sandede til og Skibene blev større, blev det nødvendigt at omlade paa Pramme, og denne Omladning skete paa aaben Strand ved det gamle Minde, mellem Longshave og Enø. Det var dog ikke alene Næstved By, der forsømte Vedligeholdelsen af Sejllobet, men efter en gammel Beretning fra 1796 tør man sige, at samtlige Sosteder eller Byer med Adgang til Sovejen forsømte dennes Vedligeholdelse. I den nævnte Beretning hedder det: Alle Vegne fra høres der Klager over, at Kilden til de smaa Købstæders Vandmagt og den indenlandske Handels liden Lovenhed ligger i tilmudrede Havne, i usejlbare, men lettelig sejlbare blivende Aaer og i Mangelen af Skibsbroer og Brokar. I Slutningen af det 18. Aarhundrede raades der Bod paa disse Forhold for Næstveds Vedkommende, idet Kanalen til Karrebæksminde forbedredes, og den 12. Marts 1806 udstedtes der

kongelig Reskript paa Karrebæksmindes Havneanlæg. Saaledes som Sejllobet til Næstved nu er, stammer det fra 1857, i hvilket Aar Aaens Sejllob forbedredes og Havneanlægget moderniseredes. Man maatte imidlertid stadig hjælpe sig med Omladning i Karrebæksminde, men i 1891 anskaffedes der en Dampbaad til at bugserer Prammene til Havnen.

Nu i Aar har man paabegyndt Arbejdet med en ny Havns Anlæggelse ved Næstved Bygrænse, saaledes at der bliver et Kanal anlæg fra Karrebæksminde til Næstved. Dette er tænkt fort retliniet omtrent til Næstved og vil ved Lerbjerg danne en mindre Kurve for at ende i Havnebassinet i Næstved. Ved Byen er det paataenkt at anlægge en mindre Havn, bestaaende af et Bassin. Lignende Havneplaner var fremme i 1925 og projekteredes da til ca 5½ Mill. Kr. De nuværende Planer er kalkulerede til ca. 4 Mill. Kr.

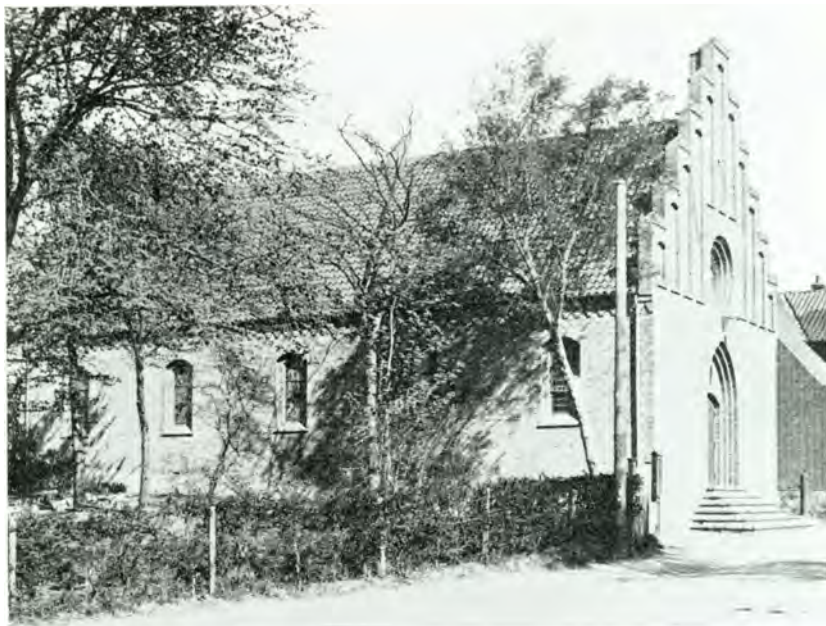
ANTON HANSEN, Havnefoged, er født den 8. Juli 1898 i Ø. Forslev som Søn af Handelsmand Jørgen Hansen og Hustru, Marie, født Jensen. Gift 1922 med Selma Stilling. Ansat ved Næstved Havn siden 1933.

*Anton Hansen,
Havnefoged.*

DEN KATOLSKKE MENIGHED I NÆSTVED stammer fra Aaret 1916, men allerede omkring Aarhundredskiftet paabegyndtes der et Arbejde af daværende Pastor, Dr. Bernhard Hansen. Han købte i sin Tid nogle Grunde paa Præstovej, tilhørende den gamle „Store Møllegaard“, og senere erhvervede han selve Gaarden. I en af Gaardens Længer indrettede Præsten et lille Kapel og opkaldte dette efter en Slægtning „Kathrine“. I Aaret 1901 nedbrændte Kapellet tilligemed nogle andre af Gaardens Udlænger, og Pastor Hansen flyttede da Kapellet til Gaardens Hovedvedbygning, der, hvor der nu er Skolestue. Saaledes gik Aarene indtil 1916, da

der først for Alvor bliver Tale om Menighedsarbejde. I det nævnte Aar kom Pastor Brems til Næstved som Sognepræst, og han virkede her indtil 1921. Hans Efterfølger blev Pastor Steidl, i hvis Tid den nuværende smukke Kirkebygning opførtes. Kirken, der fuldførtes i 1926, er bygget efter Tegning af Arkitekt Tidemand-Dal, og udført af røde Sten i gotisk Stil. I Vor Frue

Den katolske Kirke.

Altartavlen.

inderste henviser til Messens Offerkarakter (th. Abrahams og Melkisedeks Offer, tv. Jesus og de to Emausdisciple, Jesus og den samaritanske Kvinde) medens de 4 yderste fremstiller Kirkens Værnehelgener. Alteret er iøvrigt forgyldt med mat og lys Guld, som er anvendt i rige Mønstre.

Sidealteret er ret beskedent og knap en Omtale værd.

Kommunionsbordet (Alterskranken), Prædikestol og Nummertavle er skaaet i Egetræ af Billedhugger Winfeldt-Schmidt, Glostrup. Kommunionsbordet bærer i Midten et Kors, omgivet af Vinranker. Til begge Sider en Hjort ved Vandkilden. Prædikestolen, som hviler paa 4 Søjler, bærer et Relief af den gode Hyrde.

De 14 Korsvejsstationer, forestillende Jesu Vej til Korset, stammer fra samme Værksted i Grodental som Højalteret.

I Kirken findes Glasmalerier fra Schneider i Regensburg, og særlig det ene, Jesu Daab ved Johannes, er smukt i Farver og Komposition.

Døbefont og Vievandskarrene er af belgisk Marmor.

Over Korbuen hænger et Kors af Keramik fra Kähler i Næstved.

Kirkens Sognepræst er P. K. Harmer.

KATOLSK SKOLE I NÆSTVED begyndte sin Virksomhed i 1923 i nogle lejede Lokaler paa Købmagergade, men efter at den katolske Menighed havde faaet sin smukke Kirkebygning, blev den gamle Hovedbygning af „Store Mollegaard“, der hidtil havde tjent som Kirke og Præstegaard, omdannet til Skole. Den gamle Gaard, der er fra 1860-erne, er en smuk, typisk Bygning med et fornemt Ydre. Skolen er inddelt i 4 Klasser, saaledes at 1. og 2. Klasse danner en Klasse, 3. og 4. Klasse danner 2. Klasse, 5. Klasse danner 3. Klasse og 6., 7., 8. Klasse danner 4. Klasse. Der er for Tiden over 100 Elever paa Skolen. Børnene fra Børnehjemmet gaar ogsaa paa denne Skole. Undervisningen besørges af de 3 Præster samt af 3 Søstre.

ST. ELISABETH SØSTRENES BØRNE- OG HVILEHJEM er oprettet i 1928, hovedsagelig af Hensyn til den katolske Skole, idet Hjemmet udelukkende har Børn,

der staar overfor at skulle forberedes til Konfirmationen. Hjemmet er indrettet i en Villa, der tidligere tilhorte Boghandler Demuth. Søstrene købte Villaen for 42,000 Kr., og i direkte Forbindelse med denne opførtes en toetages Bygning til Skolehjemmet. Det samlede Bygningskompleks kostede 67,000 Kr. Den til-

St. Elisabeth Søstrenes Børne- og Hvilehjem.

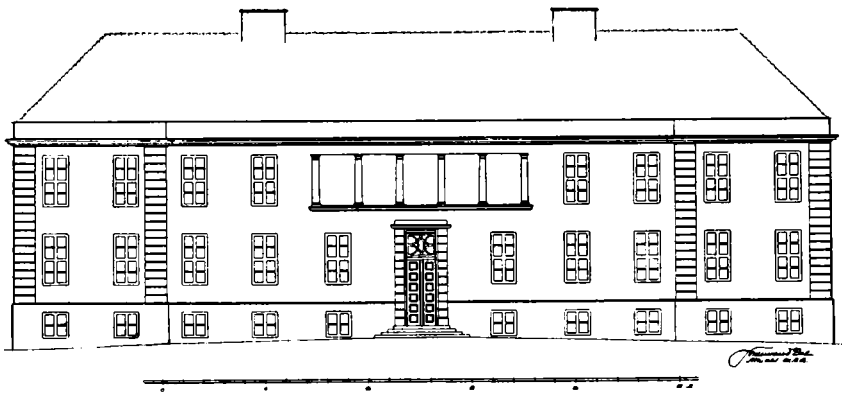
byggede Floj indeholder Samlingsstuer for Eleverne og i øverste Etage Sovestuer, og alt er særdeles godt indrettet. I den gamle Villa er der i Etagen indrettet Beboelse for ældre svagelige Pensionærer. Hjemmet ledes af Søster Maria Elisabeth.

DET smukke, store Hospital paa Præstøvej tilhører St. Elisabeth Søstrene, der er Søstre fra Ordenen i Breslau, og dets Bygning er opført efter Tegning af Arkitekt Tidemand-Dal.

I 1923 besluttede St. Elisabeths Stiftelse at opføre et medicinsk Sygehus i

St. Elisabeth Søstrenes Hospital.

Skitse af Hospitalet.

Næstved. Man købte først en mindre Ejendom inde i Byen med det Formaal ved Ombygning og Udvidelse at omdanne denne til Sygehus. Det viste sig at være for dyrt i Forhold til det Resultat, der kunde naas, ligesom man var afskaaret fra senere

Udvidelser. Der købtes derefter en stor Mark i Byens Udkant ved Præstøvejens Nordside. Der fremkom først et Forslag, som man ikke mente at kunne magte, hvorefter Sygehuset blev opført i den Størrelse, som det har haft indtil 1934.

I Kælderen lagdes Økonomilokaler, Vaskeri, Kedelrum m. m. I Stueetagen lagdes Kontor, Lægeværelse, Undersøgelingsværelser og Sygestuer med tilhørende Baderum m. m., paa 1. Sal ligeledes Sygestuer samt en aaben Loggia mod Syd. I Tagetagen anbragtes foruden en Bedesal Værelser for Søstre og Funktionærer.

Senere byggedes en særlig Bygning for Vaskeri og Ligrum, medens de frigjorte Lokaler indrettedes til Rum for Røntgenfotografering, Lysbehandling og Massage. Noget senere inddroges Loggiaen og omdannedes til 2 Sygestuer.

Da det knob stærkere og stærkere med Pladsen, bestemte man sig i 1934 til at udvide Hospitalet med en Forlængelse mod Vest og derfra videre med en Sideløjt bagud med Facade mod Vest. Udvidelsen paabegyndtes i Efteraaret 1934 og afsluttedes ca. 1. Juli 1935.

I Udvidelsen findes i Kælderen en medicinsk Badeanstalt, nyt Røntgenrum samt Funktionærværelser. I Stueetagen er der anbragt nye Værelser for Læge og for Undersøgelse samt Bolig for Reservelægen. Paa 1. Sal Bolig for Massøse. Den øvrige Del af disse Etager er udnyttet til Sygestuer, Rum for oppegaaende Patienter m. m. I Tagetagen er der indrettet en ny Bedesal og flere Værelser for Søstrene.

Samtidig er Bygningen blevet forsynet med Sygeelevator, flere Badeværelser, Anretterkøkkener m. m. Det store Areal, som hører til Hospitalet, udnyttes dels til Have for Patienterne, dels til Dyrkning af Frugt og Grøntsager til Køkkenet.

Hospitalet har tidligere været ledet af Mater Elisea, men ledes nu af Søster Maria Bertranda. Dets Læge er Overlæge Dr. med. S. A. Holbøll.

DE GAMLES HJEM i Næstved er opført efter Tegning af Arkitekt Tidemand-Dal. I 1914 vedtog Næstved Byraad at lade opføre et Alderdomshjem, og nogle Dage for Verdenskrigens Udbrud blev Arbejdet udbudt, men Licitationen blev aflyst og først afholdt den 29. Marts 1915. Arbejdet blev derefter paabegyndt og Bygningen taget i Brug April 1916.

Bygningen ligger solret paa Amtmandsbakkens Østside. Den er opført af

Næstved Alderdomshjem.

haandstrogne, røde Sten paa Sokkel af kløvet Kamp. Gesimserne er trukne, og Taget er dækket af røde Falstagsten. Indgangspartiet er udført af Sandsten og Sojlerne til Loggiaen af Granit.

Bygningen indeholder i Kælderen Varmecapparat, Økonomilokaler, Torrestue samt et Par Pigeværelser. I Stueetagen bor Økonomaen, medens de gamle Beboere er fordelt i Stueetage, 1. Sal og Tagetage. I Bygningens Midtakse ligger paa 1. Sal mod Haven den fælles Dagligstue, forbundet med et Bagværelse, hvorfra der er Udsigt til den modsatte Side. Dagligstuen er forsynet med Bjælkeloft, Panel, faste Bænke samt Stole og Borde, alt af mørkebrunt-bejset Fyrretræ, medens Væggene er strogne med blaa Limfarve.

Ovenover i Tagetagen blev lagt en større Sal, hvor de synlige Spær og Hanebaand beklædtes, og ligesom Panelet af brede Stafbrædder bejsedes mørkeblaat. Væggene blev strøget med en varm gul Farve. Denne Sal blev nogle Aar senere omdannet til 4 Værelser.

Bygningen er indvendig behandlet med kraftige Farver. Bygningen er mod Haven forsynet med en Loggia med faste Bænke, medens der paa den modsatte Side paa 1. Sal er to Terrasser, saaledes at de derboende gamle kan komme i fri Luft uden at gaa ned ad Trapperne. Ved en Udvidelse var det Tanken at forlænge Sidefløjene og tilsidst forbinde disse, saaledes at der dannedes et 4-flojet Anlæg med Rosenhave i Midten.

Da denne Situation indtraf i 1928, ønskede det paagældende Byggeudvalg imidlertid at udvide i Forlængelse af Hovedbygningen. Da Bygningens Form ikke egnede sig hertil, blev Udvidelsen udført som en selvstændig Bygningsdel, forbundet med den gamle Bygning ved en kort Forbindelsesbygning med Forhal i Stueetagen med Udgange til begge Bygningens Sider og en ekstra Opholdsstue paa 1. Sal med Udgang til en

*Anna M. Hansen,
Forstanderinde.*

Terrasse mod Haven. Samtidig blev den gamle Bygnings Sidefløje mod Haven forlænget lidt for at give dem en passende arkitektonisk Afslutning.

Herefter har Hjemmet Plads til ca. 75 gamle foruden Funktionærer og Personale.

ANNA MARIE HANSEN, Forstanderinde, er født den 4. Februar 1889 som Datter af Parcellist Peder Hansen og Hustru, Maren Kirstine, født Christiansen. Ansat som Kokkepige ved Hjemmet i 1919, Forstanderinde for De gamles Hjem siden 1926.

INSTITUTIONEN „DE MOTORSAGKYNDIGE“ er en af de sidstoprettede Embedsvirksomheder i Landet. Da det i de første Aar efter Hundredeaarskiftet viste sig, at Motorkøretøjet kunde ventes at blive et almindeligt Samfærdselsmiddel, maatte man fra Statens Side sikre sig, at de Køretøjer, der kom ind i Landet, var i en saadan Stand, at deres Benyttelse kunde forsvares i rent teknisk Henseende, samt at de Personer, der benyttede dem, var i Stand dertil uden Risiko for andre vejfarende. Virksomheden som Motorsagkyndig var derfor i Begyndelsen indskrænket til Godkendelse af Motorkøretøjer, der skulde indregistreres, samt til Godkendelse af de Personer, der skulde føre dem.

Motortrafikens rivende Udvikling gav Anledning til en stadig Udvidelse af de Motorsagkyndiges Virksomhed, til hvilken der føjedes periodiske Eftersyn af Rutebiler, Droskebiler, almindelige Vognmandsbiler til offentlig Personbefordring, Lastbiler samt private Vogne. Hertil er senere kommet Færdselseftersyn og Undersøgelse af Motorkøretøjerne paa Landevejen. Endelig er der som et meget vigtigt Led af de Motorsagkyndiges Virksomhed føjet Undersøgelser af Køretøjer og Forhold ved Færdselsulykker samt Afgivelse af retslige Erklæringer.

Betydningen af de Motorsagkyndiges Virksomhed ses blandt andet derved, at man i de sidste 10 Aar har kunnet notere en betydelig Nedgang i Færdselsulykkernes Antal i Næstved Politikreds uanset den stærke Stigning i Motorkøretøjernes Antal.

Indtil 1925 blev Præstø Amt i motorteknisk Henseende kun betjent af en Motorsagkyndig, som havde Bopæl i Næstved. I 1925 blev Amtet delt i 4 Embedsomraader, saaledes at den Motorsagkyndige i Næstved betjener Næstved og Præstø Politikredse.

Følgende har beklædt Stillingen som Motorsagkyndig i Næstved: 1907 -13: Mekaniker Offer Andersen, 1913 -20: Maskinmester Olsen, 1920 -24: Ingeniør, Fabriksinspektør Simonsen. Fra 1924 Ingeniør Johan Sparle.

Johan Sparle,
Ingeniør.

SØREN JOHAN ISAK SPARLE, Ingeniør, er født den 15. Juli 1881 i Grenaa som Søn af Skomager Anders Peter Sørensen og Hustru, Ellen, født Isakson. Gift 1906 med Frederikke Louise Schou. Præliminæreksamen 1897. Uddannelse som Smed og Maskinarbejder. Udgaet fra Elektroteknisk Lærestalt 1904. Ingeniørassistent ved K. T. A. S. fra 1905. Telefonmester for Sydsjælland fra 1910. Ingeniør ved Spanner Werckes Generalrepræsentation 1924. Justitsministeriets Motorsagkyndige for Præstø Amt 1924. Justitsministeriets Motorsagkyndige for Næstved og Præstø Politikredse 1925. Formand for Nævninge-Grundlisteuvalget i Herlufsholm Sogn. Formand for Værgeraadet i Herlufsholm Sogn. Kommunalrevisor i Herlufsholm Sogn. Medlem af Sct. Peders Sogns Menighedsraad. Medlem af den af Justitsministeriet nedsatte Færdselskommission 1927-32. Formand for de Motorsagkyndiges Landsforening i Danmark 1928-31. Redaktør af Næstved Tidendes Færdsels- og Motorrubrik.

NÆSTVED BRANDKORPS er sikkert oprettet i Aarene 1858 -59 i Henhold til Lov om Købstædernes Brandkorps og disses Ordning, men uden Tvivl har der længe før nævnte Tid været Brandkorps i Byen. Korpset talte et Mandtal paa 500, der alle havde Mødepligt i Tilfælde af Brand. Sprøjtehuset laa bag Raadhuset, og det daværende Brandmateriale bestod af to Sugeværker og to Haandsprøjter. Saaledes var Forholdene til Aaret 1888, da Byen fik Vandværk og Brandkorpset omordnedes. Rundt i Byen blev opstillet Brandhaner, og det gamle Korps blev forøget med et 22 Mands Musikkorps, der iførtes Uniform. I 1896 byggedes der et nyt Sprøjtehus paa Markedspladsen, og i 1912 omordnedes Brandvæsenet, idet det gamle Mandskab afløstes af et fast Mandskab. Først i 1927 moderniseredes Materiellet, og der anskaffedes en Motorsprøjte. Brandinspektør er Arkitekt L. Beldring, og Brandmester er Murer A. Andersen.

LUDVIG BELDRING, Brandinspektør og Arkitekt, er født den 26. Februar 1879 i Krarup som Søn af Overlærer Beldring og Hustru, Louise, født Lou. Gift 1906 med Marie Larsen (død 1916), gift 2. Gang 1917 med Margrethe Cohn. Brandinspektør siden 1911, Bygningsinspektør siden 1922, Skatteraadsformand siden 1924, Arkitekt i Næstved siden 1910.

ALFRED LEONHARD ANDERSEN, Brandmester, er født den 7. Maj 1886 i Rønnebæk som Søn af Muremester Niels Peder Andersen og Hustru, Marie Laurine, født Nielsen. Gift 1912 med Jonna Valgerdo Rasmussen. Bestyrelsesmedlem i Sangforeningen »Brage« siden 1923, Næstformand i samme siden 1926, ansat ved Næstved Brandvæsen siden 1. April 1912, Brandmester siden 1. April 1929.

*L. Beldring,
Brandinspektør.*

FALCKS REDNINGSKORPS I NÆSTVED

Navnet Falck kender ethvert Barn i By og paa Land, alle kender dets Betydning, men kun faa ved, hvor omfattende dette Korps er. Falcks Redningskorps, der er grundlagt i 1906, har nu 107 Stationer og Brandvægter Landet over. Korpset har et samlet Mandskab paa 582 Mand og disponerer over 139 Motorsprøjter, 78 Syge- og Ambulancevogne samt 113 Kran- og Redningsvogne. Korpset har i 1934 haft 109,282 Udrykninger og kørt en samlet Distance af 2,384,857 km.

Falcks Redningsstation i Næstved.

Dette landsomspændende Korps fik den 1. September 1930 sin Afdeling i Næstved, der startedes som A/S Næstved Redningskorps med Overtitlen „Faleks Redningskorps“. Aktieselskabets Bestyrelse bestaar af: Godsejer cand. polyt. Harald Collet, Formand, Købmand Carl Severinsen, Næstformand, Læge Damgaard-Rasmussen, Overretssagfører Falbe-Hansen, Grosserer K. Lippmann og Direktør W. Falek. Stationen raader over følgende Vognmateriale: 1 Kranvogn, 2 Ambulancer og Sygevoogne til Langture, en Motorsprøjte (1000 Minutliter), der medfører ca. 500 Liter Vand, ca. 100 Liter Skum og ca. 500 m Slange. Endvidere forefindes 1 Paahængssprøjte, 1 Inspektionsvogn m. m. Stationspersonalet tæller 5 Mand. I 1934 er der foretaget 2342 Udrykninger og kørt ialt 59,052 km.

Korpset har Overenskomst med 11 Kommuner i Præsto Amt om Ambulance- og Sygetransport i Tilknnytning til de stedlige Sygehuse og arbejder i Kontakt med Afdelingerne i Vordingborg (Autohjælp), Præsto (Brandvagt) og Fakse (Autohjælp). En væsentlig Afdeling er Korpsets Entreprenøraftdeling, der i 1934 har udført 174 forskellige Arbejder, hvoraf bør fremhæves Flytningen af Mindestenen fra Herlufsholm Skov til Munkebakken.

Siden Starten har Driftslederen og Personalet søgt at opfylde de Forventninger, der næredes af saavel By som Oplands Autoriteter og Borgere. Grundlæggeren af Faleks Redningskorps, afdøde Overdirektør Sophus Faleks Motto: „Hurtig Hjælp er dobbelt Hjælp“ er Stationens Bannermærke.

*Chr. M. Christiansen,
Driftsleder.*

Stationens Driftsleder er CHRISTIAN MARTINUS CHRISTIANSEN, der er født den 9. September 1879 i Karleby. Han ansattes i Faleks Redningskorps i 1912, dengang da man i Korpset endnu anvendte Motorcykle med Sidevogn. Christiansen har bogstavelig talt tjent sine Sporer i Korpset og er i Tidens Løb avanceret fra Menig til Redningsfører, Garagemester, Overassistent og Driftsleder. Gennem mange Aar har han tjent Korpset i den rette Aand og Forstaaelse, og hans Arbejde er paa forskellig Vis blevet anerkendt. Foreningen til Dyrenes Beskyttelse i Danmark tildelte ham i 1915 en Pengepræmie og i 1925 Bronzemedallie for Redning af Dyr i farlige Situationer. I 1924 fik Christiansen Redningskorpsets Årestegn og i 1935 en Sølvpokal af »Udflytterne for Præsto med flere Amters Brandforsikring«, og nu ved Dyrenes Beskyttelses 60 Aars Jubilæum et stort Sølvbæger.

NÆSTVED GAS-, VAND- OG ELEKTRICITETSVÆRK

GASVÆRKET anlagdes og sattes i Drift i 1862, og det er oprettet efter Anordning af Civilingeniør P. A. Thorning. Dets Anlægskapital androg ca. 70,000 Kr. Værket er udvidet i Aarene 1874, 1887, 1915 og 1927 og i 1929 opførtes et nyt Værk til en Anlægssum af ca. 1 Mill. Kr. Der er to Gange sket ret alvorlige Eksplosionsulykker paa Værket, nemlig i 1888 og i 1919, og begge Gange jævnedes Dele af Bygningen med Jorden.

Værkets første Bestyrer var Kobbetsmed J. Lillegaard, der virkede fra 1863-86, han afløstes af Hoffmann, der i 1900 efterfulgtes af Norbæk. Han sad kun i Stillingen et Aar og afløstes da af J. Olsen, der i 1914 efterfulgtes af Damsholt. Siden 1924 har nuværende Bestyrer F. Sørensen beklædt Stillingen.

VANDVÆRKET anlagdes i 1888 efter et af Ingeniør English udarbejdet Projekt og for en Pris af ca. 125,000 Kr. Bag Industribygningen opførtes en Vand-

beholder, der kunde rumme ca. 2000 Tdr. Vand, og Vandet pumpedes op i denne ved Hjælp af to Gasmotorer. I Aaret 1899 opførtes i Forbindelse med Vandværket en Badeanstalt, og i 1909 overgik Værkets Drift til elektrisk Kraft. Omkring 1913 erhvervede Værket en Grund paa Bakkerne ved Præstøvej, og her opførtes en Vandbeholder, som kan rumme 5000 Tdr. Vand. Da denne Beholder laa ca. 7 Meter højere end den gamle Beholder, blev den Ulempe afhjulpet, at de højere liggende Ejendomme i Byen ikke kunde faa oppumpet Vandet. I en mindre Ejendom i Vandværkets Nærhed installeredes der de saakaldte Krygerske Filtre. I 1925 foretoges ret betydelige Udvidelser ved Værket.

Dets Bestyrer er Emanuel Lorentsen.

ELEKTRICITETSVÆRKET er anlagt i 1909, men allerede i 1906 fortes der Forhandlinger om Anlæggelse af et Elektricitetsværk i Næstved By. Planerne til Værkets Opførelse udarbejdedes af Ingeniør P. A. Pedersen, og Anlægskapitalen androg 210,000 Kr. Da Antallet af Forbrugere stadig steg, var det i 1915 nødvendigt at foretage en Udvidelse, og da St. Peders og St. Mortens Sogne indlemmedes, var en ny Udvidelse nødvendig. I 1929 maatte der atter udvides og moderniseres for at kunne tilfredsstille de Krav, der stilledes.

Værkets første Bestyrer var Fr. Lund, der virkede i denne Stilling til 1923, da han afløstes af nuværende Bestyrer Emanuel Lorentsen.

SYGEKASSEN NÆSTVED er stiftet i Aaret 1861 og den er saaledes af ret gammel Dato. Kassen er gennem Aarene vokset ret betydeligt og den talte i 1929 omtrent 5700 Medlemmer, men efter Loven om tvungen Medlem af Sygekasser er Medlemsantallet betydeligt forhøjet. Kassen blev statsanerkendt i 1893 og opførte i 1927 sin egen Ejendom paa Købmagergade. Dens Formand er fhv. Havneformand J. P. Nielsen.

JENS PEDER NIELSEN, fhv. Havneformand og Havnefoged, er født den 20. Januar 1863 i Snertinge, som Søn af Tækkemand Niels Balter og Hustru, Margrethe. Gift 1887 med Marie Nielsen. Havneformand ved Næstved Havn siden 1. Februar 1908, Havnefoged 1918, Bestyrelsesmedlem i Socialdemokratisk Forening fra 1903-29, Næstformand for Sygekassen Næstved fra 1902-24, Formand siden 1924, Formand og Kasserer for Begravelseskassen 1905.

ANNA ELISABETH MADSEN, Sygeplejerske, er født den 13. April 1888 i Knebel som Datter af Dyrslæge Carl Madsen og Hustru. Uddannet paa Frederiksberg Hospital 1913, Sygeplejerske samme Sted til 1917, i Vissenbjerg Sogn fra 1917-21, Sygeplejerske i Næstved siden 1921.

J. P. Nielsen,
Formand.

A. E. Madsen,
Sygeplejerske.

A. M. Olsen,
Diakonisse.

EMMA MARIE CLAUSEN, Sygeplejerske, er født den 5. Maj 1891 i Næstved som Datter af Togsmed Clausen og Hustru. Sygeplejerske i Næstved.

ANNA MARIE OLSEN, Diakonisse, er født den 10. April 1872 i Aarby ved Kalundborg. Paabegyndte Diakonissegerning i Næstved 1911.

Allerede i 1881 havde Diakonissesøstrene paabegyndt et Menighedsarbejde i Næstved som et Led under Diakonissesyggeplejegerningen. Søster Laura var den første Diakonisse i Byen, og hun afløstes af Søster Anna Marie.

Diakonissesyggeplejeforeningens Formand er Overlæge Køster.

KRONPRINSESSE LOUISES ASYL i Næstved er oprettet i 1836. Dets Ejendom ligger i Grønnegade, og heri drives nu almindelig Børnehave. Asylets Formand er Overlærer Søgaard, og dets Lærerinde er Harriet Refsgaard Thøgersen.

HARRIET REFSGAARD THØGERSEN, Børnehavelærerinde er født den 18. September 1907 som Datter af M. Refsgaard Thøgersen og Hustru, Johanne, født Christensen.

NÆSTVED KØBSTAD har et Utal af Foreninger, saavel bypatriotiske som nationale, samt en stor Del faglige Foreninger. Blandt de mest betydende af disse Foreninger, der ved sit Formaal er med til at præge Byens Forretningsliv, skal nævnes: Museums-, Turist- og Forskønnelsesforeningen for Næstved og Omegn, der er oprettet i 1914. Som primus motor for Oprettelsen af Foreningen maa nævnes Arkitekt Tidemand-Dal. Foreningen, der har ca. 300 Medlemmer, har igennem Aarene bidraget til Byens Forskønnelse samt til Bevaring af flere historiske Minder m. m.

HAANDVÆRKERFORENINGEN FOR NÆSTVED OG OMEGN er stiftet den 18. December 1880, efter at der var afholdt flere Møder om denne Sag. Foreningens første Bestyrelse bestod af følgende: Tømrermester H. Svendsen, der valgtes til Formand, Jernstøber H. Hermansen, Murermester Sauer, Snedkermester A. Høyer, Murermester P. Hansen, Blikkenslager C. Christensen, Sadelmager C. M. Jensen, Boghandler Fix og Murermester M. Hansen.

Foreningens Formaal er at virke til Gavn for Haandværker- og Industri-næringen med de Kræfter og Midler, der staar til dens Raadighed. Ifølge Referater af Foreningens Forhandlingsprotokol ses det, at man i Aaret 1918 har paabegyndt Arbejdet paa Oprettelsen af et Byggfond. Foreningens nuværende Formand er Skræddermester Chr. Elbo. Kasserer er Murermester Peter Larsen.

Th. M. Christensen,
Bestyrelsesmedlem.

PETER LARSEN, Murermester, er født den 25. Juli 1879 som Søn af Murermester Hans Larsen og Hustru Trine, f. Nielsen. Gift 1904 med Elisabeth Andersen. Medlem af Næstved Byraad siden 1933. Medlem af Bestyrelsen for Haandværker-, Handels- og Landbrugsbanken i Næstved siden 1931. Kasserer for Haandværkerforeningen for Næstved og Omegn m. m.

THORVALD MARIUS CHRISTENSEN, Bødkermester, er født den 23. December 1885 som Søn af Bødkermester Hans Frederik Christensen og Hustru Johanne Marie Magdalene C. Gift 1913 med Sigrig Johanne Elisabeth Jørgensen. Medlem af Bestyrelsen for Haandværkerforeningen for Næstved og Omegn siden 1929. Medlem af Bestyrelsen for Skytte- og Gymnastikforeningen i Næstved.

BORGERENIGHEDEN I NÆSTVED er en af de ældste Foreninger i Byen, idet den er stiftet den 5. November 1845 af daværende Bagermester Bilsted. Oprindeligt var Foreningen stiftet med det Formaal for Øje at samle Byens Borgere til Moder for her at drøfte, hvad der rørte sig i By og paa Land, thi man maa jo huske paa, at paa omtalte Tid fandtes der ikke Telefon eller Radio, og man var derfor henvist til at drøfte de forskellige Nyheder paa Moder og andre Steder, altsaa Foreningen var en Slags Nyhedsbringer. Man dyrkede tillige en Del Selskabelighed. Foreningen var paa den Tid en meget eksklusiv Forening, der foruden sine egne Lokaler ogsaa havde egen Læsestue. Foreningen har bevaret flere af de gamle Traditioner, saaledes den aarlige Børnefugleskydning, ved hvilken Lejlighed Fuglekongen og -dronningen bliver afhentet i et meget fornemt Karetøj, og ledsaget af de deltagende Børn kører man til Fugleskydning. Herfra køres den nye Fuglekonge til sit Hjem. Foreningen tæller nu ca. 100 Medlemmer. Dens Formand er Købmand C. Søllegaard.

C. Søllegaard,
Formand.

C. SØLLEGAARD, Købmand, er født den 24. September 1883 som Søn af Købmand L. P. Søllegaard og Hustru Margrethe, f. Bender. Gift 1912 med Alice Beussen. Formand for Borgerenigheden i Næstved m. m.

FUGLESKYDNINGSSKABET FOR NÆSTVED OG OMEGN er stiftet paa en Generalforsamling, der afholdtes den 13. August 1908. Formaalet er at samle Medlemmerne til selskabelige Sammenkomster og at afholde en aarlig Fugleskydning. Det maa siges, at der i forrige Tider har været et andet Selskab i Næstved, men om dette vides der intet. Det er som om dette Selskabs Faner og Trofaer sporløst er forsvundne, ligesom Selskabets Historie er som glemt.

Selskabets Skydebaner er beliggende et godt Stykke uden for Byen paa et Areal, som ved testamentarisk Servitut af Vognmand Houmae er sikret Selskabet. Selskabets første Form. var Støbemester Chr. S. Christensen.

CHR. SOFUS CHRISTENSEN, Støbemester, er født d. 28. Novb. 1868 som Søn af Former Christen Christiansen og Hustru Ane Kirstine, f. Pedersdatter. Gift 1899 med Inger Marie Jensen. Medstifter af Fugleskydningselskabet for Næstved og Omegn samt Formand for samme i en Periode. Medlem af Bestyrelsen for De danske Forsvarsbrødre f. Næstved

Jubilæumsskydningen ved 25 Aars Jubilæet 15. August 1933.

*Chr. S. Christensen,
Medstifter.*

og Omegn af 1889. Formand for samme siden 1932. Formand for Feltartilleriforeningen i Næstved siden 1933. Næstformand i den kommunale Forening i Næstved. Medlem af Bestyrelsen for Næstved Grundejerforening. Assistent i Næstved Brandvæsen m. m.

NIELS CHR. CHRISTIANSEN, Installatør, er født den 3. Januar 1894 som Søn af Maskinbygger Peder Christiansen og Hustru Anc Sofie, f. Hansen. Medlem af Bestyrelsen for Fugleskydningselskabet for Næstved og Omegn. Formand i en Periode for Skytteforeningen i Næstved. Næstformand for samme siden 1920. Lærer ved den tekniske Skole i Næstved.

*N. C. Christiansen,
Næstformand.*

SELSKABET DE DANSKE FORSVARSBRØDRE AF 1879 er stiftet den 14. April 1879 paa et Møde, der afholdtes af nogle Mænd fra Land og By; der modtes paa Industribygningen i Næstved. Selskabets første Formand var afdøde Urmager E. Ahrentzen. Nuværende Formand er Uddeler A. Hansen.

SELSKABET DE DANSKE FORSVARSBRØDRE AF 1889 er stiftet ved, at en Del (ca. 150) Medlemmer af De danske Forsvarsbrødre af 1879 udtraadte af dette Selskab, vistnok paa Grund af politiske Forhold indenfor Foreningen. Begge Selskaber har samme Formaal, nemlig at samle alle Mænd, der har tjent under den danske Hær uden Hensyn til, hvad Art, de havde hørt under, samt at virke som en selskabelig og tildels understøttende Forening for dens Medlemmer. Foreningens Formand er Støbemester Chr. Christensen.

SYDSJÆLLANDS FODFOLKSFORENING er stiftet i 1924 ved en Sammenlægning af de før denne Tid værende to Soldaterforeninger, nemlig 25. og 26. Bataillon's Soldaterforeninger. Formand for nævnte Forening er Direktør S. Holst.

4DE DRAGONREGIMENTSFÖRENING er stiftet den 4. Januar 1912. Dens Formand er Købmand og Gæstgiver Jens Jørgensen.

SYDSJÆLLANDS SOLDATERFÖRENINGERS SAMMENSLUTNING er stiftet den 4. Januar 1921. Den har til Formaal at samle alle de i Sydsjælland værende Soldaterforeninger under eet. Foreningens Formand er Pantefoged Zilmer.

Foruden de her nævnte Foreninger findes endnu flere, saasom Marineforeningen og andre.

FÖRENINGEN „KLUBBEN“ i Næstved er oprettet den 3. November 1852 af Kammerraad Bang, Ritmester, Ridder v. Gerlach, D. Castenskjold, Købmand Gottlieb, Boghandler Bloch og Ritmester v. Friess. Foreningens Formaal var tænkt som en selskabelig Ramme for Borgerskabet i Næstved, og den har i alle de Aar, der er svundne, fortsat Traditionen i den samme Aand. Ved sin Grundlæggelse talte Foreningen ca. 50 Medlemmer, men nu er man oppe paa et Antal af 100 Medlemmer.

Dens nuværende Bestyrelse bestaar af følgende: Købmand Chr. Lundager Christensen, Formand, Amtsfuldmechtig Høyrup, Næstformand, Tandlæge Glistrup, Amtsinsektor K. Rosendahl og Boghandler A. Börner.

DANSK KVINDESAMFUND Næstved Afdeling er stiftet den 5. Maj 1907. Foreningen staar under Landsforeningen af samme Navn, har samme Formaal og Arbejdsplan som denne.

Den egentlige „primus motor“ i dette Arbejde var Fru Dorteaa Pedersen, Herlufsholm, hun fungerede som Formand indtil 1913, da hun blev afløst af Fru Zahle, der i 1922 afløstes af Fru Elisa Petersen. Hun afgik i 1928, og hendes Afløser var Fru Astrid Kristensen, der i 1933 blev afløst af nuværende Formand, Fru Laura Nielsen. Kvindesamfundet i Næstved tæller nu ca. 150 Medlemmer.

Fru L. Nielsen,
Formand.

LAURA NIELSEN, Frue, er født den 7. Marts 1888 som Datter af Stabssergent Lauge Poulsen og Hustru Kristiane, født Bisgaard. Gift i 1918 med Købmand Rasmus Chr. Nielsen. Formand for Dansk Kvindesamfund Næstved Afdeling siden 1933. Kasserer for samme fra 1931–33. Formand for Ensomme Gamles Værn i Næstved.

KAREN ELISABETH BRAAE, Frue, er født den 16. Juli 1897 som Datter af Kontorchef Th. Pontoppidan og Hustru Anna, f. Richardt. Gift 1921 med Læge Aage Braae. Kasserer i Dansk Kvindesamfund Næstved Afdeling siden 1933.

NÆSTVED ORKESTERFORENING er stiftet i Aaret 1912, vistnok paa Opfordring fra Københavns Orkesterforening. Der blev indkaldt til et Møde, hvor Sagen blev drøftet, men der var ret stor Uenighed, idet man jo i Byen havde et Musikkorps i Forvejen, nemlig Dragon-Musikkorpsset. Men Mødet resulterede endelig i, at bemeldte Forening blev stiftet. Der indmeldte sig straks 9 Militærmusikere og 13 andre Musikere, der dels var fra Byen og dels fra Oplandet.

Orkesterforeningens Program var at samle de forskellige Musikere og Udøvere af Musik under eet for derigennem at bedre deres Kaar saavel i økonomisk Hensende som almen Højnelse af Standen. Blandt de første Mænd, der her i Næstved kæmpede for Sagen, maa her nævnes Stabstrompeter J. P. Hansen og Musikdirektør Poul Hansen, der begge gjorde et stort Arbejde for at faa samlet de mange Udøvere af Musik, som sad rundt om paa de mindre Pladser. Trods trænge Kaar og megen Modgang traadte Foreningen mere og mere ind i faste Rammer.

I 1914, ved Verdenskrigens Udbrud, kom der en for Orkesterforeningen ret svær Tid, idet det meste af Forlystelseslivet blev lammet, og de mange Indskrænkninger paa alle Omraader bidrog til, at denne Periode for Musikerne var trang og svær. Samtidig kom der Forandring af det faste Mandskab indenfor Militær-orkestrene: Afskedigelse af flere ældre Musikere samt Ansættelse af unge, tildels uøvede, Musikere. Men ogsaa disse Ulemper blev overvundet.

Som et af de lyse Punkter indenfor Orkesterforeningen skal nævnes Oprettelsen af Pensionskassen „Danske Provins Musikeres Pensions Kasse“, hvis Fader var Ernst Christiansen fra Aarhus. I Aaret 1923–24 udbetaltes den første Pension til 60-aarige Musikere. Kassen besidder nu en Formue paa ca. 1,500,000 Kr. Pensionskassen faar en Del af sine Midler fra de store Koncerter, den træder tillige til med økonomisk Bistand, naar det gælder Koncerter, der har givet Underskud. I 1917 blev den saakaldte Arbejdsløshedskasse oprettet.

Det største Tab Næstved har lidt med Hensyn til Byens Musikliv var, da Militærmusikken ifølge Hærloven af 1922 blev forflyttet til andre Byer. Naar der tales om Byens Musikliv, maa her ligeledes nævnes afdøde Organist C. C. Olsen, der døde i 1929. I alle de Aar, han virkede som Organist i Næstved, var han

Musiksagen en tro og dygtig Forkæmper. Han var gennem mange Aar Sjælen i Byens Musikliv; han arrangerede utallige Koncerter. Tillige var han saavel de unge som de ældre Musikere en god Ven med Raad og Daad, og til Tak for alt det, han havde ydet, blev han af Orkesterforeningen udnævnt til Æresmedlem.

De Koncerter, Orkesterforeningen gennem Tiden har bragt sin Bys Borgere, samt ved sin Deltagelse ved de store Folkekonzerte, kan vi ikke her komme nærmere ind paa, thi det vilde blive en lang Række af Billeder, der atter vilde afføde andre Billeder fra Musiklivet, før Radioen kom frem.

Utallige er de Gange, Orkesterforeningens Medlemmer har ydet deres Indsats til Fordel for dette eller hint velgørende Øjemed. Blot et skal vi her nævne, nemlig den smukke Tanke, Orkesterforeningen fremlægger for Dagens Lys, hver Juleaftens Dag at spille for de gamle og svage paa Alderdomshjemmet samt Hospitalerne.

Ja, Foreningen staar i Dag som en solid og maalbevist Musikforening, der bravt kæmper for Udbredelsen af den levende Musik.

FREDERIK CARL CHRISTIAN ERIKSEN, Musikdirektør, er født den 6. Oktober 1886 som Søn af Rasmus Martin Eriksen og Hustru Ane Marie, født Hansen. Gift 1915 med Julie Høyer. Uddannet i Musik forskellige Steder. Garnsionsmusiker i Næstved fra 1911—22. Nedsatte sig som Musikhandler i Næstved i 1925. Medlem af Næstved Orkesterforening. Gentagne Gange Formand for samme.

*E. M. Sauer,
Frue.*

NÆSTVED MUSIKSKOLE er grundlagt den 1. August 1922 af Musikdirektør E. A. Sauer og Hustru, der igennem Aarene har uddannet et ret stort Antal Musikere. En stor Del af de i Næstved Orkesterforening værende Medlemmer er udgaaet fra denne Skole, hvor der undervises i saa godt som al Slags Musik, fra Klaver til Horn og Harmonium m. m.

Skolen afholder hvert Aar en Elevkoncert, der gennemgaaende samler mellem 3—400 Tilhørere.

*E. A. Sauer,
Musikdirektør.*

EINER AUGUST SAUER, Musikdirektør, er født den 27. April 1888 som Søn af Bagermester Lars Chr. Sauer og Hustru Ane Marie, født Pedersen. Gift 1920 med Ellen Margrethe Krømmelheim. Uddannet i Musik forskellige Steder. Indehaver af Næstved Musikskole. Leder af den i mange Aar afholdte Musik i Industriforeningen. Næstformand for Næstved Orkesterforening.

SANGFORENINGEN „BRAGE“ i Næstved er stiftet den 10. August 1922. Der fandtes dog før denne Forenings Oprettelse en mindre Sangforening, der hørte under Næstved Idrætsklub og som var stiftet 1915, men omkring 1922 traadte, af forskellige Grunde, en stor Del af dens Medlemmer ud af denne Sangforening og oprettede en egen Forening under Navn „Brage“. Foreningens første Formand var Repræsentant Isholdt. Derefter fulgte Prokurist Larsen, der var Formand fra 1923—26, da Posten som Formand overgik til den nuværende Formand, Urmager og Guldsmed M. V. Marcussen.

M. V. Marcussen, Fmd.

Sangøvelserne holdes i Industribygningen, og dens Lærer og Dirigent har siden Stiftelsen været Kordegn Nielsen. Koret

har hyppigt deltaget i forskellige Fester, Koncerter, Stævner o. lign. Medlemstallet er nu paa ca. 130.

MARCUS VILHELM MARCUSSEN, Urmager og Guldsmid, er født den 5. Juni 1894 som Søn af Anders Hergins Marcussen og Hustru Sofie, f. Kolse. Gift 1929 med Elna Jensen. Formand for Sangforeningen »Brage«. Kasserer i Selskabet De danske Forsvarsbrødre af 1879. Kasserer i Sydsjællands Fodfolksforening.

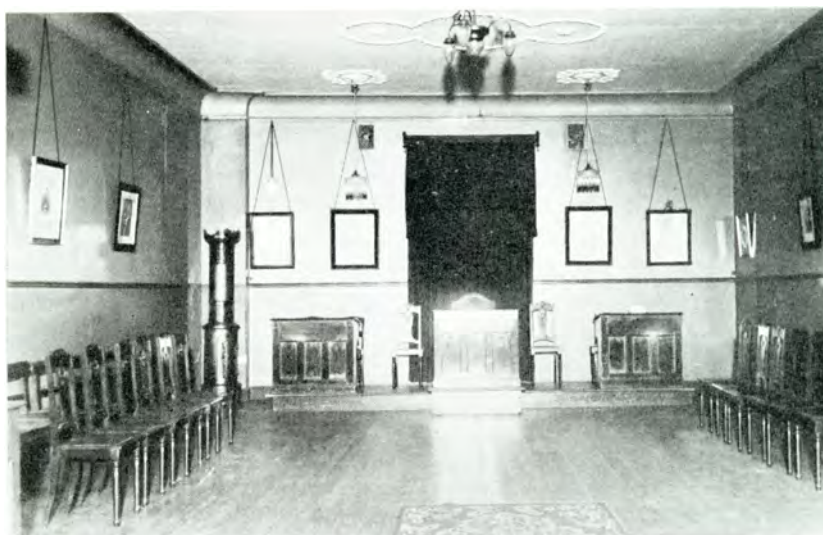
DE SAMVIRKENDE AFHOLDSSELSKABER I NÆSTVED. Den første danske Total-Afholdsbevægelse gaar saa langt tilbage som til 1843, idet Ole Syversen den Gang i Løbet af nogle Aar stiftede en Række Afholdsforeninger, som krævede fuldstændig Afholdenhed af sine Medlemmer. Denne første Afholdsbevægelse fik dog kun en kort Levetid, og der hengik nogle og tredive Aar, før der atter opstod en Ædruelighedsbevægelse af Betydning.

I 1879 oprettedes mange Steder Afholdsforeninger, væsentlig paa Landet, men der kom først rigtig Fart i Organisationsarbejdet efter at en ny Form for Foreninger, nemlig Good-Templar-Logerne, over Norge og Sverrig var naaet hertil fra Amerika. Den 13. Marts 1880 stiftedes i København den første Loge under den internationale Good-Templar Orden I. O. G. T.

I Aarene derefter oprettedes en Mængde Loger ud over Landet, og den 12. April 1887 stiftedes i Næstved Logen „Gefion“. Som Nr. 1 og 2 i Logens Medlemsliste er opført Skorstensfejermester Johan Chr. Pallesen og Hustru, og blandt dem, der paa Logens Stiftelsesdag optoges som Medlemmer, var nuværende Redaktør Jørgen Lund og Hustru, Stabssergent Jørgensen, Oversergent N. Jensen, Glarmester Fraas m. fl., ialt 21. Nogle Maaneder senere indtraadte nuværende Tandtekniker P. Mauritzen, der var optaget i Ordenen i Aarhus, i Logen.

„Gefion“ voksede sig hurtigt stor, og allerede den 27. Maj 1888 satte den sit første Skud, idet en Del af dens Medlemmer stiftede en ny Loge, Logen „Gylle“. Den 11. November samme Aar stiftedes endvidere Logen „Concordia“. De tre Foreninger arbejdede energisk og udførte et godt Oplysnings- og Agitationsarbejde.

Good-Templar Ordenen tillod kun sine Medlemmer at nyde helt alkoholfrie Drikke, men da der fremkom nogle nye Ølsorter med et meget ringe Alkoholindhold, ønskede en Del af Ordenens Medlemmer Loven ændret, saaledes at Nydelsen af alle de i Henhold til Ølloven af 1891 skattefrie Ølsorter med et Alkoholindhold af

Logebygningens Fest- og Mødesal paa Vordingborgvej.

N. P. Jensen,
Formand.

indtil $2\frac{1}{4}$ Procent blev tilladt. Ved Aarsmøderne i Næstved 1891 og i Kolding 1892 var Sagen til Behandling, men da man ikke kunde opnaa Enighed om den ønskede Lovændring, udskilte ca. tre Fjerdedele af Medlemmerne sig og dannede en ny Orden, „Nordisk Good-Templar Orden“. Af de tre Næstved-Loger blev „Concordia“ staaende i I. O. G. T., medens „Gefion“ og „Gylfe“ sluttede sig til den nye Orden.

Gennem Aarene stiftedes forskellige nye Afholdsorganisationer i Landet. Maalet var for dem alle det samme, men Arbejdsmaaden og Kravet til Medlemmerne var af forskellig Karakter. Ogsaa i Næstved blev disse nye Organisationer repræsenteret.

Af de nu her i Byen bestaaende Afdelinger tilhører altsaa „Concordia“ den internationale Organisation I. O. G. T. Under N. I. O. G. T. staar to Loger, nemlig „Gefion“ og „Gylfe“ samt en stor og godt arbejdende Børneloge, „Nordlyset“. Endvidere findes Logen „Ret er Magt“ under „Dansk Good-Templar Orden“ og Logen „Vort Hjem“ under „Danmarks nationale Good-Templar Orden“. Endelig er der i Næstved virksomme Afdelinger af „Afholdssamfundet“, af „Danmarks Afholdsforening“ samt af den kristelige Afholdsforening „Blaa Kors“, under hvilken tillige virker en Børneafdeling.

Til at varetage Foreningernes Fællesinteresser ved Afholdelse af større Agitationsmøder og lignende oprettedes i Begyndelsen af Aarhundredet „De samvirkende Afholdsselskaber“, hvis første Formand var nu afdøde Glarmester J. A. Pedersen.

Til en Begyndelse holdt Logerne deres Møder i forskellige Forsamlingslokaler i Byen, men i Længden var denne Ordning uholdbar. I 1896 købte Logerne „Gefion“, „Gylfe“ og „Concordia“ en ældre Ejendom paa Hjørnet af Lindevej og Vordingborgvej, og efter en Ombygning har Byens Afholdsfolk siden da i alt væsentligt haft deres Samlingssted i denne Bygning, baade naar det alvorlige Arbejde holdtes, og naar de mere selskabelige Interesser plejedes. Foruden Ofre fra flere Sider er der Grund til at fremhæve Bygningsudvalgets mangeaarige Formand, Vognmand P. Houmaes store Arbejde og Offervillie med Hensyn til Logebygningens smukke indvendige Udstyr.

Medlemstallet i Foreningerne har været svingende; højst naaede Antallet i 1916, da lidt over 800 Mænd og Kvinder var indordnet under „De samvirkende Afholdsselskaber“. Aarene efter Krigen bragte for Afholdsforeningerne som for alle andre Foreninger med ideelle og samfundsopbyggende Formaal nogen Afgang og mindre Tilgang af nye Medlemmer. Men til Trods herfor udretter Afholdsfolkene nu som før et stort og godt Oplysningsarbejde i Ædruelighedstjeneste, og der kan ikke være Tvivl om, at mange med Glæde ser tilbage paa den Dag, da de i Næstved By gik ind i Arbejdet for at gøre Folket ædrueligt. Formand for de samvirkende Afholdsselskaber i Næstved er Typograf Niels Peter Jensen, der som saadan har virket siden 1933.

BLAA KORS SVENDEHJEM i Næstved er oprettet i 1925. Men der har dog før dette været et Svendehjem, som laa i Møllegade, og som vistnok var oprettet i 1880. Daværende Pastor Munck var dets Formand, og Midlerne til Hjemmets Drift var frivillige Gaver fra Godsejerne Lensbaron Reedtz-Thott og Kammerherre

de Neergaard samt Godsejer Neergaard. I Aaret 1914 blev dette Svendehjem, der som ovennævnt laa i Møllegade, nedlagt.

Selve Virksomheden Blaa Kors, der er oprettet i 1903, fik straks ved Starten en glimrende Modtagelse, og i Aaret 1925 lod Blaa Kors oprette nævnte Svendehjem i Grønnegade, hvor der i sin

Parti af Svendehjemmet Blaa Kors.

Tid havde været en ret berygtet Beværtning. Hjemmet har Plads til ca. 45 liggende Gæster og har siden Stiftelsen været besøgt af over 6000 Svende aarlig, og af disse har ca. 1500 Svende pr. Aar faaet gratis Nattelogi. Desværre har man i de sidste Aar set sig nødsaget til at afkræve de mindst bemidlede en Afgift af 20 Øre pr. Nat.

Det maa siges, at dette Hjem mere og mere er vokset sammen med Byen, og det har tillige den Glæde at modtage Støtte fra saa godt som alle Dele af Næstved Bys Befolkning, samt modtager det et aarligt Tilskud fra selve Kommunen.

En af de store Opgaver, Hjemmet har, er ogsaa Julebespisningen, der varer fra Juleaften til 2den Juledag, og ved hvilken Lejlighed Hjemmet beværter ca. 50-60 Personer, der uden noget som helst Vederlag holder Jul paa Blaa Kors Svendehjem.

Man maa ikke alene med Taknemlighed tænke paa de mange Borgere fra Byen, der her giver deres Indsats ved Hjælp af forskellige Midler, men ogsaa paa Hjemmets Stifter, Skomager Peter

*Peter Iversen.
Medstifter.*

*L. P. Andersen,
Formand.*

Iversen, der har givet et langt Spand af Aar for denne Virksomhed.

SØREN PETER IVERSEN, Skomager og Bandagist, er født den 25. April 1870. Gift 1931 med Margrethe Christensen. Stifter af Blaa Kors i Næstved. Formand for samme fra 1903-09 og fra 1924-30.

LARS PETER ANDERSEN, Skomagermester, er født den 1. Juni 1874 som Søn af Gaardejer Peter Andersen og Hustru, Marie Sofie, født Jørgensen. Gift 1923 med Emilie Jensen. Formand for Blaa Kors i Næstved og dettes Svendehjem.

Grundstensnedlæggelsen af K. F. U. M.s Bygning i 1912.

de første Møder holdtes
 faa egne Lokaler i Kind-
 hestegade, her var man
 dog kun i kort Tid, idet
 Læderhandler Rasmussen
 tilbød Lokaler i sin
 Ejendom i Ny Østergade,
 og her havde man til Huse
 til 1912, da man flyttede
 ind i sin egen opførte
 Bygning. Thi man havde
 allerede fra Tiden om-
 kring 1909 begyndt at
 samle sammen til et
 Byggeløst, og i 1912
 havde man faaet samlet
 saa meget sammen, at
 man kunde opføre sin
 egen Bygning i Jernbane-
 gade. Arkitekt Tidemand-
 Dal leverede Tegning til
 Bygningen, hvor der er
 god Plads, hele Stueetagen
 optages af Festsal, 1.
 Etage rummer Pensionat,
 Læsestuer og mindre Lo-
 kaler til Møder og lig-
 nende, 2. Etage er udlejet
 til privat Beboelse, og
 endelig øverste Etage, der

K. F. U. M.s Bygning i Jernbanegade.

KRISTELIG
 FORENING FOR
 UNGE MEND i
 Næstved er stiftet
 den 3. November
 1886. Blandt de
 Personer, der den-
 gang var med i
 dette Arbejde, og
 som egentlig maa
 betragtes som Stif-
 terne, var afdøde
 Købmand Jensen,
 Læderhandler Ol-
 sen og Hans Niel-
 sen m. fl. Man be-
 gyndte under smaa
 og trange Kaar,

rundt om i Hjemmene, men det lykkedes ret snart at

nummer 22 Værelser for Pensionærene. - Foreningens Formaal er jo som bekendt at samle alle unge Mænd under en kristelig Aand, og gennem Foreningslivet at drage dem bort fra uheldig Indvirkning og daarlige Kammerater.

Al Formænd, Foreningen har haft, kan nævnes: Købmand Jensen, Gartner Pedersen, Købmand O. Øvlisen og Tomrer Jacobsen, der er nuværende Formand. Foreningens Husmoder er M. Thaarup.

Ø. ØVLISEN, Købmand, er født den 11. December 1879 som Søn af Gaardejer Hans Øvlisen og Hustru Karen, født Nielsen. Formand for K. F. U. M. i Næstved fra 1902 -25.

MARIE THAARUP, Husmoder, er født den 20. Marts 1892 som Datter af Klodsemager Jørgen Thaarup og Hustru Katrine, født Nielsen. Husmoder ved K. F. U. M. i Fredericia fra 1920-25. Ansat som Husmoder ved K. F. U. M. i Næstved siden 1. November 1925.

KRISTELIG FORENING FOR UNGE KVINDER i Næstved er stiftet den 3. Januar 1887, men forud for dette havde der fundet en Del Sammenkomster Sted i et privat Hjem i Byen. Lederen af disse Moder var Husfaderen paa Svendehjemmet N. Chr. Nielsen og hans Hustru. Tilligemaar nævnes Billedhugger Niels Christian Jonsen og Hustru.

Næstved første K. F. U. K. fra 1887.

Disse Moder blev efterhaanden saa stærkt besøgt, at Moderne maatte henlægges til Missionshuset, og her stiftedes Foreningen med 24 Medlemmer.

I Aaret 1904 udsendtes der et Opraab til Byens Borgere om at give et Bidrag til Oprettelsen af et Hjem for K. F. U. K., dette Opraab affødte, at man saa sig i Stand til at leje et lille Lokale paa Hjørnet af Vinhusgade og Brogade, og her indviedes den 25. November 1904 det første egentlige K. F. U. K. Hjem. Husmoderen for Hjemmet blev Marie Hansen. Trods de trange Kaar, de snævre Forhold, der var paa dette Hjem, blev det dog paa dette Sted i 14 Aar. Mange K. F. U. K. er ser tilbage paa den Tid med megen Glæde. I Aaret 1918 flyttede man til nogle bedre Lokaleforhold i Amtmandsgade Nr. 2. Her oprettede man i 1921 et Pensionat. I Aaret 1929 flyttede saa Foreningen til sin nuværende Residens i Ostergade Nr. 27 i Købmand Brandts Gaard. Her fik Hjemmet, foruden sit Pensionat, ogsaa Plads til Udlejning af Værelser. Men som naturligt er higer Hjemmet efter at faa sin egen Bygning, og med dette for Oje lod man i Aaret 1919 afholde den første Byggefondsfest, men endnu er man ikke naaet saa vidt, at denne Plan kan lade sig realisere.

K. F. U. K. tæller nu 3 Afdelinger, nemlig Hovedafdelingen, der er stiftet

K. F. U. K.s Hjem i Østergade.

født den 6. Marts 1895. Sekretær ved K. F. U. K. i Nykøbing Sjælland fra 1921-26, Sekretær ved K. F. U. K. i Tønnø fra 1926-35. Ansat som Sekretær ved K. F. U. K. i Næstved siden 1. Februar 1935.

FRIVILLIGT DRENGE-FØRBUND i Næstved er stiftet den 1. Oktober 1908 som et Led i den landsomfattende Drengbevægelse af samme Navn, hvis Stifter er Arkitekt Holger Tornøe.

Næstved Kredens Oprettelse skete paa Initiativ af en Kreds af Mænd indenfor Byens K. F. U. M.

Den første Bestyrelse bestod af: Købmand Øvlisen, Lærer Chr. Larsen, nuv. Sparekassedirektor Carl Strüwing, Detailhandler Chr. Nielsen og Urmager Vilh. Johansen.

De første Maaneder gik med Uddannelse af Førere og Musikere, men i Foråret 1909 lagde man ud, og Kredsen begyndte med 114 Dreng.

Der kunde fortælles meget om F. D. F. gennem Aarene, men her er ikke Stedet til at komme nærmere ind paa alle de nok saa ønskelige Beretninger om Ture, LejrLiv, Mødeaftener m. m., men at Kredsen følger med Tiden viser, at den nu har erhvervet sin egen Lejrgrund paa 1½ Td. Land og Blokhus, pragtfuldt beliggende ved Klinteby med en storslaaet Udsigt over Smaalandsøen. En rigtig Tumbleplads for en Flok Dreng.

Igennem den Tid, F. D. F. har bestaaet, har mange Mænd arbejdet for dets Sag i Næstved. Kredsen tæller nu 125 Dreng og 18 Førere.

Formand for den nuværende Bestyrelse er Tandlæge Biering-Sørensen.

Af Kredsførere gennem Aarene kan nævnes: Lærer Chr. Larsen, Sekretær Blicher-Hansen, Justitsministeriets Motorsagkyndige Joh. Sparle, Købmand Gørgens, Tomrermester Fr. Nielsen, Hotelejer Axel Jacobsen og den nuværende Kredsfører.

POUL EJNAR ANDERSEN, Sparekassekasserer, født den 16. April 1908 som Søn af Husejer Christian Peter Andersen og Hustru Ane Kirstine født Nielsen. Gift 1932 med Karen Marie, født Christophersen. Ansat som Kasserer i Sparekassen for Næstved og Omegn siden 1932.

1887, Ungdomsafdelingen, som er stiftet 1903, og Yngsteafdelingen. Foreningens nuværende Formand er Soster Valborg Eybye, der er Over-sygeplejerske ved Amtssygehuset. Egen Sekretær har Foreningen ikke haft forend i Aar, da Frk. Th. Gullach-Jensen blev ansat.

THYRA GULLACH-JENSEN, Sekretær, er

*P. E. Andersen,
Kredsfører.*

NÆSTVED
BARBER- OG
FRISØR-LAUG
er stiftet i Aaret
1899 med det For-
maal for Øje at
gavne og fremme
samt at forbedre
Barberfagets Kaar,
der jo gennem de
skiftende Tider er
blevet stærkt for-
andret, samt stilles
der større og stør-
re Krav, og det er
sikkert det meget
tiltagne Damahaar-
arbejde, der har

Schrøders Herre- og Damefrisørsalon.

stillet omtalte Krav. Man begyndte derfor i Aaret 1925 et stort Arbejde for at dygtiggøre Fagets Lærlinge. Barbermester F. M. Schrøder var her primus motor, thi efter at man havde behandlet Sagen paa Generalforsamlingen, optog han et midlertidigt Elev-Arbejde i sin Salon uden Vederlag fra Elever eller Mestrene. Snart viste det sig, at denne Skole var særdeles paakrævet, og den fik da mere faste Rammer. Det første Aar havde Skolen 11 Elever, nu er man oppe paa et Antal af 30 Elever.

Skolens Program er nu saaledes: Praktisk Undervisning: 2 ugentlige Aften-
timer for Mænd og 2 for Kvinder, 2 ugentlige Aftentimer for Teori, der holdes paa
den Tekniske Skole. Det var først i Aaret 1932, at Lauget fik sine Elever inddra-
get under denne Gren af Undervisningen.

Under de praktiske Øvelser er det hovedsagelig arbejdsløse Personer, der
kommer til Behandling, og dette er vederlagsfrit. Saaledes blev der i Aaret 1934
behandlet 1469 Mænd og 783 Kvinder. Skolens Lærere i Praksis er Barbermestrene
Schrøder og A. F. Scheibel. Laugets Formand er Barbermester A. Scheibel.

*F. M. Schrøder,
Barbermester.*

*B. M. Hansen,
Barbermester.*

*L. P. Michelsen,
Barbermester.*

AXEL SCHEIBEL, Barbermester, er født den 6. April 1884 som Søn af Christian Scheibel og
Hustru Emilie, født Kock. Gift 1909 med Anna Dam. Formand for Næstved Barber- og Frisør-Laug.

FRITS MARIUS SCHRØDER, Barbermester, er født den 14. Marts 1891 som Søn af Maskinsmed Carl Henrik August Schrøder og Hustru Sidse Marie, født Larsen. Gift 1916 med Maria Dorthea Kolbye. Medstifter af Næstved Barber- og Frisør Laugs Fagskole, Lærer ved samme. Næstformand for Næstved Barber- og Frisør-Laug.

BERTEL MARIUS HANSEN, Barbermester, er født den 6. Febr. 1899 som Søn af Portør Niels Hansen og Hustru Sidse, født Isaksen. Gift 1923 med Asta Buchary. Kasserer for Næstved Barber- og Frisør-Laug. Medlem af Bestyrelsen for Næstved Orkesterforening.

LARS PEDER MICHELSEN, Barbermester, er født den 30. August 1888 som Søn af Snedkermester Carl Emil Theodor Michelsen og Hustru Ane Margrethe, født Larsdatter. Sekretær i Næstved Barber- og Frisør-Laug.

Gartner Rosenstand,
Formand.

HANDELSGARTNERFORENINGEN for Næstved og Omegn er stiftet den 11. Februar 1911 af Handegartner V. Brandt. Foreningen talte ved Stiftelsen kun ca. 30 Medlemmer, nu er man oppe paa 74. Dens Formaal er at varetage Standens Interesser, saavel faglige som økonomiske. Hvert tredje Aar afholder Foreningen en stor Udstilling, hvis Overskud anvendes til Skolen for Handegartnereløver paa den tekniske Skole, hvor der siden 1922 er undervist over 250 Elever. Undervisningen i forløbne Tidsrum har kostet 10,500 Kr., Midlerne er som ovennævnt tildels fremskaffet ved de forskellige Udstillinger.

De Mænd, der har beklædt Formandsposten indenfor Foreningen, er Handegartner R. Sørensen, Handegartner Chr. Nielsen, Handegartner H. Hansen, der var Formand til 1933, og Handegartner K. Rosenstand, der er nuværende Formand.

K. ROSENSTAND, Handegartner, er født den 18. December 1882 som Søn af Skovfoged Emil H. Rosenstand og Hustru. Gift 1927 med Nora Magdalene Danielsen. Siden 1933 Formand for Handegartnerforeningen for Næstved og Omegn.

FÆLLESORGANISATIONEN for Næstved og Omegn er stiftet den 5. Februar 1890. Dens Formaal er at varetage de under Organisationen hørende Fags Interesser. Sammenslutningens første Formand var A. M. Kristensen, der var Formand fra 1894 - 1919. Derefter fulgte Kontorbestyrer C. Hansen, der var Formand fra 1919 - 1935. Under Organisationen hører følgende Fag: Arbejdsmandene (Formand V. Vilumsen), Papirarbejderne (Chr. Jensen), Smede- og Maskinarbejderne (J. Jacobsen), Træindustrien (O. Pedersen), Handels- og Kontor (R. Calum), Elektrikerne, Murerne (Th. Poulsen), Skræderne (M. Christensen), Skomagerne (J. Larsen), Bagerne (O. Pedersen), Barberer og Frisører (H. Bøtcher), Blikkenslagerne (Chr. Larsen), Typograferne (M. Pedersen), Keramikere (M. Jensen).

Th. Poulsen, Formand.

MURERNES FAGFORENING for Næstved og Omegn (Næstved Kredsen) er stiftet den 7. Marts 1891. Foreningen er udelukkende oprettet som en faglig Forening samt til Fremme og til Værn for Fagets Interesser og Arbejdsvilkaarenes Forbedrelse m. m. Umiddelbart efter Stiftelsen indtraadte Forbundet under Fællesorganisationen. Foreningen har senere stiftet en mindre, privat Hjælpekasse, der træder i Kraft ved Sygdomstilfælde. Fagforeningen tæller nu ca. 85 Medlemmer, og dens Formand er Murer Th. Poulsen, Næstformand Peder Madsen og Kasserer K. Malmberg.

THORVALD POULSEN, Murer, er født den 20. September 1886, som Søn af Murer Simon Poulsen og Hustru. Gift 1910 med Emma Jørgensen. Medlem af Murersvendenes Fagforbunds Bestyrelse igennem flere Aar, Formand for samme siden 1933. Medlem af Bestyrelsen for Herlufsholm Sygekasse. Medlem af Bestyrelsen for Socialdemokratisk Forening.

DANSK TYPOGRAF-FORBUNDS NÆSTVED-AFDELING er stiftet den 1. Oktober 1881. Dens Formaal er at sikre sine Medlemmer Understøttelse under Arbejdsløshed, Sygdom, samt Udbetaling af Begravelseshjælp. Nævnte Understøttelser udbetales i Tilknytning og Samarbejde med Hovedforbundet.

Foreningen arbejder tillige med lokale Opgaver, men dog under Navn af: „Typografernes Fagforening i Næstved“, som staar i Tilslutning til Arbejdernes Fællesorganisation. Købstæderne Vordingborg og Præsto sorterer under samme Afdeling, og Forbundet tæller ca. 80 Medlemmer, deraf er de 5 kvindelige Typografer. Afdelingen ledes af en Bestyrelse paa 5 Medlemmer, der tillige fungerer som Tillidsmænd paa Trykkerierne og varetager der Personalets Interesser.

I den senere Tid er der blevet oprettet en Afdeling under nævnte Afdeling, der tæller Fagets Lærlinge. Sidstnævnte erholder for et meget lavt Kontingent Fagbladet, samt rykker de som udlærte ind i Forbundet uden Indskud til Arbejdsløsheds-kassen. Forbundets nuværende Formand er Typograf M. P. Petersen, og Næstformand er Joh. Christiansen.

M. P. Petersen,
Formand.

M. P. PETERSEN, Typograf, er født d. 7. Septb. 1893, som Søn af Husmand Chr Petersen og Hustru. Gift 1915 med Karen Hansen. uddannet som Typograf paa Ringsted Folketidende fra 1907-12. Ansat ved Næstved Tidende siden 1915. Formand og Kasserer for Typografernes Forbund siden 1926. Medlem af Forretningsudvalget for Arbejdernes Fællesorganisation.

DANSK BLIKKENSLAGERFORBUND Næstved-Afdeling er oprettet den 1. Oktober 1919 paa et Møde i Haslev, men dette har ingen Forbindelse med selve Forbundsafdelingen, hvis Start ligger meget længere tilbage i Tiden.

Siden 1. Oktober 1919 har der været en Lokalforening for Medlemmer under Afdelingen, hvortil foruden Næstved By (hvor Formanden og Kassereren boede) hørte Haslev og Præsto, og hvis Formand og Kasserer var J. Hansen fra Lille-Næstved, der virkede i denne Post, til han i 1932 efter eget Ønske fra- traadte, efter at han i 17 Aar havde været Kasserer og Formand for Næstvedafdelingen, der som nævnt hører under Dansk Blikkenslagerforbund.

I 1933 blev dens nuværende Formand Chr. Larsen valgt, da der ifølge Arbejdsløshedsloven skulde være Formand, Kasserer samt 3 Bestyrelsesmedlemmer.

Foreningens Formaal, der er rent fagligt, tæller 21 Medlemmer. I 1930 blev der oprettet en Begravelsesforsikring for Medlemmerne og deres Familie.

CHR. LARSEN, Blikkenslagersvend, er født den 14. August 1902 som Søn af Form. Chr. Larsen og Hustru Emilie, født Meyer. Gift 1931 med Asta Jensen. Formand for Dansk Blikkenslagerforbunds Næstved-Afdeling.

Chr. Larsen,
Formand.

HUSTØMRERFORENINGEN for Næstved og Omegn er stiftet den 25. April 1888 og er saaledes en af vore ældste faglige Foreninger indenfor Haandværket. I 1889 indmeldte Hustømmerforeningen sig under Fællesorganisationen, men udtraadte i 1921. Grunden maa ses paa Basis af de paa den Tid værende mindre Konflikter angaaende et Byggefond m. m. Foreningen raader over en mindre Kapital samt forskellige Foreningsafdelinger

saasom Begraveshjælp og lign. Medlemsantallet er nu paa 117. Foreningens første Formand var Tømrer H. Lorentsen, den nuværende er Tømrer C. L. Jensen, og Bestyrelsen bestaar foruden af følgende: Harald Nielsen, Næstformand, Aage Jacobsen, Kasserer, Valdemar Hansen og Henry Haagensen.

Foreningen var med til at arbejde for Oprettelse af et Fællesforbund for hele Landet, der den 18. Maj 1890 stiftedes under Navnet Dansk Tømrer-Forbund.

C. L. Jensen,
Formand.

Aa. P. Jacobsen,
Kasserer.

GARL LORENTS JENSEN, Tømrer, er født den 23. Juni 1883 som Søn af Hans Jensen og Hustru Marie, født Arnholtz. Gift 1931 med Marie Rasmussen. Næstformand for Hustømmerforeningen for Næstved og Omegn 1916, Formand for samme fra 1918-20 og Formand igen siden 1930. Formand i de under nævnte Forbund hørende Særafdelinger.

AAGE PEDER JACOBSEN, Tømrer, er født den 20. Juli 1903 som Søn af Jørgen Jacobsen og Hustru Sofie, født Christensen. Gift 1930 med Inger Hansen. Næstformand for Hustømmerforeningen for Næstved og Omegn siden 1931, Kasserer for samme siden 1934. Lærer ved den tekniske Skole i Fuglebjerg.

DEN UPOLITISKE RADIOKLUB for Næstved er stiftet for faa Aar siden. Dens Opgave er at samle Medlemmerne under Interessen for en upolitisk Radio-Udsendelse, at hindre, at der kommer politiske Indflydelser paa Radioens Program. Den tæller et stort Antal Medlemmer. Dens Formand er Amtsforvalter Bianco Boeck.

ARBEJDERNES RADIOKLUB for Næstved og Omegn er stiftet den 24. August 1926 af Papirarbejder A. Hansen. Ved Starten talte Klubben 30 Medlemmer, nu er Medlemsantallet steget til ca. 1000. Klubbens Formaal er at skaffe Arbejderne Indflydelse paa Radiofonien, samt for alsidige og lodige Programmer. Den ejer et Teknisk Laboratorium i Østergade Nr. 26, indtil 1928 var dette indrettet i Riddergade. Klubbens Formand er Typograf A. Jensen og dens Tekniker er R. Ludvigsen.

RASMUS LUDVIGSEN, Radiotekniker, er født den 9. November 1904. Gift 1932 med Anna Pedersen. Tekniker for Arbejdernes Radioklub i Næstved.

NÆSTVED LAWN TENNIS KLUB i Næstved er stiftet i Aaret 1894 af Ingeniør cand. polit. Axel Hermansen og Frk. Salicath. Dens første Formand var Dr. Fischer, den senere saa kendte Professor og Overlæge ved Finsens Lysinstitut i København.

Af daværende Forstander paa Herlufsholm, nemlig Lensbaron, Kammerherre

Tage Reedtz Thott til Gauno, fik Klubben Tilladelse til at anlægge en Tennis Bane paa Herlufsholms Grund. Klubben ejer nu 3 Baner, har eget Klubhus og er Medlem af Sydsjællands Lawn-Tennis Union. Den har siden Starten været i stadig Fremgang og tæller nu 100 Medlemmer.

Klubhuset.

Dens nuværende Bestyrelse er følgende: Kommunelærer P. Sonne, Formand, Bankdirektor N. Bendixen, Næstformand, Købmand Chr. Lundager Christensen, Kasserer, Amtsfuldmægtig, Byrådsmedlem Hoyrup, Sekretær, Dyrlæge Skovlind, Fru Landsretssagfører Johannessen og Bankassistent Helge Hansen.

NÆSTVED ROKLUB er stiftet den 9. Juli 1903, og primus motor ved denne Klubs Oprettelse var daværende Boghandler, senere Direktør Carl Hinding. I Tidspunktet fra 1903-16 var Klubben meget eksklusiv, idet dens Medlemmer var repræsenterede iblandt den mere velhavende Befolkning i Byen. Nu er det saadan, at Klubben tæller alle Dele af Byens unge, naar da Interessen for Rosporten er til Stede, og naar den krævede Træning passes. Den første Baad, Klubben fik, var en

Fra en Kaproning i Havnen.

4-Aaresbrugt Baad. Nu raader man over 13 Baade, hvoraf flere er i særdeles fortræffelig Stand. Anskaffelse af Baade m. m. har Klubbens Medlemmer selv arbejdet for, dels ved Indsamlinger, dels ved Laan, og dens Materiale anslaaes nu til en Værdi af ca. 15000 Kr. Klubhuset ligger ved Havnen paa en lille Holm, dette er

*Johs. H. P. Olesen,
Formand.*

gennem Tiderne udvidet flere Gange. Man ønsker dog nu at kunne faa et nyt Klubhus med Klublokale og hvad dertil hører, idet det nuværende Klubhus er begyndt at blive for lille.

Formand er Kontorfuldmægtig Olesen, Næstformand Fuldmægtig Jørgensen, Kasserer Bogholder J. Hansen og Sekretær er Bankassistent Baes.

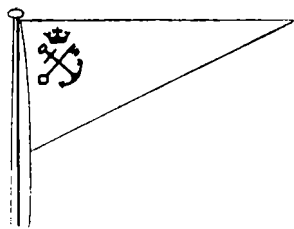
JOHANNES H. P. OLESEN, Kontorfuldmægtig, er født den 1. December 1897 som Søn af Klejnsmed Jens Peder Olesen og Hustru Kristine,

født Christiansen. Gift 1927 med Inger Jensen. Formand for Næstved Roklub. Medlem af Bestyrelsen for Sydsjællandskredsens Roklubber. Revisor i Næstved Tennis Klub.

JOHANNES M. HANSEN, Bogholder, er født den 28. September 1884 som Søn af Gaardejer Jens Peder Hansen og Hustru Ellen Sofie, født Larsen. Ansat som Bogholder i Sydsjællands Jernforretning. Kasserer i Næstved Roklub.

*Johs. M. Hansen,
Kasserer.*

Sejlkubbens Stander.

NÆSTVED SEJLKLUB er sikkert en af de yngste Klubber i Næstved, idet den er stiftet den 13. Februar 1934. En enestaaende Start havde Klubben, idet den allerede tæller over 250 Medlemmer, deriblandt ca. 100 aktive, noget der kunne tyde paa, at der har været almen Trang for en Sejlkub. Blandt de aktive Medlemmer tælles 60 Baadejere.

I det første Aar anlagde Klubben en Del Landgangsbroer i Karrebæk Fjord, saaledes at man nu ogsaa ad denne Vej kan drage Turister til Byen. Saaledes er bygget Broer ved Stenbæksholm, Karrebæksminde, Lønnede paa Gaunø, Borremark og Vejlo. For i Tiden havde man ikke nogen Steder at lægge til, og naar man ønskede at sejle i Fjorden og tage en Tur paa Landjorden, maatte man have en Slæbejolle med, men nu kan man ved Anlæggelsen af ovennævnte Broer lægge til med almindelige Sejlbaaede.

Klubben lader afholde Kursus for dens Medlemmer en Gang ugentlig, hvor der undervises i Somands- og Sejl-Kundskab af Styrmand Knud Jensen. I Sommeren 1934 havde Klubben sin første Kapsejls, hvor der deltog 18 Sejlskibe og 7 Motorskibe.

Foreningens Formand er Postmester J. B. Nicolaisen, Næstformand Savskærer Jacobsen, Kasserer Lærer Thiesen og Sekretær Herman Kähler.

NÆSTVED BOLDKLUB er stiftet den 9. December 1924 som selvstændig Forening, idet der før denne Tid ikke fandtes nogen egentlig Boldklub, men man dyrkede Fodboldspil indenfor den daværende Idrætsforening. Paa ovennævnte Tid opstod indenfor Ledelsen af Idrætsforeningen forskellige Uoverensstemmelser, der medførte, at Fodboldspillerne udmeldte sig af Foreningen og dannede deres egen Forening. Klubbens Formand blev Fabrikant Hammer. Klubben har selv anlagt sine Baner og Beplantningen samt bygget Klubhuset m. m., alt tildels uden Hjælp fra Kommunen.

L. Wentzel, Næstfmd.

Dens nuværende Formand er Købmand A. H. Hansen, Næstformand Louis Wentzel og Kasserer O. Christiansen. Klubben har vundet Junior-Mesterskabet 6 Gange m. m.

LOUIS WENTZEL, Telefonmontør, er født den 6. Maj 1899 som Søn af Murer Julius Wentzel og Hustru, Ane Margrethe, født Johansen. Næstformand for Næstved Boldklub.

NÆSTVED IDRÆTSKLUB er stiftet den 19. Oktober 1904. Dens Formaal er at give dens Medlemmer Lejlighed til i Fritiden at øve sund og alsidig Idræt. Foreningen spænder over mange Arter Idræt, lige fra Gymnastik til Atletik, Fodbold og Kricket m. m. Idrætsparken, hvor Øvelserne foregaar, blev indviet den 14. Juli 1928, og er anlagt paa den gamle Ridemark. Foreningens nuværende Formand er Faktor Chr. Jensen.

DANSK RØDE KORS AFDELING FOR NÆSTVED OG OMEGN er stiftet November 1925, efter at den daværende R. K.-Dameafdeling var ophævet.

Afdelingen har i den forløbne Tid uddannet ca. 400 Samaritter og talrige Rutebilchauffører samt i Forbindelse med Teknisk Skoles Ledelse og Forstander oprettet fast Undervisning i Nødhjælp og Hygiejne paa Skolen. Tillige har den oprettet Depoter paa Amtssygehuset, i Næstelsø og Rønnebæk, udstationeret paa Politistationen, Forbindskasser paa Børneasylet og hos Strandvagten i Karebæksminde, ved hvis Badestrand den tillige har anbragt Redningsposter og Redningsbaad. Fra Sommeren 1935 har Afdelingen arrangeret fast Livreddervagt ved Karebæksminde Badestrand alle Badesøn og -helligdage og sammen med Falcks Redningskorps opretholdt Ambulancekørslen i By og Opland. Dens Formand er Læge A. Damgaard-Rasmussen, Næstved.

L. A. Andersen,
Amtstuefuldmægtig.

Konrad Hansen,
Sagfører.

Johan H. Clausen,
Sagfører.

H. A. B. Birksted,
Landsretssagfører.

LAURITS EMIL ANDERSEN, Amtstuefuldmægtig, er født den 24. Januar 1884 i Roskilde som Søn af Møllebygger Rasmus Andersen og Hustru Juliane, født Jacobsen. Realeksamen 1900, Assistent ved Roskilde Amtstue 1900-20, Kontorfuldmægtig ved Holbæk Amtstue fra 1920-22, Amtstuefuldmægtig af 2. Grad ved Næstved Amtstue fra 1922-31, siden da Fuldmægtig af 1. Grad.

HANS AXEL BROCKMEYER BIRKSTED, Landsretssagfører, er født den 22. Oktober 1893 som Søn af Købmand H. O. Birksted og Hustru Agnes, født Brockmeyer. Gift 1924 med Vibeke Ege.

Cand. jur. 1919, Dommerfuldmægtig fra 1919–23, praktiserende Sagfører i Næstved siden 1924, Landsretssagfører siden 1930. Formand for Bestyrelsen i Firmaet Hans Olsen Birksted, Akts., og i Næstved Cement- og Monievarefabrik, Sekretær i Næstved Handelsstandsforening.

JOHAN HERMAN CLAUSEN, Sagfører, er født den 27. Juli 1884 paa Vindinge Søgaard som Søn af Prokurator, Godsforvalter Clausen og Hustru Caroline, født Hellman. Gift 1917 med Ulla Knudsen. Praktiserende Sagfører i Næstved siden 1921, Medlem af Næstved Byraad siden 1929, Formand for Kredsbestyrelsen af Sagførere for Præstø og Sorø Amter.

KRISTIAN MARTIN KONRAD HANSEN, Sagfører, er født den 27. Januar 1898 i Vindinge som Søn af Sognefoged Christoffer Hansen og Hustru Marie, født Pedersen. Gift 1927 med Karen Zahle. Student 1917, cand. jur. 1923, Dommerfuldmægtig i Vejle fra 1923–24, Dommerfuldmægtig i Næstved fra 1924–27, praktiserende Sagfører i Næstved siden 1927, juridisk Konsulent ved Næstved Tidende, Repræsentant for Købmandsstandens Oplysningsbureau.

HANS CHRISTIAN GØRGENS, Skibsmægler, er født den 29. Januar 1866 som Søn af Sadelmager Wilhelm Gørgens og Hustru Margrethe, født Hansen. Gift 1894 med Kathrine Marie Olesen. Hr. Gørgens startede Skibsmæglervirksomhed i Næstved 1917 efter at have drevet Købmandsforretning siden 1892, har været Revisor i Industri- og Sparebanken siden 1918.

FREDERIK HØYRUP, Amtsfuldmægtig, er født den 22. Januar 1897 som Søn af Stabsofficiant Johannes Høyrup og Hustru Marie, født Hermann. Gift 1923 med Gerda Lund. Student 1915, cand. jur. 1921, Medlem af Næstved Byraad siden 1933, Medlem af Bestyrelsen for Institutionen »Raunstrup«, for Næstved Tennisklub og for Foreningen »Klubben« i Næstved.

PETER MARIUS JUUL PETERSEN, Amtstuefuldmægtig, født den 20. Maj 1892. Gift 1925 med Ellen Margrethe Harreskov. Assistent ved Maribo Amtstue 1920, ved Roskilde Amtstue fra 1924–31, konstitueret Amtstuefuldmægtig i Maribo 1931, Amtstuefuldmægtig i Næstved siden 1931.

HANS NIELSEN BRUUN RATHJE, statsaut. Revisor, er født den 7. Marts 1893 i København som Søn af Hattefabrikant H. N. Rathje og Hustru Ane, født Bruun. Gift 1921 med Erna Sørensen. Uddannet ved Revisions- og Forvaltningsinstituttet i København fra 1917–26, paabegyndte sin Virksomhed i Næstved 1926, efter at have gennemgaaet teoretisk og praktisk Eksamen, tildeltes kongelig Beskikkelse den 31. Januar 1931 som statsautoriseret Revisor indenfor Præstø Amt. Er Konsulent ved Præstø Amtsraad, Revisor ved Vemmetofte Kloster, Bregentved Gods, Handels-, Haandværker- og Landbrugsbanken i Næstved samt Industri- og Sparebanken i Næstved.

CARL FREDERIK WILHELM HANSEN, Skomagemester, er født den 26. December 1868 i Gunderslev som Søn af Gaardejer Anders Hansen og Hustru Karen Marie, født Olsdatter. Gift 1904 med Ellen Kirstine Augusta Madsen. Etableret som Skomagemester i Næstved 1896, ældste Broder ved den apostolske Menighed i Næstved.

SPAREKASSEN FOR NÆSTVED OG OMEGN begyndte sin Virksomhed Lordagen den 21. Juli 1866 i et Lokale paa Næstved Raadhus. Den var stiftet paa et Møde den 24. April samme Aar, hvortil var indvarslet af Borgerrepræsentationens Formand, Malermester H. Bischoff og Købmand A. Zoffmann, og hvori deltog 8

af Byens og Omegnens ansete Mænd, bl. a. Lensbaron Reedtz Thott, Gauno, Godsejer P. Collet, Lundbygaard og Godsejer de Neergaard, Gunderslevholm. Dens første Formand var Byfogden, Kancelliraad Petrus. Indtil Aaret 1876 havde Sparekassen Kontordage paa Raadhuset, men den flyttede da som Lejer til

Sparekassens nuværende Bestyrelse.

den Ejendom paa Hjultorvet, hvor den nu har Domicil, og som den købte i 1910. I 1930 paabegyndtes en gennemgribende Omforandring af Ejendommen, og Sparekassen flyttede derefter ind i sine nuværende smukke og moderne Lokaler.

Med en udpræget forsigtig Ledelse har Sparekassen gennem Aarene erhvervet sig megen Anseelse som et meget solidt Pengeinstitut, og den nye Tids Mænd i Sparekassen har uden at bryde med denne Tradition givet Virksomheden et tidssvarende og moderne Tilsnit.

*F. de Neergaard,
Formand.*

Sparekassen forvalter i Dag en Indskudskapital af ca. 8½ Mill. Kr. og har en Reservefond paa ca. 600,000 Kr. Den er den største Sparekasse i Sydsjælland og har et stort Klientel baade i By og paa Land.

*C. P. L. Strüwing,
Direktor.*

Bestyrelsen, hvis Billede ses foroven, bestaar af et Tilsynsraad paa 9 Medlemmer, hvis Formand er Godsejer Ferdinand de Neergaard, Gunderslevholm, og hvori Statens Repræsentant i Tilsynsraadet er Amtmand G. Toft, Næstved, samt af en Direktor, Carl Peter L. Strüwing.

CARL PETER LUDVIG STRÜWING, Direktor, er født den 7. August 1884, som Søn af Tømrermester J. H. V. Strüwing og Hustru Juliane Marie, født Jensen. Gift 1921 med Margrethe Langevad. Direktor for Sparekassen for Næstved og Omegn siden 7. April 1927.

DISKONTO- LAANE- OG SPAREBANKEN FOR NÆSTVED OG OMEGN er oprettet i Aaret 1871 og havde til Huse i lejede Lokaler i Ejendommen „Dania“ i Ringstodgade. I Aaret 1889 flyttede Banken til egen Ejendom i Ramsherredgade, ved hvilken Lejlighed den nuværende Bankbygning blev opført.

Bankens første Direktion bestod af følgende Herrer: Sagfører S. P. Hansen,

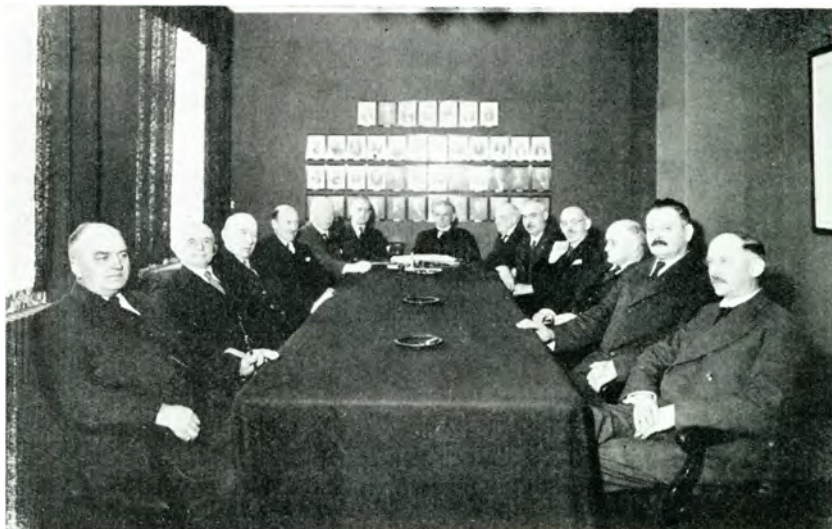
Interior fra Diskonto-, Laane- og Sparebanken.

Købmand Fr. L. Brandt, Godsejer H. Lage (Fodbygaard), og dens første Bestyrelse af Bogtrykker A. C. Bang, Godsejer C. Gasmann (Fladsaa), Forpagter Carl Friis (Holmegaard), Tobaksfabrikant C. H. Knudsen, Købmand Martin Veeke, Købmand F. V. Becken, Gaardejer Hans Jensen, Aaderup, Gaardejer Anders

Mortensen, Brandelev, samt Gaardejer Frands Jørgensen, Brandelev.

Bankens hurtige Udvikling kan bedst ses deraf, at Aktiekapitalen, der endnu i 1895 androg Kr. 300,000, og med en Balance paa over 5,395 Millioner, nu er naaet op til 1 Million Kr. og en Balance paa 24 Millioner Kroner. Reservefondet er i samme Tidsrum steget fra ca. 126,000 Kr. til 2,236,000 Kr. Indskudskapitalen var ifølge sidste offentliggjorte Regnskab paa 19,150,000 Kroner. Og Diskonto- Laane- og Sparebanken er nu Sydsjællands største Bank.

Bankens nuværende Bestyrelse bestaar af følgende: Gaardejer L. P. Frandsen, Brandelev, Gaardejer Hans Andersen, Torpe, fhv. Amtraadsmedlem Johannes Larsen, Hyllinge, Proprietær H. E. Pille, Fodbygaard, Købmand Fr. Brandt, Næstved, Godsforvalter, Overretssagfører J. Horstmann, Bornakke, Konsul J. Nandrup, Næstved, Direktor Vilhelm Holm, Næstved, Direktor Hans Poulsen, Næstved, Dommerfuldmægtig K. Knudsen, Næstved, Folketingsm. Gaardejer Ole Fr. Olsen, Blangslev, Gaardejer H. C. Hansen, Skraverup, Bankens administrerende Dir. er Chr. Fr. Dragheim.

Bankens Bestyrelse.

A S INDUSTRI- OG SPAREBANKEN FOR NÆSTVED OG OMEGN er stiftet den 24. Februar 1866 af „Den kommunale Forening i Næstved“ under Navnet „Industri- & Sparebanken for Næstved Kobstad og sammes Omegn“. Banken havde oprindelig Lokaler paa Raadhuset, indtil den i Aaret 1890 købte Ejendommen paa Hjulortorvet, hvor Banken siden har haft til Huse. Denne Ejendom har Banken for kort Tid siden afhændet og har købt Ejendommen paa Hjulortorvet 8, for paa denne Grund at opføre en ny tidssvarende Bankbygning.

Industri- og Sparebanken.

G. Holm, Direktør.

400,000. Ved ult. December 1935 udgjorde Bankens Reserver Kr. 362,000. Indlaansmidlerne Kr. 5,026,048,15. Balancen Kr. 5,910,003,72.

Bankens nuværende Bestyrelse bestaar af: Tomrermester H. P. Poulsen, Næstved (Formand), Kobmand Johs. Clausen, Næstved (Næstformand),

Bankens første Bestyrelse bestod af: Direktør S. P. Hansen, Bogtrykker A. P. Bang, Byfoged Petrus, Kobmand Fr. Ludv. Brandt, Malermester E. F. Kann, Pottemager H. Kähler og Apoteker Hansen.

Banken, der er Byens ældste Pengeinstitut, havde ved Starten en Aktiekapital paa Kr. 40,000. I 1919 udvidedes denne til Kr. 200,000, og i 1926 til dens nuværende Størrelse Kr.

Interiør af Industri- og Sparebanken.

Haandværker-, Handels- og Landbrugsbankens Bygning i Næstved.

Den nuværende imponante og fuldt moderne indrettede Bygning paa Jernbanegade, hvor Banken nu har til Huse, er opført i 1913-14.

Bankens administrerende Direktør er N. Bendixen, og som Meddirektør fungerer Direktør J. P. Petersen.

N. BENDIXEN, Direktør, er født den 4. April 1888 som Søn af Kornhandler L. P. Bendixen og Hustru Marie, født Ricardsen. Gift 1918 med Elna Christensen. Assistent

Urmager O. Ahrentzen, Næstved, Gaardejer Morten Hansen, Ll. Næstved, og Gaardejer Fr. Kristoffersen, Lille Næstved. Bankens Direktør er exam. jur. G. Holm, Næstved.

G. HOLM, Direktør, er født den 6. Juli 1899 i Uggerby som Søn af Lærer Johs. Holm og Hustru Marie, født Poulsen. Gift med Birte Stenslund. Ansat i Hjørring Diskontobank den 1. April 1917, først som Assistent og senere som Fuldmægtig, exam. jur. Maj 1933, Meddirektør i Industri- og Sparebanken for Næstved og Omegn fra 1. August 1933, Ene-direktør sammesteds siden 1. April 1934.

A/S HAANDVÆRKER-, HANDELS- OG LANDBRUGSBANKEN i Næstved er stiftet i Aaret 1901 af nu afdøde Bankdirektør Carl Christensen, Næstved, som ledede Banken indtil 1931. Fra en forholdsvis ringe Begyndelse har Banken i Løbet af Aarene udviklet sig til en Institution, der i Dag har en Aktiekapital paa Kr. 300,000 og et samlet Reservefond paa Kr. 236,000, og Banken har nu Filialer i følgende Byer: Glumso, Fuglebjerg, Karrebæksminde, Herlufmagle, Toxværd, Everdrup og Rønnede. Banken og dens Filialer udfører alle bankmæssige Forretninger.

Interior fra A/S Haandværker-, Handels- og Landbrugsbanken.

C. Christensen,
fhv. Direktør.

i Ribe Diskontobank indtil 1910, i Banken for Fredericia og Omegn fra 1910–14, Bogholder i A/S Haandværker-, Handels- og Landbrugsbanken i Næstved fra 1914, udnævnt som Meddirektør for samme i 1920, og siden 1931 som administrerende Direktør.

N. Bendixen,
nuv. Direktør.

DEN SJÆLLANDSKE BONDE-
STANDS SPAREKASSE, der er
beliggende i Ramsherred, er grundlagt i
1856. Dens første Bestyrer var daværende

Folketingsm. Hans Hansen, som ledede Virksomheden indtil 1899. Derefter valgtes Kontorbestyrer, Folketingsmand Julius Frandsen, der den Dag i Dag varetager Sparekassens Interesser. I den Tid, Sparekassen har bestaaet, har den flere Gange maattet skifte Lokaler paa Grund af den store Fremgang. Den sidste Udvidelse af Lokalerne var i 1924, da man flyttede Sparekassen til sin nuværende Adresse.

Sparekassens Kontor.

JULIUS FRANDSEN, Kontorbestyrer, er født den 17. Juli 1859 i Dysted som Søn af Gaardejer Niels Frandsen og Hustru

Maren, født Hansen. Gift 1882 m. Sofie Margrethe Hansen. Ansat som Kontorbestyrer af Den sjællandske Bondestands Sparekasse i Næstved. Folketingsmand fra 1897–1906. Landstingsmand fra 1908–28. Formand for AS Næstved Tidende m. m.

J. Frandsen,
Kontorbestyrer.

Næstved Bio

NÆSTVED BIO er grundlagt i 1906 af Phillipsen og

Glæsner. I 1907 blev Biografteatret overtaget af et Konsortium, bestaaende af Bankdirektør Carl Christensen, Boghandler Carl Hinding, Urmager Aug. Joost. Biografen, der nu indehaves af Fru Bankdirektør Carl Christensen og ledes af Kunstmaler A. Christensen, har 130 Siddepladser.

HOTEL „VINHUSET“, der er et af Provinsens kendteste og største Hoteller, er oprettet ved kgl. Privilegium i 1752, idet Raadmand, Postmester og Købmand Mathias Hansteen nævnte Aarstal fik Tilladelse til at handle med Vin og fransk Brændevin i Næstved. Kort før sin Død i 1753 androg han Kongen om, at hans ældste Datter, Maren, maatte faa overdraget dette Privilegium, hvilket ogsaa blev ham tilstaaet. Datteren købte da i 1754 en Hovedgaard samt en mindre Gaard paa Hjørnet af Hellig Trefoldighedsgaden (nu Vinhusgade) og St. Peders Kirkegaard for 600 Rigsdaler. Under denne Bygning laa der en gammel overhvelvet Kælder, der menes at stamme fra ca. 1400, og som er bibeholdt den Dag i Dag. I ovennævnte Bygning fortsatte Maren Hansteen sin Faders Vinhandel. Gaarden fik Navnet „Vin-

Hotel Vinhuset.

huset“. Maren Hansteen giftede sig nogle Aar efter med Niels Lyngge, til hvem Privilegiet blev overført den 5. December 1766 efter en Ansøgning til Kristian den Syvende. Niels Lyngge foretog store Reparationer paa sine Gaarde og indrettede dem samtidig til Opholdssted for Rejsende. I Aaret 1778 fik Lyngge saa Privilegiet stadfæstet paa Næstved Raadhus, saaledes at Hotel Vinhuset i 1928 kunde fejre sit 150-aarige Bestaaen som Hotel.

Det gamle Vinhus blev 1855 nedrevet og en ny statelig Bygning opførtes paa dets Plads.

Af Ejere kan nævnes: Maren Hansteen og hendes Mand fra 1754—83, Johan Christian Mouritzen fra 1783—96, Christian Sorterup fra 1796—1822, Oberstløjtnant Frederik Bülow til Trollesgave i Fensmark indtil 1823, Michael Christian Næsted og hans Enke indtil 1853, da det blev overtaget af deres Søn, Michael Frederik Næsted, der i 1896 solgte Hotellet til J. Chr. Theodor Hansen, der besad dette indtil 1917, Georg Jensen indtil 1920, da Vinhuset blev overtaget af den nuværende Ejer, Direktør P. Pedersen, der fortsætter Hotellet i den gode gamle Aand.

*P. Pedersen,
Direktør.*

MISSIONSHOTELLET, der er beliggende paa Købmagergade Nr. 20, er opført 1909 af Tømrermester Simon Jensen paa den gamle Borgmestergaards Plads, der indtil 1876 var blevet benyttet som Vogn- gaards-Plads. Efter at Tømrermester Jensen, der samtidig var Hotellets første Ejer

og Leder, havde trukket sig tilbage fra Virksomheden i 1931, overtog Axel Jacobsen Hotellet, som i 1934 udvidedes med yderligere 24 Værelser, efter at det i Forvejen var blevet ombygget i Aarene 1909 -15 -28. Missionshotellet har nu 45 Værelser med Centralvarme og rindende Vand, desuden findes der Bad, Brusebad og Garager. Hotellet, der nu er det største udenfor København, har en Sal med 250 Siddepladser med tilstødende Selskabslokaler. Tillige maa fremhæves den store Have, hvor Serveringen finder Sted om Sommeren.

Missionshotellet.

Som Kuriositet kan nævnes, at den første Bygning, der stod, hvor nu Missionshotellet staar, var opført i 1745 af Købmand Mathias Haansteen, der drev almindelig Købmandshandel med Ret til Udsækning af Brændevin. Hans Datter købte senere Gaarden, hvor nu Hotel „Vinhuset“ ligger, hvilket var Begyndelsen til det nuværende Hotel „Vinhus“.

Tomrermester Simon Jensen, der som nævnt har opført Missionshotellet, har foruden dette opført Næstved Alderdomshjem, den kendte Ferdinands Bygning paa Axeltorvet m. fl., samt foretaget Ombygning af Næstved Banegaard. Indehaver af Næstved Missionshotel fra 1909—1931.

A/S J. D. KOOPMANN'S SVINESLAGTERIER. Slagteriet i Næstved er en Filial af A/S J. D. Koopmanns Svineslagteri i Aalborg. Firmaet stiftedes oprindelig i Hamborg i Aaret 1846, men efterhaanden gjorde Forholdene det nødvendigt at overflytte Virksomheden til Danmark, og i Aaret 1887 erhvervedes Slagteriet i Aalborg. Selskabet har efterhaanden yderligere oprettet Slagterier i følgende 8 Byer: Silkeborg, Odense, Thisted, Næstved, Lemvig, Skive, Horsens og Haderslev. Ved Siden af opretholder Selskabet Agentur i København og Hamburg.

Næstved Afdelingen, der ligger paa Oscarsvej, blev oprindelig startet i 1896 af en Kreds af Byens Borgere,

J. D. Koopmanns Svineslagterier.

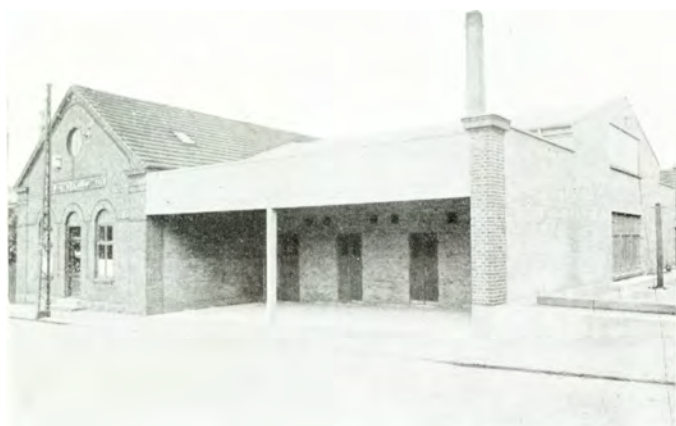
som bortforpagtede Virksomheden til Fritz Øckenholt, indtil Slagteriet i 1899 solgtes til A/S J. D. Koopmanns Svineslagterier, og samtidig blev Ledelsen overdraget til Direktør M. Jochimsen (nuværende Indehaver af Firmaet Olaf O. Barfod & Co., København). Efter 5 Aars Forløb efterfulgtes Direktør Jochimsen af Direktør Anders Fisker, og efter dennes Død i 1919 overtog den nuværende Direktør, Frederik Andersen Alstrup, Ledelsen.

F. A. Alstrup,
Direktør.

Direktør F. A. Alstrup, der er født den 5. December 1886 i Viborg som Søn af Købmand Frederik Andersen Alstrup og Hustru, er tillige Formand for Selskabets Bestyrelse og Direktion samt Medlem af Bestyrelsen i Privatslagteriernes Organisation m. m.

A/S ARBEJDERNES FÆLLESBAGERI FOR NÆSTVED OG OMEGN. Paa Fællesorganisationens Generalforsamling i 1908 rettedes der en Forespørgsel, om der var Stemning for Oprettelsen af et Fællesbageri i Næstved, det var der aabenbart Interesse for; men først i Aaret 1912 blev Tanken taget op under alvorlig Drøftelse, og i det følgende Aar startede man ovennævnte Virksomhed med 2 Svende

Arbejdernes Fællesbageri.

og 2 Brødkuske. Til Indrettelsen af Brødfabriken havde man købt Ejendommen Matr.-Nr. 192 IX af Næstved Markjord, beliggende paa Vordingborgvej 24-26, og man var altsaa straks efter Købet gaaet i Gang med Opførelsen af Fabriken. Pladsforholdene viste sig imidlertid hurtigt at være for trange, og allerede i 1919 udvidedes Virksomheden ganske betydeligt. Man ofrede ved denne Lejlighed 44.000 Kr., heri indbefattet Opførelsen af en ny Vogngarage, en Dobbeltovn samt en Del nye

Maskiner. Og man maatte til dette Formaal erhverve sig den tilstødende Grund, paa hvilken Garagen og Hestestalden blev indrettet. Man maatte dog allerede i 1934 yderligere udvide Fabriken med nye, moderne Brødkamre og Læsschal, ligesom man skaffede en af de nye, moderne Indpakkingsmaskiner m. m. Denne Omforandring kostede 25.000 Kr. Arbejdernes Fællesbageri er nu, hvad Hygiejne og hvad dens moderne Indretning angaar, fuldt paa Højde med Nutidens Krav, og dette skyldes vel bl. a. dets stadige Fremgang. Virksomheden beskæftiger nu, foruden Forretningsfører H. R. Andersen, der har været ved Fællesbageriet siden 1914, 5 Bagersvende og 5 Chauffører og en Bagerikarl. Nuværende Borgmester og Redaktør A. M. Kristensen har været Formand for Fællesbageriet siden dets Start og er det fremdeles endnu.

H. R. ANDERSEN, Forretningsfører, er født den 7. Februar 1868 som Søn af Husmand A. Andersen og Hustru i Vredsløse pr. Næstved Gift 1896 med Anna Hansen. Ansat som Forretningsfører for A/S Arbejdernes Fællesbageri for Næstved og Omegn siden 1914, Medlem af Næstved Byraad fra 1917. og i Udvalg af dette kan nævnes: Kasse- og Regnskabsudvalget, Havneudvalget, Udvalget for offentlige Bygninger og Boligsager. Medlem af Bestyrelsen for Vordingborgvejens Brugsforening. Medlem af Bestyrelsen for Op-tagelseshjemmet »Sydsjælland«. Er udlært Tømrer og har været Formand for Tømrersvendenes faglige Afdeling fra 1892 til 1914. Var i 5 Aar Medlem af Bestyrelsen for Skolehjemmene Holsteinsminde og Skovgaarden.

H. R. Andersen,
Forretningsf.

SYDSJÆLLANDS FISKEEXPORT, FISKERØGERI & KONSERVESFABRIKEN MUNKEN, der er beliggende paa Ndr. Farimagsvvej 16, er oprindelig grundlagt 1911 i Præstø af Fiskeexportør Niels Pedersen. Forretningen var egentlig kun tænkt som Exportforretning af Fisk til Ind- og Udlandet, men Udviklingen gennem de snart 25 Aar har krævet store Forandringer indenfor denne Branche, og Pedersen har stadig forstaaet at følge med. Alene indenfor Pakning af Fisk har Pedersen været med til at foretage store Fremskridt; thi den Gang, Forretningen paabegyndtes, var Princippet herhjemme kun at faa fyldt saa megen Fisk i Kasserne, som det var muligt, ja, ofte blev der pakket baade 40 -50 kg i en Kasse og afsendt uden Is. Efter en saadan Pakning og Behandling maatte Fisken naturligvis fremkomme til Bestemmelsesstedet i meget daarlig Tilstand. Nu foretages Pakningen derimod meget omhyggeligt med hver enkelt Kasse Fisk, og Fisken kan komme frem til Bestemmelsesstedet i meget fin Stand, selv om den ofte er 4-5 Dage undervejs. Sild og Gedder pakkes nu kun i 20 kg Kasser med Is over og under Fisken, og Fisken dækkes yderligere til med Pergamentpapir. Hvad Aaleexporten angaar, er der ligeledes sket store Fremskridt, tidligere blev Aalene pakket i store Kasser, hvor hele Kvantummet laa i samme Rum, nu derimod bliver de pakket i Etagekasser med fire Etager, hvor der kun kommer 9 kg paa hver Etage, og den overste fyldes der kun Is i, der saa under Rejsen stadig smelter og væder Aalene, saaledes at de selv paa lange Rejser kan holdes levende. Export af Aal har hovedsagelig været til Tyskland, England, Holland og Belgien, medens Gedder er exporteret til Frankrig, Sverige og Schweitz.

Da Krigen begyndte, blev Exporten straks standset, og Afsætningen af Fisk blev meget daarlig, Pedersen opførte da straks et Røgeri og rejste til Tyskland og lærte Speciel-Røgning og paabegyndte straks efter sin Hjemkomst at røge Aal i Præstø, men dette standsede i første Omgang hurtigt, thi Eksporten blev nu aabnet, og Priserne blev saa høje, at det ikke var muligt at afsætte røget Aal herhjemme. I Sommeren 1917, da Tyskerne centrali-

Sydsjællands Fiskeexport.

serede alle Priserne paa Fisk blev Priserne igen saa lave, at Røgning af Aal igen kunde paabegyndes, og nu gik Salget, og det har holdt sig siden. Hvad der slog mest an var de smaa Bundtaal. Bundtning af Aal var ikke set før her i Landet, men var en stor Salgsvarer i Tyskland, og det forsøgte Pedersen nu at indarbejde herhjemme, det slog godt an, og mange har taget det op med Bundtaal siden. Der blev der Gang i det lille Røgeri i Præstø mængden en Dag røget over 8000 Stk. Aal.

I 1916 købte Pedersen saa Grunden paa Ndr. Farimagsvvej 16 i Næstved, hvor Røgeriet og Konservesfabriken nu er beliggende. Næstved blev dengang valgt for sin centrale Beliggenhed, og der blev anlagt en Filial.

I 1918 flyttede Pedersen til Næstved, hvor Hovedforretningen nu blev anlagt, og Præstø blev Filial, og senere kom der Filialer til Kalvehave og Karrebæksminde. I 1919 blev det nuværende Røgeri opført med 11 Ovne, og der kan i hver Ovn i Timen røges 40 kg Aal eller 50 kg Sild, saa det er ikke Smaating, der kan forarbejdes om Dagen. Endvidere findes Afdeling for Opskæring, Udrensning og Udvaskning af Fisk samt store Fryserum til Opbevaring af Fisk, Fryseanlæg til Frysning af Is, Bassiner til Opbevaring af levende Fisk m. m. I 1933 kom Pedersens ældste Søn, Hans Peder Aagaard Pedersen, hjem i Virksomheden efter at have lært Handel og opholdt sig i Udlandet paa forskellige Konservesfabrikker og Fiskerøgerier, hvor han havde uddannet sig til Specialrøger af Laks, og nu paabegyndtes ogsaa Laksrøgning og Konservesfabrikationen. Der blev opført en 2 Etages Laks-ovn efter de bedste udenlandske Mønstre og indrettet Lokaler til Konservesfabrikation, hvor der fremstilles røget Aal i Olie, røget Laks i Skiver, nedlagt i Olie, kogt Aal i Gele, Fiskeboller, Rollmops, ja, endog en ganske ny Vare herhjemme, røget Laks og Aal i Tuber, den naturlige røgede Fisk farseres og kommer derefter i Tuber.

*Niels Pedersen,
Fiskeexportør.*

FYNS ÆGEXPORT. Blandt de mange ret væsentlige og betydelige Virksomheder, der har Hovedsæde eller Filial i Næstved, maa nævnes Fyns Ægexport, Firmaet Poul Rützou & Co., København. Firmaet paabegyndte i Aaret 1925 sin

Virksomhed i Næstved, den Gang paa eller ved Rampen i lejede Lokaler. I Aaret 1927 var Virksomheden her saa omfattende, at man maatte have betydelig større Lokaler, og man lod da opføre den nuværende smukke og stilfulde Bygning paa Farimagsvvej, efter Tegning af Arkitekt Rahlf, København. I Bygningen findes foruden Kontorer det ret anselige Ægpakkeri, i Tagetagen Lagerrum m. m., i Kælderen findes moderne Præserverings-Anstalt. I de

Fyns Ægexport.

mægtige Præsserveringskar, der her findes, kan præsserveres indtil 3 Millioner Æg. Den samlede Omsætning i Exporten ligger mellem 560 og 570 Tusind kg. Æggene leveres af Opsamlere fra det meste af Sydsjælland. Nævnte Virksomhed ledes af Bechmann Carlo Rasmussen, der tidligere har været Bestyrer af Fyns Ægexports Afdelinger i Svendborg og Skelskør.

NÆSTVED TØMMERHANDEL v. T. A. Meding, beliggende i Østergade Nr. 26, er startet i 1919 af d'Hrr. T. A. Meding og H. Sogreen Petersen; efter at sidstnævnte udtraadte af Firmaet i 1931, fortsattes Virksomheden med Tømmerhandler T. A. Meding som Eneindehaver. Bygningen i Østergade 26, der blev opført i 1905, og som raader over et Areal paa 2300 Kvadratmeter, er Firmaets egen. Desuden disponeres der over en Lagerplads ved Havnen. Firmaet driver hovedsageligt Handel med Tømmer og Bygningsartikler og har sin Kundekreds ikke alene i Næstved, men ogsaa i Oplandet. Virksomhedens fortsatte Udvikling kan bedst karakteriseres deraf, at den ved sin Begyndelse beskæftigede 1 Arbejdsmand og 1 Chauffør, medens der i Dag beskæftiges 6 Funktionærer, 3 Chauffører samt 1 Pladsmand. Desuden har Firmaet 3 Lastvogne.

Næstved Tømmerhandel.

Foruden sin ovennævnte Virksomhed er Tømmerhdl. Meding Medgrundlægger og Formand for A/S Præstøvejens Mørtelfabrik.

II. F. JØRGENSENS SAVVÆRK & SPECIALFABRIK FOR VRIDEMASKINER paa Bækkevej Nr. 12 er oprindelig grundlagt paa Døhnsvej i 1917 af Savværksejer II. F. Jørgensen, der her begyndte et lille Savværk for Opskæring af Brænde og Firkanter til Træhælefabrikker. Omkring Aaret 1921 blev saa denne Virksomhed flyttet til sin nuværende Adresse paa Bækkevej, hvor man begyndte med Opskæring af Tømmer, Fremstilling af Jernbanesveller samt Træemballage og raa Træskobunde m. m.

I 1927 blev II. F. Jørgensens Svigersøn, Ingeniør II. Chr. Beck, knyttet til Virksomheden med det Formaal for Øje at oparbejde en dansk Fabrikation af de Husholdningsvridemaskiner, der nu sælges under Mærket „Vanda“. Selv om en Vridemaskine ser enkel ud, er Fabrikationen ret kompliceret, idet den omfatter Specialarbejder i Træ, Jern, Staal og Gummi, og som Følge deraf var dansk Fabrikation ikke tidligere taget op for Alvor. Det lykkedes imidlertid med Aarene at

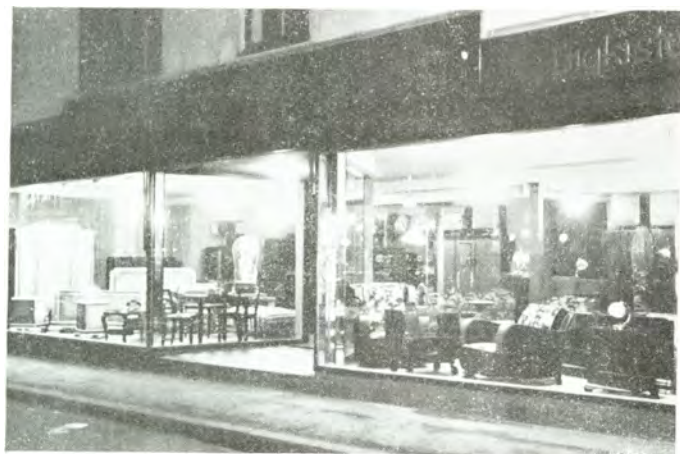

H. F. Jørgensens Fabrik.

pr. Maaned, men da den nu af til er oppe paa over 600 pr. Maaned, blev der i Foraaret 1935 opført en ny moderne Værkstedbygning, der nu rummer Skandinaviens største Specialfabrik for Vridemaskiner.

F. YPKENDANZ & SØNS MØBELETABLISSEMENT i Kirkestræde er oprindelig grundlagt i Aaret 1866, fik Borgerskab i Januar 1868 med Hjem og Værksted der, hvor nu Næstved Diskontobank har sin Ejendom, Hjørnet af Nygade og Rams-herredgade.

F. Ypkendanz indvandrede hertil fra Hannover i 1864. Arbejdede i Næstved By som Svend hos Snedkermester F. Jappe i Ringstedgade, indtil han selv tog fat som Mester, og fik i Begyndelsen en god Start, idet han efter de Tidens Begreb paatog sig virkelig store Arbejder, hvoraf bl. a. kan nævnes: Herlufsholm Kostskole, Næstved Museum, Snedkerarbejde ved Rødvig-Stevns Banen. Allerede i Aaret 1875 købte

F. Ypkendanz Etablissement.

fremstille Konkurrencemodeller til de bedste udenlandske Maskiner, ligesom Fabrikken har fremstillet selvstændige Typer, bl. a. en Udførelse, der med Tiden forventes at blive Standardmodel, og som nu er patentanmeldt.

Fabrikken anvender ogsaa Hr. Chr. Bechs specielle Tandhjulskobling, der virker med 28 Tænder til Forskel fra alle andre Fabrikata, der kun virker med 12-14 Tænder.

Fabrikken begyndte med en Fabrikation af 40 Maskiner

H. Chr. Beck, Ingeniør

F. Ypkendanz en Ejendom i Kirkestræde af Farver Oppel. Ejendommen blev nedrevet, og en ny blev opført. Aaret 1878 blev der opført to Etager til Værksteder, og i 1889 blev der yderligere opført 2 Etager til Møbelmagasin. I Aaret 1894 overtog F. Ypkendanz' Søn, Carl F. V. Ypkendanz, Firmaet, og siden Grundlæggerens Død i August 1914 har denne ført Forretningen videre i Pagt med den gamle solide Haandværker-moral. Af Arbejder, Firmaet

har udført siden den Tid, kan nævnes: Restaurering af Apostelgaarden i Riddergade, Industribygningen, Borgerskolen, Restaurering af Sct. Peders Kirke, den ny Altertavle, Loftet i Vaabenhuset, Dørene m. m. (under Kirkearkitekt Almans Ledelse), endvidere er der udført Arbejder ved Købmand L. P. Ferdinands Ejendom, Militær Sygehuset, Det ny Apotek m. fl.

Efterhaanden er Bygningssnedkerarbejdet trængt i Baggrunden til Fordel for Møblerne, idet man siden 1910 efterhaanden er gaaet mere og mere over i denne Branche, og Carl F. V. Ypkendanz har saaledes Æren af at have skabt det nuværende smukke Møbeletablissement, der anses for at være et af de forende og største i Sydsjælland.

Siden 1918 har Carl F. V. Ypkendanz' Son, Tage F. N. Ypkendanz, været ansat som Prokurist i Firmaet.

*Carl F. V. Ypkendanz,
Fabrikant.*

CARL JENSENS MØBELETABLISSEMENT, beliggende Ramsherred Nr. 1, er oprindelig grundlagt i Aaret 1855 i Kindhestegade, hvor nu afdøde Christoffer Jensen under meget beskedne Forhold her begyndte et lille Snedkerværksted, og hvor han havde til Huse indtil 1857, da han købte den nuværende Ejendom, hvor Firmaet den Dag i Dag har Lokaler. Efter Chr. Jensens Død i 1882 blev Firmaets Ledelse overtaget af Sønnen, Carl Jensen, der drev Virksomheden frem til en af Sjællands største Møbelsnedkeri- og Møbelforretninger.

I 1924 døde Carl Jensen, og tredje Generation, Carl Aage Jensen, fortsatte Forretningen, der 1927, grundet paa den stigende Omsætning, blev ombygget og udvidet,

saa Forretningen i Dag fremtræder med 6 store Udstillingsvinduer. Endvidere blev der foretaget ret store Moderniseringer og Udvidelser af Værkstederne, og hans Broder, Arne Ditmar-Jensen, indtraadte som Medindhaver. Virksomheden, der nu beskæftiger 7-8 Svende, har bl. a. leveret Montering til Diskontobanken i Næstved samt til Præsto Amts Vejvæsens Kontorer i Næstved m. m.

Carl Jensens Etablissement.

LUDV. SCHRØDERS GARVERI, der er beliggende i Ringstedgade Nr. 22, er en af Næstved Bys ældste Virksomheder, idet der paa samme Sted igennem Tiderne er drevet Garveri og Køb og Salg af Huder og Skind, dog drives der nu kun Handel med sidstnævnte. Hvornaar Garveriet egentlig er grundlagt, vides ikke

Ludvig Schröders Garveri.

gode Spor. Garveriet har som ovennævnt til Huse i Ringstedgade Nr. 22 i et af de lave, gamle, maleriske Huse, der staar som et Minde om de gode, gamle Dage. Endnu den Dag i Dag ses paa Husets Facade det gamle Skilt, som fortæller at her „kjøbes Huder og Skind til Dagens højeste Pris“. Garveriet er kendt for sin gode „Degra“-Lædersværte, som benyttes til Seletøj m. m., og har for nævnte faaet tildelt Diplom.

KLEINS FARVERI. Før i Tiden var det saaledes, at Bonderne i stor Udstrækning selv vævede deres Tojer og derefter sendte det til Farveren inde i Kobstaden. Og den Dag i Dag kan man f. Eks. træffe enkelte gammeldags Landbohjem i Vendsyssel, hvor man endnu spinder Uldgarn til Strømper m. m., men ogsaa dette forsvinder en skønne Dag helt. Den sorte eller blaa Vadmeldslug, der før vejede udenfor Farverne, er forlængst forsvunden. Thi nu om Stunder har Farverierne taget de moderne Reklamer og Maskiner i deres Tjeneste, og for Næstved Bys Vedkommende er der i de senere Aar opstaaet et stort og moderne Farveri og Renseri, nemlig W. Kleins Farveri paa Slagelsevej Nr. 9, der gennem sine Filialer og Indleveringssteder henter sine Kunder overalt i Præsto Amt. Virksomheden er oprindelig startet paa Brotorvet i 1920 af Hjort Christensen, men blev i 1927 overtaget af Wilhelm Klein, der tidligere har været Farvemester i 6½ Aar paa Brede Klædefabrik samt faaet hele sin Uddannelse i Tyskland.

Kleins Farveri.

I 1928 aabnede Virksomheden en Filial i Vordingborg og i 1929 en i Haslev. I Aaret 1932 flyttedes Farveriet til egen Fabriksbygning paa Slagelsevej Nr. 9, og samme Aar aabnedes Forretningen paa Brotorvet Nr. 6, Indleveringsstedet Ramsherredgade Nr. 20 har været her lige siden Starten. Endvidere findes Indleveringssteder i de forskellige Byer i Præstø Amt. Ved Opførelsen af den nye Fabrik blev der anskaffet flere nye og moderne Maskiner, og ved en fornuftig Placering af de forskellige Afdelinger gennemgaar Tøjet, der skal farves eller renses, en baade fagmæssig og moderne Behandling, der tager Sigte paa det bedst mulige Resultat.

I Fabrikkens Stueetage findes foruden Kedelanlæg, Sorteringsrum, Renseri, Vaskeri, Farveri, Tørrestue, Opbevaringslokale samt Kemikalie- og Farvelager. Paa 1. Sal findes Presse- og Dampstue samt Strygestue m. m. — Virksomheden beskæftiger nu indtil 15 Personer.

Kleins Farveri.

W. Klein, Farveriejer.

HANS OLSEN BIRKSTED A/S. Forretningen overtoges omkring Aarhundredskiftet af nu afdøde Købmand Hans Olsen Birksted, der siden 1881 havde drevet en af Carsten Friis i 1831 grundlagt Forretning i Ringstedgade. I den gamle Købmandsgaard, som i Tidens Løb har været i flere Købmandsslægters Eje, har der været drevet Forretning gennem hele det svundne Aarhundrede. Forretningens Hovedspeciale er Trælast og Bygningsartikler, en gros og en detail, og i denne Branche er den Byens ældste, desuden er Forretningen med Korn, Foderstoffer og Kunstgødning af betydeligt Omfang.

I 1927 omdannedes Forretningen til Aktieselskab, hvis Bestyrelse bestaar af: Landsretssagfører H. A. Birksted, Formand, Købmand Morten

Christensen, Vordingborg, og Direktør Chr. Righolt.

Chr. Righolt, Direktør.

Hans Olsen Birksteds Ejendom i Brogade.

FOTOGRAF KNUD CHRISTIAN KNUDSENS FOTOGRAFISKE ATELIER, beliggende paa Axeltorvet i Næstved, er grundlagt i Aaret 1904. I 1905 blev det

Fotograf Knudsens Atelier.

overtaget af den nuværende Indehaver, der har arbejdet Virksomheden op til den største af sin Art i Næstved ved stadig at tage alle tekniske Fremskridt i Anvendelse og give Forretningen et moderne Tilsnit til enhver Tid samtidig med at bevare grundfæstede og solide Forretningsprincipper. I Henseende til Anvendelse af 1. Kls. Materiale og Arbejde staar Virksomheden i Dag med en anerkendt Position indenfor Branchen.

Firmaet var det første i Byen, der optog Arbejdet for Foto-

Amatorer som en Del af Virksomheden. Indehaverens Hustru, Fru Jenny Knudsen,

født Petersen, er faguddannet Fotograf og har igennem Aarene været sin Mand en dygtig Medhjælper i Forretningen. En Datter, Frk. Clara Knudsen, er uddannet i Forretningen og arbejder for Tiden som Medhjælper i denne.

*E. L. J. Brandt,
Købmand.*

*Chr. K. Knudsen,
Fotograf.*

FR. BRANDTS KØBMANDSHANDEL, der er beliggende paa Østergade Nr. 25, overtoges af nuværende Indehavers

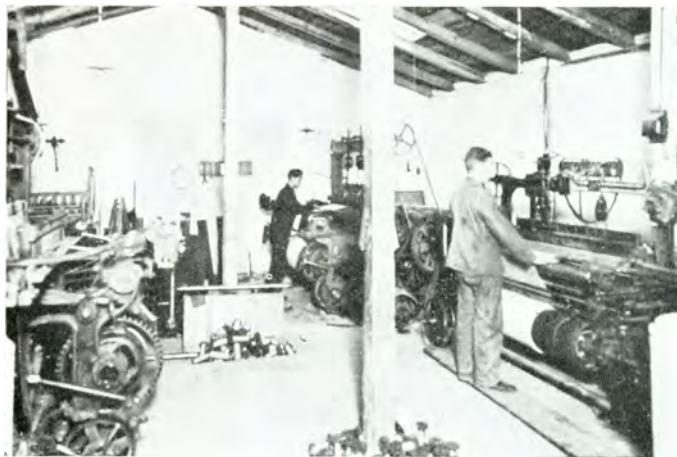
Fader i 1864 efter A. F. Mielche og fortsatte under Firma E. A. Mielches Eftf. Den 1. August 1893 forpagtede nuværende Indehaver, Frederik Ludvig Jørgen Brandt, Kulforretningen og Spritfabriken, og ved sin Faders Død i April 1895 overtog E. L. J. Brandt samtlige Ejendomme og hele Forretningen, der forhandler Korn, Foderstoffer,

Kunstgødning, Markfrø, Brændsel og Kolonial.

Købmand Brandts Ejendom.

TRAADVÆVSEFABRIKEN paa Ndr. Farimagsvvej Nr. 11 er oprindelig grundlagt i 1917, da Fabrikant Frits Torp i Kompagni med A. E. Hammer startede en Traadvævsfabrik i Sandstræde. I 1921 trak F. Torp sig tilbage, da han ønskede at drive en Virksomhed helt for egen Regning, og han startede da Traadvævsfabriken paa Ndr. Farimagsvvej 11 i egen Ejendom. Straks ved Nystarten blev der anskaffet tre nye Maskiner, en til Maskinfletning, en for Krepstvæv, en til Fremstilling af Staaltraadsmaatter, og med to Arbejdsdrengene som Medhjælp klarede F. Torp hele Driften i den første Tid. Gradvis er saa senere anskaffet flere moderne Maskiner, hvoraf der nu forefindes 11 store til forskelligt Traadarbejde. Den Position, som Fabriken i Dag indtager, har kostet mange Besværligheder. Nu gives der Beskæftigelse til 4 a 6 Personer, og det er mange forskellige Slags Traadvarer, der nu fabrikeres, saaledes kan nævnes: Firkantet Maskinfletning til Indhegning, Grusharpevæv i forskellige Kvaliteter, presset Harpevæv, Fluctvist m. m.

Interior fra F. Torps Traadvævsfabrik.

Interior fra C. V. Hansens Pottemagerværksted.

C. V. HANSENS LERVAREFABRIK paa Fixvej Nr. 12 er grundlagt i Aaret 1921 af Fabrikant Carl Vilhelm Hansen. Paa Fabriken fremstilles Lervarer samt Keramik, som ikke alene afsættes i Næstved og Omegn, men ogsaa i ret store Mængder i København.

Ved Siden af denne Fabrikvirksomhed drev Fabrikant Hansen tidligere en Kolonialhandel, der ligeledes havde til Huse paa Fixvej Nr. 12.

CARL VILHELM HANSEN, Fabrikant, er født den 24. Juli 1883 som Søn af Jens Peter Christian Hansen og Hustru, Ane Kristine, født Hansen. Gift 1906 med Agnes Hansen. Indehaver af Lervarefabriken samt Kolonialhandelen paa Fixvej 12. Medlem af Næstved Byraad. Formand for det sociale Udvalg. Medlem af Værgeraadet. Formand for Ejendoms-skyldvurderingen for Tybjerg Herred.

*C. V. Hansen,
Fabrikant.*

ring med omtalte Blandinger, der i 1919 og i 1920 kom i Handelen. Hans Nielsen er saaledes en af de første herhjemme, der rigtig har taget dette vigtige Problem op, saaledes er hans „Lundsgaards Blanding“ samt Kærnemælksfoderet „Vita“, der fremstilles i Pulverform, kendt over hele Landet.

Efterhaanden som Omsætningen er steget, har man anskaffet nye og bedre Rense- og Blandemaskiner m. m.

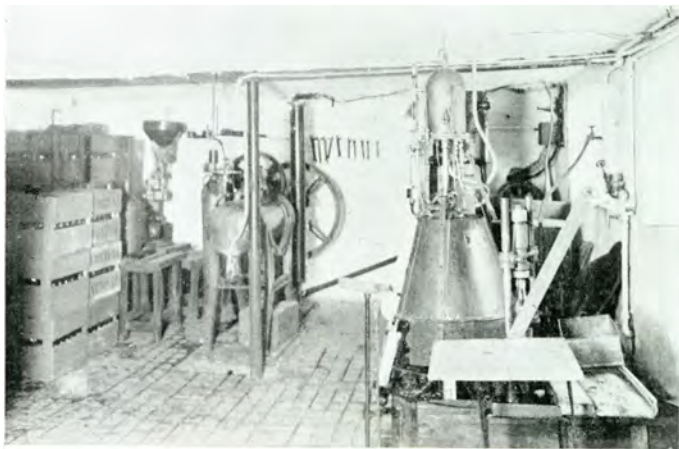
NÆSTVED HØNSEFODERFABRIK, beliggende paa Ny Jernbanevej Nr. 6-8, er grundlagt i 1919 af Fabrikant Hans Nielsen, der før nævnte Aarstal havde begyndt at eksperimentere med Blandinger af Foderstoffer til Fodring af Fjerkræ, idet man i sin Tid fodrede Kyllinger med Byggryn, hvilket i mange Tilfælde havde til Følge, at Kyllingerne fik Forstoppelse og døde deraf. Da var det, at H. Nielsen begyndte at eksperimentere med Blandinger af forskellige olieholdige Kornsorter, hvilket havde til Følge, at man nu kunde undgaa nævnte Forstoppelser ved Fod-

*H. Nielsen,
Fabrikant.*

MINERALVANDSFABRIKEN „FORTUNA“, der er beliggende paa Købmagergade Nr. 18, er en af Næstved Bys ældste Virksomheder, idet den allerede er grundlagt omkring 1875 af Fabrikant Milling, der senere solgte den til Apoteker Baago, som drev Virksomheden til 1906, da han afstod den til C. Jensen, der i 10 Aar havde bestyret Fabriken for Apoteker Baago. I November 1934 afstod C. Jensen Fabriken til den nuværende Indehaver, Fabrikant C. Sivertsen.

Virksomheden, der til Stadsighed har haft til Huse i Købmagergade, har flere Gange maattet gennemgaa ret store Forbedringer og Udvidelser. Drivkraften, som til at begynde med bestod af et Dampanlæg, blev senere ombyttet med en Gasmotor, der nu er erstattet med et elektrisk Anlæg. Ligeledes er de gamle Hestevogne, som

Interiør fra Mineralvandsfabriken »Fortuna«

bragte Fabrikens Produkter ud til Kunderne, erstattet af Automobile. Og efter at den nuværende Indehaver overtog Fabrikken i 1934, er der anskaffet en roterende Aftapningsmaskine samt en ny Maskine til Lukning af Flaskerne. Fabrikken fremstiller foruden Citronvand, Limonade, et nyt Produkt, nemlig: „Nata“ Apollinaris, der fremstilles af rent, destilleret Vand.

*C. Sivertsen,
Fabrikant.*

MINERALVANDSFABRIKEN „NÆSTVED“, beliggende Ringstedgade Nr. 11, er grundlagt i 1926 af Fabrikant H. F. Ruberg i Thureby under Navn Mineralvandsfabriken „Thureby“. Ved Siden af nævnte Virksomhed drev Ruberg en Købmandshandel, som han i 1933 opgav, hvorefter han lod Fabrikken flytte til sine nuværende Lokaler i Næstved, og samtidig lod han Virksomhedens Navn omdøbe til det nuværende. Fabrikken fremstiller Apollinaris, Citronvand, Limonade, Sportsvand, Appelsin vand m. m. I Oktober 1934 er anskaffet en 12 Haners Aftapningsmaskine, og i 1935 en „Servial“ Skyllmaskine. Der forefindes desuden en Imprægneringsmaskine og en Kapselmaskine m. m.

Interior fra Mineralvandsfabriken »Næstved«.

Det nuværende Carlsberg Depot paa Farimagvej.

CARLSBERG-DEPOTET paa Farimagvej Nr. 13 er et af de ældste blandt Depoterne i Næstved, idet det er oprettet

*P. L. Madsen,
Depotindehaver.*

Det gamle Depot i Grønnegade.

omkring 1870 i den gamle Krumpport, nu Ny Østergade, af Christoffer Madsen. Omkring 1880'erne erhvervedes en Ejendom i Grønnegade, idet Pladsforholdene i Krumpport var blevet for smaa. Til at begynde med maatte Indehaveren selv tappe Øllet over paa Flasker fra de Tønder, hvori det blev sendt fra Bryggeriet.

I 1870'erne var Forbruget af Carlsberg Øllet saa lille, at Christoffer Madsen kunde overkomme Leverancerne ved at bære det ud i en Kurv, men nu er Forbruget saa betydeligt, at man har 3 Biler til at besørge Udbringningen til Byen og Oplandet. Christoffer Madsen var Indehaver af Depotet til 1911, hvorefter Sønnen, Georg Madsen, overtog det og i 1913 lod det flytte til en egen opført Ejendom paa Farimagsvvej Nr. 13, hvor det den Dag i Dag har til Huse. Carlsberg Depotet indehaves nu af P. Ludvig Madsen, der er en Søn af afdøde Georg Madsen. Overtagelsen fandt Sted i 1933.

HAFNIA OG STJERNENS DEPOT i Østergade 29 er oprindelig grundlagt i 1923 i Kindhestegade og var i Begyndelsen Depot for Hafnia og Odense Bryggerier. Efter 2 Aars Forløb ophævedes Kontrakten med Odense Bryggeri, og i Stedet for dette blev Virksomheden Depot for „Stjernen“, fra hvilket Bryggeri der gentagne Gange for-gæves var forsøgt paa at oprette et Depot i Næstved. I Begyndelsen var Omsætningen ringe, men ved Taalmodighed og Udholdenhedsteg Om-

Hafnia og Stjernens Depot i Næstved.

sætningen betydeligt i Lobet af fem Aar, dertil bidrog ikke mindst, at Hafnia Bryggeriet var det første Bryggeri, der indførte pasteuriseret Øl paa Flasker, og at Stjernens Produkter mere og mere vandt Indpas hos den brede Befolkning, navnlig det fortrinlige Lagerøl, som Bryggeriet fik.

Paa Grund af den store Udvikling maatte man nu igen se efter større Lokaler, og Ole Nielsen købte da i 1930 den gamle Bindingsværks-Gaard i Østergade 29 af Købmand Brandt. Den gamle Bygning blev nedrevet, og i Stedet for denne opførtes den store, smukke Bygning. Denne indeholder fire Beboelseslejligheder og tre Butikker. I Gaarden er opført Depot og Kælder samt Garager. Depotet henter nu selv Øllet i København, det har tre Biler til Udbringelsen af nævnte Produkter.

O. Nielsen,
Depotindehaver.

CHR. CHRISTENSENS HERREEKVIPERINGSFORRETNING, Torve-
stræde 11, blev oprettet i Oktober 1909. Forretningen oprettedes af Chr. Christen-

sen, der i 1925 optog sin Son, Chr. Lundager-Christensen som Firmacts Medindehaver.

Virksomheden omfatter Herreekvipering og Skræderi. Skrædervirksomheden er den største paa Sjælland udenfor København, og

Herreekviperingsforretningen betragtes som den toneangivende i Næstved.

Otto Nøglebæk,
Købmand.

LONDON-MAGASINET paa Hjul-
torvet Nr. 1 er grundlagt i 1915 under ret
beskedne Forhold af Købmand Otto
Nøglebæk. Forretningen er en Special-
forretning i Herre- og Drengreekvipering.
Otto Nøglebæk er født ved Herning, hvor
han har faaet sin første Uddannelse indenfor

Chr. Lundager-Chri-
stensen, Købmand.

Branchen og har derefter været Medhjælper i Nakskov og Kolding. Ejendommen, hvor London-Magasinet har til Huse, blev i 1921 købt af Otto Nøglebæk, som derefter lod en anden i Ejendommen værende Butik lægge ind under London-Magasinet.

London-Magasinet, Næstved.

For at tilfredsstille den stadig voksende Kundekreds blev det nødvendigt i Aaret 1930 atter at foretage en stor Udvidelse af Forretningen, i det hele 1. Sal i Ejendommen blev omdannet til Forretningslokaler med Specialafdelinger for Herrekonfektion og Fodtøj. Firmaets Personale består af indtil 9 Personer, og Forretningen er den største i sin Branche i Sydsjælland.

JOHS. CLAUSENS TRIKOTAGEFORRETNING paa Hjultorvet Nr. 5 er oprindelig grundlagt i 1896 af Herreevyiperingshandler Chr. Christensen, der afstod den i 1905 til M. Madsen, der i 1908 afstod den til den nuværende Indehaver, Johs. Clausen.

I 1921 købte Johs. Clausen Ejendommen, hvor Forretningen har til Huse, samt lod Frk. Elmers Boghandel, der laa ved Siden af, inddrage til Trikotageforretning.

Johs. Clausens Trikotageforretning

I 1923 blev dog begge Forretningerne lagt sammen, og ved den store Ombygning blev 1ste Sal taget i Besiddelse til Børnekonfektion.

Forretningen er nu afgjort Sydsjællands største Specialforretning.

*P. E. Hansen,
Buntmager.*

BUNTMAGER PETER EVALD HANSENS Forretning er etableret i Ringstedgade Nr. 25 i Aaret 1934; men Udviklingen har nødvendiggjort, at Forretningen maatte søge større og mere moderne og centralt beliggende Lokaler paa Axeltorvet.

Virksomheden er den eneste Specialforretning i denne Branche i Byen og

omfatter foruden Buntmageri tillige Afdeling for Hatte og Kasketter.

I Buntmageriet, hvor der fremstilles alt i Pelsværk, assisteres Indehaveren af sin Hustru, der er fuldt uddannet som Buntmagerske. Paa egne Værksteder fremstilles der Huer og Kasketter. Buntmageren paatager sig ogsaa Udstopning af Dyr og Fugle. Virksomheden beskæftiger 4 Personer.

Interiør fra Buntmager P. E. Hansens Forretning.

HJULTORVETS SKOTØJS-
MAGASIN, der er beliggende paa
Hjultorvet Nr. 7, er grundlagt i
1864 af Niels Nielsen, der havde
Forretningen indtil 1917, da han
solgte denne til Skomager Hansen,
der igen solgte den til den nuvæ-
rende Indehaver, Skotøjshandler Vilhelm Bavnholt.

Forretningen, der nu er en rigtig god Strøgbutik, fører alt indenfor Skotøjsbranchen, baade i Dame- og Herrefodtøj m. m. I 1932 gennemgik Forretningen en haardt tiltrængt Udvidelse, hvorved Lokalerne blev dobbelt saa store, som de hidtil havde været.

Hjultorvets Skotøjsmagasin.

*V. Bavnholt,
Skotøjshandler.*

VIN- OG CIGARFORRETNINGEN „CITY“, der er beliggende paa en af Byens Hovedgader, nemlig Ringstedgade Nr. 3, er grundlagt i 1924 af nu afdøde Otto Rasmussen, der i 1927 solgte den til den nuværende Indehaver, Alfred Mortensen. Her føres et stort Udvalg i Vine og Spirituosa samt Cigarer og Tobakker, hvoraf føres alt indenfor de nye og gængse Mærker. Forretningen, der

Vin- og Cigarforretningen »City«.

Forretningen, der i 1931 gennemgik en Modernisering, er nu ubetinget den smukkeste Cigarforretning i Byen. Paa Grund af sin gode Beliggenhed paa Byens Hovedtorv har Forretningen en stor Kundekreds, idet der her foruden de ugentlige Torvedage ogsaa er Parkeeringsplads for Bilerne, hvilket betyder ikke saa lidt for den stadig stigende Omsætning. Forretningen er Forhandler af det verdenskendte Vinfirma „The Continental Bodega Company“'s Vine samt af Cigarer og Tobakker m. m.

CARL WANGS BOG- & PAPIRHANDEL samt Bogbinderi og Protokollfabrik, Ringstedgade 13, er grundlagt i Aaret 1914 af Carl Wang. Forretningen og Virksomheden flyttedes den 1. Januar 1935 til større og mere moderne Lokaler i Næstved Tidendes Ejendom i Ringstedgade 13.

for nylig er bleven moderniseret, fremtræder nu som en meget smuk og nobel Forretning.

A. Mortensen, Cigarhandler.

CIGARFORRETNINGEN „CENTRUM“, beliggende paa Axeltorvet Nr. 2, er oprindeligt grundlagt i 1916 af Oluf W. Olsen. Efter Olsens Død i 1926 blev Forretningen overtaget af den nuværende Ejer, E. Bjørn.

Cigarforretningen »Centrum«.

E. Bjørn,
Cigarhandler.

Forretningen omfatter alt i Bog- og Papirvarer, ligesom der fra Værkstedet leveres alt Bogbinderarbejde. Som Specialiteter fører Firmaet Protokoller, Regnskabsbøger efter ethvert Skema, Losbladeprotokoller, Kartoteker og Brevsystemer samt Skrive- og Kontorartikler, Skole- og Tegnemateriale.

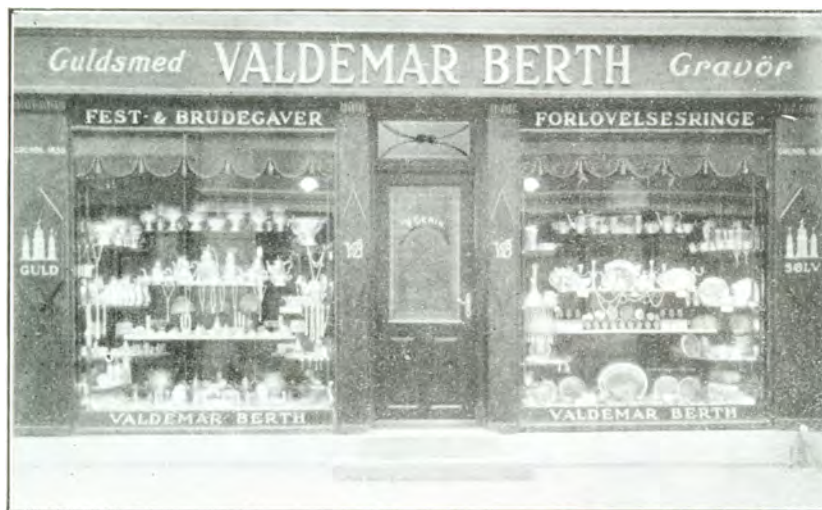
Carl Wang er Medlem af Bestyrelsen i Centralforeningen af Bogbindermestre i Provinserne.

Carl Wangs Bog- & Papirhandel.

*Carl Wang,
Boghandler.*

Knud Valdemar Berths Guldsmedeforretning.

KNUD VALDEMAR BERTHS GULDSMEDEFORRETNING paa Hjultorvet Nr. 9 er grundlagt af den nuværende Bestyrers Farfader i 1856. Efter dennes Død overtoges Forretningen af Sønnen, der ledede den til sin Død i 1914. Derpaa af hans Enke, og fra 1922 videreførtes Forretningen med K. V. Berth som Bestyrer.

CARL PETERSEN SØLLEGAARDS KØBMANDSFORRETNING er grundlagt i 1877 af Købmand Søllegaard, der drev Forretningen til sin Død i 1913, hvorefter den videreførtes af Fru Margrethe Søllegaard samt hendes to Døtre. I 1921

Købmand C. Sollegaards Forretning.

overtoges Virksomheden af den nuværende Indehaver, Carl Sollegaard. Virksomheden har til Huse i sin egen Ejendom, der er opført i 1890.

*C. Sollegaard,
Købmand.*

EDV. SCHIOUS KØBMANDS- OG MATERIALIHANDEL i Ringstedgade Nr. 1 er oprindelig grundlagt omkring Aarhundredskiltet paa Axeltorvet af Købmand og Materialist Edvard Schou, som dog efter faa Aars Forløb lod Forretningen flytte til større Lokaler i Torvestræde. Men disse Lokaler viste sig dog snart at være for smaa, og man lod derfor i 1925 denne flytte til den nuværende Adresse i Ringstedgade.

I 1927 overtog nuværende Indehaver, Oluf Berg. Virksomheden og fører den videre i samme Spor som forhen. Materialist Berg, der selv er uddannet som Farmaceut, er den eneste indenfor sin Virksomhed i Næstved og Omegn, der handler med Kemikalier til Industri og Landbrug, fører desforuden Medicinalvarer samt et stort Udvalg i Sygeplejeartikler m. m.

CARL V. GØRGENS KOLONIALHANDEL paa Præstøvej Nr. 45 er etableret af den nuværende Indehavers Svigerfader, C. Nielsen, der byggede Ejendommen og indrettede Forretningen i 1890. Han drev denne til 1933, da Gørgens overtog den. Virksomheden omfatter Kolonial, Korn og Brændsel samt en Afdeling for Viktualier. Forretningens Omsætning er steget med den stadig voksende Bebyggelse, og efter

45 Aars Bestaaen nyder den Anseelse som en af Byens kendte Forretninger.

*C. V. Gørgens,
Købmand.*

C. V. Gørgens Kolonialhandel.

Wulff Samsons Slagterforretning.

Foruden Slagterforretningen er Samson Indehaver af en Charcuteriforretning i Torvestræde, der forestaas af Fru Samson.

WULFF SAMSONS SLAGTERFORRETNING i Ringstedgade Nr. 15 er grundlagt i 1896 af Slagtermester Chr. Henriksen, men overtaget af nuværende Indehaver.

Efter Overtagelsen installerede Samson nye Maskiner og Kolerum, og i 1933 moderniserede han sin Ejendom. Som et Eksempel kan fremføres, at Forretningens Medhjælper, William Petersen, har været knyttet til denne i 40 Aar.

HJULTORVETS OSTEHUS, Næstved, er startet den 9. Oktober 1925 af den nuværende Indehaver, Købmand Jens Hansen. Forretningen fører kun første Klasses Varer indenfor Oste-Brancheen. Foruden Osten, hvori Hovedsalget ligger, føres der Konserves, Smør, Æg, Margarine, Leverpostei, der er

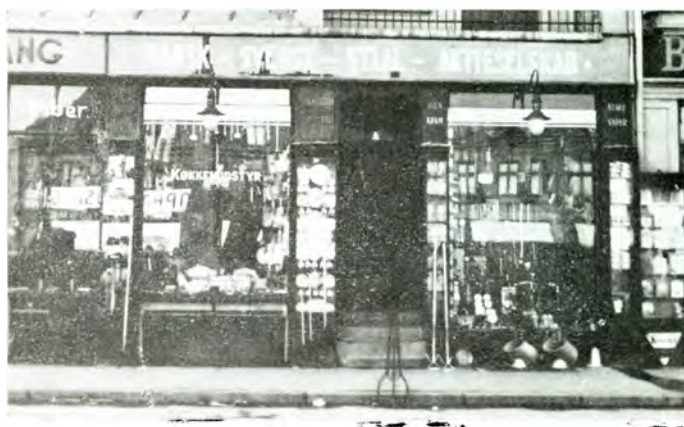

bekendt som den bedste i hele Byen, og hvoraf der sælges ikke saa lidt.

Forretningen er i stadig Fremgang, og paa Grund af sin Beliggenhed paa Byens bedste Strog har den alle gode Betingelser for Fremtiden.

Hjultorvets Ostehus.

A S DANSK SVENSK STAAL, der har til Huse i den saakaldte „Goyernes Adelsgaard“ paa Torvet Nr 6, er grundlagt i 1868 af Isenkraemmer Satterup, der i 1909 solgte Forretningen til Isenkraemmer Nielsen, der afstod den til Rudolf Haagensen, som havde Virksomheden indtil 1933, da den blev overtaget af Dansk Svensk Staal med Villh. Knippel som Bestyrer og Medinteressent siden December 1934. Firmaet, der i sin Tid har været drevet under meget større Former, forhandler alt i Isenkram, Værktojs, Køkkenudstyr, Glas og Porcellaen, Cykler, Radio, Legetojs, Barnevogne, Jagt- og Sportsudstyr m. m.

A/S Dansk-Svensk-Staal's Forretning.

A S IMPORTOREN, der er beliggende paa Hjultorvet Nr. 3, er startet i 1930 af Hans Frederik Weinrich Pedersen, der tidligere var Medindehaver af Firmaet Pedersen & Troelsens Automobilværksted i Kindhestegade Nr. 12. Importoren forhandler Cykler, Radio, Værktojs, Legetojs, Køkkenudstyr, Lædervarer, elektriske

Artikler m. m. og har paa Grund af sin udmærkede Beliggenhed en god og jævn Omsætning.

H. F. W. Pedersen.

A/S Importøren.

A S DANSK ENGELSK BENZIN & PETROLEUMS CO. paa Brotorvet er oprettet i Foraaret 1914 og ledes af Købmand Axel Sigurd Larsen, der tidligere var Indehaver af Købmandsforretningen paa Brotorvet. Nævnte Købmandsforretning og „Shell“s Kontorer er beliggende paa Brotorvet Nr. 9 i den gamle Købmandsgaard, som Larsen købte i 1917.

A/S Dansk Engelsk Benzin & Petroleum Co.

Denne Ejendom har tidligere været anvendt som Accisebod, idet den er beliggende ved Skellet mellem Næstved og Herlufsholm Kommuner, og her maatte enhver, der passerede over Broen, betale 1 Skilling foruden Consumptionafgiften.

I 1927 købte Købmand Axel S. Larsen selv Hjørnejendommen Farvergade Nr. 2, hvor der i mange Aar havde været Farveri og Uldspinderi. Disse Lokaler blev indrettet til Olielager. Tillige opførte Firmaet i 1927 et Tankanlæg paa Kildemarksvej lige ved Stationen. Der forhandles Shell Benzin, Petroleum og alle Slags Smøre- og Brændselsolier med Leverancer til det meste af Præstø Amt samt en Del af Sorø Amt.

Axel S. Larsen,
Købmand.

SYDSJÆLLANDS OLIE & BENZIN CO. paa Farimagsvej, vis à vis Kvægtorvet, er grundlagt i 1931 af A. H. Knudsen, der er Søn af den kendte Indehaver af Garverfirmaet H. Knudsen i Vordingborg.

Nævnte Firmaforhandler „Sinclair“ Olie og Benzin fra „Union Petroleums Kompagniet“, baade en gros og en detail. I Tilknytning til Tankanlægget paa Farimagsvej har Firmaet et Automobilværksted, som er bortforpagtet, og er foruden Indehaver af 12 Tankanlæg, der ligger spredt rundt omkring i Præsto Amt, og som alle er bortforpagtet.

Tankanlægget paa Farimagsvej.

L. P. PETERSENS GØRTLERI OG METALSTØBERI paa Grønvej 20 er grundlagt i 1921 af Fabrikant L. P. Petersen, der her i sin Ejendom lod nævnte Virksomhed installere. Fabriken, hvis Specialiteter er Støbning af Maskingods samt Gørtleri, beskæftiger, foruden Indehaverens 2 Sønner, Emil og Ove Petersen, 6 Personer til Stadighed.

L. P. Petersens Gørtleri og Metalstøberi.

ALB. NIELSENS AUTOMOBIL- OG MOTORVÆRKSTED i den gamle Købmandsgaard (Lundsteinsgaard) i Kindhestegade Nr. 26 er grundlagt i 1929. I 1931 blev Værkstedet overtaget af den nuværende Indehaver, E. A. Nielsen, der

lod anskaffe nye Maskiner. Virksomheden reparerer alt i Automobiler samt Baad-motorer, saavel Benzin-, Raaoile-, Petroleum- som Dieselmotorer.

Tillige fores Fabrikation af nye Dele saa som Revers-gear til Skibsmotorer.

Alb. Nielsens Automobil- og Motorværksted.

CHR. PETERSENS AUTOMOBIL-VÆRKSTED, der er beliggende paa

Banegaardspladsen, er oprindeligt startet i 1929 i Ny Østergade Nr. 2 under beskedne Forhold, men maatte dog allerede i 1930 paa Grund af den store Udvikling flytte til større Lokaler paa Banegaardspladsen. Her har man paa Grund af den ideelle Beliggenhed ved Tank og Parkeringsplads oparbejdet en god Forretning, der nu beskæftiger indtil 3 Personer.

Chr. Petersens Automobil-Værksted.

J. C. N. POULSENS AUTO-VÆRKSTED, beliggende i Sandstræde Nr. 18, er grundlagt i 1930 af A/S Sydsjællands Motorkompagni, hos hvem den nuværende Indehaver, Mekaniker J. C. N. Poulsen, arbejdede som Værkfører i halvandet Aar. I April 1934 overtog Poulsen Værkstedet for Automobilreparationer med Specialitet Lastvogne. Endvidere fabrikterer Virksomheden Snekedler med en Laas, der er konstrueret af

Chr. Poulsens Autoværksted.

Mekaniker Poulsen, samt Standardbeslag til Lastvogne, Sideljælshængsler og selvspændende Hjørner, der er udført i varmesmedet Jern, m. m.

Sidenius Hansens Auto-Værksted.

blev Værkstedet saa i 1927 flyttet til sin nuværende Adresse i Østergade, hvor Virksomheden, foruden de store, tidssvarende Lokaler, raader over en stor Gaardsplads. Ved Flytningen blev der tillige anskaffet en Del nye, moderne Maskiner m. m.

SIDENIUS HANSENS AUTO-VÆRKSTED i Østergade Nr. 14 er oprindelig grundlagt i 1922 paa Præstovej Nr. 1 af Mekaniker Sidenius Hansen, som her aabnede et Maskinværksted for Reparation og Fabrikation af Maskiner.

Det var just ikke gyldne Tider den Gang, og Sidenius Hansen gik derfor ind i Automobilbranchen, som siden den Tid stadig har været i Fremgang.

Grundet paa Pladsmangel

SYDSJÆLLANDS ELEKTROVÆRKSTED paa Købmagergade Nr. 10 er grundlagt i 1934 af Elektromekaniker Ove Christensen, der efter mange Aars Uddannelse ved de større Maskinfabriker herhjemme aabnede et Værksted for Reparation af elektromekaniske Apparater, f. Eks. Motorer, Dynamoer, Regulatorer, Trappeautomater, Slukure samt specielle Apparater for Friserer, Tandlæger o. l.

Foruden det her nævnte udføres alt Installationsarbejde; saaledes kan nævnes, at Firmaet har udført alt Installationsarbejdet af Lys samt af det elektriske Køkken paa „Leths Stiftelse“ i Lille Næstved.

Indehaveren er tillige autoriseret Installatør under Næstved Elektricitetsværk og Højspændingsværket, Haslev.

Sydsjællands Elektro-Værksted.

INSTALLATIONS-FORRETNINGEN, beliggende paa Jernbanegade Nr. 8, er grundlagt i Oktober 1927 i en Kælder i Jernbanegade Nr. 2 af aut. Installatør Juul-Hansen. I April 1933 blev Forretningen flyttet til den store Hjørnebutik, hvor den nu har til Huse. Der sælges alt i elektriske Artikler, Lysekroner samt Radio m. m. Af Nyinstallationer, som Firmaet har udført, kan nævnes: Kommuneskolen paa Set. Peders Kirkeplads, Herregaarden „Ronnebæksholm“, Hotel „Vinhuset“, det militære Sygehus, Trævarefabriken „Dan“s elektriske Kraftanlæg og Installationen af Tonefilmsanlægget i Næstved Bio m. m.

Juul-Hansens Installationsforretning.

Blikkenslagermester CARL CHRISTIAN REITZ grundlagde sin Forretning i Østergade Nr. 20 i Aaret 1914 som et Værksted, men ombyggede den Aaret efter til et stort Udsalgslokale.

Virksomheden er en af de førende inden for Branchen, og den beskæftiger 2 Svende og 1 Lærling. Indehaveren har Autorisation som Vand- og Gasmester.

Forretningens Indehaver, Carl Chr. Reitz, var Medlem af Næstved Byraad fra 1923 til 1927 og er siden Oktober 1934 igen Medlem. Endvidere er Reitz 1ste Brandassistent i Næstved Brandvæsen siden 1929, Formand for Afholdssamfundet for Næstved og Omegn og Kasserer for 3die Regiments Soldaterforening.

P. JØRGENSENS KLEINSMEDIE, beliggende i Nygade Nr. 4 -6, er grundlagt i 1862 af Anders Jørgensen, hvis Søn, Peter Jørgensen, overtog Smedien i 1892. I 1919 optog Peter Jørgensen sin Søn, Valdemar Jørgensen, som Kompagnon i Firmaet, og efter Faderens Død i 1931 overtog V. Jørgensen Virksomheden.

P. Jørgensens Kleinsmedie.

Firmaets Specialiteter er Pengeskabe og Bankboksanlæg, hvoraf bl. a. er leveret til følgende Institutioner i Næstved: Sparekassen for Næstved og Omegn, Haandværker-, Handels- og Landbrugsbanken, Industri- og Sparebanken m. fl. Endvidere har Virksomheden leveret en Del Centralvarmeanlæg til Byens Nybygninger.

Kleinsmedien, der igennem Tiderne har gennemgaaet ret store Udvidelser og Forbedringer, beskæftiger nu til daglig indtil 11 Personer.

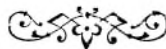
Blikkenslagermester AKSEL JENSEN grundlagde sin Forretning den 15. Juni 1934 i Ramsherredgade 21, hvor den stadig har til Huse. I samme Aar fik Indehaveren Autorisation som Gas- og Vandmester i Næstved. Foruden Blikkenslagerarbejder paatager Indehaveren sig Installering af W. C. og Badeanlæg samt alt, hvad der har med Sanitetsartikler at gøre. Virksomheden begyndte med 1 Svend og 1 Lærling og er i stadig Udvikling.

*Aksel Jensen,
Blikkenslager.*

Aksel Jensens Blikkenslagerforretning.

Vordingborg Slot efter Bruuns Atlas.

VORDINGBORG

BLANDT vort Lands Købstæder er der enkelte, der om man saa maa sige har skabt sig selv. Forholdene, hvor de er vokset frem, har været af en saadan Natur, at her maatte en By opstaa; det var ikke nødvendigt, at der kom ydre Omstændigheder til for at kalde et Bysamfund til Live. Men de fleste skylder Anlægget af en Borg eller andet, at de fremstod, og man kan med en vis Ret gaa ud fra, at hvis dette ikke var kommet til, vilde der paa dette Sted sandsynligvis aldrig have dannet sig en By. Et typisk Eksempel paa disse sidste er Sorø. Havde det ikke været Kongens Vilje, at det gamle Kloster med dets udstrakte Jorder og store Rigdomme skulde omdannes til en Skole, er det tvivlsomt, om der her i Sjællands Midte, med Skove paa alle Sider og derfor kun med et lille Opland og nær ved de to gamle Byer, Slagelse og Ringsted, var fremvokset en By; men Skolen trivedes og kaldte Byen til Live. Man kan ogsaa sige, at Sorø ligger der som et Resultat af Kongens Vilje. Det samme kan ikke helt siges om Vordingborg. Her i den sydligste Del af Landets Hovedø, hvor denne altsaa strakte sig nærmest ind paa vore Naboer mod Syd, var det i og for sig naturligt, at der fremstod en By, tilmed da den kunde lægges ved en Vig, der skærer sig ind i Landet, men alligevel er det sikkert, at som den kun var lille og ubetydelig Aarhundrederne igennem, saaledes var det i hvert Fald i Middelalderen det Slot, som Valdemarerne

lagde ved dens Side, der øgede dens Vækst, og da Slottet i det 17. Aarhundrede ophørte med at spille nogen Rolle, sank Byen ned og holdt sig gennem lange Tider som en af de mindste paa Øen. Det er først de sidste 50 Aar, der har set den udvikle sig langt ud over dens oprindelige Grænser. Af Købstæderne i Præstø Amt er Vordingborg den, der er vokset stærkest i de sidste 100 Aar, idet den nu har 6,09 Gange saa mange Indbyggere som i 1801 (men dette skyldes naturligvis for en Del Masnedunds Vækst), medens det tilsvarende Tal for Næstved er 5,5, for Storehedinge 3,94, for Præstø 3,0 og for Stege 2,48.

Forøvrigt er det umuligt at afgøre, naar Vordingborg By er blevet grundet. Der er forskelligt, der tyder paa, at den oprindelig havde sin Plads paa den nordlige Del af Slotsbanken, hvor man ogsaa har fundet Grundplanen af den ældste Kirke, som senere skal omtales. Denne regnes at være fra Absalons Tid, er mulig altsaa bleven rejst samtidig med eller kort efter, at Borgen opførtes, men om der har været en By, inden Kirken byggedes, ved man ikke. Udviklingen har muligt været den, at der her først grundedes en Borg, hvortil der snart knyttedes en Kirke, og lidt efter lidt har der da om og ved dannet sig en By. Men det var særlig Borgen, der i Tidernes Løb udviklede sig og kom til at spille en saa stor og betydningfuld Rolle i vort Lands Historie.

Lad os nu først søge at danne os et Indtryk af Terrainet, saaledes som det tog sig ud i Middelalderen. Vordingborg By ligger i vore Dage ved en lille Vig af Vordingborg Bugt, fra hvilken den strækker sig mod Nordvest op ad et jævnt stigende Terrain. Men i gamle Dage gik Havet højere op end nu. Noret strakte sig gennem den nuværende Eng Vest om Slottet og videre mod Nordvest, forbi den senere (nuværende) Bykirke, medens en anden, sydligere Arm af Noret, løb ind over „Rørbunden“. Dertil kom, at „Maderne“ langs Oringehalvøens Sydside, samt i det mindste den nordlige Del af den nuværende Masnedund By, har staaet under Vand, saaledes at Terrainet mellem Masnedund og Vordingborg har været gennemskaaret fra Nordvest til Sydøst af to oversvømmede Lavninger, hvori Oringe og Højdedraget, hvorpaa Kirkeskoven og den nye Kirkegaard nu findes, har hævet sig som Øer. Det sydligste af disse Vanddrag har strakt sig saa langt op mod Højdedraget Sydøst for Rosenfeldt, at det kun ved en knapt 1 km lang Strækning skiltes fra Sø- eller Ilvedmosen, som udmunder i Agnø Fjord, 6 km Nordvest for Vordingborg (Kai Uldall). Nord for Vordingborg strakte sig et bredt sammenhængende Mosedrag i en Afstand af 3 til 4 km fra Borgen fra et Punkt Syd for Ørslev, Nord om Kastrop og Ornebjerg og videre Nord paa, idet det sendte et Udlob til Agnø Fjord ved Skaverup. Al Færdsel nordpaa til Vordingborg blev derved tvunget ud langs Kysterne i Øst og Vest. „Den Egn, hvor Vordingborg Slot blev anlagt, har saaledes tidligere dannet et lille, isoleret Afsnit af Sjælland, som forholdsvis let kunde beherskes og overses af Slottets Folk“.

Som bekendt hedder den Halvø, der strækker sig ud i Grønsund, Syd for Vordingborg, Oringe, men bar i gamle Dage Navnet Worthing. Efter denne opkaldtes Borgen, der senere gav Byen Navn. I lange Tider hed den snart Worthingburgh, snart Oringburgh. Byen havde altsaa, som ovenfor nævnt, sin Plads paa den nordlige Del af Slotsbanken, men fortrængtes derfra, idet Pladsen efterhaanden blev for lille, og bredte sig derfor udenfor Ringmuren. I vore Dage ligger Hovedparten af den paa en Banke, der mod Syd og Nord begrænses af lavtliggende Mose- og Engdrag, mod Øst af Slotsgraven og mod Vest af en svær Bygrav, der er særlig velbevaret i Præstegaardshaven. Indenfor disse Grænser maa Byen have ligget ved Middelalderens Slutning.

Vordingborg Kobstad efter Bruuns Atlas.

At den kun har været ringe er udenfor al Tvivl. Derpaa har man flere Vidnesbyrd, og der kunde her bl. a. peges paa, at Byen kun har haft et Kloster og det tilmed kun i mindre end et halvt Aarhundrede. Det meddeles i gamle Skrifter, at Prædikebrødrene (Dominikanerne eller Sortebrødrene, som de ogsaa kaldtes) i 1253 begyndte at bygge Kloster i Vordingborg. Forøvrigt nævnes dette kun en eneste Gang, idet Peder Olafsen af Kalveris (Karise) testamenterede det 10 Mark, Denarer. Men allerede Aar 1300 fandtes det, saa vidt man kan se, ikke længere; det maa vel være blevet forladt eller nedlagt, og muligvis er Munkene draget til Næstved. Hvor det har ligget, ved man ikke det mindste om. Foruden dette Kloster har der i Vordingborg været et Helligaandshus, hvis Rester man er stødt paa i 1884, da Nationalmuseet foretog Udgravninger et lille Stykke (300 Alen) Syd for Jernbanestationen. Man fandt her en anselig Kampestensgrund, hvorpaa har hvilet en Bygning af store, røde Munkesten. Dens Bredde var $17\frac{1}{2}$ Alen, men dens Længde kunde ikke fastslaas, da Jernbanedæmningen gik tværs over den. Murene var $2\frac{1}{2}$ Alen tykke og udvendig forsynede med svære Murstivere. I den østlige Ende dannede Grundvoldene en bred, flad Bue, der har baaret en tresidet Gavlmur, ligesom Vordingborg Kirke. I samme Ende stødte man paa Grundvolden til Hojalteret. Der opgravedes Lig baade af Voksne og Børn, ligesom der ogsaa udenfor Bygningen fandtes flere Grave. Vænget kaldes endnu „Klosternakken“, og der kan ingen Tvivl være om, at det var Rester af en gammel Kirke, man her havde afdækket. Endelig har der i sin Tid ogsaa været en Set. Jørgensgaard i Vordingborg, men heller ikke dens Beliggenhed kendes.

Hvornaar Vordingborg har faaet sine oprindelige Privilegier, ved man ikke. I og for sig er der vel ikke noget urimeligt i den Tanke, at Byen har modtaget dem af en af Valdemarerne, der jo alle følte sig stærkt knyttet til Stedet, men derom kan der intet bestemt siges. Derimod ved vi, at Erik af Pommern den 12. December 1415 stadfæstede dem ved følgende Brev:

„Vi, Erich Konge, har taget vore Borgere af Wordingborg, deres Gods, Hjon (c: Husfolk), Tjenere og alt, som dem tilhører, i vort Værn, og stadfæster vi dem saadanne Privilegier, som vore Forfædre har undt dem og som herefter skrevet staar: Først saasom deres Fægang, saa som de tilforn har haft, og deres Ildebrand (c: Brændsel) at hugge i vor Skov Stensvidh, som de tilforn var vante at gøre. (2) Naar denne Skov bærer Olden og de deres Svin derpaa vil slaa, skal de give vore Fogeder til Oldengæld for hvert Svin 3 Penninge. (3) Hvor som de farer i vort Rige med deres Købmandsskab, da byder vi dem at være fri for Told at give, foruden Skonne Marked (c: Skaanemarked), og saa som vore Forfædre dem tilforn har undt. Thi forbyder vi alle o. s. v. Datum castro nostro Wordingborigh profesto Lucie nostro sub secreto (c: Givet paa vort Slot Vordingborg Dagen før (den hellige) Lucias Dag under vort Segl“.

Disse Privilegier er, som andre Købstæders, blevet stadfæstede — og til sine Tider ogsaa udvidede — ned gennem Aarhundrederne, som Regel kort efter hver ny Konges Tiltrædelse, sidste Gang af Kong Christian VI den 16. Marts 1742.

Som allerede nævnt var Byen lille og holdtes kun oppe ved Slottet, og da dette i Slutningen af Middelalderen ophørte med at være Kongebolig, idet det maatte vige Pladsen for andre, Nyborg og København, gik dette ogsaa ud over Byen. Dens Handel, der aldrig havde haft nogen videre Betydning, gik yderligere tilbage, og tilsidst var det egentlig kun som Overfartssted til Falster, at Stedet betød noget. Det er ikke meget, der kendes til Byens Historie gennem det 16. Aarhundrede. Den har uden Tvivl levet et stille, ubemærket Liv uden større Begivenheder. 1577 hører vi om, at Kongen (Fr. II), eftergav den Byskatten paa Grund af dens store Fattigdom, og ogsaa under Chr. IV var der trange Kaar. Det synes, som om det bedredes noget i de første Aartier af det 17. Aarhundrede, men saa kom Svenskekrigene, og under dem led Vordingborg — som det meste af Landet — uhyre. Det er almindeligt kendt, at Svenskekongen — takket være den ualmindelig strenge Vinter, som faldt ind i Januar-Februar 1658 — kunde foretage sit dristige Tog paa Isen fra Jylland, over Fyn, Taasinge, Langeland, Lolland og Falster til Sjælland. Den 11. Februar naaede han med Hæren til Vordingborg, hvor de af den danske Konge udsendte Forhandlere, Joakim Gersdorff og Christian Albertsen Skeel, samme Dag mødte ham. Gennem 3 Dage, indtil den 13., førtes der Underhandlinger mellem de danske og svenske, men Karl Gustafs Krav var saa store, at de danske ikke turde gaa ind paa dem, hvorfor de brød af og drog tilbage til København. Som bekendt blev det først i Taastrup Præstegaard, at Forhandlingerne paany optoges den 16. Februar, og 10 Dage senere undertegnedes Freden i Roskilde, den forsmædeligste og sorgeligste Fred, som Danmark havde sluttet i Aarhundreder. Skaane, Halland og Bleking maatte afstaas foruden Bornholm, Bohus og Trondhjems Len i Norge. Desuden maatte man finde sig i en Række andre Ydmygelser. Intet Under, at Gersdorff, da han skulde sætte sit Navn under Traktaten, udbrød med Nero: Untinam nescirem litteras (gid jeg ikke kunde skrive). Saa kom de 5 Maaneder, da der paa sin Vis var Fred, men Gløderne ulmede under Asken. Den 7. August stod Svenskekongen atter paa Sjællands Jord og drog mod København, men mægtede ikke at overvinde de heltedige Krigeres

Indsejlingen ved Vordingborg i Midten af det 19. Aarhundrede.

og Borgeres Modstand. Stormen paa København Natten mellem den 11. og 12. Februar 1659 afsloges, og Danmark var reddet. I alle de Maaneder, der var gaaet siden hin 11. Februar 1658, da Karl Gustaf naaede Vordingborg, til længe efter hans Nederlag foran København, huserede de svenske Tropper, og de fremmede, der var i Ledtog med dem, rundt om i Landet og bragte Nød og Elendighed med sig. Mindet om de tunge Svenskedage vil sent udslettes.

Ogsaa Vordingborg led under de svenskes Svøbe. Den 10. Marts 1661 melder den Rapport, der efter Ordre indgaves om Byens Tilstand, følgende: „Det fattige Borgerskab, som her endnu er, er saa udarmet og gældslagen, saa denne By kan aldrig betale sin Gæld, som de udi denne Krig er udi geraaden. Her er ikke seks Borgere, som kan hjælpe sig selv med Livsmiddel, før Gud giver anden Raad, langt mindre end de skulde kunne hjælpe andre, som her gaar med Betlerstaven og intet kan faa at fortjene. Saa Jammer og Dyrtid med største Elendighed kan ikke findes i dette hele Land, som udi denne By og paa dette Lehn er at høre. Hvad vore Udgifter til de svenske haver været, saalænge vi noget havde og give kunde, bestrækker sig af det, som vi til dem givet haver og nogerledes beskrive kunde, vel 33,000 Rdlr. . . . Gud almægtigste opvække den kristelige og høje Øvrigheds Hjerte til saadan Nød og Elendighed at se og denne fattige By med nogen Forskaansel at komme til Hjælp“.

Et andet Vidnesbyrd om Tilstanden i Byen i de Dage har man i følgende: Da Freden var sluttet, fik Jørgen Friis m. fl. Ordre til at føre Tilsyn med den svenske Armés Udførsel af Sjælland og „haver I udi Havne saa mange Skuder,

Skiberum og Fartøjer at lade anholde og til Afførelsen forbruge, som paa ethvert Sted er at bekomme“. Som Følge deraf meddelte Jørgen Friis Borgmester og Raad i Vordingborg den ham givne Ordre, men modtog som Svar „at for Vordingborg By findes 3 gamle Skuder, den ene er halvbrændt, den anden ingen Master i og haver ligget sunken paa 4 Aars Tid, den tredie fattes Redskab, som ellers vel staar til at hjælpe“, hvortil Jørgen Friis kun kunde sige, at „jeg vil det derved lade bero“. Naar man betænker, at nogle Aar tidligere, da Arent Berntsen udgav sin „Danmarks og Norges frugtbare Herlighed“ (1656), kunde han skrive om Vordingborg, at det var „en Købstad af temmelig Størrelse og god Bygning, hvis Borgerskab driver Landhandel og Søhandel med egne Skuder“, er det tydeligt, at Vordingborgs Handelsflaade nu var saa godt som udslettet.

Ogsaa Tiden efter Svenskekrigen førte mangt og meget med sig, som tyngede en By som Vordingborg, Indkvarteringer, Skatter af forskellig Art og Udskrivning af Matroser. Men forøvrigt delte denne By jo her Skæbne med saa at sige alle Landets øvrige Købstæder. Da Borgerne klager over at skulle skaffe Matroser til Flaaden, faar man som Svar tilbage fra Admiralitetet, at man er udi de Tanker, at er Eders By saa forarmet, som skrives, I da skulle snarere se paa Byens Bedste og søge at faa noget fortjent for Byen, hvormed Folket i sin Tid kan opkomme, end undskylde Eder formedelst Byens Armod.

Men det var ikke blot Krige og Soldaterudskrivninger, der lagde deres tunge Haand paa vore Købstæder, ja, paa vort hele Land. Som i andre Købstæder rasede Ilden gentagne Gange ogsaa i Vordingborg. Rimeligvis har der været Ildebrande her ogsaa i de foregaaende Aarhundreder, men til dem kender man i alt Fald — foreløbig — ikke noget. Derimod lagde en Ildebrand den 31. August 1718 en ikke ringe Del af Byen i Aske. Byfogdens Arkiv (Breve og Dokumenter) samt alle hans Ejendele blev et Rov for Luerne, saa han var udi yderste Armod og Nød. Mange Borgere saa deres Ejendomme ødelagt, alene for Handelsmanden Peder Larsen Staal brændte 8 Pakhuse fulde af Varer. 11 Aar senere, i 1729, fandt der to Ildebrande Sted med en Maanedes Mellemrum, og ogsaa da brændte en stor Del af Byen. Og endelig hører vi om en ny Ildebrand i 1781, da bl. a. Rektorboligen og Latinskolens Arkiv gik op i Luer. Disse gentagne Ødelæggelser har i hvert Fald været medvirkende Aarsag til, at der i vore Dage ikke findes et eneste virkeligt gammelt Hus i Vordingborg. Af ældre Bygninger er det smukkeste vel Apoteket, der stammer fra Tiden 1826—28, opført af Apoteker Aarsleff.

Som tidligere nævnt, og som der vil blive gjort yderligere Rede for længere fremme, laa den første Kirke, Andreas Kirken, oppe paa Slotsbanken, men da senere Byen fortrængtes derfra, opførtes den nuværende Kirke, hvis ældste Del uden Tvivl er Koret, der skriver sig fra Valdemar Atterdags Tid og oprindelig har været en selvstændig Kirke eller et selvstændigt Kapel. Dertil føjedes senere, omkring 1400, Skibet, hvis Opførelse stod paa i længere Tid, saa at et Pavebrev fra 1432 omtaler Kirken som Ruin, idet Arbejdet paa den ligefrem maa være blevet standset. Men senere tog man fat paany, og endelig er den blevet færdig. Men endnu manglede Taarnet, der først opførtes ved Midten af det 15 Aarhundrede eller snart derefter. Oprindelig var det ikke saa højt som nu, men er altsaa senere bleven forøget. Af foranstaaende fremgaar, at Vordingborg Kirke ikke er et samlet Bygningsværk, der er blevet til under et. Der er gaaet henved 100 Aar fra Grunden blev lagt og til den stod færdig. Men trods dette er der noget eget betagende ved denne Kirkebygning og navnlig ved dens Indre. Arkitekt

Vordingborg By set fra Oringe i 1860.

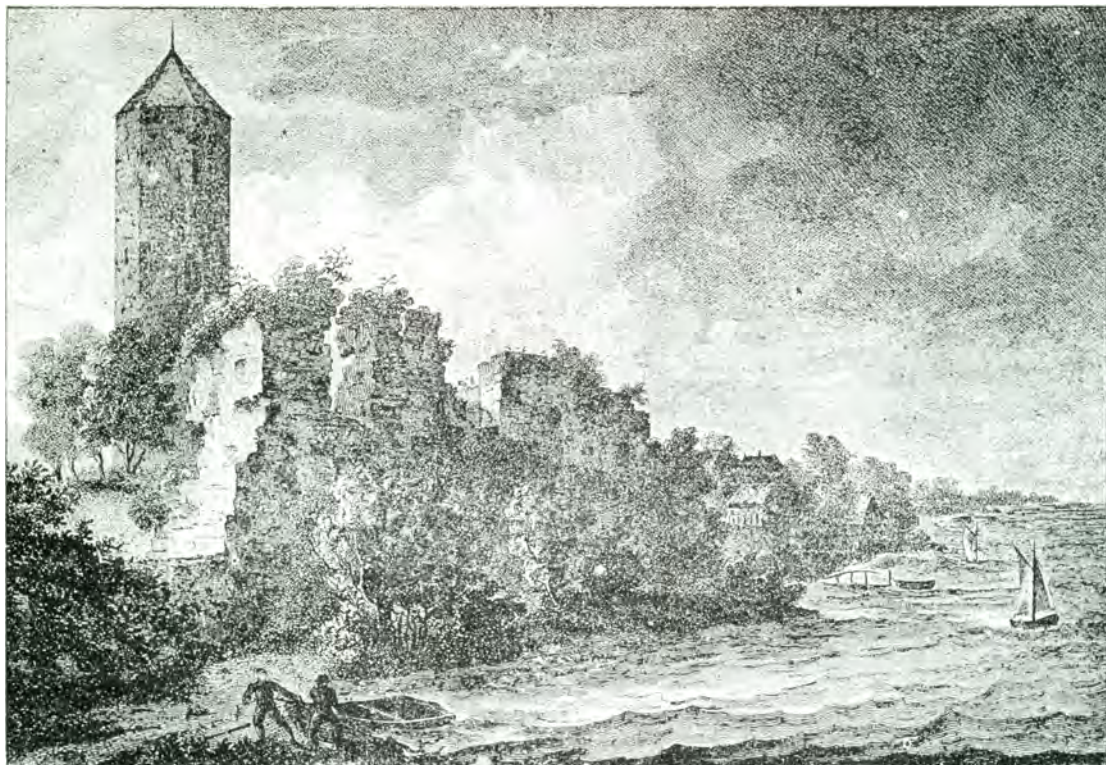
C. M. Smidt, der har gjort Vor Frue Kirke i Vordingborg til Genstand for en omhyggelig Undersøgelse og har formaaet at klarlægge dens noget indviklede Bygningshistorie, skildrer det Indtryk, som den gør paa Beskueren, i følgende Ord, som vi tillader os at gengive: „Det er Kirkens fænomenale og interessante Lysvirkning, den Maade, hvorpaa Dagslyset ved Vinduesfordelingen ledes ind i Kirkerummet, der virker saa slaaende, giver Modsætningen mellem Kor og Skib en saa mærkelig Pointe og forlener Rummet med en egen mystikfyldt Stemning. Det lave Kor er fuldt belyst fra Siderne, men Abel Schröders rige Altertavle fra 1641 lukker for det direkte Østlys i Korslutningen. Fra Sideskibenes Vinduer kommer Lyset gennem Arkadeaabningerne ind i Hovedskibets nedre Partier og aftager opelter i det høje Rum, saaledes at de øvre Partier: Overmurens Blindinger, Triumfvæggen og Hvælvingerne ligger i dunkel Halvskygge. Over Indgangen til det lave, lyse Korrum er den svagbelyste Triumfvæg af en særegen, malerisk og mystisk Virkning med det store Krucifiks, omgivet af et paa Triumfvæggen malet Kalkmaleri fra 15. Aarhundredes 2. Halvdel med Billeder af Maria, Johannes, Jacobus major og Andreas“. – Af den lange Række Præster, der har virket ud fra denne Kirke (siden Reformationen 25), skal blot nævnes, som den uimodsigelig mærkeligste, Anders Arrebo, der var født 1587 og efter at være naaet frem til Stillingen som Biskop i Trondhjem, brat afskediges 1622, som Følge af Fortrædigelser og Chikanerier af forskellig Art, som vi ikke her skal komme nærmere ind paa. 4 Aar senere kaldtes han til Sognepræst i Vordingborg og virkede der til sin Død 1637. Som Digter vandt han sig et Navn, og hans Betydning maales bedst derigennem, at han er bleven kaldt „Den danske Kunstdigtnings Fader“.

I det meste af 300 Aar havde Vordingborg en Latinskole, der ganske vist aldrig kom til at høre til de mere betydelige i Danmark, men dog har haft flere fremragende Lærere og har sendt ind til Universitetet en Række af unge Mænd, der senere paa forskellig Maade indskrev deres Navne i vort Lands Historie.

Hvornaar den blev grundet, ved vi ikke, men det synes, som om det er sket i Aarene mellem 1551 og 1555. Undervisningen bestredes dels af Rektoren eller Skolemesteren, som han sædvanlig kaldtes, dels af en eller to Hørere. Rektor var tillige Sogndegn i Vordingborg og Kastrup, idet han dog til det sidste Sogn holdt en Substitut, der oppebar en Del af Indtægterne. Foruden Kongetienden af Kastrup bestod hans Løn nærmest kun i den Løn, han kunde oppebære som Kirkebetjent, Skolens Stilling var yderst tarvelig, den ejede ikke Jordegods eller Tiende, og der betaltes ingen Skolepenge; man kunde med større Ret sige, at Disciplene fik Betsaling for at gaa i Skole. Skolebygningen laa paa Kirkegaardens Grund i Torvets sydvestlige Hjørne, og som et Vidnesbyrd om de fattige Kaar, hvorunder der virkedes, kan nævnes, at da den forrige Slotsskriver paa Slottet, Claus Christensen Lomborg, 1665 skænkede Skolen en stor Jærnovn, havde den i 30 Aar ikke haft nogen Ovn, saa at det var af mindre Betydning, at der hvert Aar blev udvist et Træ i Lenets Skove til Skolens Brændsel. I Midten af det 18. Aarhundrede var Bygningen saa forfalden, at den maatte erstattes med en ny, men den beholdt dog sit gamle tarvelige Udseende. Denne anvendtes til 1850, da Konferensraad Ryberg skænkede Skolen sin Gaard paa Kirketorvets nordlige Side og en Sum Penge til Ombygninger; men 1829 blev denne Skolebygning nedrevet og en helt ny opført. I de tolv Aar, fra 1806 til 1818, drevs Skolen ikke som Latinskole, men kun som Middelskole, der forberedte Elever til Optagelse i de lærde Skolers højere Klasser, men 1818 fik den sine Rettigheder som lærd Skole tilbage og bevarede dem, til den 1846 nedlagdes.

Af Rektorer kan nævnes Søren Poulsen Judichær, Forfatteren til den danske Rimkomst, der styrede Skolen 1627 -1635, Jacob Therkildsen Baden (1731 -38), Ludvig Heiberg (1756 -60), Jochum Esaus Suhr (1819 -41) og Frederik Olaus Lange (1841 -46), og blandt dem, der er udgaaet fra Skolen, skal vi blot pege paa den kendte Filolog Jacob Baden, Skribenten P. A. Heiberg, Digteren Nicolaj Søtoft og Ingemanns Fader, Præsten Søren Ingemann.

Spredt rundt i vort Land, ved Sø, ved Skov og ved Strand, ligger der en Række af Ruiner, ærværdige og storladne Vidnesbyrd om Fortidens Byggevirksomhed. Gæster man dem, gribes man uvilkaarligt af Beundring for den Dygtighed, hvormed vore Forfædre udvalgte og udnyttede de bedst egnede Steder og der rejste Borge, som har staaet gennem Aarhundreder, til Tidens Tand gjorde sit Hærværk gældende ogsaa overfor dem. De fleste af dem ligger vidunderlig skønt, vi behøver blot - foruden Vordingborg - at pege paa Hammerhus, Gurre, Kalo og Koldinghus. Hvis man staar ved deres Fod, paa den Banke, der som Regel er blevet udvalgt som Grundvold for dem, og lader Blikket glide ud over den Egn, der kranser dem, ligger denne udstrakt for os som et Landkort med den Afveksling af Land og Strand, der gør vort Rige - i hvert Fald i vore Øjne - saa vidunderlig skønt. Og dog maa man sige, at man kun delvis ser paa dem med det rette Blik, hvis man indskrænker sig til at beundre Naturen. Til dem alle knytter der sig Minder, alle er de paa den ene eller anden Maade vævet ind i vort Lands Historie.

Vordingborg Slotsruiner omkring Aar 1800.

Blandt vore gamle Borge er der maaske ingen, hvortil der knytter sig en saadan Række af stolte Minder, som Vordingborg, og vi skal søge i de følgende Linier at drage enkelte af disse frem.

Det er jo den almindelige Mening, at det var Valdemar den Store, der grundede denne Borg. Det var i Venderkrigenes Tid. Indbyggerne paa Kyststrækningerne Syd for Østersøen blev trængt ud over Havet, gennem Aartier havde de iværksat Hærgningstog til de danske Kyster, var atter og atter gaaet i Land og havde brændt og plyndret, hvor de kom frem, men efter hvert Tog vendte de tilbage til deres Hjemstavn. Nu havde de imidlertid slaet sig ned paa Lolland og Falster, og det Øje lik nærmede sig, da de ikke vilde nøjes med at aflægge korte Besog paa vore andre Landemærker og først og fremmest paa Sjælland, men vilde søge at sætte sig fast ogsaa her. Da var det, at Valdemar den Store for at afværge dette rejste Borgen paa Banken ved Gronsund. Ofte var der fra Farvandene hernede, som var særlig egnede dertil, udgaaet Tog mod Venderne, men nu skulde der skabes et fast Punkt, og Vordingborg blev til. Om Slotsbanken har været befolket, inden Borgen rejste sig, kan ikke afgøres. Størst Sandsynlighed er der vel for, at Borgen var det første, og at denne dernæst har kaldt Byen til Live. Hvor stor Udstrækning Borgen oprindelig havde, kan ikke siges, men der er gjort opmærksom paa, at medens andre samtidige Borge, saaledes paa Holmen, ved Havn og paa Sprogø, kun bestod af et Taarn, eventuelt med en Ringmur omkring, har Vordingborg været betydelig større. Her var det nemlig ikke blot en Fæstning, der skulde rejse sig, men desuden en Kongebolig. Landet ejede dengang ikke

nogen Residensstad, som i senere Aarhundreder. Kongerne og deres Følge færdedes rundt i Landet, slog sig ned snart her, snart der, men deres Nærværelse var jo særlig paakrævet, hvor man kunde vente fjendtlige Angreb, og til disse Egne hørte blandt andre Sydsjælland. Det var derfor naturligt, at Valdemar den Store valgte netop dette Punkt.

Som bekendt knytter der sig til Valdemar den Store Sagnet om hans Kærlighed til Tovelille. Om der ligger noget virkeligt til Grund derfor, ved man ikke med Sikkerhed, men hvis det er Tilfældet, er der intet, der hindrer, at Vordingborg kan have været det Sted, hvor deres Elskovsmøder fandt Sted, var det Sted, hvor Tove blev saa „badstuemod“. Og naar der i en af Toveviserne siges, at „der gaanger Dans i Kong Valdemars Gaard“, er det maaske netop Vordingborg, der her tænkes paa. En Ting ved man med Sikkerhed, at Dankongen ofte opholdt sig her, og det blev da ogsaa paa dette Sted, at han — efter sin store Kongegerning lukkede sine Øjne 12. Maj 1182. Man mindes den skønne Skildring, Saxo giver af Kongens Død, og hvorledes han paa de danskes Skuldre bares den lange Vej til Ringsted for der at stedes til Hvile ved sin Faders Side.

Ogsaa under Knud den Sjette og Valdemar Sejr blev Vordingborg Udgangspunktet for Vendertog, og sikkert har de begge udvidet Borgen ved Tilbygninger. De opholdt sig ogsaa ofte der, kaldte Rigets Stormænd til Danehof paa dette Sted, og det var her, at Valdemar Sejr udstedte Jyske Lov og kort efter døde (28. Marts 1241). I de følgende Aartier hører vi om en Række af mærkelige Danehoffer og Rigsforsamlinger, der holdtes paa Vordingborg, saaledes 1255, 1282, da Erik Klipping underskrev den første Haaanfæstning, 1283 og 1284, og frem gennem Tiderne slog Kongerne sig ned her i kortere eller længere Tid, dog ikke saa tit som tidligere, idet Nyborg nu blev det Sted, hvor Danehofferne hyppigst holdtes. I 1324 kronedes Christoffer den Anden, der ogsaa i høj Grad yndede Vordingborg, og hans Son Erik her, og omtrent samtidig fejredes Brylluppet mellem hans Datter Margrethe og Markgreve Ludvig af Brandenburg ligeledes her. Men saa kom der en trang Tid for Slottet. Christoffer den Anden, der pantsatte saa at sige det ganske Land, overdrog det til de holstenske Grever, i hvis Besiddelse det var til 1346, da Valdemar Atterdag, hvis Yndlingssted Vordingborg var, og som ogsaa tilbragte mange Stunder her, igen blev Herre paa sine Fædres Borg, som han yderligere udvidede og omgav med en stor Ringmur. Det var ham, der opførte Gaasetaarnet, et af vore mærkeligste historiske Bygningsværker, og satte paa dets Tinde den Guldgaa, der gav Taarnet Navn og skulde være som en Haa over den Udæskning, han modtog fra 77 Hansestæder paa Østersøens og Nordsøens Kyster. Men han skulde ikke have spottet, for det er en kendt Sag, at hans Fjender viste sig saa stærke, at han maatte flygte for dem og lade Land og Rige i Stikken. Ogsaa under hans store Datter, Dronning Margrethe, og hendes Efterfølger, Erik af Pommern, fandt der vigtige Forhandlinger Sted paa Vordingborg, saaledes 1434 og 1435 med Holstenerne og Hansestæderne, og disse endte med Freden i Vordingborg den 15. Juli 1435. Men derefter hører man Vordingborg omtalt sjældnere og sjældnere. Kongerne søgte andetsteds hen, navnlig efter at København var kommet i Kronens Eje, og af de oldenborgske Konger har egentlig kun Kong Hans hyppigt opholdt sig paa Vordingborg, hvad der vel nok mest skyldes, at han var forelsket i Fru Edele Jernskæg, Lensmanden Torben Billes Hustru, som havde været en af Dronning Christines Jomfruer og allerede den Gang vundet Kongens Yndest. Ogsaa Frederik den Anden og Christian den Fjerde kunde man undertiden træffe paa Vordingborg, men at den ikke længere havde nogen som helst Betydning som Fæstning ses

klarest af, at Karl X Gustaf, som for nævnt, uden Modstand kunde gaa i Land her 1658, og da Frederik den Tredie faa Aar efter bestemte, at hans Son, Prins Jorgen, skulde have Vordingborg Amt som Len paa Livstid, var Slottet saa forfaldent, at det ikke kunde indrettes til Prinsebolig, hvorfor den Del af det blev nedrevet. I Stedet for opførtes der paa den sydlige Del af Slotsbanken i Aarene 1671-73 et Jagtslot i italiensk Stil med 3 Floje og en Mur i Stedet for en fjerde. Men det blev kun en kort Tid, Prins Jorgen gjorde Brug af det. 1683 aagtede han Prinsesse (senere Dronning) Anna af England, og nu stod Slottet saa godt som ubeboet hen, til det 1750 gik over paa Privathænder og til sidst blev helt nedrevet.

Vordingborg Slotsruiner ved omkring 1860'erne.

Gennem Storstedelen af det 19. Aarhundrede laa Slotsruinerne her upaaagtet og til dels dækkede af Jord. Kun Gaasetaarnet og noget af Ringmuren var synligt. Selve Arealet udlejede man i Lodder til Byens Borgere og andre, der dels dyrkede Korn, dels brugte dem til Græsning for Koer og Faar eller anvendte dem som Haver, der prangede med Blomster og Frugttræer i Mængde. 1871 tog man sig for at rydde lidt op paa Pladsen. Man fjernede Vildnis, anlagde Gange og restaurerede Gaasetaarnet, der ved samme Løjlighed fik et kobbertækt Spidstag, som overst kom til at bære en forgyldt Kobbergaas til Erstatning for Valdemar Atterdags Guldgaas, der forlængst antagelig allerede i Middelalderen var forsvundet. Men det var dog først 1889, at man begyndte paa en virkelig systematisk og sagkyndig Udgravning af Ruinerne, som er blevet fortsat — dog med forskellige Afbrydelser — lige til den sidste Tid og har sat os i Stand til at bestemme de enkelte udgravede Bygningsrester og danne os en Forestilling om dette mægtige

Parti fra Amtsudstillingen i Vordingborg.

Bygningskompleks. Vi skal søge paa Grundlag af Skildringen hos Trap at give et Overblik over de vigtigste Dele af det store Fæstningsværk. Det staar klart, at det hele Anlæg bestaar af to Afdelinger, en ydre og en indre, den egentlige Borg. Yderst findes en Ringmur, der hovedsagelig er opført af Munkesten og følger hele Bankens Omrids. Paa sine Steder er den bevaret i en betydelig Højde. Der har oprindelig været fire, svære Taarne, af hvilke Møllebæktaarnet i Nordvest er nedrevet tilligemed den nærmest liggende Del af Ringmuren, hvorimod Gaasetaarnet i Nordøst, Rester af det sekskantede Ormetaarn i Sydøst og af et firkantet Taarn i Sydvest er bevaret. Gaasetaarnet, der er den eneste fuldstændig bevarede Bygning af Slottet, staar midt i Ringmuren og maaler til Spirets Top 36 m. Paa Sydsiden sidder den eneste oprindelige, højsiddende Dør, der har ført ind i Taarnet fra Ringmurens Vægtergang. Taarnet har oprindelig været opført i 7 Stokværk foruden Kælderen, hvortil der kun var Adgang fra Étagen ovenover. I 1821 blev der indlagt 5 Løfter, den høje Trappe blev indsat, og samtidig blev den nuværende Dør i nederste Stokværk udhugget. Fra det øverste Stokværk fører der i Ydermuren en smal Stentrappe op til Vægtergangen bag Tinderne, og denne stammer fra Taarnets Opførelsestid, men er senere blevet restaureret. Inden for Ringmuren og støttende sig til den har der fra første Færd ligget en Del Bygninger, og Fundamenterne til flere af disse er ved Udgravningerne bleven afdækkede. Noget indenfor Ringmurens Nordøsthjørne laa frit for sig den tidligere nævnte romanske Kirke, indviet til St. Andreas, og man har fundet Grundstenene til denne, men disse blev efter endt Udgravning og Undersøgelser atter tildækkede. Kirken er, som før omtalt, opført paa Absalons Tid, har bestaaet af et Skib, et næsten kvadratisk Kor og Apsis mod Øst, og man synes at kunne spore, at der ved den

vestlige Ende af Skibet har rejst sig et Taarn, der ind mod Kirkemuren har aabnet sig i to Arkadebuer, ligesom i Fjenneslev Kirke. Paa den nordlige Side af Kirken har der været et Kapel, og det var til dette, at Valdemar Atterdag efter at være død paa Gurre blev ført, men faa Aar efter bragtes hans Lig paa Dronning Margrethes Befaling - til Sorø, hvor hans Sarkofag, medtaget og blottet for alle dens Prydelser, nu staar bag Alteret.

Paa den sydlige Del af Slotsbanken laa altsaa den egentlige Hovedborg ogsaa omgivet af en firkantet Ringmur, men saaledes at Sydsiden af den ydre og indre Ringmur faldt sammen. Denne Hovedborg har i sin Tid ejet 5 Taarne, i Sydvest Vandtaarnet, i Nordvest Valdemarstaarnet, i Nordøst et Taarn, hvis Navn man ikke kender, og i Sydøst Jomfrutaarnet, men desuden har der midt i Nordmuren været et femte Taarn, Porttaarnet, hvis Fundamenter efter Undersøgelsen er blevet tildækket. Ligesom den ydre Borg har ogsaa Hovedborgen haft Bygninger op til Ringmuren.

Der er størst Sandsynlighed for, at Slottet oprindeligt har indskrænket sig til Hovedborgen, medens Byen, som foran nævnt, har ligget om Kirken paa den øvrige Slotsbanke, men senere, som det hedder sig, i Valdemar Atterdags Tid har Borgen indtaget den hele Banke, og den ydre Ringmur er blevet rejst i et Tag.

Om Vordingborg Bys Institutioner samt dens ledende Foreningssliv og dens kendte Mænd og Kvinder vil vi paa de kommende Sider forsøge at skildre saa udførligt, som Pladsen og de til Raadighed staaende Midler tillader.

ANDERS SOPHIUS LOHFF RASMUSSEN, Borgmester, er født den 13. Marts 1879 i Rüdme som Søn af Købmand A. Rasmussen og Hustru, Elise, født Lohff. Gift 1901 med Kamilla Larsen. I Snedkerlære fra 1893 -98 i Aalborg, Snedker fra 1898 -1915. Formand for Arbejdernes Fællesorganisation fra 1911 -23, Medlem af Ligningskommissionen fra 1913-17, Byraadsmedlem fra 1917-26, Formand for socialdemokratisk Forening siden 1921, Medlem af Repræsentantskabet for Landbrugs- og Handelsbanken, Borgmester siden 1929.

A. S. Lohff Rasmussen.
Borgmester.

MEDLEMMER AF VORDINGBORG BYRAAD ER: A. Lohff Rasmussen, Borgmester, Kobbersmedemester Th. Feldthausen, Arbejdsmand Marius Petersen, Fiskeeksportør J. C. Norgaard, Landinspektør L. Olivarius Hansen, Redaktør Chr. Larsen, Konditor Vilh. Jensen, Redaktør R. F. Andersen, Skræder Th. Mortensen, Hotelejer S. P. Sørensen og Togbetjent Chr. Rasmussen.

KØBSTADEN VORDINGBORG har, siden Banen i 1870erne blev anlagt, udviklet sig ret betydeligt til Trods for, at den ligger som den sydligste By paa Sjælland. Saa snart man ankommer til Byen og træder ud paa Pladsen foran Banegaarden, bemærker man lidt af det nye Vordingborg. Nu om nogle Aar forsvinder den gamle Banegaard, og en ny bygges for Enden af Algade, der er Byens Hovedgade og strækker sig fra den ene Ende til den anden. I denne Gade samles saa godt som alle de i Byen værende betydelige Forretninger og industrielle Virksomheder, og den første Virksomhed, vi møder paa vor Vej ind i Byen, er Missionshotellet.

Missionshotellet i Vordingborg.

det i en kort Aarrække og solgte det til Nehm, som havde det i ca. 30 Aar. Under hans Tid skete der den ene store Forandring efter den anden. Han tilkøbte Jord, byggede Stalde og Udhuse, anlagde Keglebane, udvidede selve Hotelbygningen med en Etage. I hans Tid havde Hotellet stor Søgning; næsten alle Foreningsmøderne i Byen blev holdt her eller paa Hotel „Valdemar“. Efter at Nehm havde solgt Hotellet til „Jensen Væver“, begyndte en ny Tid for Hotellet. Omkring 1907 afstod „Jensen Væver“ Hotellet til Vordingborg Borger- og Industriforening, og i Tiden, der følger, synes det, at der har været flere Værter, nok er det, at Foreningen ved en heldig Handel i Aaret 1912 solgte Hotellet til Indre Mission. Indre Missions Repræsentant i Vordingborg, Missionær Palle Agersbo, ombyggede en Del ved Hotellet, han paasatte en Del Kviste samt lod Halvdelen af Hotellet indrette til Hjem for K. F. U. M. og til et Soldaterhjem. Efter ganske kort Tid maatte han imidlertid forlade Byen, og Forpagter Birk Hansen drev da Hotellet til 1922. I 1924 blev Hotellet solgt til Gaardejer Christensen til Søfryd, og det førte til, at K. F. U. M. kom til at staa uden egen Bygning. Efter en Del Forhandlinger i 1929 mellem Gaardejer Christensen og nuværende Indehaver af Hotellet, S. P. Sørensen, blev Hotellet i 1930 solgt til Sørensen, der lod hele Hotellet modernisere, saadan at det nu staar paa Højde med de Krav, vor Tid stiller til et Hotel.

SØREN PEDER SØRENSEN, Hotelejer, er født den 5. Februar 1889, som Søn af Uddeler Carl Sørensen og Hustru. Gift 1923 med Olga Horenstrup. Leder af Soldaterhjemmet i Aalborg fra 1918–30. Indehaver af Vordingborg Missionshotel siden 1930.

S. P. Sørensen, Hotelejer.

MISSIONSHOTELLET i Vordingborg er som saadan ikke af ret gammel Dato, men Bygningen, hvori det findes, er allerede opført 1869 af Lensbaron Løvenskjold til Løvenborg og Ledreborg. Han boede paa daværende Tidspunkt paa den gamle Kallehavegaard. Baronen mente, at der var gode Muligheder for et Hotel ved den nye Banegaard. Hotellet hed dengang „Jernbanehotellet“ og bestod af en ret lang Hovedbygning i en Etage med smaa Kviste. Gennem hele Bygningen strakte der sig en Rejsestald, saaledes at man kunde køre gennem Hovedbygningen. Den anden Del af Huset optoges af en Gæstestue, privat Bolig og Køkken. I Tagetagen fandtes enkelte Værelser.

Kort Tid efter, at Baronen havde bygget Hotellet, flyttede han til sine Besiddelser i Holbæk Amt, og blev vistnok senere sat under Administration. Hotellet overgik til en Mand ved Navn Brixen. Han drev

Som Nabo til Missionshotellet ligger Borgerstiftelsen, og derefter følger Vordingborg tekniske Skole, der er oprettet af Haandværkerforeningen. Dens første Oprindelse kan spores i 1875, da der oprettedes en Haandværkerskole, der hed „Søndagsskole for Haandværkere“. Denne forttes videre gennem Aarene og var den oprindelige Begyndelse til Teknisk Skole. I 1888 erhverver Haandværkerforeningen en Grund paa Algade, og her opfortes da den nuværende Skoles Bygning, der toges i Brug i 1890. Skolen henhører under Vordingborg Haandværkerforening og faar Stotte fra Stat og Kommune.

Vordingborg Handelsskole er oprettet i 1899 af Handelsstandsforeningen og havde oprindelig Lokaler paa Teknisk Skole, men fra 1914 henflyttedes den til Borgereskolen.

Overfor Skolen ligger Byens Posthus, og som Nabo til dette ligger i Algade Nr. 4 en kendt, gammel Haandværkervirksomhed, nemlig:

KAJ BJØRNS STEN- & BILLEDHUGGERI, beliggende paa Algade Nr. 10, er grundlagt i 1905 af Sten- og Billedhugger Martin Hansen, der i 1930 afstod Virksomheden til den nuværende Indehaver. Her føres alt indenfor Graymonumenter efter specielle Tegninger og paa eget Stenhuggeri.

*K. Bjørn,
Sten- og Billedhugger.*

Kaj Bjørns Sten- og Billedhuggeri.

Det er kun faa gamle Huse, der findes i Byen, og et af de første, man møder, er Algade Nr. 9, et lavt Bindingsværkshus, der trods sin Ælde er velbevaret. Her bor:

H. R. ANDERSENS SKRÆDERFORRETNING, beliggende Algade Nr. 9, er grundlagt i 1928 af Skrædermester Herluf Robert Andersen, der til at begynde med arbejdede alene i Værkstedet. Siden hen er paa Grund af den store Kunde-

*H. R. Andersen,
Skrædermester.*

kreds Arbejdsstyrken forøget til tre Personer. Forretningen udfører Garderøber efter Maal saavel for Damer som Herrer og tæller nu mange Kunder indenfor Byens kræsne Publikum.

Vordingborg Købstads Skoler skal vi kortelig berette lidt om her. Man tør sige, at de første egentlige Skoler i Byen stammer fra Tiden omkring Reformationen, det var de saakaldte Latinskoler. For Vordingborgs Vedkommende betød en saadan Latin- eller lærd Skole ikke meget, idet dens Midler kun var ringe, og omkring Aaret 1800 var der Tale om helt at nedlægge den, men det skete dog først i 1846. Som Erstatning for den nedlagte Skole oprettedes en ny Skole under Navn af „Den højere Realskole“. Denne havde først som Bestyrer cand. theol. C. Hjort og senere J. C. Ørum, men da sidstnævnte i 1887 fratraadte, overgik Skolen til de øvrige kommunale Skoler.

Skolens Bygning laa paa Kirketorvets sydlige Side, men i 1829 opførtes der en ny Skole paa Torvets nordlige Side, og denne blev i Aaret 1888 afløst af den nuværende Skolebygning, der i 1913 udvidedes med en Sidebygning mod Strædet.

Den borgerlige Skole i Vordingborg eller den første almene Skole er fra 1722, og oprettet i Følge Bestemmelserne om Skoler i Rytterdistrikterne. Skolen laa paa Algade ved Siden af den nuværende Borgerskole, men nedlagdes i 1724, da der opførtes Skoler i Bakkebølle og Knudsby. Denne første almene Skole var ikke for Byens Ungdom, men kun for Landsognets. Den første almene Skole for Byens Ungdom stiftedes i Aaret 1724 af daværende Sognepræst Jac. B. Hausteen og laa i Algade, der hvor nu Telefonselskabet har til Huse. I Aaret 1827 flyttes Skolen til samme Gade i den af Kapellan Mathias Nascou ved testamentariske Bestemmelser af samme Aar skænkede Ejendom. I 1839 erhvervede Kommunen den vestlige Del af Ejendommen, der stødte op til omtalte, og inddrog denne i Skolen. 1862 deltes Skolen i en Betalingsskole og en Friskole, førstnævnte var kun for Drengene. Begge Skoler havde 2 Klasser. Indtil 1863 var Embedet som Leder af Skolen et Kateketembede, men nu bestemtes der, efter den nye Skoleplan, at Førstelæreren skulde være Klokkeren, og Andenlæreren Kordegnen. I 1881 nedrives den gamle Skolebygning, og den nuværende Bygning opførtes. Tid efter anden er denne betydeligt forbedret og moderniseret. I 1901 ophævedes Betalingsskolen, og Fællesskolen begyndte.

I Aaret 1869 oprettedes der en Skole i Ore, der nu er Asyl, idet Skolen nedlagdes i 1891 og flyttedes til Masnedsund. I 1911 byggedes Skolen paa Færgesgaardsvej, kaldet Marienbergskolen. (Litt. P. A. Kleins Bog: Vordingborg Købstads Historie 1923.)

Som før nævnt ligger saa godt som hele Byens Forretningsliv grupperet langs Algade, der er Byens Hovedgade. Der er i denne Gade flere gamle, smukke Huse, deriblandt den gamle Aamtsforvaltergaard, der nu huser Vordingborg Sparekasse.

SPAREKASSEN FOR VORDINGBORG OG OMEGN er oprettet den 8. Januar 1855. Dens Tilblivelse skete egentlig ved et Møde, der blev afholdt den 26. Oktober 1854, hvor fem af Byens Borgere og Omegnens mest kendte Mænd, nemlig Assessor Aagaard, Justitsraad, Byfoged og Birkedommer Oxenbøll, Apoteker Schow,

Rektor ved Byens lærde Skole, Professor Suhr, samt Proprietær Wasard var samlet. Efter i Fællesskab at have drøftet Spørgsmaalet om Betimeligheden og Nødvendigheden af at oprette en Sparekasse, endes de nævnte fem Herrer om at konstituere sig som Bestyrelse med fælles Ansvar. Man vedtog tillige, at Sparekassen

Vordingborg Raadhus, hvor Sparekassen havde til Huse indtil Aaret 1869.

skulde være et Laaneinstitut og gik straks i Gang med de fornødne Forarbejder. Da de forskellige Bevillinger havde faaet ministeriel Bekræftelse ifølge Bevilling af 25. November 1854, og Lovene for Sparekassen var vedtaget, udgik der Bekendtgørelse til Byens Borgere saalydende: Sparekassen i Vordingborg. For Vordingborg og Omegn er nu blevet oprettet en Sparekasse og Laanekasse, hvis Bestyrelse undertegnede, efter Erhvervelse af de fornødne Bevillinger, med fælles Ansvar have overtaget. Til Modtagelse af Indskud og til Afgørelse af Sager angaaende Udlaan holder Bestyrelsen indtil videre Møde paa Vordingborg Raadstue hver Mandag Eftermiddag Kl. 2. Første Gang

Gaardinterior fra den gamle Amtsføltergaard, nu Sparekassen.

den 8. Januar 1855. I Henhold til de vedtagne Love forrrentes Indskud med $3\frac{1}{2}$ % aarlig.

Den første Dag, Sparekassen havde aaben, strømmede Folk til, der indkom 887 Rdl. 3 Sk. fra 52 Indskydere.

Sparekassen havde til Huse i Byens Raadhus, der er opført i Aarene 1843—45, da Morten Oxenbøll, Justitsraad, Birkedommer i Gavnø Birk, var Byfoged i Vordingborg. Byens ældste Raadhus laa paa Hjørnet af Algade og Torvestræde og var en ret anseelig Gaard i Bindingsværk. Der vides ikke meget om denne Bygning, men det er at formode, at den maa have været meget gammel, thi i Aaret 1740 fremkommer der Planer om et nyt Raadhus, begrundet med, at det værende Raad-

Sparekassens Facade.

hus er i saa slet Stand, at det i højeste Grad trænger til en Afloser. Paa nævnte Tid sad Knud Dalin som Byfoged i Vordingborg. Han foreslog, at man skulde købe Peder Ulls Hus. Dette havde forhen været brugt til den „Danske Skole“, og i Aaret 1754 blev da dette Hus Byens Raadhus.

Sparekassen forblev i Raadhuset til 1869, da man købte Amtsforvalter Albergs Gaard paa Algade for en Sum af 13000 Rdl. Hertil flyttede man saa Kontorerne, hvori de den Dag i Dag har til Huse. Bygningen er en smuk Patriciergaard, der er opført i det 18. Aarhundrede. Det vil her føre for vidt at komme ind paa alle Enkeltheder, der kunde findes at fortælle om Sparekassens daglige Liv og Virke. Det maa være nok at sige, at den har klareret sig vel over de forskellige Kriser, der i det lange Spand af Aar er gaaet hen over Landet. Ved Regnskabsaarets Slutning 1934 raader Sparekassen over en Indskudskapital paa $5\frac{1}{2}$ Million Kroner med ca. 735,000 Kr. Reserver. Formand for Sparekassens Tilsynsraad er Overlæge Ludvig Boye Lundstein, Formand for Direktionen er Overretssagfører Knud Salicath

*L. B. Lundstein,
Formand for Tilsynsraadet.*

KNUD SALICATH, Overretssagfører, R. D., er født den 10. Februar 1877 i Hjørring som Søn af Justitsraad Harald Salicath og Hustru. Gift 1908 med Laura Sophie Meisner. Student 1895, cand. jur. 1903, By- og Birkefuldmægtig samt Byraadssekretær i Vordingborg 1904—1913, Sagfører sammesteds 1913, Godsforvalter ved de Colletske Godser 1913—32. Overretssagfører 1916. Formand for Vordingborg Skatteraad fra 1913, Næstformand for Repræsentantskabet for Foreningen af større Sparekasser i Danmark, Medlem af Bestyrelsen for A/S Vordingborg Trælasthandel og Vordingborg Jernhandel m. m.

*K. Salicath,
Formand for Direktionen.*

AKTIESELSKABET BANKEN FOR VORDINGBORG OG OMEGN blev stiftet paa et Møde, der blev holdt paa Hotel „Valdemar“ den 10. Juni 1890. Den 24. Juni samme Aar holdtes den konstituerende Generalforsamling, og som Bankens første Bestyrelse, eller som det den Gang kaldtes: Direktion, valgtes følgende: Købmand Emil Meisner, Garvermester P. Knudsen, Gaardejer Rasmus Larsen, Melhandler J. Carlsen, Prokurator Petersen, Konsul Stie T. Bruun, alle af Vordingborg, og Gaardejer C. C.

Petersen, Vængesbjerggaard. Bankens første Bogholder var Sagfører Grønqvist. Banken begyndte sin Virksomhed i det nuværende Algade Nr. 71 med en Aktiekapital paa 50,000 Kr.

I Aaret 1899 købte Banken Skomager Fr. Aug. Meisners Ejendom for en Købesum af 9000 Kr. og opførte paa dennes Grund den nuværende Bankbygning, der dengang kom til at staa Banken i ca. 42,000 Kr. Senere er Bygningen betydelig udvidet ved Installation af Boxanlæg m. v.

De første 2 Aar var Prokurator Petersen Formand for Direktionen. Fra 1892 til 1906 var Bankdirektør Emil Meisner Formand og derefter administrerende Direktør. Fra 1906 til 1914 sammen med Bankdirektør J. Fugl og fra 1914 sammen med Bankdirektør J. J. Koefoed.

I 1924 fratraadte Bankdirektør Meisner paa Grund af Alder. I 1906 valgtes et Bankraad paa 12 Medlemmer med Gaardejer P. Larsen, Østergaard, som Formand og Købmand F. Gres, Vordingborg, som Næstformand.

Ved Banklovens Ikrafttræden i 1920 valgtes 5 af Bankraadets (Repræsentantskabet) Medlemmer til at fungere som Bestyrelse. Den nuværende Bestyrelse bestaar af følgende: Konsul L. Petersen, Vordingborg, (Formand), Købmand N. Chr. Rasmussen, Vordingborg, (Næstformand), Redaktør R. F. Andersen, Vordingborg, Gaardejer P. Andersen, Køng, og Gaardejer Harald Larsen, Ørslev. Bankens Direktør er Th. Kjeldsteen.

Banken for Vordingborg og Omegn.

Bankens Boksafdeling.

Aktiekapitalen udvidedes i 1905 med 50,000 Kr., 1907 med 150,000 Kr., 1916 med 250,000 Kr., 1919 med 250,000 Kr. og i 1921 med 250,000 Kr., saaledes at Aktiekapitalen nu andrager 1,000,000 Kr.

Ved Udgangen af 1934 androg Reserverne ca. 565,000 Kr.

A/S LANDBRUGS- OG HANDELSBANKEN I VORDINGBORG blev stiftet paa et af 30 Land- og Byboere afholdt Mode paa Tanges Hotel den 13. Oktober 1906. Aktiekapitalen blev sat til 100,000 Kr., men da der paa mindre end 2 Dage tegnedes over 200,000 Kr., fastsattes Aktiekapitalen til 200,000 Kr. Den blev 1919 udvidet til 500,000 Kr.

Banken aabnedes den 5. December 1906 i lejede Lokaler i Ejendommen, Algade 65, der købtes af Banken allerede 1907, blev ombygget 1914 og betydeligt udvidet i 1925, hvorved der skaffedes udmærkede Ekspeditionslokaler og et moderne Boksanlæg.

Ved Stiftelsen organiseredes Bankens med et Repræsentantskab paa 30 Medlemmer og en Direktion paa 5 Medlemmer. Direktionen kom til at bestaa af Gaardejer Hans Henrik Hansen, Remkolde, Sognefoged M. A. Madsen, Neder Vindinge, Sognefoged Hans Jacobsen, Rodstoft, Agent C. V. Gümoes, Vordingborg, og Sagfører L. C. Nielsen, Vordingborg, sidstnævnte som administrerende Direktør.

I 1925 fandt en Omorganisation af Styrelsen Sted,

Bankbygningen før Ombygningen.

idet Direktøernes Antal indskrænkedes til 1, og der dannedes en Bestyrelse paa 6 Medlemmer, medens Repræsentantskabet fortsatte uforandret. Den hidtidige administrerende Direktør, Sagfører L. C. Nielsen, ansattes som Ene-direktør og beklæder vedvarende denne Stilling. Bestyrelsen bestaar nu af Købmand Morten Christensen, Vordingborg (Formand), Sognefoged And. Eilertsen, Dbmd., Ørslev (Næstformand), Gaardejer Rasm. Pedersen, Busebjerg, Gaardejer Jens Rasmussen, Bahl og Købmand Alfred Hansen, Vordingborg.

Bankens første Aarsomsætning (Kasseindtægt) var paa godt 4 Millioner Kroner. Siden er Omsætningen steget jævnt og ligger nu omkring 47 Millioner Kroner.

Banken har i det hele i Tidens Løb arbejdet tilfredsstillende, og har, foruden at yde sine Kunder al den Service, et moderne Bankinstitut maa yde, lagt an paa at oparbejde betydelige Reserver,

saaledes at de samlede Reservefonds ved Udgangen af 1934 androg ca. 520,000 Kr.

Bankbygningen efter Ombygningen.

*M. Christensen,
Formand.*

MORTEN CHRISTENSEN, Isenkrammer, er født den 27. December 1877 som Søn af Husejer R. Christensen og Hustru, Christine C., Gift 1904 med Emma C. Formand for Bestyrelsen for Vordingborg Handels- og Landbrugsbank, Formand for Vordingborg Handelsforening, Formand for Provins Isenkrammerforeningen for Sjælland, Bornholm og Møen. Formand for Udvalget for Valg til Nævninge-Grundlisten.

*L. Chr. Nielsen,
Direktør.*

LARS CHRISTIAN NIELSEN, Direktør, R. af D., er født den 27. Januar 1872. Gift 1899 med Agnes Ottilie, født Andersen. Ved Landbrug 1885—87, Haandværker 1887—92. den juridiske

Fællesprøve 1897, Sagførerfuldmægtig i Nykøbing paa Falster samme Aar, Sagfører i Vordingborg fra 1903. Stifter af Landbrugs- og Handelsbanken i Vordingborg. Ene-direktør for samme. Medlem af Byraadet 1917—29, Formand for Værgeraadet, Næstformand for Præstø Amts Værgeraadsforening, Medlem af Bestyrelsen for Sagførersamfundets 3. Kreds 1919—27, Medlem af Sagførerraadet fra 1927.

En af de gamle Bygninger, der tildels endnu bærer sit ældgamle Præg, er den smukke Apotekergaard.

VORDINGBORG APOTEK. Første Gang, man hører noget om Apoteket, er i Aaret 1733, da der til det kongelige Kancelli indgaar Begæring fra Jensen Wognsen, i hvilken han underdanigst ansøger om Bevilling til at drive Apotek i Vordingborg og samtidig at sælge Vine og Urtekram. Bevillingen tilstedes ham

Vordingborg Apotek.

den 24. Oktober 1733. Wognsen indrettede sit Apotek i en Del af Amtsforvalter Anders Teilmanns Gaard, hvor han boede til Leje. Det ses af et Skøde fra 1734, at han køber Gaarden, men han maa imidlertid have været en mindre god Apoteker, eller ogsaa maa han have haft en meget ringe Søgning, thi det gaar ham saa daarligt, at han maatte forlade Apoteket, der ifølge en Visitats nævnes som i yderst daarlig Stand. Den 13. August 1737 bliver Gaarden solgt paa Tvangsauktion for 461 Rdlr. til Kontrollør Frøhling.

Efter at Wognsen havde maattet forlade Apoteket, bliver det opslaaet som ledigt, og den 8. Marts 1737 faar Apoteker Chr. Eg-

holm Bevilling paa at drive Vordingborg Apotek. Omkring 1741 brændte Egholms Apotek i Stege, hvorved han led ret store Tab, saadan, at han saa sig nødsaget til at sælge Apoteket i Vordingborg til Hofapoteker Gotfried Becker, København, der samme Aar ansøgte om Bevilling til at drive Apotek og sælge Vine m. m. i Vordingborg samt at have Ret til at logere fremmede, rejsende Folk, saavidt Husets Lejlighed kunde tillade det. Han faar Bevillingen, men der henstilles til ham, at han ikke i nogen Maade maa fornærme, ej heller skade, Diderick Fuglsang, der alt har Bevilling til Værtshus i Staden. 1744 overdrager han Apoteket til sin Søn,

Hans Becker, der var uddannet ved Faget. Samtidig faar han Faderens forskellige Bevillinger. To Aar efter Overtagelsen afstod han Apoteket til Johan Christian Topp, men dennes økonomiske Forhold var saa ringe, at han en Tid efter maatte afstaa Apoteket til Rasmus Smith, der foruden Apoteket ogsaa drev Gæstgiveri, men dette forvoldte ham mange Bryderier, ligesom han havde meget Besvær med Brændevinsbrænderne ude i Oplandet. 1776 afstaa han Apoteket til Hieronymus Sichel og rejser til Stege og overtager Apoteket der.

Sichel drev Apoteket til sin Død, men havde forinden bekostet betydelige Summer paa Bygningens Istandsættelse. Hans Enke solgte det i 1790 til Berthor Christoffer Rohn Plum. Fra 1803 - 09 er Apoteket i Wolfgang Andreas Resch's Besiddelse. 1809 overtager Apoteker Mads Graae Aarsleff Apoteket. Han lader oprette et Apotek i Præsto, som han overgiver til sin Søn. I Aarene 1826 - 28 lader Aarsleff en ny Apotekerbygning opføre, der er en Del af den nuværende Apotekerbygning. Efter Aarsleffs Død i 1845 blev Apoteket overtaget af hans Svigersøn, Christen Stampe Schow, der lod hele Bygningen ombygge til sin nuværende Skikkelse. Han stiftede bl. a. i 1875 et Legat for fattige i Vordingborg By. Hans Ejendom, Enghuset, paa Færgegaardsvej skænkede han Kommunen samt en Kapital paa 2000 Kr. Fra 1870 til 1895 ejedes Apoteket af Peter Johansen Neergaard Gotzche. Han foretog flere Udvidelser af Apoteket. Efter at have afstaaet Apoteket drev han sin Virksomhed som Vinhandler videre i sin Ejendom paa Kirketorvet, hvor nu Kommunkontorerne er indrettede. Johan Christian Monberg havde derefter Apoteket fra 1895 til 1905, da han solgte det til Frederik Kabell, som afstod Apoteket i 1910 til Andreas Molbech Lundh, der endelig afstod det til den nuværende Indehaver, J. Fries.

J. Fries, Apoteker.

JØRGEN FRIES, Apoteker, er født den 7. Februar 1895 som Søn af Læge Georg Torm Fries og Hustru. Gift 1923 med Else Margrethe von Buchwald, cand pharm. 1918, Indehaver af Vordingborg Apotek.

En anden Bygning, der ogsaa ligger paa Algade og vidner om Fortidens større Byhandel, da Landboerne kom til Staden i større Skarer end nu, er det gamle Silo-Pakhus paa Hjørnet af Badstuegade.

P. GABS' FORRETNING i Kul, Korn & Fødestoffer, Cement, Frø og Kunstgødning paa Algade Nr. 10 er oprindeligt grundlagt i Aaret 1864 af Købmand Fr. Bruun, hvis Firma i 1934 blev opløst. Afdelingen, der omfattede ovennævnte Varer, blev overtaget samme Aar af Købmand P. Gabs, der er født i Give. Sin Uddannelse har han faaet hos Carl Kayser i Skive. I 1919 fik han Ansættelse som Bogholder hos Købmand Fr. Bruun i Vordingborg, og efter-

haanden arbejdede han sig op til at blive Prokurist i Forretningen. Gabs, der er en dygtig og driftig Forretningsmand, har saaledes de bedste Forudsætninger for at kunne faa sin Forretning ind paa det rigtige Spor, og har da ogsaa den Tilfredsstillelse at kunne se sin Virksomhed gaa støt og sikkert fremad, saaledes at den allerede nu giver Beskæftigelse til en halv Snes Mand.

Vordingborg Købstads Handelsliv vidner om, at Byens Borgere og Næringsdrivende har forstaaet at følge jævnt med de Krav, der efter som Tiden forandrede sig fulgte som et naturligt Begær fra Publikum. Men til Trods herfor har flere af de Handlende, hvis Forretninger ligger paa Hovedgaden, forstaaet i nogen Grad at bevare det gamle og smukke Provinspræg. De har fredet om de Bygninger, der kunde fredes, og en Tur ned ad Algade giver Turisten et særdeles godt Indtryk af Byens Liv, saavel Forretningsliv som Borgerliv. Endnu ligger her Side om Side hyggelige Provinsgaarde, der enkelte Steder afbrydes af høje, smukke Bygninger, og der findes egentlig ikke en eneste Bygning paa Hovedgaden, der kan kaldes uskon eller særlig dominerende i Forhold til de andre.

De følgende Afsnit vil fortælle Læserne om en Del af disse Forretninger, der ligger langs Hovedgaden, saavel om disses Oprindelse som om de Mænd, der i sin Tid anlagde dem, og de Personer, der nu gennem de sidste Tider har haft dem i deres Besiddelse. Vi har ikke fulgt nogen bestemt Rækkefølge, men taget disse, saaledes som Turisten ser dem, naar han gaar sin Tur gennem Byen.

Hotel Valdemar i 1890erne.

HOTEL „VALDEMAR“ i Vordingborg er ikke alene Byens største, men ogsaa Byens førende Hotel. Gentagne Gange støder man paa dets Navn, naar man følger Byens Foreningsliv tilbage i Tiden. Her paa Hotel Valdemar er saa godt som alle Byens Foreninger blevet til. Af Hotellets Ejere kannævnes: Byfoged J. Hansen, der nævnes 1809, Apoteker Aarsleff 1819, R. C. Madsen 1846, N. P. Muusfeldt 1856. Slagter Caspersen 1876, Købmand J. Fugl 1881, Chr. Mathiesen 1899, C. F. Henriksen 1916, L. V. Hylfelt 1918, Oskar Rasmussen 1919, C. C. Grennerød 1920, Frk. Nancy Grennerød 1928, Chr. Kjærulff 1929, H. P. Hansen og V. Jensen, der er de nuværende Indehavere.

Det nuværende Hotel Valdemar.

Paa Billedet nederst forrige Side ses det gamle Hotel Valdemar. Den store Bygning i Baggrunden er senere nedbrændt. Sideflojen rummede den Gang en mindre Sal og Restauration.

I 1900 lod daværende Ejer af Hotellet, Chr. Mathiesen, det nuværende Hotel, som ses paa ovenstaaende Billede, opføre. Det rummer, foruden de hyggelige og gode Lokaler, flere Mødesale, og i Sideflojen findes en rummelig Teatersal. Hotellet har nu 23 Værelser m. m.

H. P. Hansen, Direktør.

HANS PEDER HANSEN, Direktør, er født den 27. Juni 1889. Indehaver af Cafe du Park i København 1919–22, Restauratør ved Kirkeskovspavillonen i Vordingborg fra 1922–25, Restauratør ved Statsbanernes Bærg mellem Masnedø-Orehoved siden 1922. Medindehaver af Hotel Valdemar siden 1934.

A S VORDINGBORG TRÆELASTHANDEL, der er beliggende paa Algade Nr. 36, er grundlagt 1868 som et Interessentskab ved Navn Vordingborg Tømmerhandel. Interessentskabet, som bestod af 6 af Byens Storkøbmand, valgte til Direktør Philip Sørensen, der senere blev Konsul i Nykøbing Falster. Nævnte Selskab købte samme Aar Ejendommen Algade Nr. 36, der i sin Tid udgjorde en Del af den gamle Rytterikaserne. Omkring 1890 anlagde dette Selskab et Savværk,

Vordingborg Trælasthandel.

af Direktør Philip Brorsen, der drev det videre under Navnet „Vordingborg Trælasthandel“ ved Philip Brorsen, men blev dog allerede i 1923 omdannet til sit nuværende Navn. I Aaret 1925 indtraadte Hans Christian Brorsen, der var Son af Philip Brorsen, i Firmaet som Prokurist, og den 1. April 1934 blev Direktør-Stillingen overdraget til sidstnævnte.

A/S VORDINGBORG JERNHANDEL, der er beliggende paa Algade Nr. 30, er startet i August 1933 med Arne Welm som Medaktionær og administrerende Direktør. Bestyrelsen bestaar af Isenkræmmer Morten Christensen (Formand), Direktør for A/S Vordingborg Trælasthandel, H. C. Brorsen, og Overretssagfører Salicath. Virksomheden, der sælger Jern, Staal, Sanitets-, Centralvarme- og Kedelanlæg, er af Direktør Welm oparbejdet fra Grunden og har i 1934 haft en betydelig Omsætning.

A. Welm, Direktør.

Vordingborg Jernhandels Forretning.

der til at begynde med blev drevet af en Vindmølle, senere ved Dampkraft. I 1902 nedbrændte Savværket til Grunden, men blev dog allerede samme Aar genopført paa en Grund ned mod Kirkeskoven, som Firmaet havde købt forinden. I 1909 hjem-søgtes Virksomheden paa ny af en Ildebrand, hvorved Savværket atter blev lagt ode, men blev paa ny opført, samtidig med at man udvidede det med et Maskinsnedkeri. 1915 blev Selskabet overtaget

AUTO-BØRSEN, Algade Nr. 75, er grundlagt i 1925 under Navn: Adelorn & Bagger og havde da til Huse i et lille Træskur i Valdemarsgade. Her havde man Lokale indtil 1926, da Forretningens Indehaver blev Chevroletforhandler, hvorfor der lejedes Butik i Algade Nr. 18. I 1926 blev Værkstedet flyttet til Jernbanegade 16. I 1927 udraadte Adelorn, hvorefter Bagger, der samme Aar var blevet Fordforhandler, drev Virksomheden videre under Navnet Auto-Børsen.

Auto-Børsen, Algade 75.

I 1929 erhvervedes Ejendommen i Algade Nr. 75, der samme Aar blev nedrevet paa Grund af Brøstfældighed. I Stedet opførtes den nuværende smukke Ejendom, hvortil Virksomheden i 1930 flyttede.

L. J. MOGENSENS MØBEL- & SADELMAGERFORRETNING i Algade Nr. 44 er grundlagt i 1898 i Algade Nr. 51 af L. J. Mogensen, som her aabnede et lille beskedent Sadelmagerværksted med Butik, men grundet paa Pladsmangel flyttedes Forretningen i 1899 til bedre Lokaler i Algade Nr. 45, og her havde man til Huse indtil Aaret 1904, da Mogensen købte den nuværende Ejendom i Algade Nr. 44. Forretningen har ikke alene stort Udvalg i polstrede Møbler, som alt udføres efter første Klasses Principper paa eget Værksted, men tillige Lager af Soveværelser, Spisestuer, Gardiner, Møbelstoffer og Gulvtæpper. Forretningen er udvidet i Aarene 1899, 1904, 1913, 1918 og 1935.

Forretningen efter Udvidelsen i 1935.

L. J. Mogensen

TUBORG DEPOTET. I sin Tid laa, hvor nu Depotet ligger, en gammel, smuk Bindingsværks-Gaard, hvor der i det forrige Aarhundrede var et Hvidtøls Bryggeri, men omkring 1900 blev det nedlagt, og i Stedet for blev der Depot for

Den gamle Bindingsværksgaard, der blev nedrevet i 1922.

Tuborg Fabrikkerne. I 1922 blev Ejendommen og Depotet overtaget af den nuværende Indehaver, I. G. Friis Gregersen, der i 1922 lod den gamle Gaard nedrive og i Stedet for opføre den Bygning, man nu ser.

*I. G. Friis Gregersen.
Depotindehaver.*

AAGE JØRGENSENS MATERIALHANDEL paa Algade Nr. 42 er grundlagt paa den nuværende Adresse i Aaret 1908 af Købmand Johs. Hytofte, der i 1925 afstod den til den nuværende Indehaver, Aage Jørgensen, der igennem Aarene har forstaaet at bevare dens gamle, gode Renomé.

Aage Jørgensens Materialhandel.

ADOLPH PETERSENS HERREEKVIPERINGSIANDDEL paa Algade er etableret i 1902 af A. Petersen, der lejede Lokaler hos Fr. Sandbæk i den paa Algade Nr. 94 beliggende Ejendom, Matr. 24, det tidligere saakaldte Redlefsens Hotel og Restaurant. Forretningen etableredes i den ene Del af Ejendommen.

Forretningen før Ombygningen i 1918.

I 1917 købte Adolph Petersen hele Ejendommen og Aaret efter foretoges en større Udvidelse og Ombygning af Ejendommen, der atter i 1922 blev ombygget, hvorved Forretningen fik sit nuværende Præg. I Lobet af faa Aar er denne Forretning drevet frem fra en lille, beskeden

Handel, hvis Lager og Ekspedition rummedes i en enkelt Stue, til en af Provinsens førende inden for Branchen. Her, hvor man nu staar og vælger sig de smukkeste Ting i Herrelingeri, blev for Aar siden drukket utallige „smaa Sorte“. Egnens Befolkning modtes her ved Markeder og lignende, der blev afholdt i Byen. Her, hvor man nu faar taget Maal af den nye Habit, blev forhen den gode, borgerlige Mad tillavet og saa fremdeles. I Aaret 1915 blev Vilhelm Griebel ansat i Firmaet, og ved Stifterens Død i 1930 blev han forfremmet til Prokurist. Han leder nu Firmaet videre sammen med Grundlæggerens Son, Helge Petersen. Virksomheden beskæftiger nu 22 Personer.

*Adolph Petersen.
Grundlægger af Forretningen.*

Forretningen, som den set ud nu.

FIRMAET FREDERIK BRUUN, Algade 56, der gennem tre Generationer har tilhørt den kendte Købmandsslægt Bruun, solgte den 15. Januar 1935 Detailafdelingen til den nuværende Ejer, Poul Olsen, der fører den videre som en velassorteret Forretning med Kolonial, Vin, Cigarer, Kaffe, The, Chokolade m. m.

Poul Olsens Forretning.

P. Olsen, Købmand.

VORDINGBORG ÆGFORRETNING, der er en Filial af Firmaet Robinson Andersen & Co., København, er oprindelig grundlagt i Lou i Aaret 1913, men grundet paa den store Omsætning flyttedes Afdelingen i 1930 til Vordingborg, hvor man lejede de nuværende Lokaler i den gamle Garvergaard paa Algade, der

Vordingborg Ægforretning.

nu tildels ligger i Ruiner efter en Brand i 1928.

Foruden Afdelingen i Vordingborg har Firmaet Filialer i Frederikshavn, Hjørring, Brønderslev, Aalborg, Aars, Lemvig, Viborg, Silkeborg, Aarhus, Kolding, Herning, Horsens, Grindsted, Varde, Esbjerg, Vejle, Odense, Svendborg, Højby Sj., Hillerød, Slagelse, Neksø og Rønne. Filialen i Vordingborg ledes af Peder Andreas Andersen.

 KNUDSENS KONDIITORI paa Algade er oprindelig oprettet i 1847 som et „Kuchenbageri“ af H. P. Knudsen, der dog senere, i 1851, fik Tilladelse til at drive et rigtigt Konditori. Samme Aar købte han Halvdelen af Klokker Niels Møllers Ejendom, hvor han lod indrette et lille beskedent Konditori. Efter H. P. Knudsens Død i 1880 blev Konditoriet overtaget af hans Søn, Henry Knudsen, der i 1908 overdrog Ledelsen af dette til sin Svend, Vilhelm Jensen. I 1913 blev det overtaget af nævnte Vilhelm Jensen, der nu havde faaet Borgerskab samt Ret til Beværtning. Straks ved Overtagelsen begyndte han at modernisere og udvide Konditoriet, saaledes lod han i 1908 Restaurationen udvide, og i 1910 blev Forretningslokalet moderniseret og ombygget. I 1912 lod han opføre et nyt Bageri med alle moderne Maskiner, hvortil i de senere Aar er anskaffet et Køle- og Fryseanlæg m. m.

Paa Grund af den stadig stigende Udvikling var en Udvidelse af Lokaliteterne nødvendig, og Konditor Jensen besluttede da at opføre en ny Bygning. Den gamle Bygning blev saa i 1917 nedrevet og en ny opført, men denne blev dog allerede i 1925 hærget og ødelagt af en Ildebrand, og i Stedet opførtes den nuværende Ejendom, hvor Konditoriet den Dag i Dag har til Huse.

*Knudsens Konditori
(Vilh. Jensen).*

HOLGER HANSENS GLARMESTERFORRETNING paa Algade Nr. 66 er grundlagt i Aaret 1869 af Glarmester Jens Peter August Schnohr, der i 1905 afstod denne til sin Son, H. Chr. Borring Schnohr, der førte Forretningen videre i samme Spor. Den 1. Februar 1934 solgte han Forretningen til den nuværende Indehaver, Holger Hansen.

FRITHJOF OLSENS TRIKOTAGE- OG BØRNEUDSTYRS-FORRETNING paa Algade Nr. 60 kan føres helt tilbage til 1901, da H. L. Henriksen aabnede en lille Butik i denne Branche i

Frithjof Olsens Trikotage- og Børneudstyrs-Forretning.

i Efteraaret 1933. Olsen, der er født i Nyborg, har faaet sin Uddannelse i Nakskov samt derefter forskellige Steder her hjemme og i Amerika. Forretningen, som Olsen overtog efter sin Hjemkomst fra Udlandet, var gaaet en Del tilbage, men er nu under hans Ledelse i god og sikker Fremgang.

lille Butik i denne Branche i Algade. Lokalet blev dog snart for lille, hvorfor Henriksen lejede sig ind paa Algade Nr. 60 i samme Ejendom, som han købte i 1917. Henriksen drev Forretningen til sin Død i 1920, hvorefter Enken, der havde været ham en dygtig Hjælp igennem Aarene, fortsatte en 3 Aars Tid, hvorefter hun solgte den til Manufakturhandler Jeppesen, der havde den en halv Snes Aar, indtil Frithjof Olsen overtog den

*F. Olsen,
Manufakturhandler.*

H. W. PEDERSENS ISENKRAMHANDEL, beliggende paa Algade Nr. 81, er grundlagt af Em. Rasmussen, men overtoges i 1922 af den nuværende Indehaver. Forretningen laa oprindelig paa Algade Nr. 73, men flyttedes i 1922 til samme Gade Nr. 56, hvor der fandtes bedre Lokaler. Samtidig med Flytningen overtoges den af Købmand Bruun tidligere drevne Afdeling for Morsø Støbegods.

H. W. Pedersens Isenkramforretning.

desuden en Afdeling for grovere Isenkram og Bygnings-Artikler.

OTTO PETERSENS MANUFAKTURHANDEL paa Algade Nr. 37 er grundlagt i 1926 af Otto Petersen. Forretningen omfatter Manufakturvarer med Damekonfektion og Kjoler som Specialitet, alt af dansk Fabrikat, og har desuden betydelig Omsætning i alt indenfor Sengeudstyr, Fjer og Dun.

Otto Petersen er en yderst energisk Mand, der Aar efter Aar har givet sin Forretning et saa stort Opsving, at det gentagne Gange har været nødvendigt at udvide Forretningslokalerne, saaledes at de i deres nuværende Skikkelse er 2 a 3 Gange saa store som ved Etableringen, ligesom Husets Facade for nylig er blevet moderniseret m. m.

Otto Petersens Manufakturhandel.

*Otto Petersen.
Manufakturhandler.*

SOPHUS JENSEN & SØNS HERREEKVIPERINGS-FORRETNING, Algade 62, er grundlagt den 1. September 1910 af den nuværende Indehaver, Sophus Jensen, der begynde en fuldstændig Herreekviperingsforretning med 1ste Klasses Skræderi i en mindre Butik i Algade 71. Da Lokaleforholdene hurtigt blev for smaa, købte Sophus Jensen i 1916 Froken Barfods Ejendom paa Hjørnet af Torvestræde (en Del af

*Sophus Jensen.
Herreekviperiingshandler.*

den gamle Borgmestergaard). Ejendommen blev nedrevet og den nuværende stillfulde Ejendom opført. Forretningen flyttedes derind 1917. Sophus Jensen har oparbejdet en god og solid Forretning. I 1934 blev Sønnen, Frithiof Jensen, optaget i Forretningen, som videreføres under Firmanavn: „Sophus Jensen & Son“.

Sophus Jensen & Søn Herreekviperiingsforretning.

*Frithiof Jensen.
Herreekviperiingshandler.*

DREJERMESTER AKSELLØVSTRØMS FORRETNING paa Algade Nr. 21 er af meget gammel Dato, idet den er oprettet i 1828 af den nuværende Ejers Bedstefader, Drejer A. C. Lovstrøm, der i nævnte Aar købte en Ejendom paa Algade Nr. 21, hvor han lod indrette Værksted og Butik.

I 1870 afstod han Ejendommen og Butikken til sin Son, J. V. Lovstrøm, der i 1907 afstod denne til sin Son, A. Lovstrøm, der er den nuværende Indehaver af Forretningen.

Drejermester Lovstrøms Ejendom før Ombygningen.

I 1923 blev den gamle Ejendom helt ombygget paa Grund af Brostfældighed, hvorved den fik sit nuværende

*A. Lovstrøm,
Drejermester.*

Præg. Indehaveren fremstiller alt Arbejde indenfor sin Branche.

Drejermester Lovstrøms Ejendom efter Ombygningen.

V. HVIDT & SØNS SKOMAGER- & SKOTØJS-FORRETNING, beliggende paa Algade Nr. 13, er grundlagt omkring Aaret 1805 af nu afdøde Skomagemester Hvidt, der var født i Norge, og som nævnte Aar kom til Vordingborg, hvor han under beskedne Forhold begyndte et lille Skomagerværksted i Algade Nr. 13.

Virksomheden, der nu indehaves af Chr. Hvidt, er i Aarenes Lob gennemgaaet store Forbedringer og Udvidelser, saaledes blev Forretningen ved sidste Udvidelse sænket i Plan med Gaden. Foruden Reparationsværkstedet forhandles der Fodtojs.

V. Hvidt & Søn. Skomager- & Skotøjsforretning.

Alfred Chr. Rasmussens Skotøjsforretning.

ALFRED CHR. RASMUSSENS SKOTØJS-FORRETNING, der er beliggende paa den yderste

Hansen Nielsen, fhv. Skomagerm.

*Alfred Chr. Rasmussen,
Skomagerm.*

Del af Algade, nemlig i Nr. 117, nær Gaasetaarnet og Voldgraven, er grundlagt i Aaret 1887 af Skomagermester Hansen Nielsen, der i 1929 afstod Forretningen til den nuværende Indehaver, Alfred Chr. Rasmussen, som havde arbejdet hos Firmaet V. Hvidt & Søn i 23 $\frac{1}{2}$ Aar. I 1932 lod Rasmussen Ejendommen ombygge og modernisere.

*Aage Clausen,
Installator.*

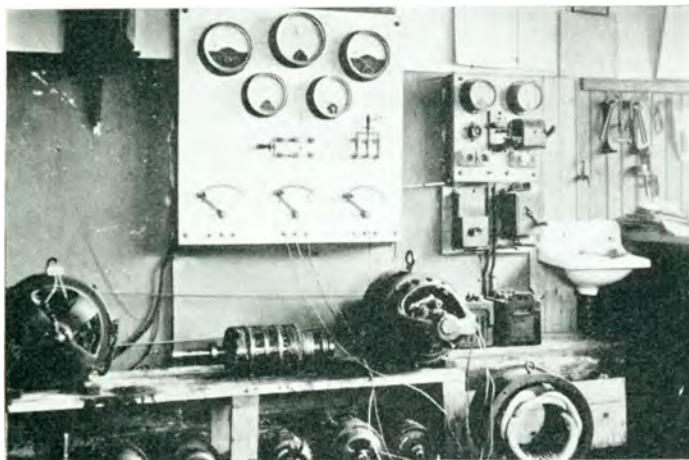
A/S NORDISK KAMFABRIK, Vordingborg, er grundlagt den 21. Oktober 1933 som et Aktieselskab, bestaaende af d'Hr. Kobermand Chr. Andersen, Vordingborg (Formand), Salgsleder Nic. Unden, København, og Installator Aage Clausen, som er administrerende Direktør. Selskabet har en Aktiekapital paa 35.000 Kr. Ved Starten indførtes de til Kamfabrikationen hørende Specialmaskiner.

Fabriken, der fremstiller alt i Kamme, lige fra de

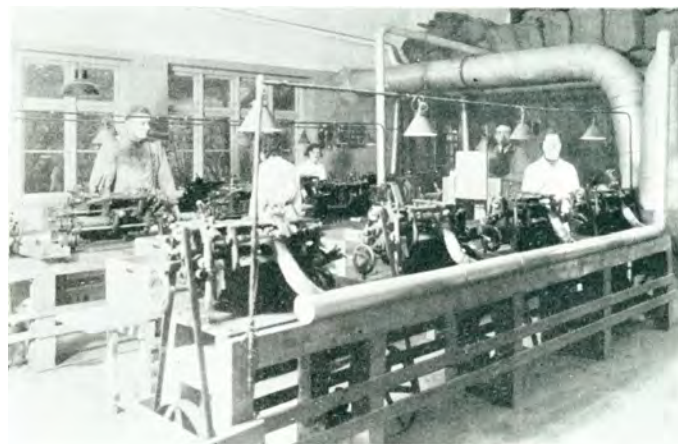
største Frisorkamme til de mindste Lommekamme, eksporterer en stor Del af sin Produktion til saavel europæiske som oversøiske Lande som f. Eks. Norge, Sverrig, Spanien, Palæstina, Marokko etc. Grundet paa den allerede nu opstaaede Pladsmangel har Aktieselskabet i 1935 købt en Byggegrund paa Københavnsvej, hvor

det er Meningen i nær Fremtid at opføre en ny og fuldt moderne Fabriksbygning.

Installator Aage Clausen er tillige Indehaver af en Installationsforretning i Vordingborg, grundlagt 1912, Formand for Bestyrelsen for A/S Neder-Vindinge Grusgrav samt Medlem af Bestyrelsen for Haandværkerforeningen i Vordingborg.

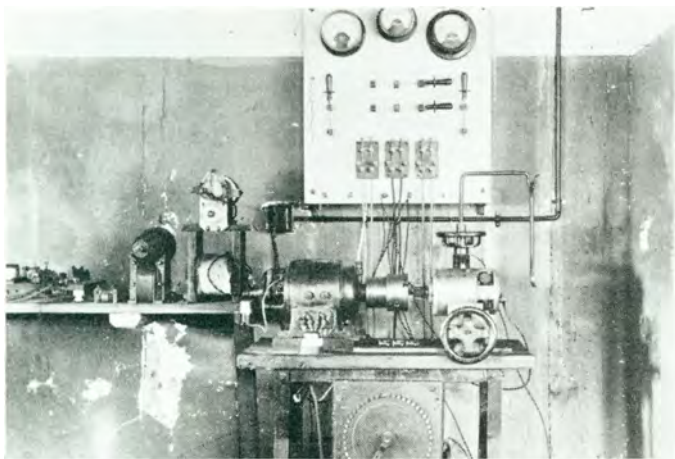

*Proveanlæg til Afprøvning af Jævn- og Lokalstrømsmotorer
(Vordingborg Auto-Elektro)*

Interior fra A/S Nordisk Kamfabrik.

VORDINGBORG AUTO-ELEKTRO, beliggende i Algade Nr. 46, er oprindelig

Proveanlæg til Afprøvning af Automobil=Dynamoer og Magneter.

som Vekselstrøm. Endvidere forhandles alle auto-elektriske Reservedele. Virksomheden er ikke gammel, men allerede godt anskrevet for sit samvittighedsfulde Arbejde.

DAMEFRISØRINDE, FRU M. LYSDAHL NIELSEN'S SALON FOR HAAR- OG SKØNHEDSPLEJE, Algade 54.

Fru M. Lysdahl Nielsen er født den 9. Marts 1904 i Linaa, har faaet sin Uddannelse dels i Malmo, dels i Koge, og oprettede i 1929 egen Salon i Hillerød. Etablerede i 1932 sin nuværende fuldt moderne Salon i Vordingborg.

Medlem af Kobenhavns Damefrisør- og Parykmager-Laug.

paabegyndt i 1931 af Elektromekaniker Knud Hoppensach Sommer, der nævnte Aar begyndte at reparere elektriske Maskiner og Apparater i et mindre Lokale i Kirkestræde 3. Efterhaanden blev dette Lokale dog for lille, og Sommer lod da Værkstedet flytte til sin nuværende Adresse i Algade, hvor det nu er monteret med alle tekniske Hjælpe midler til Afprøvning af Dynamoer, Startmotorer, Magnetapparater samt Stærkstrømsmotorer, saavel Jævn-

LEGETØJSFORRETNINGEN paa Algade Nr. 80 er grundlagt i 1916 af nuværende Indehaver, Jocum Jacobsen.

Forretningen, der er Vordingborg Bys eneste Legetøjsforretning, sælger foruden Legetøj baade Glas og Poreclæn, Galanteri samt Barnevogne m. m. Lokalerne har gennem Tiderne gennemgaet Forandringer og store Udvidelser.

JOHS. KJELD CHRISTENSENS BAGERI og KONDITORI paa Algade Nr. 42 er oprindelig grundlagt i 1907 og har siden den Tid været paa flere forskellige Hænder, indtil det i 1924 blev overtaget af den nuværende Indehaver, Johs. Kjeld Christensen, under hvis Ledelse Forretningen er gaaet stot fremad, og den regnes nu for en af Byens førende.

Den Del af Byen, der ligger mellem Jernbanestationen og Badstuegade, altsaa den nordvestlige Bydel, er hovedsagelig fra den nyere Tid. Jernbanegade strækker sig fra Banegaarden til Boulevarden, og i denne Gade ligger

VORDINGBORG AUTO-VÆRKSTED, Jernbanegade Nr. 16, som er grundlagt i 1923 af Einar Carlo Adelhardt Lorentzen, der samme Aar lejede et lille Værksted i Hotel „Valdemar“s Gaard.

I 1931 købte Indehaveren den nuværende Ejendom paa Jernbanegade 16, hvortil han lod Værkstedet flytte. I 1932 blev Ejendommen udvidet med 1 Etage.

Virksomhedens Specialitet er autoelektriske Reparationer samt Svejsearbejder og Cylinderudboring m. m. Desuden handler Firmaet med brugte Vogne.

Mekaniker Lorentzen, der under Verdenskrigen deltog i Arbejdet paa de tyske Aeroplanfabriker og senere paa ambulante Reparationsarbejde ved Fronten, har lige siden 1909 udelukkende beskæftiget sig med Automobilreparationer, hvilket

A. C. A. Lorentzen,
Automobilmekaniker.

han har Mesterbrev paa. Foruden har Indehaveren et indgaaende, specielt Kendskab til alle europæiske Automobilmærker.

Vordingborg Auto-Værksted.

Den nyanlagte Boulevard strækker sig fra Algade til Chr. Richardtsvej. Der, hvor den har sit Udspring, laa i tidligere Tid en gammel Købmandsgaard. Nu er Storstedelen af Bebyggelsen paa Boulevarden Villaer. Blandt de herliggende Bygninger

bemærker man særlig Alderdomshjemmet, hvis storstilede Bygning næsten virker statelig. Dette er opført i 1922. Fortsættelsen af Boulevarden kaldes Kasernevej,

og her ligger Byens Sygehus. Det er opført i 1913 efter Tegning af Arkitekt G. Laage, og Opførelsessummen androg ca. 400,000 Kr. Sygehuset bestaar af tre enkelt staaende Bygninger, der rummer medicinsk Afdeling, kirurgisk Afdeling og Epidemi Afdeling.

SARA CHRISTENSEN, Oversygeplejerske, er født den 4 December 1883 i Kolding som Datter af Thomas Peder Christensen. Uddannet paa Diakonissestiftelsen i København, Amtssygehuset i Næstved og Rigshospitalet i København. Oversygeplejerske ved Vordingborg Sygehus siden 1. April 1913.

JØRGINE NIELSEN, Afdelingssygeplejerske, er født den 10. Oktober 1886. Uddannet paa Vordingborg Sygehus i 1914, Afdelingssygeplejerske paa Afdeling C 1921, Afdelingssygeplejerske paa Afdeling E siden 1932.

Kasernen er opført i 1913 efter Tegning af Arkitekt Alfred Jørgensen, København. Her ligger 5. Regiments 7. og 19. Bataillon.

Ved den smukke Runddel, der afslutter Boulevarden, ligger den Villa, der tilhører Statens Motorsagkyndige, Hr. Ingeniør Næsbøl. Paa Boulevarden ligger blandt andre de Villaer, der tilhører Stadsdyrlæge Paludan-Nielsen og Musidirektor Christoffersen.

FAGE CHRISTIAN JUUL CHRISTOFFERSEN, Musikdirektør, er født den 4. August 1891 i Mern som Søn af Musikdirigent C. C. Christoffersen og Hustru Harriet, født Nielsen. Gift 1916 med Gabrielle Toftehøj. Musiker 1909, Underhornblæser ved 8. Regiment 1913, Reservemusiker ved 5. Regiment 1915, Hornblæser 1921, Musiker af 2. Grad 1924, Musikdirektør ved 2. Regiment 1927, afskediget 1932. Dirigent ved 2. Regiment i Sønderborg fra 1924-27 og var samtidig Dirigent for Byens 2 Sangkor.

T. Christoffersen.
Musikdirektør.

I Valdemarsgade, der er en Sidegade til Boulevarden, ligger Frelsens Hærs Lokaler.

Frelsens Hær er Navnet paa en religiøs Bevægelse, som i 1865 rejstes i Østlondon af William Booth og hans Hustru. Hæren bestaar af Mennesker, der frivilligt forpligter sig til at arbejde for deres Medmenneskers Omvendelse. Den 1. Januar 1918 virkede Hæren i 62 Lande og paa mere end 40 Sprog talte 17,374 Officerer, 63,464 Underofficerer, 28,747 Musikanter og Hundredetusinder af Soldater og Rekrutter. Hæren har Afdelinger i de fleste af Danmarks Byer. I Vordingborg ledes Arbejdet af Adjudant Axel Olsen.

Den nu nedrevne Hee'ske Købmandsgaard.

CARLSBERG DEPOTET, der er beliggende i Valdemarsgade Nr. 46, er oprindeligt grundlagt i Firserne af Købmand Harald Siegfred Edward Hee i den i 1934 nyopførte Hee'ske Købmandsgaard paa Algade Nr. 81. Foruden

Handel med Kolonial- og Manufakturvarer omfattede Forretningen Korn- og Foderstoffer, Brændsel, Huder og Skind, Jern, Gravmonumenter, Støbegods, Mølleri, Bryggeri og Maltgørieri.

I 1891 overtoges den samlede Forretning af Sønnen, Otto Johan Emil Hee. Carlsberg Depotet blev i 1929 udskilt og overdraget til Otto Hees Son, Aage Hee, der flyttede det til den nuværende Adresse i Valdemarsgade. Aage Hee er iøvrigt en alsidig uddannet Forretningsmand, idet hans Uddannelse herhjemme er foregaaet i Bank- og Sagførervirksomhed og i blandet Købmandshandel, og i Udlandet i Korn- og Foderstofbranchen. Foruden Carlsberg Bryggerierne repræsenterer Aage Hee Hafnia Bryggerierne og Svendborg Eddikefabrikker.

Aage Hee.
Depotindehaver.

HENRIK HANSENS MALERVÆRKSTED, beliggende Valdemarsgade Nr. 18

er grundlagt i 1930 af Malermester Henrik Gustav Thorvald Hansen, der i 1933 lod opføre en Værkstedbygning, som dog allerede igen blev udvidet i Foraaret 1935 paa Grund af den store Udvikling.

Virksomheden har udført forskelligt kommunalt Malerarbejde i Vor-

Interior fra Værkstedet.

H. G. Th. Hansen,
Malermester.

dingborg samt paa mange private Nybygninger m. m. Desuden udfører Firmaet Duco-Lakering af Automobile samt Skiltearbejder i alle Arter.

SNEDKERMESTER C. V. LØVSTRØM, Valdemarsgade Nr. 10, hører til den kendte Haandværker-slægt Lovstrøm, idet han er Son af Drejermester J. Lovstrøm.

C. V. Lovstroms Snedkerværksted.

C. V. Lovstrom,
Snedkermester.

C. V. Lovstrom kom i Lære efter Konfirmationen hos Snedkermester Johansen i Vordingborg og arbejdede efter udstaaet Læretid for forskellige af Byens Mestres. Da Storlouckouten kom i Halvfemserne, stod Lovstrom som saa mange andre uden Arbejde, hvad hurtigt blev uudholdeligt for den driftige, unge Mand, hvorfor han indrettede sig eget Værksted i Algade og hermed Grunden til sin Eksistens som Snedkermester. Snedkeriet gik godt fremad, saaledet at Lovstrom efter nogle Aars Forløb kunde købe en Ejendom paa Algade, som han dog senere solgte, for derefter en Tid at have til Huse i et lejet Lokale, indtil han i 1910 byggede sin nuværende Ejendom med tilhørende Værksted i Valdemarsgade.

Parti af Privatboligen.

Tomater, Agurker og Blomster som Hortensia, og i Særdeleshed Specialiteten, forskellige Arter Begonia, hvoriblandt den mest kendte er den saakaldte Julebegonia „Eges Favorit“, der ikke alene har et stort Marked herhjemme, men ogsaa er blevet en meget betydelig Eksportvare til Sverrig og Norge. Paa Frilandsgartneriet dyrkes alle forskellige Grøntsager samt en betydelig Avl af Æbler, Pærer og Blomster, der afsættes herhjemme til Gros-sister i København.

Gartneriet, der ved flere Udstillinger i København har faaet tildelt Præmier for sine Begonia, er under Fritz Hansens dygtige Ledelse arbejdet frem til at være det største Blomstergartneri paa Sjælland udenfor København og Omegn

Det meste af Arealet ved Badstuestien og Karolinestien optages af Gartner Hansens Jorder.

H. J. HANSENS GARTNERI paa Valdemarsgade Nr. 43 er grundlagt 1871 af Gartner H. J. Hansen, der hovedsagelig drev Frøavl og blandet Gartneri. Sønnen, den nuværende Ejer af Gartneriet, Fritz Hansen, der i 1904 overtog Gartneriet, kastede sig straks over Dyrkning af Drivhus-

Fugleperspektiv over H. J. Hansens Handelsgartneri.

og beskæftiger nu 24 Personer. Gartneriet omfattede ved Fritz Hansens Overtagelse i 1904 ca. 9 Tdr. Land med nogle enkelte Drivhuse, medens det nu har et Areal paa 20 Tdr. Land, hvoraf 3 Tdr. Land dækkes af Mistbænke og 24 Drivhuse, saaledes at de øvrige 17 Tdr. Land er Frilandsgartneri, hvoraf 4 Tdr. Land er inddraget som Frugtplantage. Gartneriets smukke Privatbolig er opført af Grundlæggeren og er Vordingborg Bys første Villabebyggelse. Foruden nævnte hører til Gartneriet Blomsterforretningen paa Algade Nr. 50.

E. Hansen, Handelsgartner.

I den sydlige Del af Byens Gadenet, fra Algade ned mod Kirkeskoven, ligger Gaderne Klostergade, Heibergsvej, Margrethestien, Chr. Winthersvej, Skovvej og Goldschmidtsvej. Denne sidstnævnte ligger for største Delen paa den gamle

Præstegaards Jorder og er i det store og hele udstykket af afdøde Fr. Sandbæk og Adolph Petersen.

H. P. Hansens Automobilforretning.

H. P. HANSENS AUTOMOBILFORRETNING paa M. Goldschmidtsvej Nr. 8 er oprindelig grundlagt i 1910 som et Værksted for Reparation af Cykler. Senere, i 1919, begyndte H. P. Hansen at forhandle Biler fra Ford, og til dette Formaal blev der lejet et Par Udstillingslokaler

samt et Værksted i Algade. Herefter traadte Reparationerne af Cykler mere og mere i Baggrunden, indtil denne Afdeling i 1921 blev solgt til Cyklehandler E. Overgaard. I 1927 overgik Fordforhandlingen til Carl Bagger, og H. P. Hansen blev derefter Chevroletforhandler. I August 1925 blev de nuværende Udstillingslokaler paa M. Goldschmidtsvej opført, og Virksomheden blev samme Aar flyttet hertil. Lokalerne bestaar af Udstillingsvinduer, der er beliggende ud imod Vejen, og af Kontor og Lager. Værkstedet, der ligeledes findes her, er indrettet efter alle Nutidens Krav. Her forefindes bl. a. hydraulisk Presse-Maskine til Opretning af Krumtappe og Staalstænger, Centrifugalstøbe-Apparat (ca. 800 Omdrejninger pr.

Minut) er konstrueret af Sønnen, Værkfører Ernst Hansen. Desuden forefindes Smørehal med hydraulisk „Lift“, Garageanlæg, Smedie, Ladestation, Lakereri, Karetmager-værksted for Bygning af Karosserier, Vognhal og Vulkaniseringsanstalt, Maskine til Udboring af Cylindre og til Udboring af Hovedlejer m. m., og der er saaledes ikke den Reparation indenfor Automobilbranchen, man ikke kan paatage sig.

H. P. Hansen,
Automobilforhandler.

E. Hansen,
Værkfører.

Brandvæsenet paa Øvelse i 1912.

1. Underassistent og desuden 9 Mand. 2. Afdeling (Masnedssund-Afdelingen) der bestod af 1 Assistent, 1 Underassistent og 7 Mand. 3. Afdeling (Nyraad-Afdelingen), der bestod af 1 Assistent og 7 Mand. Kun de to førstnævnte Afdelingers Mandskab var uniformerede. Denne Ordning forblev som nævnt indtil 1934, da den nuværende Brandinspektør, Strarup, lod Korpsset omdanne saaledes, at det herefter kom til at bestaa af 1 Brandinspektør, 1 Assistent, 1 Sprojtøler og desuden 8 Mand.

Af Inventar raadede man til at begynde med kun over fire Haandsprojter, der kunde paahæftes almindelige Hestekoretøjer, samt en Del Redningsmateriel, der efter den Tids Forhold var rigtig gode. Nu er omtalte Sprojter erstattet med en Motorsprojte, der blev anskaffet den 31. Oktober 1931. Ligeledes er Redningsmateriellet fornyet o. s. v. Brandstationen, der nu er beliggende paa Kirketorvet, er opført i 1926, og havde før den Tid til Huse i „den gamle Vagt“, der nu gør Tjeneste som Rutebilstation.

Vordingborg Brandkorps i 1936.

Torvestræde og Kirkestræde fører fra Algade ned til den smukke og idylliske Kirketorvs Plads. Her ligger Dommerkontorerne, Lægebolig, Skole, Byens Administrationskontorer og Brandstationen.

VORDINGBORG BRANDVÆSEN, saaledes som den nuværende Ordning er, skriver sig fra 1934, da den nuværende Brandinspektør, E. S. Strarup, lod oprette det nuværende Brandkorps paa 11 Mand.

Indtil Aaret 1911 var Byens Brandvæsen ikke særlig velorganiseret. Det manglede ikke med Mandskab, thi paa daværende Tidspunkt havde man den Ordning, at der hvert Aar blev afholdt Session til Brandmandsetaten, og alle fuldmyndige Borgere havde Borgerpligt til at indtræde i Byens Brandvæsen.

I 1911 oprettedes der et fast Mandskab, bestaaende af følgende Afdelinger: 1. Afdeling (Vordingborg-Afdelingen), der talte 1 Assistent,

EDUARD SOPHUS STRARUP, Brandinspektør, er født den 2. April 1875 i Glumsø som Søn af Købmand V. Strarup og Hustru. Indeh. af Cykleforretningen i den gamle Bøieske Gaard paa Algade 51. Assistent i Vordingborg Brandvæsen fra 1911, Brandinspektør ved samme siden 1934.

E. S. Strarup, Brandinspektør.

Gift 1917 med Kristine Nielsen. Brandvæsen.

Vordingborg Brandkorps i 1912

ANDERS BALTZER NIELSEN, Sprøjtefører, er født den 28. Marts 1893 som Søn af Hans Peder Nielsen og Hustru. Ansat som Sprøjtefører ved Vordingborg Brandvæsen.

A. B. Nielsen, Sprøjtefører.

VORDINGBORG BØRNEASYL. Den 28. Oktober 1837 udgik Opfordring fra en mindre Kreds af Damer og Borgere i Vordingborg til at oprette et Asyl, i „hvilket mindre Born af ubemidlede Forældre i Vordingborg Købstad og paa dens Markjorder Dagen igennem kunde være under fornødent Tilsyn og beskæftiges paa en for deres Alder passende Maade, medens Forældrene maatte søge Fortjeneste ved Arbejde udenfor Hjemmet“. Paa et Møde i den latinske Solomitetssal den 22. Oktober samme Aar valgtes dets første

Bestyrelse, og Asylet fik Hendes kongelige Højhed, Prinsesse Wilhelmine Marie, til Protekttrice. Asylet begyndte sin Virksomhed i December 1837 i lejede Lokaler. Opsynet med Hjemmet var frivilligt og fordelt mellem en Kreds af Byens Damer, der skiftedes til at have den fornødne Opsigt med Bornene.

I 1843 købte Asylet den nuværende Ejendom i Torvestræde, Matr. Nr. 95. Bygningen blev derefter indrettet til Brug for Virksomheden; den

Asylet i Torvestræde.

Frokost i Haven bag Asylet.

nyder Understøttelse fra Staten, Kommunen, „Julestjernen“ og Vordingborg Taarnbosse samt Bidrag fra Medlemmer. Desuden oppebærer Asylet: 1) Renterne af „Det til Minde om Jagtjunker Johan Georg von Oxholm stiftede Legat til Fordel for SmaaBorn i Vordingborg“, 2) Renterne af „Købmand Fritz Christen Thomsen Ladhoffs og Hustru Johanne født Hansens Legat“.

Blandt Bestyrerinder ved Asylet i Tidens Lobkan nævnes: Madam Clausen fra 1837-60, Madam Thomsen fra 1860

87, Frk. Riis fra 1887-92, Madam Mangaard 1892, Frk. S. Obel til 1929, da hun blev afløst af den nuværende Bestyrerinde, Frk. Dorteia Marie Thygesen Rasmussen.

Bornene paa Udflugt.

VORDINGBORG KIRKE bestaar af et Hovedskib med to sideløbende Skibe samt Kor, Taarn, Vaabenhus og Sakristi. Det er en smuk gotisk Bygning, hvis Indre i det sidste Aar er restaureret, og ved hvilken Lejlighed der blev fremdraget flere smukke og velbevarede Kalkdekorationer. Hovedskibet krones af tre Hvælvingsslag, der bæres af slanke Søjler, som adskiller Hovedskibet fra Sideskibene, der deles i fire Hvælvingsslag. Øverst i Hovedskibet er der anbragt en Del smukke, romanske Arkader, og paa Søjlerne ind mod Hovedskibet ses en Række smukt udførte Epitafier fra det 17. og 18. Aarhundrede. Koret adskilles fra Skibet ved et sentmiddelalderligt Træværk, der er meget smukt udskaaret. Det er morsomt at betragte disse Udskaeringer nøjere, thi ved første Øjekast ligner de Fantasi-blomster, men i Virkeligheden forestiller de et Væld af forskellige Ansigtformer. Altertavlen er et pragtfuldt Billedskærerarbejde; dens fire Hovedfigurer gengiver Apostlene Matthæus, Markus, Lukas og Johannes. Midterfeltet forestiller Nadveren. Prædikestolen, der hidrører fra det 16. Aarhundrede, er ligeledes smukt udført Billedskærerarbejde. I Koret henstaar flere smukke, aldgamle Ligsten, der er optaget af Korets

og Skibets Gulv. I Vaabenhuset og udenfor Kirken findes ligeledes enkelte Lagsten. I Sideskibet ses nogle middelalderlige Stolestader med adelige Vaaben samt en katolsk Altertavle, der antagelig stammer fra et af de mange Sidealtre, der forhen fandtes i Kirken. Kirkens Restaurering afsluttedes i 1934, og samtidig hermed fik Kirken sit nuværende smukke Inventar.

Fra Kirken fører en Trappe ned til Stien mod Kirkeskoven, der er Borgernes Sommerudflugtssted.

KIRKESKOVSPAVILLONEN i Vordingborg Kirkeskov er, saaledes som vi nu ser den, af ret ny Dato, men allerede i gamle Dage var det en yndet Udflugt for Byens Borgerskab og Ungdom at tage ud til Kirkeskoven for at drikke sin Kaffe i det lille Skovløberhus, som nu benyttes til Gartnerbolig. Saa vidt man ved, tilhorte Grunden, hvor den nuværende Pavillon ligger, og Skoven

Kirkeskovspavillonen.

den kendte Storkøbmand Staal, der senere solgte Jorden til Vordingborg Kommune, som lod opføre den nuværende Pavillon, der igennem Tiderne har gennemgaaet ret store Ombygninger og Udvidelser. Kirkeskovspavillonen har foruden de store Selskabslokaler en Del mindre Klublokaler, Spisestuer samt privat Bolig for Direktøren.

I Skoven ved Pavillonen er der en særdeles udmærket Terrasse samt Musiktribune, hvor Kommunen om Sommeren lader afholde store Koncerter; disse samler hver Sommer mange Mennesker.

Pavillonens nuværende Direktør er Niels Jørgen Jeppesen, der overtog den i 1925.

N. J. Jeppesen, Direktør.

Kirkeskoven ved Foraarstid.

Den her omtalte Bydel afskæres fra de historiske Slotsruiner ved Færgegaardsvej, der løber fra Slotstorvet til Masnedsund. Paa Slotstorvet ligger Byens Raadhus, der er opført i Aarene 1843-45 af daværende Byfoged, Justitsraad Oxenbøll, efter Tegning af Arkitekt P. Kornerup. Bygningen er i to Stokværk, og den tilbyggedes i 1896 en Sidefløj, der indeholder

Arrester. Under selve Slotstorvet blev der i 1923 foretaget Udgravninger af den her liggende Kirke og Dele af det kongelige Slot. Om selve de store Slotsruiner og disses Historie henviser vi til den byhistoriske Afhandling. I de gamle Kavallerfløje, der endnu staar ved Ruinerne, er der indrettet et Musæum.

J. V. Bahlsted,
Formand.

SYDSJÆLLANDS MUSÆUM er en selvejende Institution, bestaaende af en Musæumsforening, af hvis Medlemmer Bestyrelsen vælges, og denne staar derefter som ansvarshavende overfor hele Musæets Administration. Saaledes er det nu, men Tanken om Oprettelse af et Musæum i Vordingborg blev i sin Tid bragt frem af Bestyrelsen for Vordingborg Turistforening, der i et Møde den 3. November 1915 vedtog at sætte Sagen paa Dagsordenen for en Generalforsamling, som Turistforeningen afholdt den 15. Marts 1916. Her blev der nedsat et Udvalg, der igen holdt Møde den 22. Marts. Paa dette Møde blev til Omegnens Befolkning udfærdiget en Henvendelse, der i smukke Ord fremhævede et kulturhistorisk Musæums Betydning i denne

minderige By og navnlig fremhævede det berettigede i, at Musæets Beliggenhed blev paa selve Ruinterrænet, der i sig selv er en storslaet Musæumsattraktion, som igennem sine Minder fra Danmarks Stortid altid maner Sindet til Eftertanke.

Det blev paa samme Møde vedtaget at henvende sig til en Række interesserede Mænd i de forskellige nærliggende Sogne, der som Repræsentanter for Musæumstanken skulde tale Sagen hos Befolkningen og dernæst foretage en Indsamling, der skulde anvendes til Musæets Start. Ialt valgtes 82 Repræsentanter. Paa et stiftende Møde, der afholdtes den 17. Maj 1915, valgtes en foreløbig Bestyrelse, der kom til at bestaa af følgende Mænd i By og paa Land: Seminarieforstander Th. Halse, Vordingborg (Formand), Læge Strohberg, Vordingborg, Lærer Viggo Danø, Vordingborg, fhv. Bankdirektør Fugl, Vordingborg, Sognefoged og Gaardejer M. A. Madsen, Nedervindinge, Gaardejer P. Larsen, Østergaard, Ørsløv, Højskoleforstander Moritz Madsen, Brøderup, Konsulent Pfaff, Kong, Gaardejer N. P. Madsen, Faarup, og Gaardejer J. Madsen, Baarse.

Da man altsaa straks indsaa, at det ikke alene musæumsmaassigt, men ogsaa rent økonomisk set var af stor Betydning, at Musæet fik sin Beliggenhed paa Slotsruinen, blev ved Forhandling med Kommunen en gammel Bindingsværksbygning overdraget Musæumsbestyrelsen, og derefter under ret store Omkostninger istandsat og indrettet til sit fremtidige Brug.

Musæumstingene, der i stort Tal blev købt og skænket til Musæet, begyndte at strømme ind, saaledes at en Aabning snart kunde finde Sted. I Løbet af Sommeren blev afholdt en kulturhistorisk Udstilling, hvor man fik en Oversigt over det store Antal Sager af forskellig Art, der senere skulde indgaa i Musæet. Næste Aar paa Valdemarsdagen (15. Juni 1916) aabnedes det, og allerede den første Dag kunde opvise stort Besøg, idet der var solgt 301 Billetter til Voksne og 82 til Børn. Musæet voksede derefter støt gennem Aarene med stadig stigende Besøg, der først i de senere Aar igen er smaat aftagende, og man tør vel her henvise til det i Almindelighed dalende Besøg paa næsten alle Steder, hvor Entre tages, og som ikke byder paa Dans og anden Lystighed.

Efter at der igennem Aarene i de skiftende Bestyrelser ogsaa var valgt Medlemmer, der ikke stod i Turistforeningen, enedes man om at danne en bedre økonomisk Basis for Musæet og at oprette den førnævnte Musæumsforening, hvis Medlemmer betalte et aarligt Kontingent paa 2 Kr., mod at der udstedtes et Adgangskort for vedkommende med Familie til Musæet. Denne Musæumsforening har nu bestaaet i 8 Aar, og Musæet ledes nu af et Forretningsudvalg paa 4 Medlemmer, valgt af Bestyrelsen og bestaaende af følgende: Stationsforstander Petersen,

Vordingborg, Lærer P. A. Klein (Sekretær), Repræsentant H. Marchmann (Kasserer) og endelig Togfører J. V. Bahlsted (Formand for Musæet og Leder af det daglige Arbejde).

Naar Bestyrelsen nu ser Fremtiden i Møde, saa er Blikket vendt mod store Opgaver. Musæumsbygningen er ikke alene nu alt for lille paa Grund af den store Mængde enkelte Ting og hele Samlinger, som Musæet i de sidste Aar har modtaget, men ogsaa fordi Musæet er meget skrøbeligt bygningsmæssigt set og vanskeligt og dyrt at vedligeholde. Det er derfor nødvendigt snart at skaffe Musæet en mere værdig Ramme om de smukke Samlinger, saaledes at de paa en mere forsvarlig Maade kan præpareres og bevares for kommende Slægter. Musæumsledelsen vover derfor at sætte sin Lid til den historiske Sans, der i vore Dage lever i Befolkningen og den Forstaaelse, som et stigende Besøg i Musæet tilkender, og haaber, at der kan skaffes Midler til en Omordning og Fornyelse af hele Musæet, helst med Indflytning i en ny og bedre Ejendom, hvortil Planer allerede er udført. Idet man saaledes ser Fremtiden i Møde med de bedste Forhaabninger, skal disse Linier ikke slutes uden en Tak til de Mænd, der i sin Tid gik i Spidsen for Musæets Oprettelse og kæmpede sig igennem de første Vanskeligheder. Af disse kunde nævnes mange, men en maa ikke glemmes, Seminarieforsøger Th. Halse, Musæets mangeaarige Formand.

Vi fortsætter nu Turen ad Algade og kommer til Københavnsvej, hvor der i de senere Tider er opstaaet flere Virksomheder.

JERN- OG PRODUKT-FORRETNINGEN paa Københavnsvej Nr. 9 er grundlagt i 1928 af Karl Christian Hansen, der opkøber Klude, Ben, Jern, Metaller, Gummi, Hestehaar, Maskinanlæg og gamle Automobile, som sælges igen til Grossister, efter at der er foretaget et omfattende Sorteringsarbejde.

Fra Jern- og Produktforretningen paa Københavnsvej.

*Johannes Nielsen,
Direktør.*

TEKNISK LÆDERVAREFABRIK paa Københavnsvej Nr. 29 er oprindelig grundlagt i Næstved i 1914 af Gunnar Rasmussen, der i 1924 solgte Virksomheden til Johs. Nielsen, som lod den flytte til Badstuegade i Vordingborg, hvor han lejede nogle Lokaler hos Garvermester P. Knudsen, og her havde Firmaet til Huse indtil 1928, da Garveriet nedbrændte. Virksomheden blev saa flyttet til den nuværende Adresse paa Københavnsvej 29.

*Chr. Hansen,
Direktør.*

Interior fra Teknisk Afdeling.

paa 1. Sal, er overtaget af Johs. Nielsen, som beskæftiger 14 Arbejdere. I den tekniske Afdeling fremstilles: Pumpemanchetter, Hjerteklapper, Hatmanchetter, U-Manchetter, Jerkinsringe, Membraner, Klingrifpakninger, Akselringe, Læderpakninger, Capflinnings, Unionspakninger og Gummipakninger, Flitpakninger, Vandhanepakninger, Benzinrørspakninger, Cyklepumpelæder, Primuspumpelæder, Idealpakninger m. m. I Portefeuilleafdelingen fremstilles alt indenfor Læderbinding, saasom: Portemonnæer, Tegnebøger, Dametasker, Lynlaastasker, Skuldertasker, Skolemapper, Dokumentmapper, Penaletuier, Rejseremme,

Interior fra Portefeuille-Afdelingen.

Sportsbæltter, Militærremme, Korttasker, Jagttasker, Geværremme, Hundepiske, Hundeseler, Hundehalsbaand m. v.

Skovlunds Maskinfabrik.

SKOVLUNDS MASKINFABRIK, beliggende paa Københavnsvej Nr. 33, er oprindelig grundlagt i Masnedsund i 1923 af Fabrikant Axel Ivar Skovlund, der i 1928 lod Virksomheden flytte til Vordingborg, hvor man lejede nogle Lokaler i Badstuegade. Her havde man til Huse indtil

1930, da man flyttede til den nuværende Adresse, Københavnsvej 33. Her opførtes i 1934 den nuværende Fabriksbygning hvor der udføres alle Maskinreparationer, Rørarbejder, Varmeanlæg, Pladearbejder, Autogensvejsning, Transmissionsanlæg m. m.

A. I. Skovlund,
Fabrikant.

P. KNUDSEN & SØNS GARVERI, der nu er beliggende paa Københavnsvej, er oprindelig grundlagt i 1843 af Garverimester Martin v. Halle, der samme Aar købte en af Byens gamle Købmandsgaarde, nemlig den, der gennem Hundrede Aar havde været beboet

Den gamle Fabrik.

af den rige, kendte Købmandsfamilie Staal. Gaarden, der laa paa det nuværende Hjørne af Algade og Badstuestræde, lod Halle indrette til Garveri. Efter v. Halles Død blev Gaarden i 1859 købt af Garver Peter Knudsen, der lod Garveriet føre videre i de gode, gamle Spor. Han lod i 1868 opføre en ny Garveribygning.

Denne blev dog ved en Ildebrand, der den 8. Juli 1888 hæragede det gamle Garveri, ogsaa ødelagt. Man lod i Løbet af kort Tid en ny og mere tidssvarende Bygning opføre. Indehaverens Søn, H. Knudsen, der var udlært som Garver, blev i 1894 optaget i Firmaet, der nu kom til at hedde P. Knudsen & Søn. Efter Peter Knudsens Død i 1911 blev nævnte H. Knudsen Eneindehaver af Garveriet. Han drev det indtil 1923, da

H. Knudsen,
fhy. Indehaver.

P. Knudsen jun.,
nuv. Indehaver.

hans Søn, P. Knudsen jun., overtog Virksomheden. Den 13. Februar 1929 hjem-søgtes Garveriet paany af en Ildebrand, hvorved alle Bygningerne nedbrændte. Peter Knudsen lod da den nuværende Fabriksbygning paa Københavnsvej opføre,

Den nye Fabrik

hvor Firmaet siden da har haft til Huse. I 1934 lod Peter Knudsen jun. til Forædling af de ringere Dele af Huderne (Affaldet) indføre en ny Afdeling for Garvning af dette Læder til farvet Kuffert- og Taskelæder. Ligeledes blev i Januar 1935 opført en ny Bygning, hvortil Chromgarveriet er flyttet, saaledes at Fabrika-tionen af dette Læder ikke mere forarbejdes sammen med de øvrige Sorter Læder, hvilket har vist sig at være heldigere for denne Lædersorts rationelle Behandling.

Byens sydøstlige Del er den gamle Havnebebyggelse med de morsomme, gamle Stræder, hvoraf særlig Riddergade skal fremhæves. Denne fører i Trappe-form ned til den lille Fiskerihavn. Her ligger Kallehavebanens Endestation, og ved Havnen ligger Byens Sejl- og Roklub. Havnevej fører ned til Masnedsund, men vi gaar tilbage til Slotstorvet og ad Færgegaardsvej mod Masnedsund. Paa Lindevej, der er en Sidevej, ligger Vordingborg Børnehjem.

Børnehjemmet paa Lindevej.

VORDINGBORG BØRNE-HJEM blev stiftet i 1913 af daværende Sognepræst for Vordingborg Menighed, An-ders Munk og Hustru. I 1915 opnaaedes Statsanerkendelse for Hjemmet, der har Ret til en Belægning af 18 Børn indtil den skolepligtige Alder. Hjemmet har nu i en Aar-række været etableret paa Lindevej i en under Vording-

borg Byraads Administration
hørende Villa med stor Have.

Hjemmet er en selvejende
Institution, der ledes af en
Bestyrelse, men hvis daglige
Drift forestaas af en For-
standerinde, der siden 1917
har været Froken Astrid
Elisabeth Møller.

*En Del af Børnene
udenfor Huset.*

CHRISTEN STAMPE SCHOW'S OG MARIE MAGDALENE SCHOW,
FODT AARSLEFF'S, ENKESTIFTELSE er oprettet ved kgl. Fundats af 28. De-
cember 1894 af tidligere Apoteker i Vordingborg, Schow og Hustru. Stiftelsen ejer
en Ejendom paa Lindevej og en Kapital paa 20,000 Kr. Stiftelsen er bestemt til
Fribolig for en bestemt Kreds af Testators Slægt og Venner, for efter deres Død
at overgaa til Vordingborg Købstad til Anvendelse i lignende Øjemed.

Paa selve Færgegaardsvej ligger de kommunale Værker.

Gasværket i Vordingborg anlagdes i 1866, og det forsyner Vordingborg, Mas-
nedsund og Oringe Sindssygeanstalt. Siden Anlæggelsen er det udvidet adskillige
Gange. Vandværket anlagdes i 1910 og kostede ca. 725,000 Kr. Elektricitetsværket
ligger i Forbindelse med Gasværket.

Vordingborg Husmoderskole.

VORDINGBORG
HUSMODERSKOLE, der er beliggende paa Færgegaardsvej, er op-
rettet i 1904 i Tomrer-
mester Christiansens
Villa, der var indrettet
til 12 Elever, men allerede
første Sommer kneb det
med Pladsen, saa efter
tre Aars Forløb kunde
Frk. Grymer med god
Samvittighed bygge den
nye Skole.

Bygningen er opført
i den rene Palæstil og
er er den Dag i Dag en
Pryd for Byen. Der er
25 Værelser, der alle

ligger mod Øst og Vest. Spisestuen, som er holdt i gammel, nordisk Stil med Bjælkeloft og udskaarne Bjælkehoveder, er et ualmindeligt smukt Rum, dertil kommer den smagfulde Dagligstue, der er i Empirestil, samt Forstanderindens hyggelige Værelse. Køkkenet er selvfølgelig stort og lyst og meget praktisk indrettet. Der er Viktualiekælder, Frugt-, Brændsels- og Rullekælder under Huset. I Gaarden ligger det smukke Vaskehus. Alle Elevværelserne ligger paa 1. og 2. Sal. Der findes ogsaa Badeværelser, Dagligstue og Læsestue. Tillige er der indlagt Centralvarme overalt, og Skolen er nu fuldt ud moderne indrettet. Skolens Opgave er ikke alene at uddanne Eleverne i Madlavning, men ogsaa i al anden praktisk Husgerning saasom: Rengøring, Indretning og Vedligeholdelse af Hjemmet, Vask, Kjole- og Linnedsyning og Barnepleje samt Vinlægning. Teoriundervisningen omfatter Ernæringsfysiologi, Kostberegning, Samaritergerning og Samfundslære. Skolen er udvidet med elektrisk Køkken, hvor Eleverne, efter at have lagt Middagsplan og Budget, selvstændig faar Lov at købe ind og føre en mindre Husholdning.

Valborg Olsen,
Forstanderinde.

I April 1929 overtog Frk. Valborg Olsen Skolen efter Frk. D. Grymer.

VALBORG OLSEN, Forstanderinde, er født den 31. December 1893 paa Egelund ved Birket som Datter af Proprietær I. A. Olsen og Hustru Anna, født Rasmussen. Realeksamen 1911, Lærerindeeksamen fra den Suhrske Husmoderskoles Lærerindeseminarium 1920, Lærerinde ved Kostskolen paa den Suhiske Husmoderskole fra 1920-21, Lærerinde paa Vældegaard Husmoderskole fra 1921-28. Overtog i 1929 Vordingborg Husmoderskole.

FÆRGEGAARDSVEJENS AUTO- & MOTORVÆRKSTED paa Færgaardsvej Nr. 47 er oprindelig grundlagt i Lundby i 1927 af Mekaniker Nis Jørgen Hesselberg, der i 1931 lod Forretningen flytte til Masnedsund, hvor han lejede de nuværende Lokaler paa Færgaardsvej 47.

Forretningen udfører alt Reparationsarbejde af Motorer. Desuden føres der Forhandling af Motorcyklen „Triumph“ m. m.

Andels-Svineslagteriet i Masnedsund er blandt de store Virksomheder, der ligger i og ved Masnedsund. Det aabnedes for Driften i 1889. Slagteriet har haft stor Udvikling gennem Tiden. I de sidste 5 Maaneder af 1889 blev der slagtet 4753 Svin. I 1931 var Antallet steget til 144,189 Stkr. Slagteriets nuværende Direktør er Julius Andersen, Overdyrlæge er H. C. Lund og 1. Reservedyrlæge er Aage W. Petersen.

Færgaardsvejens Auto- og Motorværksted.

I Aaret 1931 opførtes med store Omkostninger et højt moderne Fedtraffinaderi: „Danske Andelsslagteriers Fedtraffinaderier“. Opførelsen blev ledet af Ingeniør, cand. polyt. Møller Nielsen, der senere blev antaget som Direktør, da Fedtraffinaderiet kom i Gang.

H. Chr. Lund,
Overdyrlæge.

HANS CHRISTIAN CARL LUND, Overdyrlæge, er født den 5 August 1871 som Søn af Lærer Alfred Valdemar Lund og Hustru Rosalie Dorthea, f. Størck. Gift 1900 med Anny Sophie Hansen. Dyr lægeeksamen 1896. Nedsat sig som praktiserende Dyr læge i Vordingborg 1899. Dyr læge ved Masnedsund Svineslagteri 1903, Overdyrlæge ved sammesiden Stadskontrollens Indførelse, Dyr læge ved den offentlige Kødkontrol fra 1903-33.

Aage W. Pedersen,
Dyr læge.

AAGE WILLIAM PEDERSEN, Dyr læge, er født den 15. Juli 1898 som Søn af Gaardejer Anders Nielsen Pedersen og Hustru Thora, født Villumsen. Gift 1928 med Astrid Bugge Lund.

Dyr lægeeksamen 1926. Ansat som 1. Reservedyrlæge ved Masnedsund Svineslagteri 1927.

MASNEDSUND BRØD-FABRIK ved H. F. Rasmussen, Købmagergade Nr. 10, Masnedsund, er antagelig grundlagt i Slutningen af Halvfemserne af Bagermester Vivild, der drev Fabriken i ca. en Snes Aar, hvorefter den i de kommende 8 Aar to Gange skiftede Ejer, indtil den d. 1. Oktober 1928 blev overtaget af den nuværende Ejer, H. F. Rasmussen, der senere ombyggede og udvidede Bageriet med moderne Ælte- og Røremaskiner samt udstyrede Bageriet med to moderne, dobbelte Bageovne o. s. v. Rasmussen har i Aarenes Lob hævet Virksomheden op til en efter Byens Størrelse meget betydelig Forretning, saaledes at han nu beskæftiger 7 Svende, 4 Kuske og 1 Ekspeditrice.

Masnedsund Brødfabrik.

For et Par Aar siden købte Indehaveren Ørslev Bageri, som han kort Tid efter nedlagde for at slaa det sammen med Brødfabriken i Masnedsund.

I. Petersen,
Forstanderinde.

HVILEHJEMMET „BETHANIA“ paa Orevvej Nr. 33 i Masnedsund er opført i Aaret 1900 af Cond. Mynster (af den kendte Præsteslægt) som et Hvile- og Rekreationshjem, og sammen med sin Hustru ledede han Hjemmet indtil Illustruens Død i 1904. Mynster solgte derefter Hjemmet til Snedker P. Højen og Hustru, der var født Petersen. Straks efter Over-

Hvilehjemmet »Bethania«.

tagelsen blev Hjemmet udvidet ved, at man tilbyggede 1ste Salen. I 1916 trak Højen og Hustru sig tilbage efter at have ført „Bethania“ frem til en kendt og anset Institution. De solgte Hvilehjemmet til Fru Højens Broder, H. P. Petersen, der i Højens Tid havde været Forpagter af de til Ejendommen hørende 10 Tdr. Land Jord. Ægteparret Petersen førte Hjemmet videre i samme Aand som tidligere indtil H. P. Petersens Død i 1922, hvorefter Enken overtog

Ledelsen, indtil hun omkring 1924 solgte Ejendommen til Haslev Højspændingsværk, og Hjemmet udlejedes til en Søster af Fru Højen, nemlig Frk. A. F. Petersen, der dog kort Tid efter maatte trække sig tilbage paa Grund af Sygdom. Overlæge Helweg fra Oringe lejede nu Ejendommen og omdannede den til et Rekreativshjem under Navn „Brinken“, hvis daglige Ledelse blev lagt i Hænderne paa Fru Installator Clausen, Vordingborg. Da Overlægen i 1930 flyttede Rekreativshjemmet andetsteds hen, lejede Frk. Ingeborg Petersen Ejendommen og gav den det gamle Navn, Hvilehjemmet „Bethania“, som det bærer endnu.

Frk. Petersen, der er født den 12. December 1905, er en Datter af Hjemmets tidligere Ejere, Hr. og Fru Petersen, og har saaledes tilbragt en Del af sin Barndom og sin Ungdom indenfor Hvilehjemmet „Bethania“'s Mure.

„STJERNEN“'s DEPOT, der er beliggende paa Købmagergade Nr. 27 i Madsund, er grundlagt i 1926 af Brygger Axel Drejer, der den 1. Oktober 1926 sluttede Overenskomst med Bryggeriet „Stjernen“ om Forhandling af dets Produkter. Drejer ophørte derefter Brygning af Øl selv og fik Forhandling af Hvidtøl fra Viemose Bryggeri, der hurtig vandt Yndest hos Publikum.

*A. Drejer,
Depotindehaver.*

»Stjernen«s Depot paa Købmagergade.

ALFRED POULSENS GARTNERI, der er beliggende paa Badevej i Masned-sund, er grundlagt i 1897 af Gartner Julius Larsen, der hovedsagelig drev det som Havebrug samt med en Del Frugtavl. I Oktober 1923 afstod Larsen Gartneriet til den nuværende Indehaver, Alfred Poulsen, der straks ved Overtagelsen lod en Del Drivhuse opføre samt lod Jordtilliggendet, der var paa en Td. Land, udvide med en Td. Land til. Foruden Frilandsdyrkning dyrkes der talrige Blomstersorter i Drivhusene.

CHR. MEILSØE'S KOLONIAL- & SKIBSPROVIANTERINGSFORRETNING, der har til Huse i den ved Hotel Masned-sund beliggende Ejendom, er grundlagt ca. 1880 af Købmand Hans Nielsen og senere fortsat af Købmand A. P. Larsen, indtil Købmand Chr. Meilsøe overtog den i 1923. Forretningen fører alt indenfor Kolonial og Skibsproviantering m. m.

Chr. Meilsøe's Kolonial- og Skibsprovianteringsforretning.

Chr. Meilsøe, Købmand.

AUT. GAS- & VANDMESTER THV. PEDERSENS FORRETNING paa Volmersgade Nr. 28 i Masned-sund er grundlagt i 1925 af nævnte Thv. Pedersen, der her aabnede den nuværende Forretning med Salg af Glas, Porcelæn og Køkkenudstyr. Efter at Indehaveren havde faaet Autorisation, har Firmaet udført flere store Arbejder, saasom Gas-, Vand- og Blikkenslagerarbejdet

ved den kommunale Ejendom „Enggaarden“ i Masned-sund samt Blikkenslager- og Sanitetsarbejdet ved Fedtraffinarieret i Masned-sund etc.

Virksomheden, der nu beskæftiger fire Personer, gennemgik i Foraaret 1935 en stor Udvidelse, hvor bl. a. en ny Værkstedbygning blev opført.

Thv. Pedersens Forretning.

N. H. HANSENS SKOTØJSFORRETNING, der er beliggende paa Købmagergade 15 i Masnedssund, er grundlagt i 1908 af den nuværende Indehaver, Niels Henrik Hansen, der her aabnede Byens eneste Skotøjsudsalg samt Værksted for Reparation af Fødtøj.

N. H. Hansens Skotøjsforretning.

SYDSJÆLLANDS REGNSKABSUREAU & REVISIONSKONTOR, beliggende Volmersgade Nr. 14 i Masnedssund, er oprettet i 1932 af Revisor Aksel Thorvald Jensen. Bureauet paatager sig Regnskabsføring, Revisionsarbejde, Skattesager, Maskinskrivning, Duplikeringsarbejder etc.

*A. Thorv. Jensen,
Revisor.*

Sydsjællands Regnskabsbureau og Revisionskontor.

MØBEL-, BYGNINGS- OG INVENTAR-SNEDKERIET, der er beliggende i Volmersgade Nr. 3 i Masnedssund, er grundlagt i 1925 af Snedkermester Edvard Baggersted, der lod opføre den nuværende Værkstedbygning paa Volmersgade 3. Af Arbejder, Firmaet har udført, kan nævnes: Snedkerarbejdet paa Administrationsbygningen i Vordingborg, Snedkerarbejdet ved Købmand Hhelders nyopførte Ejendom, opført Barakkerne og udført Inventaret til Marketenderiet ved Storstrømsbroen for Firmaet Christiani og Nielsen samt en Del Arbejder for det engelske Firma ved Storstrømsbroen, Dormann Long & Co., Bolværksarbejdet for Dampskibsselskabet Rødbyhavn, det nye Inventar til den kommunale Skole i Masnedssund og en Del Reparationsarbejder for D. S. B.s r. Distrikt m. m.

CEMENTVAREFABRIKEN „GODTHAAB“, der er beliggende i Masnedsund paa Volmersgade Nr. 30, er grundlagt omkring Aaret 1895 af

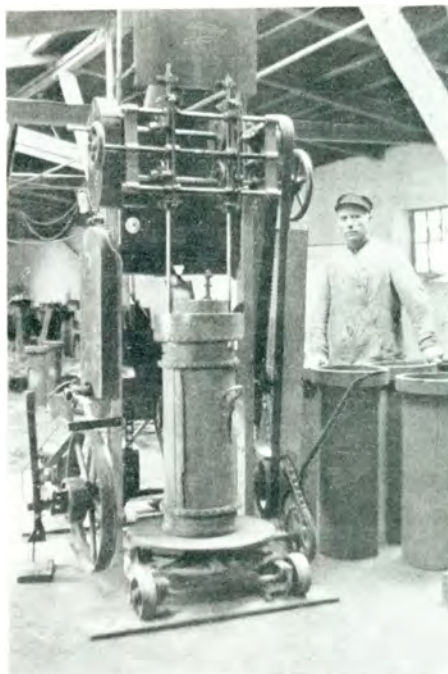

C. V. Sennels.
Købmand.

grundlagt omkring Aaret 1895 af Konsul Sti T. Bruun, der ejede Fabriken, indtil den i 1916 blev overtaget af et Interessentskab, bestaaende af Købmand C. V. Sennels, Muremester C. Sørensen og Muremester C. V. Gregersen. Sennels overtog straks Ledelsen af Fabriken, og Sørensen

traadte samtidig ind som Cementstøber. Fabriken, der nu beskæftiger indtil 5 Mand, fremstiller alt indenfor Cementbranchen m. m.

Mod Vest fører Vejen ud til det smukke, gamle Herresæde Rosenfeldt, forbi Vordingborg Seminarium.

Interiør fra Cementvarefabriken.

OLE HANSENS TØMRERVÆRKSTED paa Næstvedvej Nr. 11 er grundlagt i 1925 under beskedne Forhold i et lille Værksted paa Algade Nr. 23, hvor det havde til Huse indtil 1928, da man paa Grund af Pladsmangel maatte flytte det til den nuværende Adresse paa Næstvedvej, hvor nu er indrettet et tidssvarende Tømrerværksted. Af Tømrerarbejder, som Ole Hansen igennem Tiderne har udført, kan bl. a. nævnes: Vordingborg Landsogns Alderdomshjem, Transformatorstationen ved Ørslev, Tømrerarbejdet ved det nye Gasværk og Udvidelsen af Vandværket i Vordingborg, Pumpestationen i Kong Mose, Kontor og Værkstedsbygningerne ved Storstrømsbroen m. m.

Ole Hansens Tømrerværksted.

VORDINGBORG SEMINARIUM oprettedes i Aaret 1882 af Lærer H. Mathiessen, og den første Undervisning foregik i Realskolen. I Aaret 1890 blev Mathiessen udnævnt til Skoleinspektør i Nakskov, og han solgte da Seminariet til Translator Torsleff, der indrettede Skolelokaler i sin Bolig paa Kirketorvet, indtil han fik Lokaler i den nyopførte Teknisk Skole. Den 17. August 1895 døde Torsleff, og d'Herrer cand. phil.

Anders Munk og Th. Halse overtog Seminariet, der stadig havde til Huse i den tekniske Skole, og samme Aar opførtes der et Gymnastikhus.

Ønsket om en tidssvarende Seminariebygning var nu, efter at Elevantallet var vokset til over 100, stærkt paakrævet, og ved Forhandlinger med Vordingborg Byraad lykkedes det at faa skænket en Grund og at faa Garanti for et Byggelaan. Man opførte da i 1906 Seminariets egen Bygning efter Tegning af Arkitekt K. Køster, og Bygningen indviedes i Sommeren 1907.

Seminariet havde siden 1895 benyttet Masnedsund Kommuneskole som Øvelses-skole, men der var den store Mangel ved denne Ordning, at Skolen og Seminariet laa for langt fra hinanden. I 1926 paabegyndte man da Opførelsen af en Øvelses-skole, som man lod bygge af samme Arkitekt som Seminariet. Den ministerielle Vurdering af 1928 fastsætter Seminariet til 396,000 Kr. Efter Anders Munks Død blev Th. Halse Eneleder af Seminariet. Th. Halse fratræder nu Stillingen som Leder, og Seminariet overgaar til Kommunen.

VORDINGBORG HAANDVÆRKERFORENING er stiftet den 29. Januar 1866 paa Initiativ af Malermester Klindt og Tobaksfabrikant Krieger. Den 13. Marts 1867 optoges Lotterisagen, og 1871 indgik Foreningen under Dansk Vare- og Industrielotteri. I 1905 oprettedes et Byggefond, og man købte i 1909 en Grund for 2268 Kr., men solgte denne igen i 1922 og erhvervede den Grund paa Kasernevej, hvor Foreningens Stiftelse ligger. I denne Stiftelse er der Fribolig til 12 Personer. Foreningens nuværende Formand er Blikkenslagermester Th. Feldthausen.

VORDINGBORG HANDELSSTANDSFORENING er stiftet den 30. Januar 1856, og dens Formaal er at varetage Handelsstandens Interesser. Foreningens første Formand var C. J. Schou. Nuværende Formand er Købmand M. Christensen.

SELSKABET DE DANSKE FORSVARSBRØDRE FOR VORDINGBORG OG OMEGN er stiftet den 24. Marts 1878 paa et Møde paa Hotel „Valdemar“, og som Formand blev valgt Købmand F. Grees. Selskabet har til Helhed de samme Vedtægter og Formaal som Landets øvrige Forsvarsbrødre-Selskaber: at virke som en selskabelig og understøttende Forening samt at bevare og videreføre den nationale Følelse for vort Land.

Selskabet, der nu raader over en Formue paa ca. 6000 Kr., har følgende Bestyrelse: Købmand Magnus Madsen (Formand), L. D. Petersen (Næstformand), Cigarhandler J. C.

Andersen, Husejer H. C. Hansen, Lærer E. Larsen, Over-officiant A. Petersson, Portør A. Christensen og Togfører Larsen.

BEVÆRTERFORENINGEN FOR VORDINGBORG OG OMEGN er stiftet den 11. September 1883. Dens Formaal er at arbejde for Sammenslutning indenfor Fagets Næringsdrivende, at støtte gamle og trængende Medlemmer samt dissas Enker. Foreningen staar under Centralforeningen af Restauratører, Hotelvært- og Beværterforeningen i Danmark. Blandt Foreningens

Magnus Madsen,
Formand.

J. Petersen, Restauratør.

Stiftere maa nævnes Hotelejer Tange og Hotelejer Mickelsen samt Brygger Madsen og Fr. Pedersen Sandbech.

I Aaret 1901 opførte Foreningen sin egen Stiftelse, som kostede ca. 11,000 Kr. Stiftelsen, der er beliggende paa Hjørnet af Karolinegangen (Matr. Nr. 17 a) og Vordingborg Markjorder har seks Friboliger, hvoraf kun de to er taget i Brug; de fire tiloversblevne er lejet ud. Foreningens Formue andrager inclusive Legater ca. 21,000

Kr. Den nuværende Bestyrelse bestaar af følgende: Restauratør Jens Petersen (Formand), Restauratør Emil Hansen (Næstformand) og Konditor Villh. Jensen (Kasserer).

Beværterforeningens Stiftelse.

*J. Chr. Andersen,
Formand.*

VENSTRES VÆLGERFORENING FOR VORDINGBORG er stiftet i Aaret 1886 under Navnet „Grundlovsværneforeningen“, hvilket den hed indtil Aaret 1916, da den fik det nuværende Navn.

Foreningens Formaal er at virke for en liberal, frisindet Samfundsopfattelse, at yde økonomisk Støtte i Agitationen for en saadan, særlig forud for kommunale Valg samt Rigsdagsvalg.

Blandt de Mænd, der gennem en lang Aarrække har haft Sæde i Foreningens Bestyrelse, kan nævnes Redaktør Andersen, Vordingborg Dagblad. Redaktør Andersen, der har repræsenteret Venstre i 32 Aar i Byraadet, har i en lang Aarrække været Formand for Foreningen. Han afløstes i 1921 af Styrmand

Strand, der ved sin Afrejse fra Vordingborg i 1932 afløstes af den nuværende Formand, Tobakshandler, Løjtnant J. Chr. Andersen, Vordingborg.

Hr. Andersen er tillige Formand for Vordingborg Skyttekreds, Formand for Vordingborg Cigarhandlerforening og i Bestyrelsen for Danske Forsvarsbrødre for Vordingborg og Omegn.

VENSTRES UNGDOM I SYDSJÆLLAND er stiftet den 18. Juni 1913 med Lærer Nielsen, Snesere, som Formand.

Foreningens Formaal er at samle al frisindet Ungdom for gennem Møder og Studiekredse at oplyse denne om sociale og politiske Spørgsmaal, saa de ud fra deres egen Overbevisning kan tage deres Standpunkt til Samfundsproblemerne, samt ved selskabelige Sammenkomster at styrke Kammeratskabet, saa de som gode Samfundsborgere kan være med at føre vort Land fremad. Foreningens Virkeomraade var til at begynde med begrænset til Præstø og Omegn. Først efter Aaret 1920, da

C. Rasmussen, Formand.

hele Sydsjælland kom ind under dens Virkefelt, kom der rigtig Fart over Arbejdet samt en stor Stigning i Antallet af Medlemmer. Saaledes er Medlemstallet paa godt et Tusinde i Dag.

Venstres Ungdom skylder i særlig Grad Mænd som Politimester Vagn Bro og Gaardejer Ejnar Nielsen, Tvingbro, en Tak for det store Arbejde, som de igennem Aarene har gjort og fremdeles gør for V. U. Foreningen har nu 7 Studiekredse og afholder ca. 35 Møder og Sammenkomster hvert Aar. Den nuværende Formand er Carl Rasmussen, der blev valgt i 1931.

DANSK KVINDESAMFUNDS VORDINGBORG AFDELING er stiftet i 1920 og staar direkte under Landsorganisationen. Den tæller 64 Medlemmer, og dens Formand er Fru Poulsen Hansen.

SEJLKLUBBEN „SNEKKEN“ er stiftet 10. Juli 1923. Dens Klublokaler, der ligger i egen Ejendom, findes ved Havnen. Dens Formand er Bankfuldmægtig Eriksen.

C. Jensen, Formand.

ATLETKLUBBEN „ODIN“ er stiftet i Marts 1929 med Slagter Hans Frederiksen som Formand. Klubben dyrker Atletik og har en udmærket Afdeling for Boksning. „Odin“ har i Vinteren 1934-35 haft 30 Boksere og 25 Brydere til Træning. Træningen finder Sted i Vordingborg Realskoles Gymnastiksal, hvor der findes varme og kolde Bade. Dens nuværende Formand er Carl Jensen.

LYTTERFORENINGEN FOR VORDINGBORG er stiftet den 3. Marts 1927 af daværende Stationsforstander Mortensen og nuværende Brandinspektør Strarup. Foreningens Formaal er at skaffe dens Medlemmer Kundskab om Radiofonien samt søge at afhjælpe og fremme dens Tarv. Foreningen er indmeldt under Landsorganisationen. Dens første Formand var nævnte E. Strarup, nuværende er Kabelmester Chr. F. Hansen.

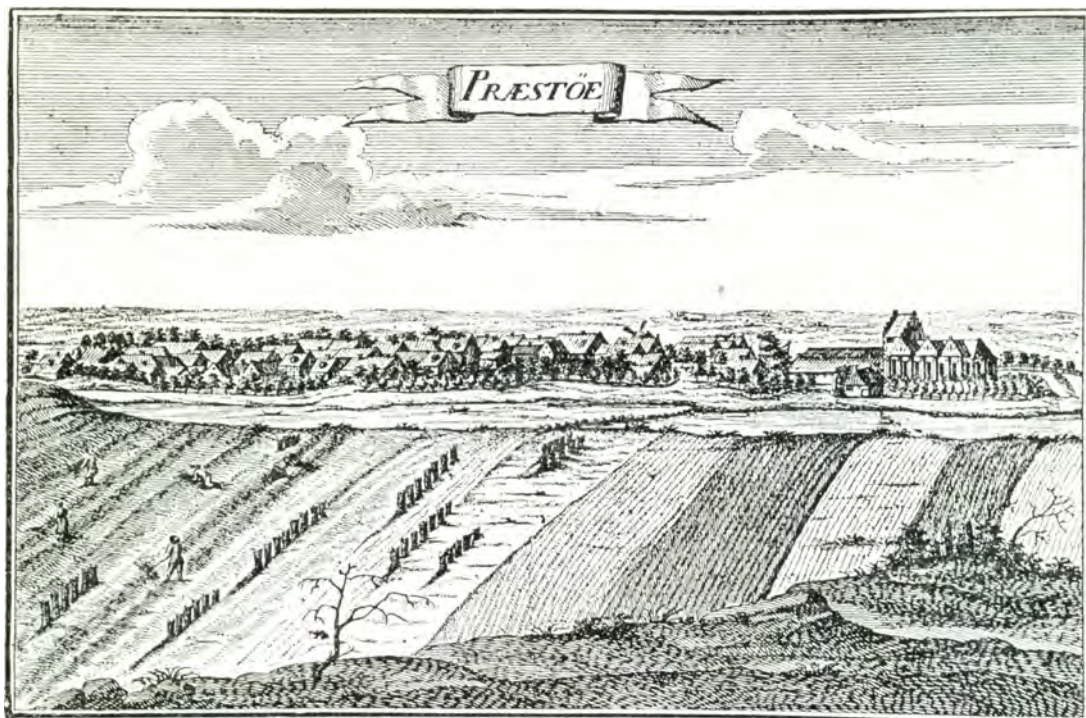
PEDER ANDREAS HANSEN, Overretssagfører, er født den 24. Februar 1879 som Søn af Gaardejer Ole Hansen og Hustru Grethe, f. Andersen Student 1901, cand. jur. 1907, Sagførerbestalling 1910, Overretssagfører, bestalling 1913. Beskikkelse som Sagfører for offentlige Sager i Vordingborg, Overligningskommissær siden 1921.

OTTO ERLING PALUDAN-NIELSEN, Stadsdyrlæge, er født den 22. Januar 1903 som Søn af Bankbestyrer Valdemar Nielsen og Hustru Jeanette, f. Paludan. Gift 1930 med Elise Reingaard. Student fra Sorø Akademi 1922, Dyrlægeeksamen 1928, Reservedyrlæge 1931, Assistent ved den kgl. Veterinærskole i København fra 1930-33, udnævnt til Stadsdyrlæge i Vordingborg 1933.

P. A. Hansen,
Overretssagfører.

Præsto omkring 1700.

PRÆSTØ

Af Danmarks Købstæder er der (foruden Neksø) kun to, der ved deres Navn rober, at de oprindelig er blevet lagt paa en Ø: Sorø og Præstø, og til begge har knyttet sig Klostre. Men der er den Forskel, at medens Sorø først blev til længe efter, at Klosteret var nedlagt, fremkaldt ved Kristian den Fjerdes Byggevirk-somhed, laa der paa den lille Ø, der i sin Tid fandtes i Bolefjord (Præstøfjordens gamle Navn) en By længe før det Kloster, som ogsaa fandtes her, blev grundet. Lidt Syd for Præstø ligger Landsbyen Skibbinge, hvis Navn vidner om, at der i sin Tid har været Sejlads til den, og en Tradition vil fortælle, at Præsten i Skibbinge i gamle Dage havde Raadighed over Øen i Bolefjord, hvorfor den kaldtes Præstø. Da Sejladsen til Skibbinge ophørte, fordi Farvandet først blev for grundet og senere overhovedet slet ikke tillod Skibe eller Baade at komme frem, voksede der op paa den lille Ø en Handelsplads, der blev den første Grund til den nuværende Købstad.

Forøvrigt kan det heller ikke med Hensyn til denne Købstad siges, naar den første Spire til den blev lagt, men at den allerede eksisterede i 1321, kan man tydelig se af, at Kong Kristoffer den Anden det Aar i Præstø udstedte et Beskærmelses-brev for det nye Køge og lovede Byen de samme Friheder og Rettigheder, som tidligere Konger havde givet det gamle Køge. Nogle Aartier derefter ved vi, at Øen og den derpaa liggende By tilhørte St. Peders Kloster ved Næstved (det

senere Skovkloster, nu Herlufsholm), thi i 1353 fandt der et Mageskifte Sted mellem Valdemar Atterdag og Klostret. Grunden har mulig været den, at Klostret ønskede at blive fri for de Gæsteriforpligtelser, som det havde som Ejer af visse Jordstrækninger i Nærheden af Præstø, og fik det derfor maget saaledes, at Kongen som Erstatning derfor modtog Engene ved Tudebølle (en forlængst nedlagt Landsby), Faxinge og „Præstø med sit Fang“. Et halvt Hundrede Aar senere blev Præstø ophøjet til Købstad ved et Brev, udstedt af Kong Erik af Pommern i Aaret 1403. Originalen er ikke mere til, men der findes en Afskrift, hvis Ordlyd er følgende:

„Erik, med Guds Naade Danmarks, Sverriges, Norges, Venders og Gothers Konning, Hertug i Pommern, hilse alle, som dette Brev se eller høre (læse), evindelig med Gud.

Vi gøre vitterligt for alle, som ere eller komme skulde, at Vi af Vor gode Vilje og besynderlige Naade med dette Vort aabne Brev unde og give Vore elskelige Indbyggere i Præstø lige saadanne Friheder, Naader og Privilegier, som Vore kære Forfædre, Konninger i Danmark, af deres gode Vilje og besynderlige Naade i fremfarne Tider naadeligen have undt Borgerne udi Roskilde. Hvorfor Vi ved Vor Naade strængeligen forbyder, at ikke nogen af Vore Fogeder eller Embedsmænd eller nogen anden, af hvad Vilkaar og Stand han være maa, understaar sig at gøre dennem eller nogen af dem Forfang i nogen Maade mod denne Vor dem beviste Naade, saafremt han vil undgaa Vor Vrede og Kongelige Hævn. Til ydermere Bekræftelse om denne Vor Naade have Vi ladet Vort Segl hænge for dette Brev. Givet paa Vordingborg Aar 1403 den 2. Marts.

Det er imidlertid ikke meget, man kender til Præstø's Historie under Reformationstiden. Enkelte Dokumenter er opbevarede, men ikke tilstrækkelig mange til, at man paa Grundlag af dem kan skildre Byens Skæbne gennem det første Aarhundrede af dens Bestaaen. Ejendommeligt nok er der levnet os en Skrivelse fra et af de allerførste Aar efter, at Præstø var blevet Købstad, og hvori Borgmester og Raadmænd erklærer, at hæderlig Mand og ærlig Herre Erik Bydelsback (til Bregentved), der havde købt en Gaard i Præstø, skal være „fri og kvit for al Byret“ (i: alle kommunale Skatter og Byrder). Naar vi standser ved denne Skrivelse fra 1406, er det dels paa Grund af dens ærværdige Ælde, dels paa Grund af dens smukke Indledning, gennem hvilken Borgmestre og Raadmænd og al den menige By af Præstø sende til alle Mænd, som dette Brev se eller høre læse, Kvædje evindelig med Gud. Man lægger Mærke til det gamle, oldnordiske Ord Kvædje, der betyder en særlig hjertelig, kærlig Hilsen. Men som sagt, der kendes for lidt til Præstø's Historie i det 15. Aarhundrede, bortset fra, hvad der kan siges om Klostret, til at det skal fremdrages her, men det synes, som om Byen gennem Tiderne har udviklet sig til en driftig Stad, der ganske vist ikke blev stor og heller ikke paa Grund af sin Beliggenhed paa en lille Ø kunde blive det, men dens Indbyggere har været ret velhavende og har siddet i gode Bedrifter, dels med Agerdyrkning, dels med Fiskeri — de tog saaledes ivrig Døl i Sildefangsten i Øresund — og dels med Handel.

Og til Byens Udvikling bidrog naturligvis ogsaa, at Kong Kristian den Første foranledigede, at der her fremstod et Kloster, idet han 1470 skænkede „Forstandere i St. Antonii Gaard udi Maarkær (Bøl Sogn, Strukstrup Herred, Gottorp Amt) og

Luffotografi af Præsto.

dens ganske Orden vor og Kronens Kirke, Vor Frue Kirke udi Præsto. . . . at bygge dem en Gaard eller Kloster" og samtidig erklærede, at han vilde tage alle det ny Klosters Brødre under sin særlige Beskyttelse. Som foran nævnt havde Valdemar Atterdag tilbyttet sig Byen med Tilliggende, saa den var Kronens Eje, og det var Grunden til, at Kristian den Første frit kunde bestemme over Kirke med Præstegaard og Tilbehør. Det var altsaa Antonitterne, der slog sig ned i Præsto, en Munkeorden, der bar Navn efter den hellige Antonius (død 356), men først skriver sig fra Aar 1298.

Uden nærmere at skulle gaa ind paa en Skildring af denne Orden skal der blot peges paa, at det vel var den tilladt at eje Jorden, men en stor Del af Præsto-Munkenes Indtægter maatte samles ved at gaa med Tiggerposen fra By til By i Roskilde og Lund Stifter.

Præsto Antonitterkloster blev et Datterkloster fra Maarkær, stod i stort Afhængighedsforhold til dette og maatte afstaa en ikke ubetydelig Del af sine Indtægter dertil. Det Omraade, der overlodes Munkene i Præsto, var den østlige Del af Øen i Bolefjorden, Klosterbakken, som den kaldes den Dag i Dag. Som bekendt er den nordlige og nordvestlige Del af Øen ret højtliggende og skraaner ned mod Syd. Paa denne Skraaning bredte Byens Gaarde og Huse sig, navnlig langs Hovedfærdselsvejen, Adelgade, der brat standsedes af Klosteret med Klostergrunden. Det har været et ikke ubetydeligt Areal, der overlodes Munkene, større end det, de fleste Byklostre sad inde med. Af Klosterbygningerne er der intet levnet bortset fra Kirken, der senere vil blive omtalt. Det blev ikke nogen lang Levetid, Præstoklosteret fik. Ved Reformationens Indførelse i 1536 inddrogtes alt gejstligt Gods — deriblandt ogsaa

Klostrene – under Kronen. Først gik det ud over Tiggermunkenes Klostre, og det synes, som om intet af disse har virket efter 1537, men dog er der en vis Sandsynlighed for, at enkelte af Beboerne har faaet Lov til at blive boende ogsaa efter den Tid. Hvornaar de sidste forlod det, ved man ikke, men i 1563, altsaa ikke engang 100 Aar efter, at det var blevet grundet, stod det øde og tomt, hvorefter Frederik den Anden gav Ordre til, at det skulde nedrives paa nær Kirken, og senere bestemtes det, at Stenene skulde sendes til København for der at bruges til Kongens Slot. Naar Klostret i Præstø – i Modsætning til andre Byers Klostre – blev nedbrudt, havde det maaske sin Grund i, at Bygningerne mulig aldrig var blevet færdige, eller at de var medtagne og brøstfældige af Mangel paa Vedligeholdelse.

Ned gennem det 16. Aarhundrede blev Præstø – ligesom Landets øvrige Købstæder – tynget haardt gennem de mange ordinære og ekstraordinære Skatter, der maatte udredes, og ved den hyppige Udskrivning til Orlogstjeneste, der fandt Sted. 1535 maatte Præstø saaledes af med 350 Mark til Paaske og 300 Mark til Mikkelsdag, og 1541 paalagdes det Byen at stille „10 veludrustede Knægte med stærke Klippere“ til Møde i Engelholm i Skaane. 1543 blev den anvist til Borgeleje for 20 Landsknægte og deres Fører, og 1545 maatte Byen udrede 100 Daler i Skat for at blive fri for mere Udskrivning af Mandskab. Navnlig under Syvaarskrigen blev der lagt store Byrder paa Købstæderne, som maatte stille med Krigere, maatte finde sig i ekstraordinære Skattepaalæg, maatte udrede Madskatter af forskellig Art og paa anden Maade yde deres Offer. Men trods dette arbejdede Præstø sig langsomt, men sikkert, fremad, og N. V. Nielsen, som har skrevet denne Bys Historie, mener, at Købstadens økonomiske Stilling sikkert ingenlunde har været saa gunstig, som i første Halvdel af det 17. Aarhundrede. Handlende og Haandværkere af alle Slags havde deres rigelige og gode Næring, og der blev endog drevet Skibsbyggeri, medens der i Slutningen af det 18. Aarhundrede ikke var en Tømmermand, der kunde paatage sig at bygge et almindeligt et Lofts Hus. Pontoppidan siger da ogsaa i Danske Atlas, at Byen 1608 var i god Velstand. Et andet Vidnesbyrd om, at Præstø i den første Halvdel af det 17. Aarhundrede var i Udvikling, ser man deri, at Byen 1623 søgte om og fik Tilladelse til at holde Torvedag hver Uge, og Kristian den Fjerde udstedte i den Anledning et aabent Brev, hvori han befalede „menige Bønder og Almue, som næst omkring fornævnte Vor Købstad Præstø beliggende er“, at de med „hvis (c: det) de have at sælge, indfinde dem paa Torvet om Onsdagen og søger og bruger deres Handel der med Borgerne, som det sig egner og bør, og ikke med nogen anden“. Men samtidig fik Borgerne Paabud om, at de skulde sælge til Bønder og Almue, hvad disse havde Brug for, for skelligt og billigt Køb. Det samme Aar flyttedes Markedspladsen, der hidtil havde været uden for Byen, inden for Vesterport, men trods denne Bestemmelse vedblev dog Markederne, ihvert Fald tildels, at holdes uden for Byen paa Vesterbro gennem de følgende 100 Aar, hvad der viser, at det ikke altid er lige let at faa Folk til at opgive det engang tilvante. Ogsaa paa anden Maade kan det godtgøres, at Præstø's Handel steg ned gennem den første Halvdel af det 17. Aarhundrede; men saa kom Svenskekrigene, og med dem var det forbi med Velstanden. Det er jo en kendt Sag, at Landet led uhørt gennem de 3–4 Aar, Svenskerne huserede hos os, og Præstø danner her ikke nogen Undtagelse. Byen blev plyndret, og de fleste Huse og Gaarde blev enten opbrændt eller nedrevet, idet Materialerne førtes bort til Brug ved Opførelse af Forskansninger, Batterier eller lignende, eller til Lejren ved

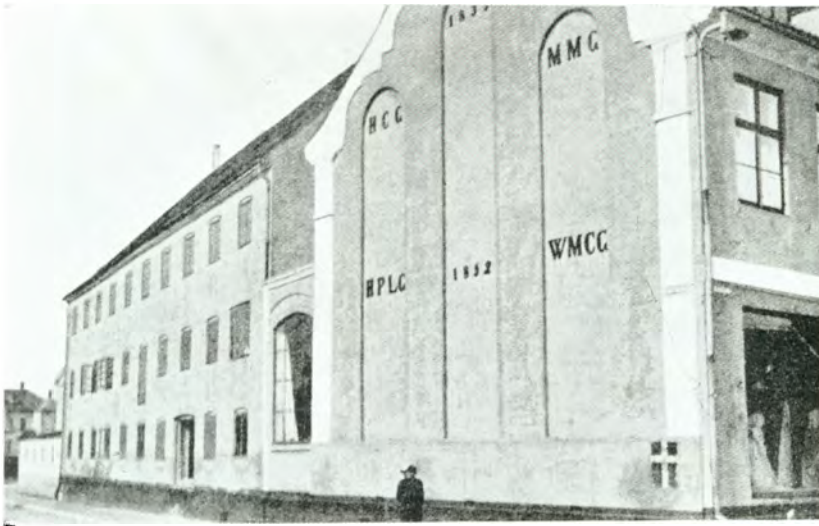
København. Indbyggerne blev enten fængslede, jaget bort eller flygtede for at redde Livet, saa at de Huse, der ikke led en værre Skæbne, stod øde og forladte af deres Beboere. Man vil paastaa, at kun fire Mand var tilbage, som havde Midler til at ernære sig selv. Og saa blev Svenske - Krigene kun Begyndelsen til en Række af Ulyk-

Udsigt over Byen med den nu forsvundne gamle Mølle.

ker, der ramte den før saa driftige og vindskebelige lille By, saa at der gik halvandet Hundrede Aar, inden disse, i hvert Fald i det væsentlige, var udslettede.

Da Svenskerne forlod Landet, laa Præsto — som de øvrige Købstæder — ødelagt tilbage, men det synes, som om Beboerne hurtig tog fat, og i mindre end en halv Snes Aar var en stor Del af Husene og Gaardene genopførte, hvad der er til at undres over, da Fattigdom herskede saa godt som hos alle. Men saa udbrød der i April 1668 en af de før vore Byer saa ødelæggende Brande. Den begyndte i en Smedie, og Ilden bredte sig paa Grund af en østlig Storm med rivende Fart fra Hus til Hus, saa at tre Fjerdedele af alle Husene i Lobet af to Timer laa i Aske, og det tilmed, som det hedder, den fornemste Del. Atter maatte man tage fat paa Opførelse af nye Gaarde, men standsedes deri ved en ny Ildebrand, der hjemsøgte Byen 1670 og ødelagde en af Raadmændenes Gaarde og en Række Boder, som var skænket Byen af en tidligere Sognepræst. I Slutningen af Halvfjerdserne fandtes der i Præsto kun ca. 80 Huse og Gaarde, et Tal, der sjældent var større, men ofte mindre, lige til ind i det 19. Aarhundrede. Om Husenes Udseende skriver N. V. Nielsen: „De var opførte af klinede Vægge med Bræddegavl og Straatag og indeholdt, paa 3 a 4 Undtagelser nær, kun en Stue med tilliggende lille Sengekammer og et Køkken. Dørene var som oftest Halvdøre, der kun var til at lukke indvendig fra ved Hjælp af en Slaa. Værksteder fandtes ikke, og den Smule Haandværksdrift, der var, foregik i Stuen, som altid optog hele Husets Dybde, der ikke oversteg 8 a 9 Alen . . . alt vidnede om Usselhed og Fattigdom“. Og det gik her, siger Byens Historieskriver, som andre Steder: „Naar Krybben er tom, bides Hestene“. Vel vil han ikke paastaa, at Forholdene i Præsto har været stort værre end andre Steder, men de har i alt Fald været lige saa slemme som noget andet Sted. „Slagsmaal, der meget ofte udartede til blodige Voldshandlinger, horte til Dagens Uorden, og kun alt for ofte gik det saa vidt, at en af Parterne maatte lade Livet“, og det var ikke enkelte bekendte Slagsbrødre, der førte an; Byens fornemste Borgere holdt sig ikke tilbage. Der haves endog Eksempel paa, at Byfogeden var med, ikke som Ordenshaandhæver, men som Deltager i Slagsmaalene.

Gavlen paa den Grønvoldske Købmandsgaard.

Og saa maa man sige, var det galt i Slutningen af det 17. Aarhundrede, saa blev det ikke bedre, tværtimod langt værre, i det 18. Aarhundrede, da først Pesten og senere tre paa hinanden følgende Ildebrande i den Grad hjemsøgte den ulykkelige By, at det saa ud, som den fuldstændig var viet til Undergang. Hvor stor eller lille

Byen var, da Pesten i 1711 naaede den, kan ikke sikkert afgøres; i 1672 var der 435 Indbyggere og i 1769 379, og der er ingen Grund til at tro, at der var flere i 1711, vel snarere færre. Men af disse døde omtrent hvert fjerde Menneske i de 4-5 Maaneder, Sygdommen rasede. Medens det gennemsnitlige Tal paa Døde i Præstø i Aarene 1701-10 var 13-14, krævede Pesten i 1711 ikke mindre end 89 Ofre. Og under al denne Sorg og Elendighed galede den røde Hane paany over Præstø. Den 5. Oktober 1711 udbrød der Ild i Nils Poulsen Snedkers Gaard, og den bredte sig med en saadan Fart i de usle, straatækte og med Bræddegavle forsynede Rønner, at 28 Gaarde og Huse nedbrændte i Løbet af en Time. Gennem et Tingsvidne oplyses det, at alle 28 Ejendomme stod paa en Gang i lys Luc, der øgedes ved, at al den indavlede Sæd fandtes i eller ved Husene, og Heden var saa stærk, at det var ganske umuligt at nærme sig de brændende Bygninger. Der blev da heller intet reddet, hverken Klæder, Indbo eller kontante Penge. At saadanne to Tildragelser, der fulgtes ad, Pestens Hærgning og Ildebrandens Rasen, var i Stand til at hæmme eller helt at ødelægge, hvad der var tilbage blandt Beboerne af Foretagsomhed, kan jo ikke undre os, og det gav sig Udslag i, at Handelen sygnede hen, Agerdyrkingen forfaldt og Fiskeriet standsedes. Om denne sidste Kendsgerning siger N. V. Nielsen: „At de fiskerige Vande rundt omkring Byen ikke kunde drage i det mindste nogle Folk til der at søge deres Erhverv, er maaske det mest talende Vidnesbyrd om, hvor elendige Forholdene vare, og hvor slovet Virkelysten paa Grund af den herskende Armod var bleven“.

Atter maatte man tage fat for at udlette Ødelæggelsens Voderstyggelighed, og i 1750 var man naaet saa vidt, at Byen rummede 70 Vaaningshuse. Et nyt Slægtled var vokset op, og Minderne fra 1711 var begyndt at blegne. Da brød Ilden løs paany (22. August 1750) og lagde to Trediedele af Byens Gaarde i Aske, saa der atter herskede Fortvivelse og Lammelse i den ulykkelige By. Ved den foretagne Undersøgelse og Vurdering naaede man til det Resultat, at 45 Ejendomme var brændt, og foruden disses Ejere var desuden 27 Lejere og 7 Tjenestefolk blevet husvilde. Den samlede Skade opgjordes til 14,006 Rdl. For at komme Præstø Købstad til Hjælp billigede Kongen, at der skulde ombæres Kollektbøger i hele

Landet „for derved at indsamle, hvad godvillig Gave enhver maatte lade sig bevæge disse arme Nødlidende at skænke og meddele“. Udbyttet af Kollekten blev for hele Riget 2470 Rigsdaler, og ogsaa anden Hjælp ydedes, men ikke desto mindre var det saare vanskeligt for den enkelte at faa bygget nye Huse, ligesom Byen selv havde det største Besvær med at faa genrejst de offentlige Bygninger. Alligevel var det lykkedes tildels at blive færdig, da Ulykken paany brød ind over Byen og atter i Form af Ildebrand. Det var om Aftenen den 21. Maj 1757, at Ilden brød ud i Købmand Ermandingers Gaard, og i Løbet af en Times Tid havde den bredt sig over den vestlige Del af Byen, saa at der ødelagdes 18 Gaarde og et Hus, men da disse horte til Byens bedste, var den Skade, der forvøldtes, mere end dobbelt saa stor som forrige Gang, nemlig 36,466 Rigsdaler. Ogsaa nu traadte man hjælpende til; Kongen skænkede 5000 Rigsdaler, ved en foretagen Kollekt over hele Landet indkom der over 4000 Rigsdaler, men selv om der viste sig Offervillighed, var den Hjælp, der ydedes, langt fra tilstrækkelig. Personlig Kredit havde kun ganske faa, og Prioritetslaan var næsten ikke til at opdrive. Derfor gik det endnu langsommere med Opførelsen af de nye Bygninger end sidste Gang, og først halvtiende Aar efter Branden, i 1766, udbetaltes den sidste Bygningshjælp.

Tilstanden i Præsto fra den sidste Ildebrand, der har ramt Byen, i 1757 til Begyndelsen af det 19. Aarhundrede, altsaa gennem et Tidsrum, der strækker sig over et godt halvt Aarhundrede, betegnes af Byens Historieskriver som „sorgelig“, og det vilde være let, om Pladsen tillod det, at give mange Beviser derfor.

Vel ved vi, at Forholdene var fattige og elendige i de fleste smaa Købstæder i det 18. Aarhundrede, men de færreste Steder var de saa slette som i Præsto. Og Grundene hertil var dels den, at der skulde lang Tid til at rejse sig efter saa knugende tunge Ulykker som Brandene i 1750 og 1757, dels at Byen rantes af en Række andre Tilskikkelser, Misvækst og Dyrtid, som havde en ødelæggende økonomisk Betydning til Følge. Men trods alt forstod Præsto Borgere at gennemkæmpe de droje Tider, og derfor har ogsaa N. V. Nielsen med Rette kunnet sige: „Ved Siden af den spidsborgerlige Ufordragelighed og Kævlesyge, som man kun kan beklage, maa man beundre den Udholdenhed og Nøjsomhed, der bragte Byen over de gentagne alvorlige Kriser og førte den ind i det 19. Aarhundrede livskraftig, styrket af Modgangen og hævde sig en Plads i de fremskridende Købstæders Række“.

Naar man mindes, at Præsto saa ofte og saa voldsomt har været Bytte for Ildens Ødelæggelse, er det jo ikke til at undres over, at der saa at sige intet er levnet af gamle Bygninger med Undtagelse af Kirken, men denne er saa til Gengæld en af de ejendommeligste

Præsto Havn.

og interessanteste Bygninger fra den gotiske Periode, og den staar som det eneste Minde fra det gamle Antonitterklosters Dage.

Kirken bestaar af to Dele, der tydelig lader sig skille fra hinanden og ikke er opført samtidig, nemlig den oprindelige Del, der bestaar af et enkelt Skib og Kor med en fensidet Afslutning mod Øst og et Taarn mod Vest, og den senere Tilbygning, der har samme Længde, men større Bredde, har flad Afslutning mod Øst og tre Tage med Gavle mod Syd, som om det var tre sammenbyggede Kapeller. Den oprindelige Del stammer rimeligvis fra Begyndelsen af det 15. Aarhundrede og har engang staaet som en selvstaendig Kirkebygning uden Taarn, men endnu i Middelalderen, senest i Begyndelsen af det 16. Aarhundrede, er de tre kapellignende Bygningsafsnit blevet tilføjet. Naar Kristian den Første, som nævnt ovenfor, i 1470 skænkede St. Maria Kirken i Præsto til Antonitterklostret i Maarkær, kan der vist ingen Tvivl være om, at der ved St. Maria Kirken forstaas den nuværende Kirkes ældste Del. Det mærkeligste Parti i denne er den fensidede Afslutning mod Ost, der som Forbillede maa have haft Hovedapsis af St. Peders Kirke i Næstved, og hvis denne er opført i Slutningen af det 14. Aarhundrede, kan man vel deraf slutte, at Præstokirkens Østparti tidligst er blevet til ved Aar omkring 1400. Noget senere er Taarnet opført, men om denne oprindelige Kirke kan det vistnok fastholdes, at den i sin foreløbige Skikkelse „har staaet som Udtryk for de Følelser, der besjælede Borgerskabet i Præsto efter Byens Ophøjelse til Købstad 1403. Og det er som sagt givet, at denne Kirkebygning er den „vor og Kronens Kirke“, som Kristian den Første overlod Antonitterbrødrene“. (Vilh. Lorentzen). Men der er altsaa kommet en Tid, da den oprindelige Kirke ikke var tilstrækkelig stor og trængte til Udvidelse. 1504 skænkede Kong Hans Antonitterklostret, der imidlertid var blevet grundet og opført, som nævnt 1470, Beldringe Kirke, og i Gavebrevet hedder det som Grund for, at han yder Klostret denne betydelige Gave, at han gør det, for at det (e: Klostret) „maa des snarere bygges, og Guds Tjeneste maa der ydermere øges og opholdes“. Det er slet ikke urimeligt at tænke sig, at Følgen af denne Gave er blevet den, at den store Tilbygning, der er bredere og højere end den oprindelige Kirke, er bleven opført og Kirken saaledes betydeligt udvidet. Ja, Tilbygningen er saa stor, at den, som Vilh. Lorentzen siger, ubetinget er blevet Kirkens Hovedrum og ganske sprænger Forestillingen om et Sideskib. Det er derfor ogsaa den, der helt behersker Kirkeydret med sine tre store, fantastisk rigt smykkede Gavle — gennem Aarhundreder Præsto Kirkes og Præsto Bys Kendingsmærke. Det Spørgsmaal rejser sig uvilkaarligt, hvad der kan have været Munkenes ledende Tanke med Tilbygningen. Sikkert har man ikke villet detronisere Vor Frue, hvem Hojaltret i den gamle Kirke var viet, men man har villet skaffe St. Antonii Alter en anseelig Plads for Enden af et nyt Skib, som man byggede til paa Solsiden af den ældre Kirke, eller, som Professor, Stadsarkitekt L. Fenger ogsaa udtrykte det i sit Foredrag om Præsto Kirke og Antoniusklostret i Præsto den 15. Maj 1900: Antoniusbrødrene har til den ældre og simplere Mariakirke føjet en i det ydre mere pragtfuld Antoniuskirke. Herved fremkom der et Rum, der var vel egnet til romersk-katolsk Altertjeneste, men mindre skikket til protestantisk Gudstjeneste. Da Reformationen indførtes, havde Antoniuskirken saa at sige stillet Mariakirken i Skygge, og da Borgmester Laurids Nielsen 1657 skænkede Kirken en ny protestantisk Altertavle, fik denne sin Plads i Antoniusbrødrenes Skib, og her fandtes Alteret lige til den gennemgribende Restaurering, der fandt Sted 1903. Professor Fenger mente, at det var et Spørgsmaal, om Menigheden burde flytte tilbage fra Antonius- til Mariakirken, som

er mindre rummelig og mindre lys, og hvor der aldeles ikke er Plads til Laurids Nielsens prægtige Altertavle, men denne Tanke blev dog ikke fulgt, og der oprejstes i Maria-kirken et nyt Alter med Alteropsats efter Tegning af H. Storek, medens den gamle Altertavle fra 1657 stadig hænger i Tilbygningens Østmur.

Hovedgaden i Præstø i Jubilæumsaaet.

Prædikestolen, der er et godt Renaissancearbejde, er skænket i 1631 af Chr. Gubbe til Lystrup og Hustru, Jytte Gyldenstjerne. Døbefonten, som med det tilhørende Messingfad er en Gave fra Karen Sørensdatter til Minde om hendes anden Mand, Borgmester og Tolder Jacob Christoffersen Viborg (død 1619), er et udskaaret Renaissancearbejde af Egetræ. Kirken er usædvanlig rig paa Epitafier og Ligsten. Af de første skal blot nævnes et over Laurids Nielsen (død 1656) og hans Hustru Elisabeth Jensdatter (død 1653) samt deres Born, af hvilke den ældste, Jens Lauridsen, oprettede Nyso. Blandt Ligstenene kan fremhæves en over Anders Andersen, en af de første Præster efter Reformationen og den første Præst, der havde Skibbinge til Anneks. Han havde været Munk i Klostret og er derfor paa Stenen fremstillet med Antoniuskorset paa Brystet.

I Præstø har der i sin Tid været en Latinskole, men denne var altid meget fattig og ubetydelig; den havde Plads i et Hus, der var sammenbygget med Kirkegaardsmuren, men brændte 1750. En Tid var Sognepræsten dens Rektor og Degnen i Skibbinge Hører. Skolen har vist aldrig dimitteret til Universitetet og blev nedlagt 1739.

I Aarene fra 1644 til 1785 var Præstø Garnisonsby, idet der til forskellige Tider laa Soldater af forskellige Vaabenarter indkvarterede her, overvejende Rytteri. Præstø Bys Institutioner, dens ledende Forretningsliv og dens kendte Mænd og Kvinder vil vi paa de kommende Sider forsøge at skildre saa udførligt som Pladsen og de til Raadighed staaende Midler tillader.

*Otto Madsen,
Borgmester.*

OTTO MADSEN, Borgmester, f. 29. August 1873 i Stege som Søn af Husejer Mads Petersen og Hustru Bodil Petersen. Gift 1903 med Kamilla Olsen (død 1928). Byrådsmedlem fra 1921–29. Borgmester siden 1929.

MEDLEMMER AF PRÆSTØ BYRÅD er: Købmand Otto Madsen (Borgmester), Prokurist H. F. Caroe, Malermester B. S. Ingemann, Toldforvalter Fr. Rasmussen, Mejeriejer Chr. Thorborg, Redaktør Chr. Johansen, Tomrermester H. J. Thomsen, Murermester V. Poulsen, Lokomotivfører C. Larsen, Lærerinde Nanna Ingerslev og Dyrslæge P. Thestrup.

Som det er omtalt i de foregaaende Linier, har Købstaden Præstø gennem Tiderne været hjemsøgt af store Ildebrande og andre Ulykker, der har foraarsaget, at der i vore Dage ikke findes et eneste ældgammelt Hus i Byen. Naturligvis ligger her en Del smukke Bygninger, omend disse ikke kan kaldes monumentale, men de er næsten alle enetages Huse.

Købstaden er ikke nogen stor By og bliver det vel heller aldrig. Det synes, som om den altid har haft samme Præg, som den endnu har, alt er præget af Idyl. Der findes ikke moderne Facader foran Byens Forretninger, men hist og her skimtes der Tillob til moderne Bebyggelse. Helt stillestaaende har Byen imidlertid ikke været, omend Udviklingen kun har været ringe. I 1855 var Indbyggerantallet ca. 1100, i 1895 var det steget til 1385, og nu er det ca. 1450. Hele det Areal, der udgør den saakaldte Præstemark, var ved Aarhundredets Begyndelse helt ubebygget, og de Villaer, der ligger langs Bugten, er ogsaa fra den nyere Tid.

Indtil Byen i 1900 fik sit Gasværk, var det kun sparsomt med Belysningen paa Gaderne. Der fortælles, at Borgerne omkring 1850'erne maatte tage til Takke med den Belysning, de selv medbragte. I 1851 fremkom der fra Kommunalbestyrelsen et Forslag om Anskaffelse af nogle Tranlamper, men disse kom vistnok først senere. Omkring 1863 overvejedes det at oprette et Gasværk, men den Person, der skulde have Arbejdet i Entreprise, narrede Kommunen, og denne fik intet Gasværk før i 1900. I Aaret 1911 fik Kommunen sit Vandværk, indtil da klarede Indbyggerne sig med Brønde. Omkring 1920 fik Byen elektrisk Lys. I Byen findes kun faa Gader. Hovedgaden hedder Adelgade og strækker sig fra den ene Ende af Byen til den anden, men paa det sidste vestlige Stykke kaldes den for Vesterbro. Paa Adelgade ligger de fleste af Byens Forretninger og Købmands-

Præstø Apotek.

gaarde. Paa Hjørnet af Havnevej ligger den gamle Grønvoldske Købmandsgaard og længere henne ligger Byens Apotek.

PRÆSTØ APOTEK er som selvstændigt Apotek ikke af ret gammel Dato, idet dette i mange Aar var en Filial af Apoteket i Vordingborg. Herigennem kan man se, at Præstø kun var en liden By. Først i Aaret 1816 udstedtes der Bevilling til Apoteker Mads Graae Aarsleff i Vordingborg til at oprette et Filial-Apotek i Præstø, men Bevillingen hertil er kun gældende for ham personlig. Han indrettede sit Filial-Apotek paa Adelgade skraat overfor det nuværende Apotek. Hans Søn, Hans Christian Aarsleff, fik Apoteket i 1842, men der hvilede stadig den Bestemmelse herpaa, at Apoteket skulde være i Familiens Eje, og denne varede lige til 1923. I Aaret 1849 flyttedes Apoteket over paa den modsatte Side af Gaden, der hvor det nu ligger, i en den Gang nyopført eenetages Ejendom. Apotekeren døde i 1878, og hans Enke, Henriette Louise, født Bang, drev Apoteket videre med sin Søn, Alfred Aarsleff, som Provisor. Saavel den afdøde Apoteker som hans Søn udvidede Fabrikationen af den gamle Aarsleff'ske Opfindelse „Esprit de Valdemar“. I 1879 ombyggedes hele Ejendommen og fik det Udseende, den har den Dag i Dag. Alfred Aarsleff døde den 14. Juli 1923, og medens hans Enke fortsatte Fabrikationen af „Esprit de Valdemar“, blev Apotekerprivilegiet opslaaet ledigt som personligt Privilegium. Den 24. September 1923 fik Apoteker Alfred Johannes Kjær Privilegiet, og i 1924 overtog han Apoteket.

ALFRED JOHANNES KJÆR, Apoteker, er født den 31. Januar 1862 i Nakskov som Søn af Kancelliraad, Overlærer Rasmus Ludvig Kjær, Dannebrogsmænd og Fortjenstmedaille, og Hustru Metha. Gift 1901 med Lykke Eleonora Andersen. Discipel paa Christianshavns Apotek fra 1877-81, Medhjælpereksamen 1881, Medhjælper paa Ribe Apotek fra 1881-82, Kandidat 1883, Kandidat ved Rudkøbing Apotek fra 1883-1914, Privilegium paa Haudrup Apotek 1914, Privilegium paa Præstø Apotek 1923.

A. J. Kjær, Apoteker.

Overfor Apoteket ligger Byens forende Hotel.

HOTEL „DANMARK“ i Præstø ligger paa Hovedgaden og er Byens ældste Hotel. I sin første Oprindelse havde det et betydeligt større Omfang, end det nu har, idet der hørte en Del Jord dertil. Selve Bygningen var nærmest en stor Gaard af Bindingsværk, og endnu kan man fra Gaardsiden skimte det gamle Bindingsværk. Bag Hotellet ligger endnu de gamle Udlænger til Stalde og Vognporte m. m. I en Periode holdt den kørende Post til her, men senere flyttedes den til Adelgade Nr. 49. Man kan sikkert gaa ud fra, at Bygningen i sin første Oprindelse kun har haft een Etage, og at den anden Etage er paabygget i 1880'erne. Hotellet rummer nu foruden Restauration Værelser for Rejsende, en smuk Sal og flere Klublokaler.

Gennem Tiderne har Hotellet haft mange forskellige Værter, og det vil fore for vidt at nævne dem alle her, men vi kan oplyse, at der var en, der hed Hans Peter Hansen, og efter hans Død fortsatte hans Enke Driften. R. I. Pedersen fra Frederiksmindede havde ligeledes en Overgang Hotellet. Den nuværende Ejer, Jens C. Sørensen, overtog Hotellet i 1933 og har siden da kostet betydelige Beløb paa

Hotel »Danmark«

JENS CARL SØRENSEN, Hotelejer, er født den 18. September 1883 i Frederikshavn, som Søn af Dykker Niels Peder Sørensen og Hustru. Gift første Gang 1904 med Dagmar Jørgensen (død 1919). Gift anden Gang 1924 med Thora Mathilde Thuesen. Ejer af »Strandlyst« ved Næsby Strand ved Slagelse fra 1914-24, af Gedser Hotel og Guldborg Færgegaard fra 1925-30, Forpagter af Herning Hotel fra 1930-32, Ejer af Hotel »Danmark« i Præsto siden 1933.

*J. C. Sørensen,
Hotelejer.*

DET FORENEDE OLIEKOMPAGNI A S DEPOT I PRÆSTØ ligger paa Adelgade 19 og er oprettet i 1922. Foruden Kontoret paa Hovedgaden raader Depotet over et Tankanlæg ved Havnen. Dette er anlagt i Aarene 1922-23. Virksomheden beskæftiger sig med Salg af Benzin, Petroleum og Brændselolie og beskæftiger ialt 5 Personer.

Depotets første Bestyrer var Borgmester Otto Madsen, der ledede det fra 1922-32, da han efterfulgtes af A. Eff, der i 1935 afløstes af den nuværende Bestyrer, Kaj Johansen.

FRK. JENNY RASMUSSENS MODELLANDEL er grundlagt af nuværende Indehaver i 1906. I dette Aar lejede Frokenen en lille Butik paa Adelgade Nr. 76 og begyndte med smaa Midler. Hun arbejdede snart Forretningen saa meget op, at

Tankanlægget ved Havnen.

Lokalet maatte udvides, og der byggedes et større Vindue. Senere optog Frøkenen tillige Handel med Trikotage, Broderier og Børnekonfektion, og i 1918 havde Forretningen faaet et saadant Omfang, at Frk. Rasmussen kunde købe Købmand Deichmanns Ejendom paa Adelgade 66, hvor hun flyttede sin Forretning hen, og hvor den ligger den Dag i Dag. Forretningslokalerne blev gjort større, og Etagen blev ombygget og indrettet til tre Lejligheder.

Frk. Jenny Rasmussens Modehandel.

Frk. Rasmussen har faaet Interesse for Modefaget fra sit Hjem, idet Moderen havde Modehandel i Lundby. I 1904 fuldendte Frøkenen sin Uddannelse i Faget hos Firmaet S. Børgesen i København og var derefter en kortere Tid paa Langeland. Frk. Rasmussen har nu arbejdet sin Forretning saa højt op, at den giver Beskæftigelse til 5 Personer. Da Tiderne var bedre, end de nu er, foretog Frk. Rasmussen selv Indkøbsrejser til Europas Modecentre, men det er forlængst holdt op paa Grund af Handelsrestriktionerne — uden at Forretningen af den Grund er blevet mindre.

*Jenny Rasmussen.
Modehandlerinde.*

PRÆSTØ MEJERI paa Adelgade er grundlagt den 1. April 1915 af Mejeriejer H. C. Hansen, der dog kun havde det i ganske kort Tid, idet han allerede den 1. Oktober samme Aar solgte det til de nuværende Ejere, Chr. Thorborg og Hansen, hvoraf Thorborg fra Begyndelsen var og stadig er Lederen, medens Hansen kun er passiv Medindehaver. Chr. Thorborg er født i Barrit som Søn af Gaardejer

Præsto Mejeri.

og Sognefoged Thorborg og har lært Mejerivæsenet paa Mejeriet i sit Fodesogn. Siden har han været ansat ved forskellige Mejerier herhjemme, bl. a. paa Rødled, Stege, Højrup og Brovad. Fra 1906 og indtil han overtog Præsto Mejeri var han Mejeribestyrer paa Hastrup Mejeri.

Præsto Mejeri er under Thorborgs støtte Ledelse drevet betydeligt frem, hvilket bedst fremgaar deraf, at man fra en daglig Behandling af

ca. 800 kg Mælk er naaet op til at behandle ca. 6000 kg Mælk. Mejeriet er ogsaa Gang paa Gang blevet udvidet, sidst i 1925, saaledes at det nu fremtraeder som et i enhver Henseende tidssvarende Mejeri. Der produceres Mælk, Ost og Smor, og Mejeriet har paa talrige hjemlige Udstillinger faaet Præmie for sit Smor.

Mejeriejer Chr. Thorborg er Medlem af Præstø Byraad, i Bestyrelsen for Præstø Haandværker- og Borgerforening og Formand for den borgerlige, kommunale Vælgerforening.

Pakkeriet.

A/S PRÆSTØ ÆG-
EKSPORT er oprindelig
oprettet af Købmand B. Deich-
mann, der etablerede sig som
Ægekseportør i Præstø om-
kring 1890. Foruden Pakke-
lokaler opførte Deichmann et
større Præservingensanlæg
med op imod 50 Kummer,
saa at Kompleksets Grund-
areal blev ca. 400 Kvadrat-
meter. Han døde i 1918, men
allerede Aaret før havde han
afstaaet sin Ægforretning til
Grosserer B. Stilling-Ande-
sen, København. Umiddelbart

derefter overgik Forretningen til Akts. Danmarks Ægekseport i København, der drev Virksomheden videre under dens nuværende Navn.

Ejendommen, hvori Firmaet havde til Huse, solgtes kort for Deichmanns Død til Frk. Jenny Rasmussen. Forretningsfører Niels Peder Nielsen, der er født 24. Juni 1893, har siden 1917 ledet Præstø Ægekseport. Akts. Danmarks Ægekseport, der har Hovedkontor i København, har følgende Afdelinger: Esbjerg, Aalborg, Nyborg, Nykøbing Sj., Præstø, Randers, Stubbekøbing, Sæby og Thisted.

*N. P. Nielsen,
Forretningsbestyrer.*

AUTOMOBILFORHEDLER,
CARL ANDERSEN i Adel-
gade Nr. 20 begyndte i 1923
sin Forretning i Torvestræde
Nr. 74 i et lille Værksted
med Plads til tre Vogne.
I 1927 fik Andersen Forhand-
lingen af Chevrolet-Vogne, og
i 1928 flyttede han til de
nuværende lejede Lokaler i
den gamle Støberibygning.
Her er Plads til ca. 20 Vogne,

og her beskæftiges ti Personer. Her er et særskilt Maskinværksted, hvori er en hydraulisk „Lift“, der installeredes i 1930, og en hydraulisk Presse (50 Tons). Desuden findes her Kontorlokale og et stort Lager til Reservedele. Alt i alt har Firmaet her gode, store Pladsforhold. Foruden Chevrolet-Vogne forhandler Firmaet Mærket „Bedford“ og et stort Antal brugte Vogne.

Chr. Johannessens Automobilforretning.

AUTOMOBILFORHANDLER CHR. JOHANNESSENS FORRETNING paa Adelgade Nr. 37 er oprettet omkring 1923 af Automobilforhandler Offer Andersen i Næstved under Navn af Akts. Præsto Automobilforretning. Fra 1929 -30 bestyredes Forretningen af Chr. Johannessen, der i 1930 overtog den. I 1932 autoriseredes Forretningen som Fordforhandler. Værksted og Lokaler moderniseredes i 1934, og der findes nu Butik, Kontor, Lager for Reservedele, Maskin- og Autoværksted med Plads til 7 Vogne. Paa Værkstedet findes en 5-Tons hydraulisk „Lift“, Cylinderudboringsmaskine, Ventilslibemaskine og Autogensvejsapparat. Virksomheden beskæftiger sig med Salg af nye og brugte Automobiler samt med Reparation af disse. Den paatager sig ogsaa Vognvask og Smøring og har Køreskole.

PRÆSTØ MASKINFORRETNING, der indehaves af Maskinforhandler Hans Jacob Hansen og er beliggende paa Adelgade Nr. 79, grundlagdes i 1918. Virksomheden har bl. a. haft Værksted i det gamle Støberi, men i 1933 købtes den nuværende Ejendom, og Virksomheden flyttede hertil. Her er Udstillingslokaler til Gaden og Værksteder til Gaarden. Virksomheden forhandler nye og brugte Landbrugsmaskiner og er Forhandler for Præsto og Omegn af Tærskværker fra Firmaet P. Nordsteen i Hillerød og af „Deerings“ Høstmaskiner fra International Harvester Co. i København. Forretningen solgte i 1934 ca. 150 Høstmaskiner.

Maskinforhandler Hans Jacob Hansen er uddannet som Maskinsmed og efter endt Læretid paa „Vulcan“ i Maribo blev han Mestersvend paa Orup Vognfabrik.

Han har i ca. 12 Aar drevet Cykle- og Motorecykleforretning i Orup ved Fakse, to Gange har han gennemgaaet Teknologisk Instituts Kursus for Maskiner og Værksteder. Hans to Sønner er nu ansatte i Forretningen.

H. V. SCHULTZ KØBMANDSFORRETNING paa Adelgade 23 kan føres helt tilbage til 1860'erne, da den etableredes af Købmand

Schiott, der i 70'erne overdrog den til Købmand Ditlev Petersen, som efter at have drevet den i en halv Snes Aar solgte den til Købmand Jappe. Efter hans Tid har Forretningen været paa forskellige Hænder, bl. a. kan nævnes Købmand Olsen, O. Madsen og Ammitzbøll, der i 1931 solgte den til den nuværende Indehaver.

H. V. Schultz er udlært hos Købmand Ypkendanz i Slagelse, hvor han var, til han blev Soldat. Efter Hjemsendelsen var han i 12 Aar hos Købmand Anton Petersen i Præstø, indtil han overtog sin nuværende Forretning.

Forretningen handler udelukkende detail med alt

indenfor Kolonial, Kul, Korn- og Foderstoffer, Markfrø Cement, Drænrør og Svendborg Støbegods, og foruden det egentlige Forretningslokale findes en 2100 Kvadratmeter stor Grund med Magasin, Kulgaard og Pakhuse, hvoraf det ene er nyopført efter en Brand for ca. 7-8 Aar siden. Til Forretningen er endvidere knyttet to Benzintankanlæg. En Del af Ejendommens Facade er fornylig nedrevet og nyopført i moderne Stil. Virksomheden beskæftiger 2 Lastbiler og ialt 7 Mand.

H. V. Schultz, Købmand.

L. V. NIELSENS ISENKRAMFORRETNING paa Adelgade Nr. 33 stammer fra afdøde Etatsraad H. V. Tolderlunds store, gamle Købmandshandel, der omfattede alt indenfor Kolonial, Isenkram og Trælast. Allerede for ca. 40 Aar siden udskiltes Tommerafdelingen og Isenkramhandelen fra den øvrige Virksomhed og blev overtaget af Sønnen, Købmand A. F. Tolderlund, der drev begge sammen i flere Aar, indtil han omkring Aarhundredskiftet overdrog Isenkramafdelingen til Købmand H. C. Andersen, der var Indehaver indtil sin Død i 1909. Den 20. April s. A. overtog A. F. Tolderlund atter Forretningen og indsatte L. V. Nielsen som Bestyrer, og efter en Del Aars Forløb optog han ham som Medinteressent, indtil L. V. Nielsen den 15. Marts 1930 blev Eneindehaver.

L. V. Nielsen, der er født i Slagelse, er uddannet hos Købmand Carl Lassen, Slagelse, og har siden foruden hos denne været ansat i

L. V. Nielsens Isenkramforretning.

en længere Aarrække hos Købmand Grønvold i Storehedinge og kom derfra til Tolderlund i Præstø. Forretningen omfatter alt indenfor finere og grovere Isenkram, Glas og Porcelæn, Morsø og Vejle Støbegods, Landbrugsmaskiner o. s. v., og Virksomheden, der drives baade som en detail og en gros, er ført frem til at være en af Sydsjællands største indenfor Branchen.

Isenkrammer L. V. Nielsen sidder i Bestyrelsen for Præstø Handelsstandsforening og er Medlem af Præstø Ligningskommission.

I Aaret 1871 aabnedes Sydsjællands Spare- og Laanbank, der senere fik egen Bygning paa Adelgade. Paa samme Gade ligger

SPAREKASSEN FOR PRÆSTØ BY OG OMEGN, der er stiftet i Henhold til kongelig Bevilling af 7. Oktober 1845 og havde oprindelig Kontor i et lejet Lokale. Senere flyttedes Kontoret til en af Sparekassen erhvervet Ejendom paa Byens Torv. I lange Tider havde Sparekassen kun aabent en Gang om Maaneden, senere en Gang ugentlig, og først efter at Sparekassen i 1912 var henflyttet til sin nyopførte, moderne Bygning paa Byens Hovedgade, gik man over til daglig Ekspedition.

Indtil den nye Sparekasselov traadte i Kraft, bestyredes Sparekassen af en Direktion paa fem Medlemmer. Nu bestyres den af et Tilsynsraad og en Direktør.

I Tilsynsraadet sidder for Tiden: Kammerherre, Hofjægermester, Greve C. Knuth, Lilliendal, R. af D., Dbmd. p. p., Dømmer P. Nyvang, Præstø, R. af D., Hofjægermester K. Wolff Sneedorff, Engelholm, Postmester M. Koch, Præstø, R. af D., Kammerherre, Oberstløjtnant T. Hage, Oremandsgaard, R. af D. p. p., Godsejer Lassen, Bækkeskov, og Redaktør Bruun, Præstø.

Sparekassen for Præstø By og Omegns Bygning.

Den daglige Ledelse forestaas af Direktøren, Sagfører, cand. jur. Sven Møller, sammen med et Medlem af Tilsynsraadet, hvis Medlemmer skiftes til at møde. Sparekassens Indskud andrager for Tiden ca. 1,400,000 Kr., og dens samlede Reservekapital er ca. 190,000 Kr.

CHRISTIAN FREDERIK SVEN MØLLER, Sagfører, er født den 21. September 1892 i Fakse som Søn af Herreekviperingshandler Jacob Peder Møller og Hustru Emma Louise Kristine, f. Stroh. Gift 1927 med Karen Frederikke Ane Hansen. Student 1911, cand. jur. 1918, Sagførerbestalling 1925. Direktør for Sparekassen for Præstø By og Omegn.

Ved den østlige Ende af Adelgade ligger Kirken og her laa forhen den gamle Skole. Nu findes her Politistationen og lige over for ligger Frk. Nanna Ingerslevs Privatskole.

FRK. NANNA INGERSLEVS PRIVATSKOLE I PRÆSTØ. Den første Begyndelse til Privatskole for Piger i Præstø skete ved, at en af Byens velstaaende Borgere, Købmand Erik Hardt, i Aaret 1847 antog Præstedatteren Pouline Worm som Lærerinde for sine fire Døtre. Hos Købmand Hardt i Adelgade boede da Pouline Worm i 3-4 Aar og underviste sammen med Hardts Døtre tillige Købmændene Halds og Bergers og Prokurator Hjorts Døtre, altsaa en lille Skole paa 8 Pigeboern i Alderen 10-14 Aar. Pouline Worm, der nu er almindelig kendt som en af de første Forkæmpere for Kvinders Ret til Undervisning og Uddannelse, var en udmærket Lærerinde og fandt navnlig i den ældste af Hardts Døtre, Natalie (f. 1834), en velbegavet og lærvillig Elev, der i et varmt Sind optog hendes Tanker om en Lærerindes Opgaver. Efter at Pouline Worm 1850 havde forladt Præstø, læste Natalie Hardt videre, først hjemme og siden en Tid i København, og 1. Maj 1857 begyndte hun sammen med den yngste Søster, Richardine, en Pigeskole i to af Hjemmets Stuer. Denne Skole udviklede sig til at omfatte 4 Klasser med Børn fra 5-6 Aar og indtil Konfirmationsalderen. I hver Klasse var der da altid to Hold, hvor skiftevis det ene Hold syede, strikkede, skrev eller regnede, medens det andet havde mundtlige Fag. Som Hjælpere antoges dertil egnede Damer fra Byen, Almueskolens Lærere i Religion, Regning og Naturhistorie, og i Aarene 1873-78 havde de en ganske enestaaende Undervisning i Dansk ved Sognepræsten, N. W. T. Bondesen, tidligere Dansklærer for Prinserne Frederik (senere Kong Frederik den Ottende), Wilhelm (senere Kong Georg af Grækenland) og Prinsesserne Dagmar (senere Kejserinde af Rusland), og Alexandra (senere Dronning af England). Han var Forfatter af de første Bøger om dansk Sproglære og Analyse og en aandrigh Genfortæller af Eddaerne og Sagatræk.

Efter Tidens Skik lagdes særlig Vægt paa Sprogundervisningen, og der begyndtes i 8-Aars Alderen med Tysk, næste Aar fulgte Engelsk og næste igen Fransk, og saa grundigt blev der arbejdet, at Eleverne ved Udgangen af Skolen, 14-15 Aar gamle, kunde læse en nogenlunde let Bog paa Engelsk og Fransk og f. Eks. Schiller paa Tysk. Men Natalie Hardts Historieundervisning var ud over det almindelige, det var ikke blot Aarstal og Navne, der indøvedes, men en levende Fremstilling af Personligheder og Begivenheder, saa Forældrene gjorde sig en Glæde af at overvære Aarsprøverne. Det blev ogsaa en af de første Skoler, som indførte Gymnastik for Pigerne, idet Richardine Hardt 1887 i København tog et Kursus i fransk Gymnastik, Smidighedsøvelser med Ringe, Stokke og Stænger og Sang som

Aandedrætsovelser ved de fritstaaende Bevægelser. Efter i nogle Aar at have brugt Almueskolens Lærere til Hjælp ved Undervisningen i Religion, Regning og Naturhistorie antog de 1879 en ung Lærerinde, uddannet paa Frk. Nathalie Zahles Privatlærerindekursus, og hermed fortsattes, indtil Skolen ophævedes i 1898.

En anden Pige-skole blev nemlig oprettet i 1894 af Fanny Ridiger og Amalie Olsen; begge havde som Born været Frk. Hardts Elever og var senere uddannede hos Frk. N. Zahle og havde arbejdet nogle Aar som Privatlærerinder andetsteds. Navnlig Fanny Ridiger, som var en ualmindelig rig Begavelse og levende Idealist, ønskede at indføre nyere Undervisnings-Metoder og friere Omgangsform mellem Lærere og Elever, et Forhold bygget paa gensidig Tillid.

Frk. Nanna Ingerslevs Privatskole.

Medens Frk. Hardt paa gammel Vis aldrig havde villet koste noget paa Undervisningsmidler, mente Fanny Ridiger, at hertil var det bedste ikke for godt, og hun forsynede sin Skole med moderne Borde, Kort og Billeder, Ribbevæg m. m. Det blev en lille Monsterskole med Lokaler i den tekniske Skoles Stueetage.

Men i 1895 oprettedes Eksamensklasser ved Byens Kommuneskole, og den nyansatte Overlærer, som her kaldtes Inspektør, S. Juul, overtalte Fanny Ridiger til at tage ham med ind i Arbejdet og gøre Skolen ogsaa til en Forberedelsesskole for Drengene og Piger. Frk. Olsen forlod Skolen og blev gift i Aarhus, og saa blev Kommuneskolens Lærere Hjælpere tilligemed skiftende Lærerinder. Men Forholdet blev efterhaanden saaledes, at alle Drengene og de flinkere Piger i 11-Aars Alderen gik over i Kommuneskolens Realklasser og kun ganske faa Pigeborn blev hos Frk. Ridiger til Konfirmationsalderen. 1903 opgav hun da dette Arbejde. Kommunen overtog Skolemateriellet og de sidste Elever, medens Fanny Ridiger fortsatte som Lærerinde i Musik og Sprog for voksne Elever.

S. Juul havde dermed naaet, hvad han havde sat sig som Maal, nemlig at tiltetgøre alle Privatskoler i Præstø. (Der fandtes ved hans Ankomst til Byen 4 saadanne, nemlig foruden N. Hardts og F. Ridigers to, hvor ogsaa Drengene undervistes af ikke uddannede Lærerinder).

Som Tiden nu gik blev mange Forældre dog kede af at sende deres Smaa-børn i Kommuneskolen, hvor de, kun 6--7 Aar gamle, skulde sidde indelukkede i 4--5 Timer dagligt i Klasser paa omkring 30 Elever, for at lære, hvad der i Privatskolen kunde naas langt fyldigere paa kortere Tid og med Hensyntagen til de forskellige Børns forskellige Anlæg. Navnlig velbegavede Børn led under Masseundervisningens Kedsommelighed. I 1910 henvendte Driftsbestyrer Friis og Postmester Schou sig da til Frk. Nanna Ingerslev med Bøn om at give deres Børn den første 2-Aars grundlæggende Undervisning. Nanna Ingerslev var en af Frk. Hardts kæreste Elever, senere uddannet hos Frk. Zahle og derefter i 10 Aar Lærerinde ved Neksø Realskole og Bornholms Højskole. Men Familieforhold havde bragt hende, den fødte Lærerinde, til at slippe det store Arbejde og flytte tilbage til Præstø. Hun havde aldrig før undervist Smaa-børn og var derfor betænkelig ved at paatage sig det nu, men det viste sig snart, at hendes sjældne pædagogiske Evner og store Kærlighed til Børn satte hende i Stand til at løse Opgaven til Glæde og Tilfredshed for alle Parter. Denne lille Begyndelse med to Elever voksede til en hel lille Grundskole, som nu i 25 Aar har givet Børn de fire første Aars Undervisning og derefter afgivet dem til 1. Mellemskoleklasse.

Nanna Ingerslev har fastholdt sin Plan fra først af, at beholde dette som en „Hjemmeskole“, saa der aldrig er mere end 6 Børn i et Hold og aldrig mere end tre Hold (hvert 4. Aar optages ikke nye Elever). Hun kan saaledes være alene om Børnenes Undervisning for at give dem Trygheden ved kun at have en Personlighed at rette sig efter. Hvert Hold er i Skole halvanden Time daglig, der fordeles saaledes: 20 Minutter i Dansk, 15 Minutter i Skrivning, 5 Minutter Frikvarter, 20 Minutter i Regning og Resten i Fortællefag. Friskt og livligt gaar Arbejdet, og der er ingen Tid til Kedsommelighed eller Uartigheder. Geografi, Naturhistorie og Historie begyndes som Hjemstavnslære i den afvekslende, frodige og minderige Omegn, saaledes som det nu ogsaa foreslaas af fremragende Pædagoger. Stærkt personligt har Undervisningen været, baaret af Kærligheden til Fædrelandet og et dybt religiøst Sind, saa den har faaet afgørende Betydning for mange af Elevernes personlige Udvikling. Kundskabsmeddelelserne har været saa grundige, at Eleverne har staaet blandt de bedste ved Optagelsesproven til Mellemskolen.

I mange Aar var det saaledes, at langt flere søgte at komme ind i denne private „Hjemmeskole“, end der kunde blive Plads til i de smaa Hold, som svarede til Frk. Ingerslevs Ideal, og hun kunde fastholde dette, fordi hun havde Privatformue at leve af, thi betale sig kan en saadan Skole ikke.

Men nu gaar det i Præstø som alle andre Steder, Forstaaelsen af Privatskolens Betydning, hvor man frit kan prøve nye Metoder og nye Undervisningsmidler og hvert enkelt Barns Personlighed kan udvikles, værdsættes ikke. Nanna Ingerslev faar færre Elever, og i Løbet af nogle Aar vil denne sidste Privatskole sikkert ophøre i Præstø.

PRÆSTØ KØBSTADS SKOLEVÆSEN fra Reformationen til vore Dage er et saa langt og broget Kapitel inden for Byens Historie, at vi her maa nøjes med at gengive enkelte spredte Træk.

Ifølge en Anordning af 1537 skulde hver Købstad have sin lærde eller latinske Skole, men de Præstø Bymænd efterkom ikke Anordningen, før de i 1551 fik særlig

Den gamle Kateketskole i Præsto.

Befaling til at „bestemme et af Byens Huse til Skole og lade Degnen holde Børnene til Lærdom og Aye“. Den første Latinske indrettedes da i et Hus, der laa i et Stræde, der dengang gik fra Kirkens nuværende Hovedindgang og langs den vestlige Kirkegaardsmur.

I 1727 nævnes det, at denne Skole er i saa slet Stand, at den er ubrugelig til sit Formaal, og man holdt da en Tid Skole andet Sted i Byen.

Ved en Forordning af 17. April 1739 nedlagdes den „latinske“ Skole i mange Smaabyer for at blive afløst af „danske“ Skoler. I Præsto indrettedes den første danske Skole i 1740. Den første Leder var Klokker Jacob Schrinche. Efter hans Forflyttelse havde Skolen trange Kaar og var endog nogen Tid helt lukket af Mange paa Skoleholder. Ved den store Ildebrand, der ramte Byen i 1750, brændte Skolen, og man hjalp sig et Par Aar med et lejet Lokale. Da Fattighuset ogsaa var brændt og Raadhuset var faldefærdigt, var der store Opgaver at tage fat paa for Bymændene, og man fandt omsider en Løsning, da der blev tilbudt Byen den Grund, der endnu ejes af Kommunen, det nuværende Adelgade 154.

Denne Grund havde tilhørt Ejeren af Nysø og var ved Arv overgaaet til hans Datter og Svigersøn, der havde opført en Bygning, som imponerede Samtiden med sine murede Vægge og Gavle, ja, endog Tegltag. Denne Bygning brændte ogsaa i 1750 trods Gavle og Tegltag – og Arvingerne vilde ikke genopføre den. Byen købte da Brandtomten for 80 Rigsdaler og opførte en Bygning, der af Billighedshensyn skulde tjene til saa forskelligartede Brug som Skole, Bolig for Læreren, Ting-, Raad- og Arresthus, Munderingskammer og Depot for Byens Garnison, Fattighus og Sprojtøhus. Den indre Udstyrelse var yderst primitiv. Læreren skulde

Den nuværende Skolebygning.

foruden Skolestuen kun have Sengekammer og Køkken -- men en Flothed tillod man sig: Lærers indre Dør (Hoved-Indgangen var fælles for Skole og Fattighus) skulde forsynes med Laas og Nøgler. Hele Byggeforetagendet var fuldført i 1754.

I 1806 blev Fattigvæsenet flyttet, og i 1824 blev et nyt Raadhus opført paa Torvet. Der-

ved blev der Plads til tiltrængte Udvidelser af Skolen. I 1860 approberede Ministeriet en ny Skoleplan, der medførte en Udvidelse af Skolen. Der blev opført en ny Skolebygning ved Siden af den gamle, der blev istandsat til Bolig for Kateketen og Kordegnen. Det er denne Bygning, der ses paa omstaaende Billede.

I 1895 blev der bygget en ny Skole paa Klosterbakken, medens der i Bagbygningen til den oprindelige Skole blev indrettet Lokaler til den nyoprettede Realskole. Endelig blev den nye Skole i 1904 udvidet ved Tilbygning af en Etage og Realskolens Klasser overført dertil, saa at hele Skolevæsenet siden har været samlet i en Skole paa Klosterbakken. I 1923 købtes et Stykke Jord til Udvidelse af Skolegaarden. I 1929 opførtes en ny, velindrettet Svømmebadeanstalt til Skolens Brug. Skolen har 11 Klasseværelser, 2 Gymnastiksale, Lokale til Samlinger, Badeværelse og Bolig til Pedellen.

Indtil 1893 lededes Skolen af Kateketer. I 1895, da man oprettede Realklasser, ansattes den første Overlærer (Skoleinspektør), S. M. S. Juul, der døde i 1921 og afløstes af Overlærer Viggo Danø, der blev udnævnt 5. December 1921. Ved Skolen er foruden Overlæreren ansat 5 Lærere og 4 Lærerinder.

Skolen afholdt første Gang almindelig Forberedelseseksamen i 1898 og har siden 1908 afholdt Mellemskole- og Realeksamen.

VIGGO DANØ, Overlærer, er født den 5. September 1874 i Maribo. Gift 4. August 1899 med Johanne Jørgensen. 1893 Huslærer paa Orebygaard ved Saksøbing, 1898 ved Saksøbing Realskole, 1898 ved Maribo Skolevæsen, 1906 ved Vordingborg Realskole, siden 5. December 1921 Overlærer i Præstø. Lærer ved Handelsaftenskolerne i Maribo, Vordingborg og Præstø i 33 Aar, Medlem af Censurudvalget for Handelsmedhjælpereksamen, Formand for Vordingborg Musikforening fra 1907-21, Kommunalrevisor i Vordingborg fra 1907-13, Formand for Præstø Musikforening 1923, Medlem af Menighedsraadet fra 1922-34, Formand for Vægeraadet og i Bestyrelsen for Præstø Amts Vægeraadforening fra 1927-31, Revisor i Sparekassen for Præstø og Omegn siden 1923, Medlem af Ligningskommissionen fra 1924, Formand fra 1924-28, Formand for Lærerkredsen fra 1925-26, Medstifter af og i Bestyrelsen for Sydsjællands Museum i Vordingborg.

*Viggo Danø,
Overlærer.*

Fortsætter man ud ad Klosternakken, kommer man til Byens kendte Turiststed, Frederiksminde.

FREDERIKSMINDE er bygget som et Foreningslokale for Præsto Haandværkerforening. Paa Jorderne ved Stranden, kaldet Klosternakken, anlagdes samtidig det nuværende

Frederiksminde i 1868.

Anlæg. Frederiksminde indviedes i 1868, men det var dengang kun en lille beskeden Bygning, som indeholdt Lokaler for Haandværkerforeningens Medlemmer. Belliggenheden var imidlertid smuk og blev endnu skønnere i de efterfølgende Aar, da Kommunen og flere Borgere fra Byen skænkede Midler til Anlæggets Forskønnelse. Navnet Frederiksminde skyldes Busten af Kong Frederik den Syvende, der blev rejst i 1868. Ved Aarhundredskiftet bekostede Foreningen den store Ombygning af Frederiksminde, der gav Bygningen det Udseende, den har den Dag i Dag. Nu rummer Pavillonen Byens Teatersal med Plads til 330 Mennesker og i Forbindelse hermed en Balkon, der kan rumme 50 – 60 Mennesker, flere mindre Klublokaler og en særdeles udmærket Restauration, der om Sommeren udvides med Verandaer og Friluftsservering. I Anlægget afholdes der jævnligt Koncerter, og paa Frederiksminde afholder omtrent alle Byens Foreninger deres Festligheder. Fra 1900 -25 var Frederiksminde forpagtet til R. J. Pedersen, fra 1926 til Martin Panum, der døde 1930, og hvis Enke stadig driver Frederiksminde videre med Overtjener Michael Michelsen som Forretningsbestyrer.

Paa det Areal, der ligger mellem Klosternakken og Adelgade, mod Øst stødende til Kirkegaardsmuren, mod Vest til Jomfrustien, ligger foruden Kommuneskolerne den i 1870 opførte borgerlige Velgørenheds Stiftelse. Ud til Jomfrustien ligger Præsto Bys Sygehus og Alderdomshjem. Det er opført i 1932 paa samme Grund, hvor det gamle laa. Sygehuset stammer fra 1864 og opførtes dengang paa en Grund, der skænkedes af Lensgreve Raben Levetzau til Beldringe og Lekkende Godser. Hvorvidt der før den Tid har været Sygehus eller Sygestuer i Byen, er vistnok tvivlsomt. Det nuværende Sygehus er kombineret som Sygehus og Alderdomshjem.

Et af de smukkeste Partier i Byen er Pladsen ved Raadhuset. Selve Raadhusbygningen er fra 1823 og opført paa samme Plads, hvor det tidligere Raadhus laa. Omkring 1850 tilbyggedes Arresthuset, og i 1868 opsattes den pyntelige Frontspice.

P. K. Nyvang, Dommer.

P. K. NYVANG, Dommer, R. af D., er født den 19. Maj 1866 i Haraldsted som Søn af Gaardejer N. P. Nyvang og Hustru Maren, født Pedersen. Gift første Gang 1896 med Valborg Heie (død 1910), gift anden Gang 1927 med Lilly Fønss. Student 1886, cand. jur. 1892. Kopist i Overretten i København 1894, Fuldmægtig 1904, Borgmester og Byfoged i Præstø samt Birkedommer i Vordingborg nordre Birk 1914, Dommer sammesteds 1919, folkevalgt Borgmester fra 1919-29, Medlem af Tilsynsraadet for Sparekassen for Præstø By og Omegn, Formand i Næstved-Præstø-Mern-Banens Repræsentantskab, Medlem af Bestyrelsen for Thorvaldsen-Samlingen paa Nysø, Formand for Sønderjysk Forening for Præstø og Omegn.

DANSK-ENGELSK BENZIN- OG PETROLEUMS COMPAGNI paa Klosterbakken 15 er oprettet i 1921 og overdroges til Grosserer Søren Olsen, der siden 1917 havde drevet Agenturforretning i Præstø i Kolonial og haft Oplag for Korsør Margarine, Svendborg Eddike og Ota Møllen. Søren Olsen har udført et stort Arbejde for at faa indført Compagniets Varer i Præstø og Opland.

Til at begynde med ankom Benzinen til Præstø i Tønder pr. Vogn, men efterhaanden som Omsætningen steg, blev det nødvendigt at anlægge et Tankanlæg og et saadant oprettedes i 1927 ved Havnen. Anlægget bestaar af to Tanke, en til Raaoile og en til Petroleum. Firmaet beskæftiger 6 Personer.

Grosserer Søren Olsen har tidligere i 14 Aar drevet selvstændig Købmandsforretning i Storchedinge.

MALERFIRMAET FR. ANDERSENS EFTF. ved Johannes Hansen er ca. 85 Aar gammelt og startedes i sin Tid af J. P. Olsen og videreførtes af dennes Søn, Chr. Olsen, der døde i 1887. Forretningen bestyredes derefter af Fr. Andersen i et Aar og overtoges af ham i 1888, og han drev den til 1932, da han døde. Fr. Andersen var Lærer ved Teknisk Skole i Præstø fra 1888--1932 og i de sidste Aar tillige Skolens Formand.

Fra Værkstedet er der i Tidens Løb udgaaet mange dygtige Malersvende, som senere er blevet store Malermestre. En af Forretningens kendteste Lærlinge er Kunstmaler L. A. Ring.

Af Malerarbejde, som Firmaet har udført i de senere Aar, kan nævnes: Paa Godset Nysø i Thorvaldsen Samlingen og Herregaarden Beldringe, i Præstø Kirke, Dommerbolig, Præstebolig og i Banken for Præstø og Omegn. Endvidere paa Faksinge Sanatorium og en Del Arbejde for Amtets Vejvæsen. Firmaet udfører alt Malerarbejde saasom: Møbel-, Bygnings-, Skilte- og Dekorationsarbejde.

Indehaveren, Malerm. Johannes Hansen, er født den 22. Juli 1899 i Ammendrup, kom i 1914 i Lære hos Malermester Fr. Andersen og har arbejdet der i 16 Aar. Overtog Firmaet i 1932.

Paa Hovedgaden i nuværende Numre 43 til 51 laa forhen den gamle Postholdergaard, hvis Jord strakte sig helt ned til Havnevej, men ved Banens Anlæggelse i Aaret 1900 byggedes der ved Stationen, og i Sammenbygning med denne, et Posthus. Byens Forbindelse med Omverdenen var indtil Banens Oprettelse meget vanskelig. Indtil 1850 var Postforbindelsen yderst slet, og fra 1860 havde Byen en Gang ugentlig Post fra Næstved, to Gange fra Stege og to Gange fra Tappernoje. I 1875 oprettedes en Forbindelse med Lundby og Fakse. De daarlige Postforbindelser blev noget afhjulpne ved Banens Anlæggelse, og Tid efter anden opnaaede Byen sine nuværende gode Postforbindelser.

PRÆSTØ HAANDVÆRKER- OG BORGERFORENING er stiftet den 29. November 1859. Foreningen oprettede i 1891 Teknisk Skole, der ligger i Jomfru-stræde, og den har sin væsentlige Andel i Anlæggelsen af Frederiksminde.

SVEND VILLY CLAUSENS MASKINFORRETNING i Rødeled pr. Præsto er af nyere Dato, idet Virksomheden paabegyndtes den 1. Januar 1933 i et Værksted i Bryggeriets Gaard i Præsto.

I Sommeren 1933 købte Clausen sin nuværende Grund og opførte herpaa Beboelseshus, Værkstedbygning og Lagerrum og i Oktober samme Aar flyttedes Forretningen hertil. Virksomheden forhandler nye og brugte Landbrugsmaskiner og har Eneforhandling fra Brødrene Bendix i København. I Ejendommen findes der et stort Rum til Opmagasiner af Landbrugsmaskiner, Lager for Reservedele og et Værksted med en lille Smedie. Forretningen er vokset ret hurtigt og har en udmærket Beliggenhed ved en stærkt trafikeret Korsvej.

Svend Villy Clausens Maskinforretning.

N. ANDERSENS OG SØNS CYKLEFORRETNING paa Vesterbro er grundlagt i 1898 af N. Andersen. I 1898, da Cyklen endnu spredte Skræk og Rædsel paa Gader og Veje, begyndte Niels Andersen en Cykleforretning med tilhørende Reparationsværksted paa Vesterbro Nr. 2. Af og til blev der solgt et Eksemplar af dette nye Befordringsmiddel, men først efter Aarhundredeskiftet begyndte der at komme lidt Forretning ud af det, og efterhaanden fandt flere og flere Vej til det smukke Bindingsværkshus, hvor Andersen havde sin Forretning og Værksted.

N. Andersens Son, Christian Thomas Andersen, der er uddannet i Cyklebranchen, optoges i 1921 som Forretningens Medindehaver, og efter Faderens Død

en af de første i Byen, der gav sig af med Salg og Reparation af denne epokegørende Nyhed.

i 1928 leder han denne, der afgjort er en af Sydsjællands ældste i denne Branche.

I 1923 flyttedes Forretningen til større og bedre Lokaler i Hjørneejendommen for Enden af Hovedgaden, og her i det velindrettede Værksted foretages Reparationer, Ovnlakering og alt hvad der henhører under Cyklebranchen.

Da Radioen i 1923 begyndte at komme frem, var Andersen

S. S. Dambæk,
Sagfører.

SØREN SØRENSEN DAMBÆK, Sagfører og Branddirektør, er født den 18 April 1870 som Søn af Gaardejer Hans Sørensen og Hustru Mette Marie, f. Petersen. Gift 1898 med Ida Pauli. Exam. jur. 1891, Sagførerbestalling 1. Oktober 1897, Branddirektør i Landbygningernes almindelige Brandforsikring fra 1. December 1904, for Købstaden fra 29. Maj 1925. Medlem af Ligningskommissionen i 12 Aar, af Præstø Byraad i 8 Aar, Overligningskommissær, Sagfører i offentlige og benificerede Sager.

H. A. Hansen,
Musikdirektør.

HANS AXEL HANSEN, Musikdirektør, er født den 24. September 1898 som Søn af Skomagermester Augustinus Hansen og Hustru, Rebekka Inger Marie Hansen. Gift 1935 med Wera Anna Mary Gam. Uddannet i Aarene 1905-14 hos Ernst S. Christiansen, Carl Overgaard og Holger Blichfeld. Har fra 1914 været rejsende Musiker i de tre nordiske Landes forskellige Byer, baade som Pianist, Violinist og Kapelmester. Oprettede 1. Maj 1934 Musikskole i Præstø samt oparbejdede et Orkester. Musikskolen omfatter: Violin, Klaver og Teori.

I den korte Tid, Musikdirektøren har opholdt sig i Præstø, har han afholdt ialt fem store Koncerter med Solister, bl. a. kgl. Kammermusicus Fini Henriques og Fagotisten C. Agerskov fra Aarhus filharmoniske Orkester. Til en Koncert var der et Besøg af 400 Mennesker.

Storehedinge Kirke i gammel Tid.

STOREHEDINGE

DER er Byer, der ved deres Beliggenhed fra gammel Tid af har været, om man saa maa sige, forudbestemt til at indtage en ledende Plads i Kobstædernes Række. Det er unødvendigt at nævne Navne, men alle og enhver ved, at det blandt andet har spillet og endnu spiller en overordentlig Rolle for den enkelte By at have nem og uhindret Adgang til Havet, og derfor viser det sig jo ogsaa, at det sjældnere er egentlige Landstæder, der har kunnet hæve sig til større Betydning. Selvfølgelig er der Undtagelser, baade fra gammel Tid og i vore Dage; vi kunde pege paa Slagelse her paa Sjælland, og fra Nutiden har man et slaaende Vidnesbyrd om, at Havets Nærhed ikke længere er en absolut Betingelse for en Bys Udvikling, i Herning, men Sandheden turde alligevel være den, at det betyder meget for en By, at Havets Bølger beskyller dens Fod. Et andet Forhold, der har virket og virker fremmende, er Oplandets Størrelse, Natur og Form. Jo mere centralt en By ligger, jo lettere Adgang Landboerne har at søge til Bys, jo tættere befolkede dette Opland er, desto livligere vil som Regel Byens Udvikling foregaa. Men har det her nævnte sin Rigtighed – og derom kan vist ikke tvistes – saa kan man paa Forhaand sige, at den By, der i gamle Dage voksede op der, hvor nu Storehedinge ligger, aldrig kunde gøre sig Forventning om at komme til at høre til de større

Hovedgaden i Storehedinge i ældre Tid.

i Landet, og dette har da ogsaa vist sig at holde Stik. Storehedinge ligger 2 km fjernet fra Kysten, men der, hvor Havet er nærmest, har der aldrig været og kan aldrig blive Tale om en Havn; her hæver Stevns Klint sin Kalk- og Flintstensknude op over Bølgerne. Til Rødvig, der er at betragte som Storehedinges Udhavn, er der 6 km, en Afstand, der i mange Tilfælde vil vise sig at være for stor og derfor medfører for betydelige Udgifter til Transport m. m. til, at der kan komme nogen større Handel i Stand. Og hvad endelig Oplandet angaar, saa er det ganske vist frugtbart (Stevns Herred er det bedste i Amtet), men Storehedinge ligger ikke midt i det, snarere i en Udkant, hvad der ogsaa har bidraget til at hæmme dens Trivsel. Den har derfor gennem Aarhundreder været og er endnu kun en lille By, hvis Betydning hverken økonomisk eller historisk nogensinde har været stor. Den har levet sit stille, ubemærkede Liv, og ingen Begivenhed af Rang knytter der sig til den.

Hvornaar Storehedinge er blevet til, kan ikke siges. Den har det tilfælles med de fleste andre af vore Købstæder, at dens Opstaaen skjuler sig i Fortidens Mørke. Heller ikke Byens Navn kan man tilfulde forklare. Der er dem, der mener, at det Forled, hvormed Endelsen -inge er forbundet, jævnlig er Navnet paa en Slægt eller Stamme. Derfor har svenske Videnskabsmænd villet fortolke Navnene paa -inge i Sverrige og Danmark saaledes, at de indeholder et Slægtsnavn i Ejeform Flertal med underforstaaet -land eller -sted. Men fra anden Side er der rejst Tvivl om Rigtigheden heraf, idet man har tolket Endelsen -ing som „Beboer af“. Men i saa Tilfælde maa Forledet sikkert betegne et Naturforhold. At Heding (Hjedding) ved Varde har faaet sit Navn af Hedestrækninger, der findes rundt omkring den, kan man sikkert gaa ud fra, men om Storehedinges Navn har den samme Oprindelse, ved man ikke. Tidligere var man ikke klar over disse Forhold, men søgte Forklaring paa Navnet ad andre Veje. Saaledes gengiver Etatsraad Weinwich i sin Beskrivelse over Stevns Herred Erik Pontoppidans Udtalelse i Danske Atlas med følgende Ord: „Hvoraf den (te: Storehedinge) har sit Navn, er vanskeligt at sige,

og naar man med Pontoppidan vil hidlede dens Navn fra en Skjoldmo Hedde eller Hetha, som var med i Braavallaslaget, maa den være meget gammel. Andre udlede dens Navn fra Hedenskabet, som Indbyggerne her længst skal have vedligeholdt, efter at deres Naboer havde antaget Kristendommen. Byen nævnes, maaske som til Straf for dette, i Peder Syvs Kæmpeviser, Pag. 385, med disse Ord: „Heding skal lide saa stor en Straf, at Kiøge skal qvæles i Pine“.

Et af de første Steder — om ikke det første Sted — vi hører den nævne, er i Kong Valdemar Sejrs Jordebog (1231), hvor den kaldes Hæddying, men i 1261 nævnes den Hæddyinge maglaæ, naturligvis for at skelne den fra Lillehedinge, og dette Navn veksler i de følgende Tider med Maglehedinge (1357: Maklaehedinge). Fra Midten af det 16. Aarhundrede blev Storehedinge den almindelige Betegnelse.

Selvfølgelig er der ingen Tvivl om, at den oprindelig har været en Landsby, og det kan ikke afgøres, naar den er blevet ophøjet til Købstad. 1441, da Kristoffer af Bavern stadfæster dens Privilegier, hedder det, at de (c: Byens Folk) have „betroet for os, at deres Privilegia og Friheder ere brændte, som vore Forfædre dem undt og givet have“, og vi kan altsaa deraf se, at Storehedinge for den Tid har været Købstad. Naturligvis hedder det i denne Bys Stadsret, som det almindeligt hed, at Kongen i dette Tilfælde altsaa Kristoffer af Bavern tager og undfanger dem og deres „i vor kongelige Naade, Frihed og Hegn, naadelig at beskærme for den Troskab og villige Tjeneste, som vi af vore elskelige Borgmestre, Raadmænd, Borgere og Menighed i vor Købstad Hedinge hertil (c: hidtil) befundet har“. Han udtaler Haabet om, at han ogsaa i Fremtiden, „naar det Behov gøres“, maa møde den samme Troskab. Stadsretten, som omfatter 12 Paragraffer, har i alt væsentligt samme Indhold som andre Byers, og vi kan derfor nøjes med at fremdrage et Par enkelte Punkter. Saaledes hedder det i Paragraf 3: „Ingen Gæst eller Købsvend, der ej er med dem bosiddende Borger, skal djærves (c: driste sig til) i nogen Maade at købe i deres By levende Nød eller Svin eller fersk Nød eller Svinekroppe eller saltede Huder ud at føre“. Længere hen (i Paragraf 5) siges det: „Alle de, som Marked, Torv og Købmandskap der hos dem vil søge og ove, og alle andre, som Gods og Indgæld der i Byen have, at de gøre og skatte og skyldte med Menigheden og med Byen, efterdi som de af Raadet der i Byen tilsagt vorde der, som Ret og

Storehedinge Kirke omkring 1800.

Skel er hver i sin Ret uforsømmet“. Kongen vil „have Magt at sætte Borgemester“, men „Borgemestrene og Raadet skulde have Magt at kejsse (c: kaare) Raadmænd, naar nogen i Raadet afgaa eller Behov gøres“, og Stadsretten ender saa med de Ord, at disse forbemeldte Artikler „have vi undt og givet forbemeldte vore Borgemester, Raad og Menighed i Hedinge, paa det at vor Købstad maa deraf forbedres. Dog ville vi have fuld Magt dem at forbedre og til eller af at sætte, om os tykker det nøtelicet var“. At Privilegierne er blevet stadfæstet af de følgende Konger er utvivlsomt, men ikke alle Stadfæstelserne kender man. Dog ved vi, at Frederik den Anden 1563 bekræftede dem (dog med det Forbehold, at Kongen havde Ret til at revidere dem i Overensstemmelse med Rigets Tarv), lige som Kristian den Fjerde den 1. Juni 1598 (ogsaa han forbeholdt sig Ret til at ændre dem) og Frederik den Tredje den 30. November 1648.

Forøvrigt er det ikke meget, vi kender til Storehedinges Historie i Middelalderen. 1261 ejede en af Datidens Stormænd, Peder Olaisen af Karise, 2 Gaarde, 1 Badstue og 4 Vejrmøller; i eller ved, og ogsaa fra de følgende Tider hører vi om forskellige, der har haft Gaard eller drevet Handel i Storehedinge. Men i de fleste Tilfælde er det kun et Navn, og noget Kendskab til dette Navns Bærer har vi ikke. Det nævnes, at der i Middelalderen fandtes to Gilder i Storehedinge, et St. Olai og et St. Knuds Gilde. Om det første af disse to Gilder siger Etatsraad Weinwich i sit førnævnte Arbejde, at det „for det meste var oprettet for, at den ene skulde forsvare den anden, og ikke for at drikke og fylde sig“, og han tilføjede: I St. Olufs Vertskabs Bog, som Jesse Griis i Hettinge Makele lod sammenskrive, er saaledes forordnet: „I Navn Gud Faders, Søns og den Hellig Aands, Amen. Brødre og Søstre, det maa være Eder vitterligt, at dette Lav ikke er indstiftet for Driks Skyld, men for at den ene Broder skal hielpe og undsette den anden“. Det andet Gilde i Storehedinge var som sagt et Convivium St. Canuti. Pontoppidan meddeler i sin Kirkehistorie som noget besynderligt, at Bagere ei kunde blive antaget derudi. Fra begge disse to Gilder kendes der Gildeskaaer, affattede ca. 1256.

Derimod har der sikkert ikke været noget Kloster i Storehedinge. Ganske vist findes der i vore Dage en Munkegade, der over Munketoftene fører ud til Anlægget Munkevænge. Der er ogsaa bevaret Rester af et gammelt Stræde, Munkestræde, men ikke i nogen af de Optegnelser, der er os levnet fra gammel Tid, er der Spor af, at der skulde have været et Kloster i denne By. Heller ikke kan der støttes noget paa, at der i et Dokument fra 1314 nævnes „sorores sanctæ Botildis de Hedding“, der skulde betyde „Nonner af den hellige Bodils Orden i Storehedinge“, men der maa her skjule sig en Fejl af en eller anden Art, det saa meget desto mere, som der overhovedet ikke findes nogen Helgeninde ved Navn den hellige Bodil. Men hvori Fejlen bestaar, kan man for Tiden ikke klare.

I sin Tid har der været en Latinskole i Storehedinge, men noget synderligt Kendskab til den har man ikke. Naar den blev oprettet, ved man ikke, men fra Begyndelsen af det 17. til ind i det 18. Aarhundrede fandtes den. Rektor ved Skolen var tillige Degn, og da den kun havde en Klasse, var den afskaaret fra at dimittere til Universitetet.

Som alle andre Egne her paa Sjælland led Stevns og Storehedinge meget ved Svenskernes Besættelse af Landet i 1658–60. Da der her — efter at Krigen var til Ende — foretoges en Vurdering af den Skade, Storehedinge havde lidt, naaede man til det Resultat, at Byens Udgifter alt i alt havde været 7493,50 Rigsdaler,

Gadeparti i Storehedinge (Nørregade) i 1890.

men desuden havde Fjenden stjaalet Heste og Kvæg for nogle Hundrede Rigsdaler. I Byen var 9 Gaarde og Huse blevet øde og ruinerede og 28 Borgere var ganske forarmede. I den Specifikation, der optoges 28. Marts 1661, meddeles bl. a., at der 10. August 1658 ankom til Byen en svensk Løjtnant med 30 Heste, og for at han ikke skulde plyndre Byen gav man ham 40 Rigsdaler. Den Salvegarde, han efterlod, var der i Byen i tre Uger og fik 10 Rigsdaler. 15. November samme Aar maatte der leveres 300 Rigsdaler som Brandskat paa tre Terminer. 6. Februar 1659 maatte der leveres til Kommissarius i Køge 30 Hørlærreds Skjorter til en Værdi af 25 Rigsdaler. 30. Maj blev der leveret til Grev Pontus de la Gardies Regiment i Lejren 100 Tdr. Byg, er 100 Rigsdaler, og saaledes frem gennem Maanederne. 14. Marts 1660 afleveredes til Artilleriet i Køge 5 Lispund Hæmpeblaar, en velbeslagen Munitionsvogn og en velbeslagen Kuglevogn, 10 Par Forseler, 4 Par Bagseler, 26 Hæmpeskagler, 4 Kuskesadler og 20 Tømmer med Bidsler, der tilsammen koster 300 Rigsdaler. Endelig føjes der til: Item er al vores Bys Gevær os frataget og ført til Lejren, nemlig 60 Bøsser og Musketter, 1 Tromme, 1 Fane, 3 Partisaner og 3 Hellebarder, er tilsammen 250 Rigsdaler. Gennem 25 Maaneder er der til 4 forskellige Regimenter blevet betalt i Penge 2500 Rigsdaler. At det var svært for Byens Befolkning at udrede alt det, som Svenskerne krævede, forstaar man saare let, og det saa meget desto mere, som Indbyggerantallet kun var meget lille. 1672 havde Storehedinge kun 362 Indbyggere, og selv om der det 18. Aarhundrede igennem fandt en Tilvækst i Befolkningstallet Sted, var der i 1769 dog ikke flere end 514, i 1787 569, af hvilke 90 udgjorde Tallet paa de egentlige Borgere (Resten var altsaa Kvinder, Børn og Tyende). Af de 90 var 5 Købmænd,

27 forskellige Haandværkere og 50 Daglønnere, hvoraf man altsaa kan se, at Hovedparten var Smaakaarsfolk. Naar det er blevet sagt, at Storehedinges Lidenhed medførte, at denne By ikke som andre Købstæder sendte Repræsentant til Rigsdagen i København 1660, beror det derimod paa en Fejltagelse, idet Byen som sin Udsending havde Tileman Knudsen, om hvem vi ellers ikke ved noget synderligt; dog fremgaar det af Kirkebogen, at han begravedes 12. December 1666, 59 Aar gammel. Der fandtes i sin Tid noget, der kaldtes Tilemans Boder; mulig har han ejet disse, eller de er blevet opkaldt efter ham som en af Byens betydeligere Borgere.

Men dreves der altsaa — som foran nævnt — noget Handel og Haandværk i Storehedinge, levede de fleste af Indbyggerne dog vist hovedsagelig af Agerdyrkning, hvorfor det ogsaa blev sagt, at de snarere ere at „anse for Agerdyrkere end Borgere“. Bymarkerne var ogsaa i Forhold til Byens Størrelse usædvanligt omfangsrige, matrikulerede for ikke mindre end 300 Tdr. Hartkorn, men her maa man naturligvis tage i Betragtning, at Boniteringen — paa Grund af Jordens Frugtbarhed — var høj, saa der ikke gik saa stort et Areal til for at naa de 300 Tdr. Hartkorn, som der vilde have gjort, hvis det havde været mindre god Jord.

Ved Siden af Landbruget var der en Næringsvej eller et Erhverv, som dreves hos mange af Borgerne, og det var Brændevinsbrænding. De omkringliggende Skove led meget derunder. Weinwich vil paastaa, at der aarlig brugtes 1500 Favne dertil, og han fortsætter med Omtalen af denne Virksomhed: „Denne Driks (c: Brændevinens) hyppige Consummation her, har haft den største Indflydelse paa den omkringliggende Almues Sundhed, Moralitet og Sæder, og fra denne Synspunkt udbredes mange Ulykker her i Egnen. En Kroe i en Bye er nok for at fordærve Byens Bønder, men her er næsten hvert andet Huus en Kroe. Den dovne, trættekiære, til Sviir hengivne Bonde, har her hendøset en god Del af hans Tid, ladet Gaarden hjemme, hans Kone, Børn, skiøtte dem selv, og ei sielden har han sat Formue, Sundhed, ja, undertiden Livet til, baade i Byen selv, saavel som paa Hild- og Fra-Rejse i de korte Vinterdage. Den har Giorsløv Godssets Bønder især været skadelig, da disse formedelst Hoverie-Frieheden (tilstaaet Bønderne 1767 af Godsejer, Etatsraad Christian Lindencrone) har haft meere Tid her at ødsle bort end Herredets øvrige Bønder; kort, den Skade, dette Steds Brændevin har udbredt blandt disse, er uberegnelig. Afsætningen paa Brændevinet er her saa stor, at det ej lønner Umagen at anvende stor Flid paa sammes Forædling, der bestandig sveet og formedelst Sammenblanden af alle Slags i Brændingen stramt og af en højst ubehagelig og viderlig Smag, men maaske er det kjærest for Bonden, naar det river ham brav i Halsen“.

Man mindes ved at læse ovenstaaende Linjer uvilkaarlig om den sørgelige Fremstilling af Bonden i al hans Fornedrelse, som Holberg har givet i „Jeppe paa Bjerget“.

Hvad Byen forøvrigt angik, havde den kun lidt Præg af Købstad. Chr. Mollbech har i sine „Ungdomsvandring i mit Fødeland“ (1812) givet sit Indtryk af Byen i følgende Ord: „Ved at se denne By kan man omtrent gøre sig et Begreb om en liden Kjøbstad i Danmark, som den var for tre til fire Hundrede Aar siden. Den største Deel af Husene er straatækte og ligne udentil Bønderhusene. Man ved en Tid ikke ret, om man er i en Landsby eller en Kjøbstad, og virkelig er Byen ogsaa en Blanding af begge“. Anderledes stiller Forholdene sig i vore Dage. Selv om Storehedinge stadig hører til vort Lands mindste Købstæder, har det 19. Aarhundrede

dog medført en ikke ringe Tilvækst. 1801 opgaves dens Indbyggerantal til 576, men 50 Aar efter var det næsten fordoblet (1076), 1901 var det yderligere steget til 1816) og ved Folketællingen i 1916 opgaves Tallet til 2154. Som Befolkningen er oget, saaledes har Byens Udseende ogsaa ændret sig. Nu er der ikke længere Tvivl, om det er en Landsby eller Købstad, man befinder sig i.

I det fornavnte Skrift af Chr. Molbech, skriver han endvidere: „Det eneste, der i Storehedinge kunde tildrage sig min Opmærksomhed, var Kirken“. Og sandt er det, at Byen i sin Kirke ejer en Mærkværdighed, hvortil der ikke er Mage i vort Land. Desværre har den ved de forskellige Restaureringer, den har været Genstand for, tabt adskilligt af sin oprindelige Skønhed og Ejendommelighed.

Det lader sig ikke gøre med Bestemthed at sige, fra hvilken Tid den stammer. Enhver skriftlig Oplysning derom er forlængst tilintetgjort, bortset fra, at Reesen i sit Atlas „Danicus“ siger, at den skal være bygget under Kong Valdemar, men han angiver ingen Kilde til denne Efterretning og nævner ikke engang hvilken Valdemar, der er ment. Der er derfor intet andet for, end at man ved at undersøge dens Grundform, Stil og Materiale prøver at komme til et Resultat, og alt dette synes at tyde paa, at Kirken har staaet her allerede for Midten af det 12. Aarhundrede. I 1886 blev der gjort et interessant Fund paa Kirkegaarden, idet der tæt op til Skibets nordvestre Side blev afdækket to Ligkister, der var udhugget i Kridtsten. Kisternes Form, bred over Skuldrene, smal over Fødderne, med et rundt Hul til Hovedet og med et tagdannet Laag, viste nærmest hen til det 12. Aarhundredes første Halvdel, og naar man endvidere lægger Mærke til, at der i Kirkens oprindelige Dele ikke findes det mindste Spor af brændte Mursten, som

Storehedinge Kirke.

først kom i Brug paa Sjælland i Tiden omkring 1165—70, peger det ogsaa paa, at Kirken stammer fra en noget tidligere Tid. I sin tidligste Skikkelse har den bestaaet af et ottekantet Skib, opført af Kridtstenskvadre, hvortil der mod Øst sluttede sig et aflangt, firkantet Kor. Skibet deltes ved otte svære, kantede Piller, der stod i en Kred, og var forbundne ved halvrunde Buer, i et Midterparti og en Omgang. Man maa gaa ud fra, at der over Midterpartiet fandtes en Kuppel, medens Omgangen har haft otte Krydshvælvinger. Over Kuplen hævede der sig atter et ottekantet, med Spir forsynet Taarn, hvortil Omgangens Halvtag sluttede sig. Koret, hvorover der er spændt en meget flad Kuppelhvælving, afsluttes i Øst med en halvrund Apsis, som dog ikke giver sig til Kende paa Bygningens Yderside, men kun viser sig i Kirkens Indre. Denne Del af Kirken er særlig interessant derved, at der i dens Mure findes et System af meget smalle, overhvælvede Gange og smaa Kamre. Hvad der oprindeligt har været Tanken med disse sidste, er ikke ganske sikkert. Da man i sin Tid mente, at der havde ligget et Kloster umiddelbart op til Kirken, tænkte man sig, at de smaa Lønkamre kunde have været Straffeceller for Munkene, men dette maa opgives, da der, som tidligere nævnt, ikke har været noget Kloster i Storehedinge. Derfor er der større Grund til at antage med C. Molbech, at de kan være byggede „for der at bevare Kirkens Liggendefæ eller andre Skatte i Ufredstid“. Selvfølgelig har Almuens Fantasi og Overtro haft travlt med disse Løngange og Celler. Man har befolket dem med overnaturlige Væsener, Elverfolk, og det er jo velkendt, at det større, mørke Rum, der findes over selve Korets Hvælving, fra gammel Tid af har heddet „Elverkongens eller Klintekongens Kammer“, idet man betragtede det som Bolig for Elverkongen eller Klintekongen, hvis Herredømme strakte sig over hele Stevns til Tryggevælde Aa, og han tillod ikke nogen anden Konge at betræde Herredet. Men for at fratage Almuen denne Overtro, drog Kristian den Fjerde derind og afsatte Elverkongen. Senere skal Frederik den Tredje have besøgt Stevns Herred ligesom Kristian den Femte, og 1808 gæstede Frederik den Sjette Elverkongens Kammer.

Allerede under Reformationstiden var der til den vestre Side af det ottekantede Skib blevet opført et anseligt Taarn af Kridtsten, og dettes underste, overhvælvede Del blev sat i Forbindelse med selve Kirken ved en spidsbuet Arkade. Ogsaa andre Forandringer blev foretaget, saaledes blev Korets Sidemure forhøjede med ca. tre Alen, og i Øst og Vest fik det takkede Gavle. I denne Skikkelse stod Kirken til 1677, da den, efter hvad der meddeles, skal være blevet ramt af Lynet, der ikke blot medførte, at det ottekantede Taarn styrtede sammen, men den øvre Del af Omgangens Murværk blev ogsaa tilintetgjort. En Udbedring eller Restaurering var naturligvis nødvendig, for at der atter kunde holdes Gudstjeneste, men dels havde man ikke Forstand paa at bevare det oprindelige, dels var man ogsaa besjælet af Ønsket om at faa Arbejdet udført saa billigt som muligt. Derfor ryddede man alt, hvad Luerne havde skaanet i Centralpartiet, med Undtagelse af Ottekantens ydre Murring, som man iøvrigt gjorde lavere, og da „Restaureringen“ var færdig fremtraadte den nys saa stolte Bygning som et lavt og øde Rum, dækket med et Bræddeloft, som blev baaret af fire klodsede Træstøtter og hvorover et stort, spidst tilløbende Tag, tækket med Bly, var anbragt. Vistnok samtidig blev der opført et Vaabenhus paa Ottekantens Sydside og et Sakristi paa Korets Nordside. Saaledes stod Kirken til 1853, da Ottekanten og det indre fik sin nuværende Form, uden at man søgte at komme til Klarhed over Kirkens tidligere Skikkelse. Men Resultatet blev ogsaa derefter: denne løjerlige Grundplan med Fløje ud til alle Sider ligesom

en Vejrmølle, disse takkede Gavle i Spidsbuestil og disse aflattede Mure, hvis gult malede Kalkpuds udslettede ethvert Tegn til, at Ottekanten var en mærkelig Bygning fra det 12. Aarhundrede. Ved samme Lejlighed blev Prædikestolen, Epitafier og Malerier smidt ud af Kirken, en Vandalisme, som burde være undgaaet. Paa den anden Side skal det billigvis indrømmes, at Opgaven var vanskelig, og at en Stræben efter at forskønne Kirkens Indre med Bistand af Kunstnere som Jerichau og Hilkieer ikke kan miskendes (J. Kornerup i Storehedinge Kirke 11. Maj 1902). Men senere i Aarene 1894–95 er Koret blevet restaureret under Ledelse af Professor H. B. Storek, hvorved det saa vidt muligt er ført tilbage til sin oprindelige Skikkelse.

J. P. JENSEN-STEVSNS, Bankdirektør og Borgmester, R. af D., er født den 6. Februar 1872 i Sierslev som Søn af Gaardejer J. Jensen og Hustru Karen, f. Hansen. Student 1894, cand. jur. 1901, Rigsdagsstenograf fra 1893–1906, Sagførerfuldmægtig fra 1901–05, Fuldmægtig ved Københavns Amts nordre Birk 1905, Sekretær ved Tyendelovskommissionen 1905, By- og Herredsfuldmægtig i Storehedinge fra 1906–20, Formand i Direktionen for Storehedinge Bank fra 1912, Medlem af Storehedinge Byraad fra 1913, Borgmester fra 1921, Medlem af Købstadsforeningens Bestyrelse fra 1922, Medlem af Automobiludvalget af 1925, Formand for Repræsentantskabet for Østsjællands Jernbane, Landstingsmand siden 1928.

J. P. Jensen-Stevns,
Borgmester.

MEDLEMMER AF STOREHEDINGE BYRAAD er: Borgmester J. P. Jensen-Stevns, Redaktør Chr. Stougaard, Vognmand Chr. Hansen, Husejer H. P. Nielsen, Købmand H. Christoffersen, Gaardejer J. P. Lorentzen, Arbejdsmand Oluf Olsen, Husmand Edward Nielsen og Farvehandler L. Chr. Krause.

Paa de foregaaende Sider har vi i korte Træk fremhævet enkelte Billeder af Storehedinge Bys og Kirkes Historie, og paa de efterfølgende Sider vil vi nu betragte Byen, saaledes som denne fremtræder i vore Dage.

Turistmæssigt set har Byen ikke noget særligt at byde paa ud over Kirken. Byen selv synes næsten uforanderlig i den sidste Menneskealder. Hist og her er der sket Forbedringer, men egentlige Nybygninger findes der ikke stort af. Naar man beseer Byen, bør man ikke glemme at beundre den smukke Sten, som Forsvarsbrødrene har rejst til Minde om de Soldater, der faldt i Krigene 1848 og 1864.

Byens mest monumentale Bygning er uden Tvivl Raadhuset. Det ligger paa Algade, omtrent midt for Torvet, og er opført i 1838 efter Tegning af Arkitekt J. H. Kock. Hovedbygningen er en lang, firkantet, grundmuret Bygning i to Stokværk, og paa Bygningens Tag er der anbragt en Frontspice med Byens Vaaben. Foruden Retslokaler, Byraadssal m. m. rummer Bygningen Bolig for Arrestforvareren. I en Tilbygning, der er opført 1871, findes Arresterne. Byens gamle Raadhus laa ved Kirken.

Byens Skolevæsen i vore Dage er upaaklageligt godt. Hvornaar der fra først af gaves Undervisning i Byen vides ikke, men den har som andre Byer i sin Tid haft sin „latinske Skole“. Fra Begyndelsen af 1720 laa der i Byen en saakaldt „Kongens Skole“ for Rytterbøndernes Børn i Sierslev og Bjælkerup, altsaa for Storehedinge Landsogn og ikke for Købstaden. I 1818 laante Kirken Byen 9290

Rigsdaler, og for disse Penge opførtes Borgerskolen i Egestræde. Den fik 5 Klasser, hvoraf den første skulde være en Realklasse. Gang paa Gang udvidedes Skolen gennem Aarene, og i 1896 fik Overlærer West gennemført Opførelsen af den nye Borger- og Realskolebygning. I 1906 opførtes en ny Skolebygning ved Realskolen i Egestræde, og Skolen fik en stor, moderne Gymnastiksal og Badstue. Skolen ledes af en Overlærer.

Man tør vel sige, at det økonomiske Liv paa Stevns, og dermed ogsaa for Købstaden Storehedinges Vedkommende, er undergaaet gennemgribende Forandringer i det sidste halve Aarhundrede, før Østsjællands Jernbane aabnedes. I Juli 1879 var det kun smaat med Samkvemmet mellem Byerne, og det meste af Varer og andre Transporter blev afsendt gennem Havnene ved Rødvig, Plushusene eller Udskibningsstedet Bøgeskov. I Aaret 1839 aabnedes i Købstaden en Sparekasse, men først saa sent som i 1902 kom der Bank. I en Beskrivelse af Byen fra 1778 berettes der, at Borgerskabet i væsentlig Grad lever af Landbrug, Haandværk og mindre Handel. Der omtales flere Garverier og en stor Del Brændevinsbrænderier, der sikkert ejedes af Byens mere velhavende Borgere. Byen talte kun faa Gader, nemlig: Algade, Rengegade, Egestræde, Vestergade og Nørregade. Bebyggelsen bestod af smaa, lave, etetages Huse, men efter Banens Aabning synes der at oprinde en ny Tid. Man spekulerede paa at starte en Bank, og en saadan oprettedes, men den maatte senere lukke.

STOREHEDINGE BANK. Den 21. Marts 1902 afholdtes en Generalforsamling, hvor det vedtoges at oprette en Bank. Initiativet til denne Banks Oprettelse kom fra Storehedinge Haandværkerforening. Denne Bank fik Navnet „Storehedinge Haandværkerbank“ og startede med en Aktiekapital paa 30,000 Kr. Den lededes af en Direktion paa 5 Medlemmer under Overtilsyn af et Repræsentantskab paa 7 Medlemmer. Den første Direktion bestod af Overretssagfører V. Larsen, Købmand N. Beck, Farver T. A. Jensen, Vognfabrikant Joh. Larsen og Garvermester Schack. Af disse var Overretssagfører Larsen den egentlige drivende Kraft, og det var

ham, der gennem de første 10 Aar førte Banken frem.

Det første Repræsentantskab bestod af Hotelcjer N. Andersen, Slagtermester P. Andersen, Boghandler N. Christensen, Købmand Carl Gronvold, Købmand Jacob Hansen, Garvermester A. Lund og Urmager Otto Møller.

Den 17. Oktober 1907 afholdtes en

Den gamle Bankbygning.

ekstraordinær Generalforsamling, og det vedtoges paa denne at forandre Bankens Navn til Storehedinge Bank, at udvide Aktiekapitalen til 50,000 Kr. og Repræsentantskabet til 16 Medlemmer. Der valgtes samtidig 8 nye Repræsentanter fra Landet; disse var: Gaardejerne H. P. Hansen, Lindeneronegaarden, P. Jensen, Hyllested, Jens Larsen, Søndergaard, Frederik Nielsen, Havnlev, og Lorentz Nielsen, Hellested, samt Bager H. Jensen, Holtug. Endvidere Sognefogederne H. P. Nielsen, Frøslev, og Hans Olsen, Smerup.

Bankens nuværende Bygning.

Fra at være en Bank for Byens Haandværkere blev det nu en Bank for hele Egnens Befolkning. I 1916 udvidedes Aktiekapitalen til 110,000 Kr., og i 1920 til 400,000 Kr. Regnskabsaaret 1935 udviser en Indskudskapital paa 2,336,857,32 Kroner.

Af Mænd, der har betydet særlig meget for Bankens Trivsel, skal nævnes Overretssagfører V. Larsen, der var Direktør fra 1902 indtil sin Død i 1912. Hans Efterfølger blev Borgmester J. P. Jensen-Stevens,

*V. Larsen,
Overretssagfører.*

*S. J. Sørensen,
Bankdirektor.*

der siden 1912 har været Bankens Direktør. I 1930 tiltraadte S. J. Sørensen som Direktør. Banken har til Huse i egen Ejendom, og i Aaret 1934 har den moderniseret sine Lokaler og faaet bygget en meget smuk og moderne Facade i Faxeekalk.

Den nuværende Bestyrelse bestaar af: Fabrikant L. Nielsen, Grosserer H. Henriksen, Proprietær N. C. Løje, Købmand Edsberg Andersen og Vald. Hvidberg.

S. J. SØRENSEN. Bankdirektør, er født den 4. Juni 1877 og oprindelig uddannet som Landmand. Blev i 1913 ansat som Kasserer i Storehedinge Bank og udnævntes i 1918 til Bogholder. Er siden 1930 Medlem af Direktionen.

Uddrag af Bankens Regnskaber viser følgende Tal og fortæller bedst om dens Udvikling:

	Aktiekapital	Reservefond	Totalomsætning
1903	30,000,00	889,07	2,209,759,95
1915	50,000,00	40,542,03	11,978,180,27
1924	400,000,00	362,157,27	19,721,026,71
1935	400,000,00	329,010,26	18,540,459,37

K. N. J. Thaarup,
Kancelliraad.

J. F. C. Sünckenberg,
Apoteker.

J. P. G. Sünckenberg,
Apoteker.

Arctander,
Kredslæge.

Naar man i ældre Tider kom til Købstaden Storehedinge ad Landevejen, var det første Hus, man saa ved Byens Indgang, den gamle Accisebod, der senere blev Malermester Tolts Ejendom. Paa hele det Areal, hvor nu Sygehuset, Alderdomshjemmet og Haandværkerforeningens Stiftelse ligger, var i ældre Tider en stor, aaben Plads, der kaldtes Lergraven. Hvor Gammeltovej svinger ud i Nørregade ligger den gamle Rytterskoles Bygning, der i ældre Tider benyttedes som Skole for Landsognet og hørte under Gjorslev og Søholms Rytterdistrikt. Hvor Storehedinges Apotek ligger, laa forhen en gammel Bindingsværksgaard, der ejedes af Madam Kieselhahn, der vistnok var Enke efter en Toldkasserer i Byen. Omkring 1830, da Kynde var Byfoged i Storehedinge, boede han en Tid i denne Gaard, men faa Aar efter blev den mageskiftet med den oprindelige Apotekergaard, og omkring 1554 - 55 blev det nuværende Apotek opført paa Grunden. Det var Apoteker Jacob Frederik Christian Sünckenberg, der var født den 1. Marts 1788 og døde 24. August 1831, der grundlagde Storehedinge Apotek. Efter hans Død overgik det til Sønnen, Jens Peder Groth Sünckenberg, der var født 1822, og som lod det nuværende Apotek bygge. Ved hans Død overgik Apoteket til hans Søn, Frederik Hilmar Sünckenberg, der var født den 15. Maj 1868 og døde i 1925. Apoteket overgik da til nuværende Apoteker Vermehren. Endnu lever der i Storehedinge to Frøkener Sünckenberg, der er Dotre af den kendte Apotekerslægt. Naboejendommen til Apoteket var for 1820'erne en gammel, faldefærdig Bindingsværksgaard, men omkring nævnte Aar lod Prokurator Barfod en ny Ejendom opføre paa Stedet. I denne var der en kort Tid Byfogedkontor under Kancelliraad, Byfoged Hornemanns Embedstid. I 1831 købte han Rengegaarden, hvortil der dengang hørte 70 Tdr. Land.

Men forinden vi kommer nærmere ind paa Byens Gadebillede, saaledes som det formede sig omkring Aaret 1800, maa vi kort opholde os ved Byens Sygehus og Fattiggaards historiske Tilblivelse. Første Gang, man møder Begrebet Fattiggaard, er i 1811, da Kommunen købte et lille, faldefærdigt Hus i Egestræde, der tilhørte Ole Hansens Enke. Kommunen lod dette nedrive og opførte et nyt Bindingsværkshus paa Tomten. Fem Aar senere købte Kommunen igen Grund, denne Gang i Egestræde, og paa denne byggedes et grundmuret Hus, der benyttedes til Fattiggaard. Paa disse to Steder havde Byen nu Fattiggaard til 1886, da Fattiggaarden paa Nørregade blev bygget. I 1858 opførtes der et Sygehus paa Grunden ved Siden af Fattiggaarden.

I 1820'erne fandtes der en Distriktslægebolig, der var opført af Godset Gjorslev paa en Grund, udstykket fra Erikstrupgaard. I 1840'erne er denne Bolig indrettet for praktiserende Læge Kuhlmann og senere endnu for Distriktslæge Reck.

Omkring 1890 omlagdes Sygehuset, saaledes at dette flyttede over i Fattiggarden og denne over i den til Sygehus byggede Ejendom.

DET KOMMUNALE SYGEBUS i Storehedinge er i sin nuværende Skikkelse fra 1923. Hvorvidt der før Midten af forrige Aarhundrede har

Det gamle Sygehus.

været Sygehus i Byen kan ikke siges med Sikkerhed, idet det første Sygehus, der omtales, er det, der opførtes paa Nørregade i 1858 og som nu bruges som Administrationskontorer for Kommunen. Det er en smuk Bygning med takkede Gavle. Det nuværende Sygehus er det tredje i Rækken af Sygehuse, det ligger længere ude og er frit beliggende, omgivet af et stort Haveanlæg. Selve Bygningen er udført i en smuk og stillfuld Arkitektur. Det nye Sygehus er bygget saaledes, at der fra selve Hovedbygningen, bag denne, udgaar tre Udbygninger. Overalt er det saaledes, at Tagetagen danner en Del af Sygehuset. Epidemifdelingen ligger i samme Bygning, men alsondret, og optager den ene Ende af Bygningen. Fra denne og helt igennem Bygningen løber en bred Gang, og paa dennes ene Side ligger alle Sygestuerne. Ved Gangens anden Side støder de foromtalte Udbygninger til, saaledes at de enkelte Udbygninger bliver i et med Gangen. I de første af disse Udbygninger findes den store Operationsstue m. m. Modsat denne ligger Sygehusets Røntgen-Afdeling, medens Lysbade-Afdelingen ligger i den modsatte Ende af Gangen. Omtrent midt i Hovedbygningen, mellem Sygestuerne, ligger en mindre Operationsstue. Sygehuset har Plads til 33 Senge, deraf 6 i Epidemifdelingen. Bag Hovedbygningen ligger Sygehusets Vaskeribygning, der er fuldt moderne indrettet. Sygehuset er i alle Enkeltheder tidssvarende og en Institution, Byen kan være stolt af. Sygehusets Overlæge er T. W. Mørkeberg.

STEVNS MUSÆUM er stiftet den 17. Marts 1922, men allerede i 1911 var der dannet en Musæumsforening, der havde 161 Medlemmer med Sagfører Keller som Formand. Der indsamledes dengang nogle Musæumsgenstande, der imidlertid henlagdes paa Raadhusets Loft for senere at ende i et Kulskur.

Den 12. Januar 1922 afholdtes der et Møde paa Hotel Phonix i Storehedinge, hvortil Gaardejer Niels Hansen, Egedesgaard, havde indvarslet, og paa dette valgtes der 34 Mænd og Kvinder, der skulde arbejde videre paa Musæets Oprettelse. Efter to Maaneders Agitation var der indkommet 3,561 Kr., hvoraf de 2,530 Kr. var Starthidrag og det øvrige det aarlige tegnede Medlemskontingent.

Fredag den 17. Marts 1922 afholdtes den stiftende Generalforsamling, og paa denne vedtoges det at afholde en Bazar i Forening med Storehedinge nystartede Biblioteksforening. Denne Bazar gav Foreningen en Indtægt paa 3,412 Kr. 69 Øre. I 1926 købte Foreningen Ejendommen i Munkegade, der var opført 1898 af Sparekassen for Storehedinge og Omegn. Nu kom der nogle Trængselsaar for Musæet, der økonomisk set var ved at køre fast, men Redningen kom i Form af Renter af et Legat, der blev stiftet af Gaardejer Ole Hendrik Nielsen fra Bjælkerup. I de senere Aar er Musæets Bygning udvidet ved Tilbygninger.

Afdøde Rentier Lars Nielsen, R. af D., Storehedinge, var en af de ivrigste Forkæmpere for Musæets Oprettelse. Han har været den egentlige Arrangør af Musæets Indretning og har ofret meget af sin Tid paa Opstilling og Vedligeholdelse af de indkomne Genstande. Men ogsaa paa anden Maade har Lars Nielsen støttet Sagen. Han havde gennem Aarene samlet sig en betydelig Oldtidssamling, ca. 7000 Stk., og denne Samling, som han stadig udvidede, har han skænket Musæet som Gave. Man ved, at der bag denne Gave ligger et stort Offer af Tid og tillige et økonomisk Offer, idet Lars Nielsen afkøbte Finderne en hel Del af Samlingen. I det østlige Værelse i Stueetagen indrettedes denne Samling.

LARS NIELSEN, Rentier, R. af D., er født den 13 Marts 1861 i Skovlunde og død 29. Juli 1934. Han giftede sig 1894 med Marie Nielsen. I Aaret 1910 byggede han Villa »Runebo«, hvor han boede til sin Død.

Lars Nielsen,
Rentier.

L. Krause,
Brandinspektør.

STOREHEDINGE BRANDKORPS er stiftet i 1913 af Viceborgmester L. Krause, idet der før nævnte Tid eksisterede tvungen Mødepligt for alle Mænd mellem 18 og 60 Aar. I 1913 oprettedes der et frivilligt Brandkorps, bestaaende af 12 Mand, men

samme Aar fastansattes disse og fik Uniform. Det gamle Sprojtmaterialer solgtes, og der anskaffedes moderne Brandudstyr. Samme Aar opstilledes der Brandhaner. Senere afsluttedes Overenskomst med Falcks Redningskorps.

LUDVIG KRAUSE, Malermester, R. af D., er Viceborgmester siden 1929, Medlem af Storehedinge Brandkorps siden 1893, Brandinspektør siden 1912, i 1918 tildelt Medaille for 25 Aars Tjeneste i Brandkorpset, Taksationsmand i Østifternes Hypothekforening siden 1918, Lærer ved Storehedinge tekniske Skole fra 1898–1923, Æresmedlem af Storehedinge Haandværkerforening 1923, Medlem af samme Forenings Bestyrelse fra 1898–1907, Bestyrelsesmedlem for Storehedinge Fugleskydningsselskab siden 1908, Æresmedlem af samme 1933, Formand for Stevns-Udstillingen i 1927, Stifter og Leder af Logen »Stevns Klint«, Formand for den kommunale Vælgerforening fra 1921–29, Medstifter af Storehedinge Bank, Medlem af sammes Repræsentantskab, Forligskommissær 1933 m. m.

DE DANSKE VAABENBRØDRES STOREHEDINGE AFDELING er oprettet den 8. December 1861, og dens første Formand var Gaardejer Niels Larsen, Lillehedinge. Da Foreningen stiftedes havde den 63 Medlemmer, men Antallet steg helt op til 255. I 1929 var der dog kun 5 Medlemmer tilbage.

SELSKABET DE DANSKE FORSVARSBRØDRE for Storehedinge og Omegn er oprettet ved et Møde paa Hotel „Stevns“ den 9. December 1883. Modet talte 23 Indbydere, og Selskabet startedes med 41 Medlemmer. Selskabets Love og Forordninger er de samme, der gælder for Landets øvrige Forsvarsbrøderforeninger. Den 31. Maj 1885 indviedes Selskabets Fane. Om Selskabets Liv og Færden kunde der bringes lange Rækker af morsomme og interessante Beretninger, men vi maa af Pladshensyn nøjes med at henvise til Jubilæumsbogen af 1933, der er skrevet af Urmager N. P. Krause. Foreningen har gennem Tiderne haft følgende Formænd: Tømrermester J. Nybølle fra 1883 –89, Detailhandler P. Svendsen fra 1889 –1903, Gaard-ejer Lars Jeppesen, Holtug, fra 1903

10, Forpagter Niels Iversen fra 1918 –22, Ejendomsmægler J. F. Nielsen fra 1922 –30, Redaktør R. A. C. Jensen fra 1930 –32, Brandinspektør L. Krause fra 1910 –18 og siden 1932.

Det skal nævnes, at der i 1912 afsløredes en Mindesten i Lund By til Minde om 20 Mænd fra Lund, der i Maj 1812 tilbageerobrede et Skib fra Englænderne. Paa Storehedinge Kirkegaard findes to Kriegergrave, nemlig Carl Rosens, saaret ved Dybbøl 1864, og Fritz Toxværd, dræbt ved Dybbøl 1864.

Paa Selskabets Foranledning og i Forening med følgende andre stevnske Soldaterforeninger: Stevns og Omegns Garderforening, Marineforeningen for Stevns, De danske Forsvarsbrødre for Magleby-Klippinge og De danske Forsvarsbrødre i Hellested Sogn, rejstes i Storehedinge i Aaret 1934 en Mindesten for de stevnske Deltagere i vore sonderjydske Krige 1848 –50 og 1864. Stenen, som hentedes ved Lund i Stevns, afsløredes af General M. Birke, som var Son af en Storehedinge-Veteran. Stenens Afsløring foretoges den 10. September 1934 i Overværelse af bl. a. fire Veteraner, nemlig fra St. Torøje Jens Olsen, som netop den Dag fyldte 100 Aar, fra Storehedinge Søren Pedersen, 94 Aar, og Vilhelm Frederiksen, 97 Aar, samt fra Næstved Adolf Christensen paa 93 Aar.

Mindestenen hviler paa tre Underliggere, som er lagt paa Fundament og en opkastet Jordhøj, beplantet med Stenhøjsplanter fra en Del af de Haver, som har tilhørt stevnske Veteraner. Planterne samledes paa Initiativ af Urmager N. P. Krause, hvem Stenens Tegning ogsaa skylder sin Tilblivelse.

Stevnske Veteraners Mindesten i Storehedinge

LAURITZ ARILD DAMGAARD BRØCHNER, Læge, er født den 5. Marts 1894 som Son af Stationsforstander S. M. V. Brøchner og Hustru. Gift 1925 med Magdalene Sophie Faber. Student 1912, med. Eksamen 1924, praktiserende Læge i Holeby fra 1926–34. Overtog Læge Jensens Praksis i Storehedinge 1934. Denne Praksis var grundlagt i 1884.

Jens Dalgaard Mikkelsen,
Dyrlæge.

JENS DALGAARD MIKKELSEN, Dyrlæge, er født den 9. Januar 1883 i Kjellerup i Jylland som Søn af Gaardejer Simon Peder Mikkelsen og Hustru. Præliminæreksamen, dimitteret fra Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1908, praktiserende Dyrlæge i Østermarie paa Bornholm fra 1909-22, i Hørve fra 1922-28 og i Storehedinge siden 1928. Dyrlæge ved Kødkontrollen i Storehedinge Landsogn, Holtug og Højerup Sogne

KØBMAND H. W. PETERSENS FORRETNING er paabegyndt og Ejendommen opført af Købmand H. P. Sørensen omkring 1860. Han drev Forretningen til sin Død i 1903, da den overtoges af hans Kommis, Fr. Elling, der havde den til 1913. Hans Kommis, A. Funck-Poulsen, fik derefter Virksom-

heden, men afstod den i 1921 til Hermann Jensen, der solgte til nuværende Indehaver i 1928. Forretningen omfatter: Kolonial, Brændsel, Korn, Foderstoffer, Isenkram, Stobegods m. m. og har endvidere Meloplæg for Nykobing F. Dampmølle.

Ejendommen, der er en rigtig gammeldags 4-længet Købmandsgaard, har Facade til Vestergade og en Magasinbygning med en ekstra Ud-kørselsport langs Jernbanevej.

Midten af Gaardspladsen er dækket af et Tag. Desuden er der stor Staldplads, lukkede Kulhuse, lukkede Garager og en stor, gammel Have.

TUBORG DEPOTET I STOREHEDINGE er oprettet omkring 1880'erne af daværende Ølhandler og Brygger Christian

Hansen Christensen. Han boede paa det lille Torv ved Kirken, men omkring 1890 byggede han den nuværende Ejendom paa Gl. Torv Nr. 1, og her har Depotet siden haft til Huse.

Han var Ejer af flere Ejendomme og i Familie med den i forrige Aarhundrede saa

H. W. Petersen,
Købmand.

kendte Kancelliraad Thaarup. I 1924 overgik Depotet til Johannes Jensen, der kun havde det ganske kort Tid, og den 15. Maj 1928 overtog nuværende Indehaver, Peder Jensen, Depotet og Ejendommen. Han er født den 10. Februar 1883 i Tybjerg, og igennem 24 Aar var han Kusk og Chauffør hos Kammerherre Collet.

*P. Jensen,
Depotindehaver.*

H. C. PEDERSENS SMEDE- OG MASKINVÆRKSTED paa Vestergade Nr. 43 er grundlagt i 1884 af Smed Niels Pedersen, der lige var hjemvendt efter et længere Ophold i Amerika. Værkstedet har siden da været kaldt „Amerikaner-smedien“. Efter 12—13 Aars Forløb afstod N. Pedersen Virksomheden til sin Son, P. N. Pedersen, som drev den til Marts 1931, da Ejendommen solgtes til Hamlet-Fabriken i København. H. C. Pedersen lejede da i August 1931 de af ham endnu benyttede Lokaler. Disse bestaar af en Grovsmedie og et mindre Maskinværksted samt en lille Butik, der vender mod Vestergade, og et Udstillingsskab, der ligger paa en tilhørende Grund ved Siden af. Virksomheden drives som Vogn- og Beslag-smedie samt Cykle- og Maskinforretning og driver saavel Handel som Reparation. Den har ligeledes Forhandling af Bdr. Bendix kendte Maskiner.

H. C. Pedersen.

*H. C. Pedersens Smede- og Maskinværksted,
Vestergade 43.*

BJEVERSKOV HERRED

er Præstø Amts nordligste Herred. Det grænser mod Nord til Københavns Amt og omgives iøvrigt af Sorø Amt og Fakse og Stevns Herreder samt Køge Bugt. I Herredet, hvis Areal udgør 20,651 ha, er Folketallet ca. 11,000.

Det indeholder følgende Sogne: Køge Købstads Landdistrikt, Lellinge, Lidemark, Bjeverskov, Vollerslev-Gørslev, Herfølge, Sædder, Valloby-Taarnby, Haarlev-Himlingøje og Enderslev-Vraaby.

LELLINGE SOGN er kun et lille Sogn, der efter Reformationen blev forenet med Ølsomagle Sogn. Fra 1555 til 1581 var det underlagt Køge, men i 1663 kom det atter tilbage til Ølsomagle, og muligt er det, at Præsten boede i dette Sogn, thi det oplyses, at Præstegaarden i Lellinge stod tom omkring 1657. Omkring 1670 lagdes Sognet atter under Køge, men fra 1734 til 1738 havde det sin egen Præst og blev derefter underlagt Højelse Sogn. I Midten af forrige Aarhundrede havde Sognet 17 a 18 Gaarde og ca. 60 Huse, og i 1879 var Indbyggerantallet 398.

Blandt gamle Gaarde kan nævnes Lellingegaard og Skovridergaarden samt den ved Hovedvejen beliggende gamle, historiske Kro „Yderholm“. Denne laa i ældre Tider nede ved Aaen og kaldtes dengang „Svinevad“. En af Kroens kendteste Ejere var sikkert Værtshusholder Hans Christian Christensen, der døde 7. August 1780 og hvis Ligsten er fundet i Kirken.

Lellingegaard nævnes i 1609, og blandt dens Ejere er den kendte Fru Kirsten Munk og hendes Svigersøn Corfitz Ulfeld. Anna Sophie Reventlow, der købte den for ca. 40,000 Rdl., indlemmede den i Vallø. Paa Lellinge har der været Kirke og Kloster, men disse blev nedrevet i 1735, og Materialerne blev benyttet til Opførelsen af Vallø.

Kirken afviger ikke synderligt fra Herredets øvrige Landsbykirker. Den er bygget af røde Sten i Munkeskifte og iblandet Dele af Kridtsten. Kirken har sikkert oprindelig kun bestaaet af det anselige Langskib og en rund Korafslutning. Det vides, at Casper Schøller i Tiden fra 1690—94 lod ombygge meget ved Kirken, der nu bestaar af Skib, Kor, Taarn og Vaabenhus. Betragter man Skib og Kors Hvælvinger, vil man bemærke, at Korets og Taarnets høje, spidsbuede Hvælvinger er af nyere Tid, medens de lave Hvælvingssag i Skibet er langt ældre. Det smukke Kirkerums Udstyrelse skyldes førnævnte Casper Schøller, der lod det pryde med det rige Træværk og Billedskærerarbejde. Kun faa Landsbykirker har saa mange middelalderlige Minder som Lellinge Kirke. Den gamle Kalk er skænket af C. S. 1716, Disken af Hans Oluffsen 1672 og Døbefonten er fra 1694 og af rødt Marmor. Altertavlen og Prædikestolen er skænkede af Casper Schøller. Alterklædet bærer Billernes og Skeclernes Vaaben.

I Sognet findes Hoved- og Forskole. Hovedskolen er bygget i 1909 og Forskolen i 1919. Hovedskolen er 4-Klasset og har selvstændigt Gymnastikhus.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer H. P. Olsen (Formand), Savskærer A. Gliise, Centralbestyrer N. Petersen, Husmand P. Danielsen og Savskærer Niels Sørensen.

LIDEMARK SOGN grænser til Bjeverskov, Lellinge, Hørfølge, Sædder og Vollerslev Sogne. Af ældre Beretninger om Sognet vides det, at der her i længst forsvundne Tider har ligget en mindre By ved Navn Bistrup, omtrentlig der, hvor det senere Skovfogedsted under Bistrup Skov blev lagt. Sandsynligheden taler for, at Skoven Tid efter anden helt har opslugt Byen. Næste Gang, man i ældre Tid finder Sognet nævnt, er i et af Kongen paa Frederiksborg Slot den 29. December 1670 udstedt Mageskifte mellem Kronen og Kristoffer Parz. I 1657 nævnes det, at der ligger to Herregaarde i Sognet og at Kronen paa den Tid ejede fire Gaarde og to Huse der. De øvrige 21 Gaarde og 12 Huse, der fandtes i Sognet, tilhørte Adelen med Undtagelse af den til Kirken hørende Gaard.

Lidemarksgaard omtales i ældre Dokumenter som Ligmark og Liemark Gaard. Den har sikkert været en Herregaard, og mulig har dens Bygninger ligget paa nuværende Matr. Nr. 17 a, der i Tiden omkring 1870 beboedes af Møller Jens Larsen. Man formener, at Levninger af Gaarden spores i nævnte Bygning i tidligere Tid. I henved 200 Aar var denne Herregaard i Godskernes Slægts Besiddelse. Den første Besidder, hvis Navn kendes, var Godske Mogensen, der ejede Gaarden i 1480 og efterfulgtes af sine Sønner, Peder og Mogens Godske. Peder Godske, der var en kendt og tapper Mand, blev senere Befalingsmand paa Københavns Slot. Senere har Gaarden været ejet af Baron Jens Juel og Casper Schøller til Lellingegaard, fra hvem den kom ind under Vallø.

Kirken er for den ældste Dels Vedkommende fra romansk Tid og bygget af klovet Kamp. Den bestaar af Langhus med Kor, dækket med lave Hvælvinger, der muligen er indbygget senere, samt senere tilbygget Taarn, Vaabenhus og Sakristi. Det ved Koret liggende Apsis er ligeledes fra en senere Periode. Altertavlen bærer et Maleri, Døbefonten er af Marmor.

Man kan ikke med Sikkerhed paavise, naar Skoleundervisningen paabegyndtes i dette Sogn. Det maa dog antages, at der her gør sig det samme gældende som i Nabosognene. Man ved ifølge Sognearkivet, at der den 18. Maj 1842 førtes Forhandlinger om forskellige Reparationer, der skulde foretages ved den nye Skole. Ifølge disse Oplysninger synes det, som om den daværende Skolebygning var en saakaldt ny Bygning, men det maa snarere antages, at der med den nye Skole menes den, der afløste den gamle Skole fra Skoletidens første Begyndelse.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Tomrerremester J. Petersen (Formand), Husmand A. Sørensen, Lærer K. H. Rasmussen, Parcellist Chr. Christensen og Gaardejer Frederik Schousbo.

BJEVERSKOV SOGN grænser til Lidemark, Vollerslev og Gørslev Sogne samt Københavns Amt.

Kirken er beliggende ved Landevejen, og den hidrører fra Middelalderen. Bygningmaterialet er Kridt og Grønsandsten. Kirken har Taarn og et Vaabenhus,

der ligger mod Syd. Altertavlen bærer et Maleri af P. Raadsig, og Prædikestolen er ny.

Skoleundervisningen i dette Sogn er den samme som i Nabsognene. I Aaret 1879 indrettedes der Skole i den nu saakaldte gamle Skolebygning, der siden 1911 har gjort Tjeneste som Lærerbolig, idet den nuværende Skolebygning opførtes dette Aar.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Stationsmester A. Vingø (Formand), Gaardejer L. P. Mortensen, Parcellist Julius Helt, Gaardejer Jens Christoffersen, Parcellist Karl Nielsen, Parcellist H. P. Petersen og Parcellist Jørgen Jacobsen.

VOLLERSLEV-GØRSLEV SOGN grænser til Bjeverskov, Lidemark og Sædder Sogne samt Sorø og Københavs Amter.

Vollerslev Kirke er i romansk Stil, bygget af Teglsten. Den har Taarn og et Vaabenhus, der ligger mod Syd. Begge disse Tilbygninger er af Munkesten. Skibet er overhvælvet. Altertavlen bærer et Maleri, der forestiller „Hyrdernes Tilbedelse“ og paa Altertavlens Topstykker staar fire Evangelistfigurer. Prædikestolen bærer Aarstallet 1613.

Gørslev Kirke er en senromansk Kirke, der i den senere Middelalder er betydeligt ombygget. Kirken har Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Syd; begge disse Tilbygninger er af Munkesten. Vaabenhuset har fladt Loft. Altertavlens Midterfelt bærer en Krucifix-Gruppe. Døbefonten er af Kalksten.

I Sognet har tidligere ligget nogle større Gaarde, saasom Juellund, Jonstrup og Herlufstrup, der alle har tilhørt Baron Jens Juel.

Skoleundervisningen i Gørslev Sogn har antagelig sin Begyndelse i 1729–30, idet der paa denne Tid oprettedes Skoler af Godserne. Saaledes er Gørslev Skole fra først af oprettet af Giesegaard. Den nuværende Skolebygning er fra Aaret 1900 og er opført paa samme Plads, hvor føromtalte Skole laa. Slimminge Skole er fra 1885, og før den Tid vides der ikke at have været Skole her.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer A. Larsen (Formand), Parcellist Peter Johansen, Gaardejer Fr. Frederiksen, Lærer H. P. Nielsen, Gaardejer A. Andersen, Gaardejer Laurits Nielsen, Arbejdsmand Laurits Andersen, Gaardejer J. H. Buus Lassen og Parcellist Valdemar Petersen.

HERFØLGE SOGN er Amtets største og Landets trediestørste Sogn. Det omfatter Herfølge, Tessebølle, Vedskølle, Hastrup, Egøje, Svansbjerg, Aashøj, Klemmenstrup og Søllerup. Det har tæt ved 3000 Indbyggere, der hovedsagelig er Landbrugere og Arbejdere.

Herfølges Navn menes at stamme fra Valdemar Atterdags Tid. Denne Konge og hans Følge gjorde engang Ophold i Byen, da de var undervejs til Vordingborg, og Hestene blev vandet ved „Hønseskilden“. Byens gamle Vandsted findes endnu og tilhører Hotelejer Larsen.

Herfølge er Hovedbyen. Den gamle Del heraf ligger øst for Hovedlandevejen og rummer: Kirken, Skolen, den gamle og den nye Brugsforening, Biblioteket, Scheels Hospital, Sygeplejehjemmet samt vistnok Byens ældste Gaard. Ud mod

Landevejen og paa den anden Side af denne ligger den nyere Del af Byen, der er opvokset med Banens Anlæggelse i 1908 som Udgangspunkt. Her bygges stadigt meget og flere nye Forretningslokaler er under Opførelse.

Ifølge Sognepræstens Beretning fra 1651 skal Sognet dengang have haft 93 Gaarde og 2 Vandmøller. 1878

Parti fra Herfølge omkring 1920.

var der 102 Gaarde og over 200 Huse. Blandt de større Gaarde i Sognet er der Gunderup og Billesborg. Begge disse har sikkert oprindelig været Lade- eller Avls-gaarde under Vallo. Billesborg, der forhen hed Egojegaard, skal efter Sigende været opstaaet ved Sammenlægning og tildels Nedlægning af den aeldgamle Landsby Egbye. Man formener, at Gaarden er bygget af Birgitte Rosenkrantz. I 1563 beboedes Gaarden af Borgmesteren i Storehedinge, Herredsfoged Jep Mogensen. Omkring 1650 skal Gaarden være nedrevet og igen opbygget paa samme Sted. Det er uvist, om det var Kirsten Munk eller Christen Skeel, der foretog denne Ombygning. Efter at Kirsten Bille var bleven Besidder af Godset, blev Hovedbygningen opført, og Gaarden fik sit nuværende Navn.

Gunderup formenes at være bygget af Fru Mette Rosenkrantz, men Gaarden har sikkert kun tjent som Bolig for Forpagtere.

Ifølge en Ligsten, der i Midten af det 18. Aarhundrede benyttedes som Alterbord i Kirken, og som bær følgende Indskrift: „Her ligger Johannes Elipta de Sølleroph med sin kære Hustru og med sine Børn. Beder for dem“, maa der have ligget en Herregaard i Sognet ved Navn „Søllerupgaard“.

Noget Nord for Gaarden „Hørsengegaard“ ligger den saakaldte „Galgebakke“, hvor der sikkert holdtes Ting i de Tider, da Herfølge Sogn var Herredets Tingsted. Ifølge kirkehistoriske Samlinger var Stedet Tingsted i 1307.

Kirken i Herfølge indtager en fremragende Plads blandt Herredets Kirker. Hvornaar den er bygget vides ikke med Sikkerhed, men oprindelig bestod den kun af et mindre Skib eller Langhus med fladt Bjælkeloft. Taarnet er bygget af Kridtsten og Kamp og forhøjet i den senere Middelalder. I sengotisk Tid er Langhuset forlænget og Sakristiet tilbygget, medens Vaabehuset, der ligger mod Syd, først er opført i Renæssancetiden. Skib, Sakristi og Taarnrum er overhvalvede. Den aeldste Altertavle var opsat af Arild Huitfeldt, der var Lensmand over Tryggevalde Len. Kirkens Kalk, der bærer Aarstallet 1586, er skænket af Mette Rosenkrantz og er forsynet med Rosenkrantz'ernes og Munk'ernes Vaaben. En af de smukke Lysekroner, der bærer Skeel'ernes og Bille'ernes Vaaben, er skænket af Kirstine Bille. Under Koret var der i aeldre Tid Begravelse, men omkring Midten

af forrige Aarhundrede tilmuredes denne. Kirkebogen viser, at der fra 1737 til 1792 er begravet 16 Lige i Kirken. Blandt disse er Provst Lyder Roed, død 1759, Hospitalsforstander K. Becher Roed, død 1764, Sognepræst Hans Rosted, død 1776, Provst Legander, død 1784, og Provst Kragelund, død 1792.

I Sognet fandtes i tidligere Tid to Hospitaler; et af disse omdannedes i 1867 og fik Navnet „Scheels Hospital“.

Hovedskolen i Herfølge er den ældste Skole og omtales i Embedsbogen i 1623, men er sikkert ældre. Den gamle Bygning blev nedrevet i 1900 og laa der, hvor nu Skolegaarden er. Omkring 1856 oprettedes der en Pogeskole i Tilknytning til Skolen med Væver og Husmand Lars Juliussen som Lærer. Den nuværende Skolebygning er opført 1884 og fik i 1934 tilbygget den øverste Etage. Der er nu to Klasser i Hovedskolen og to i Forskolen. Førstelærer er J. V. Rasmussen, der er født 12. Februar 1902 i Haslev og dimitteret fra Haslev Seminarium i 1924. Vedskolle Skole bestaar af en Hovedskole og en Forskole. Der er to Klasser i hver Skole. Førstelærer er Th. Hansen, der er født 3. Juni 1888 og dimitteret fra Skaarup Seminarium i 1909. Endvidere findes der Hoved- og Forskoler i Tesebølle, Aashøj og Egøje.

Herfølge Sogns Sygeplejehjem er oprettet i 1912. Bygningen ligger i den sydøstlige Del af Herfølge By, umiddelbart op til Herfølge—Vedskolle-Vejen paa en Bakkeskraaning. Den er opført af røde Sten og tækket med hollandsk Tegl. Hjemmet, der er rejst ved privat Initiativ, er en Forening af et Alderdomshjem og et Sygeplejehjem. Da Hjemmet stod færdigt, havde det Plads til 8 gamle eller syge, og den 9. Januar 1913 modtog det sin første Patient. Der foretoges kort efter en Udvidelse, saa Hjemmet blev i Stand til at rumme 16 Personer. I 1922 toges Tanken om en ny Udvidelse op, og da den var gennemført, havde den kostet 34,390 Kr. Nu kunde Hjemmet modtage 30 gamle og syge, og som Regel er alle Pladser optaget. I 1928—29 er der opført en Veranda mod Syd, og samme Aar købte Hjemmet et Jordstykke paa halvtredie Tønde Land og opførte paa dette en smuk, velindrettet Bolig for Sygeplejerskerne og Hjemmets Personale. Det Stykke af Jorden, der ikke anvendtes til Byggeplads, omskabtes til et Anlæg, der er Pryd for By og Hjem.

Hjemmets store og rige Udvikling maa i høj Grad tilskrives Frk. Christensen, der gennem 20 Aar har gjort et stort og uegennyttigt Arbejde for dette. Hun har været med til at overvinde alle Begyndervanskelighederne, og det var derfor ikke underligt, at Hjemmets Bestyrelse ydede hende en

Herfølge Sygeplejehjem.

N. P. Kristensen,
Gaardejer.

mindre, aarlig Understøttelse, da hun i 1932 trak sig tilbage efter det strenge Arbejde.

Hjemmet har gennem Aarene haft tre Formænd, nemlig Lærer Terkell Laugesen fra 1912–22, Partikulier Mads Petersen til 1927 og siden da og indtil 1932 Gaardejer N. P. Kristensen, der i nævnte Aar valgtes til Leder af Hjemmet. Han er født 29. August 1878 i Sædder.

Hjemmet har nu Plads til 34–35 Personer.

V. Andersen,
Brandinspektør.

Herfølge Brandkorps i dets nuværende Skikkelse er oprettet i 1928 med Gaardejer Alfred Jensen, „Solvang“, som Brandinspektør. Korpset bestaar af 12 faste Mand foruden Brandinspektøren, og det arbejder i Forbindelse med Falcks Redningskorps i Køge, da Korpset ikke mere raader over nogen brugbar Sprojte. Efter at de tidligere to Branddamme i Tidens Løb er udtørrede, maa man i Tilfælde af Brand hovedsagelig tage Vand fra Præstegaarden, men man har under Overvejelse at bygge en ny Branddam, der, naar den engang er gravet og støbt, foruden den naturlige Tilgang af Vand ogsaa vil faa Forsyning fra Vandværket.

Den nuværende Brandinspektør er Husejer, Arbejdsmand Viggo Andersen, der er født den 6. December 1896 i Slagelse. Han har tidligere i en halv Snes Aar arbejdet paa Frøenseriets, men i den senere Tid hovedsagelig under Kommunen. Han har været Brandinspektør siden 1. Februar 1935 og Medlem af Sogneraadet siden 1933.

Oprettelsen af Vandværket i Herfølge blev vedtaget paa et Møde, der afholdtes paa Hotel „Paaskebjerg“ i 1914. Der indmeldtes straks 52 Interessenter, og Afgiften fastsattes til et vist Beløb pr. Hane. Den første Formand var Lærer Arnkjær, paa hvis Initiativ Vandværket blev oprettet. Driften aabnedes den 1. Juli 1915. Der var efterhaanden tilgaaet mange Interessenter, men da der kom en længere Periode, i hvilken det viste sig umuligt at forsyne alle med den fornødne Mængde Vand, skete der talrige Udmeldelser, og Værket havde en Overgang store økonomiske Vanskeligheder at kæmpe med. I 1929 blev Hotelejer Jens Larsen, der tidligere havde været Formand, atter valgt til at beklæde denne Stilling. Han lod Sagen nærmere undersøge og fandt en større Forstoppelse i et af Rørene, der var Aarsagen til Værkets daarlige Ydeevne. Nu svarer Værket fuldtud til sin oprindelige Bestemmelse, og under Jens Larsens Formandskab er det atter blevet et rentabelt og solidt Foretagende, og Tilgangen af nye Interessenter er stigende.

Herfølge Sogns Husflidsforening har ført en omtumlet Tilværelse, idet den i Tidens Løb Gang paa Gang i længere Perioder har ligget stille for saa atter at genopstaa. Efter at være sygnet hen i 1926 genopstod den for et Aar siden med Frøhandler Niels Hansen som Formand. Væsentlig ved hans Støtte og Interesse er den nu atter i fuld Gang. Skolen har sidste Vinter haft 65 Elever i alle Aldre. Der fremstilles alle Husflidsartikler lige fra Neglebørster, Kesteskaffer, Stærekasser, Boghylder op til Borde, Stole og Skriveborde. Kvinderne forfærdiger alle Slags Haandarbejder.

J. Larsen,
Formand.

HERFØLGE SOGNS SYGE- OG BEGRAVELSESKASSE er stiftet den 1. Januar 1867 under Navn af „Herfølge Sogns Sygeforening“, hvilket den hed indtil 1. Januar 1916. Sygekassen blev statsanerkendt 1. Januar 1897. Kassens første Formand var Husmand Anders Petersen. Om Kassens Historie gennem de første 40 Aar vides forøvrigt intet særligt, idet de forhaandenværende Forhandlingsprotokoller kun gaar tilbage til Aaret 1908. Medlemsantallet er i Aarenes Løb steget med Sognets Udvikling og de nye Loves Krav med Hensyn til Sygeforsikring. I 1867 var Medlemstallet ca. 150, men i 1912 var det steget til 840. I 1921, da Invalideforsorgen traadte i Kraft, steg Medlemstallet til 1348, men i 1927 dalede det til 1224. I 1932 steg det atter og naaede op paa 1493 og den 31. December 1934, efter den nye Sociallovs Ikrafttræden, er Medlemstallet naaet 1911. Kassens nuværende Formand er Julius Larsen, der er født den 12. November 1884 i Køge, og har været Formand siden 1927. Han sidder tillige i Bestyrelsen for Sygeplejeforeningen og er Formand for Arbejds mændenes Fagforening for Herfølge Sogn og for Østsjællandskredsen. Han har tidligere siddet 8 Aar i Sogneraadet og været Medlem af Hjælpekassen.

HERFØLGE OG OMEGNS UPOLITISKE LYTTERFORENING er oprettet den 7. Februar 1933 paa Initiativ af nu afdøde Radioraadsmedlem, Skrædermester Jacobsen i København. Foreningen, der til at begynde med kun talte 10–12 Medlemmer, er efterhaanden naaet op paa 130 aktive Medlemmer. Den hører ind under Præsto Amts Lytterforening og er saaledes ogsaa tilsluttet de upolitiske danske Radioklubber.

Foreningens første Formand var Bogtrykker H. V. Steffensen, men siden 1934 har Svend Rotoft beklædt Formandsposten. Han er født i Horsens den 19. Juli 1900 og var oprindelig Maskinarbejder, men slog sig senere paa Landbruget og har bl. a. frekventeret Stevns Landbrugsskole og et Par Aar været Kontrolassistent i Herfølge Sogn. Han arbejder nu delvis paa Teglværket og dels ved eget lille Landbrug.

Foreningen byder for et beskedent Medlemsbidrag sine Medlemmer forskellige Fordele, saasom gratis Udlaan af Akkumulatorer ved Opladning, billig radioteknisk Assistance, Procenter paa Reservedele m. m.

ARBEJDERNES RADIOKLUB FOR HERFØLGE OG OMEGN blev stiftet i December 1933, tildels paa Initiativ af Smed Chr. Nielsen i Vedskølle, der da ogsaa blev Foreningens første Formand. Han fratraadte imidlertid i December 1934 og afløstes af nuværende Formand Chr. Christiansen. Foreningen, der ved Oprettelsen fik indtegnet 70 Medlemmer, tæller i Dag henved 90. Foreningen byder Medlemmerne forskellige Fordele, saasom Opladning af Akkumulatorer, Køb af Reservedele og et ringe Vederlag for kyndig, teknisk Assistance. Formanden, Chr. Christiansen, er født den 14. November 1896 i Strøby.

Chr. Christiansen,
Formand.

Hotelejer Jens Chr. Larsen er født den 16. April 1876 i Vedskolle som Son af Gaardejer Jørgen Larsen,

Margrethelunds-gaard, en gammel Slægtsgaard, i Familiens Eje siden 1840. Han er ligeledes oplært ved Landvæsenet paa Faderens Gaard og var hjemme hos ham indtil 1909.

Hotel »Paaskebjerg«.

Herfølge Jernbanestation var

blevet aabnet i Begyndelsen af 1908, og det laa da nær at tænke paa at lægge et Hotel ved Banen, men der var ingen, der rigtig havde Mod dertil. Jens Larsen tog imidlertid Sagen op til alvorlig Overvejelse med det Resultat, at han i 1908 købte 2 Skpr. Jord Øst for Banelinjen paa en Grund, der tilhorte hans Svigerfader, Gaardejer Jens Petersen, Bjerggaarden. Her gik han straks i Gang med Opførelsen af et Forhus, Rejselade og Staldplads. Den 31. Juli 1909 giftede han sig, og Dagen efter indviedes Hotel „Paaskebjerg“. Allerede i Elfteraaret 1909 paabegyndtes Opførelsen af den store Sal, der indviedes den 1. Februar 1910.

I Vinteren 1912–13 væltede en Skypumpe Rejseladen, som genopførtes, idet man samtidig forlængede Stuehuset, som derefter fremtraadte i dets nuværende smukke Skikkelse, hvidkalket med rødt Tegltag. I 1919 byggedes yderligere en Rejselade, saaledes at der blev Plads til ialt 40 Heste. Senere købte Larsen lige overfor Hotellet et Stykke Jord til Festplads og efterhaanden de omliggende Jorde, ialt 2 Tdr. Land, hvoraf en Del nu er solgt til Bebyggelse, medens Resten udnyttes til Agerbrug, ligesom der købttes Jord til Have omkring Hotellet. Larsen udvidede efterhaanden sine Jordarealer og købte i 1920 den smukke Ejendom „Kildehuset“ med den dertil hørende gamle, historiske „Hønskilde“. I 1928 købte han 13 Tdr. Land Vest for Landevejen, hvoraf nu 4 Tdr. Land er frasolgt til den nye Idrætsbane, medens Resten drives som Landbrug. I 1931 erhvervedes Gaarden „Søhus“ med 19 Tdr. Land, beliggende 2 km syd for Herfølge ved Vordingborg Landevej. Bedriften, der har en Besætning paa 2 Heste, 17 Kreaturer og 30 Grise og Grisesøer, ledes af Larsen selv, men passes i det daglige af en gift Fodermester. Larsen har saaledes med stor Dygtighed ikke alene forstaaet at drive sit Hotel frem til et solidt og anerkendt Foretagende, men har ogsaa faaet Tid til med Held at varetage sine Interesser som Leder af et Landbrug, der nu omfatter ialt 35 Tdr. Land. Hans Hustru, Helga Larsen, skal dog have sin store Del af Æren for Hotellets gode Renomé, idet hun gennem de mange Aar har været sin Mand en overordentlig dygtig Medhjælp i hele Hotellets Drift.

Jens Chr. Larsen.

Jens Larsen er Sogneformand for Elektricitetsværket i Haslev, Formand for Herfølge Vandværk og for Herfølge Tærskeselskab og har i de sidste 23 Aar været Taksationsmand i Østfløernes Kreditforening.

HEGNETSLUND TEGLVÆRK OG LERVAREFABRIK A/S er grundlagt i 1893 som et Interessentskab mellem den da kendte Bygmester Fritz Jensen, der

Hegnetslund Teglværk og Lervarefabrik.

bl. a. har været Bygmester for Bregentved Slot i dets nuværende Skikkelse, og Murermester Olsen. Produktionen var anlagt paa 1 Million Sten, men tildels paa Grund af utilstrækkelig Kapital gik det ikke efter Forventningen, og i 1903 trak Olsen, der hidtil havde staaet som Leder, sig tilbage, hvorefter Bygmester Jensen fortsatte

Driften alene. Det lykkedes dog heller ikke ham at faa Virksomheden bragt paa Fode, og den 1. Maj 1910 omdannedes den til et Aktieselskab. Jensen fratraadte, men blev dog siddende i Bestyrelsen, og hans Svigersøn, cand. pharm. J. Cramer-Petersen, valgtes til Direktør. Det viste sig at være et heldigt Valg. Cramer-Petersen fik med stor Dygtighed Værket bragt paa Fode, saaledes at det nu, efter 25 Aars Forløb under hans Ledelse, staar som en betydelig og solid Forretning. Produktionen er for Teglværkets Vedkommende bragt op paa 2 Millioner Sten, og Pottemageriets Omsætning er blevet mere end ti Gange saa stor. Det siger sig selv, at Værket, og navnlig Pottemageriet, i disse Aar er udvidet betydeligt, og der beskæftiges nu i Højsæsonen en 45 Mand.

I 1934 byggede Direktør Cramer-Petersen en Lervarefabrik i Karlstrup og driver denne som et Datterselskab til Hegnetslund, og det i dobbelt Forstand, idet Ledelsen i Karlstrup er overdraget til Datteren, Frk. Grethe Cramer, der er uddannet Keramiker. Denne Fabrik fremstiller hovedsagelig finere Keramik, medens Hovedpottemageriet fremstiller alt i Urtepotter, Husholdningsgenstande, almindelig Keramik og Kunstkeramik. .

Direktør Cramer-Petersen er født i Kollerup ved Vejle den 18. August 1875 og blev cand. pharm. i 1898. Han opholdt sig derefter 4 Aar i Vestindien og havde efter Hjemkomsten enkelte Vikariater. Var i en Aarrække Bestyrer af Hammershoj Apotek, indtil han valgtes til sin nuværende Stilling. Cramer-Petersen sidder i Bestyrelsen for Kalk- og Teglværksforeningen af 1893, er Formand for Dansk Pottemagermesterforening af 1894 og i Bestyrelsen for Sammenslutningen af keramisk Industri.

VIEMOSEGAARD KONTROLHØNSERI ejes af Gaardejer Harry Peter Larsen, der er født den 17. April 1909 som Søn af Gaardejer Larsen, „Rosenbæk“ i Herfølge. Han lærte Landbrug hos Faderen og begyndte i 1927 lidt Hønseri paa Faderens Gaard og havde da et Par smaa Rugemaskiner. I 1933 købte han den lige ved „Rosenbæk“ beliggende „Viemosegaard“ med 47 Tdr. Land Jord og indrettede sit Hønseri paa andre 4-5 Tdr. Land. Hønseriet er nu drevet stærkt op og omfatter tre store, fuldt moderne indrettede Hønschuse, bygget af imprægneret Træ og med Plads til 350 Høns i hvert, 10 Kyllingehuse og 5 store Rugemaskiner. Der udruges ca. 20,000 Kyllinger om Aaret. Produktionen afsættes til Ringsted Fjerkræslakteri.

„Viemosegaard“ stammer fra 1807 og er vistnok Herfølges ældste Gaard. En Del af den smukke, hvidkalkede Hovedbygning blev i 1913-14 ombygget, og Taget blev løftet en Del, men den ene Halvdel fremtræder endnu i sin oprindelige Skikkelse. Gaardejer Harry Larsen er i Bestyrelsen for Præsto Amtskreds indenfor Danmarks Fjerkræavlerforening.

J. P. Pedersen.
Gartner.

SVANSBJERG HANDELSGARTNERI's Oprindelse kan føres helt tilbage til først i det 19. Aarhundrede, da Jens Hansen havde Ejendommen som Landbrug, Arvefæste under Vallo Stift. Hans Plejesøn, Peder Pedersen, der var født i 1812, overtog det lille Landbrug den 22. November 1834 og begyndte da at dyrke lidt Havesager og drive lidt Handel med Frø og Planter uden dog at være oplært ved Gartneri. Han døde i 1892, men allerede i 1877 havde Sønnen, Hans Pedersen, faaet overdraget Ejendommen og Gartneriet, der efterhaanden var blevet Hovederhvervet. Hans Pedersen var uddannet som Gartner i Vallo Stifts Haver, hvor han arbejdede i 12 Aar. Han fordoblede Gartneriets Areal samt byggede Mistbænke

og det første Drivhus. I 1895 var Broderen, Jens Pedersen, indtraadt som Medindehaver, men han døde i 1911, og i 1920 afgik Hans Pedersen ved Døden. I 1915 overdrog Hans Pedersen Gartneriet til sin Brodersøn, den nuværende Ejer, Jens Peder Pedersen, der var Søn af den tidligere Medindehaver.

Jens Peder Pedersen er født den 6. Januar 1894 i Ørsted Hestehave, hvor Faderen et Stykke Tid havde et mindre Gartneri. Han lærte dels hos Faderen, dels paa „Lundely“ i Hellerup, hos Holmberg i Husum og i Gartneriet paa Gjorslev. Gartneriet, der er det ældste i Køge og Omegn, omfatter nu 5 Tdr. Land, bebygget med 2 store Drivhuse og 200 Mistbænke. Det drives som blandet Handels-

Svansbjerg Handelsgartneri.

gartneri med Dyrkning af Tomater, Agurker, Blomkaal og Jordbær, og af Blomster særlig Begonia, Cyclamen og Chrysantemum, men der er ogsaa en stor Frugtavl med ca. 300 Frugttræer. Gartneriet har eget Vandværk, og det beskæftiger 2—3 Mand og et Par Elever.

HERFØLGE BOGTRYKKERI er etableret i 1921 af Bogtrykker H. V. Steffensen, der begyndte meget smaat med en enkelt lille Trykkerimaskine. Allerede Aaret efter

Herfølge Bogtrykkeri.

byggede han Ejendommen, hvor han nu har Privatbolig, og hvortil Telefoncentralen, som hans Hustru har bestyret siden 1912, henflyttedes. Bogtrykkeriet udvidedes samtidigt og blev indrettet i Ejendommens Kælderetage. Her havde det tilhuse, indtil Lokaliteterne i 1924 var blevet for trange, hvorfor der byggedes en Sideløj til Ejendommen, specielt til Bogtrykkeriet, og med en Butik, der forhandler Blade, Papir og lignende.

Steffensen er født i København den 23. Juni 1888 og har udstaaet sin Læretid hos N. C. Rom. Senere arbejdede han et Par Aar paa „Folkebladet“ i Brønderslev, kom derefter til Rigsdagstrykkeriet, Centraltrykkeriet i Slagelse og var derefter i 11 Aar Sætter og Trykker paa „Østsjællands Avis“ i Køge. Han har i en Periode været Formand for Herfølge Vandværk.

Trykkeriet har nu Hurtigpresse, Phonixpresse, Bogbinderimaskine, Heftemaskine, Skæremaskine og Perforeringsmaskine, og der udføres alt almindeligt Bogtrykkerarbejde.

H. V. Steffensen, Bogtrykker.

E. Pedersen, Købmand.

Indehaveren af Herfølge Manufaktur- og Ekviperingsforretning, Ejnar Pedersen, er født den 18. December 1888 i Egelev og er oprindelig uddannet ved Landbruget. Han har gaaet paa Vesterdal Højskole og Landbrugsskole og blev i 1910 Kontrolassistent. I 1911 ansattes han som saadan ved Toksværd Kontrollforening og var der, indtil han i Maj 1913 gik over til Herfølge Sogns Kontrollforening. Her virkede han, indtil han, efter lidt efter lidt at have faaet Interesse for Handelen, den 8. Juni 1922 i lejede Lokaler i Herfølge, begyndte en Forretning med Manufaktur og Herreekvipering og tillige en Afdeling for Chokolade og Cigarer, Cigaretter og

Tobakker. Ejnar Pedersen var jo allerede den Gang et kendt Navn paa Egnen, og dette i Forbindelse med Flid og Paapasselighed førte til, at han allerede i 1926

kunde opføre den Ejendom, hvor Forretningen nu har til Huse. Foruden de tidligere nævnte Varer fører Forretningen tillige et stort Udvalg i Herrekonfektion og Damekjoler, og i 1933 blev Ejendommen betydeligt udvidet for at skaffe Plads til en Specialafdeling for Skotøj.

Ejnar Pedersen har i Aarenes Løb været betroet en Række Tillidshverv, saaledes en Overgang som kommunal Revisor. Han er for Tiden og har i 16 Aar været Kasserer og Regnskabsfører for Herfølge Sogns Sygekasse.

Herfølge Manufaktur- og Ekviperingsforretning.

Automobilhandler Georg Hansen startede i 1929, da han sammen med Urban Nielsen begyndte Forretning med Motorcykler i Udkanten af Herfølge By. I 1933 trak Hansen sig ud af Kompagniskabet og etablerede sig med Herfølge Automobilforretning, saaledes at denne overtog Forhandlingen af General Motors forskellige Automobilfabrikata. Hansen byggede da sin nuværende Ejendom og fik indrettet moderne Værksted og Plads til Automobile samt Lager til Reservedele, Gummi og Olie. Georg Hansen, der er født den 17. Januar 1888 i Nakskov, har lært i sin Fødeby hos Maskinfabrikant Lund og arbejdede senere hos Maskinfabrikant Christoffersen i Holeby, indtil han kom ind som Soldat. Efter 3 Aars Soldatertjeneste var han i 6 Aar Værkfører paa Daasefabriken indenfor Den danske Mælkekondenseringsfabrik i Nakskov, kom derefter til Automobilhandler Christoffersen i Køge for efter nogen Tids Forløb at gaa over til Autolageret „Kureer“ i samme By. Her arbejdede han i 4 Aar og begyndte da for sig selv. Georg Hansen driver sin Forretning støt og roligt fremad, og beskæftiger til Stadighed et Par Mand paa Værkstedet. Han sidder i Bestyrelsen for Køge og Omegns Motorklub og er forøvrigt en kendt Mand indenfor Motorverdenen, efter tidligere med Held at have deltaget i de store Motorløb.

*Niels Hansen,
Frøhandler.*

HERFØLGE FRØHANDEL er etableret i 1922 af den nuværende Ejer, Frøhandler Niels Hansen, efter at Syd-Stevns Frøhandels Filial i Herfølge (1917–22) var blevet ophævet. Niels Hansen købte Grund tæt op til Banelinjen og byggede en Ejendom til Brug for Frørenseri, Kontor, Lager og Privatbolig. Forretningen gik imidlertid frem med raske Skridt, saaledes at Ejendommen allerede i 1925 maatte udvides ganske betydeligt. I 1930 byggedes en stor, moderne Bygning til Privatbolig og Kontor, og i 1934 tilbyggedes en større Sidefløj til Frørenseriet, særligt beregnet til Lagerbygning.

Herfølge Frøhandel.

Niels Hansen er født den 26. Juli 1895 i Havnelev som Søn af Indehaveren af Syd-Stevns Frøhandel, Jens Hansen. Han har faaet en solid og grundig Uddannelse, dels i Faderens Forretning, dels paa Stevns Landbrugs-skole, Ry Højskole og Tystofte Forsøgsstation og har været ansat i et Par større Frøforretninger og var i de sidste Aar før Starten af Herfølge Frøhandel Prokurist i Syd-Stevns Frøhandel.

Virksomheden, der omfatter Frøavl og Frøhandel af saavel Græs-, Kløver- og Rodfrugtfrø, saavel Brugsfrø som Stamfrø, en gros som en detail, har foruden Detailsalget, som er underkastet Statsfrøkontrollens selvvirkende Kontrol, ogsaa en meget betydelig Eksport til Udlandet, hovedsagelig af Græsfrø. Forretningen er en af de største i Branchen i Syd- og Østsjælland.

Niels Hansen er Formand for Dansk Frøhandlerforenings Sektion af Detailhandlere, Sønderjydsk Forening for Herfølge Sogn og for Herfølge Sogns Husflidsforening, Medlem af Forretningsudvalget for Venstre i Store Heddinge Kredsen, i Bestyrelsen for Herfølge Sogns Venstrevælgerforening og Kasserer for Venstres Bladfond i Store Heddinge Kredsen. Har været Medlem af Herfølge Sogneraad 1925-33, deraf de fire sidste Aar som Næstformand.

Brøndborer J. P. Larsen, Indehaver af Svansbjerg Cementstøberi, er født i Salling den 15. Februar 1883 og var i sin Tid Brøndborer, men arbejdede i adskillige Aar ved Haslev Højspændingsværk, indtil han i 1917 som Ledningsmontør kom meget alvorligt til Skade og maatte fratræde.

Efter flere Maaneders Sygeleje begyndte han et mindre Landbrug og senere en Købmandshandel i Herfølge, men Følgerne af Ulykkestilfældet havde svækket ham saa meget gennem flere Aar, at han maatte give op. Senere havde han en Del Entreprenørarbejde ved Kloakanlæg, og dette gav Stødet til, at han i 1932, rent forsøgsmæssigt, paabegyndte Støbning af Rør og lignende i et lille Udhus og med et Par Forme. Dette Støberi udviklede sig efterhaanden støt og roligt, saa det Tid efter anden maatte udvides, indtil det i 1934 fik sin nuværende Størrelse. Det er oparbejdet med smaa Midler og med en stærk Vilje og sejt Energi.

J. P. Larsen, der tillige til Stadighed beskæftiger sig med Brøndboring og Entreprenørvirksomhed, har i de sidste 8 til 9 Aar været Medlem af Herfølge Menighedsraad.

Malermester Aage Jensen er født den 16. Februar 1888 i Haarlev som Søn af Malermester N. P. Jensen. Han har lært Faget hos sin Broder, Th. Jensen, der i sin Tid havde overtaget Faderens Forretning i Haarlev. Endvidere har han i Aaret 1908—09 gennemgaaet et Kursus paa Vallekilde Højskole og arbejdede senere i Silkeborg, indtil han i Sommeren 1912 lejede et lille Værksted i Herfølge og begyndte for sig selv. Efterhaanden fik han godt fat, saa han i 1915 kunde bygge sin nuværende Ejendom ved Landevejen og indrette Værksted i en Del af Udhuset. Nu optages hele denne Bygning af Værkstedet, idet Jensen, efter i 1929 at have optaget Ducolakering af Automobiler, fik Brug for betydelig mere Værkstedspads. Ducolakering er nu bleven en meget væsentlig Del af Virksomheden, og det er adskillige Hundrede Biler, der i Aarenes Løb saaledes er blevet fikset op paa Aage Jensens Værksted.

Aage Jensen,
Malermester.

Aage Jensen har tidligere, i 8—12 Aar, været Formand i Herfølge Syge- og Begravelseskasse, ligesom han har været kommunal Revisor og Formand for Forsamlingshuset. For Tiden er han Vurderingsmand i Østifternes Brandforsikring.

Bødkermester Knud Andersens Forretning i Svansbjerg er grundlagt allerede i 1899 paa samme Sted, hvor det endnu findes. Grundlæggeren, Bødker Ole Hansen, var tidligere bosat i Næstved og havde arbejdet som Svend paa Omegnens Herregaarde. Knud Andersen er en Plejesøn af Ole Hansen og lærte Faget hos denne, men er dog udlært hos Bødker Th. Christensen i Næstved og kom i 1928 tilbage til Ole Hansen. I 1930 trak denne sig tilbage og bortforpagtede da Virksomheden til Knud Andersen, som forøvrigt kort efter overtog det for egen Regning. Virksomheden fremstiller hovedsagelig Ajeleholdere og Kar, og lige fra Starten har Bødkeriet leveret Dritler til Herfølge Mejeri og i de senere Aar tillige til Sædder Mejeri. Desuden drives der et betydeligt Røgeri, som Ole Hansen allerede paa-begyndte for en 25 Aar siden, og som nu er en meget betydelig Del af Virksomheden. Der ryges regelmæssigt i to store Ovne. Til Ejendommen, der er blevet udvidet med en større Privatbolig, hører et mindre Landbrug paa 4 Tdr. Land, der passes af en Medhjælper. Knud Andersen, der er født den 10. August 1908 i Dalmose, er Medlem af Bestyrelsen for Herfølge Sygekasse og Formand for Herfølge-Vedskølle Boldklub.

HERFØLGE-VEDSKØLLE BOLDKLUB kan føres tilbage til 1921, da Herfølge Boldklub dannedes. Den maatte spille paa forskellige Baner, og først da den den 1. Juni 1931 sloges sammen med Boldklubben i Vedskølle og tog ovenstaaende Navn fik den egne Baner, beliggende i Vedskølle.

Kommunen har fornylig købt en Grund i Herfølge paa 5 Tdr. Land, der skal udlægges til en moderne Idrætsbane, saaledes at Herfølge-Vedskølle Boldklub slaas sammen med Klubben i Egøje, der ligeledes er stiftet i 1931, hvorefter disse tidligere Gymnastikforeninger for en meget ringe Leje vil faa glimrende Plads til de forskellige Idrætsgrenes Øvelser og Opvisninger. Klubberne maa selv paatage sig Bekostningen af Banens Planering, Beplantning og Indhegning. Der indrettes

Fodboldbane, 2 Haandboldbaner og Løbebaner til fri Idræt, og i Tilfælde af fornøden Tilslutning tillige 1 a 2 Tennisbaner. Herfølge-Vedskølle Boldklub tæller i Øjeblikket 68 aktive og 287 passive Medlemmer og 47 saakaldte Familiekort. Klubbens nuværende Formand er Bødkermester Knud Andersen.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Husmand F. Rasmussen (Formand), Landpost J. P. Hansen, Lærer H. P. Jørgensen, Overmontør O. N. Jensen, Forpagter Ejner Ingvorsen, Amtsvejmand Hans Madsen, Gaardejer J. Nielsen, Dyr læge N. Warrer og Brandinspektør Viggo Andersen.

SÆDDER SOGN grænser til Vollerslev, Lidemark, Herfølge, Enderslev-Vraaby og Tureby Sogn samt til Sorø Amt.

Ifølge Beretninger fra 1650'erne var det meste af dette Sogn i forskellige Godsers Besiddelse. Af Besiddere nævnes: Niels Krabbe til Sandholm, Birgitte Thott til Tureby, Bille til Taagerød og Kirsten Munk til Lellinge. Senere overgik det til Vallø, Bregentved og Giesegaard, men efterhaanden blev Gaardene i Sognet solgte til Arvefæste. I 1870'erne opgives der at have været 42 Gaarde og 170 Huse i Sognet.

Paa et mindre Højdepunkt i Byens Midte ligger Kirken, der er uden særlig historisk Interesse. Den er bygget af Kridt og Kampesten og har oprindelig haft fladt Træloft. Over de indmurede Hvælvinger kan endnu skimtes Rester af de oversavede Bjælker, der i den katolske Tid dannede Loft. I den senere Tid er Taarnet tilbygget, og i den nyere Tid er Vaabehuset og Sakristiet opførte. Altertavlen bærer Aarstallet 1640, og den udskaarne Prædikestol er et ret godt Billedskærerarbejde.

Alkestrup Skole, som den fremtræder i vor Tid, byggedes i Aaret 1898 som Forskole. I Aaret 1911 opførtes den nuværende Hovedskole paa samme Sted, hvor den gamle Skolebygning laa. Denne var opført i Aaret 1846, men om Skolebygninger før dette Aarstal vides nu ikke noget.

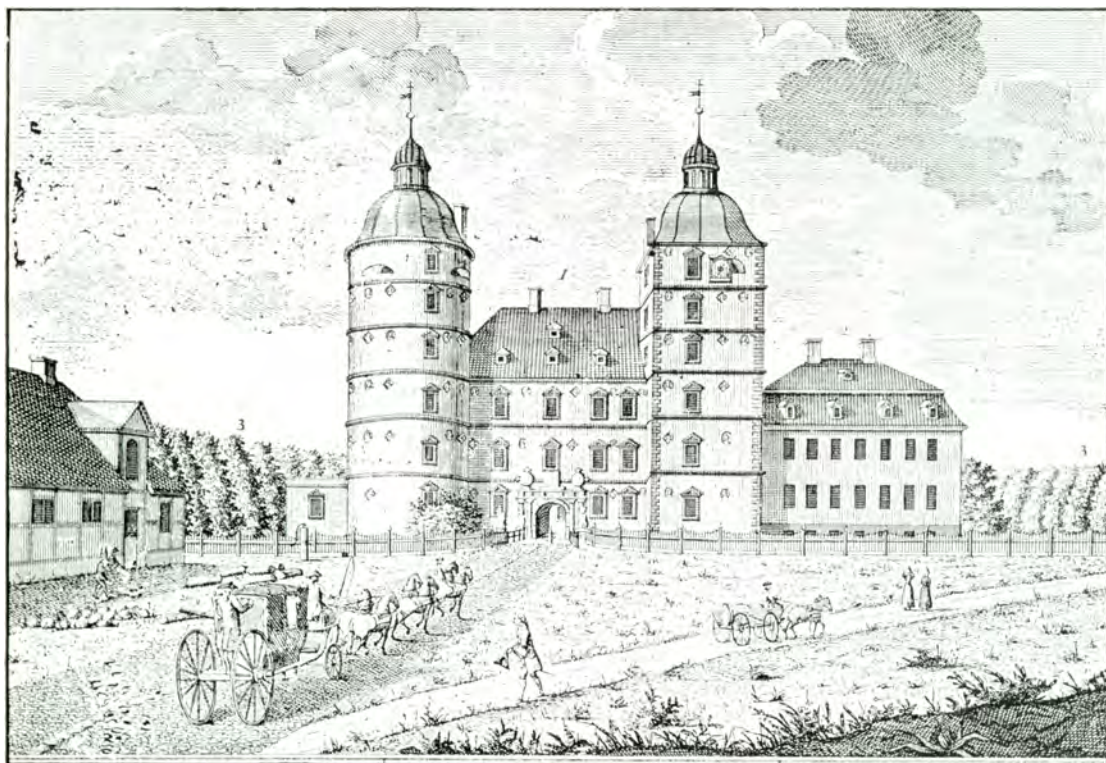
Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer Henrik Jørgensen (Formand), Tømrer Hans Nielsen, Gaardejer J. P. Andersen, Husmand P. Larsen, Husmand J. Nielsen, Husmand Alf. Jensen og Gaardejer L. P. Pedersen.

ENDERSLEV-VRAABY Sogn grænser til Sædder, Herfølge, Himlingøje og Haarlev Sogne samt til Fakse Herred.

I Sognet findes Kirke i Enderslev og i Vraaby. Den førstnævnte Bygning er af Kridtsten, Kamp og Munkesten. Den bestaar af Kor og Skib, et Taarn, der ligger mod Vest, og et Vaabehus. Altertavlen bærer et Maleri, der forestiller „Kristus, der prædiker fra Skibet“. Vraaby Kirke er ogsaa en Kridtstensbygning. Den har Taarn mod Vest og Vaabehus mod Nord. Altertavlen forestiller „Hyrdernes Tilbedelse“.

Saavel Enderslev som Vraaby har Skoler.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Murer Peder Nielsen (Formand), Parcellist Fr. Christensen, Arbejdsmand Niels P. Hansen, Husmand Frederik Frederiksen, Husmand Lars P. Hansen, Gaardejer Niels Juel Pedersen, Arbejdsmand Valdemar Petersen, Gaardejer Thorvald Petersen og Medhjælper N. Chr. Andreasen.

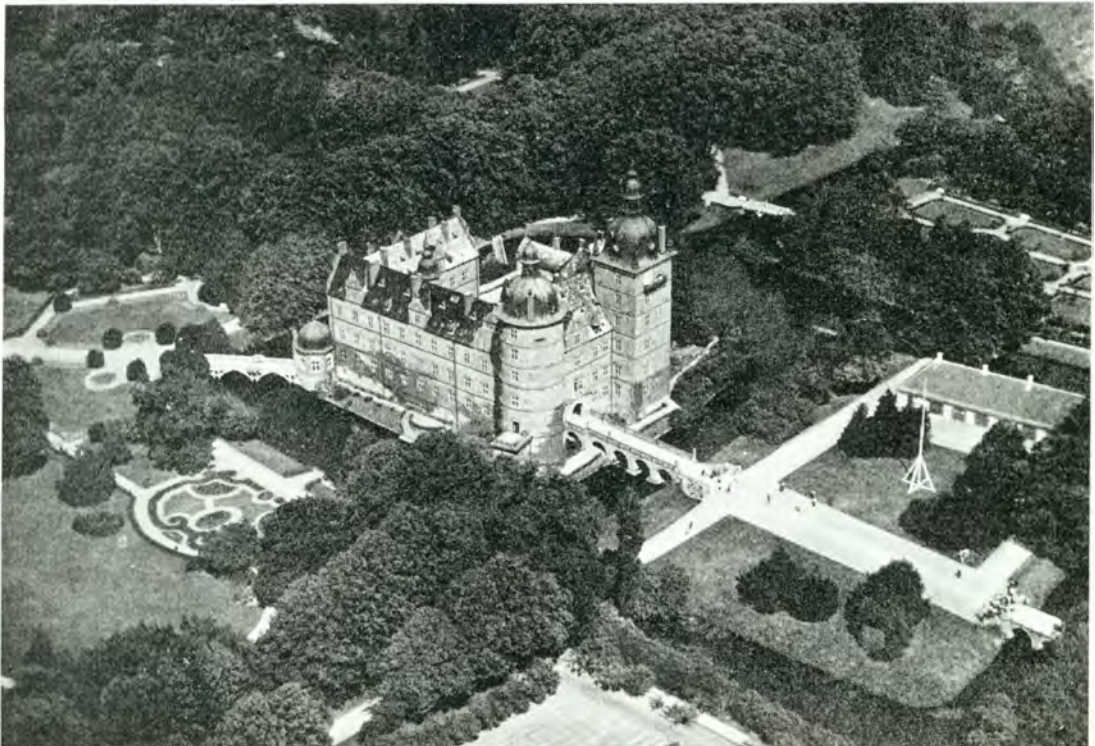
Vallo Slot i 1755.

VALLØBY-TAARNBY Sogn grænser til Himlingøje, Herfølge, Haarlev og Strøby Sogne.

Kirken, der efter Sigende er indviet til Vor Frue, var oprindelig en Kridtstenskirke, hvilket kan ses af Skibets Sidemure. Vaabenhuset, der ligger mod Syd, og Taarnet, der vender mod Vest, er derimod af Munkesten. Altertavlen bærer et Maleri af „Nadveren“. Prædikestolen, der er udskaaret, bærer Birgitte Rosenkrantz og Peder Billes Vaaben. I Kirken findes en Del Ligsten, og i det tidligere Sakristi staar en Marmorsarkofag med Liget af Louise Sophie Frederikke, Prinsesse af Slesvig-Holsten, der var Abbedisse paa Vallø. I 1920 opførtes der en Vestportal i gotisk Stil. Gravhvelvingen under Koret er restaureret i den nyere Tid.

Taarnby Kirke er i romansk Stil og har Taarn mod Vest samt Vaabenhus mod Syd. Kirken er overhvalvet.

Kun faa af de Slotte og Herresæder, der i længst forsvunden Tid rejstes af højforne Adelsmænd rundt om i vort Land, er nu tilbage. De fleste er forlængst jævnet med Jorden, og de, der er tilbage, er næsten alle ombygget og forandret. Slægt efter Slægt har nedrevet og atter opført, enten paa samme Steder og til samme Brug, eller ogsaa, hvad der ofte var Tilfældet, opført helt andre Bygninger til andet Brug, og hvad forrige Slægter ikke formaaede at forandre eller nedrive, blev af Skæbnen lagt øde ved de mange Ildebrande, der i forrige Tider ofte hærgede rundt om i Landet. Saaledes blev Vallø Slot den 20. Marts 1893 hærget af den røde Ilde, hvorved store Dele af Slottet lagdes i Aske, og saa godt som alt Indre ødelagdes. Trods dette er det, naar man i vor Tid beundrer Vallø Slot i sin Renaissance og Barokstil, som om længst forsvundne Tiders Historie staar lyslevende for en.

Luftfoto af Vallo.

Slottet Vallo var paa Kong Kristoffer den Andens Tid en Herregaard og tilhorte Eskild Krage, der var en af Kongens mest ansete Tilhængere. Efter hans Død forblev Vallo i flere Generationer i hans Slægts Eje. Oluf Jensen Glug og Bo Falk nævnes som Ejere omkring 1350. Disse var sikkert Son og Svigersøn af Eskild Krage, thi det synes, at denne Slægt, efterhaanden som den blev mere og mere anset, har forandret sit Vaaben fra en Krage til en Falk. Gamle Akter viser, at Bo Falk senere blev Eneejer af Godset. Han var en af Datidens betydeligste Mænd og nævnes som en af de første Adelsmænd i Riget næst efter Biskoppen. Under Kong Valdemar Atterdags Rejse til Tyskland var han Medlem af Rigets Styrelse. Omkring 1376 kommer Vallo til Sonnen, Eskild Falk, der var gift med Kirstine Moltke fra Torbenfeld, og i 1395 nævnes Jens Falk til Vallo. I Kong Erik af Pommerns Gavebrev til Dronning Margrethe nævnes samme Jens Falk som „Jonis Falk“. Efter hans Død deltes Vallo mellem to af hans Dotre, Kirstine og Karen, hvorved den ene Del tilfaldt Henning Podebusk og den anden Oluf Axelsen. Senere kom Godset under Kronen, og Kristian den Første skænkede det til sin Dronning, Dorothea, der var Datter af Markgreve Johan af Brandenburg. Hun fødtes 1431 og dode 1495 paa sin Gaard i Roskilde. Vallo deltes som nævnt i to Dele, Oster Vallo og Vester Vallo. Oster Vallo var gennem de kommende Tider i følgende Adelslagters Besiddelse: Peder Bille og Birgitte Rosenkrantz, derefter deres Son, Oluf Bille, der tillige var Ejer af Svanholm Gods, som han i 1592 solgte til Broderen, Eske Bille. Han dode 1602 og blev begravet paa Vallo Kirkegaard. Hans Enke, Margrethe Rosenkrantz, der var Datter af Rigsraad og Statholder Jørgen Rosenkrantz til Rosenholm, dode 1615, og overtog vistnok Vallo efter sin

Vallo Slot.

Mands Dod. Næste Ejer var hendes Broder, Holger Rosenkrantz, der var født 14. December 1574 paa Kalo Slot. Han afhændede ifølge Skøde af 4. Maj 1616 Øster Vallo og Egoje til Fru Ellen Marsvin til Lundegaard. I Handelen medfulgte Kirken og Byerne Vallöby, Taarnby, Egoje, Herfølge og Enderslev samt Gammelkoge. Saaledes kom Øster Vallo under Datidens rigeste Adelsfrue, Kong Kristian den Fjerdes Svigermoder, Fru Ellen Marsvin, der var født den 1. Februar 1572 paa Slottet i Landskrona som Datter af Danmarks Riges Raad, Befalingsmand paa Stjernholm, Jørgen Marsvin. Den 29. Juni 1589 ægtede hun Ludvig Munk til Norlund og Lundegaard, der var Lensmand over Trondhjem Stift. Han døde i 1602, og efter en Enkestand paa 5 Aar giftede Ellen Marsvin sig med Knud Rud til Sandholt, Fuglsang og Rudbjerggaard. Han døde i 1611 i Set. Hans Kloster i Odense, og Ellen Marsvin døde i 1649 paa Ellensborg. Hun blev begravet i Norre Broby Kirke. For hendes Dod var Vallo kommet i Grev Valdemar Christians Besiddelse, vistnok i 1641. Han var en Son af Kong Kristian den Fjerde og Fru Kirsten Munk.

Vester Vallo, der udgjorde den anden Del af Vallo, kom i Rigsraad Sten Rosensparres Besiddelse. Han var født i 1523 og faldt i 1565 paa Slagmarken ved Svartea i Halland. Hans Enke ægtede to Aar efter hans Dod den berømte Statsmand Peder Oxe til Gisselbeld. Næste Ejer var Rigsraad Oluf Rosensparre, der fik Vester Vallo i 1588. Ved Skøde af 1. Maj 1651 samledes Vallo atter under en Besiddelse, nemlig Christen Skeel Albertsens. Christian Plessen afhændede ved Skøde af 11. Marts og 27. April 1708 Vallo med underliggende Gaarde til Kong Frederik den Fjerde, der senere skænkede Vallo til Anna Sophie Rewentlow, der var Datter af Storkansler, Grev Conrad Rewentlow til Klausholm.

Vallo Slot er sikkert Sydsjællands skønneste Slotsbygning. Den ligger i et typisk dansk Landskab, omkranset af Skove og Enge. Det er et Slot, som ethvert Barn i Danmark kender Navnet paa, og dets Historie og Skønhed er rig. Det er ubetinget en Seværdighed af Rang, og det har altid staaet som et søgt Udflugtssted for danske og udenlandske Turister.

Hvem der har bygget det første Vallo, og hvorledes dette har set ud, skjuler sig i Historiens Mørke, men det kan med nogenlunde Sikkerhed siges, at den ældste Vallo Gaard „Waleuæ“ laa paa samme Sted som det nuværende. Men de efterfølgende Bygninger flyttedes fra Sted til Sted, og i Tiden omkring 1850'erne har man fundet Rester af ældre Bygningsdele under den nuværende Gaardsplads. Tæt indenfor Porten fandt man under Brolægningen en middelalderlig Kælderhvalvning, og ved Boringer og Undersøgelser viste det sig, at der tildels under hele Gaarden fandtes Spor af Kampestenshvalvninger, ubestridelig stammende fra det ældste Vallo. Borgen har sikkert været en af Sydøstsjælland's stærkest befæstede Adelsborge, hvilket saavel det nuværende Indre som Rester af en ydre Borggrav vidner om. I ældre Tid har der sikkert været Volde mellem Gravene.

Prambrohuset ved Vallo Strand.

Spadserer man gennem Purlundskoven ned mod Vallo Strand, hvilket er en herlig Tur, da Vejen fører gennem noget af den smukkeste Skov, der er omkring Slottet, kommer man ned til det ældgamle „Prambrohus“. Det ligger helt nede ved Aæn i den saakaldte Prambroskov, men samtidig ligger det lige ud til den nu saa stærkt befær-

dede Hovedvej, Vallo Strandvej. Prambrohuset er sikkert bygget omkring 1830, idet dets Bindingsværksmure kunde tyde derpaa. Gennem Tiderne har det været Skovløbersted og det er det endnu, men omkring 1850 blev der her paabegyndt et Traktorsted, der gennem Aærene er blevet mere og mere søgt. Dets smukke Beliggenhed i en passende Afstand fra Køge By gør det velegnet til Udflugtssted. Ved Aæn, der ligger tæt bag Huset, kan man endnu skimte Rester af den gamle Egetræsbro, der her dannede Overgang over Aæn. Den nuværende brede Betonbro er fra 1917-18. Blandt Skovløbere ved Prambrohuset kan nævnes: Hans Pedersen, Carl Andersen, Niels Larsen og siden 1914 nuværende Skovløber Holger Christian Julius Nielsen, der er født den 6. April 1886 og ansat ved Vallo Skov i 1909. Prambrohuset ligger paa Sognegrænsen af Herfølge Sogn.

Dronning Sophie Magdalene fik Vallo efter Kong Frederik den Fjerdes Død, og hun oprettede i 1737 det nuværende Kloster. Vallo adelige Stifts Fundats er fra 28. November 1737, men fornyet 1838 og ofte udvidet og forandret, sidst i 1888. Den nuværende Ordning fastsætter, at der i Stiftet kun skal være en Abbedisse eller en Dekanese. Abbedissen skal være en Prinsesse af det kongelige Hus eller en dermed beslægtet. Dekanessen Enke eller en Mand i 1. Rangklasse. Til Indskrivning i Stiftet fordres, at vedkommende er ugift og tilhører den danske Adel.

Hofstiltsdamerne, baade de virkelige og de overordentlige, har Rang i 2. Klasse Nr. 4, de øvrige Stiftsdamer i 2. Klasse Nr. 5.

Paa Vallo har der været følgende Abbedisser og Dekanesser:

Abbedisser:

Prinsesse Frederikke af Würtemberg, udnævnt 13. Maj 1738, fratruadt 1743.

Prinsesse Louise Sophie Frederikke af Slesvig-Holsten og Glücksborg blev indsat som Abbedisse 1748 og fungerede til sin Død den 16. Maj 1782. Hun blev begravet i Valloby Kirke.

Prinsesse Sophie Magdalene af Slesvig-Holsten og Glücksborg, født den 22. Marts 1746. Var Abbedisse fra 1782 til sin Død den 21. Marts 1810. Hun blev begravet paa Vallo Kirkegaard og var den sidste Abbedisse paa Vallo.

Dekanesser:

Enke-Grevinde Henriette af Reuss-Plauen, født Baronesse Solenthal, født 15. Juli 1696, udnævnt til Dekanesse 1738 og død 1757.

Gehejmerrådinde Anna Margrethe von Schmettau, f. von Brandt, født 27. September 1685, Dekanesse

fra 1757 til sin Død 15. November 1768. Begravet under Taarnet i Valloby Kirke.

Feltmarskalinde Margrethe Marie Thomasine v. Numsen, født Ingenhauff, Dekanesse 1773, død 1776.

Grevinde Eleonora Louise Caroline Knuth, født Moltke, født 15. Maj 1728, Dekanesse fra 1776 til sin Død i 1785. Begravet under Taarnet i Valloby Kirke.

Grevinde Frederikke Louise Holch-Winterfeldt, født v. Ahlefeldt den 14. Februar 1736, Dekanesse fra 1785 til sin Død i 1793. Boede ikke paa Vallo.

Gehejmerrådinde Marie Elisabeth Moltke, født Rosenkrantz den 24. Marts 1742, død 1798.

Grevinde Charlotte Elisabeth Henriette Holstein-Ledreborg, født Baronesse Knyphausen den 3. Februar 1741, Overhofmesterinde hos Dronning Caroline Mathilde fra 1772-99, Dekanesse fra 1799, død 1809.

Henriette Sophie v. Düring, født v. Reden 1752.

Gehejmerrådinde Lucie Charlotte Sehested-Juel, født Scheel den 9. December 1765, Dekanesse fra 1811-39. Boede ikke paa Vallo grundet paa, at hun var Overhofmesterinde hos Dronning Marie Sophie Frederikke. Død 1839.

Grevinde Margrethe Vilhelmine v. Schmettau, født v. Stemann den 5. Januar 1780, Dekanesse fra 1840, død 1865.

Gehejmekonferentsrådinde Sophie Amalie Bardenfleth, født Komtesse Schmettau den 4. November 1810.

Stiftsforvalterboligen.

Vallø har haft følgende Kuratorer:

Gehejmerraad Ivar Rosenkrantz, Gehejmerraad Chr. Fr. Raben, Greve Johan Sigismund Schulin, Kammerherre V. Chr. v. Plessen, Greve U. A. v. Holstein til Holsteinborg, Gehejmerraad A. Moltke, Gehejmerraad Jens Krag-Juel-Wind, Gehejmerraad Henrik Stampe, Kammerherre Chr. Brandt, Greve Joachim Godske Moltke til Bregentved, Greve Adam Moltke, født 25. August 1785, udnævnt til Gehejme-, Stats- og Finansminister 1831, Førsteminister 1848, døde 1864 og begravedes i Karise Kapel. Vallø Gods Beboere rejste ham et Minde i Vallø Park. Greve Frederik Julius Moltke, Kammerherre Ernst Emil Rosenørn.

MARGRETHE DANNEKJOLD SAMSØE, Enkegrevinde, er født den 24. Juli 1867 paa Ølstedgaard paa Fyn som Datter af Kammerherre, Lensbaron Carl Juel-Brockdorff og Hustru Julie, f. Baronesse Reedt-Thott. Gift 1889 med Premierløjtnant i Marinen, Greve Valdemar Danneskjold-Samsøe. Søn af Teaterchef, Greve Chr. Danneskjold-Samsøe og Hustru Wanda, født Zahrtmann. Dekanese fra 1932.

L. F. NANNESTAD, Stiftsforvalter, er født den 25. Juli 1864 paa Fussingø som Søn af Etatsraad, Godsforvalter C. F. Nannestad og Hustru Marie, født Fasting. Gift 1894 med Mikala Djørup. Student fra Randers 1883, cand. jur. 1889, Fuldmægtig ved Middelsom-Sønderlyng Herreder fra 1890-93, Godsforvalter ved Stamhuset Selsø og Fideikommisgodset Lindholm fra 1893-1919, Stiftsforvalter ved Vallø adelige Stift 1919, Formand for Herslev-Gjevninge Sogneraad fra 1895-1909 og for Præstegaardskommissionen i Sjællands Stift fra 1914-19, Medlem af Kommissionen til Fastsættelse af Kirketiendeerers Vedligeholdelsespligt i Sjællands Stift 1904, Direktør i Spare- og Laanekassen paa Vallø siden 1920.

AAGE HOPPE, Stiftslæge, er født den 1. November 1887 i København og gift 1922 med Ingeborg Ryder, Student 1905, cand. med. 1913, Kandidat ved Aalborg Kommunehospital fra 1913-14, Reservelæge ved Faxinge Sanatorium fra 1916-20, Reservelæge ved Frederiksberg Hospital fra 1920-22 og ved Øresundshospitalet fra 1922-23, udnævnt til Stiftslæge paa Vallø den 5. August 1924.

AUGUST BECH Forpagter, er født den 16. August 1879 paa Engelsholm ved Vejle som Søn af Kammerherre, Hofjægermester, Godsejer Carl Bech og Hustru Josepha del Carmen, født Prom. Gift 1906 med Margrethe Reisz. Landbrugskandidat 1902, Tillægseksamen i Planteavl 1904, Ejer af Elkjærholm ved Kolding fra 1906-14, arbejdede i Røde Kors det russiske Karthotek fra 1914-15, ansat i Landmandsbanken fra 1915-17, Forpagter af Vallø Hovedgaard fra 1917, Ejer af Engelsholm med Nørupholm fra 1920-23, Medejer af Gjødding Mølle fra 1921, Medlem af Bestyrelsen for Kolding Herreds Landboforening og Formand for dens Planteavlsudvalg fra 1910-14, Medlem af Bestyrelsen for Præstø Amts Landboforening og Formand for dens Planteavlsudvalg fra 1926, Medlem af Bestyrelsen og Næstformand i Centralforeningen af Tolvmandsforeninger i Danmark fra dens Stiftelse i 1923, Formand fra 1926.

JENS POULSEN, Skovfoged, er født den 13. Februar 1864 i Lidemark og gift 1889 med Maren Kirstine Nielsen. Ansat under Vallø Stift 1889. Skovfoged under Gunderup-Kohave og Nyskov Distrikt siden 1904.

Jens Poulsen, Skovfoged.

EDVARD MARTIN PEDERSEN, Distriktsjæger, er født den 3. Februar 1889 i Lyngaa og gift 1916 med Agnes Hansigne Sørensen. Var fra 1. April 1913 til 1924 ansat under Godset Egebjerggaard paa Fyn og har siden 1. September 1924 været Distriktsjæger ved Vallø Stift.

PEDER JOHANSEN, Kusk, er født den 13. December 1876, ansat paa Vallø 1904, Førstekusk siden 1907.

ALFRED JENS HANSEN, Kusk, er født den 31. August 1887, ansat paa Vallø 1913, nu Andenkusk.

LAURIDS PEDER KRISTOFFERSEN, Kusk, er født den 14. Oktober 1884 i Kongsted og gift 1914 med Anna Frederiksen. Ansat ved Vallø den 1. November 1908 som Staldkarl og Tjener, Kusk siden 1914.

NIELS PEDER CHRISTENSEN, Vægter, er født den 9. Juni 1893 i Ringsted og gift 1920 med Anna Hansen. Har været Tjener paa Rosendal og Broholm. Ansattes som Vægter ved Vallø den 1. November 1932.

JOHANNES HAVSTED, Portner, er født den 5. Marts 1894 i Fakse og ansat ved Vallø i 1921

HARRY HANSEN, Elektriker og Maskinpasser, er ansat ved Vallø i 1934.

VALLØ STATION blev taget i Brug den 1. Juni 1879. Stationens daværende Leder var Carl Frederik Olaf Marx, der var født den 20. August 1852 i København som Son af Overlærer V. Marx. Han blev Student 1872 og Elev ved D. S. B. i 1874. Marx var en Foregangsmand, der gik i Bredchen for Forbedringer ved Banen, dels for dettes Personale og dels for de Rejsende. Han var Stifter af flere Foreninger, deriblandt Foreningen af Postekspeditører og Stationsforstandere i Danmark.

Om Postbefordringen i Sognet er der ikke stort at berette. For Banens Aabning bragtes Posten med gaaende Bud fra Køge til Vallø Stiftskontor, og her kunde Folk hente deres Post. Efter Banens Aabning kom der Post hver Dag, men den blev ikke bragt ud. Senere antoges et Bud, der skulde bringe Posten til de forskellige Modtagere, men en Del blev lagt ind til Købmanden, hvor Brevmodtagerne selv afhentede den. I en lang Aarrække var Vallø det største Brevsamlingssted i Herredet.

Stationsforstander Marx trak sig tilbage i 1922 og efterfulgtes af Marius Johan Borgesen, der i 1929 forflyttedes til Karise. Nuværende Stationsbestyrer er Thorvald Hansen, der er født den 11. Juli 1880 og har været knyttet til Banen siden 1906.

SPARE- OG LAANEKASSEN FOR VALLØ er stiftet den 1. Juli 1870 som en Byggeförening, men udvidedes senere til Spare- og Laanekasse. Kassens Indskudskapital var i 1932 paa 686,976 Kr. 72 Øre, og dens Reserver udgjorde 76,049 Kr. 70 Øre.

VEDSKØLLE SMEDIE nævnes først omkring 1879 ved den østsjællandske Jernbanes Oprettelse. Den første Smed, hvis Navn kendes, er J. Jensen, der ifølge Skøde af 10. April 1893 solgte sin Ejendom og Virksomhed til Smedemester Niels Pedersen, der i 1909 opførte den nuværende Smedie paa Jord, der var udstykket fra Sct. Anna Gaarden, Matr. Nr. 13 d.

Der er faa af vore Landsbysmede, der er saa kendt og omtalt som Smedemester Pedersen, der i Kraft af sine mange Tillidshverv indenfor Faget er kendt overalt i Landet. Men ogsaa i Kraft af sit Haandværk er han en kendt Mand og en særdeles velbegavet Kunstsmid. Pragtfulde Kunstsmedearbejder har han udført i Form af Porte, Laager, Rækværker m. m., og den smukke Alterskranke i Strøby Kirke er fra hans Værksted (se under Strøby Sogn).

NIELS PEDERSEN, Smedemester, er født den 14. December 1865 i Dalby Sogn og gift 1894 med Martha Rasmussen. Formand for Sydøstsjællands Smedemesterforening siden 1914, Medlem af Hovedbestyrelsen for Østifternes samvirkende Smedemesterforening siden 1916, Formand for samme siden 1921, Medlem af Valløby-Taarnby Sogneraad i flere Perioder.

Niels Pedersen,
Smedemester.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer Peder Pedersen (Formand), Husmand P. Chr. Hansen, Stiftsfuldmægtig M. Christensen, Smedemester C. Pedersen, Arbejdsmand J. F. Nielsen, Uddeler Oluf Peiter og Husmand Chr. Jørgensen.

HAARLEV-HIMLINGØJE Sogn omfatter foruden Haarlev By og Anneks sognet Himlingøje tillige Byerne Lystrup, Lille Taarnby, Ammerup, Lille Linde og Haarlev Overdrev. Sognet havde 1. April 1935 1702 Indbyggere, hvilket er en Tilbagegang paa ca. 100 Indbyggere i de sidste 5-6 Aar. I Haarlev ligger der 15 Gaarde, i Lystrup 4 Gaarde, i Lille Taarnby 8 Gaarde, i Lille Linde 9 Gaarde, i Himlingøje 18 Gaarde foruden Grubberholm, i Ammerup 4 Gaarde og paa Overdrevet 1 Gaard.

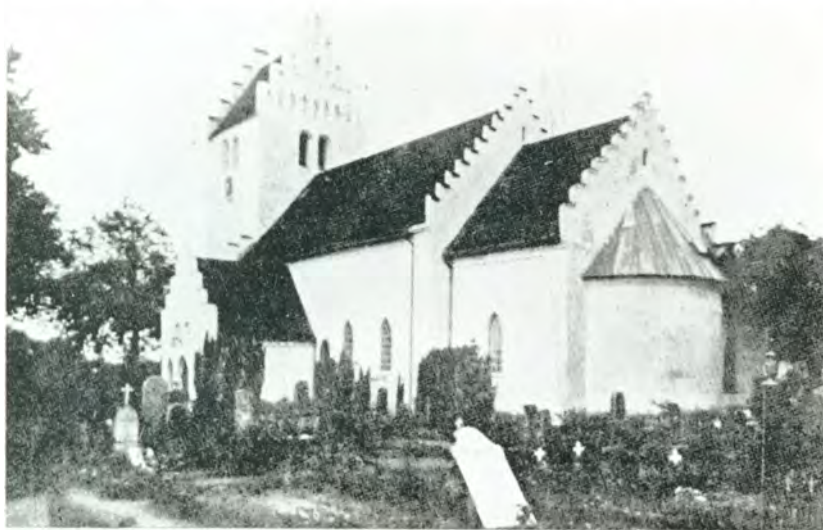
Navnet Himlingøje har sikkert sin Oprindelse fra de mange Høje, der ligger i Sognet. Om Sognets Historie er der ivoerigt ikke meget at berette, men i kirkelige Regnskaber fra 1660'erne oplyses der, at Sognet da havde 16 Gaarde og 13 Huse, i 1860'erne er de tilsvarende Tal 20 Gaarde og 28 Huse.

I Sognet ligger Gaarden „Grubberholm“, der menes at være en af de ældste Gaarde i Herredet. Den oprindelige Gaard brændte eller blev nedrevet i 1376. Den skal have ligget paa samme Sted, hvor man i 1840'erne byggede Avlsbygningerne. Sandsynligvis har det gamle „Grubberholm“ været omgivet af Vand, hvilket den lave Mosestrækning, der nu findes, vidner om. De gamle Volde er sikkert brugt til Opfyldning af Grave og Engdrag. Gaarden er i sin første Oprindelse bygget af Slægten Grubbe fra Fakse Herred. I Sognets vestlige Del laa forhen et større Antal Oldtidsgrave, men langt de fleste af disse er slojfede gennem Tiderne.

Haarlev Kirkes ældste Del stammer vistnok fra det 14. Aarhundrede. Den er hvidkalket og bygget af Kridtsten fra Stevns i Forbindelse med Kampesten, Flint og Kalk. Skibet har buet Gibsløft, men Taarn og Kor har rundbuede Krydshvalvinger. Øst for Indgangen til Sakristiet er der en Runcindskrift, der lyder: „Herr Leganger lod her begrave sin Datter Anna Sylvia“ og paa hebraisk: „Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet“. Mtertavlen forestiller

„Hyrdernes Tilbedelse“, og Prædikestol og Stolestader har Udskæringer fra Kong Kristian den Fjerdes Tid. Dobefonten er af Sandsten og med Tinfad.

Himlingøje Kirke har oprindelig været en Rundkirke, bygget af Kridtsten, men ved senere Tiders Tilbygninger, dels med Taarn og dels ved Udvidelse af Skibet

Haarlev Kirke.

er den nuværende mere almindelige Landsbykirke fremstaaet. Omkring 1870'erne blev Kirken restaureret, og samtidig tilbyggedes de to smaa Sideskibe, saa Kirken nu fremtræder som en Korskirke. Kun Koret og Taarnet har hvalvet Loft. Altertavlen er et Maleri, forestillende „Korsfæstelsen“. Døbefonten er af Marmor med Tinfad.

Haarlev ældste Skole, hvis Bygning endnu findes og er privat Beboelse, er bygget af Kong Frederik den Fjerde omkring 1720 og benyttedes som Skole indtil 1888, da den nuværende Hovedskole opførtes. I 1918 omdannedes en lige ved Hovedskolen liggende Gaard til Forskole, og i 1932 byggedes det fuldt moderne Gymnastikhus, der tillige rummer Byens Bibliotek og afgiver Lokale til Teknisk Skole og Sløjdskolen. Skolernes Elevantal er i de senere Aar gaaet tilbage fra ca. 190 til nu kun ca. 110 Elever. Hoved- og Forskole omfatter 5 Klasser.

Himlingøje nuværende Skole er bygget i 1913, og til denne er der ogsaa knyttet Forskole. Skolen har omkring 65 Elever.

H. Olsen,
Fabrikant.

HANS OLSEN, Fabrikant, er født i Haarlev den 16. Oktober 1880. Han er uddannet ved Landbruget og har siddet i Sogneraadet siden April 1929 og siden April 1933 været Formand. Er Formand for Selskabet De danske Forsvarsbrødre for Vallo og Omegn. Var i sin Tid i 8 Aar Formand for Brugsforeningen.

SIGURD SCHJØRRING, Sognepræst, er født den 7. Juni 1904 i Harte Sogn som Søn af Sognepræst Carl Chr. Schjørring og Hustru Ingeborg, født Bennike. Gift 1928 med Rita Engberg. Student fra Horsens Statsskole 1922, cand. theol. 1928, Kaldskapellan for Nykøbing M., Lødderup og Elø

1928, Sognepræst i Haarlev-Himlingøje siden 1932. Formand for Skolekommissionen og Menighedsraadet.

S. Schjørring,
Sognepræst.

DET ØSTSJÆLLANDSKE JERNBANESELSKAB. Kort Tid efter Aabningen af den sjællandske Sydbane fremkom Planer om en Jernbane gennem Stevns. Endvidere ønskede Ejeren af Fakse Jernbane, Justitsraad C. F. Garde, sin Bane sat i Forbindelse med den sjællandske Sydbane, hvilket kun forudsatte Bygning af en ca. 2 Mil lang Strækning til Tureby. Garde søgte i 1873 om Koncession paa Anlæg heraf, og et hertil sigtende Lovforslag blev forelagt af Ministeren i 1873-74, men naaede ikke Vedtagelse.

Da det fandtes usandsynligt, at den foreslaaede Bane vilde kunne tiltrække nævneværdig Trafik fra Oplandet mod Øst, mentes en Bane fra Rødvig til Olstrup at være mere hensigtsmæssig. Garde tog derefter Ansøgningen tilbage og indgav i 1874 Ansøgning om

Jernbanestationen i Haarlev.

Anlæg af en Bane fra Fakse til Køge med en Sidebane fra Haarlev til Rødvig Havn. I det af Ministeren herom i Samlingen 1874 – 75 fremsatte Lovforslag fandtes, i Modsætning til tidligere, en Bestemmelse om, at Regeringen blev bemyndiget til at give 4 pCt. Rentegaranti for Anlægskapitalen, højst for 500,000 Kr. pr. Mil paa Betingelse af Tilvejebringelse af en Forstærkningsfond. Ministeren udtalte i Tinget, at der sikkert turde paaregnes en saadan Trafik paa Banen, at det næppe vilde være forbundet med nogen Risiko for Staten at paatage sig Rentegarantien. Forslaget fandt god Modtagelse, dog fremkom der Forslag om, at det sjællandske Jernbaneselskab skulde give Bidrag til Anlæg og Drift af Sidebaner til dets Baner under Hensyn til den forøgede Trafik, der tilførtes Hovedbanen. Da Ministeren imidlertid oplyste, at Selskabet vilde bidrage til Dannelsen af Forstærkningsfonden, vedtoges Forslaget ret uforandret og udkom som Lov af 4. Maj 1875. Loven indeholdt Bemyndigelse for Indenrigsministeren til at tillade saavel Forbindelse som fælles Drift med Jernbanen fra Fakse Kalkbrud til Fakse Strand.

Under 24. Maj 1875 meddeltes der Garde Koncession paa Anlæg og Benyttelse af en Bane fra Køge eller et Punkt paa den sydsjællandske Jernbane i Nærheden af Køge til Fakse med en Sidebane fra Haarlev over Store Heddinge til Rødvig for et Tidsrum af 80 Aar. En Tid var det, for at undgaa Parallelløb med Sydbanen, Tanken at lade Udgangspunktet ligge ved Herfølge.

Da der viste sig Vanskeligheder for Kapitalens Tilvejebringelse og Anlæggets Udførelse indenfor de i Koncessionen fastsatte Terminer, forlængedes disse først ved kgl. Resolution og sluttelig ved Lov af 16. Februar 1878, hvorefter Anlæggets Fuldførelse fastsattes til 1. Oktober 1881.

Koncessionen blev imidlertid af Garde overdraget til et i dette Øjemed dannet Selskab: „Det østsjællandske Jernbaneselskab“ med Etatsraad Tietgen som Formand, og Banen, hvis Anlæg blev paabegyndt i Sommeren 1878, kunde allerede aabnes for Drift den 1. Juli 1879. Stubberup, der blev Endestation i Stedet for Fakse, benævnes i en Skrivelse af 19. Februar 1879 fra Oberst Wenck „Østsjællandske Jernbanes Vandstation“ (det havde ikke været muligt ved Fakse Station at fremskaffe tilstrækkeligt Vand til Lokomotiverne).

Indvielsen skete den 30. Juni 1879 i Overværelse af Kongen, Dronningen, Kronprinsen, Kronprinsessen og flere fyrstelige Personer samt Indenrigsminister Skeel og en talrig Repræsentation for de forskellige Myndigheder.

Af Anlægskapitalens 3,698,800 Kr. blev 1,000,000 Kr. i Aktier og 2,098,000 Kr. i Obligationer til en Kurs af 93 udbudt til Tegning hos Privatbanken i København og Norddeutscher Bank i Hamburg den 7. og 8. Juli 1879. Beløbet tegnede fuldt ud den første Dag og var garanteret 4 pCt. Rente, medens der for Anlægskapitalens øvrige Del maatte tegnes 600,000 Kr. i ugaranterede Aktier. Forstærkningsfonden, 20 pCt. af 3,098,800 Kr. eller 619,760 Kr., hvoraf det sjællandske Jernbaneselskab ydede 100,000 Kr., maatte, indtil den i 1885 var opbrugt, udrede hele den garanterede Rente.

Driften, der indlededes med 3. Tog i hver Retning, paa Strækningen Haarlev Stubberup dog 4, naaede dog efterhaanden at bidrage til Forrentningen med indtil ca. tre Fjerdedele. Staten har saaledes intet Aar efter 1885 kunnet undgaa at yde Tilskud til Forrentningen og har fra Aaret 1921 maattet udrede hele den garanterede Renteudgift.

Banens Trafik har dog ikke været ringe. Dens Driftsoverskud kulminerede med 258,000 Kr. i 1919, da Indtægten var 1,120,000 Kr. Det følgende Aar naaede

Indtagten sit Højdepunkt, ca. 1,410,000 Kr., men for Aaret 1923 og følgende Aar har Driften givet Underskud. Til nye Anlæg, hvortil Udgiften hidtil havde været afholdt af Driftsoverskudet, optoges i 1919 et Laan paa 500,000 Kr., hvilket blandt andet har bidraget til Banens senere økonomiske Vanskeligheder.

Ved en i 1925 foretagen Undersøgelse udtaltes i den afgivne Betaenkning, at faa Privatbaner har et rigere og bedre Opland, og der maa altid kunne sikres Banen en meget betydelig Person- og Godstrafik.

Driftsunderskudet udgjorde dog betydelige Beløb for flere af de følgende Aar, for 1928 saaledes ca. 106,000 Kr. og for 1929 ca. 119,000 Kr., men er senere dalet, saa det for Aaret 1933 udgjorde ca. 40,000 Kr.

Banens første Driftsbestyrer var forinden sin Ansættelse ved Østsjællandske Jernbane Regnskabsfører ved Lollandske Jernbaner og havde som teknisk Medhjælp i de første Aar Ingeniør Casse.

Banens næste Driftsbestyrer var Ingeniør uden dog at have haft særlig Beskæftigelse ved Jernbaneanlæg eller lignende forinden sin Ansættelse.

Banens nuværende Driftsbestyrer har gennemgaaet Uddannelse i Jernbanetjenesten fra Bunden, idet han begyndte som Elev ved Statsbanerne og overtog Stillingen som Driftsbestyrer ved Østsjællandske Jernbane efter at have tjent sig op gennem Graderne ved Statsbanerne og efter en fleraarig Tjeneste ved Sydfynske Jernbaner som Baneingeniør.

Banen har haft følgende Driftsbestyrere: G. Flor fra 1. Juli 1879 til 31. Oktober 1906, C. R. Maale fra 1. November 1906 til 31. December 1925, og siden 1. Januar 1926 nuværende Driftsbestyrer E. A. A. Sell.

ERNST ALBERT ANDREAS SELL, Driftsbestyrer, er født den 18. Maj 1879 i København som Søn af Tømrermester Sell og Hustru. Gift 1919 med Ellen Marie Rasmussen. Ansat ved D. S. B. i 1896, cand. polyt. 1906, Ingeniørassistent ved D. S. B. 1912, Baneingeniør ved Sydfynske Jernbaner fra 1914-25, Driftsbestyrer ved Østsjællandske Jernbane fra 1925.

E. A. A. Sell,
Driftsbestyrer.

HAARLEV SOGNS STATSANERKENDETE SYGE- OG BEGRAVELSESKASSE er stiftet den 16. Oktober 1870 og har nu 725 nydende og 82 bidragydende Medlemmer. Sygekassens Formand er Jernbaneassistent Axel Jensen, der den 1. Januar 1934 afløste Malermester Th. Jensen, der nu er Kasserer.

Axel Jensen er født den 30. April 1901 i Frennerup og kom som 17-aarig som Elev til Østsjællandske Jernbane, hvor han siden har været ansat, dog med et Par Aars Afbrydelse, hvor han virkede som Slagtermester. Jensen er en Mand med mange Interesser, der har ført til, at han bl. a. er Talrevisor i Haarlev Brugsforening, Regnskabsfører i Enderslev Brugsforening siden 1921, Forretningsfører hos Entreprenør Jacobsen, Haarlev, og siden 1930 Formand for Haarlev og Himlingøje 100-Mands Forening.

Denne Forening er stiftet i 1892, og dens første Formand var Murer Lars Jensen, Ammerup. Foreningen talte ved Starten 58 Medlemmer, men er nu oppe paa ca. 300. Foreningen, der i 1930 sad smaat i det, er under Axel Jensens

Axel Jensen, Formand.

Formandsskab blevet godt konsolideret, bl. a. ved Afholdelse af en større Fest for et Par Aar siden. Foreningen kan nu opfylde sit velgørende Formaal i stor Udstrækning.

HAARLEV CEMENTSTØBERI er grundlagt i 1905 af den nuværende Indehaver, Sogneraadformand Hans Olsen, der erhvervede et Landbrug paa en halv Snes Tdr. Land i Himlingøje med tilhørende Grusgrav. Olsen drev Støberiet godt frem fra en ringe Begyndelse, og da han efterhaanden indsaa det formaalstjenlige i at anvende elektrisk Drivkraft, som det imidlertid vilde være uforholdsmæssig bekosteligt at faa tilført Støberiet i Himlingøje, henflyttede han det i 1932 til Haarlev, hvor det nu ligger ved hans Privatbolig.

Cementstøberiet, der er i stadig Fremgang, beskæftiger regelmæssigt 5 a 6 Mand og fremstiller alt indenfor Branchen, saasom: Rør, Mursten, Tagsten o. s. v. Foruden private tæller Støberiet blandt sine Kunder Banen, Kommunen og Amtet.

Haarlev Trævarefabrik.

HAARLEV TRÆVARE-FABRIK ledes nu af Sophus Rasmussen med Moderen, Enkefru Rasmussen, som Indehaver. Virksomheden kan føres helt tilbage til Sophus Rasmussens Bedstefader, Lars Rasmussen, der omkring 1870'erne boede i Olstykke. Han arbejdede om Sommeren som Stenhugger, medens han om Vinteren snedkererede, dels til eget Brug, dels for andre, bl. a. lavede han gode Kornskuffer (Skovle). Han kom imidlertid til Skade med

Haanden og maatte i 5 a 6 Aar lægge Snedkeriet paa Hylden, i hvilken Periode han var Landpost. Han tog senere atter fat paa Fremstilling af Skuffer, og det lykkedes ham imidlertid at blive Leverandør til Carlsberg og De forenede Bryggerier, og han fik efterhaanden oparbejdet en god Forretning.

Sommen, H. C. Rasmussen, lærte hos Faderen, og ved dennes Død omkring Aarhundredskiftet overtog han Virksomheden, der under hans Ledelse blomstrede yderligere op. Fabriken havde en Overgang til Huse i Lyngby og senere i Slangstrup, men i 1915 flyttedes den til Haarlev, hvor Rasmussen købte den Ejendom, hvori Virksomheden siden har ligget. Han døde i 1931, og Enken fortsatte da Fabrikken med Sommen, Sophus Rasmussen, som Leder. Han er født den 20. September 1898 i Værlose og har lært hos Faderen. Fabriken tæller stadig Carlsberg og De forenede Bryggerier mellem sine Kunder, men leverer tillige til adskillige Fabriker, Bryggerier og Maltgørerier Landet over og til en stor Del Forhandlere, hovedsagelig i København. Fabriken fremstiller nu ogsaa Hjulbore, Aag, Slagtetrug m. m. Ejendommen er i Aarenes Løb bleven udvidet og ombygget, der er bygget nyt Værksted med moderne Maskiner og et Lagermagasin.

L. P. OTTOSENS BOGTRYKKERI i Lille Linde er en betydelig, landskendt Virksomhed, som man forbavsnes over har sin Beliggenhed i denne lille Landsby, der kun bestaar af en halv Snes Gaarde og en Del Smaahuse.

L. P. Ottosen er født den 5. Juli 1875 i Favrbo, er oplært ved Handelen i Kalundborg og har i sin Tid i en kortere Periode bestyret sin Faders Købmands-handel i Orehoved. I 1912 startede Ottosen en Kuffertfabrik i Aarhus, men flyttede den i 1916 til Lille Linde, hvor Faderen, efter at have ophævet sin Forretning, havde slaaet sig ned i den gamle tidligere Bryggergaard. Da det i disse Krigsaar begyndte at knibe med at skaffe Materialer til Kuffertfabrikationen, startede Ottosen Agenturforretning i Papir og Tryksager. Han lod trykke hos forskellige Bogtrykkere, men fik efterhaanden saa god Gang i Forretningen, at han kunde etablere eget Trykkeri. Sit store Fremstød gjorde han, da de statsanerkendte Sygekasser i 1921-22 maatte udfærdige nye Vedtægter og omlægge hele deres Regnskabsvæsen. Ved et dygtigt og maalbevidst Arbejde lykkedes det Ottosen at komme i Kontakt med og faa overdraget alt Tryksagsarbejde til de allerfleste af Landets Sygekasser. Endnu den Dag i Dag kan Trykkeriet tælle ca. 800 af Landets 1800 Sygekasser mellem sine Kunder. Virksomheden beskæftiger nu til Stadighed 15-16 Mennesker, deriblandt 3 Rejsende. I en Periode efter den nye Sygekasselovs Oprettelse var Arbejdsstyrken oppe paa 40 Mand. Virksomheden omfatter foruden det egentlige Trykkeri Bogbinderi, Protokolfabrik og Handel med Papir en gros. En Del af Familiens Medlemmer er ansatte i Virksomheden. Den gamle Bryggergaard er i Tidens Løb bleven en Del ombygget og gentagne Gange udvidet. Det er en smuk og venlig Ejendom med rummelige og lyse Lokaler til saavel Trykkeri som Bogbinderi og Lagerlokaler, og selvfølgelig udføres alt Arbejde paa moderne Maskiner.

MASKINMESTER C. NORDSTRØM er født den 12. Marts 1869 i Hornbæk og er udlært Elektriker og Maskinist. Han arbejdede i sin Tid som Montør paa Maskinfabrikken „Atlas“ og fik, efter i 1899 at have taget Maskinmestereksamen fra Gratwohl og Lorentzens Maskinistskole, Fredericiagade 12 i København, Ansættelse som Maskinmester ved „De forenede Fabriker“ i København, hvilken Stilling han beklædte et Par Aar. Han var derefter ansat forskellige Steder, bl. a. i Nakskov og Aarhus, indtil han i 1907 blev knyttet til Østsjællandske Jernbaneselskab som Maskinist og Elektriker. Nordstrøms grundige og alsidige Uddannelse kom ham her stærkt til Gode, saaledes at han paa alle Omraader indenfor sit Arbejdsfelt har været Banen en god og nyttig Mand gennem de mange Aar, han ofrede Banen sin Arbejdskraft. I Juli 1933 frattraadte han sin Tjeneste med Pension og driver nu et mindre Maskinværksted paa sin Ejendom, som han opførte i 1913, og som han forøvrigt, som den praktiske Mand, han er, for en væsentlig Del selv har bygget.

Nordstrøm har i Aarenes Løb været betroet en Del Tillidshverv. Han sad saaledes fra 1922-26 i Kommunalraadet og er stadig Tilsynsførende ved Transformatoranlægget i Haarlev, ligesom han siden 1917 har været Kasserer for Haarlev Sogns Spareforening.

C. Nordstrøm, Maskinmester.

N. V. Nielsens Møbelsnedkeri

N. V. NIELSENS MØBEL-SNEDKERI er etableret den 10. Maj 1911. Da købte Nielsen Ejendommen, hvori der var Butik, og indrettede i Udhuset et lille Værksted og tog saa fat paa alt Snedkerarbejde indenfor Sognets Omraade. For en halv Snes Aar siden kastede han sig over Møbelsnedkeri og har siden gjort dette til sit Speciale og oparbejdet sig en anselig Virksomhed paa dette Felt. Alt fremstilles med moderne Maskiner, og

Produktionen alsættes udelukkende til Forhandlere og har naaet et saadant Omfang, at der til Stadighed beskæftiges en halv Snes Mand. Ejendommen er i Tidens Løb undergaaet adskillige Ombygninger og Udvidelser. Det gamle Udhus med det første Værksted er nedrevet, Butiken er inddraget til Privatlejlighed, og Førsteetagen har faaet tilbygget Kvist. Der er i 3 Etager bygget et stenvuret, rummeligt Værksted, og paa en i de senere Aar tilkøbt Grund er der opført Magasin til Trælageret og de færdige Varer, og der er nu ogsaa opført en stor Bygning, som benyttes til Samle- og Boneværksted.

N. V. Nielsen, der er født den 9. Juni 1886 i Ladby, har lært Faget hos P. Hansen i Kalkerup og har arbejdet som Svend forskellige Steder, indtil han begyndte selv. To Sønner har lært Haandværket hos deres Fader, og en tredje er nu i Lære hos ham.

N. V. Nielsen.

*F. Heidemann.
Skrædermester.*

SKRÆDERMESTER FRODE H. HEIDEMANN er født den 2. Februar 1910 i Aashøj og har lært Faget hos Skrædermester Nielsen i Skensved. Efter Læretiden arbejdede han forskellige Steder, indtil han ansattes som Svend hos en Broder til sin Læremester, der var Skrædermester i Haarlev. Den 7. Maj 1931 overtog han, kun 21 Aar gammel, dennes Forretning og fik meget hurtigt saa godt fat, at han allerede i 1933 kunde købe den Ejendom, hvor han nu bor, og hvor han har faaet indrettet et stort, lyst Værksted. Heidemann er en dygtig og energisk ung Mand, der som Byens eneste Mester i Herre- og Dameskræderi har skaffet sig en god Position og en

betydelig Kundekreds. Skrædermester Heidemann beskæftiger et Par Svende paa sit Værksted.

HAARLEV MEKANISKE VÆRKSTED indehaves af Axel G. Bannebjerg, der er født i Hornbæk den 9. Februar 1897 og har udstaaet sin Læretid der i Byen, hvorefter han arbejdede forskellige Steder som Svend, bl. a. i København, Hillerød og Ruds Vedby. Omkring Nytaar 1931 overtog Bannebjerg sin nuværende Virksomhed, idet han samtidig købte Ejendommen og lod opføre et nyt, muret Værksted, der blev forsynet med moderne Maskiner.

Haarlev mekaniske Værksted.

Forretningen omfatter Autoreparationer og alt mekanisk Arbejde samt Salg af Cykler og Automobiler. Bannebjergs Hustru, Fru Martha Bannebjerg, er Formand for Haarlev Forældreråad, der bestaar af tre Medlemmer.

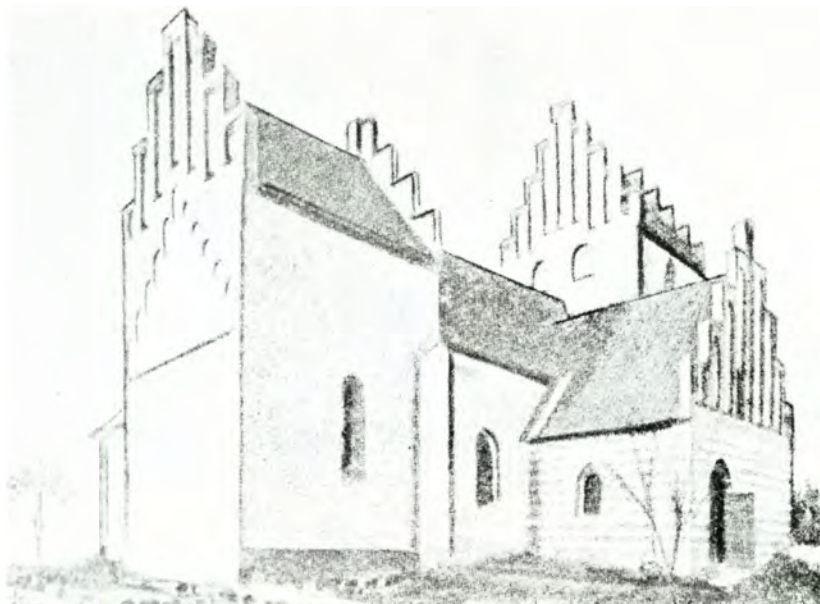
Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Fabrikant H. Olsen (Formand), Købmand V. Frandsen, Arbejdsmand Chr. Christensen, Parcellist J. Olsen, Gaardejer P. Petersen, Gaardejer P. Chr. Christensen, Arbejdsmand J. P. Jørgensen, Møller V. Larsen og Arbejdsmand M. P. Madsen.

FAKSE HERRED

grænser til Stevns, Bjeverskov, Tybjerg, Hammer og Baarse Herreder, Sorø Amt og Præsto Fjord samt Fakse Bugt. I Herredet, hvis Areal udgør 24,538 ha., er Folketallet ca. 15,000. Det omfatter følgende Sogne: Karise, Alslev, Spjellerup, Vemmetofte, Fakse, Hylleholt, Kongsted, Roholte, Ulse, Øster Egede, Sønder Dalby og Tureby.

KARISE BY var i Midten af forrige Aarhundrede en lille, fredelig og idyllisk Landsby, der bestod af den Del, der nu benævnes som den „gamle By“. Det, vi nu kalder Karise By, er Stationsbyen, en Plads med Drift og i Udvikling og rummende et Borgerskab, der har det Maal for Øje at se deres By vokse og trives til Gavn for Beboerne og Glæde for Turisterne.

Den gamle Del af Karise By ligger lidt Nord for det middelalderlige Karises Landsbykirke. Denne Del af Byen, der i 1850'erne udgjorde hele Karise, bestod da og bestaar forresten tildels endnu af 6 til 7 Gaarde og 10 til 12 Huse samt af den gamle Præstegaard og dennes store Have, der strakte sig helt ned til Stationsbyens Hovedgade, der dengang var en almindelig Landevej.

Karise Kirke.

Karise Kirke er ensaare interessant Kirke, og den er særlig bemærkelsesværdig blandt vore Landsbykirker. Den er opført i Midten af det 13. Aarhundrede og bestaar af Skib og Kor, Taarn mod Vest, Vaabenhus mod Nord og et pompøst Gravkapel mod Syd. Dette er opført i Midten af det 18. Aarhundrede af Grev Ad. Moltke efter Tegning af

Harsdorff. Altertavlen bærer et Maleri, forestillende „Kristi Himmelfart“. Prædikestolen er fra ældre Tid, og Orgelet er skænket af Grev A. Moltke. I Gravkapellet hviler en Del af Slægten Moltke. I en pragtfuld Marmorsarkofag, der staar midt for Hovedindgangen, ligger Grev Ad. G. Moltke, der døde i 1792, og paa Væggen findes hans Medaillonbuste, udført af Wiedewelt.

Karise gamle Skole, der ligger bag ved Hestehaven, var, før Stationsbyen voksede op, en almindelig Landsbyskole, men efterhaanden, som Indbyggerantallet voksede, meldte der sig ofte Vanskeligheder med Skoleforholdene, og dette bevirkede, at der i 1890'erne, paa Initiativ af senere afdøde Bagermester Peder Hansen, oprettedes en Friskole. Ved Aarhundredeskiftet ophævedes Skolen, og Bygningen benyttedes en Tid som Lægebolig, nu er den Forretningsejendom. Foruden denne har der været flere private Skoler, dels som Forskoler, dels som Pøgeskoler, men de er alle Tid efter anden ophævede igen. I Aaret 1907 omordnedes Kommunens Skolevæsen, og der blev en samlet Centralskole. Samme Aar nedlagdes Lærereembedet i Store Linde og erstattedes med et Forskolelærerindeembede, og der byggedes en Forskole ved Olstrup Skov.

Karise Højskole, der bidrog sit til, at Karise By fik saa kendt og godt et Navn Landet over, oprettedes i 1869 og fik gennem Aarene talrige Elever, særlig fra Jylland. L. Budde var den første Forstander, og han afløstes af K. C. Knudsen. Den gamle Højskole nedbrændte, og faa Aar efter byggede man den nuværende Skole, der nu benyttes til Mødelokaler, Bibliotek og Beboelse.

En anden Skole, der senere oprettedes i Byen, er Karise Real- og Kostskole, som stiftedes i 1911 af Førstelærer K. A. Kristensen og Provst V. Pedersen. Skolens første Realklasse oprettedes i 1914, og den fik Eksamensret i 1918. Realskolens første selvstændige Bygning opførtes i 1914, og denne er udvidet i 1917, 1925 og 1927.

Centralskolen er bygget i 1907. Disse Skoler samt Skolen i Ulstrup er opførte af Murermester Chr. Lorentzen.

Den nuværende Karise By tæller et betydeligt Antal større og mindre Huse og Ejendomme, disse er til Dels opstaaede i saa kort Periode, at det er umuligt at erindre Rækkefølgen, hvori de er opførte. Oppe ved Kirken opstod de første nye Ejendomme. I Vejkrødset, lige overfor Kirken, byggede Bager Bernhard Braes i 1872 et

Dyrlægeboligen.

mindre Bageri. Ældre Kariseborgere kan sikkert endnu erindre de mægtige Rugbrød, han bagte, og de mange Særheder, der prægede ham. Hvornaar han forlod Byen, vides ikke med Bestemthed, men efter hans Tid blev Bygningen en Del ombygget, og senere blev den Bolig for Dyrlæge Ole Chr. Swann, der praktiserede i Karise fra 1911-17, derefter fulgte Dyrlæge Fromberg, der døde i 1921, og hvis Efterfølger var Gerhard Pedersen, som nu er knyttet til Veterinærskolen i København. I 1931 flyttede Dyrlæge Borge Seit ind i Dyrlægeboligen.

Borge Seit, Dyrlæge.

BØRGE SEIT, Dyrlæge, er født den 14. September 1906 paa Frederiksberg som Son af Postekspeditor Carl Vilhelm Rasmussen og Hustru. Gift 1932 med Nina Gram, Datter af Dyrlæge Gram i Helsingør. Præliminæreksamen 1922, Dyrlægeeksamen 1929, Assistent hos Dyrlæge Nielsen, Remkolde, praktiserende Dyrlæge i Karise siden 1931. Dyrlæge ved den offentlige Kød-kontrol og ved Destruktionsanstalten i Karise.

I Aaret 1872 opførtes Lægeboligen, der ligger overfor den middelalderlige Kirkelade. Bygningen opførtes vistnok af Gaardejer J. Jensen. Aaret før blev Købmandsgaarden, der ligger lige nedenfor Kirken, i Svinget ved den tredelte Hovedvej, bygget, og her boede fra 1871-72 Byens første Læge, der hed Thestrup. En af de Læger, der har sat sit dybeste Spor i Beboernes Erindring, var afdøde Læge Lombolt, der var aktiv Deltager i alt, hvad der kunde gavne den lille, opadstræbende By. Hans Navn nævnes Gang paa Gang i Forbindelse med Forbedringer til Gavn for Sognet. Byens nuværende Læger er Herreerne Anker Christensen og Andreas Schested.

H. P. Hansen, Snekermester.

Snedkermester H. P. Hansens Ejendom ved Kirken.

ste Købmand var Aksel Hansen, der i 1910 solgte Ejendommen til nuværende Ejer, Snedkermester Hans Hansen, der er født i Hellested i 1861 som Son af Snedkermester Jens Hansen, der døde 1888. Jens Hansen flyttede til Karise i 1862 og etablerede her Snedkervirksomhed, der i 1888 overgik til Sønnen, som i 1909 flyttede fra „gamle By“ ned til sin nuværende Ejendom. Han er Karise Sogns nulevende ældste Haandværksmester.

Samtidig med, at Stationsbygningen opførtes, blev der ved Banelinien bygget en Købmandshandel af daværende Købmand Hecht, han afstod Ejendom og Forretning til Købmand Thrane, der solgte til Købmand Jensen.

I Tiden fra Jernbanens Aabning og i de efterfølgende 10 - 15 Aar skete der store Forandringer i Karise, og det ene nye Hus skød frem efter det andet. Lidt af denne Periodes Historie skal vi omtale. Tidligere omtalte Bagermester Braes drev vistnok kun en lille Forretning, og noget egentligt Bageri var der ikke i Byen før omkring 1880'erne. Bagermester Peter Hansen, der er født den 24. Februar 1859 og døde 29. December 1921, kom i 1884 til Karise, og det ses af hans Dagbog, at han den 23. Juni dette Aar købte en Grund i Byen. Denne Bagermester Peter Hansen kom til at betyde meget for den opvoksende Karise By, grundet paa hans energiske og initiativrige Virke i saavel offentlige Sager som i hans egne Forretningsanliggender. Han var ikke alene Haandværker, men ogsaa Bygherre og en Overgang stor Grundejer i Sognet. I hans Dagbog ses det, at han den 23. Juni 1884 sluttede Overenskomst med en Murermester om Bygning af en Ejendom, beregnet til Bageri og Beboelse.

Bygningen ligger skraat overfor Jernbancoverskæringen, og den bestod dengang af et lille Hus med en beskedne Butik og lille Lejlighed. Bageriet anlagdes i et Udhus bag Stuehuset. Tid efter anden erhvervede Bagermesteren sig flere Jorder, og i 1889 byggede han Vognhus og Stald og i 1896 en Kornlade

Købmandsgaarden oppe ved Kirken byggedes i Aarene 1868 69 og var en efter Tidens Forhold ret anseelig Bygning, der havde Kornmagasin. Hertil kom Bønderne fra hele Oplandet for at handle. Bygningen opførtes af Købmand Jensen, der senere solgte til Julius Larsen, der igen afstod til Hoffmann. Den sidste

P. Hansen, Bagermester.

eller Magasin. 1913

blev Bageribygningen udvidet og selve Forretningen moderniseret, og der anskaffedes en ny Ovn. Den 1. Maj 1918 overtog Sønnen Ove Hansen Virksomheden, og han nedrev de i 1899 opførte Stalde og opførte her det nuværende Bageri, hvori der indstilleredes helt nye Ovne og Maskiner.

Peter Hansen var som nævnt stærkt interesseret i Ejendomme og Jorder. I Aaret 1903 købte han Sognefoged Emil Chr. Jensens Ejendom med dertil hørende Jorder, og paa dette Areal anlagdes senere den nuværende Bagervej. Her opførte han flere Huse og var bl. a. med i Oprettelsen af en privat Skole, der laa paa Bagervej. En Grund skænkede han Karise Borger- og Haandværkerforening til Opførelse af Stiftelsen. I lang Tid var han Ejer af Skredegaard, som solgtes i 1915.

Inden vi kommer nærmere ind paa Spørgsmaalet om de forskellige Nybygninger i Karise og Byens Udvidelse, maa vi omtale dens største Forening, Borger- og Haandværkerforeningen, der har en væsentlig Del af Æren for de Fremskridt, der er sket i Byen dette Aarhundrede.

Karise Sogns Borger- og Haandværkerforening er oprettet i 1907, og af dens Stiftere bør fremhæves: Bagermester P. Hansen (død), der var dens første Formand, Murermester Chr. Lorentzen, Skrædermester Larsen, Skomagermester Nielsen, Bødkermester Madsen og Karetmager Jensen.

I 1904 kom Murermester Lorentzen til Karise fra Køge, hvor han havde virket i nogle Aar, bl. a. ved Opførelsen af Vandtaarnet. I Køge var han Medstifter af „Haandværkerklubben“. Han førte en Del Samtaler med Bagermester Hansen om Stiftelse af en Borger- og Haandværkerforening i Karise, og disse Samtaler førte til Foreningens Oprettelse.

Aaret efter, at Foreningen var stiftet, optog man Skolesagen, idet man var klar over den store Betydning, det vilde have for de unge Haandværkere, om der fandtes en lokal teknisk Skole. En saadan oprettedes og fik Lokaler i Centralskolen, men flyttede i 1925 til Højskolen. I Aar opfører Foreningen en Stiftelse, og heri paa-tænkes det at indrette Lokaler til Skolen. Stiftelsen har faaet sine Midler fra Foreningen, der har skaffet Pengene ved Afholdelse af Fester samt ved Bidrag og Gaver. Grunden, hvorpaa Bygningen er rejst, er skænket af Bagermester Peter Hansen. I sin første Oprindelse er Byggefondet oprettet af Læge Lomholt.

Foruden at varetage Haandværkets Interesser har Foreningen i stor Stil varetaget Byens og Borgerskabets Interesser. Den har taget Initiativet til Forbedring af Byens Belysning, dens Kloakforhold, Anlæg af Gader, Vandværk m. m.

Foreningens Bestyrelse bestaar af: Tømrer N. Pedersen, Formand, Bagermester Ove Hansen, Beslagsmed J. Jørgensen, Installatør K. Madsen og Murermester Chr. Lorentzen.

Chr. Lorentzen, Murermester.

J. J. Jørgensen, Beslagsmed.

O. Hansen, Bagermester.

CHR. LORENTZEN, Murermester, er født den 3. Oktober 1868 i Køge og gift 1895 med Marise Christensen. Etablerede sig i Køge i 1894 og medvirkede her ved Opførelsen af Køge Vandtaarn, byggede Køge Missionshus foruden en Del større og mindre Ejendomme i Byen og dens Opland. Flyttede 1904 til Karise, hvor han bl. a. har opført: Karise Centralskole og Gymnastiksal, Skolen i Karise-Olstrup, Karise Motormølle, Kost- og Realskolen samt et større Antal Villae og Landejendomme i Sognet og dets Opland, sidst Karise Haandværkerstiftelse. Er Medlem af Bestyrelsen for Karise Sogns Borger- og Haandværkerforening og Formand for Bygningshaandværkerforeningen i Østsjælland.

JENS JACOB JØRGENSEN, Beslagsmed, er født 1877 i Fakse som Søn af daværende Hotel- og Kroejer af »gamle Fakse Kro«, J. Jørgensen. Etablerede sig som Smedemester i Alslev 1900, flyttede i 1915 til Karise, er Medlem af Bestyrelsen for Karise Sogns Borger- og Haandværkerforening og af Vandværket

KAJ VILHELM MADSEN, statsautotiseret Installatør, er født den 3. Januar 1897 i Karise som Søn af Bødkermester Karl Madsen. Gift 1921 med Olivia Rasmussen. Tog elektromekanisk Eksamen i 1918. etablerede sig i Karise 1922, oprettede Filial i Fakse-Ladeplads 1926, er Medlem af Bestyrelsen for Karise Motorklub og Karise Sogns Borger- og Haandværkerforening.

OVE HANSEN, Bagermester, er født den 31. August 1889 i Karise som Søn af Bagermester Peder Hansen og Hustru, Francisca Elisabeth, født Clausen. Gift 1914 med Ellen Margrete Lindhardt. Overtog 1918 Faderens Ejendom og Bageri. Er Medlem af Bestyrelsen for Karise Sogns Borger- og Haandværkerforening samt for Vandværket m. m., er Formand for Tropsraadet for Spejderne.

L. P. Larsens Forretning.

Efter Bager Ove Hansens Ejendom kommer Beslagsmed Jacob Jørgensens Ejendom, der adskilles fra Bageriejendommen ved et lille Stræde. Jacob Jørgensen begyndte sin Virksomhed i Karise i Aaret 1915, men havde siden 1900 været Beslagsmed i Alslev By. Den Ejendom, hvori han bor, er fra 1880'erne.

Modsat hans Ejendom ligger Lars Peder Larsens Cykleværksted. Bygningen, der rummer dette, er bygget i 1880 og opført af afdøde

Hans Larsen, der var født 1856 og døde i 1925. Han var oprindelig Urmager og havde Værksted og Forretning i Karise. Den Grund, han købte, grænsede lige op til Jernbanen, og da man i 1890'erne begyndte at handle med Cykler, oprettede han Forretning for Salg af Cykler samt Reparationsværksted og drev dette sammen med Urmageriet.

I Aaret 1925 overgik Forretningen til Sønnen, Lars Peder Larsen, der er født 1884 i Karise. Da han er uddannet Cyklesmed, nedlagde han Urmageriet og beskæftiger sig nu kun med Cykler og Radio. Hans Forretning er ikke alene den ældste i denne Branche, men sikkert ogsaa den betydeligste. Som gammel Cyklesportsmand har L. P. Larsen vundet Sognets Ungdoms Fortrolighed.

I Slutningen af 1890'erne, da der blev oprettet Telefon i Karise, blev der indrettet Central i Hans Larsens Ejendom, der nu tilhører Datteren, Frk. H. M. Larsen.

Nabobygningen til Cykleværkstedet er bygget i 1881 og har Mtr. No. 5 v. Den er vistnok oprindelig bygget som Smedie, i hvert Tilfælde boede Smed Ole Jensen her, senere flyttede Maler Petersen derind, og han efterfulgtes af Sagfører V. Juul Olsen. I Aaret 1932 overgik Ejendommen til den nuværende Ejer, Møbelhandler Jacob Larsen. Han er født 1881 i Karise og har arbejdet ved sit Fag i Byen i ca. 25 Aar. I September 1928 etablerede han selv Forretning og Sadelmagerværksted. De nuværende Værkstedslokaler og den store Udstillingshal er bygget i 1933. Larsens Son, der er Svend og uddannet i Sadelmager- og Tapetsererfaget, er ansat i Forretningen.

Blandt de Virksomheder, der i de sidste Tider er opstaaet i Stationsbyen Karise, maa nævnes det ældste og første egentlige Installator- og Elektrikerfirma, K. V. Madsen, der grundlagdes i September Maaned 1922.

Karise og Alslev Sogne paataenkte omkring Aaret 1910 at oprette et Elektricitetsværk, men imidlertid kom Haslev-Værket, der kom til at forsyne det meste af Sydostsjælland med Strøm. De Installationer, der tidligere havde været udført i Karise, var hovedsagelig foretaget af københavnske Firmaer, men efter at Installator Madsen har etableret sig, er saadanne Arbejder forblevet i Byen. K. V. Madsens Firma har udført Installation paa følgende Bygninger: Karise Realskole, Karise Højskole, Alderdomshjemmet m. m. samt de elektriske Kraftanlæg ved Fakse Kalkbrud og Stubberup-Værket. I Aaret 1926 oprettede Firmaet en Filial i Fakse-Ladeplads.

Den Bygning, hvori Firmaet har til Huse i Karise, er oprindelig bygget af afdøde Bagermester Peder Hansen, men solgtes i 1923 til K. V. Madsen.

For Banens Aabning kan der ikke tales om særlig regelmæssig Post for Karise Sogns Vedkommende. For den Tid var der gaaende Post fra Fakse og Rønnede, senere fra Vemmetofte, der i en længere Periode var et ret væsentligt Postsamlingssted.

Ved Karise Jernbanestation har der været følgende Stationsforstandere: Rosenorn fra 1879-81, Chr. Børgesen fra 1881-83, Emil Petersen fra 1883-1909, Jarnow, nuværende Forstander i Storchedinge, fra 1909-22, Gumard fra 1922-29 og siden da nuværende Forstander M. J. Børgesen.

MARIUS JOHAN BØRGESEN, Stationsforstander og Postekspeditor, er født den 23. August 1888 i Fakse som Son af Stationsforvalter Chr. Børgesen. Elev ved Østsjællands Jernbane i 1903, var Stationsforstander i Tøkkerup fra 1913-22, i Vallø fra 1922-29 og siden da Stationsforstander i Karise.

H. H. Hansen. Boghandler.

Naar man stiger ud af Toget og staar paa Stationspladsen, kan man ikke undgaa at se den ret anselige Bygning, der ligger paa den anden Side af Jernbanecoverskæringen. Den er bygget i 1890'erne, men er senere betydelig ombygget. Bygningen rummer Højskolehjem med Hotel, privat Beboelse, Barber- og Frisørsalon samt i den vestlige Del en Papir- og Tobakshandel. Denne er etableret i April 1927 af Hans Henrik Hansen. Hansen boede oprindelig i Haarlev, hvor han var Regnskabsfører og Konsulent. I den tidligere Modehandel i Ejendommen oprettede han sin Tobaks- og Papirhandel, der egentlig var tænkt

som Bestilling for hans Hustru, men Forretningen udviklede sig snart saa meget, at han selv maatte tage Del i dens Pasning. Han virker tillige som Regnskabsfører og Konsulent og har sit store Klientel blandt Oplandets Gaarde og Virksomheder.

HANS HENRIK HANSEN, Boghandler, er født den 2. November 1901 i Bjeverskov og gift 1927 med Agnes Margrethe, født Hansen. Han er Medlem af Karise Sogneraad og dettes Kasserer og Regnskabsfører.

Som tidligere omtalt laa der før Jernbanens Anlæggelse en Gaard ned mod Hovedvejen. I denne Gaard havde Karise Sogns Brugsforening sine første Lokaler. Denne Forening, der stiftedes i 1893, men først begyndte Uddelingen i 1894, har været

Karise Brugsforening.

med i hele Karises Udvikling fra ubetydelig Landsby til Stationsby. I 1894 opførte Foreningen sin egen Bygning paa samme Grund, hvor den nuværende Bygning ligger. Denne Bygning fra 1894 var dog kun en lille beskedne Ejendom, der Gang paa Gang maatte udvides, og der tilbyggedes det ene Udhus efter det andet. I Aaret 1934 tog man endelig fat paa den længe

tiltrængte Ombygning og Udvidelse, og hele den gamle Bygning med Undtagelse af Gavlene nedreves, og den nuværende Bygning rejstes. Denne er i to Etager, med Beboelse og Lager i øverste Etage, medens Stueetagen optages af Forretningslokaler, hvis Montering kan staa Maal med de flotteste Storstadsforretningers. Denne Ombygning kostede ca. 20,000 Kr.

Foreningens første Formand var Niels Pedersen, nuværende Formand er Johannes Pedersen. Niels Nielsen var Uddeler til 18. Juli 1900, da han afløstes af nuværende Uddeler Ole Olsen. Foreningens Regnskabsfører har de sidste 25 Aar været pens. Lærer H. C. Hansen, dens Forretningsfører gennem de sidste 22 Aar Chr. E. Christiansen.

OLE OLSEN, Uddeler, er født den 20. August 1875 og gift 1898 med Anna Andersen. Har været Uddeler ved Karise Brugsforening siden 1900.

Tokkeskoven ligger med sine smukke Bøge lige op til Karise Stationsby, og i Aaret 1804 blev der af Jorderne mellem Skoven og Byen udstykket nogle Parceller, disse Jorder tilhørte oprindeligt Præstegaarden, og da Udstykningen fandt Sted, var Pastor Thaning Sognets Præst. De Jorder, der udstykkedes, kaldtes Præstevanget, og her byggede Anders Pedersen i 1850 et mindre Sted. Efter hans Død overgik Ejendommen til Niels Pedersen og efter ham til Datteren Anna Toft. I 1923 lod hun og hendes Mand foretage en Del Forbedringer ved Bygningerne, og Haven

rettede de som en Slags Gæstehave. Denne minder meget om vore hyggelige Skovløbersteder. Samme Aar oprettede de paa Ejendommen „Pensionen Præstevænget“, der er aaben for Gæster i Sommermaanederne samt til Paaske, Pinse og Jul. Dette hyggelige Pensio-

Pensionen »Præstevænget«.

Parti fra »Præstevænget«s Have.

nat har under Hr. og Fru Tofts Ledelse skaffet sig et stort Antal faste Sommergæster.

Stationsbyen burde i sin Tid have haft et aabent Oje for den Betydning, det turistmæssigt vilde have været, om Præstevænget havde faaet Restauratørbevilling.

Ved Indgangen til Skoven er der opstillet en smuk Mindestøtte for Genforeningen og i 1915 plantet en Eg.

Karise Sogns Alderdomshjem er bygget i 1931 og taget i Brug samme Aar. For den Tid havde Sognet ikke noget Alderdomshjem, men kun et saakaldt Fattighus. Hjemmet har Plads til 20 Personer, og til Raadighed for disse er der 16 Værelser. Bygningen, der er i 2 Etager, er opført af røde Sten og indrettet med alle moderne Bekvemmeligheder. Hver Etage har sit Tekøkken, og i Stueetagen ligger en smuk Spise- og Mødesal. Kælderen rummer Køkkenet og Vaskerummet, og her er ligeledes Sogneraadlokaler. Bygningen har to Badeværelser, og foruden de 16 Værelser er der Bolig for Bestyrerinden og Pigerne, 2 Sygestuer med 4 Senge, i Gavlen paa 1. Sal en hyggelig Opholdsstue, og endvidere 2 Værelser med Køkken som Bolig for Sognets Sygeplejerske. Hjemmets første Bestyrerinde var Fru Magdalene

Karise Alderdomshjem.

Steenstrup, der i 1933 afløstes af nuværende Bestyrerinde Frk. Maja Wis- senberg.

*Frk. Wisenberg,
Bestyrerinde.*

MAJA WISSEBERG, Bestyrerinde, er født den 22. Maj 1896 i Hillerød. Er Sygeplejeud- dannet ved Brønderslev Sygehus fra 1926—29, har faaet supplerende Uddannelse ved Sindssyge- og Tuberkulosehospitaler. Har været Bestyrerinde ved Karise Alderdomshjem siden November 1933.

OSTSJELLELANDS DESTRUKTIONSANSTALT blev bygget i Aaret 1924 af Kreaturhandler Jens Poulsen, der i 1928 solgte Virksomheden til Direktør Lo- rentz Jensen, der tidligere havde været Slagtermester i Koge. Fra 1900 til 1930 var han Indehaver af Destruktionsanstalten i Ringsted, der i sidstnævnte Aar overgik til Ringsted Andelssvineslagteri.

Efter at Direktør Jensen har overtaget Destruktionsanstalten i Karise, er denne hvad Fabrikation og Udnyttelse af Raavarer angaar, blevet betydeligt forbedret. Der er saaledes installeret Maskiner til Fabrikation af Kødmeel, Blødmel og Benmel, og i Aar er der igen foretaget Nyinstallationer og nye Kedelanlæg.

PEDER LORENTZ JENSEN, Direktør, er født den 12. Marts 1880 i Lyngby.

K. M. Nielsen, Massøse.

KAREN MARGRETHE NIELSEN, Massøse, er født den 20. December 1906 i Holsted i Jylland. Er uddannet paa H. P. Lunds Klinik i København og videreuddannet paa Københavns Kommunehos- pital. Nedsatte sig som Massøse i Karise i 1933.

JOHANNE OLINE OLSEN, Sygeplejerske, er født den 23. Februar 1902 paa Frederiksberg. Ud- dannet til Sygeplejerske i København fra 1922—26, forskellige Vikariater indtil 1929, da Frk. Olsen ansattes som Sygeplejerske ved Karise Sogns Syge- plejeforening.

J. O. Olsen, Sygeplejerske.

DE DANSKE FORSVARSBRØDRE FOR KARISE OG ALSLEV SOGNE er stiftet den 16. Oktober 1881 paa en Generalforsamling, der afholdtes paa Karise Kro, og hvortil der var mødt 18 Mand. Lørdag den 22. Oktober blev Foreningens Love vedtagne, og dermed begyndte Foreningen sin Virksomhed i Lighed med de øvrige Forsvarsforeninger i Landet. I 1880'erne fremkom der en Tilbagegang i

Genforeningsstenen.

Foreningen, men en nyvalgt Bestyrelse bragte atter Foreningen paa Fode. Den 2. Juni 1907 inviedes der en ny Fane ved en Fest, der afholdtes i Tokkeskoven. Ved en storstilet Basar, der afholdtes i 1911, indkom der ca. 2000 Kr. Renterne af dette Beløb ydes halvaarlig til Medlemmers Born, der skal være Konfirmander. Den 24. Maj 1912 deltog Foreningens Fane i Kong Frederik den Ottendes Bisættelse. I samme Aar indmeldte Foreningen sig under Samvirksomheden. Den 15. Juni 1919 afholdt Foreningen en storstilet Fest i Anledning af 700-Aars Dagen for Dannebrog's Indførelse som Rigsflag. I denne Fest deltog over 2000 Mennesker. I 1921 lod Foreningen opstille en smuk Mindesten for Genforeningen og for 700-Aars Dagen for Dannebrog. Stenen er rejst lige i Udkanten af Tokkeskov paa en Plads, der blev skænket af Lensgreve Moltke til Bregentved. Stenen, der laa i Olstrup Skov, og vejede over 3050 kg, var ligeledes en Gave. Som Barrikade

om den store Sten er der lagt en Række mindre Sten, der er hentede rundt omkring i Karise Sogn. Disse Sten bærer korte og minderige Inskriptioner. En stor Del af Æren for denne smukke Mindestens Rejsning tilfalder Foreningens nuværende Formand, Pensionatsejer Jens Knudsen Toft.

*J. K. Toft,
Pensionatsejer.*

*H. L. Hansen,
Skorstensfejermester.*

KARISE OG OMEGNS MOTORKLUB blev stiftet den 27. Maj 1927, og blandt Stifterne bør nævnes Skorstensfejermester H. Hansen, der tillige har været Medstifter af Byens Idrætsklub samt Hotelejer Christensen og Murermester Finsen.

Klubben blev oprindelig stiftet som Motorsportsklub, men da det ved Lov blev forbudt at drive Motorsport paa vore Veje, gik Klubben, der var indmeldt i Unionen, ind under De forenede Danske Motorejere i 1931. Klubben virker hovedsagelig som en selskabelig Klub, og den har gennem Aarene arrangeret mange fortræffelige Udflugter for Medlemmerne. Klubben tæller

38 Medlemmer, og dens Formand er Skorstensfejerm. H. Hansen, Næstformand er Installatør K. V. Madsen, Kasserer er Murermester Finsen.

HENRY LAURITS HANSEN, Skorstensfejermester, er født den 27. September 1887 i København. Skorstensfejermester i Karise siden 1914. Distriktet omfatter: Strøby, Strøby-Egede, Vallo, Store Taarnby, Haarlev, Himlingøje, Tureby, Alslev, Taagerup, Spjellerup, Vemmetofte og Smerup. Formand for Karise og Omegns Motorklub, Medlem af Bestyrelsen for Fugleskydningsselskabet, Mesterlauget, Radioklubben m. m.

KARISE IDRÆTSKLUB. I Aaret 1920 oprettedes der et Interessentskab, bestaaende af 8 Mænd fra Karise og Omegn, og dette Selskab anlagde den nuværende Boldbane, som Idrætsklubben lejede af Interessentskabet. I Aaret 1928 opsigtes Lejemaalet, og man tvang ligefrem Klubben til at købe Banen og den ved Banen liggende mindre Bygning, der brugtes til Husflidsskole. Prisen herfor var 7,125 Kr., men Klubben frasolgte Huset for 3000 Kr. Den fik et Laan paa fordelagtige Betingelser og er nu Ejer af Banen. Saavel Kommunen som Borger- og Haandværkerforeningen yder Klubben et aarligt fast Bidrag.

I 1932 byggedes paa Banen et rummeligt Klubhus, som hovedsagelig benyttes som Omklædningsrum. I Begyndelsen af Klubbens Tilblivelse dyrkede den Atletik, Brydning og Boksning, nu er det hovedsagelig Fodbold og fri Idræt. Klubben staar som Nr. 2 i A-Rækken indenfor Kredskonkurrencen. Den har ca. 200 Medlemmer. Dens nuværende Formand er Skorstensfejersvend H. A. Hansen.

H. A. Hansen,
Skorstensfejersvend.

HENRY ANKJÆR HANSEN, Skorstensfejersvend, er født den 26. Juni 1911 i København som Søn af Skorstensfejermester H. L. Hansen. Formand for Karise Idrætsklub.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer Ingemann Pedersen, Formand, Gaardejer Erik Eriksen, Gaardejer Hans Christensen, Arbejdsmand Chr. Christiansen, Statshusmand P. Andersen, Mekaniker L. P. Larsen, Mejeribestyrer R. Sjelle, Boghandler H. H. Hansen og Murermester Chr. Lorentzen.

ALSLEV SOGN grænser til Karise, Fakse, Spjellerup og Hellested Sogne. Alslev Kirke er opført af Fakse-Kalk. Den bestaar af Skib, Kor og Vaabenhus mod Syd, Sakristi mod Nord og Taarn mod Vest. Altertavlen bærer et Maleri, der forestiller „Kristus hos Martha og Maria“, Prædikestolen er fra omkring 1800 og Døbefonten er af Kalksten.

Sognets Skole ligger i Taagerup.

Ved sidste Kommunvalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Lærer O. Christensen, Formand, Gaardejer Anders Andersen, Gaardejer A. R. Andreasen, Parcellist Hans J. Hansen og Husejer C. Jørgensen.

SPEJELLERUP SOGN grænser til Alslev, Fakse og Vemmetofte Sogne samt Stevns Herred.

Spjellerup Kirke er opført af Faksekalk og Kridtsten. Den bestaar af Kor, Skib, Taarn og Vaabenhus, der ligger mod Syd. Altertavlen bærer et Billede, der forestiller „Hyrdernes Tilbedelse“; Døbefonten er af Granit.

Sognets Skole ligger i Spjellerup.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende (Sogneraadet er fælles for Spjellerup og Smerup): Gaardejer H. C. Danielsen, Formand, Gaardejer J. P. Jensen, Gaardejer H. Seidenfaden, Parcelist A. Ricard, P. Niels Pedersen, A. Madsen, Hans Nielsen, N. P. Hansen og Emil Pedersen.

VEMMETOFTTE SOGN grænser til Hylleholt, Spjellerup, Smerup Sogne samt til Fakse Bugt.

Sognets Kirke er Klosterets Kirke, der er indrettet i den sydlige Ende af Hovedgaardens østlige Sidefløj. Den er bygget af Tyge Brahe. Altertavlen bærer et Maleri, der forestiller „Dommedag“. Prædikestolen er fra det 17. Aarhundrede. I Kirken findes Herskabsstole, der bærer Tyge Brahes Vaaben.

Sognets Skole ligger i Vemmetofte.

Vemmetofte Kloster, som vi ser det i vore Dage, er fra den omfattende Restauration i Aarene 1907–09. Naar det egentlig er opført vides ikke, men i et Dokument fra Aar 1356 nævnes Johannes Laurensen de Wæmætofte. I 1423 omtales Ficke von Bøffen eller Bøtten som Gaardens Ejer. I 1484 ejedes Gaarden af Lawe Brok og i 1552 af Hofmarskal Jens Ulfstand, derefter fulgte en Række adelige Ejere, hvoraf skal nævnes: Holger Rosenkrands, Tyge Brahe, Iver Krabbe, Fru Karen Marsvin og Erich Rosenkrands til Rosenholm. Han solgte 1694 Gaard og Gods til Dronning Charlotte Amalie, der bestemte, at Vemmetofte skulde oprettes som adeligt Jomfrukloster paa samme Maade som Roskilde Jomfrukloster. Dronningen efterlod sine to Børn, Prins Carl og Prinsesse Sophie Hedevig, Vemmetofte og Højstrup, og efter disses Død henholdsvis i 1729 og 1735 oprettedes Vemmetofte Kloster i Henhold til Kong Christian den 6tes Fundats. Tallet paa Jomfruer i Klosteret skulde ingen Tider være højere end 21, Priorinden iberegnet. Hun skulde have 250 Rdl. aarlig og hver af Jomfruerne 150 Rdl., desuden skulde Klosterdamerne have Kost i Fællesspisesalen, om Middagen fire og om Aftenen tre Retter Mad, samt gratis Brændsel, Lys, Vask og Opvartning. Klosteret har nu en Priorinde og 450 Damer, der er inddelt i 6 Afdelinger. Priorinden har Rang i 2. Klasse Nr. 5 og de i øverste Klasse optagne Klosterdamer i 3. Klasse Nr. 3. Stiftelsens Kapitalformue er over 8 Millioner. Til Stiftelsen er knyttet en Række Embedsmand, nemlig en Godsforvalter, en Præst, en Læge, en Skolelærer, en Skovrider, en Arkitekt og en Gartner.

Klosterets Priorinde er Frk. Ellen Rosen.

ELLEN ROSEN, Priorinde, er født den 7. Marts 1859 i Kiel som Datter af Major Sigismund Rosen og Hustru Franziska, født Wiborg. Forstanderinde for Dronning Louises Børnehospital fra 1894–1903, tog Ophold paa Vemmetofte Kloster 1903, udnævntes til Priorinde 1911.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Skovrider Lassen, Formand, Klosterfuldmægtig Pagh, Forpagter Egede, Gartner Helt og Skovfoged Larsen.

FAKSE SOGN

Fakse Kalkbrud omkring Aaret 1850.

INDTIL AARET 1902 dannede Fakse og Hylleholt Sogne en Kommune, hvorunder hørte Byerne: Fakse, Værløse, Tokkerup, Stubberup, Tveddamshuse, Ebbeskov, Fuglsang, Reinstrup, Vibede, Kissendrup, Store Faurby, Lille Faurby, Hylleholt, Fakse Ladeplads, Vallebo, Tystrup og Jyderup. Omkring Aaret 1850 havde denne Kommune 2900 Indbyggere.

Fakse By har i vore Tider udvidet sig med rivende Hast, og for blot 25 Aar siden saa den ganske anderledes ud. Ved Aarhundredskiftet kunde den nærmest betragtes som en lille, uanselig Landsby med spredte Bebyggelser og daarlige, knudrede og ufremkommelige Veje, langs hvilke der løb Grøfter og Gærder. Ganske vist havde Byen længe været en Stationsby, men da Stationen ligger temmelig langt fra Byen, fik den ikke særlig Betydning for denne. At Fakse er blevet den moderne og driftige By, den nu er, hvor Handel og Haandværk blomstrer, kan den sikkert takke Kalkbruddet for.

Allerede i Middelalderen var Fakse Kalkbjerg velkendt og her brodes Kalk til Kirkebygninger og Kløstre. Kalkgruberne har været i Hænderne paa Godserne: Vemmetofte Kloster, Rosendal, Bregentved og Gaunø, der alle udøvede Ejendomsretten. Omkring 1864 anlagde Kalkbrudsejerne to Udskibningshavne ved Fakse Strand, og først da kom Kalkbruddet ind under rationel Drift, idet det nu blev muligt at afsætte Produktet i større Omfang og at udvide Driften. Omkring 1868 anlagde Justitsraad Garde Fakse Stenværksteder ved Kalkbruddet og flyttede dem senere til Fakse Ladeplads, men han havde ikke Held med Foretagendet, og i 1884

Fra Kalkbruddet.

stiftede Gehejmekonferensraad Tietgen Aktieselskabet „Faxe Kalkbrud“, der overtog Kalkbruddene, Havnene ved Faxe Ladeplads og Faxe Jernbane samt Stenværkstederne. Aktiekapitalen var paa 2 Mill. Kr. og Selskabets første Bestyrelse bestod af: Geimekonferensraad C. F. Tietgen, Formand, Geimekonferensraad, Kammerherre, Lensbaron Reedtz-Thott, Kammerherre F. Meldahl, Konferensraad V. Lindberg og Etatsraad I. A. Blom. De to administrerende Direktører var Fabrikant Sofus Jørgensen og Oberstløjtnant S. Clausen.

Man havde ventet sig noget meget stort af Stenværkstederne, men blev sørgeligt skuffede, skønt man gjorde, hvad man kunde, for at faa noget ud af dem. Materialet var godt nok, men Efterspørgslen efter det var for ringe. I 1889 nedskrev Tietgen Aktiekapitalen til 1/2 Million Kroner og afskedigede den gamle Direktion. Otto Mortensen, der var Ingeniør ved Bruddene, udnævntes nu til Direktør, og han blev Manden, der fik Faxe Kalkbrud paa ret Kol. Han fik Samarbejde i Gang med konkurrerende Firmaer, og fra et Underskud i 1884 paa 60,000 Kr. fik han Virksomheden til i 1913 at give et Overskud paa 375,000 Kroner. Nu var Faxe Kalkbrud ude over sine Fødselsveer, og siden da trives det stedse og giver Brodet til en talrig Stab af Arbejdere. Dets nuværende Leder er:

NIELS LANGKILDE, Direktør, der er født den 3. Februar 1877 paa Bramstrup som Søn af Etatsraad, Godsejer W. A. Langkilde og Hustru Hanne, født Schwartz Gift 1907 med Anna Hempel. Student fra Odense Katedralskole 1895, cand. polyt. 1900, Ingeniør ved Københavns Belysningsvæsen fra 1901-08, Ingeniør i Aktieselskabet Faxe Kalkbrud fra 1908-27, Direktør i samme Selskab fra 1927, svensk Vicekonsul siden 1928.

N. Langkildz Direktør.

FAKSE KIRKE, som den fremtræder i Dag, hidrører fra den sidste Restaurering omkring 1870. I alt væsentligt stammer Kirken fra det 15. Aarhundrede, idet der forhen paa denne Plads laa en mindre Kirkebygning, der var bygget af

Hovedgaden i Aaret 1870.

(Den gamle Bygning til venstre paa Billedet er »Mortensgaarden«, en gammel Krogaard, paa hvis Plads »Hotel Fakse« nu ligger. Bygningen længst til højre er Bager Spliths Bageri, paa hvis Plads Bagermester C. Olsens Bageri ved Gadekæret er beliggende. Bygningen i Midten (Hjørnet lige over for Kirken) er Købmand Grums Købmandshandel, hvor nu Andelsbanken ligger.)

Kvadre fra Kalklejerne. Hvorledes denne Bygning har set ud, vides imidlertid ikke. Den nuværende Kirkebygning, hvor en stor Del af det gamle Bygningsmateriale er anvendt, bestaar af et Langskib, hvortil der i Aaret 1638 tilføjedes et Sakristi. Saavel Langskibet som det høje Taarn er fra samme Periode. Muren modsat Sakristiet er for Langskibets Vedkommende den Del af Kirkebygningen, der bærer de tydeligste Præg af den ældgamle Kirke. Store Dele af denne Bygningsdel gaar igen med sine kluntede Kvadre blandet med Kalk- og Kampesten, hist og her med indsatte Munkesten, den Stenart, det meste af Kirken er bygget af. Hele Taarnet er af Munkesten prydet med Bælter af Kridtsten. Kirkens Indre deles i 5 Hvælvingsfag, hvortil kommer Taarnhvælvingen og de to Hvælvingsfag i Sideskibet eller Sakristiet. Taarnrummet, hvori der nu er Hovedindgang til Kirken, var i ældgammel Tid det egentlige Doberum. Her stod Døbefonten, der nu staar i Koret. Fonten er fra senromansk Tid, udført af Granit prydet med Rebsnoing, og bærer paa Kummen sentromanske Sindbilleder; Foden er fra nyere Tid. Paa de fire Hvælvingsfag i Taarnet er der Kalkdekorationer, der gengiver bibelske Billeder, omhandlende Daaben. Disse Dekorationer er fortræffeligt velbevarede trods deres store Ælde, idet det maa antages, at disse er maalede samtidig med Kirkens Opførelse. Fra Taarnrummet kommer man ind i Langskibet, der optager fire Hvælvingsfag, medens det femte danner Koret. I Hvælvingsfaget umiddelbart op til Koret er der indbygget en Herskabsstol. Ved Begyndelsen til det næste Hvælvingsfag findes Prædikestolen, der er et ret godt Stykke Billedskærerarbejde, hvis Tilblivelse imidlertid ikke kendes med Sikkerhed. Hvælvingsfagene er overalt i Skibet afdekede i Ribberne og støttes af svære, grove, romanske Støttepiller. Fra Hovedskibet ind til Sideskibet fører to brede, spidsbuede Aabninger. Sideskibet deles i to Hvæl-

vingsfag, men her er Ribberne ikke afdækkede og mere primitive i Formen. I allernyeste Tid har Kommunen foran Kirken opsat en meget smuk og stilfuld Portalindgang, bygget af Faksekalksten. Hele Anlægget bidrager til, at Pladsen foran Kirken, der ligger temmelig højt, har faaet et smukt og meget tiltalende Ydre, saavel Planering som Anlæg harmonerer med den smukke Kalkstens Kirkemur.

Allerede omkring 1870 ansogte Fakse Sogneraad det høje Statsfysikat om Tiladelse til Oprettelse af et Apotek i Fakse, og i Ansogningen skriver Sogneraadet bl. a. . . . at Fakse ved sit Kalkbrud nu er bleven Midtpunktet for en ret betydelig Industrivirksomhed og den dermed følgende mere sammentrængte Befolkning. . . . Fysikatet mente imidlertid ikke, at der var tilstrækkelig Befolkning til, at en Apoteker kunde leve der. Atter i 1889 ansoger Fakse i Føring med de omkringliggende Sogneraad om Oprettelse af et Apotek, men først i 1893 faar Fakse et Hjelpeapotek til Vemmetofte med Bevilling til Apoteker J. B. Fischer-Simonsen. Hans Apotekerbestyrer O. V. Hansen faar da i 1904 Bevilling til selvstændigt at drive Fakse Apotek.

Apoteket laa den Gang overfor den nuværende Lægebolig paa Præstovej. Byen havde da to Læger.

Vi vil nu spadserer lidt rundt og se, hvad vi finder i Fakse By. Vi begynder ved Byens ret anselige Torv, hvorfra der udgaar

flere Gader og Veje. Først er der Strandvejen, der fører ned til Ladepladsen, saa Præstovej og Ronmedevej og et lille Stræde, der fører ned bag om Kirken. I dette Stræde ligger Præstegaarden, der er en smuk, gammel Bindingsværksbygning. Her ligger ogsaa Byens Brandstation.

Begyndelsen til Byens Brandkorps kan føres tilbage til Aaret 1911, da en Del af Byens Borgere med daværende Professor V. Hertel i Spidsen dannede det frivillige Brandkorps som en Afloser af det forældede System, efter hvilket hele Borgerskabet havde Mødepligt i Tilfælde af Ildbrand. Ved Aarhundredets Begyndelse hærgedes Byen af mange Brande, og Professor V. Hertel fik da interesseret de fleste Handlende og Industridrivende i det nye Korps' Oprettelse. Ved frivillige Bidrag, der ogsaa indkom fra de nærliggende Gaarde, skaffedes der Penge til Anskaffelse af en Sprojte m. m., og der opstilledes Brandhaner i Byen. Korpsset talte 18 Mand, og dets Inspektør var nuværende Direktør Langkilde, Kalkbruddet. I Aaret 1927 overgik Sprojten og det øvrige Materiel til Kommunen, og det nuværende Korps oprettedes. Dets Leder er Brandinspektør Albrechtsen.

Strandvejen er i sin nuværende Skikkelse en ret ny Vej. For ca. 20 Aar

Fakse frivillige Redningskorps.

Faxe Kommuneskole.

Paa Strandvejen ligger Faxe Herreds Ting- og Arresthus, der er bygget i 1906 som Bitingsted til Store-Hedinge Politikreds. Langs Vejen løber Kirkegaarden, der overskæres af den nyanlagte Vej til Stubberup. Lige overfor denne Vej ligger Byens nye Kommuneskole, der er bygget i 1934 og er 7-klasset. Skolebygningen er en smuk Rødstens-Bygning med velindrettede lyse og gode Lokaler. Bag Bygningen ligger den gamle Skolebygning, der nu bruges til Lærerbolig. Byens ældste Skole ligger helt ude i den anden Ende af Byen og er en smuk Bindingsværksbygning fra Rytterskolernes Tid.

Saa vidt vides har der allerede i Aaret 1633 været en lille Skole i Faxe, og denne skulde være oprettet af Præsten Rasmus Svendsen.

Foruden Kommuneskolen har Faxe Mellem- og Realskolen. Dette er en privat Skole, der i 1890 begyndte som Pøgeskole men senere blev omdannet til Mellem- og Realskole. Den fik i 1904 Eksamensret til Mellemskolen og Aaret efter til Realskolen. Skolen, der modtager Stats-, Amts- og Kommunetilskud, købtes i Aaret 1924 af den nuværende Indehaver.

Parti fra Faxe i 1916.

CARL BOE-BOJESEN, Skolebestyrer,

der er født den 29. Januar 1884 i Askov som Søn af Læge Boe-Bojesen og Hustru Mally, født Busck. Gift 1916 med Karen Henriksen. Præliminæreksamen 1902, derefter nogle Aars praktisk Uddannelse, Lærereksamen fra Vordingborg Seminarium 1915, købte 1. Januar 1924 Fakse Mellem- og Realskole-

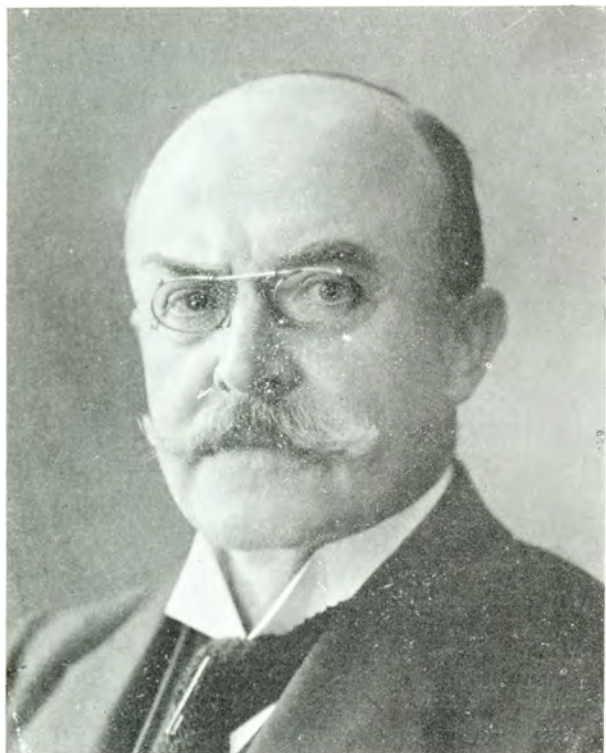
Boe-Bojesen. Skolebestyret

Endvidere er der Skoler i Værlose, Stubberup og Hovby. Paa Areallet mellem Strandvejen og Præstøvejen ligger, i et smukt Anlæg, Byens Alderdomshjem. Gaar vi videre, kommer vi til Præsto Amts Sygehus i Fakse.

PRÆSTØ AMTS SYGEHUS I FAKSE er grundlagt i Aaret 1890 paa Initiativ af Aamtsraadet og Fysikus Knudsen, men der blev den Gang begaaet den Fejl, at man ikke tog en Hospitalslæge med paa Raad, og Folgen var, at der opstod mange uheldige Forhold, da Bygningen endelig var færdig. Det tog mange Aar at faa disse Mangler afhjulpne. Sygehuset byggedes i Aaret 1889-90 efter Tegning af Arkitekt Filip Smidt og var beregnet paa 22 Patienter, 12 i Hovedbygningen og 10 i Epidemibygningen. Vi skal nævne nogle af de mest iøjnefaldende Mangler, der var ved Sygehuset, og vore Læsere kan derigennem faa et Indtryk af den Forskel, der er paa et Nutidssygehus og Sygehusene i deres første Oprindelse.

I Epidemibygningen fandtes der intet Badeværelse, og der var hverken Udskylningsrum eller Opbevaringsrum til smittet, snævret Tøj, og den centrale Korridor og Dørene til Sygestuerne var saa snævre, at en almindelig Seng ikke kunde bæres fra en Stue til en anden uden at vendes om paa Siden. Heller ikke Hovedbygningen var eksemplarisk.

Operationsstuen var lille og mørk og saa snæver, at det ligefrem kostede Besvær at faa Patienterne ind og ud af den. For at gøre den endnu mørkere var Ruderne af mat Glas og Væggene maalede mørkegrønne. Der fandtes ikke Varmtvandsanlæg, men kun en lille, emailleret Vaskekumme i et Hjørne. Noget af det værste var dog, at Vandrørene var anbragte i uopvarmede Rum eller ud til kolde Ydervægge, og dette forarsagede, at de sprang i Frostvejr og lavede Oversvømmelser paa Gangene. Saaledes var Sygehuset i 1890, da den første Patient, Husmand H. C. Nielsen fra Fakse, indlagdes den 4. November. Overlæge Hertel og Amtmand, Kammerherre Tillisch fik i Forening de værste Mangler afhjulpne, og kun faa Aar efter Oprettelsen fik Sygehuset nye Tilbygninger med

Overlæge, Professor Hertel.

Præsto Amts Sygehus i Fakse i 1890.

en fortræffelig Operationsstue. I 1906 opførtes den smukke og da fuldt tidssvarende Hovedbygning, der betød en betydelig Udvidelse af Sygehusets Virksomhed.

Senere opførtes der en ny Epidemibygning og en Bolig til Sygeplejerskerne, og de ældre Afdelinger ombyggedes betydeligt. Igennem Aarene er Forholdene og Hjælpemidlerne paa Sygehuset i høj Grad forbedrede. Der er nu Vand fra Vandværk, elektrisk Lys, W. C. med Septictank, Centralvarme, ordentligt Kloaksystem, elektrisk Vaskemaskine og indlagt Gas. Det føles naturligvis som en kolossal Hjælp i Sammenligning med hine Tider, da det sterile Vand til Operationerne maatte koges i en Gryde, da alt Vand maatte pumpes op ved Haandkraft, da Klosetindholdet maatte bæres ud, da utallige Petroleumslamper daglig maatte gøres i Stand og utallige Kakkellovne passes. Omkring 1893 overgik der Sygehuset den Ulykke, at Brønden blev inficeret med Tyfusbaciller, og talrige Patienter blev smittede, før Smittekilden blev opdaget, men heldigvis forløb Epidemien godartet.

I 1890 bestod Personalet af Læge Hertel som Enelæge, en Sygeplejerske, en Husbestyrerinde, 2 Gangpiger, en Kjøkepige og en Karl, men ved 25 Aars Jubilæet i 1915 var der Overlægen, Professor Hertel, 2 Reservelæger, 12 Sygeplejersker og Elever, Husbestyrerinde, Linnedfrøken, 8 Piger, 2 Karle, Forvalter og Kasserer. Til at begynde med virkede Sygehusets Læge tillige som Forvalter og Kasserer, men i 1891 ansattes Købmand Christensen som Kasserer; han afløstes af Vejassistent Jensen, og ved dennes Død i 1911 overtog Muremester Ole Olsen Bestillingen. Af Personalet fra 1890 er der særlig Grund til at fremhæve Sygeplejerske Frk. Sofie Christjansen og Sygehuskarl Hans Hansen, der begge endnu virkede ved 25 Aars Jubilæet.

I de første 7 Aar var Overlæge Hertel Enelæge paa Sygehuset, og det var ikke Smaating, der paahvilede ham. Han havde op til 400 Operationer om Aaret, daglig Stuegang hos 30-40 Patienter, maatte foretage Undersøgelser paa Laboratoriet, skrive Journaler, udføre Obduktioner, gøre Aftenstuegang og føre Sygehu-

sets Korrespondance. Men desuden havde han hele Administrationen og maatte selv sørge for Indkøb af Brænde, Kul, Linned, Tæpper, Lagener m. m. Ved vanskelige Operationer maatte han anmode sine kirurgisk uddannede Venner i København om at komme sig til Hjælp. Endelig i 1897 ansattes den første Reservelæge og fra 1913 har der været to Reservelæger ved Sygehuset.

Hovedbygningen, der byggedes i 1906.

I 1907 oprettedes der et kvindeligt Tuberkulosehospital med 7 Pladser og i 1911 en Røntgenafdeling under Ledelse af Dr. Laus.

Efter nævnte Tid er Sygehuset Gang paa Gang udvidet og moderniseret, og i Dag staar det Maal med Provinsens bedste Sygehuse.

I 1917 opførtes Afdeling C, i samme Aar Sygeplejeboligen, i 1918 Inspektorboligen, i 1924 Køkkenbygningen, i 1925 Vaskeriet og i 1928 den nye Bygning til kirurgisk Afdeling. I samme Aar ombyggedes og moderniseredes Røntgenafdelingen. Sygehuset raader nu over 120 Senge.

Overlæge Hans Svennø er Sygehusets Chef, og dets Inspektør er Chr. Beckmann.

CHR. BECKMANN, Sygehusinspektør, er født den 6 August 1876 som Søn af Købmand Chr. Beckmann og Hustru Hedvig, født Bang. Gift 1925 med Jutta Beckmann. Var i 18 Aar Sygehusinspektør paa Sct. Croix.

ANE SOFIE NIELSEN, Oversygeplejerske, er født den 17. Marts 1885. Blev uddannet til Sygeplejerske i Aarhus, udnævntes til Oversygeplejerske ved Præstø Amts Sygehus i Fakse den 1. Oktober 1921.

KAREN NIELSEN, Afdelingssygeplejerske, er født den 4. Juni 1895. Er uddannet til Sygeplejerske paa Esbjerg Sygehus, ansattes ved Præstø Amts Sygehus i Fakse den 1. Januar 1929, Afdelingssygeplejerske ved Afdeling C.

SARA OLSEN, Afdelingssygeplejerske, er født den 17. Januar 1891. Er uddannet til Sygeplejerske paa Nykøbing Fs Sygehus. Ansattes som Afdelingssygeplejerske ved Præstø Amts Sygehus i Fakse den 1. Marts 1927.

VALBORG KRISTINE RASMUSSEN KILDE, Afdelingssygeplejerske, er uddannet til Sygeplejerske ved Svendborg Sygehus. Ansattes i 1931 som Assistent ved Præstø Amts Sygehus i Fakse, udnævntes 1. Marts 1935 til Afdelingssygeplejerske for Afdeling D.

Præstø Amts Sygehus i Fakse (Kirurgisk Afdeling).

KAREN MELGAARD, Afdelingssygeplejerske, er født den 17. December 1899. Er uddannet til Sygeplejerske paa Præstø Amts Sygehus i Fakse, udnævntes til Afdelingssygeplejerske for sammes Afdeling A den 1. April 1931.

ASTRID ELISABETH PETERSEN JUST, Operationssygeplejerske, er født den 2. Maj 1894. Er uddannet til Sygeplejerske ved Nakskov Sygehus. Ansattes som Operationssygeplejerske ved Præstø Amts Sygehus i Fakse den 1. Marts 1927.

HILDA BØLLESE, Oldfrue, er født den 4. December 1885 i Skive. Er uddannet som Husassistent paa Fagskolen i København. Har været Vaskeribestyrerinde paa Hittebørnshjemmet i Hørsholm, ansattes den 1. Februar 1923 som Oldfrue ved Præstø Amts Sygehus i Fakse.

ASTA MADSEN, Økonoma, er født den 3. December 1890 i Bøvling. Har været Elev paa Københavns Husholdningsskole, Assistent ved Kuranstalten »Silkeborg Bad« og paa »Montebello« ved Helsingør. Ansattes som Økonoma ved Præstø Amts Sygehus i Fakse den 1. Februar 1920.

PEDER RASMUSSEN, Varmemester, er født den 30. Oktober 1896. Ansattes i 1920 som Portør ved Præstø Amts Sygehus i Fakse, udnævntes i 1924 til Varmemester.

Lige overfor Kirken ligger Byens eneste Funkishus, nemlig Billedhugger Sonnes Ejendom.

CARL SONNES STEN- OG BILLEDHUGGERI paa Strandvejen 2 er grundlagt i 1926 af Indehaveren. Denne er uddannet paa Hammersholms Granitværksted paa Bornholm, hvorfra han kom paa Tegneskolen i København. Var derefter i en Del Aar hos Firmaet P. Schan-

nong i København. Herfra tog han til Fakse, hvor han i 3 Aar var Formand for Fakse Stenhuggeri. Sonne begyndte da sin egen Virksomhed paa Strandvejen, der nu er den eneste af sin Art i Fakse By. Firmaet, der har egen Import af Granit fra Sverige, fremstiller alle Arter Gravmonumenter samt udfører alle Bestillinger i Billedhuggerarbejder; af saadanne kan bl. a. nævnes: Dobefonten i Karise Kirke og Dobefonten i Hylleholt Kirke, der er udført af Sonne selv.

En stor Del af Kirketorvets ene Side optages af det gamle kendte Firma C. J. Boserup.

FIRMAET C. J. BOSE RUP er grundlagt af afdøde Købmand C. Grum, antageligvis omkring 1840erne og i den Tid, da Fakse kun var en lille og ubetydelig Flække.

I 1862 overtoges Forretningen af Christian Prip, der var født den 5. Februar 1835 i Vejle. Som ganske ung Mand kom han til Fakse og efter at have været i Kompagniskab med ovennævnte Grum blev han Eneindehaver af Firmaet.

Ved Faksebanens Aabning blev Fakse Stationsby og fik en rivende Udvikling, og den er nu en af Østsjællands mest blomstrende Stationsbyer.

C. J. Boserups Forretning 1917.

C. J. Boserups Gaard i 1908.

Christian Prip døde i 1915 men havde allerede i 1902 solgt Virksomheden til Carl Johan Boserup. Han udvidede Forretningen ret betydeligt, opførte nye Pakhuse, Kornmagasiner og store Lagerbygninger. Ved Ladepladsen erhvervede han ret omspændende Arealer, hvorpaa der byggedes Silo og Kornmagasiner

C. J. Boserups Tømmerplads.

samt anlagdes Tømmer- og Kulplads. Fra Købmandshandel var Forretningen mere og mere gaaet over til Korn, Foderstoffer og Bygningsartikler. I 1923 byggedes der en Foderblandingsfabrik ved Ladepladsen, og samtidig opførtes der moderne Pakhuse til Oliekager m. m. De gamle Pakhuse, der ligger ved La-

depladsen, er bygget af de Grevskaber, der ejede Kalkbruddet, men de er senere købt af Firmaet J. C. Boserup.

Det vil fore for vidt her at begynde paa en Beskrivelse af de mange Om- og Tilbygninger, der gennem Tiderne er udført af Firmaet, efterhaanden som dets Udvikling har krævet det, men det er nu saaledes, at de fleste af Firmaets Ejendomme og Arealer ligger ved Havnen i Ladepladsen, hvor Firmaet C. J. Boserup er Storgrundejer. I selve Fakse findes nu kun Kontorbygningen, den oprindelige gamle Købmandsgaard samt de dertil hørende gamle Lagerpakhuse, der dog er en Del ombyggede. I 1920 paabyggedes der en Etage paa Pakhuset i Gaarden, og der opførtes samtidig sideløbende Pakhuse m. m.

I 1919 indtraadte Erhard W. Holm som Medindehaver af Firmaet efter at have virket i dette siden 1908.

C. J. Boserup, Vicekonsul.

C. J. BOSERUP, Købmand, Vicekonsul, er født den 31. Marts 1879 i København som Søn af Brænderiejer P. I. Boserup og Hustru Anne, født Jansen. Gift 1906 med Julie Lund, Datter af Pastor N. J. Lund. Uddannet i Korn- og Foderstofforretninger i Ind- og Udland, overtog Chr. Prips Forretning i Fakse i 1902, norsk Vicekonsul siden 1906, dekoreret med N. St. O. 2., Værge for Fakse Kirke siden 1903, Formand for Direktionen for Sparekassen for Fakse og Omegn, Formand f. Danske Korn- og Foderstofimportørers Fællesorganisation, Medlem af Bestyrelsen for Foreningen af Korn- og Foderstofimportører for Sjælland og Lolland-Falster, Medlem af Bedømmelses- og Voldgiftsudvalget for Korn- og Foderstof-Branchen paa Københavns Børs, Formand for Akts. E. Boserup & Co.

E. W. Holm, Købmand.

ERHARD W. HOLM, Købmand, er født den 2. Marts 1883 som Søn af Guldsmed Joh. Holm i Køge.

Paa Hjørnet af Strandvejen og Præstovej ligger Byens Sognebibliotek, der er installeret i en nyopført Bygning. I den samme Bygning findes Den sjællandske Bondestands Sparekasse.

DEN SJÆLLANDSKE BONDESTANDS SPAREKASSES FAKSE AFDELING havde oprindeligt til Huse paa Hotel Fakse, men Afdelingen flyttede senere sit Kontor til Niels Hansens Ejendom paa Kalkbrudsvej, der laa dér, hvor nu Centralhotellet er beliggende. Omkring 1912 flyttedes Kontoret igen og denne Gang til den modsatte Side af Gaden over i Boghandler Conrad Petersens Ejendom, hvor det havde til Huse, indtil det henflytte-

Sparekassens Kontor.

N. A. Jensen, Bestyrer.

des til Skomager Hansens Ejendom i Torvegade. Her var der Kontor indtil 1932, da Afdelingen fik sit nuværende Banklokale, der tidligere havde været benyttet af en Afdeling af Fakse Ladeplads Bank. Sparekassens Bestyrer er N. A. Jensen. Sparekassens Bøger viser, at Indlaanet pr. 31. Marts 1936 var 1,551,880 Kr. 38 Øre, og at der var oprettet 1744 Sparekonti.

Chr. Jensen, Kontormedhj.

Hvor Torvegade støder op til Kirketorvet ligger Sparekassen for Fakse By og Omegn.

Dette Pengeinstitut er Byens ældste.

SPAREKASSEN FOR FAKSE OG OMEGN er stiftet 1869, og som den egentlige Stifter af denne maa nævnes Geheimekonferensraad, Kammerherre Greve Chr. Moltke til Lystrup og Jom-

Afd. Greve Chr. Moltke.

fruens Egede, og den tidligere Indehaver af Firmaet C. J. Boserup, Købmand, Konsul Chr. Prip.

De egentlige Fundatser for Kassen er vedtagne og stadfæstede den 2. Juni 1869, og den 14. Juni s. A. aabnede Kassen for Indskud. Sparekassens første Bestyrelse bestod af afd. Greve Chr. Moltke (Formand), Godsforvalter, Etatsraad Koch, Vemmetofte, afd. Godsforvalter Møller, Fakse, Konsul Prip, Fakse, Læge Storm, Fakse, Sognefoged A. Pedersen og Lægdsmand Chr. Pedersen

Sparekassen fik Lokaler i en Grevskabet Bregentved tilhørende Ejendom paa Kirketorvet i Fakse. I adskillige Aar holdtes Sparekassen kun aaben een Dag om Ugen, nemlig Mandag; senere udvidedes Kontordagene efterhaanden til 3, og fra 1929 holdes Sparekassen aaben daglig. I 1892 erhvervede Sparekassen den Ejendom, hvori den havde sine Lokaler, og efterat Sparekassen i 1924 har ladet foretage en fuldstændig Ombygning af Ejendommen, har Sparekassen nu anselige, tidssvarende Lokaler.

Allerede i December Termin 1869 paabegyndtes Udlaansvirksomheden, idet der i denne Termin bevilgedes 6 Udlaan til et samlet Beløb af 6500 Rdl.

Sparekassen har haft en jævn og stadig Fremgang; til Oplysning om dens Vækst anføres nogle Tal.

	Indskuddenes samlede Beløb	Reservefond
1/1 1885.	893,000 Kr.	45,000 Kr.
1/1 1905.	1,987,000 "	84,000 "
1/1 1915.	2,619,000 "	130,000 "
1/1 1925.	4,952,000 "	273,000 "
1/1 1935.	5,185,000 "	373,000 "

Sparekassens Bestyrelse har stedse ladet sig det være magtpaaliggende at holde Differencen mellem Renten for Ind- og Udlaan saa lav som forsvarligt, saa at det vel kan siges, at Sparekassen har virket som en billig Mægler mellem Indskydere og Laantagere.

Sparekassens Tilsynsraad bestaar for Tiden af Grev Moltke, Lystrup (Formand), Godsejer Selchau Hansen, Alslevgaard (Næstformand), Direktør Niels Langkilde, Fakse Ladeplads, Politiassistent Peter Elverdam, Fakse, Proprietær Niels Jørgen Andersen, Snedkærgaard, fhv. Gaardejer Hans Petersen, Kongsted, og Gaardejer Hans Emanuel Jakobsen, Eskildstrup.

Sparekassens Direktører er Konsul C. J. Boserup, Fakse (Formand), Forpagter M. C. Egede, Vemmetofte, og Parcellist Lars Jensen, Stubberup.

Paa Torvets modsatte Side ligger Andelsbanken.

ANDELSBANKENS AFDELING I FAKSE blev oprettet i Aaret 1931 og begyndte sin Virksomhed den 1. Oktober samme Aar i lejede Lokaler i Købmand Th. Damgaards Ejendom paa Kirketorvet i Fakse. Grundlaget for Bankens Oprettelse var Tegning af en Andelskapital paa Kr. 50,000, hvilket Beløb blev tegnet

blandt Byens og Egnens Befolkning, og samtidig vedtog en Kreds af Andelsforeninger her paa Egnen at støtte Banken. Bankens første Kredsbestyrelsesformand var Proprietær Anders Andersen, Hvidbæk ved Fakse, og Næstformand var Snedkermester H. H. D. Hansen, Houby ved Fakse, samtidig ansattes

Bankbestyrer Hans Kromann som Leder af Banken. Bankens Udvikling siden Starten illustreres bedst ved Henviisning til hosstaaende Tal:

	Aarlig Kasseomsætning	Balance
31/12 1932.	Kr. 8,386,667,50	Kr. 322,353,96
31/12 1933.	„ 13,717,307,28	„ 692,207,10
31/12 1934.	„ 25,530,174,39	„ 1,238,311,22
31/12 1935.	„ 28,605,332,26	„ 1,569,452,74

Den saaledes skitserede gode Udvikling fra Aar til Aar bevirkede, at Banken i Aaret 1934 maatte tilvejebringe større og mere tidssvarende Lokaler for stadig at være i Stand til at følge Udviklingen, og dette førte da til, at Banken købte den meget velbeliggende Ejendom paa Hjørnet af Torvegade og Kirketorvet i Fakse, hvori nu er indrettet Lokaler for Banken. Bankens nuværende Formand for Kredsbestyrelsen er Mejeribestyrer I. I. Poulsen, Borup ved Rønnede, og Næstformand er Gaardejer Chr. Petersen, Jyderup ved Fakse.

HANS KROMANN, Bankbestyrer, er født den 31. December 1896 som Søn af Lærer Hans Petersen Kromann og Hustru Katrine, født Olesen. Gift 1924 med Edith Emilie, født Andersen, K. har frekventeret Realskole, Handelsdagsskole og Hærens Befalingsmandselevskole, har lært Handelen i Firmaerne A/S Fr. Th. Adolphs Enke, Skive, og Gyldendalske Boghandel A/S Viborg. Fra 1919 været ansat i Ringkøbing Landbobank, Banken for Fakse og Omegn, Fakse Ladeplads Bank og fra 1932 Bestyrer af Andelsbanken, A. m. b. A. i Fakse.

H. Kromann, Bankbestyrer.

Inden vi gaar videre rundt i Byen, vil vi omtale dens ældste Bank, Banken for Fakse og Omegn, der ligger i den anden Ende af Torvegade.

BANKEN FOR FAKSE OG OMEGN. Medens det økonomiske Liv her i Landet i 1880erne stod i Stampe, og Vilkaarene for saavel Landbrug som andre Erhverv var vanskelige, bragte Halvfemsernes sidste Halvdel et livligt, økonomisk Røre, og dette

gav Stødet til, at der rundt i Provinsen blev oprettet Banker til Støtte for Forretningstilivet. Ogsaa i Fakse føltes Trangen til en saadan Støtte, idet man for at komme i Forbindelse med en Bank maatte helt til Køge. I Storehedinge var ingen Bank, og den nyoprettede Bank i Haslev havde nok med at varetage sin egen Egns Interesser. Garver Trautner i Sorø holdt den Gang Møder forskellige Steder med Foredrag om Haandværkerbanker efter tysk Mønster, og efter Indbydelse af

Fakse Haandværker- og Industriforening kom han ogsaa til Fakse, og Interessen for Oprettelsen af en lokal Bank tog dermed et mægtigt Opsving, idet man dog hurtigt blev klar over, at en saadan maatte startes paa et bredere Grundlag, saaledes at ogsaa Landbrug og Handelsstand blev interesseret i Sagen. Et 5-Mands Udvalg

blev nedsat med Købmand A. Vilh. Hansen, Fakse, som Formand, og dette Udvalg arbejdede med en saadan Energi, at Banken kunde holde sin konstituerende Generalforsamling den 28. August 1897. Til dens første Direktion valgtes Købmand A. Vilh. Hansen, Fakse, Sogneraadformand, Gaardejer Jens Kr. Larsen, Ebbeskov, og Muremester L. Petersen, Fakse, med førstnævnte som Formand. Bestyrelsen, eller som det dengang hed, Repræsentantskabet, kom til at bestaa af 12 almindelig kendte og agtede Mænd fra Fakse og Omegn med Købmand Niels Hansen, Fakse, som Formand. Til Bogholder blev antaget exam. jur. H. P. Johannessen, der samtidig paabegyndte Sagførerforretning i Fakse.

Banken paabegyndte Virksomheden den 14. Januar 1898 med en Aktiekapital paa 35,420 Kr., men med Forbehold af Aktietegningens Fortsættelse til et Beløb af 40,000 Kr. var naaet, hvilket blev Tilfældet allerede den 6 Juni samme Aar. Bankens Drift paabegyndtes i nogle uanselige Lokaler i Boghandler Tingleffs Ejendom paa Fakse Hovedgade, men flyttedes allerede i September Maaned s. A. til den nyopførte Bankbygning, som senere gentagne Gange er blevet udvidet, dels ved Om- og Tilbygning og dels ved Køb af en Naboejendom, og som er den samme, hvori Banken endnu har til Huse. Banken kunde hurtigt glæde sig ved almindelig Tilslutning saavel fra Byen som fra Landet. I Begyndelsen var det navnlig Indskudene, der flød rigeligt, men det varede dog heller ikke længe, før Publikum fik Øjet op for, at der ogsaa i Banken kunde rejses Penge som Laan, enten det skulde være paa kort eller lang Tid. Naturligvis er Bankens Udvikling foregaaet i Overensstemmelse med de for Tiderne skiftende Vilkaar, men dog stadig fremad med Hensyn til Konsolidering, idet dens Ledelse stedse har holdt sig for Øje, at det vigtigste for et Pengeinstitut i Virkeligheden er at opnaa en saadan Soliditet, at Tilliden til det skabes og bevares.

Til Illustration af Bankens Virksomhed gennem de forløbne Aar skal kortelig tilføjes nogle oplysende Tal fra Afslutningen af de efternævnte Regnskabsaar: Saldi for:

	Kasseomsætn. i Aaret	Folio & Indlaan	Reserver
31. Marts 1899 . . .	ca. 1½ Mill. Kr.	141,000 Kr.	250 Kr.
31. Marts 1909 . . .	" 5½ " "	1,130,000 "	33,000 "
31. Marts 1918 . . .	" 22 " "	3,100,000 "	127,400 "
31. Dec. 1929 . . .	" 28 " "	3,820,000 "	356,000 "
31. Dec. 1934 . . .	" 30 " "	3,850,000 "	520,000 "

Samtidig er Aktiekapitalen efterhaanden blevet udvidet i 1910 til 70,000 Kr., i 1914 til 100,000 Kr., i 1919 til 200,000 Kr. og i 1923 til 300,000 Kr., der er den nuværende Aktiekapital.

Ved Virksomhedens Begyndelse var Banken aaben for Ekspedition 3 Gange ugentlig, men naturligvis blev dette hurtigt for lidt, og daglig Ekspedition maatte indføres, ligesom Banken nu i mange Aar har haft Kontorsteder med daglig Ekspedition i Karise, Fakse Ladeplads og Orup.

I 1903 blev Bogholderen, Sagfører Johannessen indvalgt i Direktionen, hvis forretningsførende Medlem han blev i 1908, hvorefter har i 1912, samtidig med, at han afstod sin Sagfører-virksomhed, udnævntes til administrerende Direktør. Fra 1. Januar 1935 er cand. jur. E. Fruensgaard optaget i Direktionen sammen med Direktør Johannessen. Den nuværende Bestyrelse bestaar af Bagermester Carl Fr. Olsen, fhv. Købmand Rs. Larsen, Gaardejer Niels Olsen, alle af Fakse, og Købmand Axel Hansen, Karise, med sidstnævnte som Formand. Formand for Repræsentantskabet er Læge J. P. Rasmussen, Fakse.

H. P. Johannessen,
adm. Direktør.

HANS PETER JOHANNESSEN, Bankdirektør, er født den 24. Maj 1872 som Søn af Bagermester Knud Johannessen og Hustru, Kirstine født Larsen. Gift 1903 med Mary Louise, født Wilbert. Drev Sagførerforretning i Fakse fra 1898–1912, de sidste 5 Aar (fra Maj 1907) i Forening med Sagfører Knud Nielsen, Fakse, der i 1912 overtog Forretningen alene, Bankbogholder i Banken for Fakse og Omegn indtil 1903, derefter Direktør, og fra 1912 administrerende Direktør for samme.

EMIL FRUENSGAARD, Bankdirektør, er født den 27. September 1903 som Søn af Arbejdsmand Martin N. Fruensgaard og Hustru, Mariane, født Johannessen, cand. jur. 1928. Ansat som Direktør i Banken for Fakse og Omegn siden 1935.

URMAGER OG GULDSMED OTTO S. OLSEN er født i Hedehusene som Søn af Urmager Sophus Olsen der i Byen, og har faaet sin Uddannelse hos Faderen med Afslutning paa Urmager-skolen i København. Startede selv i 1919 en lille Forretning i Fakse Ladeplads; denne solgte han igen efter et Par Aars Forløb for den 1. Januar 1922 at overtage Urmager M. Hjorths gamle Forretning

Otto S. Olsens Goldsmedforretning.

O. Olsen, Guldsmed.

i Faxe, som Hjorth havde grundlagt allerede i Slutningen af Halvfemserne. Forretningen omfatter nu alt indenfor Urmager- og Guldsmedebranchen. Butikslokalet er nydeligt udstyret, og de 3 gode Udstillingsvinduer danner en fortræffelig Ramme om de mange udstillede, smukke Varer. Otto S. Olsen er i Tidens Løb blevet betroet en Del Tillidshverv; han sidder saaledes i Bestyrelsen i Fakse Handels- og Erhvervsforening og i Bestyrelsen i Østsjællands Urmagerforening, ligesom han i en Periode har haft Sæde i Bestyrelsen i Byens Haandværkerforening.

HELMUTH PEDERSENS BARBER- OG FRISØRSALON har sin Oprindelse fra omkring 1910, da Barber Mortensen nedsatte sig som Mester og aabnede Byens vistnok første egentlige Barber- og Frisørsalon, der først havde til Huse i andre Lokaler paa Kirketorvet, men omkring 1915 henflyttedes til den nuværende Beliggenhed. Omkring 1923 overgik Forretningen til Barber Hansen,

der efter et Par Aars Forløb overdrog den til Barber Jul. Jacobsen, der imidlertid døde i 1925, hvorefter Helmuth Pedersen blev Indehaver. Denne er født den 21. Februar 1903 i Storehedinge, har staaet i Lære hos Barber Clemmensen der i Byen og har senere arbejdet i Rødvig og Fakse, indtil han i 1924 rejste til Norge, hvor han i Oslo uddannede sig som Damefrisør. Straks efter at have overtaget sin nuværende Forretning indrettede han da ogsaa en Afdeling for Damefrisering, hvilken fornylig er bleven betydeligt udvidet. Helmuth Pedersens Barber- og Frisørsalon maa nu karakteriseres som Byens førende og er meget smukt og stilfuldt udstyret, ligesom alle moderne og tidssvarende, tekniske Hjælpemidler er taget i Brug. Fruen, der er uddannet Damefrisørinde, er en dygtig Medhjælper i Forretningen.

Paa det Areal, der ligger mellem Torvegade og Bagerstræde, laa forhen den gamle Fakse Kro. Den Ejendom, hvori Andelsbanken nu har Kontor, hørte forhen til Kroen, men den var i de senere Aar udlejet til Købmandshandel.

Byens Hovedgade er Torvegade, der strækker sig fra Kirketorvet forbi det maleriske Gadekær, kaldet „Vinkælderen“, ud til Nørregade, der er Torvegades Forlængelse. I denne Bydel, der er den ældste Del, ligger enkelte gamle Bindings-

værkshuse, der sikkert hidrører fra Tiden omkring 1700. Nørregade Nr. 9 er en af Landets ældste Skolebygninger, idet den rummede den oprindelige Fakse Skole, der kun bestod af 3 smaa Fag. Bygningen er en simpel Bindingsværksbygning med smaa Vinduer. Antagelig omkring 1850-erne fik den en Tilbygning paa nogle faa Fag.

Denne Tilbygning gør dog et mere solidt Indtryk end den oprindelige Bygning.

Den Del af Sparekassens Bygning, der vender ud mod Torvegade, har tidligere huset Fakse Postkontor.

Gadekæret, kaldet »Vinkælderen«.

Begyndelsen til Post- og Brevsamlingssted i Fakse skete i Aaret 1861, da der under Postekspeditionen i Rønnede oprettedes et Brevsamlingssted i Fakse. Rønnede

var paa den Tid det vigtigste Knudepunkt for den kørende Post. 1870 udvidedes Brevsamlingsstedet til

Postekspedition, der fik Lokaler i Fakse paa Hovedgaden og overflyttedes til Sparekassens Bygning i 1872. Samme Aar omdannedes Postekspeditionen til Postkontor, og der anlagdes en Telegrafstation. I 1896

Sparekassens Ejendom paa Kirketorvet, hvori Fakse Postkontor havde Lokaler fra 1872-96.

Fakse Posthus.

fulgtes af Lammert. Nuværende Chef for Postkontoret er H. C. Præst. Postkontorets Omraade omfatter Fakse Ladeplads, Karise og Tokkerup Postekspeditioner samt Orup og Vemmetofte Brevsamlingssteder.

HENRIK CORNELIUS PRÆST, Postmester, er født den 24. September 1882 i Dragør som Søn af Skibsreder H. D. Præst og Hustru, Trein Grilles, født Palm. Indtraadte i Postvæsenet 15. Marts 1899, Assistent i København, Frederiksværk, Hammel, Nykøbing Sj. og Køge, Postkontrollør i Næstved fra 1924-33, siden da Postmester i Fakse. Formand for Dansk Post- og Telegrafforenings 3. Kreds, Medlem af Dansk Post- og Telegrafforenings Hovedbestyrelse og Centralorganisation 2.

H. C. Præst, Postmester.

HOTEL FAXE, der er Byens største og mest besøgte Hotel, er opført i 1895, men længe før end denne anselige Hotelbygning blev rejst, fandtes der Hotel i Byen, nemlig den gamle Faxe Kro, der laa med Facade ud til Kirketorvet. Dens Bygninger strakte sig fra Torvegade til Bagerstræde, altsaa omtrent hele Arealet ned mod Byens Gadekær. I vore Dage er der ikke meget tilbage af de fordum saa mange Bygninger, idet Dele af disse er ombygget, andre nedrevet. Det vil føre for vidt her, om vi skal omtale alle de Mænd, der gennem Tiden har været Besiddere af

Hotel Faxe.

Kroen. Den sidste, vi kender, er Olsen, som solgte Bygninger og Grunde og lod opføre det nuværende Faxe Hotel paa Torvegade, lige ved Gadekæret. Det er en statelig Bygning, der efter Byens daværende Forhold nærmest var en kolossal Bygning. Den bestaar af 2 Stokværk med Kælder under hele Huset, opført af røde Teglsten og prydet med Sandstensfriser. Efter Olsens Død tilfaldt Hotellet hans Svigersøn, Høyer, der i den Tid, han drev Hotellet, lod det betydelig forbedre og udvide, bl. a. tilbyggede han den Del af Bygningen, der nu danner Trappe og Vestibule til selve Restauranten, samt lod han tilbygge den ret anseelige Forhal til Teatersalen. Et uomstødeligt Bevis for den Driftighed, der hersker i den lille By, er de store Lokalteter, man her raader over, thi Hotellet er det Sted, hvor Byens Borgere mødes, og hvor de afholder deres Foreningsfester o. s. v. Til Hotellet hører, foruden den store Teatersal, der kan rumme 500 Personer, en mindre Sal, der gaar i direkte Forbindelse med Teatersalen. Desuden findes her smukke, lyse, rummelige Restaurationslokaler, hvidlakeret Spisesal, enkelte Klublokaler samt Billard-Salon m. m. Tillige disponerer man over 18 Gæsteværelser. I 1917 solgte Høyer Hotellet til et Interessentskab, der solgte det Aaret efter til Carl Jørgensen, som solgte det i 1926 til Jens Peder Ewertzen, der forhen havde været Indehaver af Centralhotellet i Nykøbing Falster. Denne, som døde i 1931, foretog ikke nogle væsentlige Ombygninger, men i de faa Aar, han drev Hotellet, forstod han, som den sjældne Hotelmand han var, at hverve sig mange Venner. Nu tilhører Hotellet hans Enke, Tove Ewertzen.

J. P. Ewertzen.

Fra Kirketorvet udgaar Rønedevej og Præstøvej samt Vejen til Ladepladsen. Paa disse Veje finder vi følgende Virksomheder:

K. KRISTJANSENS VOGNMANDSFORRETNING i Faxe er oprindelig startet i 1917 paa det daværende, nu nedlagte „Jernbanehotel“ under meget beskedne Former. Det hele bestod i en aaben Fordvogn til 6 Personer af nyeste Model 17. Det gik godt Sommeren igennem, men saa var Herligheden ogsaa forbi, idet der blev stoppet for Indførselen af Benzin, og hele Indehaverens Lager, 2 Tromler Benzin, slap hurtigt op, og Kristjansen maatte lægge op. Indehaveren havde dog i sin første Vognmandsperiode faaet indmeldt sig i en Landsforening for Droske-Vognmænd, og gennem den fik han Meddelelse om, at han igennem Benzinnævnet ved Bistand af Foreningen mod

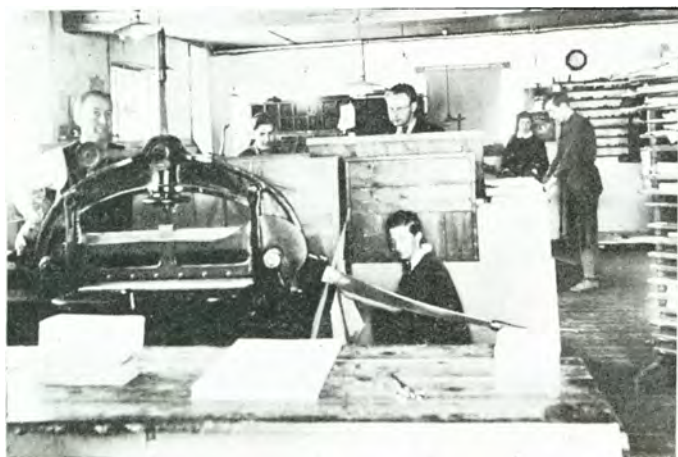

K. Kristjansens Vognmandsforretning.

K. Kristjansen, Vognmand.

Erklæring og god Betaling kunde faa udleveret Benzin til at benytte til Transport af Patienter til Præsto Amts Sygehus i Fakse fra hele Stevns, dette sagde Kristjansen Tak til, og han kom saaledes i Kontakt med alle Lægerne paa Stevns, saaledes, at da der igen blev givet frit Løb for Benzinen, og andre ogsaa kunde faa Benzin, ringede de alligevel til ham, naar der var Patienter til Fakse Sygehus, det førte da til, at netop dette blev en væsentlig Del af Kristjansens Forretning, og da der i Foraaret 1920 rejste sig en stærk Stemning for at faa en Ambulance til Fakse Sygehus, henvendte han sig til D'Nr. Overlæge Senné og Inspektør Bechmann og tilbød at anskaffe en saadan i Forstaaelse med Sygehuset. Dette Forslag mødte megen Forstaaelse, saavel hos de 2 nævnte Herrer som hos den øvrige Sygehusbestyrelse og Amdsraadet, og ved en senere Forhandling med Stevns, Fakse og Bjæverskov Herreders Sogneraadforening fik Kristjansen Løfte om de respektive Kommuners Kørsel til Fakse Sygehus. Den 28. Juni 1920 stod den nye Ambulance færdig og hentede med det samme sin første Patient.

Fakse Bogtrykkeri.

FAKSE BOGTRYKKERI er grundlagt i 1860erne af Bogtrykker Christian Olsen. Han boede i en Ejendom i Nørregade, der tilhorte Vemmetofte Kloster. I Aaret 1893 kom Ludvig Larsen som Redaktør af Fakse Avis til Byen Fakse for at overtage Stillingen efter Bogtrykker Olsen. Redaktør Ludvig Larsen, f. d. 17. September 1865, død d. 2. April 1926, var uddannet og oplært i Journalistik, dels i København og dels i Provinsen. I 1894 kom

hans Broder, Lars Peter Larsen, til Fakse som Redaktionssekretær ved Fakse Avis. Ved Aarhundredeskiftet blev Fakse Avis inddraget under det samlede Blad, Østsjællands Avis, og blev da trykt i Køge. I samme Periode var Redaktør Ludvig Larsen kaldet til Nyborg, og Broderen, Lars Larsen, startede da et nyt Blad, nemlig Fakse Posten, et særdeles vel redigeret Blad, der i mange Henseender stod betydeligt over andre lignende mindre Blade. Efter Broderens Hjemkomst i 1903 startedes da den 3. April Bladet „Fakse Bugten“, som det eneste lokale Blad. Men inden man var kommet saa vidt, havde de to Brødre videreført det gamle Trykkeri, der nu har til Huse i Ejendommen paa Præstøvej Nr. 26, der er opført i 1898. „Fakse Bugten“ udgaar nu over saavel By som paa Land, og efter Ludvig Larsens Død i 1926 føres Virksomheden videre af Broderen, der dels som Redaktør af Bladet og dels som Forretningsfører leder dette for sin Svigerinde.

HOLGER BUSK'S CYKLEFORRETNING, der er beliggende paa Præstøvej Nr. 1, er grundlagt i 1898 af Cyklehandler H. P. Hansen, som

H. Busk, Cyklehandler.

H. Busks Cykleforretning.

her og senere paa Rønnedevej begyndte at fremstille Cykler. H. P. Hansen flyttede denne Virksomhed til København, og Forretningen blev da i 1916 overtaget af den nuværende Indehaver, Holger Busk. I 1919 indtraadte Broderen, Jens Busk, i Firmaet, og de startede i Fællesskab et Automobilværksted, som de dog senere solgte til Vendelbo Jensen. I 1924 udtraadte Jens Busk af Firmaet for at begynde egen Automobilforretning i Fakse Ladeplads, og samme Aar købte

Holger Busk Ejendommen, hvor Virksomheden i de mange Aar har haft til Huse. Foruden at være Indehaver af nævnte Forretning er Holger Busk tillige Indehaver af Fakse Biografteater, som han siden sin Bevilling i 1928 har drevet.

FRU AGNES RASMUSSEN begyndte i 1929 et lille Haandvæveri med en enkelt Væv i sit Hjem paa Præstøvej, men da hendes Mand, Fyrbøder Rasmussen paa Sygehuset, byggede egen Ejendom paa Præstøvejen, fik Fru Rasmussen særskilt

Interior fra Vævestuen.

A. Rasmussen, Frue.

Lokale til sit Væveri, som hun nu har faaet saa godt i Gang, at hun til Stadighed har 2 Væve igang, hvoraf den ene betjenes af en Elev. Fru Rasmussen er født i Hylleholt Sogn den 29. Maj 1906, har lært paa Sorensens Haandvæveri i Faureby og har efterhaanden erhvervet sig en lille, god Kundekreds indenfor Byens og Omegnens private Kunder. Fruen fremstiller paa Bestilling alt til Hjemmets Brug i Gardiner, Tæpper, Puder, Kjølestoffer, Haandklæder, Viskestykker o. s. v. i Monstre efter egne og opgivne Tegninger. Desuden har Fruen en god Leverance i haandvævet Ostelærred til Trifolium og andre Mejerier.

FAXEMOTORKOMPAGNI, beliggende ved Indkorselen til Byen fra Præsto, er grundlagt i 1919 af Brodrene Busk, der i 1928 afstod Virksomheden til den nuværende Indehaver, J. A. Vendelbo Jensen. Virksomheden er Eneforhandler af „Morris“ og „Royal Enfield“, men fører desuden et stort Salg af nye og brugte Vogne og Motoreyklar samt Salg af Tilbehør og Autodaek o. s. v.

Indehaveren, der for Tiden er Medlem af Haandværkerforeningens Bestyrelse og Motorklubben, beskæftiger i sin Virksomhed indtil 5 Personer.

CEMENTFABRIKEN „FAXE“ er grundlagt omkring 1900 af den kendte Murermester L. Petersen, nærmest for at denne kunde skaffe sig nem Adgang til de nødvendige af de Materialer, han skulde bruge ved sine vidtomspændende Byggeforetagender. L. Petersen havde i sin Tid alt Murerarbejde paa Vemmetofte Kloster og forestod saaledes ogsaa dettes store Restaurering i Aarene 1906 07 08. Han har bl. a. ogsaa bygget N. I. O. G. T.s Logebygning i Fakse. Sonnen, Murermester Marius Petersen, overtog i 1917 Cementstøberiet. Han er født den 14. November 1877 i Fakse og har lært sit Haandværk hos Faderen, men begyndte allerede for mere end 30 Aar siden som selvstændig Mester og har i de mellemliggende Aar skaffet sig en stor og anset Position langt ud over sin Egns Grænser. Det kan saaledes nævnes, at han har

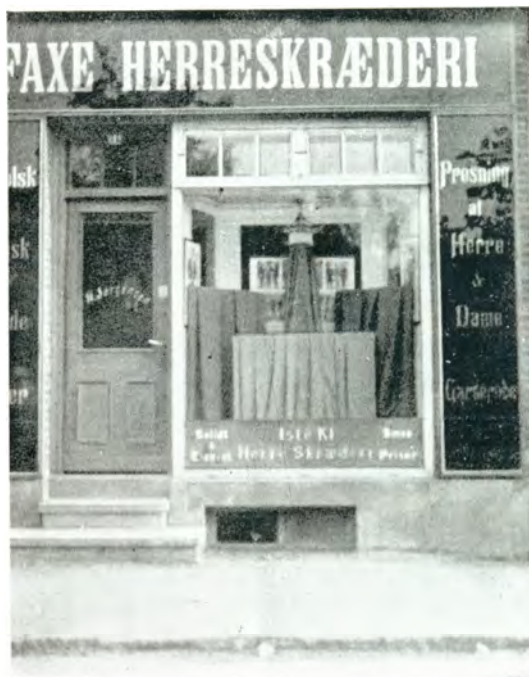

bygget Andelsmejeriet i Karise i dets nuværende Skikkelse, Vandtaarnet i Ringsted, Kommuneskolen ved Fakse Ladeplads og endvidere i flere Perioder arbejdet for Zoologisk Have i København, hvor han bl. a. har opført det nye Fuglebur, Abeklipperne o. s. v. efter Tegninger af sin Son, Billedhugger Petersen i København. I Fakse By har Petersen skabt sig et Navn bl. a. ved Opførelsen af Teknisk Skole, Ting- og Arresthuset, den nye Kommuneskole, Gas- og Vandværket og mange andre kendte Bygninger. Om nogen Tid gaar han igang med den store Udvidelse af Fakse Bryggeri, et Arbejde, der vil strække sig over 2--3 Aar. Ogsaa paa Amtssygehuset har han i Tidens Løb foretaget flere Byggearbejder. Som den solide og hyggelige Haandværker Marius Petersen er, har han selvfølgelig ikke kunnet undgaa efterhaanden at maatte varetage adskillige offentlige Tillidshverv. Disse har han dog lidt efter lidt frasagt sig for udelukkende at hellige sig sin store Virksomhed. Dog sidder han endnu stadig som Lærer paa Teknisk Skole, hvor han har været i ca. 38 Aar. Hans Son, Svend Støjholm Petersen, født i Fakse den 24. Februar 1909. Medindehaver af Forretningen pr. 1. Maj 1936.

H. Petersen, Fabrikant

FAKSE HERRESKRÆDERI paa Røndevej i blev oprindelig grundlagt den 1. Januar 1920 i Torvegade Nr. 22 af Skrædermester Hans Jørgensen, men flyttedes i 1929 til sin nuværende Adresse og er i Tidens Løb bleven et af de førende Skræderier i denne Egn. Forretningen ledes efter de gode haandværksmæssige Principper, og der forhandles kun Skræderi udført paa egne Værksteder.

Carlsberg Depotet i Fakse.

CARLSBERG DEPOTET I FAKSE. Købmand P. Nielsen, Ebbeskov, der var Depotindehaver for Carlsberg,

G. Rosenstand, Depotindehaver.

afstod i 1907 Købmandsforretningen og flyttede Depotet til sin nyopførte Ejendom paa Rønnedevej i Fakse. P. Nielsen solgte i 1911 Depotet til H. P. Adamsen, som i 1916 afstod det til Lars Petersen, der afgik ved Døden i December 1933, og fra 15. Januar 1935 er Carl Rosenstand Indehaver af Depotet.

Fra „Vinkælderen“, som Gadekæret populært kaldes, udgaar Vestergade, hvori Byens Kommunekontor findes. I denne Gade ligger der nedennævnte Virksomheder:

Fakse Maskinforretning.

FAKSE MASKINFORRETNING, der er beliggende i Vestergade 3, blev oprindeligt grundlagt i 1898 af Købmand C. O. Brenø, der i 1921 afstod Forretningen til Ingeniør Chr. Böttger. Paa dette Tidspunkt arbejdede der paa Værkstedet indtil 18 Svende, og man fabrikerede Teglmaskiner, Asfalt- og Betonblandemaskiner og Vejtromler m. m. En Del Aar senere, da Virksomheden havde ligget stille i ca. 1 Aar, blev den overtaget af den nuværende Indehaver, Maskinsmed August Jensen, der tidligere havde arbejdet i Virksomheden som Mestersvend. Maskinforretningen, der nu igen er kommet til Ære, paatager sig alle Arter Reparationer af Maskiner samt Salg af nye og brugte Landbrugsmaskiner o. s. v.

haver, Maskinsmed August Jensen, der tidligere havde arbejdet i Virksomheden som Mestersvend. Maskinforretningen, der nu igen er kommet til Ære, paatager sig alle Arter Reparationer af Maskiner samt Salg af nye og brugte Landbrugsmaskiner o. s. v.

N. P. LORENTZENS
PRODUKTFORRETNING
i Vestergade blev startet den 3. Juli 1906 af Indehaveren, der samme Aar

N. P. Lorentzen, Produkthandler.

købte Ejendommen, som han i 1911 lod ombygge til sin nuværende Skikkelse; desuden lod han i 1907 Lagerbygningen opføre. Peter Lorentzen kørte i de første Aar selv ud i Oplandet for at opkøbe gl. Jern og Metaller, Klude, Ben, Huder og Skind o. s. v. Nu er imidlertid Forretningen en omfattende Virksomhed, som kun benytter Lastbiler ved sine Opkøb paa Landet.

VIII. EILERTSENS MØBELMAGASIN i Vestergade 13 blev oprindelig grundlagt i 1853 af Snedkermester Frederik Eilertsen, der var født den 4. Oktober 1832 i Vordingborg. Værkstedet laa den Gang ved den gamle Skole, men blev senere i 1868 flyttet til sin nuværende Adresse, hvor der dengang laa et straatakt Hus. Ved Frederik Eilertsens Død i 1888 blev Forretningen overtaget af hans Søn, Vilh. Eilertsen. Paa daværende Tidspunkt laa i samme Ejendom en Smedie. I denne opstod der i 1903 Ildebrand, der lagde Ejendom og Værksted i Aske. Vilhelm Eilertsen naaede lige at redde sig ud af det brændende Hus i det blotte Linned, men han mistede dog alle sine Ejendele. Paa Tomterne af denne Ruin blev samme Aar opført en ny Ejendom samt en Værkstedbygning bagved, hvor Ejlertsen paany begyndte sin Virksomhed. Firmaet, der i Dag maaske er det ældste af sin Art i Sydsjælland, beskæftiger sig med Bygningssnedkerarbejde, Fabrikation og Reparation af Møbler, men Specialiteten er Fabrikation af Ligkister. Vilh. Eilertsen, der endnu tager Del i det daglige Arbejde, har 2 Sønner, nemlig Vilhelm Berling Eilertsen og Frederik Berling Eilertsen, der begge er uddannet i Firmaet og deltager ogsaa i den daglige Ledelse.

Torvegade strækker sig fra Kirketorvet og helt gennem Byen ud til Fakse Bryggeri og Mineralvandsfabrik. Her fortsætter Gaden under Navn af Nørregade, og længere ude gaar den over i Egedevej. Torvegade er Byens Hovedgade, og paa denne finder vi følgende Forretninger:

FAKSE AUTOHJÆLP, der er beliggende paa Torvet, blev oprindelig startet i nogle smaa lejede Lokaler af Automekaniker Chr. Larsen, der til at begynde med arbejdede alene paa Værkstedet. Aar for Aar gik Forretningen frem, og flere Lokaler blev lejet indtil 1934, da Chr. Larsen købte de nuværende Bygninger, hvor Virksomheden har til Huse. I Virksomheden, der beskæftiger ialt 6 Mand, forefindes Kontor, Lager, Værksted og Vasketal. Foruden den i 1934 anskaffede 5 Tons „Lift“ forefindes der forskellige moderne Maskiner, bl. a. Cylinderudboringsmaskine. Siden 1930 har Chr. Larsen haft Udrykning for Faleks Redningskorps i Tilfælde af Dyreredning og forulykkede Automobiles, og hertil anvender Indehaveren sin Kranvogn. I 1934 er der foretaget 291 Udrykninger med Kranvognen. Chr. Larsen, der er uddannet som

Automobilmekaniker sælger i sin Virksomhed brugte Vogne Tilbehør og Reservedele.

FAKSE ELEKTRISKE INSTALLATIONSFORRETNING, der er beliggende i Torvegade Nr. 8, er grundlagt

J. Petersen, aut. Installatør.

1915 i Fredensgade Nr. 8 af Installatør Jørgen Petersen, der den 1. Februar 1932 lod Forretningen flytte til sin nuværende Adresse, hvor Indehaveren fører et stort Udvalg af elektriske Artikler, Radio og elektrisk Køkkenudstyr m. m. Firmaet har i de forløbne Aar udført en Masse forskellige elektriske Installationer i Fakse By samt i omliggende Landdistrikter, Byer og Herregaarde.

INSTALLATIONSFIRMAET DINESEN & CO., der er beliggende i Gaarden til Brodrene Dinesens store Manufakturforretning, er grundlagt den 1. August 1932 af Installatør Dines G. Lund Dinesen og Kruuse, sidstnævnte udtraadte dog i Foråret 1935. Firmaet, der paatager sig Reparation samt Salg af elektriske Artikler og Radio, har i de Aar, det har bestaaet, udført en Del Arbejder for det offentlige samt for Private i Fakse By. Bl. a. kan nævnes: Fordelingstavlerne paa Elektricitetsværket, en Del af Luftledningerne, Installationen for Købmand Boserup, Overlægeboligen, Andelsbanken, ny Installation paa Bryggeriet „Fakse“, Illuminationen ved de lokale Folkefester samt Byens Juleudsmykning o. s. v.

FAKSE RADIOFORRETNING i Torvegade Nr. 28 er oprindelig grundlagt i 1928 af Johannes Emanuel Hansen, som begyndte som Radioreparatør i et lille Værksted ved Fakse Biograf, hvor han siden da har været Operator. I 1929 blev Værkstedet flyttet til en Kælderbutik paa Rønnedevej, hvorman havde til Huse indtil 1930, da Virksomheden blev flyttet til sin nuværende Beliggen-

*Johs. E. Hansen,
Radioforhandler.*

hed. Indehaveren fører et stort Udvalg af elektriske Artikler, Radio, Grammofoner og Plader, samt paatager sig alle Slags Reparationer indenfor Faget. Desuden horer der til Virksomheden en Ladestation samt en Højtalervogn, som udlejes o. s. v.

Hvor Herremagasinet „TORVEGAARDEN“ er beliggende, blev omkring Aarhundredeskiftet drevet en stor, blandet Manufakturforretning. Siden blev her etableret stor Købmandsgaard med alle Grovvarer, Foderstoffer m. m., bl. a. var der, hvor nu „Torvegaarden“ har Butik, Udstilling af Støbegods. Senere har Crome & Goldschmidt haft Udsalg her. I 1924 aabnede Asbjørn Bech her sin Specialforretning i Herre-

A. Jensen,
Herrekviperingshandler.

ekvipering under Navnet „Herremagasinet“ og lod i April 1925 Navnet „Torvegaarden“ tinglyse paa Ejendommen, da han vilde fastslaa hvor „Herremagasinet“ havde til Huse. Den 1. Septemper 1928 overtog Ejner Petersen Forretningen efter Asbjørn Bech og den 1. December 1932 overtog den nuværende Indehaver, Arne Jensen, Forretningen, som fører alt indenfor Herrekvipering og Drengekonfektion med Arbejdstøj som Specialitet.

G. DINESENS ENKES Manufaktur- og Konfektionsforretning er grundlagt den 1. August 1891 af Købmand G. Dinesen, der da aabnede en lille Tricotageforretning paa Jernbanevej og dertil knyttede et eget Strikkeri. Dinesen var en yderst energisk og driftig Mand, der havde en fortrinlig Medhjælper i sin Hustru,

der passede Forretningen hjemme, medens han med Uldsækken paa Ryggen drog ud omkring og omsatte Varerne. Allerede efter et Aars Tids Forløb var der da ogsaa kommet saa god Gang i Foretagendet, at Dinesen kunde bygge en Ejendom paa Torvegade 19, hvor Forretningen endnu har til Huse. Efter at have taget de nye Lokaler i Brug optoges ogsaa Handel med Manufakturvarer og se-

nerre tillige med Lingeri, Damekonfektion og Sengeudstyr. Da G. Dinesen døde i 1911, kunde han efterlade sin Hustru, Fru Jørgine Dinesen, en meget betydelig Forretning, som hun har fortsat med Medhjælp og Ledelse af sine 2 Sønner, Hangri og Einar Lund Dinesen. Af disse er den sidstnævnte født den 28. August 1892 og har lært Branchen hos Manufakturhandler Alfred Hee, Vett og Wessels Udsalg i Sorø og senere hjemme hos Faderen, til hvis Forretning han udelukkende

har været knyttet som udlært, dog afbrudt af et Par Aars Ophold i Canada.

Afd. G. Dinesen.

Hangri Lund Dinesen er født den 10. November 1894, har lært hos I. C. Jensen, Marstal. Begge Brødre er dygtige og paa-passelige Forretningsmænd, der har forstaaet ikke alene at værne om, men ogsaa yderligere styrket den gamle Forretnings gode Renomè. Lokalerne er Tid efter anden 2-3 Gange blevet udvidet og ombygget,

J. Dinesen.

saaledes at Stueetagen nu rummer alt indenfor Manufaktur og Lingeri, medens 1. Sal er indrettet til Virksomhedens Hovedbranche, Damekonfektion, ligesom der er særskilte Lokaler til Sengeudstyrsafdelingen. Omkring 1914 nedlagdes Strikkeriet. Forretningen beskæftiger nu 6-8 Personer. Brødrene Dinesen har altid taget stærkt Del i deres Bys offentlige Liv og har begge været betroet adskillige Tillidshverv. Einar Dinesen er saaledes for Tiden Næstformand i Handels- og Erhvervsforeningen, var i sin Tid Brandinspektør og organiserede Brandvæsenet, da det for nogle Aar siden blev kommunalt.

L. CHRISTJANSEN, Indehaveren af Fakse Kommissionsforretning, er en i Ordets videste Forstand self-made Mand, idet han uden nogen Handelsuddannelse, men i Kraft af et medfødt Handelstalent og en sejt Energi i Løbet af forholdsvis faa Aar har oparbejdet sin Forretning fra et ganske ringe Foretagende til en meget betydelig

Virksomhed. Christjansen er født den 6. April 1880 i Julebæk ved Herlufmagle, var ganske kort Tid i Handelslære, men maatte opgive paa Grund af lang Tids Sygdom. Var derefter i 20 Aar Herskabs-tjener paa forskellige Godser, bl. a. hos Greve Moltke paa Tryggvælde og hos Greve Holck, Winterfeldt paa Rosendal. Han havde Øjne og Øren med sig, og med Handelsblodet i sine Aarer begyndte han samtidig i de senere Aar

at drive en Del Kommissionshandel i Frø og Korn, indtil han den 1. Maj 1919 lagde Tjenerværdigheden paa Hylden og startede Fakse Kommissionsforretning. Han begyndte yderst smaat med at køre paa Cykle i Omegnen

for at opkøbe og sælge Frø samt Korn og Foderstoffer, hovedsagelig pr. Kommission, men ogsaa snart for egen Regning. Forretningerne tog hurtig Fart, saaledes at Christjansen allerede i 1920 kunde opføre sit moderne Pakhus, og efterhaanden optoges Handel med Kul, Cement, Kunstgødning, Bygningsartikler, Drænrør o. s. v. I 1926 købte Christjansen Ejendommen Nørregade 7, der foruden Privatboligen rummer udmærkede Magasiner m. m. Kroen paa Værket satte Christjansen ved for en 5-6 Aar siden at bygge eget Frørenseri, en Gren af Virksomheden, der allerede er gaaet saa stærkt frem, at der sidste Aar rensedes og omhandlede ca. 500 Tons Markfrø, og Christjansen kan med Stolthed pege paa, at hans Forretning fra en minimal Omsætning er drevet frem til en Omsætning, der maa skrives med et betydeligt 6-cifret Tal. Der er tidligere drevet en ikke ringe Eksport til Tyskland.

Fakse Kommissionsforretning.

*L. Christjansen,
Kommissionsforhandler.*

Fakse Bryggeri og Mineralvandsfabrik.

Der hvor Torvegade gaar over i Nørregade ligger en gammel Gaard, og bag denne ligger Fakse Bryggeri og Mineralvandsfabrik, der er en forholdsvis ny Virksomhed, idet den først er grundlagt i Aaret 1900. Den ejes af Enkefru N. Nielsen, der ved sine Sønners Hjælp har forstaaet at drive det lille Bryggeri frem til et af de største Provinsbryggerier paa Sjælland.

VOGNMAND L. REIMER, der er født den 19. Juni 1880 i Brøndbyvester, er en Søn af den nu afdøde, kendte Gaardejer Reimer dersteds. Han er oplært ved Landbruget, men flyttede i sin Tid til København, hvor han nogle Aar drev Vognmandsforretning. I 1914 bosatte han sig i Fakse, idet han købte den af Vognmand Jensen i en Aarrække drevne Fragtrute Fakse—København, et Foretagende, der menes grundlagt først i Firserne. Endnu i den første Tid af Reimers Periode transporteredes Varerne paa gammeldags Fragtmandsvis ved Hjælp af Vadsækken, men

Parti af Garagekomplekset.

ningen driver Reimer en betydelig Flytteforretning, hvortil er knyttet 2 store Omnibusser. Reimer har efterhaanden oparbejdet sig en anseelig Virksomhed og beskæftiger regelmæssigt en 3-4 Mand.

SMEDEMESTER H. P. NIELSEN, der er født den 8. August 1885 i Storehedinge, har faaet sin Uddannelse paa Vognfabriken der i Byen og har senere tillige frekventeret forskellige Højskoler, bl. a. ogsaa Landbohøjskolen, saaledes at han er examineret Vogn- og Beslagsmed og tillige autoriseret Vand- og Gasmester. I 1917 købte han Smedemester Hartvig Hartvigsens Forretning i Fakse, der var grundlagt omkring 1908 og dreves som almindeligt Smedeværksted.

Nielsen har udvidet sin Virksomhed til ogsaa at omfatte Fremstilling af Landbrugsmaskiner, ligesom han driver en betydelig Maskinhandel og Salg af Reservedele til alle gangbare Landbrugsmaskiner, Drivremme, Plove, Pumper o. s. v., og en Specialitet er Hjul-Gummibelagninger og Reparation af saadanne. Smedemester Nielsen er en energisk og helstøbt Natur, stærkt interesseret i alle Nutidens Rørelser.

NIELS PETER PETERSENS AUTOLAKERERI i Tystrup er grundlagt i 1922 af Indehaveren, der foruden det almindelige Malerarbejde ogsaa paatager sig DucoLakering af Automobile, hvilket vil sige, at Petersen er den nærmeste i Fakse og Omegn, der kan foretage Duco-Lakering. Værkstedet, der er stort og velindrettet, kan rumme 3 Vogne m. m. Foruden denne

N. P. Petersen.

Virksomhed driver Petersen en blandet Købmandshandel.

DET MILITÆRE REKREATIONSHEJEM i Fakse skriver sig fra 1907. Det ligger tæt udenfor Byen omgivet af en 2 Tonder Land stor Park. Den smukke Bygning, der til daglig bliver kaldt „Palæet“, er opført af Godsforvalter Schmidt, Bregentved, som ved sin Bortgang fra Godset lod Villaen opføre som Bolig for sig selv. Bygningsstilen er taget fra en af Bregentveds

N. P. Petersens Autolakereri i Tystrup.

Floje. Ved Godsforvalterens Død i 1907 købte Krigsministeriet Bygningen for en Sum af 23,000 Kr. Initiativet til Hjemmets Grundlæggelse skyldes daværende Forsvarsminister I. C. Christensen og Generallæge Laub. Hjemmet, som først for

Det militære Rekreationshjem i Fakse.

faa Aar siden blev underlagt Militærhospitalet i København, er udelukkende for Rekonvalescenter blandt Hærens og Flaadens Officierer, Dæksofficerer, Underofficerer, disses Hustruer og Børn samt Værnepligtige. Hjemmets første Forstanderinde var Privatsygeplejerske Frk. Emilie Madsen, der i 23 Aar havde bestyret dette. Det var ikke en let Op-gave, der i sin Tid blev hende overdraget, idet hun baade skulde være Hus-

moder, der skulde forestaa den omfattende Husholdning, og Hjemmets Bestyrerinde, som baade skulde sørge for at Rekonvalescenterne befandt sig godt, og at alle Ordensregler blev overholdt. Efter 23 Aars Arbejde maatte hun af Helbredshensyn trække sig tilbage, hvorefter Frk. V. Knaack blev udnævnt som Forstanderinde. Frk. Madsen bosatte sig i Herfølge, hvor hun tilbragte sine sidste Dage, idet hun den 20. Januar 1935 afgik ved Døden. Den nuværende Leder af Hjemmet leder stadig Hjemmet i den afdødes gode Spor.

FAKSE VANDVÆRK er grundlagt i Aaret 1900 som et Aktieselskab med en Kapital paa 20,000 Kr. Aktieselskabet afholdt sit første Møde den 5. September

1899, og til Bestyrelsen valgtes Købmand A. V. Hansen, Formand, Købmand

Fakse Vandtaarn.

Holek Winterfeldt til Rosendal. Eftersom Byen tog til i Ud-
vikling, blev Værkets Kapacitet forøget, og den sidste Udvidelse
skete i 1933. Vandtaarnet forhøjedes, der anskaffedes nye
Pumpeanlæg og overbyggede Filtre.

RASMUS LARSEN, Købmand, er født den 15. Januar 1866 i Hors-
lunde. Etablerede Købmandshandel i Fakse i 1895, flyttede denne i 1899
til Torvegade, solgte den i 1930 til Købmand Henriksen. Er Formand for
Aktieselskabet Fakse Vandværk, har været Medlem af Bestyrelsen siden 1907.

*R. Larsen.
Formand.*

FAKSE ELEKTRICITETSVÆRK er oprettet i 1904 som et Aktieselskab, der
hovedsagelig ejes af Byens Borgere. Men længe før dette Værk fandtes der et min-
dre Elektricitetsværk i Fakse, der var opført omkring 1900 af Savværksarbejder
Hans Andersen. Dette Værk brændte imidlertid 1904, og man startede da samme
Aar Fakse Elektricitetsværk med Professor W. Hertel som Formand, og som saa-
dan fungerede han indtil 1916, da han blev afløst af den nuværende Formand, Køb-
mand Karl M. Larsen, der endnu virker som saadan. Fakse Elektricitetsværk raader
i Dag over en Kapacitet paa 410 H. K., hvorimod det ved Starten kun havde en
Kapacitet paa 18 H. K. Vi skal her kortelig nævne de forskellige Udvidelser, Vær-
ket siden sin Start i 1904 har gennemgaaet, og vi faar heraf et levende Billede af

Fakse Bys Udvikling siden Aarhundredeskiftet. I 1906 blev der anskaffet en 20 H. K. Sugegasmotor, og i 1914 installeredes en 60 H. K. Dieselmotor, men saa kom imidlertid Krigens, hvor man maatte benytte Dampanlæg med et transportabelt Lokomobil paa 50 H. K. I Perioden 1915 - 18 brugte

M. P. Larsen,
Bestyrer.

man Torv, og i 1920 anskaffede man under meget store Bekostninger en Vindmotor, der kunde yde 30 H. K., men siden 1924 er det atter Dieselmotorer, der træder i Funktion. Dette Aar indsattes paa Værket en 100 H. K. Dieselmotor, og endelig anskaffedes i 1930 en 250 H. K. Dieselmotor.

Ved Værket er foruden Bestyrer Mads Peter Larsen, der har været ved Værket siden 1907, ansat 2 Assistenten, nemlig Assistent Knud Sigurd Nielsen, der har været ansat ved Værket siden 1926, og Assistent Jens Peder Broch, som har været der siden 1920.

FAKSE HAANDVÆRKERFORENING er stiftet den 16. Oktober 1887 paa Initiativ

Hjørnet af Vestergade og Torvegade i ældre Tid.

af Murer Lars Pedersen, der i en lang Aarrække virkede som dens Formand. Foreningen har opført en Alderdomsstiftelse og driver Teknisk Skole. Den nuværende Formand er Malermester J. Pedersen.

ARBEJDERNES
RADIOKLUB for
FAKSE OG OM-
EGN er stiftet

H. Olsen, Formand.

den 22. Januar 1930 med ca. 75 Medlemmer, men tæller nu 150 Medlemmer. Klubbens første Formand var Niels Jensen, der i 1931 efterfulgtes af nuværende Formand, Snedker Hjalmar Olsen. Klubben yder sine Medlemmer gratis Eftersyn og teknisk Assistance og foretager Apparatmaalinge. Af ældre Apparater lader Klubben ombygge nye og gode Apparater, som den giver til ubemidlede Personer og til gamle og svage-lige. De Gaver, Klubben paa den Maade har ydet, er bortskæn- kede for frivillige Bidrag.

Snedker Hjalmar Olsen er Formand for Snedkernes Fag- forening i Fakse.

N. I. O. G. T. LOGEN „HAABETS STJERNE“, der er beliggende paa Rønnedevej, er stiftet den 2. November 1884 paa Initiativ af Tømrer Christiansen og Arbejdsmand Peter Christensen, der stod i Loge i København, men havde faaet Arbejde ved Fakse Kalkbrud og straks agiterede stærkt for Bevægelsen blandt deres Arbejdsfæller. De fik god Støtte i Murer C. Willumsen, Fakse, fik en skønne Dag

Logebygningen.

en Agitator og Taler indkaldt fra København til et offent- ligt Møde i Fakse, hvorefter det lykkedes Willumsen at faa indmeldt de 12 Medlem- mer, der skal til for at danne en Loge. Man fandt god For- staaelse forskellige Steder, bl. a. hos daværende Pastor Møller, der gav Logen Husly, til den var vokset saa stor, at man maatte leje større Lokaler til Møderne. Willum- sen arrangerede efterhaanden en Del Bazarer, der i Løbet af en 4—5 Aar skaffede Lo- gen en Kapital paa ca. 4000

Kr., tilstrækkeligt til, at man med Støtte fra Bankerne i 1896 kunde opføre sin egen Logebygning i den Skikkelse hvori den endnu forefindes. Interessen for Logen har

i de mange Aar været stærkt svingende, saaledes har Medlemstallet varieret fra en halvfemsindstyve Medlemmer til nu at bestaa af 29 Medlemmer; men Bygningen ejer Logen nu kvit og frit. Logens nuvæ- rende Leder er Sten- og Billedhugger Henry Langsted, der er født den 15. Januar 1896 i København og efter en Del Aar at have arbejdet paa E. Nielsens mekaniske Sten- huggeri i København nu er ansat paa Fir- maets Stenhuggeri i Fakse, hvor Forar-

C. Willumsen, Murer.

H. Langsted, Billedhugger.

bejdningen af det kendte Fakse Marmor foregaar. Han er tillige Næstformand i Herrekoret „Fakse“ m. m. C. Willumsen er Logens ældste Medlem, den eneste der er tilbage fra Stiftelsen, og han følger trods sine 79 Aar stedse sin Loges Interesser med Liv og Sjæl.

ARBEJDSMÆNDENES FAGFORENING I FAKSE er stiftet den 20. November 1895. Den første Formand var Arbejdsmand Jens Mortensen, som tillige blev den første Redaktør af Social-Demokraten i Fakse. Fagbevægelsen opstod oprindeligt blandt Arbejderne i Fakse Kalkbrud, men kom senere ogsaa til at omfatte Arbejdere fra Fakse By og Omegn. Foreningen, der i Dag tæller 250 Medlemmer og er tilsluttet Hovedforbundet i København, købte i 1923 en Ejendom i Vestergade i Fakse, hvor der findes Kontor og Kontrollokaler samt Bolig for en Kontrolbestyrer, som siden 1933 har været Hans P. Olsen. Foreningens nuværende Formand er Marius Chr. Hansen, og Kasserer er Jens Christiansen.

H. P. Olsen,
Bestyrer.

FAKSE OG OMEGNS VOGNMANDSFORENING, der er stiftet den 30. November 1932, er egentlig opstaaet paa Ruinerne af to forudgaaende Foreninger, som forsøgte at samle alle Vognmænd omkring Storehedinge og Fakse til en stor Forening, men som hver Gang sygnede hen grundet paa, at det var for vanskeligt at samle de forskellige Vognmænd over saa stort et Felt og for at faa et tilfredsstillende Samarbejde i Stand mellem dem. Man mente derfor, at skulde der naas et godt og kollegialt Samarbejde, maatte der arbejdes indenfor en snæver Kreds, og i Erkendelse heraf dannedes 2 Foreninger af den store, og heraf var Fakse og Omegns Vognmandsforening den ene. Naar der i det hele taget efter de to mislykkede Forsøg blev dannet en Forening igen, skyldes det for en stor Del Formanden for Landsforeningen for Fragt og Vognmænd Greif, Køge, samt Køgeforeningens Formand, Carl Larsen, Havdrup, som begge var til Stede ved den stiftende Generalforsamling og agiterede stærkt for Dannelsen af en Forening. Den blev da ogsaa som før nævnt dannet den 30. November 1932 og straks indmeldt i Landsforeningen. Foreningen, der begyndte med et beskedent Antal Medlemmer, har i de tre Aar, den har bestaaet, haft den Glæde at se Medlemstallet blive mere end tredobbelt, saaledes at nu praktisk talt de Vognmænd, der betyder noget, staar i Foreningen, hvis Formaal er at arbejde for gode Kaar for Standen og godt kollegialt Samarbejde mellem de forskellige Vognmænd o. s. v. Foreningens Formand er Vognmand K. Kristjansen.

K. Nielsen, Sagfører.

KNUD NIELSEN, Sagfører, er født den 4. August 1878 som Søn af Gaardejer Søren Christian Nielsen og Hustru, Anna Marie, født Thøgersen. Gift 1910 med Sophie Lund. Examineret Jurist 1904, Sagførerbestalling 1907, Sagfører i offentlige og benificerede Sager, Sagfører i Fakse siden 1907, i en Periode Medlem af Fakse Sogneraad.

HARALD JENSEN, Dyr læge, er født den 13. December 1886 i Røholte Sogn som Søn af Gaardejer Jens Chr. Jensen til »Eskjær« og Hustru, Karen Sofie, født Petersen. Gift 1913 med Gertrud Christine Hansen. Dyr lægeeksamen 1911, har derefter haft forskellige Vikariatet og været Assistent

under Veterinærfysikatet, praktiseret i Fakse siden 1913. Er Medlem af Fakse Sundhedskommission siden 1927 og Leder af Fakse Kommunes Mælkekontrol fra 1. Januar 1935. Er Ejer af Faderens gamle Gaard, »Eskjær«, der drives af en Bestyrer.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Husejer H. P. Hansen, Formand, Chr. Andersen, Gaardejer Jens Aage Larsen, Gaardejer Asmus Skibsted, Redaktør H. Christoffersen, Pedel Hans Bei Hansen, Gaardejer J. Andersen, Muremester L. F. Andersen og Sognefoged Einer Jensen.

Stormflodens Ødelæggelser ved Fakse Ladeplads.

HYLLEHOLT SOGN er siden 1902 egen Sognekommune, der har Tingsted i Fakse. Selve Hylleholt Plads er fra ældgammel Tid, men om dens første Tid vides ikke stort, da den jo dengang kun var en liden, beskednen Landsby. I vor Tid er Sognet bedst kendt under Betegnelsen Fakse Ladeplads. Medens der for om-

kring 25 Aar siden bogstaveligt talt ikke fandtes Huse ved Havnen, saa er der i vore Dage opstaaet en stor Bebyggelse, dels af Hoteller og dels af Villaer, og Ladepladsen er nu et kendt og yndet Udflugtssted for Turisterne. Taler vi med noget ældre Beboere paa Ladepladsen, forbaavses man ved at høre om den Forskel, der er mellem før og nu. I Fakse Ladeplads findes flere ældre Skipperfamilier, der Slægt efter Slægt har viet Søn sine Kræfter, dels som Skippere for Kalkbrudet, dels for andre Forretninger. En af Sognets ældste Skipperslægter er sikkert den Hansenske Slægt, der i fire Generationer har været Søens Folk. Den første Skipper af Slægten var Hans Hansen, der afløstes af Sønnen Hans, efter hvem fulgte dennes Søn, Christian, og i vore Dage lever Christian Hansens Søn, Hans Lauritz Hansen, i Fakse Ladeplads. Han er født den 6. December 1883 i Hylleholt Sogn. En af Slægtens ældste Sejlskibe var den 50 Tons store „Dannebrog“, der afløstes af Galeasen „Faders Minde“, der var paa 70 Tons. I 1904 anskaffedes den nuværende Galease, der fik samme Navn som den gamle. Galeasen, der er paa 90 Tons, er omdannet til Motordrift.

Ved den store Stormflod i 1870-erne bortreves store Dele af Stranden, og de Arealer, der blev tilbage, tog Stormfloden i 1903. Fra hele Arealet langs Kysten aad Vandet store Stykker Jord, og Beplantningen langs den nye Strandvej og en-

kelte Huse blev bortrevet af Havet. Ud for den nuværende Villa „Bølgevang“ laa der dengang en Bygning, der anvendtes som Slakteri, og den blev helt bortskyllet. Bygningen laa lige foran de to Huse, der ses paa hosstaaende Billede, omtrent paa det Sted, hvor de to Mænd staar. I Tiden fra den store Stormflod og indtil vore Dage er det ikke faa Skæpper Jord, Havet har ranet af Strandbredden. Længs Strandvejen, der er nyanlagt, skummer Havets friske Bølger i vore Dage op ad svære Granit- og Cementsblokke, der skal forhindre Havet i at rane mere Jord, men forhen laa her en bred Sandstrand, der var en herlig Tumleplads for Sognets Ungdom. Hele denne

Stormflodens Ødelæggelser ved Fakse Ladeplads.

Strækning langs Stranden, der nu danner den smukke Strandpromenade, ejedes i sin Tid af Vemmetofte Gods, men skænkedes af dette til Hylleholt Kommune.

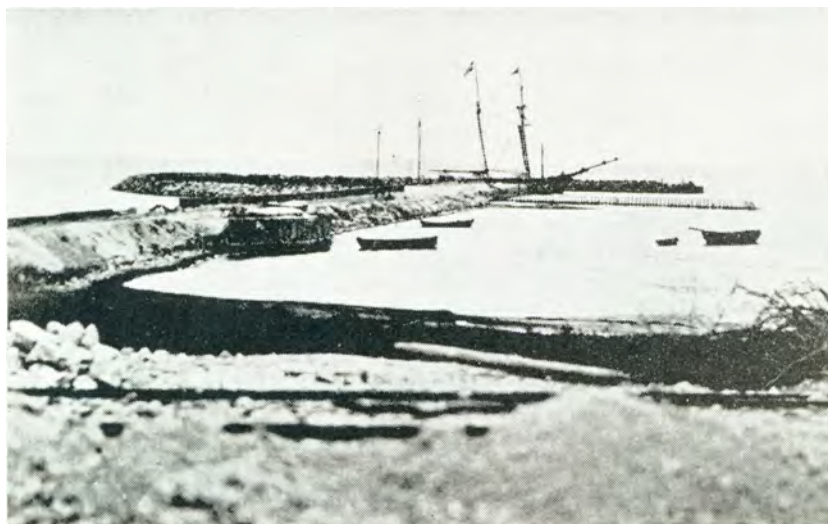
Før Fakse Kalkbrud oprettedes som Aktieselskab, fandtes der ikke nogen egentlig Havn ved Ladepladsen, men flere mindre Skibsbroer, der var anlagte af de Godser, der havde Brugsret over Kalkbrudet.

Disse var Vemmetofte Kloster, Bregentved, Rosendal og Gaunø. Disse Skibsbroer var imidlertid i saa daarlig Stand, at de kun var lidet gavnlige. I 1830-erne omtales saaledes kun den aabne Strand med Udskebningspladser i Faurby Bugt, og endnu

senere fortælles det, at Skibene til Kalkbrudet jævnlig laa i Tal mellem 40 og 50 ved den aabne Red, hvorved Indladningen blev forsinket eller i Tilfælde af Storm aldeles umuliggjort. Man kortede ud i Vandet med de Varer, der skulde lastes, og naar Hestene ikke kunde naa længere ud, saa prammede man

Fra Stormfloden ved Fakse Ladeplads.

Faxe Ladeplads Havn i 1880-erne.

Resten af Vejen ud til Skibene. I 1843 anlagde Grev A. W. Moltke til Brengentved en Skibsbro, der senere blev saa meget forlænget, at den kunde benyttes af Skibe indtil 7 Fods Dybtgaaende. I 1860 anlagde Ejeren af Rosendal Gods, Grev Hølek-Winterfeldt en anden Skibsbro.

Godserne Brengentved og Vemmeto

tofte Kloster anlægges i Aarene 1863 -64 en Havn, der lægges mellem to store Stenmøller, hver op mod 600 Alen lange. Bassinet var paa 4 Td. og havde en Dybde af op til 9 Fod. Omtrent samtidig ombyggede Rosendal Gods sin Skibsbro, saaledes at den naaede ud til en Vanddybde af 11 Fod, og den forsynedes samtidig med en Bølgebryder. Først efter Aarhundredskiftet har Havnen ved Ladepladsen faaet sit nuværende Udseende. I Tiden fra 1884 -89 ser det ud til, at Havnene kun bruges meget lidt, men i sidstnævnte Aar opmudredes og forbedredes den saakaldte Rosendal Havn. I vor Tid spænder Havnen over 10 Td. og den bestaar af et stort Havnebassin med en Dybde af ca. 4 m. Dette Bassin skærmes af en bred Mole, kaldet „Dampskibsmolen“ eller „Boserups Mole“. For Enden af denne Mole ligger Fyret. Den samlede Bolværkslængde andrager ca. 700 m. I Aaret 1930 indgik der 1317 Skibe i Havnen, i 1931 var Tallet 1166. Disse Skibe havde udelukkende Ærinde til Kalkværket, men desforuden blev Havnen besøgt af 5 til 600 andre Skibe. I 1935 paabegyndtes Arbejdet paa en Udvidelse af Havnen, saaledes at den før omtalte

Dampskibsmole forlænges 120 m i østlig Retning, og Havnebassinet uddybes.

Som Havnefoged har Faxe Kalkbrud

»Flagstangen«

ansat Hans Peder Baago, der er født den 26. September 1893 i Svendborg. Han blev Styrmand i 1915, Skibsfører 1918, var Sejlskibsfører i 8 Aar og Dampskibsfører for Firmaet Rasmusen, Korsør, i 7 Aar. Ansattes som Havnefoged ved Fakse Ladeplads Havn i 1934.

Hvor langt man skal tilbage i Tiden for at finde de første Bopladser i dette Sogn er ikke nemt at sige, men de mange Fund, der gennem Tiderne er gjort herne, viser, at Stedet har været beboet allerede i Stenalderen. Denne Beboelse har sikkert ikke da strakt sig ud over Hylleholt By. Senere er der opstaaet enkelte Huse ved Stranden og endnu senere et Fiskerleje ved Havnene. Indtil for faa Aar siden laa der et synligt Minde om Stedets gamle Historie her ved Ladepladsen, nemlig Vagthuset, der laa der, hvor nu Byens Flagstang er rejst. Det skal være bygget under Svenskekrigen, og sparsomme Rester af Skanser fra hin historiske Krig findes endnu herne. De forskellige Skibsbroers Oprettelse og Forbedringen af Arbejdet ved Kalkbrudet medførte, at Ladepladsen mere og mere blev en mindre Industriplads. Hertil er i de senere Aar kommet, at den er blevet et skattet Udflugtssted, der søges af mange Turister og Landliggere. Langs Stranden er der gennem Tiderne blevet bygget det ene Badhotel efter det andet. Men det maa dog siges, at det mondane Præg, der er kommet over Stedet, ingenlunde berører den Perle af Skonhed, der præger hele Omegnen. For at bevare Egnens Naturskønhed og trække Turisterne til Stedet har den stedlige Turistforening gjort et stort Arbejde.

TURISTFORENINGEN FOR FAKSE LADEPLADS OG OMEGN er stiftet den 17. Juli 1913. Dens første Formand var daværende Hotelejer C. V. Olsen, og Kasserer og Bureaubestyrer var Papirhandler H. P. Christiansen. Foreningen, hvis Formand nu er Kobmand Anders Christiansen, havde ved Begyndelsen kun faa Medlemmer, men ved et ihærdigt Arbejde fra Bestyrelsens Side er man nu oppe paa et betydeligt Antal. Dens Formaal er de samme som andre Foreninger af samme Art. Den har saaledes i Aarenes Løb udsendt ikke saa faa Tusinder Brochurer saavel til Ind- som Udlandet, dette har resulteret i, at Badhotellerne her i Byen hvert Aar i Sæsonen bliver besøgt af mange Turister.

Turistforeningens Bureau, der nu ledes af Barbermester Lars Peder Petersen, har bl. a. til Formaal at anvise alle Tilrejsende Gæster Sommerhuse samt Lejligheder m. m.

Fakse Ladeplads er i vor Tid en By, hvis Gadenet og Vejnet fuldt ud svarer til Tidens Krav.

Med Østsjællands Jernbane kommer man til Byen, og i Stationsbygningen ligger Byens Posthus.

Forste Gang man træffer paa en selvstændig Postekspedition i Fakse Ladeplads er i Aaret 1866, idet der den 1. Oktober aabnedes et Poststed her. Før den Tid fandtes der Postkontorer i Fakse, Vemmetofte og Rønnede. I Tiden fra 1866 til

L. P. Petersen,
Barbermester.

G. F. Steiness,
Stationsforstander.

1916 var Fakse Ladeplads selvstændigt Postkontor, men i sidstnævnte Aar underlagdes det Postmesteren i Fakse By. Postekspeditionens Leder er Stationsforstander G. F. Steiness.

GEORG FRITZ STEINESS, Stationsforstander og Postekspeditør, er født den 21. April 1877 i København som Søn af senere Inspektør ved Sct. Hans Hospital, Ludvig Valdemar Steiness. Gift 1904 med Johanne Margrethe Gether, Student 1895, ansat ved D. S. B. 1896. Siden 1. November 1911 Stationsforstander og Postekspeditør i Fakse Ladeplads. Siden 1. Januar 1936 statsautoriseret Vejer og Maaler.

Vejen fra Stationen fører i den ene Retning op til Fakse Kalkbruds Teglværk og i den anden ud til Hovedgaden. Hvor disse to Veje mødes ligger Byens ældste Hotel.

Fakse Ladeplads Hotel.

Hvor tidligt der blev bygget Hotel ved Fakse Ladeplads, vides ikke med Sikkerhed, men det synes, som om der i ældre Tider har ligget to Gæstgiversteder her nede, thi foruden den af Godset Rosendal opførte Rosendal Kro, der dengang laa lige overfor den endnu eksisterende gamle Bindingsværks Rejsestald, som sikkert blev benyttet til Opstalding af Hestene fra

Kridttransporten, nævnes i ældre Dokumenter et Gæstgiveri, som ifølge Oplysningerne var opført mangfoldige Aar før end Rosendal Kro. Dette Gæstgiveri menes at have ligget der, hvor nu Fakse Kalkbruds Direktørbolig er beliggende.

Omkring 1870-erne, da Jernbanen blev anlagt, lod Grev Moltke til Bregentved opføre det nuværende Hotel i Fakse Ladeplads, hvis første Vært var en Tjener Pedersen, der før havde tjent paa Bregentved. Hotellet, der nu tilhører J. Chr. Jensen, er igennem Tiderne undergaaet ikke saa faa Restaureringer og Forandringer, saaledes at det nu raader over 14 Gæsteværelser, Teatersal, der rummer ca. 450 Personer, samt en mindre Sal, der kan rumme 200. Desuden findes her smukke Restaurations- og Klublokaler, hvor Sognets Foreninger afholder sine Møder m. m. I Hotellets Have findes en Keglebane samt en Musiktribune, hvor der om Sommeren afholdes Koncerter m. m.

Paa den modsatte Side af Vejen, lige overfor Hotellet, ligger den Bygning, der rummer Fakse Bank, og i samme ligger det gamle Skibsmæglerfirma Otto Lindes Eftf.

Banken for Fakse og Omegns Kontorsted i Fakse Ladeplads er oprettet den 1. Februar 1916 med nu afdøde Forstrelærer P. L. Madsen som Bestyrer. Forinden dets Oprettelse havde Banken dog i flere Aar holdt ugentlige Kontordage, og Kontorstedets Oprettelse var altsaa saaledes kun en Fortsaettelse og videre Udvikling af disse. Den 1. Maj 1918 afløstes Forstrelærer Madsen som Kontorbestyrer af Fru Ellen Linde, der var Enke efter Mægler Otto Linde,

Banken for Fakse og Omegns Kontorsted i Fakse Ladeplads.

og fra samme Tidspunkt holdtes Kontorstedet aabent daglig. Den 1. April 1925 ansattes Mægler M. Rasmussen som Medhjælper, og saavel Fru Linde som nævnte leder stadig Kontorstedet. De nuværende Lokaler, der er lejet af Banken, blev taget i Brug den 1. Maj 1935 samtidig med, at den daglige Aabningstid blev udvidet. Før den Tid maatte Kontorbestyreren selv sørge for Lokaler.

*E. Linde,
Bestyrer.*

Blandt de gamle Virksomheder, der ligger i Hylleholt Sogn nede ved Ladepladsen, maa nævnes det gamle Skibsmæglerfirma Otto Lindes Eftf., der er grundlagt i 1887 af Rudolph Christian Linde, som oprindeligt var ansat ved Toldvæsenet, men som senere begyndte et lille Mæglerfirma ved Fakse Ladeplads. Efter hans Død i 1907 overtog Sønnen, Otto Linde, Firmaet, hvilket han drev indtil sin Død i 1917. Hans Enke, Ellen Linde, født Sporre, drev

da sammen med statsautoriseret Skibsmægler H. M. Rasmussen Firmaet videre indtil 1. Januar 1935, da Rasmussen overtog Mæglerfirmaet for egen Regning. Rasmussen, der er født i Odense, har i en Del Aar været ansat som Fuldmægtig i det gamle Mæglerfirma Friis & Sørensen i Odense.

Skibsmæglerfirmaet Otto Lindes Eftf.

HANS MARTIN RASMUSSEN, statsautoriseret Skibsmægler, er født den 14. December 1895 i Odense og gift 1918 med Astrid Louise

*H. M. Kasmussen,
statsaut. Skibsmægler.*

Nielsen. Uddannet i Mæglerfirmaet Friis & Sørensen i Odense. Overtog Otto Lindes Skibsmæglerfirma den 1. Januar 1935.

Paa den store, runde Plads lige over for Hotellet er der et mindre Anlæg, der er bekostet anlagt af Fakse Kalkbrud. I dette er der opstillet en smuk Mindestøtte over afdøde Direktør Mortensen, der i en længere Aarrække var Kalkbrudets Leder. Forbi dette Anlæg gaar Vejen, der fører ned til Havnen. Det meste af Havnepladsen optages af Fakse Kalkbrud og Firmaet C. J. Boserup. Her ligger ogsaa Boeberg og Olsens Skibsbyggeri.

BOEBERG & OLSENS SKIBSBYGGERI OG TRÆSKÆRERI, der er beliggende ved Havnen, er grundlagt i 1874 af Skibsbygger J. Koefoed, der senere lod Firmaet omdanne til et Aktieselskab. I Firmaet, der i en Periode blev drevet under ret store Former, er baade Peter Olsen og afdøde Boeberg udlært. Nævnte startede i 1915 et mindre Skibsbyggeri, beliggende nord for den gamle Havn. I 1922 overtog Boeberg & Olsen J. Koefoeds Skibsbyggeri sammen med Skibsbygger Chr. Sørensen; denne udtraadte dog allerede i 1923. Boeberg & Olsens lille Skibsbyggeri, der som nævnt er beliggende nord for den gamle Havn, blev slaet sammen med det store Værft. Firmaet, der er Leverandører til Fiskere Landet over, har indtil Foraaret 1935 haft 70 Nybygninger fra 23 til 45 Fod høje. Foruden Skibsbyggeriet drives nu ogsaa Savskæreri, hvor der opskæres og forarbejdes Træ til Haandværkere. De nuværende Indhavere af Firmaet er Peter Olsen og afdøde H. P. Boebergs Son, Kaj Aage Boeberg.

Boeberg & Olsens Skibsbyggeri og Træskæreri.

Den nyanlagte Strandvej, der fører ad Præstø til, er en smuk Promenadevej, langs med hvilken der ligger flere Villaer og ældre Bygninger. Blandt disse ligger Rekreationshjemmet „Lille Ly“.

REKREATIONSHJEMMET „LILLE LY“ i Fakse Ladeplads er, saaledes som det nu drives med Statsanerkendelse, af ret ny Dato, men dets Oprindelse gaar langt tilbage i Tiden.

Ved Aarhundredskiftet, dengang Læge N. Nielsen fra Vemmetofte var Læge herne, havde man i Vemmetofte Sogn en Menighedssygeplejerske ved Navn Søster

Margrethe. Hun og Læge Nielsen lod Villa „Lille Ly“ opføre, som de havde tænkt sig at indrette som et Rekreativshjem, men ved Fuldførelsen af dette døde Lægen. Concordiaforeningen havde nu Hjemmet i 10 Aar, og derefter var der en Tid Pensionat i dette. Dette gik imidlertid ikke saa godt, og Villaen fik nu i nogle Aar en omskiftelig Tilværelse, periodevis var den tom, i andre Perioder udlejet til forskellige Formaal. I 1929 købte Frø-

Villa »Lille Ly« før Ombygningen.

nerne Anna Hansen og Anna Andersen i Fællesskab Ejendommen med tilliggende Jord. Begge var optagne af den Tanke at skabe et Rekreativshjem for Folk af

Middelstanden, som her under betryggende og hjemlige Forhold samt til rimelig Betaling kunde søge en kortere eller længere Rekreativ. Efter nogle Ombygninger blev Villaen taget i Brug til sit Formaal, og i 1931 blev Hjemmet statsanerkendt. Det modtager nu Rekonvalescenter fra vore Sygekasser, men ogsaa private Personer optages. Hjemmet, der ejer halvanden Td. Land Park og Eng, har Plads til 14 Rekonvalescenter. Det ledes af Frk. Anna Hansen, der har været Oversyge-

Villa »Lille Ly« efter Ombygningen.

plejerske ved Stubbekøbing Sygehus, samt af Frk. Anna Andersen, der har været Lærerinde ved Katrinebjerg og Gunslev Ungdomshjem.

Paa Strandvejen ligger ogsaa Alf. Ludvigsens Tømrer- og Bygningssnedker-virksomhed, der horer til Fakse Ladeplads' nyopvoksede Virksomheder. Den er grundlagt i 1934 og begyndte i et lille Værksted i Nærheden af Hylleholt Cement-varefabrik. Et af Ludvigsens første Arbejder var ved den nye kommunale Skole i Fakse Ladeplads.

Gaar man fra Havnen og ind mod Byen og følger Hovedgaden, kommer man først forbi den smukke og anselige Direktørbolig, der tilhører Fakse Kalkbrud, og derefter kommer Sognets Kirke.

Hylleholt Kirke

og Maria". Orglet er en Gave fra Lensgrevinde Caroline Moltke til Bregentved. Dobefonten, der er udført i Granit og prydet med en sirlig Blomsterranke, er forarbejdet af Billedhugger Sonne i Fakse.

Langs Hovedgadens ene Side, fra Havnen og omtrent til Faksevej, ligger der et større Skovanlæg langs Vandet. Dette er anlagt af Kalkbrudet. Lige efter Kirken ligger Skolevej, og paa denne findes Byens Skole. Sognets Hovedskole ligger i Fakse Ladeplads, men desuden er der Skoler i Kissendrup og Vallebo.

Naar vi derefter gaar videre ned ad Hovedgaden, kommer vi til Firmaet C. J. Boserups mægtige Pakhuse, og derefter kommer Toldbygningen.

TOLDSTEDET I FAKSE LADEPLADS har sin Oprindelse fra Aaret 1842, da der her oprettedes en Toldvagt med en fast stationeret Toldbetjent, der senere erstattedes med en Toldoppebørselskontrollor. I 1916 blev det selvstændigt Toldsted. I 1842 lejede Toldvæsenet af Greve Moltke til Bregentved et lille Hus ved Stranden, beliggende omtrent samme Sted, som det nuværende Toldsted ligger, og her indrettedes et Toldsted, der sorterede under Præsto. Af Lejekontrakten mellem Toldvæsenet og Grevskabet fremgaar det, at Toldvæsenet var uopsigeligt i al Fremtid, og at Lejen for Bygning og Jord var ansat til fem Rigsdaler aarlig, samt at Toldstedet skulde fritages for alle Skatter og Afgifter.

Den er bygget i Aarene 1874--75, og Indvielsen fandt Sted den 29. September i sidstnævnte Aar. Kirken er opført paa et Jordareal, der er udstykket fra Bregentved, og dette Areal tillige med det meste af Kirkebygningen er skænket af Lensgreve F. G. Moltke til Bregentved. Bygningen er opført af røde Sten, og den bestaar af et Langskib med Taarn og et femsidet afsluttet Kor. Langs Skibets Mur er der som Tagsokkel lagt en smuk, romersk Frise. Selve Kirkerummet er overhvælvet, og Hvalvingerne bæres af Støttestøtter, der staaer langs Skibets Sidemur og Kor. Dens Indre deles i tre store Fag, der adskilles af de retniliede Støttestøtter, som krones af græske Kapitæler.

Ved Koret staaer Prædikestolen, der er bygget af Egetræ og er et smukt Stykke Haandværk. Modsat denne er der opsat et Epitafium over Lensgreve Moltke med Relief af samme. Altertavlen bærer et Maleri, der forestiller „Jesus

Dobefonten.

Denne Lejekon-
trakt stod ved Magt
indtil 1932, da
Grevskaftet skæn-
kede Jorden til
Toldvæsenet.

I Aaret 1895
opførtes den nu-
værende Toldbyg-
ning.

HALVOR HØGS-
BRO, Toldforvalter, er
født den 13. Oktober
1870, og har siden
1922 været Toldforval-
ter i Fakse Ladeplads.

Den gamle Toldbygning.

Toldbødvvej løber mod Nord til Teglgaardsvej, der støder ud til Faksevej. Paa Arealet mellem disse to Veje ligger Thorsvej, Odinsvej og Odinsvejs Forlængelse. Vi kommer nu til den aabne Plads, hvor Faksevej og Hovedgaden støder sammen, og herfra udgaar Frederiksvej, der gaar forbi Sognets Idraetsbaner og fører ned til Stranden.

FAKSE LADEPLADS IDRÆTSFORENING er stiftet den 10. Marts 1927 af 17 Deltagere fra en Aftenskole, som Lærerne ved Hylleholt Skole havde arrangeret for de arbejds-
løse i Sagnet. Pantofoged Johannes Larsen blev valgt til Formand, hvilket Hverv han besad i 5 Aar. Foreningen, der nu tæller 150 aktive Medlemmer, har af Sogneraadet faaet overladt Gymnastiksalen i Hylleholt Skole, hvor Foreningen hver Vinter dyrker Gymnastik.

H. Knudsen, Formand.

Tillige dyrkes der om Sommeren Fodbold samt af de kvindelige Medlemmer Haandbold paa en Bane, der er overladt dem af Kommunen. Den nuværende Formand er Husejer Hakon Knudsen.

Klinten ved Strandegaards Dyrehave.

Frederiksvej er opkaldt efter Slagtermester Frederik Svendsen, der i 1890'erne flyttede til Ladepladsen og her erhvervede det meste af Jorden ved denne Vej. En Del af denne byggede

han selv paa, andre udstykkede han. Paa Hjørnet af Frederiksvej og Hovedgaden ligger Barbermester L. P. Petersens Ejendom, og heri er hans Barbersalon, der er Byens ældste. Paa Byens Hovedgade, paa Hjørnet af Klintevej, ligger en stor, rød Bygning, der er opført af Borger- og Haandværkerforeningen. Denne Bygning rummer Lokaler for Fakse Ladeplads Bank, Teknisk Skole, Kommunens Kontorer, Sagførerkontor samt Bolig for Godsforvalter.

HYLLEHOLT SOGNS BORGER- OG HAANDVÆRKERFORENING er stiftet i Aaret 1894 paa en Generalforsamling, der blev afholdt den 20. Oktober samme Aar. Blandt de Mænd, der var med til Oprettelsen af Foreningen, maa nævnes: Tømrermester Hans Nielsen, Snedkermester Olsen, Snedkermester Clausen og Slagtermester Svendsen m. fl. Til Formand blev valgt nu afdøde Fabrikant Hans Nielsen. I Begyndelsen havde Foreningen Undervisningslokaler forskellige Steder i Byen, indtil man i 1918 fik sin egen Skolebygning, der blev opført af Murermester Frederik Hansen. I et af Skolelokalerne findes en Frise, der efter afdøde Hans Nielsens Beretning forestiller Fakse Ladeplads i ældre Tid. Denne er muligt ikke af særlig kunstnerisk Værdi, men den er dog af historisk Interesse for Efterslægten, idet Frisen her fortæller os om, hvordan Ladepladsen har været udsat for den ene store Udvikling efter den anden.

Efter Hans Nielsens Død blev Fabrikant Frederik Hansen valgt som Formand, hvilken Post han besad indtil 1935, da den nuværende Formand, Slagtermester Svendsen, blev valgt.

HYLLEHOLT CEMENTVAREFABRIK er grundlagt i 1904 af nu afdøde Fabrikant Hans Nielsen og N. P. Nielsen samt J. Johansen, der begge afgik ved Døden i Tiden mellem 1917–18. Efter dem blev Fabriken i 1918 overtaget af den nuværende Indehaver, Fabrikant Fr. Hansen, der ved stor Energi har drevet Fabriken frem, delvis støttet ved sine store Byggeforetagender baade i Byen og paa Landet.

Hylleholt Cementvarefabrik.

Fr. Hansen, Fabrikant.

Paa Hovedgaden findes der mange Forretninger, og vi skal her bringe Beskrivelse af enkelte af disse, saavel større som mindre.

P. CHR. JENSENS SKIBS-
PROVIANTERINGS - FOR-
RETNING i Fakse Ladeplads,
der er en gammel og kendt
Forretning, er grundlagt i 1895
af Købmand Axel Lund og
overtoges af dennes Søn, Hans
Axel Lund.

Den nuværende Indehaver
købte Forretningen i 1927,
da han trak sig tilbage efter
at have sejlet som Skibsfører
med sit eget Skib i 29 Aar.

I Virksomheden forhandles
alt indenfor Kolonial, Køkken-
udstyr, Glas, Porcelæn,
Skibsinventar, Tøvværk samt alt indenfor Skibsprovian-
tering med mere.

P. Chr. Jensens Skibsprovianteringsforretning.

*P. Chr. Jensen,
Købmand.*

Blandt de forskellige Virksomheder, der gennem Aarene
voksede op i og ved Fakse Ladeplads alt efterhaanden som
denne blev mere og mere søgt som Badested, maa nævnes
Willy Palmers Konditori paa Hovedgaden. Saavidt man ved,
er det det første egentlige Bageri hernede. Det paabegyndtes
i Aaret 1906 af en Bagermester Olsen, der var fra Vraamose
Mølle. Han lod opføre en Del af den nuværende Bygning. I 1913 overtog nu
afdøde Konditor W. Palner Bageriet, som han i 1920 lod udvide med et Konditori
med Afholdsbevilling. Senere har Palner gentagne Gange udvidet Virksomheden
ved Anskaffelse af moderne Bagerimaskiner og Ovne m. m. Ved hans Død i
1935 overgik Bageriet til
hans Hustru, Fru Hansigne
Palner.

Willy Palmers Bageri.

*W. Palner,
afd. Bagermester.*

Interior fra E. Carlsens Skråderværksted.

EINAR CARLSENS SKRÆDERFORRETNING, beligg-

E. Carlsen, Skrådermester.

Skrædermester Jacob Nielsens Forretning paa Hovedgaden, men i 1930 flyttede han Virksomheden til nuværende Adresse, hvor Carlsen har installeret Skråderiet i en Privatlejlighed paa 1. Sal. Forretningen, der nu er oparbejdet til en af de førende i Byen, paatager sig alt indenfor Herre- og Dameskræderi m. m.

gende i „Centrum“, er grundlagt i 1925 af Indehaveren, der navnte Aar overtog

MAGASIN DU NORD'S UDSALG i Fakse Ladeplads er oprindelig grundlagt i 1893 af den nuværende Indehaver, Anders Christiansen, der nu hører til blandt de ældste Handlende i Byen. Han kom til Fakse Ladeplads i Aaret 1893 og opførte den nuværende Ejendom, som dengang var den første Forretningsejendom paa Hovedgaden mellem Havnen og Faksevejen. Han startede med en Butik med to Udstillingsvinduer. Forretningen har han saaledes selv oparbejdet fra Grunden og stod selv alene bag Disken den første Tid. I 1910 blev det Udsalg fra Magasin du Nord, og i 1915 foretoges en større Udvidelse, hvor bl. a. Facaden blev paa fire Udstillingsvinduer. I Forretningen forhandles: Manufaktur, Dame- og Herrelinjeri, færdig Dame og Herrekonfektion samt Skråderi, Pelsvarer, Sengeudstyr o. s. v.

*Anders Christiansen,
Købmand.*

Magasin du Nord's Udsalg.

KØBMAND SIGVALD HANSENS FORRETNING paa Hovedgaden i Fakse Ladeplads er grundlagt i Oktober 1929. Forretningen, der tidligere har været drevet som Kaffe-forretning, havde i Lobet af faa Aar tre forskellige Indehavere. Sigvald Hansen kom som fremmed til Byen for at drive Forretning; han havde kun sig selv at stole paa, men nu efter fem Aars Forløb er Virksomheden en af de bedste Kolonialforretninger i Byen.

Dens centrale Beliggenhed og Indehaverens Dygtighed har ene været Aarsag til, at det paa faa Aar er lykkedes at oparbejde Virksomheden fra bar Bund. Da Hansen begyndte sin Forretning, lagde han straks an paa at fore et righoldigt Varelager i finere Kolonial og fremfor alt altid Nyheder. Varelageret er efterterhaanden blevet ret anseeligt og omfatter alt i Kolonial, Vin, Konserves, Cigarer, Malervarer og ikke at forglemme Kaffe, der er en stor Specialitet. Købmand Hansen, der er født paa Bogo, har faaet sin første Uddannelse i Stubbekøbing. Senere har han været første Kommis hos Købm. Fr. Skaaning i Maribo.

Købmand Sigvald Hansens Forretning.

Sigv. Hansen, Købmand.

Paa Hovedgaden i Fakse Ladeplads i et lille, beskedent Træskur findes Byens ældste Cykleforretning, der er grundlagt ca. 1905 af Cyklehandler Emil Hansen. Virksomheden blev, efter at have været paa forskellige Hænder, i 1931 overtaget af den nuværende Indehaver, Børge Jensen, der nu har oparbejdet den til at være en af Byens førende inden for Branchen. I Virksomheden forhandles alt indenfor nye og brugte Cykler og Motoreyklar samt Reparation af disse.

H. P. Frederiksens Kolonial- og Mælkeforretning.

KOLONIAL- OG MÆLKEFORRETNINGEN paa Hovedgaden i Fakse Ladeplads blev oprindelig grundlagt som et mindre Handelsmejeri under Navn: Fakse Ladeplads Mejeri og laa i en kort Tid et andet Sted i Byen, indtil Grundlæggeren, H. P. Frederiksen, der i 1913 opførte den nuværende Ejendom, lod sin

Virksomhed flytte hertil samtidig med, at han paabegyndte Handel med Kolonial. Denne Afdeling er i Aarenes Løb drevet i Vejret til at blive den væsentligste Del af Virksomheden. Her forhandles Vin, Konserves, Cigarer, Kolonialvarer, Glas, Porcelæn, Køkkenudstyr o. m. a. I de bageste Lokaler i Ejendommen findes Mejeriet, der er udstyret med alle Nutidens Hjælpemidler. Her findes det store Fryserum, som blev opsat i 1931, hvor Mælken opbevares, indtil den bliver sendt videre til de forskellige Aftagere.

ARTHUR RASMUSSENS URMAGER- OG GULDSMEDEFORRETNING i Fakse Ladeplads er grundlagt i 1919 af Urmager Otto S. Olsen,

der efter tre Aars Forløb solgte Forretningen til den nuværende Indehaver. Virksomheden laa den Gang længere henne i Gaden, men blev af A. Rasmussen i 1924 flyttet til „Centrum“, hvor Forretningen havde til Huse indtil 1929, da den blev flyttet til den af A. Rasmussen nyopførte Ejendom. Forretningen er en af de største i Fakse Ladeplads og forhandler alt indenfor Ure, Guld- og Sølvvarer samt Musikinstrumenter m. m.

Foruden sin Virksomhed som Urmager og Guldsmed virker Arthur Rasmussen som Musikdirektør. Han er uddannet i Aarene 1908–15 hos H. Rasmussen i Hyllede, hos Thomsen i Sakskøbing og Organist Olsen i Næstved. Orkestret er grundlagt af Brødrene L. og H. Rasmussen i Kongsted i 1868 og tæller 12 Mand. Fru Rasmussen spiller ogsaa med i Orkestret; hun er uddannet i København og har været rejsende Musiker i Danmarks og Sverrigs forskellige Byer. Ægteparret er Medlemmer af Haslev Orkesterforening.

A. Rasmussen, Urmager.

ARTHUR RASMUSSEN, Urmager, Guldsmed og Musikdirektør, er født den 21. Februar 1897 som Søn af Urmager og Musikdirektør Hans Chr. Rasmussen og Hustru Anna Johanne Luise, født Larsen. Gift 1925 med Karla Friis.

K. Rasmussen, Fru.

Fra Hovedgaden fører Klintevej ned til Stranden, og her ligger en Del Hoteller og Badepensionater. De kendteste af disse er „Æblely“, „Sofryd“ og „Udsigten“.

BADEHOTELLET „UDSIGTEN“ er et af Fakse Ladeplads ældste Badehoteller. Det er bygget i 1910 af Jens Peder Hansen, hvis Hustru oprindeligt havde et mindre Pensionat oppe i Byen. Bygningen opførtes af Hotelejer J. P. Hansens Svigerfader, Murermester Jens Andersen. Det var en efter Datidens Forhold imponerende Bygning, bygget af røde Teglsten og

Badehotellet »Udsigten«

indeholdende rummelige Værelser og særdeles gode Lokalteter. Det ligger lige ned til Vandet, og fra Værelserne er der en herlig Udsigt helt over til Møn og Jungshoved. I den gamle Hotelfløj var der 16 Gæsteværelser.

Efterhaanden som Fakse Ladeplads mere og mere søgtes af Turisterne, voksede Hotellets Gæsteantal, og i 1916 lod Hotelejer Bygningen udvide, idet han tilbyggede en smuk Spisesal. Endelig i 1923 opførtes det store, smukke Annex, der ligger lige over for det gamle Hotel. Det er bygget i moderne Stil

og indeholder 40 Gæsteværelser, 2 store, lukkede Verandaer samt smukke og rummelige Opholdsværelser. Hotellet ejes stadig af Grundlæggeren, Jens Peder Hansen og Hustru.

Fakse Ladeplads er omgivet af Skove. De mest kendte af disse er Vemmetofte Skov og den historisk kendte Strandegaards Skov, der begge støder helt ned til Østersøens smukke Sandstrand. Paa Vemmetofte Strand ligger den saakaldte „Musestenen“, der i Isvinteren 1893 blev ført helt op i Trætoppene.

»Musestenen«.

Mellem Hovedgaden og Østersøen, paa Arealet mellem Klintevej og den saakaldte „Flagstang“ paa Højderne udenfor Byen, er der nu opstaaet et smukt Villakvarter. Her ligger Vejene: Elmevej, Sovevej, Alfavej og Ahornsvej. Her ligger mange Villaer, og blandt disse er den, der rummer Hvilehjemmet „Nazaret“.

Hvilehjemmets Anneks.

Hjemmet, der nu har 16 Gæsteværelser, er som nævnt et Hvilehjem for Personer, der ønsker at tilbringe en rolig og stille Ferie her i de skønne Naturomgivelser. De to Indehavere leder selv Hjemmets Drift.

HVILEHJEMMET „NAZARET“ i Fakse Ladeplads var det første Hvilehjem i Byen. Det er oprettet i 1917 af Frøkenerne Ellen Mogensen og Sine Bencke. Hjemmet etableredes i den af Damerne erhvervede Villa, der ligger et Stykke fra Strandbredden. Ved Starten indeholdt Villaaen 7 Værelser, men da der snart blev for lidt Plads, tilbyggedes i 1919 en stor Veranda, der indrettedes til Spisestue. Herfra er der den herligste Udsigt over Østersøen. I 1931 kneb det igen med Pladsen, og Damerne lod da et Anneks opføre. Dette rummer 9 Gæsteværelser samt enkelte andre Rum. Denne Tilbygning ligger lige op til den gamle Bygning.

Det første Hvilehjem »Nazaret«.

Fortsætter man ud ad Hovedgaden, kommer man til Vemmetoftevej, der fører ud til Vemmetofte Strandskov. Kun faa Minutters Gang fra Fakse Ladeplads ligger Kystsantoriet.

Kystsantoriet.

KYSTSANATORIET ved Fakse Ladeplads, der som bekendt er et Led i det mægtige Arbejde, Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse har udført, er opført i 1911-12. Begyndelsen til Sanatoriets Oprettelse maa sikkert skyldes de Forhandlinger, Nationalforeningen førte angaaende Ønskeligheden og Betimeligheden af Oprettelse af større og mindre Hjem Landet over for Børn, der hverken trængte til at komme paa de store Sanatorier eller var saa svage, at en Indlæggelse paa disse var nødvendig, men nærmest tænkt som et Hjem for Børn, hvis skrøbelige Konstitution krævede et saadant Ophold, hvor de kunde faa de fornødne Kræfter igen. Det hele var tænkt under hjemlige Forhold.

Paa en Generalforsamling, der blev afholdt den 22. April 1911, vedtoges da Opførelsen af de to første Kystsantorier, som hver skulde være paa 30 Senge. I Efteraaret 1911 paa-begyndtes Arbejdet paa Fakse Ladeplads Sanatorium, der allerede den 2. Juli 1912 kunde modtage sine første Patienter. Sanatoriet er beliggende ca. to km fra Fakse Ladeplads Jernbanestation tæt ved Fakse Bugt med en herlig Strand og Udsigt, ikke langt fra den skønne Vemmetofte Skov. Foran Sanatoriets Hovedbygning er et stort Anlæg, som er beplantet med en prægtig Alle bestaaende af Frugttræer, der fører lige op til Sanatoriets Hovedindgang. Selve Sanatoriet, der er hvidkalket, er opført i en ganske enkel Stil. Sydfacaden vender mod Stranden, hvor der er en herlig Tumbleplads for de smaa Rekonvalescenter. Facadepartiet, som er beliggende mod Nord, fremhæves ved en lille Frontespice og af de to fremadstræbende Spidsgavle, medens Facaden mod Syd er renlinet i Stilen, kun Taget afbrydes af den langstrakte, enkelte Kvistbygning. Sanatoriets Indre er uden nogen Pragt, det er enkelt udstyret, men det er praktiske, lyse og rummelige Sale, hvor Børnene

*Oskjær-Sørensen.
Forstanderinde.*

Rekonvalescenterne ved Stranden.

kan bevæge sig frit. Hjemmets første Forstanderinde var Marie Coulhardt, som med stor Forstaaelse ledede det indtil 1922, da den nuværende Forstanderinde, Frk. Oskjær Sørensen, tiltraadte Stillingen. Frk. Oskjær Sørensen er uddannet ved Børneplejen og har fra 1907-22 været ansat paa Kommunehospital.

Endelig maa vi nævne Fredensvej, der ogsaa er en Villavej. Paa denne Vej ligger Dyrslægeboligen, Fabrikant Fr. Hansens Villa, Malermester H. Arnoldis Ejendom og Hylleholt Fredehjem.

II. ARNOLDIS MALERVÆRKSTED paa Fredensvej er egentlig grundlagt i 1894 af den nuværende Indehavers Fader, C. Arnoldi, der i Tidens Løb har udført ikke saa faa Arbejder i Byen; et af de sidste var det nye Alderdomshjem, som blev opført i 1927. I 1929 afstod C. Arnoldi Virksomheden til sin Søn, H. Arnoldi, og rejste til København. Sønnen, som ligeledes er en dygtig Haandværker, har lige som Faderen udført flere offentlige Arbejder i Fakse Ladeplads.

Hylleholt Fredehjem.

HYLLEHOLT FREDEHJEM er oprettet i 1929 af Frk. Maja Tørsleff, der er født den 16. Maj 1874 som Datter af Pastor J. V. Tørsleff. Fredehjemmet var et af de første saadanne Hjem, der oprettedes herhjemme. Den 6. Januar 1934 blev Hjemmet statsanerkendt, og i Henhold til Lov af 20. Maj 1933, Pg. 157, omhandlende offentlig Forsorg, anerkendtes Hjemmet som Fredehjem for 22 Piger, der ved Optagelsen skal være fyldt 14 Aar og som

kan opholde sig paa Hjemmet til det 18. Aar eller, saafremt det anbefales af vedkommende Myndighed, indtil det 21. Aar. Selve Hjemmet er smukt og tiltalende og har til Huse i en Villa, der i 1931 blev betydelig udvidet med en stor Tilbygning. I denne findes Køkkenet, Sovestuer for Pigerne samt enkelte Værelser for Lærerinder. I den oprindelige Bygning er der flere mindre Sovestuer, Bolig for Lærerinder, en smuk og rummelig Sal, en mindre Arbejdsstue samt Bestyrerindens Bolig. Hjemmet omgives af en stor Have. Foruden Bestyrerinden virker der 4 Lærerinder ved Fredehjemmet.

Bestyrerinde Frk. Maja Tørsleff, der tillige er Hjemmets Ejerinde, har tidligere været Leder af Elmvang Mødrehjem og af „Katrinebjerg“. Hjemmets Formand er Læge O. Petersen. Det er Frk. Tørsleffs Tanke, at Hjemmets Gerning skal fortsættes, selv efter at hun har trukket sig tilbage.

Som den sidste af Vejene indenfor Byens Gadenet nævnes Faksevej, der sikkert er den mest befærdede af alle Vejene. Denne er som Hovedgaden, Strandvejen og Vemmetoftevejen asfaltbelagt og har en nyanlagt Cyklesti langs Vejbanen. Ved denne Vej findes en Del betydelige Forretninger og Virksomheder og her ligger

Vemmetofte Skovridergaard.

ogsaa Lægeboligen. Hylleholt Sogns Alderdomshjem er opført i 1924 af Murermester Fr. Hansen. Bygningen er af røde Sten, og i dens Indre findes der ialt 18 Værelser, dels enkelte, dels dobbelte, men desuden er der en smuk og rummelig Spisestue og Forsamlingsaal. Hjemmet omgives af et mindre Haveanlæg.

*H. O. Petersen,
Læge.*

HARALD O. PETERSEN, Læge, er født den 18. Februar 1895 i Odder som Søn af Buntmager Frantz Petersen og Hustru Ane Margrethe, født Nygaard. Gift 1925 med Grethe Hansen. Student 1913, cand. med. 1921, praktiserende Læge i Fakse Ladeplads siden 1925. Tilsynsførende Læge ved Fredehjemmet, Sanatoriet, Rekreationshjemmet »Lille Ly« og Vemmetofte Kloster.

HYLLEHOLT SOGNS SYGEPLEJEFORENING er stiftet den 30. Marts 1917. Som dens Stifter nævnes Pastor Hjort, der tog Initiativet til Foreningens Stiftelse. Han var Formand indtil 1924. Foreningens Formaal er det samme som de andre Sygeplejeforeningers i Amtet, den tæller over 1700 Medlemmer og staar i noje Samarbejde med Sognets Sygekasse. Til Foreningen, hvis nuværende Formand er J. P. Hansen, er knyttet 2 Sygeplejersker.

JENS PEDER HANSEN, Hotelejer, er født den 11. Marts 1866 i Hylleholt Sogn som Søn af Roer ved Kalkbrudet, Peder Henrik Hansen og Hustru. Gift 1902 med Katrine Andersen. Formand for Hylleholt Sogns Sygeplejeforening siden 1924. Formand for Fakse Ladeplads Sømandsforening. Har opført Badehotellet »Udsigten« i 1910.

*J. P. Hansen,
Hotelejer.*

FAKSE LADEPLADS SØMANDSFORENING er stiftet 1905. Dens Oprettelse maa ses paa Baggrund af et Forlis, der skete ved Frederikshavn, hvorved to Sømænd fra Fakse Ladeplads mistede alle deres Ejendele. Det var ved denne Lejlighed,

man besluttede at danne en Forening med det Formaal, ved et Kontingent at samle en Sum, hvoraf man kunde hjælpe forliste Sømænd. Foreningen virker desuden som en mindre, selskabelig Forening. Dens Formue er nu paa over 5000 Kr.

Fakse Gasværk.

FAKSE GASVÆRK er opført i Aaret 1913 af Mathias Andersen fra Esbjerg. Begyndelsen til Værkets Tilblivelse maa ses paa Baggrund af det Arbejde, som M. Andersen sammen med sin Broder, Carl Andersen, optog omkring Aarhundredskiftet, nemlig Anlæggelse af Gasværker ved og i mindre Kommuner, særlig i Jylland og paa Fyn. Efter at de havde anlagt et Gasværk i Dalum ved Odense og i Set. Jørgensbjerg, paabegyndte man efter Forhandling

med Hylleholt og Fakse Sogneraad om Grundlæggelse af et Gasværk for disse to Kommuner et Anlæg, der helt blev bekostet af M. Andersen. Det blev et ret kostbart Foretagende, idet der skulde lægges Ledninger i over seks Kilometers Længde, nemlig fra Fakse By til Værket. I 1913 paabegyndtes Udgravningerne til Værket samt Gasbeholder. Omkring Midten af Juli Maaned 1914 blev Værket taget i Brug, og det første Aar blev der produceret ca. 250 Kubikmeter Gas. Nu er man imidlertid oppe paa et Forbrug af over 165,000 Kubikmeter Gas pr. Aar.

I Begyndelsen var det ret vanskeligt at faa indarbejdet Gasforbruget i Sognet, trods det, at man fra Værkets Side tilbød Indlægning af Gasledninger m. m. ganske gratis. Der meldte sig kun ganske faa, som ønskede Gasindlægning i deres Huse, men efterhaanden som Byen blev et søgt Badested, er der indlagt Gas i næsten alle Huse. Værkets Leder er Carl Andersen, der er født 1865.

HYLLEHOLT BRUGSFORENING er stiftet i 1884. Dens Begyndelse spores i de Møder, der paa Parcellist P. Larsens Initiativ blev iværksat. Gennem flere Møder naaede man til Afholdelsen af en stiftende Generalforsamling, som blev afholdt den 14. November 1884. Hermed blev Foreningen stiftet. Dens første Formand blev P. Larsen. I Begyndelsen af 1885 var der tegnet saa mange Medlemmer, at man

Ejendommen, hvor Brugsforeningen først havde til Huse.

nu ogsaa kunde tænke paa et Lokale til Foreningen, hvorfor man samme Aar lejede et.

A. S. Nielsen, Bestyrer.

Brugsforeningen efter Ombygningen i 1929.

I Aaret 1892 lod Brugsforeningen opføre sin egen Bygning, beliggende paa samme Sted, hvor den nuværende, smukke, moderne indrettede Bygning ligger. Denne er i Tidens Løb underkastet flere og store Ombygninger, sidst i 1929, hvorved Brugsforeningen fik sit nuværende Udseende. Blandt Uddelere ved Brugsforeningen kan nævnes: N. Henriksen fra 1885-96, Chr. Nielsen 1896-1900, Chr. Petersen 1900-19, Hans Olsen 1919-24 og nuværende Uddeler, Fru A. S. Nielsen fra 1925.

Jens Busk's Automobilværksted.

AUTOMOBIL-VÆRKSTEDET, der er beliggende paa Faksevejen, er grundlagt i 1925 af Jens Busk, hvis Navn er godt kendt i Fakse og Omegn, ja, i hele Præstø Amt. Fra 1919-24 var han Kompagnon med Broderen, Holger Busk, i Fakse. I 1925 begyndte Jens Busk saa egen Forretning i Fakse Ladeplads. Fra 1925-31 havde han Værksted paa en Sidevej bagved Byen under ret daarlige Forhold, men paa Trods heraf fandt Kunderne Vej til ham.

I 1931 flyttede Busk Virksomheden til sin nyopførte Ejendom paa Faksevejen, der foruden Beboelse omfatter et stort Udstillingslokale samt Værksted med Plads til seks Vogne. Jens Busk, der ligesom Broderen er afholdt, paatager sig alle Arter Reparationer indenfor Automobilbranchen.

FAKSE LADEPLADS BRANDVÆSEN, der nu er beliggende paa Faksevej, var før 1926 i en sørgelig Forfatning, idet Brandmaterialet den Gang kun bestod

Den gamle Sprøjte.

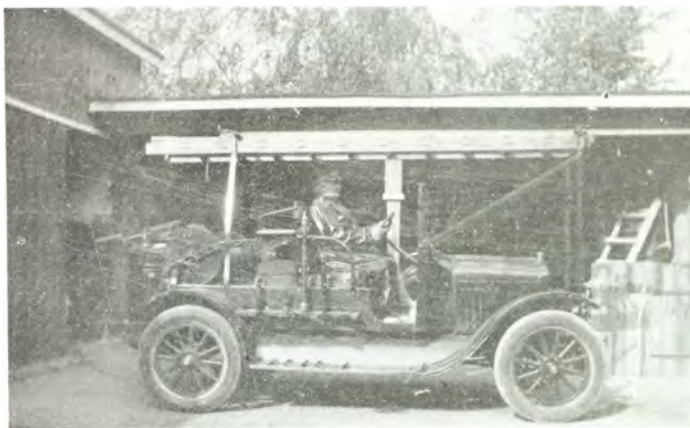
I 1926 blev der fra Zone-Redningskorpset stationeret en Ellehammer-Paahaengs-sprøjte (ret primitiv), der fra 1926–30 var stationeret hos den nuværende Brandinspektør, Hans Peder Pedersen. Først i 1934 blev der oprettet et kommunalt Brandvæsen med et Korps paa 8 Mand, der alarmeres pr. Telefon, efter at Brandmeldingen er tilgaaet Brandinspektøren.

Brandmaterialet blev i 1934 udvidet med en Motorsprøjte med 160 Meter Slange, og hvis det er nødvendigt, møder Zoneredningskorpset fra Baarse med Slukningsmaterialer i Løbet af faa Minutter.

HANS PEDER PEDERSEN, Brandinspektør, er født den 4. Maj 1883 i Fakse Ladeplads. Begyndte som Vognmand i Fakse Ladeplads 1923, nu Indehaver af H. P. Pedersens Vognmandsforretning sammesteds. Ansat som Brandinspektør og Brandfoged for Fakse Ladeplads Distrikt 1934. Medlem af Hylleholt Sogneraad siden 1933.

TUBORG DEPOTET for Fakse og for Fakse Ladeplads er oprettet i Aaret 1906 af daværende Depotindehaver Alfred Nielsen, der i 1925 afstod det til nuværende Ejer, Otto Jørgensen, der er født den 30. April 1888 paa Vraamose Mølle og gift 1913 med Johanne Pedersen. Vraamose Mølle er en gammel Mølle, der er bygget omkring 1860'erne og har tilhørt Hans Jørgensen, der foruden Mølleri vistnok ogsaa drev Bageri.

af en gammel Haandsprøjte, som stod i et brøstfældigt Sprøjtehus ved Havnen. Sprøjten, som endnu eksisterer, findes stationeret i Favrbø. I Tilfælde af Brand alarmerede derboende Graver med Kirkeklokken Byens mandlige Borgere, der paa dette Tidspunkt havde Pligt til at møde paa Brandstedet, naar de horte Klokkerne ringe. Modepligten gjaldt indtil en Mil udenfor Kommunen, og begge Dele gælder endnu.

Brandsprøjten.

*H. P. Pedersen,
Brandinspektør.*

TØMRERFIRMAET CHR. SØBACH i Fakse Ladeplads er etableret i 1920 under meget beskedne Forhold af Indehaveren, der kom til Byen i 1916, hvor han begyndte som Svend hos Tømrermester Chr. Nielsen. Som nævnt blev Begyndelsen til det nuværende Firma gjort under saare beskedne Kaar, men efterhaanden som Søbach blev kendt og skattet for sit gode, solide Arbejde, varede det ikke længe, førend han maatte udvide sit Lokale, hvorfor han i 1925 lod opføre den nuværende Bygning, hvor Værkstedet nu er installeret. Chr. Søbach, der udfører Tømrer- og Bygningssnedkerarbejde, har bl. a. foretaget Ombygningen af den gamle Realskole, som i daglig Tale kaldes for „Centrum“, samt Arbejdet ved Konsul Boserups Pakhus ved Havnen, som er et af de største Arbejder, Søbach har udført.

HOLGER CHRISTENSENS MANUFAKTURFORRETNING paa Faksevejen i Fakse Ladeplads er paa-begyndt i 1895 af Manufakturhandler Hans E. Gram som et Udsalg fra Eiler Hølek i Præsto. Som saadant virkede det indtil 1902, da Virksomheden blev afstaaet til Manufakturhandler Martin Nielsen, der drev den i 25 Aar. I 1927 overtog den nuværende Indehaver Forretningen, der alle

Dage har været en udpræget Landboforretning. Her føres alt indenfor Manufaktur, Trikotage, Dame- og Herrelingeri, Dame- og Herrekonfektion samt Maalskræderi, Sengeudstyr, Linoleum, Arbejdstøj m. m.

Fakse Ladeplads Installationsforretning.

FAKSE LADEPLADS INSTALLATIONS-FORRETNING, der er beliggende paa Faksevejen i Fakse Ladeplads, er etableret i 1927 af Installatør K. V. Madsen som Filial af Hovedforretningen i Karise, der er grundlagt i 1922 af samme. I 1925 blev Bestyreren af Filialen, Elektriker Alfred Herman Christensen, antaget som Medhjælper i Forretningen i Karise, men da Filialen, som nævnt, i 1927 blev aabnet i Fakse Ladeplads, blev han ansat som Bestyrer. I Begyndelsen havde Filialen

til Huse i Ejendommen „Centrum“ paa Hovedgaden, men den 1. April 1935 blev den flyttet til sin nuværende Adresse. Der forhandles alt indenfor elektriske Artikler, Lamper, Radio o. s. v. Firmaet udfører desuden alle Arter Installationer, Reparationer m. m. Af saadanne har Filialen bl. a. udført følgende: Fakse Kalkbrud, Fakse Ladeplads Kirke, Fakse Sygehus, Fakse Ladeplads Alderdomshjem, Vemmetofte Forpagtergaard og andre Bygninger under Klostret, Fakse Ladeplads Kystsanatorium, Konsul Boserups Pakhuse i Fakse Ladeplads o. m. a.

En af de ældste Smedier i Fakse Ladeplads er A. H. Madsens paa Faksevejen, der er grundlagt i 1887 af Smedemester Jens Petersen. I hans Tid blev Virksomheden drevet som en Smedie med Skoning af Heste og Reparation af Landbrugsmaskiner. Men da den nuværende Indehaver i 1913 overtog Virksomheden, gik man ogsaa over til Automobilreparationer. Endvidere har Firmaet i Tidens Løb foretaget en Del Smede- og Rørlægningsarbejder, bl. a. ved Opførelsen af Vand- og Gasværket i 1913-14. I 1917 begyndte Madsen ogsaa paa Installation af Centralvarme- og Sanitetsanlæg, og af disse har han lavet Installationerne i Hotel „Solvang“, Hotel „Æblely“, Fuglebjerg Kro og Fredehjemmet m. m. I de sidste Aar er Virksomheden endvidere gaaet over til Reparationer af Petroleums- og Raaolie-Motorer, og Installation af disse foretages bl. a. paa de forskellige Skibe, der kommer ind i Havnen.

L. P. Larsen,
Sogneraadsformand.

ANDERS CHRISTIAN HOLGER ANDERSEN, Skovfoged, er født den 11. September 1886 i Braaby Sogn i Sorø Amt som Søn af Skovfoged Anders Andersen paa Gisselfeld. Gift 1928 med Lydia Marie Larsen. Uddannet til Forstmand ved Gunderslevholm og Gisselfeld Skovdistrikter. Assistent ved Vemmetofte Skovdistrikt 1. April 1925. Skovfoged ved Vemmetofte Strandskov siden 1. April 1927.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Snedkermester L. P. Larsen (Formand), Graver L. P. Andersen, Kontorchef Svend T. Rose, Arbejdsmand Erik Hansen, Gaardejer Johannes Hansen, Fisker Niels Pedersen, Forp. E. Jørgensen, Vognm. H. P. Pedersen og Murerm. Fr. Hansen.

KONGSTED SOGN, der er Herredets største Sogn, grænser til Roholte, Fakse, Øster Egede, Sønder Dalby og Ulse Sogne, Tybjerg, Hammer og Baarse Herreder samt til Præstø Fjord.

Kongsted Kirke ligger meget højt og kan ses langvejs fra. Dens typiske Landsbykirketaarn, der er bygget af røde Teglsten, er sikkert den nyeste Del af Kirken. Oprindeligt har denne Kirke sikkert kun bestaaet af det korte Skib, de to ved Koret liggende Hvælvingsfag og saa Korfaget. I Korfaget og i det nærmeste Hvælvingsfag i Skibet er der fremdraget herlige Kalkdekorationer, der sandsynligvis hidrører fra det 14. Aarhundrede. Skibet deles i fire Fag, der alle er overhvælvede, og Taarnrummet er ligeledes overhvælvet. Helt nede ved Koret er der paa begge Sider af dette tilbygget to mindre Kapeller. Skib, Kor og de to Kapeller er hvidkalkede, medens det gamle Vaabenhus og Taarnet er af røde Teglsten. I Kirken er der en udskaaren Altertavle med Malerier af Lidelseshistorien, en prægtig, udskaaren og forgyldt Prædikestol, flere herlige, gamle og smukke Epitafier, opsat over tidligere Ejere af de omkringliggende Godser, og en gammel, katolsk Degnestol.

Lystrup Hovedgaard er sikkert et af Præstø Amts smukkeste Bygningsværker blandt vore Herregaarde. Dette ældgamle Bygningsværk ligger i en skøn, syd-

Lystrup Hovedgaard.

sjællandsk Natur, der veksler mellem Skove og frodige Marker, Bakker og Dale, og dets spinkle Spir rager højt op over Trætoppene. Selve Bygningen bemærker man ikke, for man er helt oppe ved den, fordi den er omgivet af Skove. Slottet er bygget i Renaissancestil og har ud mod Slotsgaarden et Taarn, der ligger midt paa Hovedbygningen. For hver Ende af denne er der rejst fremspringende Floje. Endnu i vore Dage er den pragtfulde Bygning velbevaret og fredes om af dens Ejer, skont det ikke er Smaasummer, der kræves for at vedligeholde den. Det var den mægtige Rigskansler Ejler Grubbe, der byggede Lystrup, men de fleste af de Avlsbygninger, han lod opføre, er nu sunkne i Grus. Lystrup minder meget om Vallo Slot, der nu er Kloster, og for hvilket Lystrups Ejer, Greve Aage Moltke, er Kurator. I 1857 kom Lystrup i den grevelige Slægt Moltkes Besiddelse, idet den købtes af Greve

Chr. C. H. Moltke, der har foretaget de senere Restaureringer og ladet opføre de fleste af de nuværende Avlsbygninger. I 1928 nedbrændte en gammel Lade, og paa dens Tomt byggedes en moderne Ladebygning. Den samlede Besætning paa eller under Lystrup andrager over 600 Stk. Hornkvæg.

Forvalterboligen paa Lystrup.

Lystrup Hovedgaard har 600 Tdr. Land Ager, 50 Tdr. Land i Haver og Gaardsplads og 18 Tdr. Land Engdrag. Jomfruens Egede, der ogsaa ejes af Greve Aage Moltke, men ligger i Øster Egede Sogn, har 650 Tdr. Land Ager og ca. 50 Tdr. Land udlagt i Haver, Gange og Veje. Store Rodegaard, der ligeledes

Skovfogedboligen »Kikkenborghuss«, der hører under Lystrup.

hører under Lystrup, har 210 Tdr. Land Ager og ca. 14 Tdr. Land udlagt til Gaard og Veje. Denne Gaard ligger dels i Dalby-Tureby Kommune og dels i Kongsted Sogn. Den sidste Gaard under Lystrup, som vi skal nævne, er Nyrupgaard i Øster Egede Sogn. Denne Gaard har 140 Tdr. Land Ager, 7 Tdr. Land i Gaard og Veje samt 25 Tdr.

Land Engdrag. Alle disse Gaarde og Jorder ledes og drives af Lystrups Ejer med en Forvalter over samtlige Gaarde. De store Skove, der tilhører Godset, og hvorom vi beretter senere, ledes af Forstmænd.

AAGE MOLTKE, Greve, Kammerherre, R. af D., DM, er født den 18. September 1866 paa Lystrup som Søn af Gehejmekonferensraad, Kammerherre, Greve Christian Moltke og Hustru Amalie, født Komtesse Danneskjold-Samsøe. Gift 1896 med Elisabeth Danneskjold-Samsøe. Student fra Roskilde Katedralskole 1884, Forstkandidat 1895. Forpagter af Tryggevælde 1896, Besidder af Lystrup og Jomfruens Egede, Kurator for Vallø Stift.

Lystrup Forvalterbolig ligger tæt op til Hovedgaarden, og den har sikkert i sin første Oprindelse været bygget som Kavallerfløj. Langs Slottets Sider ligger to ens Bygninger, der er opførte omkring 1859-64 og kun i ringe Afstand fra Hovedbygningen. Paa Lystrup Avlsgaard, der i et og alt er fulgt med Tiden, findes der egne Snedker-, Tomrer- og Smedeværksteder, eget Vandværk, eget Fryseanlæg m. m. Alle Stalde er vel vedligeholdte. Mælken leveres til „Trifolium“ i Haslev. I Greverne Moltkes Ejertid har Lystrup haft følgende Forvaltere: Froberg fra 1858-72, Kobbenaegel fra 1872-1906, Mørkeberg fra 1906-19 og siden da nuv. Forvalter,

A. NØRGAARD, der er født 1889 paa Ørbæksgaard ved Grenaa og gift 1919 med Elisabeth Jensen. Var Forvalter paa Tingstedholm ved Horsens 1909, paa Højslev Mølle 1910, paa Høgsholm ved Grenaa 1912, paa Lerchenfeldt 1913, paa Turebyholm 1916 og paa Kærsgaard ved Brenderup 1918.

Under Lystrup Gods hører Lystrup og Jomfruens Egedes Skovpartier. Lystrups Skovarealer bestaar af Mølleskov, hvori der findes en Del hundredaarige Bøge, Hajeskov ved Rønnede

Fakse-Vejen, Lystrup Dyrehave, beliggende nordøst for Hovedgaarden og hvori findes en Del 150-200-aarige Bøge, Aastrup Skov, der væsentligst bestaar af Bøg med enkelte Naaletræsbeplantninger, Sneden Skov med Eg, Naaletræer og

*A. Nørgaard,
Forvalter.*

Ask, og endelig Fruens Have syd for Kongsted.

Særlig maa vi fremhæve den over 200-aarige gamle Kastanicallé, Lystrup Plantage, hvor Mose og Engdrag nu er bevokset med Skov, og Dyrehaven, hvori der findes Rester af en ældgammel Teglovn og en stor Del gamle Ege og Bøge, deriblandt en fredet Bog.

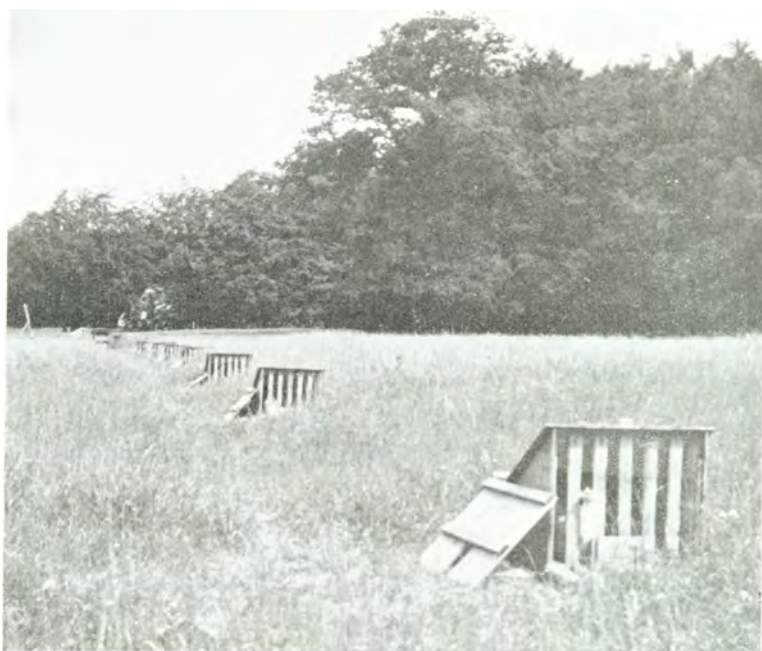
Jomfruens Egedes Skovarealer, der hovedsagelig ligger omkring Hovedgaarden af samme Navn, bestaar af Kirkeskov og Gl. Dyrehave, begge hovedsagelig bevoksede med 50–150-aarige Bøge, Lykkeskov,

der vistnok først blev kultiveret omkring 1870, Holket Skov, der foruden enkelte Naaletræsbevoksninger har en Del 150–200-aarige gamle Bøge, og Hundemose Skov. Under dette Skovdistrikt hørte tidligere Skovvaengerne og Monsholdt Skov, der nu er frasolgte til Bregentved. Afdøde Skovfoged Niels Frederik Hansen virkede ved disse Skove i 32 Aar. Nuværende Skovfoged er C. V. Hansen, der er født 1889 og har været Skovfoged siden 1913.

Jagtomraadet, der hører under Lystrup, er paa ca. 3500 Tdr. Land. Selve Vildtheget er sat fra Rødegaard forbi Frenderup ned mod Aas, hvorfra det fortsætter ned mod Atterup forbi Hestehave til Fakse. Paa de andre Sider er Jagtomraadet aabent ind mod de derliggende Skove.

Det gamle Teglværk.

Fasanopdræt paa Lystrup.

Under Lystrup Hovedgaard hørte i ældre Tider et Teglværk, der laa ved Aastrup Skov. I Begyndelsen af det 19. Aarhundrede laa her endnu en By ved Navn Aastrup, men gennem de efterfølgende Tider er det meste af denne Bys Jord inddraget under Skoven, og af Huse er der nu kun ganske faa tilbage. Teglværket ved Aastrup er sikkert fra meget gammel Tid, og

Skyttens Bolig.

C. J. Clausen, Skytte.

nydelige. Enkelte af dem er fra ældre Tid, men de fleste er opførte omkring 1870'erne. Fodermesterboligen, der ligger ved Fakse-Rønnedevejen, er fra nævnte Periode.

Nuværende Fodermester under Lystrup, NIELS CHRISTIAN NIELSEN, er født 31. Marts 1883 i Nykøbing S. og gift 1911 med Kathrine Thomle. Var Fodermester paa Rynkevanggaard v. Kalundborg fra 1902-06, paa Sæbygaard v. Høng fra 1906-09, paa Holbækgaard i Jylland fra 1909-16, bestyrede denne Gaard fra 1914-16, har siden 14. Februar 1916 været Fodermester under Lystrup.

Fodermesterboligen under Lystrup.

omkring 1918 blev de sidste Rester af det nedrevet. Driften af det var da allerede forlængst ophørt.

Den gamle Teglbænderbolig benyttes nu som Bolig for Skytten paa Lystrup.

Paa et aabent Omraade midt i Aastrup Skov ligger Lystrups Fasaneri, der tæller op mod 1000 Fasaner. Betragter man Dyrebestanden under Lystrup og Jomfruens Egede, ser man, at Raa- og Daadyrbestanden hører til Landets bedste og betydeligste. Raavildtet findes her i en Bestand af

over 300, men desuden er her store Mængder af Fasaner, Harer m. m. Selve Jagtomraadet er kun indhegnet paa de to Sider, idet det er aabent ind mod de tilstødende Skove. Som Skytte under Lystrup fungerer

CARL JOHANNES CLAUSEN, der er født den 6. Oktober 1902 paa Falster. Har lært Forstvæsen paa Orebygaard paa Falster og paa Hakkenborg i Sverrig. Var fra 1924-25 Assistent under Gisselfeld og fra 1. Maj 1926 til 1. Februar 1929 under Bregentved. Siden da Skytte under Lystrup.

Betragter man de forskellige Embedsboliger, der hører under Lystrup, ser man snart, at disse alle er velholdte og

Omtrent en Fjerdedel af Kongsteds Areal er Skove, der dels horer under Gaunø og dels under Lystrup Herresæder. I Sognet ligger det Skovareal, der kaldes Gavevænge, og som bestaar af følgende Skove: Gavevænge, Lestrup, Smedevænge, Sjolte og Aske Tykke. Hele dette Skovareal, der udgør over 900 Tdr. Land, horer under Baroniet Gaunø. Her virkede Andersen i mere end 40 Aar som Skovfoged. I 1932 afløstes han af nuværende Skovfoged

V. G. H. K. Møller,
Skovfoged.

VILHELM GEORG HENRY RØNNENKAMP MØLLER, der er født den 2. April 1904 i Roholte Sogn. Han lærte Forstvæsenet paa Gaunø og Gunderslevholm Skovdistrikter, tog Skovfogedeksamen 1924, var derefter Assistent under Sønderborg, Vemmetofte og Graasten Skovarealer. Har været Skovfoged under Gaunø siden 1. Maj 1932.

I Kongsted Sogn findes der Skoler i Kongsted, Eskildstrup, Lestrup og Borup. Allerede omkring Aaret 1700 har Sognet haft Skoler, men de nuværende Bygninger

er alle af forholdsvis ny Oprindelse. Ældst er Borup Skole, der er opført i 1800 og fik Forskole i 1910 i egen Bygning. Skolen i Lestrup er fra 1879 og fik ligeledes egen Forskolebygning i 1910. Eskildstrup Hovedskole er fra 1896, og Skolen i Kongsted er fra 1910. Eskildstrup Hovedskole nedlagdes i 1820 og flyttedes til Tornemark By, men flyttedes tilbage igen til Eskildstrup i 1896.

Parti fra Kongsted Nymark.

Ikke ret langt fra det nu saa kendte Knudepunkt Rønede Kro, hvor Vejene gaar mod alle Verdenhjørner, ligger ud ad Vejen til Vordingborg, der gennem Kongsted

Sogn tildels fører gennem Skov, den lille Landsby Tingerup. Der, hvor Vejen mødes med Stikvejen ned til Svenderup Skovfogedsted, ligger nu et lille, pynteligt Hus, der rummer Tingerup Købmandshandel.

Denne Ejendom ligger paa Matr. Nr. 2 i af Tingerup By og er bygget i 1922 af daværende Købmand Chr. Hansen. Efter ham fulgte der flere forskellige Ejere,

J. Neldeberg, Købmand.

indtil nuværende Købmand Jens Neldeberg i 1936 overtog Ejendom og Forretning.

JENS NELDEBERG er født den 14. Februar 1873 som Søn af Underofficer, Veteran fra 1864, Lars Hansen Neldeberg. Gift 1907 med Kristine Christoffersen. Neldeberg var Herskabskusk paa Godset »Bækkeskov« fra 1902-22 og var i denne Periode med Herskabet paa flere Rejser, saavel i Ind- som Udlandet. I 1922 begyndte han Forretning i Kongsted Nymark, idet han købte en gammel Handel, der ejedes af Frederik Jensen. Denne Købmandshandel kan føres tilbage til 1885, da Ejendommen byggedes af Peder Jørgensen. Hans Pedersen ejede den fra 1886-88 og Poul Jensen fra 1888-96. Af Ejere fulgte derefter N. P. Henriksen, nu Kongsted By, indtil 1907, Rasmus Hansen indtil 1917 og Frederik Jensen indtil 1922. Fra da af

og indtil 1936 havde Jens Neldeberg Ejendom og Forretning.

Borup Smedie, der nu ligger omtrent midt i Landsbyen, laa indtil 1886 paa Borup Mark. Hvornaar denne første Smedie er bygget, vides ikke med Sikkerhed,

men at det er langt tilbage i Tiden, er ganske givet. Her boede den kendte Landsbysmed „Christen Smed“, der i over en Menneskealder var Smed i Sognet, og efter hvad der fortælles, skal han have faaet Smedien efter sin Fader. Denne er altsaa helt tilbage fra Aar 1800 eller endnu før. Smed Peder Christensen, der var den sidste af denne Slægt, der havde Smedien, lod den gamle Smedie nedrive og flyttede i 1886 til den nuværende Plads i Borup By.

I 1895 købte Smed Georg Ernst Smedien, som han drev til 1935. Han lod i 1914 saavel Bygningen som Smedeværkstedet betydelig forbedre og tilbyggede bl. a. 7 Alen Hus til den lille Beboelseejendom. Den nuværende Smed, Svend Richard Sørensen, der er født den 24. Oktober 1910, købte Smedien i 1935. Han er uddannet i Tappernoje fra 1925-29 og har arbejdet ved forskellige Landsbysmedier indtil 1935. I 1931 giftede han sig med Ingeborg Pedersen. Smedien ligger paa Matr. Nr. 6 e af Borup By.

Borup Smedie.

H. T. Nielsen, Dyrlæge.

HANS TORKNY NIELSEN, Dyrlæge, er født den 18. December 1912 i Høsten som Søn af Gaardejer Hans Nielsen og Hustru. Gift 1935 med Margrethe Johansen, Datter af Sognefoged Johansen, Rønnede. Tog Realeksamen fra Karise Realskole i 1927, Dyrlægeeksamen 1933. Praktiserende Dyrlæge i Kongsted siden 1933.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer Hans P. Hansen, Parcelist V. Peder Olsen, Husmand C. V. Holgersen, Gaardejer Jens Nielsen (Formand), Parcelist P. Christiansen, Gaardejer J. Poul Andersen, Tomrer K. C. Andersen, Fisker O. Jensen og Gaardejer A. Petersen.

ROHOLTE SOGN grænser til Kongsted, Fakse og Hylleholt Sogne, Fakse Bugt og Præsto Fjord.

Roholte Kirke er opført i Midten af det 15. Aarhundrede og bestaar af Skib og Kor, Taarn, der vender mod Vest, og et Vaabenhus mod Syd. Skibet har Hvælvinger. Kirken er restaureret i 1789 og i 1883–84, og i sidstnævnte Aar opførtes det nuværende Vaabenhus. Kirken er udstyret med nogle Kalkmalerier, der er opmalede. Altertavlen er udskaaret, og Prædikestolen er fra omkring Aar 1600.

Sognet har Skoler i Roholte, Vindbyholt og Store Elmue.

Hovedgaardene Lindersvold og Strandegaard hører under Baroniet Gauno.

JACOB LARSENS KAROSSERI- & VOGNFABRIK i Orup er i sin første Oprindelse fra den nuværende Indehavers Bedstefaders Tid. Han hed

Christian Leonhard Larsen og var Karetmager og Hjulmager i Krageborg i Roholte Sogn.

Hans Søn, der hed Lars Christian, videreførte Forretningen nogle Aar, hvorefter han flyttede ud i Hukkrogen paa Orup Mark, hvor han indrettede Værksted i Aaret 1858.

Hans Søn, den nuværende Indehaver af Virksomheden, videreførte Forretningen i 8 Aar, men syntes saa, at Lokalerne blev for smaa, og byggede i 1900

Orup Karosseri- og Vognfabrik i Orup By. Virksomheden har nu en Bebyggelse paa ca. trekvart Tønde Land. Karetmagerværkstedet blev først bygget. Senere blev der bygget Smedeværksted m. m. Virksomheden var som Vognfabrik oppe at beskæftige 10–12 Mand fast. Det blev nødvendigt at have særskilt Smedemester, og det blev Smedemester Julius Hansen, som saa har været ansat i Virksomheden i 20 Aar, dog nu fraflyttet, da Bilernes Tid kom. Hans unge Søn, Gunner Hansen, er nu ansat i Virksomheden, da han er mere inde i Karosseriarbejde.

Automobilets Fremgang har bevirket, at Virksomheden har lagt sin Produktion om, og nu har den kastet sig over Karosseribygning, hvorved den beskæftiger 7–8 Mand. Virksomheden er gennem Aarene blevet kendt for sit gode Arbejde. Drivkraften er i Tidens Løb skiftet fra Vindmølle til Petroleumsmotor og nu til

Elektricitet. Indehaverens Søn, Anker Larsen, der er født i Orup den 2. August 1908, er Medinteressent i Virksomheden. Han har uddannet sig i Faget dels hos sin Fader og dels hos Karetmager Svend Schmidt, Klippinge. Anker Larsen forestaar nu tildels Virksomhedens Ledelse.

Fabrikant Jacob Larsen er født den 5. Juli 1863 paa Orup Mark i Roholte Sogn. Han er uddannet som Karetmager paa

Orup Karosseri- og Vognfabrik.

J. Larsen, Fabrikant.

A. Larsen, Fabrikant.

Roskilde Vognfabrik og har arbejdet ved Faget i Amerika fra 1887—92. Siden 1. Januar 1935 er han Æresmedlem af Karetmagerlauget, som han har været med til at oprette.

BRØDRENE DARMER lejede i 1917 et lille Hus i Orup og begyndte den 4. September samme Aar at fabrikere Ridestøvler. I en tidligere Staldbygning, hvori der var indrettet Hønseshus, installeredes Værkstedet. Ved Starten arbejdede Grundlæggerne alene, og de raadede over fire Maskiner til Forarbejdningen. Balduin Darmer kørte i Begyndelsen ud paa Cykle og afsatte Firmaets Produkter, og senere hen cyklede han ud og afleverede disse. Efter nogen Tids Forløb rejste han med Toget, og først i 1925 fik Firmaet egen Bil. Paa denne Maade tilbragte Hr. Darmer de første 16 Aar af Firmaets Levetid, men derefter blev han hjemme paa Fabrikken og tog Del i Ledelsen. Efterhaanden som der kom Gang i Forretningen, blev Lokalerne udvidet, og i 1923 og 1929 blev der foretaget store Omforandringer og Udvidelser. Fabriken har nu Lokaler i Stueetagen, der er udstyret med ca. 45 Specialmaskiner, og paa 1. Sal ligger Lageret, Tilskæreriet og Kontoret. Virksomheden beskæftiger nu 52 Arbejdere og 3 Rejsende. Siden 1921 har Fabriken haft Lager og Salglokaler i København, og dette ledes af Balduin Darmers Søn, Poul Darmer. En anden Søn, John Darmer, arbejder med i den daglige Drift.

I Begyndelsen fremstillede Virksomheden udelukkende Ridestøvler, men i de senere Aar har den optaget Fabrikation af Herresko, og Produktionen er nu oppe paa 170 til 180 Par daglig. Firmaets Varemærke, der er en Hestesko, er kendt Landet over.

I 1934 omdannedes Virksomheden til et Aktieselskab og antog Navnet: Akts. Brdr. Darmers Skotojsfabrik.

Fabrikant Valdemar Darmer er født den 9. Oktober 1871 i Stensby og uddannet som Tilskærer paa Fabrik. Fabrikant Balduin Darmer er født den 19. Juli 1879 i Stensby og uddannet som Haandskomager.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Husmand N. Jensen (Formand), Gaardejer F. Jacobsen, Gaardejer M. Nielsen, Parcellist C. Christensen, Gaardejer J. Chr. Jensen, Arbejdsmand Frederik Rasmussen og Maler Thorkild Petersen.

ULSE SOGN grænser til Sønder Dalby og Kongsted Sogne, Tybjerg Herred og Sorø Amt.

Ulse Kirke, der efter al Sandsynlighed er fra romansk Tid, bestaar af Skib og Kor, Taarn mod Vest og Vaabenhus. Skib og Kor er af Faksekalk og Kridtsten. Kirken gennemgik en større Restaurering i Midten af det 19. Aarhundrede og fik ved denne Lejlighed Hvalvinger. Altertavlen bærer et Maleri, der forestiller „Opstandelsen“. Prædikestolen og Døbefonten er nye.

Sognets Skoler ligger i Ulse og i Nielstrup.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer I. P. Nielsen (Formand), Vært C. Pedersen, Gaardejer P. Rønholt Pedersen, Tomrer L. Larsen, Albert Jensen, Gaardejer H. Arp og Arbejdsmand C. Christiansen.

OSTER EGEDE SOGN grænser til Karise, Fakse, Kongsted og Dalby Sogne. Kirken bestaar af Skib og Kor ud i et, Taarn, der vender mod Vest, Vaabenhus mod Syd og et Gravkapel, der ligger mod Nord. Kapellet er opført 1579 af Hans Billes Dotre, Ermegaard og Birgitte, der i sin Tid ejede Jomfruens Egede. Kirken er restaureret omkring 1880. Altertavlen er et Maleri, der forestiller „Christus i Emaus“. Prædikestolen er fra omkring Aar 1600, medens Døbefonten er ny. De Kister, der tidligere stod i Kapellet og rummede Medlemmer af Familierne Poulsen og Holstein-Rathlou, er nu nedgravede paa Kirkegaarden.

Jomfruens Egede, der oprindelig hed Egedegaard, er opkaldt efter Hans Billes to Dotre, Jomfruene Ermegaard og Birgitte, der ejede en Halvpart af Gaarden. Allerede i det 14. Aarhundrede nævnes Gaarden, der da ejedes af Uffo Peterson 1354, Hr. Johannes Offeson 1382 og Hr. Peter Offeson 1390. Efter at Gaarden havde haft forskellige Ejere, arvede ovennævnte to Jomfruer en Halvpart af den, og i 1631, da Gaarden atter var samlet, mageskiftedes den til Hr. Jens Sparre til Sparresholm. I 1674 købtes den af Grevinde Sophie Amalie Moth, der boede her til sin Dod i 1719. Hendes Søn, Ulrik Christian Gyldenløve, solgte Gaarden til Søkaptajn Poulsen, og i Slutningen af det 18. Aarhundrede kom Gaarden i Slægten v. Holsteins Besiddelse. I 1828 købtes Jomfruens Egede af Grev A. W. Moltke til Bregentved, og den Dag i Dag er Gaarden i Slægten Moltkes Besiddelse, idet den ejes af Grev Aage Moltke til Lystrup.

Sognets Skole ligger i Atterup.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer E. Eriksen (Formand), Gaardejer C. Jensen, Gaardejer J. Jensen, Skovløber J. Olsen og Skovløber C. Larsen.

SØNDER DALBY-TUREBY SOGN grænser til Karise, Øster Egede, Kongsted og Ulse Sogne, Bjevskov Herred og Sorø Amt.

Dalby Kirke afviger ikke særligt fra vore andre almindelige Landsbykirker. Særlig bemærkelsesværdigt er det anselige Taarn, hvis hele Formation synes kolossal. Oprindelig har denne Kirke kun bestaaet af et mindre Skib med dertil hørende Kor, der antagelig har været noget smalle end Skibet. Det nuværende Skib deles i tre spidsbuede Hvælvingslag, der stottes af middelalderlige Sokler i udpræget gotisk Stil. Fra det midterste Hvælvingslag er der aabent ind til et her liggende

Forstinspektorboligen under Bregentved.

Kapel, der ligeledes er overhælvævet og adskilt fra Skibet ved en bred, spidsbuet Arkade. I dette Kapel, der nærmest maa betragtes som en Korssidearm til Skibet, findes opsat enkelte gamle Ligtavler og Kisteplader samt et Epitafium. Koret, der overdækkes af to Hælvingsfag, det første smallere, det sidste bredere, er antagelig fra middelalderlig Tid. Paa samme Side som Kapellet ligger et lille Sakristi, der ogsaa er overhælvævet. Det gamle Vaabenhus, der ligger modsat disse to Udbygninger, er nu fornylig restaureret og benyttes som Ligkapel. Paa Taarnets Yderside bemærkes et morsomt, gammelt Trappetaarn. Det er sikkert saaledes, at de betydeligste Om- og Tilbygninger til denne Kirke er fra gotisk Tid. Altertavlen bærer et Maleri, der forestiller „Maria med Jesus i Herberget“. Prædikestolen er rigt udskaaret og bærer Aarstallet 1743 samt en Indskrift, der meddeler, at denne Stol er skænket af Ditlev Holck, Hovedsmand paa Tryggevælde. Orgelet er en Gave fra Grevinde Marie Elisabeth Moltke. I 1918 anlagdes der en ny Kirkegaard, der adskilles fra den gamle af Landevejen. Paa denne Kirkegaard er der opstillet et Mindesmærke over Dyrlæge Hans Peter Bergmann.

Tureby Kirke er i romansk Stil, og den er opført af Kridtsten. Kirken bestaar af Skib, Kor, Apsis, Taarn og Sakristi. Altertavlen bærer et Maleri, der forestiller „Jesus med Børnene“. Prædikestolen er i Renæssancestil, og Døbefonten er af Sandsten.

Sognets Skoler ligger i Dalby, Høsten, Røde, Kæderup og Turebylille.

Paa Grænsen mellem Jenstrup og Sønder Dalby ligger Kommunens Alderdomshjem, der oprindeligt er opført i 1865 som Fattiggaard. Indtil 1914 hørte der et Landbrug paa 54 Tdr. Land under Fattiggaarden, men ved Omordningen i nævnte Aar frasolgtes dette Areal sammen med Avlsbygningerne, og der opførtes et nyt Stuehus. Fattiggaarden, der ombyggedes en Del i 1875, er en graa Murstensbygning med et fremspringende Frontparti ud mod Haven. Der er Plads til 15 Beboere foruden 6 paa Forsørgelsesafdelingen. Bygningen rummer endvidere Sogneraad- og Socialkontor.

Af Bestyrere, der har været ved Fattiggaarden og Alderdomshjemmet, skal vi nævne: Jens Olsen, Christian Jacobsen, Frederik Pedersen, Jespersen, Lauritz Andersen og Marie Pedersen.

EDVARD SEIDELIN BROGAARD, Bestyrer, er født den 1. April 1885 og gift 1930 med Inger Jensen fra Kongsted. Var oprindeligt Møllersvend, men ansattes i 1935 som Bestyrer for Dalby-Tureby Kommunes Fattiggaard og Alderdomshjem.

Under Bregentved Gods hører der et meget betydeligt Skovareal og dermed et ikke mindre betydeligt Jagtomraade. Overjægeren under Bregentved bor i Dalby-Tureby Kommune i en Bolig, der er opført i 1890'erne og egentlig var oprettet for Dyrepasserne. Man var allerede den Gang saa smaat begyndt paa Forbedringer indenfor Vildtbestanden, og samtidig optog man rationelt Arbejde for Fasaneri m. m. En Foregangsmand indenfor dette Omraade var Overjæger Frederik Saurbray, der ansattes ved Bregentved i 1890 og virkede her til 1916 og igen fra 1926 til 1929.

Det under Bregentved hørende Jagtomraade spænder over 15,000 Tdr. Land og ca. 6000 Tdr. Land Skov, fordelt paa Gaardene Bregentved Avlsgaard, Sophiendal, Turebyholm, Turebylille, Rødehus, Tryggevælde, Juellinge m. fl. Dette anselige Jagtdistrikt deles i to Afdelinger, idet første Distrikt omfatter Bregentved med omliggende Jorde og Skove og andet Distrikt Resten af de nævnte Gaarde

og Arealer. I den nyere Tid er der opsat over 36 km Vildthejn, der forbinder de forskellige Vildtbaner, og over 8000 Tdr. Land er indhegnet. Hele dette omfattende Jagt- og Vildtomraade ledes af en Overjæger, der assisteres af en Distriktsjæger, en Assistent, to Elever samt to Vægtere.

Overjægerboligen »Dyrehavehus«.

T. L. Larsson.
Overjæger.

TAGE LUDVIG LARSSON, Overjæger, er født den 14. Oktober 1893 som Søn af Auktionsholder Niels Larsson og Hustru Alma, f. Brorsson. Gift 1920 med Anna Jepsen, Datter af Rangermester Jepsen. Paabegyndte sin Uddannelse som Jæger i 1913, var Skytte paa et svensk Gods fra 1920 til 1925, var Overjæger paa Borrestad fra 1925-29. Siden da Overjæger paa Bregentved.

O. M. Jørgensen,
Forstassistent.

THØGER JAGD, Forstinspektør, er født den 13. December 1884 i Thisted som Søn af Amtsforvalter, Kaptajn C. Jagd og Hustru Helene, født Bruun. Gift 1911 med Ellen Petersen, Datter af

kgl. Hoffotograf Charles Petersen. Forstkandidat 1908, Løjtnant 1909, Skovrider paa Snogeholm Gods i Skaane fra 1909-19, Forstinspektør paa Bregentved siden 1919.

»Karens Graner« efter Stormen i Februar 1934.

OTTO MARSTRAND JØRGENSEN, Forstassistent, er født den 18. Februar 1906 i Kalifornien som Søn af Civilingeniør Gotfred Jørgensen og Hustru, født Marstrand. Gift 1934 med Agnethe Müller, Datter af Grosserer Axel Müller, Frederiksberg.

Begyndte ved Forstæsenet som Elev paa Knuthenborg i 1923, kom paa Landbohøjskolen fra 1924 til 28, tog Eksamen 1929, var derefter paa Opmaalingarbejde i Jylland og var fra 1931 til 33

Skovfogedboligen i Grevindeskoven.

95 ha, Kværede Vænge paa 40 ha og Torpskov paa 38 ha. Disse Skove er i Hovedsagen beplantet med Bøg, men her findes dog ogsaa enkelte Naaletras-beplantninger samt ung Eg.

*C. Christiansen,
Skovfoged.*

Af Skovfogeder under dette Distrikt kendes Christian Olsen, der i 1866 afløstes af sin Son, Ole Christiansen, som virkede i Stillingen indtil 1894, da hans Son, Lars Peder Christiansen, tiltraadte. Han afløstes i 1910 af nuværende Skovfoged Christian Peder Christiansen, der er født den 19. Februar 1874 og nu sidder som fjerde Slægtled i Embedet. Han lærte Forstsvæsen i 1890'erne og var Skovfoged under Herlufsholm fra 1903 -10. Siden da har han virket under Bregentved Gods. Skovfogedgaarden ligger helt ud i Udkanten af Skoven, og det er en typisk gammel Skovfogedbolig, hvortil der hører et Jordtilliggende paa 7 ha. I Aarene fra 1916 -35 har Skovfogeden

uddannet ikke saa faa Elever her. Boligen, der gentagne Gange er udvidet, blev ombygget i Aaret 1916.

Østerskov og Borsted Skovparter var i Tiden fra 1917 -31 forenede i et Skovfogedembede.

Østerskov Skovpart bestaar nu af følgende Skove: Skovvængerne, der udgør 97,6 ha, Monsholt Skov paa 26 ha, Østerskov paa 97,6 ha, Kæderup Tykke paa 23,5 ha og Egevænget, der er paa

Østerskov Skovfogedbolig.

ansat under Statens forstlige Forsøgsvæsen. Ansattes i 1934 som Assistent under Bregentved

Tureby Skovdistrikt, der horer under Bregentved, ligger dels i Fakse Herred, dels i Bjevverskov Herred og noget i Sorø Amt. Skovarealet, der udgør 600 ha, bestaar af følgende Skove: Grevindeskoven paa 425 ha, Boholte Skov paa

32,9 ha. Saavel i dette Skovdistrikt som i de andre Distrikter, der hører under Bregentved, findes der flere meget smukke Partier, og Skovbestanden er overalt paa Højde med Tidens Krav.

Skovfogedboligen i Østerskov er bygget i 1868, men det synes, som om Udlængerne er fra ældre Tid.

Den ældste Skovfoged, der huskes under dette Embede, var Holst, der virkede her omkring 1870'erne. Hans Efterfølger hed Bering, og han afløstes i 1886 af Hans Christiansen, der var en Slægtning af den nuværende Skovfoged. Fra 1905 - 17 var Larsen Skovfoged her, og han efterfulgtes i 1917 af nuværende Skovfoged Jens Ole Christiansen.

J. O. Christiansen,
Skovfoged.

JENS OLE CHRISTIANSEN, Skovfoged, DM., er født den 18. Januar 1864 som Søn af Skovfoged Ole Christiansen og Hustru. Gift med Maren Christiansen. Tiltraadte som Elev ved Forstsvæsenet 1884, Forst- og Jagtbrev 1888, Skovfoged ved Ganneskov Skovpart fra 1889-1917, fra 1915-20 Censor ved Skovfogedprøverne. Udnævnt til Dannebrogsmænd 1921.

Skrodsbjerg Skovpart, der ogsaa hører under Bregentved, bestaar af Ulstrup Skov paa 25,3 ha, Sonnerup Byskov paa 35,9 ha, Tureby Hestehave paa 150,2 ha, Tureby Kohave paa 27,2 ha og Tureby Dyrehave paa 76 ha. En Del af dette Skovomraade ligger i Sorø Amt, men Resten findes i Fakse Herreds nordligste Del og i Bjeverskov Herred.

Det meste af Skovarealet er beplantet med Bøg, men spredt om i de forskellige Skove findes der flere mindre Omraader med Naaletræer, og i Tureby Dyrehave er der et ca. 20 Tdr. Land stort Engdrag. Den samlede Naaletræsbevoksning anslaaes til en Fjerdedel af det samlede Skovareal.

Den nuværende Skovfogedbolig er bygget i 1860'erne omtrent paa samme Sted, hvor den gamle Skovfogedgaard laa. Denne var paa det nævnte Tidspunkt saa slet i Stand, at den maatte nedrives.

Af Skovfogeder, der har virket ved denne Skovpart, bør fremhæves Niels Hansen, der efterfulgtes af sin Søn Lars Nielsen, der senere blev Gaardejer, og hvis Efterfølger var Hans Jensen, der virkede indtil 1905, da nuværende Skovfoged A. Rasmussen overtog Stillingen.

ANDERS RASMUSSEN, Skovfoged, er født den 15. Juni 1878 og gift 1901 med Marie Franch. Var i 1897 Elev ved Adellersborg

Skrodsbjerg Skovfogedbolig.

A. Rasmussen,
Skovfoged.

Skovvæsen, kom derefter til Bregentved og første Statsskovdistrikt, Kronborg Skov, i 1898. Var Assistent under Bregentved i 1900. Ansattes som Skovfoged for Skrodsbjerg Skovpart i 1905.

Børsted Skovpart under Bregentved Gods bestaar af Børsted Skov paa 92 ha, Nyskov paa 81 ha, Totterup Skov paa 32 ha, Vester Indelukke paa 57 ha og Tokkeskoven paa 56 ha. Fra 1917—31 var denne Skovpart underlagt Østerskov Skovpart og dennes Skovfoged. Før og

J. Christiansen,
Skovfoged.

efter nævnte Aar var den og er den en selvstændig Skovpart. Boligen for Skovfogeden over Børsted Skov er bygget samme Aar som Skrodsbjerg Skovfogedbolig, og den ligger lige paa Sognegrænsen af Haarlev Sogn. Af Skovfogeder, der har virket her, kan nævnes Gregersen og Ole Hansen.

Børsted Skovfogedbolig.

JØRGEN CHRISTIANSEN, Skovfoged, er født den 16. August 1904 som Søn af Skovfoged Peder Chr. Christiansen og Hustru, Grevs indeskoven. Gift i Aaret 1929 med Dagny Hansen. Var Elev under Bregentved Forstvæsen 1923, under Giesegaard 1924, atter paa Bregentved i 1925, tog Skovfogedeksamen 1925, var Aspirant under Tisvilde-Frederiksværk Statsskovvæsen fra 1927—29, Assistent under

Østerskov Skovpart fra 1229—31. Ansattes sidstnævnte Aar som Skovfoged paa Børsted Skovpart.

En anden anselig Skovpart, der hører under Bregentved og ligeledes ligger i Præstø Amt, er Ganneskov Skovpart. Den bestaar af Ganneskov paa 396 ha, Karise Hestehave paa 37 ha og Olstrup Skov paa 34,7 ha. Sidstnævnte Skov ligger i Alslev Sogn. Flere Steder i dette Distrikt findes der smukke Skovpartier med herlige gamle Ege og Bøge. Det meste af Skovomraadet er Bøg, men der findes dog en Del Naaletræsskov fra nyere Tid.

Fra 1889 til 1917 virkede J. O. Christiansen her som Skovfoged, og han afløstes af nuværende Skovfoged

EWALD MARIUS RASMUSSEN, der er født den 19. Oktober 1890 paa Falster og gift 1917 med Agnes Jensen-Gaard. Han lærte Forstvæsen paa Wedelsborg i 1911 og paa Vemmetofte fra 1912—13, tog Skovfogedeksamen 1913, var Assistent paa Korselitze samme Aar, paa Giesegaard fra 1914 og kom til Bregentved i 1917.

Man skal egentlig langt tilbage i Tiden, før man træffer paa den første praktiserende Dyrlæge i dette Sogn. Saavidt vides var Dyrlæge Hvidberg paa Rodegaard pr. Haslev en af de første, men der nævnes ogsaa en Dyrlæge Hans Peter Bergmann,

der var født den 18. August 1805 og døde 28. Februar 1871. Foruden sin Dyrlægepraksis var han Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling og Gaardfæster af Snedkærgaard. Han var en Foregangsmand her paa Eggen, og han blev begravet paa Dalby Kirkegaard, men i 1918 flyttedes hans Mindesten til den nye Kirkegaard. Dyrlæge Jansen paa Frederiksgave var Dyrlæge indtil 1916. Dyrlæge S. Olsen, der boede

Dyrlægeboligen i Dalby-Borup.

paa Rylemosegaard, opholdt sig her til 1905, da han flyttede til Rode, hvor han døde i 1930. Dyrlæge J. Christensen, Løgten, Viverup Overdrev pr. Karise, boede her til omkring 1916. Dyrlæge Andersen praktiserede fra 1928-32. Den nuværende Dyrlægebolig ligger i Dalby-Borup ved Hovedlandevejen fra København til Vordingborg.

Den er bygget i 1915 af Murer Hans Nielsen, men blev først i 1928 Dyrlægebolig, idet den købtes af Dyrlæge V. Andersen, der i 1932 solgte den til nuværende Dyrlæge J. A. Raahauge Nielsen.

*J. A. Raahauge Nielsen,
Dyrlæge.*

JENS AKSEL RAAHAUGE NIELSEN, Dyrlæge, er født i 1899 i Lund i Stevns Herred som Søn af Landmand Jens Nielsen, Søgaard, og Hustru. Gift 1932 med Cecilie Kjærsgaard. Blev Landbrugskandidat 1926, tog Dyrlægeeksamen 1932. Nedsatte sig som praktiserende Dyrlæge i Dalby 1932.

*J. Pedersen,
Læge.*

Dalby Lægebolig før Ombygningen.

Dalby - Tureby Kommune fik sin første Læge i Aaret 1930, idet Læge Hulgaard da nedsatte sig der. Han købte den nuværende Lægebolig, der var bygget i 1924 af Snedkermester Ejnar Hansen. I 1933 solgte han sin Praksis til Læge K. Olsen, der igen solgte Praksis i 1935 til nuværende Læge

Johannes Pedersen. Da Læge Olsen rejste fra Kommunen, blev Lægeboligen overtaget af Kommunen, der lod foretage en betydelig Ombygning, saaledes at Bygningen i alle Maader blev tidssvarende.

JOHANNES PEDERSEN, Læge, er født den 23. Juni 1907 og gift 1934 med Ebba de Place. Blev Student 1924, med. Kandidat 1932, var Reservelæge ved Haslev Sygehus fra 1933-35. Nedsatte sig da som praktiserende Læge i Dalby.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Husmand Hans Madsen (Formand), Gaardejer Axel Christiansen, Gaardejer R. P. Olsen, Gaardejer Rasmus Jepsen, Gaardejer Otto Christensen, Murer Harald Andersen, Husmand Hans Pedersen, Husmand Ole Olsen, Møller E. Brogaard, Gaardejer Jens Chr. Jensen og Hans Andersen.

STEVNS HERRED

Stevns Herred grænser til Bjeverskov og Fakse Herreder samt Køge Bugt. Herredets samlede Areal udgør 19,128 ha, og Folketallet er ca. 11,500. Det omfatter følgende Sogne: Store Hedinge Landsogn, Højerup, Magleby, Holtug, Strøby, Varpelev, Hellested, Smerup, Lyderslev, Frøslev, Lille Hedinge og Havnelev.

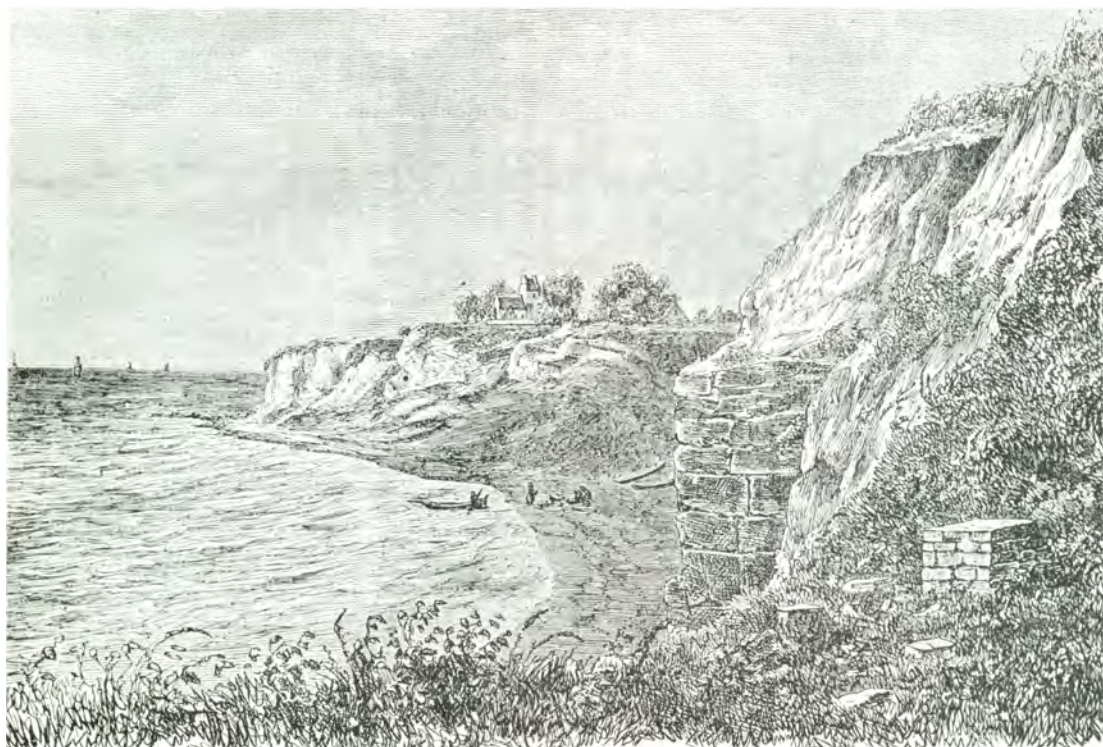
Herredet er et af de bedst kendte danske Steder, idet Hellested Sogn rummer den kendte Gravhøj „Elverhøj“, der har givet Navn til Johan Ludvig Heibergs Skuespil, der foregaar her i Stevns Herred. I dette Skuespil forekommer det Sagn, at den danske Konge ikke tør gaa over Tryggevælde Aa og ind paa Elverkongens Omraade.

STORE HEDINGE LANDSOGN grænser til Højerup, Lille Hedinge, Frøslev, Hellested, Magleby og Holtug Sogne, Store Hedinge Købstadsgrunde og Østersøen. Sognets Skoler er beliggende i Bjælkerup, Sigerslev, Tommestrup og Renge.

I Sognet ligger Stevns Fyr.

Under Gaarden „Sejnhus“, der vistnok oprindeligt hed „Signehus“, og som ligger i dette Sogn, hører der et betydeligt Skovareal, der kaldes Sejnhus Skovdistrikt. Det samlede Skovdistrikt, der er paa 370 Tdr. Land, bestaar af Kirkeskov paa 134 Tdr. Land og Kongeskov. Begge Skove har i lange Tider været under Kultur og staar i Dag meget højt blandt de sjællandske Skove. For Kirkeskovens Vedkommende er langt den største Del af Arealet bevokset med 60-70-aarige Ege, men der findes enkelte Enklaver med Bøg og med Naaletræer. Kongeskoven er næsten helt bevokset med 70-80-aarige Bøge. Denne Skovpart ligger i Landsognet og skilles fra Kirkeskoven ved Sognevejen. Begge Skove er plane og jævne uden Bakker og Kløfter, men har flere smukke og maleriske Partier. Der skoves meget i Distriktet, idet Hovedgaarden, der ligger midt i Herredet, derved har en meget stor Omsætningskreds.

Skovfogedboligen ligger i Kirkeskov ud til Vejen, der fører til Store Hedinge. Den er bygget omkring 1830'erne og forbedret og tilbygget Udhuse i 1926. Dette Distrikts Skovfoged er W. Karlsson.

Stevns Klint med Højerup Kirke.

WILLIAM KARLSSON, Skovfoged, er født den 1. November 1894 i Sverrig. Han kom i 1918 til Danmark, var paa »Rødehus« i 1919, Underforvalter paa Højstrup 1920, paa Juellinge fra 1920–24, Underforvalter paa Sejnhus 1. Maj 1923, Forvalter 1924, senere udnævnt til Skovfoged. Var i en Tid baade Forvalter og Skovfoged. Købte i 1934 en mindre Landejendom, der er beliggende tæt ved Skovfogedstedet.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer P. Nielsen (Formand), Husejer J. P. Pedersen, Tømrer L. Pedersen, Gaardejer N. F. Nielsen, Gaardejer N. N. Eriksen, Politifuldmægtig N. P. Balder, Husejer J. P. Hansen, Parcellist S. P. Hansen og Gaardejer Jacob Nielsen.

HØJERUP SOGN, der er Herredets mindste, grænser til Store Hedinge Landsogn, Lille Hedinge Sogn og Østersøen.

Højerup Sogn har to Kirker, nemlig den forlængst nedlagte mindrige Kirke, der ligger helt ude ved Klinten, og den nye Kirke, der opførtes i 1912–13 og er beliggende lige ved „Højeruplund“.

Den gamle Kirke er opført i det 14. Aarhundrede, men bestod da kun af et lille Kapel, hvortil der i Tidens Løb byggedes, først Skibet og derefter Taarn, Sakristi og Vaabenhus. I Kirken fandtes der en Altertavle, der bar Kong Kristian den Fjerdes Navnetræk, samt et Maleri og en Prædikestol, der bar Holckernes og Krabbernes Vaaben. Efter det store Jordskred i 1905 frygtede man, at Kirken skulde styrte ned, og man lukkede den da, men i 1906 blev den atter aabnet. I 1910 fandt der imidlertid atter et betydeligt Jordskred Sted i Kirkens Nærhed, og nu turde man ikke længere benytte den til Gudstjenester. Den blev atter lukket,

og man skred til Opførelsen af den nye Kirke. Denne er opført af Kridtsten fra Klinten og bestaar af Skib, Kor, Apsis og Taarn, der har Pyramidetag, og hvis underste Del benyttes som Vaabenhus. Koret er hvælvet, og dets Vægge har Kalkdekorationer. Prædikestolen er af Kridt og Døbefonten af Kalksten.

Om den gamle Kirke gaar der flere Sagn. Et fortæller, at den hver Julnat flytter sig et Hanefjed ind for ikke at styrte ned. Et andet, at det var en Skipper i Havsnød, der lovede at rejse en Kirke, dersom han blev frelst.

Højeruplund er en Mindelund, der i 1910 blev givet til Foreningen „Højeruplund“ af Ejeren af Gjorslev. I Mindelunden er der rejst en Del Mindesmærker over Præster, Digttere og andre Personligheder samt i 1920 en Genforeningssten.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer H. C. Hansen (Formand), Gaardejer N. Henriksen, Restauratør J. Olsen, Fragtmand L. Jacobsen og Parcellist H. C. Hansen.

MAGLEBY SOGN grænser til Strøby, Varpelev, Hellested og Holtug Sogne, Store Hedinge Landsogn og Køge Bugt.

Magleby Kirke er i sin første Oprindelse helt bygget af Kridtsten, men af den oprindelige Kirkebygning er nu kun Skibet bevaret. Gennem Tiderne er der ved Kirken sket Om- og Tilbygninger, og den nuværende Kirkebygning bestaar af Skib, Kor, Taarn, to Vaabenhuse, hvoraf det ene anvendes til Ligkapel, og Sakristi bag Koret. Skibet, der er fra den ældste Tid,

Magleby Kirke.

er dækket af tre Hvælvinger, og det adskilles fra Taarnrummet ved en bred, romansk Spidsbue, saaledes at Taarnrummet er inddraget i selve Kirkerummet. Koret overdækkes af en Hvælvning og gaar ud i et med Skibet, saa selve Kirkerummet nærmest syner som et langt Skib med tilhørende Kor. De senere Tilbygninger til Kirken er, Taarnet fra regnet, en Blanding af Kridt- og Munkesten. Selve Taarnet, der har en ret anelig Bredde, krones af et slankt, firesidet Spir, der bæres af en smuk og stilfuld Gesims. Det oprindelige Spir brændte i 1854. Den anelige Prædikestol, der næsten dækker hele Korets Gavl, er fra 1606 og skænket af Hovedsmanden paa Tryggevælde, Dettleff Holck. Den er vistnok ommalet i 1610. Her i Koret er opstillet en Ligsten, der i sin Tid blev lagt over Anders Bille til Soholm. Døbefonten er af svær Granit og har et meget smukt Sølvfad. I Skibet er der i to Nicher lige over for Prædikestolen opstillet to Helgenfigurer fra det 14. Aarhundrede. Disse er oprindelig Rester af et tidligere Alter. I Sakristiet opbevares et Krucifiks, der antagelig har været Midterpartiet i den tidligere Altertavle. Tillige findes der i Sakristiet en Del Gravtavler, der hidrører fra de Begravelser, der fandtes i det nuværende Ligkapel.

To af de mægtige Bøge i Magleby Skov.

Den mærkelige Troldebog i Dyrchave Skov.

Det Skovareal, der hører under Gjorslev Gods, strækker sig langs Kysten fra Stroyby Sognegrænse til Præsteskovhuse i Holtug Sogn. Det deles i to Skovfoged-distrikter under en Skovrider.

Magleby Skovpart ligger i Magleby Kommune, og den bestaar af følgende Skove: Dyrchaven, Magleby Skov, Skjæppelund og Jernet, der tilsammen danner et Skovareal paa 423 ha.

Magleby Skov er den største, den er paa 175 ha, og dens Bevoksning er hovedsagelig 40-60-aarig Bøg, men der findes ogsaa en ret betydelig Del Eg, der i de senere Aar er meget forynget. I denne Skov ligger baade det gamle og det nye Skovfogedsted. Paa det gamle bor nu pensioneret Skovfoged P. G. R. Meyhoff, der ansattes under Gjorslev i 1880, blev Overskovfoged i 1914 og trak sig tilbage i 1928. Ved det nye Skovfogedsted er der i 1928 oprettet et ret betydeligt Savværk.

Dyrchave Skov er paa 132 ha, og den strækker sig fra Magleby Skov til Koge Sonakke. I denne Skovpart, der er meget bakket og kløftet, findes der flere meget smukke Partier. Omkring den store Mose er der enkelte Engdrag. Skoven er hovedsagelig bevokset med 40-100-aarige Bøge, men her findes ogsaa ældre Bøge og Ege; her er Træer, der er op til 170 Aar gamle. Endvidere findes her enkelte mindre Bepantninger

Skovfogedstedet i Magleby Skov

med Naaletræer. Her findes en Bøg, der er plantet i 1871 af daværende Skovfoged Lauritz Frederiksen paa hans Guldbryllupsdag den 1. November.

Skjæppelund Skov er paa 35 ha, og den strækker sig fra Strøby over mod Magleby. Den er væsentlig beplantet med 30-60-aarig Bøg. I denne Skov ligger Skovløberstedet, hvor nuværende Skovfoged Chr. Andersen boede fra 1910 til 1928.

Jernet Skovpart, der er paa 81 ha, ligger langs Kysten. Den bestod i ældre Tider af gamle Naaletræer, men disse er i den nyere Tid fældede og giver nu Plads for Singels- og Kugleflintsbrydninger. Hvor disse er fuldført, planter man atter Naaletræer.

CHRISTIAN ANDERSEN, Skovfoged, er født den 10. September 1885 i Strøby. Andersen er oprindelig uddannet som Tømrer, men knyttedes i 1910 til Gjorslev som Skovløber. Ansattes i 1928 som Skovfoged over Magleby Skovdistrikt.

*Chr. Andersen,
Skovfoged.*

Under Gjorslev Gods hører et ret anseligt og betydeligt Jagtdistrikt, der i de senere Aar har været udlejet til et Selskab, der udnytter Jagten her. Selskabet har Jagtret overalt paa Godsets Omraade med Undtagelse af Gjorslev Have. Hvad Vildtbestanden angaar, er her særdeles udmærkede Raadyr, men mindre med Smaavildt og Fasaner. Dog opdrættes der under Skytten paa den gamle Skovridergaard i Bogeskov hvert Aar en Del Fasaner. Den gamle Skovridergaard bruges i Jagttiden som Jagtthytte og beboes af Skytten. Den er en malerisk, gammel Bindingsværksgaard og ret ejendommelig i sin Byggemaade.

Skytte LAURITZ MARTIN JENSEN er født 1884 paa Tranekjær paa Langeland. Siden 1909 har han været Skytte under Gjorslev.

Klippinge Stationsby er i de senere Aar betydeligt udviklet, og flere og flere Virksomheder og nye Bygningskomplekser er opstaaede her. I 1916 fik Byen sin første Dyr læge, idet C. Chr. Jørgensen da nedsatte sig her.

Dyr lægeboligen ligger paa Matr. Nr. 3 af Klippinge By og lige ud til Hovedlandevejen, der fører fra Store Hedinge til Køge. Oprindelig tilhørte denne Ejendom Automobilforhandler Hans Nielsen, men i 1916 købte Dyr læge Jørgensen den.

*C. C. Jørgensen,
Dyr læge.*

Bygnin- gen be- stod fra først af kun af et lille Beboelses- hus med Udhus, men i 1928 blev den betydelig ombygget. Der tilbyggedes to Fag og den ved Gavlen beliggende dob- belte Garage.

CARL CHR. JØRGENSEN, Dyr læge, er født den 24. August 1890 i Varpelev som Søn af Gaard- ejer Hans Jørgensen, tidligere »Bøge- lund«. Gift første Gang 1916 med Laura Andersen, død 1929 Gift anden Gang 1930 med Ellen Jacobsen.

Dyr lægeboligen i Klippinge.

Blev Landbrugskandidat 1909, tog Præliminæreksamen 1910, Dyrlegeeksamen 1914, var Militærdyrlæge fra 1914-16, begyndte egen Praksis i Klippinge den 15. April 1916.

Klippinge By har ogsaa bosiddende Læge. Den gamle Skolebygning, der ligger ved Vejen ned til Magleby, ejes nu af Læge A. Vibild, der er bosiddende her.

Efterhaanden som Klippinge mere og mere antog Præget af Stationsby, fik den et betydeligt Forspring for Sognets andre Bopladser, og flere og flere Virksomheder anlagdes her. I 1920 anlagde det kendte Storchedingsfirma, Chr. Richter, en Afdeling for Foder- og Godningsstoffer samt for Brændsel her i Klippinge. Ved Banelegemet byggedes der straks en Pakhusbygning paa 25 Alens Længde, men allerede efter to Aars Forløb var den for lille, og man maatte udvide. Senere blev det nødvendigt at foretage en ny Udvidelse, og det nuværende Pak- og Lagerhus er ca. 36 m langt. Foruden dette er der nu særskilt Lager for Kul og Koks. Fra Stationsbygningen fører der Jernbanespor ind til Pakhusene. Denne Afdeling bestyres af Niels Nielsen.

Chr. Richters Afdeling i Klippinge.

NIELS NIELSEN, Bestyrer, er født 1864 i Herfølge og oprindelig uddannet ved Møllerfaget. Han var Uddeler ved Karise Brugsforening fra 1893-1900, Ejer af Magleby Mølle fra 1900-1914. Har været Bestyrer for Chr. Richters Afdeling i Klippinge siden Oprettelsen i 1920.

En anden Virksomhed, der i den senere Tid er flyttet til Stationsbyen, er Skraedermester Hans Madsen Hansens. Den ligger paa Stationsvejen i Ejendommen Matr. Nr. 4 a og g og er bygget i 1924 af nuværende Ejer.

Oprindelig begyndte Skraeder H. M. Madsen i Magleby den 1. April 1901, og han havde sit Værksted i Faderens Ejendom.

Denne Ejendom ligger ved Vejen, der fra Kirken fører ned til Skolen, og i tidligere Tid har den været Bolig for Kapellanen ved

Gadeparti fra Magleby. Vejen bag Kirken, der fører ned til Skolen.

Skrædermester Hansens Ejendom.

Kirken. Her har boet fem forskellige Kapellaner, men i 1890 købte Væver Hans Chr. Ivarsen denne Ejendom, der igen solgtes ved hans Død i 1935.

HANS MADSEN HANSEN, Skrædermester, er født den 24. Juli 1880 i Klippinge Mose som Søn af Væver Hans Chr. Ivarsen. Gift 1920 med Hanne Bartholine Svendsen. Uddannet som Skræder. Etablerede sig i Magleby 1901, drev Forretning i Store Hedinge fra 1920-24. Har siden da været Skrædermester i Klippinge, hvor

han har oparbejdet sig en solid og stabil Forretning, der er meget søgt af Egnens Beboere.

*H. M. Hansen,
Skrædermester.*

Paa Stationsvejen i Klippinge ligger Ejendommen Matr. Nr. 23 b. Den tilhorte Sadelmager H. O. Madsen, der var den første Sadelmager og Tapetserer, som drev Forretning her i Byen. Han solgte Ejendom og Forretning til Gustav Andersen, der solgte disse videre til nuværende Ejer, Georg Nygaard Andersen. Han overtog Ejendom og Forretning i 1933 og begyndte straks at ombygge og forbedre de da forfaldne Bygninger. I 1934 blev Stuehuset ombygget, og i dets Gavl indrettedes de nuværende moderne Udstillingslokaler samt Forretningen.

*G. M. N. Andersen,
Sadelmager.*

GEORG MICHAEL NYGAARD ANDERSEN, Sadelmager, er født den 4. Marts 1910 i Køge som Søn af Vognmand Ingvar Andersen. Gift 1929 med Lilly Zwisler.

Stevns Andels-Foderstof-forening har sit Hovedsæde i Store Hedinge, men den har flere lokale Afdelinger i Herredet, deriblandt en i Klippinge. Denne Afdeling er oprettet i 1922.

For denne blev oprettet, solgte Klippinge Brugsforening ikke saa lidt af Foderstoffer, men efter Afdelingens Oprettelse har denne faaet saa godt som hele Salget.

Sadelmager Nygaard Andersens Ejendom.

Grunden, hvorpaa Lagerpakhuis og Forvalterbolig er opført, er udstykket fra Bjerggaard. Til Bolig for Forvalteren er der bygget en mindre Villa. Siden Oprettelsen har Afdelingen haft almindeligt Købmandsborgerskab. Under Afdelingens Omraade hører Magleby, Store Hedinge Landsogn, Vårpelev og Hellested Sogne.

Den første Forvalter her i Klippinge indtil 1926 var H. P. Jørgensen, der efterfulgtes af nuværende Forvalter, Niels Larsen-Skovly, der er født 1891 paa Skovlygaard som Søn af den kendte nu afdøde Landmand og Politiker Jens Larsen-Skovly. Han er Branddirektor for Østifternes Brandkasse, Distriktsvurderingsmand i Stevns Herred for Creditkassen for Landejendomme i Østifterne, Kasserer for Klippinge Brugsforening m. m.

Skovlygaard har været i Slægtens Besiddelse siden 1850. Ved Jens Larsen-Skovlys Død i 1931 overgik den til hans Enke, Fru Boline, født Christensen, og den bestyres nu af en Søn.

Karet- og Hjulmager Svend Schmidt er kendt over store Dele af vort Land og ikke mindst i Stevns Herred, og muligens er hans Virksomhed endnu mere kendt, efter at han har foretaget de sidste Udvidelser og Moderniseringer, hvorved den gamle Karetmagervirksomhed forandredes til den moderne Virksomhed: Svend Schmidts Automobil- og Karosseri-Firma.

Den første Virksomhed oprettedes i 1908 i Hjulmand Jens Peder Pedersens Ejendom, der ligger midtvejs mellem Magleby og Klippinge. I dette gamle og anerkendte Firma arbejdede S. Schmidt som Svend. Samme Aar, som han etablerede

sig, flyttede han til Klippinge og købte der en Grund, der var udstykket fra Gaardejer Hans Larsens Gaard, Mtr. Nr. 1. Denne Grund ligger paa Hjørnet ved Vejen, der fører til Magleby og Køge. I 1909 byggedes Værkstedet, 1911 Beboelseshuset, og indtil 1914 - 16 blev her udelukkende drevet Vogn- og Karetmagervirksomhed. Imidlertid tog Bilerne mere og mere Overhaand, og Virksomheden begyndte at bygge Luksusvogne. Man købte Underdelene og byggede de nye Vogne hjemme

Stevns Andels-Foderstofforenings Afdeling i Klippinge.

*N. Larsen-Skovly.
Forvalter.*

Den gamle Skole, der nu er Lægebolig, med det i 1909 byggede Karetmagerværksted.

S. Schmidts Værksted og Beboelse i Klippinge i 1911.

paa Værkstedet, men denne Industri blev snart fortrængt af Fabrikdriften, og man gik nu over til Salg af Automobile og Bygning af Varevogne og særskilte Turistvogne. Virksomheden raader nu over alle moderne Maskiner til Anvendelse for Karosseri- og Vognbygning, og den har særskilte mekaniske Værksteder og et ret betydeligt Lagerrum for Reservedele til Automobile. I 1919 opsattes der Vindmotor til Drift for Maskinerne, men i 1925 blev

hele Virksomheden elektrificeret. Gentagne Gange er der tilbygget, og i 1929 opførtes den store Udstillingshal. Grundlæggeren af denne nu ret betydelige Virksomhed indenfor Vogn- og Automobilhandel, Fabrikant Svend Schmidt, er født i 1882 i Orup som Son af den tidligere Friskolelærer, senere Lærer ved Klippinge Skole Carl Schmidt, og gift 1911 med Anna Pedersen, Datter af Møller Pedersen i Hellested. Han har deltaget meget i Sportslivet indenfor Præsto Amts Skytte- og Gymnastikforeninger.

Magleby i Stevns er en gammel By, der kan føres langt tilbage i Historien. Byen ligger i en Lavning som de fleste andre Byer, og før Udskiftningen har der oprindelig ligget 35 Gaarde foruden enkelte Huse i selve Byen. Nu er der kun 10 Gaarde, men 55 Huse. Af disse er enkelte de gamle Stuelænger fra de udflyttede Gaarde. Der er ogsaa mange af dem, der er nedrevne, og nye Huse opførte. Tidligere var der langs Gaden flere Enge og Sumpe, som laa hen uden nævneværdigt Udbytte, om Sommeren lidt Græs, om Vinteren Is, men Tid efter anden er disse bleven opfyldt og bebyggede. Ligeledes var der langs Gaden to store Rønder eller Vandgrøfter, hvoraf navnlig særlig den i nordre Side var meget dyb og bred, da den gav Aflob for Byens to Gadekar og tillobende Vand. Nu er Gadebilledet et helt andet, disse Grøfter er kloakeret, og Byen og alle Hovedvejene er behandlet med Asfalt. Foruden Telefon og Elektricitet har Byen ogsaa faaet Vandværk.

Klippinge, som er Stationsby, har nok taget nogle af Sognets Virksomheder, men der ligger dog enkelte i Magleby, der maa fremhæves. Herimellem er Magleby Bageri, der siden 1903 ejes af Bagermester Rasmus Jørgensen. Begyndelsen til Bageri i

Magleby Bageri omkring 1912.

Magleby blev gjort af Faderen, Hans Jørgensen, der var født 10. Januar 1852 og døde 7. April 1904. Han begyndte som Bager i Gjorslev Mølles Bageri den 1. Oktober 1880 og købte samtidig to Ejendomme i Magleby By, Matr. Nr. 82 og Matr. Nr. 18 b, af Smed Anders Nielsen, der havde drevet Smedeforretning i Nr. 82, men da han var ældre den Gang, flyttede han Smedien til Nr. 18 b og lejede denne ud til Smed Lars F. Larsen, og saa ombyggede

Ejendommen efter Ombygningen i 1924.

han den gamle Smedie til Dansesal, hvor Sognets Beboere samledes til Møder og Gilder. Denne Dansesal ombyggede Hans Jørgensen i Foraaret 1881 til Bagerilokale og opførte en Bageovn (Brændeovn), hvilken Ovn forresten, bortset fra enkelte Reparationer og Moderniseringer, var den, der stod i Bageriet og benyttedes lige til 1924. Hans Jørgensen blev gift den 3. November og flyttede Forretningen til Magleby By om Foraaret 1881. Før den Tid fandtes der ikke noget egentligt Bageri i Magleby, men i de fleste gamle Stuelænger fra Gaardene var der jo Bageovn, der som Regel var bygget ved Bryggerset, og i Magleby var der paa det Tidspunkt to Kvinder, som begge hed Sophie, og som bagte for Beboerne paa den Maade, at Melet blev dem leveret før Bagningen, men det varede ikke ret længe, før disse Bagninger maatte indstilles, da Folk ogsaa den Gang satte Pris paa, at Bagervognen (Hestekøretøjet) med Presenning over ugentlig kom med Brødet, og Forandringen var jo kun den, at nu kunde de levere Bageren Rugen, saa lod han den male og leverede saa Beboerne et 12 Punds Rugbrød eller et stort Sigtebrød for hver 10 Pund Rug og saa 8 Øre i Bagepenge eller ogsaa Pund for Pund. Denne Byttehandel vedblev til Oktober 1907. Efter den Tid købte Bageren Rugen efter hollandsk Vægt og betalte Dagsprisen og solgte saa Brødet til en fast Pris, som stod i Forhold til Rugprisen. Den daværende Ejendom var kun ganske lille, men der skulde jo først skaffes Midler til Veje, og den første Udvidelse skete i 1895 med en Udbygning paa Siden af Stuehuset, og denne skulde tjene til Butik. Den næste Udvidelse var i 1899, hvor der byggedes fire Fag mod

Øst, de to til Beboelse og de to til et Portrum, saa der kunde holdes i Tørvejr, naar der skulde læsses Mel af fra Møllen og ligeledes med Brødvognen. Den 1. Oktober 1903 overtog Sønnen, Bagermester Rasmus Jørgensen, Bageriet og Ejendommen. Han er født den 30. Oktober 1882 og var kun 21 Aar gammel, da han skulde drive en temmelig stor Forretning for egen Regning. Forretningens første Firmanavn var Hans Jørgensen & Søn, og senere blev det H. Jørgensens Enke & Søn. Først i Foraaret 1906 ansøgte og fik han Fuldmyndighedsbevis. Pladsforholdene i Bageriet var ikke tilstrækkelige, naar der skulde laves fint Brød, en Stue maatte straks tages med ind i

R. Jørgensen, Bagermester.

Bageriet, og for at skaffe Erstatning for denne byggedes der en Etage ovenpaa Butiksudbygningen, og derved fik man et Værelse. Den 23. Juli 1906 blev R. Jørgensen gift med Metthine Margrethe Olsen, Datter af Gaardejer Daniel Olsen, Magleby. Senere drev Jørgensen et mindre Jordareal i Forpagtning i en Aarrække, og ved den Lejlighed blev der jo Trang for flere Bygninger til Stald m. m. Tid efter anden har Jørgensen købt flere tilstødende Husejendomme, saa der nu er flere Udenomsbekvemmeligheder. Efterhaanden som Familien blev større, maatte Lejligheden atter udvides i 1921. Men den største og dyreste Udvidelse foretoges i 1923—24, hvor der byggedes det nuværende moderne Bageri, og det gamle indrettedes til Brødkammer og Lager. Det nye Bageri er indrettet efter Tidens mest moderne Krav. Væggene er monterede med glacerede Fliser, Gesims, Hulkehl og runde Hjørner. Her er dobbelt Strømmens Ovn, elektriske Æltekar og Maskiner, Transportører og Trug paa Hjul og iøvrigt elektrisk Lys og Kraft samt indlagt Vand. Virksomheden beskæftiger nu fire Mand i Bageriet. Tre Kuske, der har to Brødbiler og et Hestekøretøj til Raadighed, besørger Brødet rundt i det store Opland. Bagermester R. Jørgensen har stiftet Fugleskydningsselskabet og været dets Formand i 9 Aar, været Medlem af Hjælpekassen, er Brandfoged og Næstformand for Østsjællands Bager- og Konditorforening.

Stevns Karosserifabrik er grundlagt af Karetmager Anders Hansen Olsen, der er født den 8. Juni 1883 i Magleby som Søn af Gaardejer Daniel Olsen. Han lærte Karetmagerfaget i Karise og Store Hedinge, hvorefter han i 1906 begyndte egen Virksomhed i Magleby. Her købte han Ejendommen Matr. Nr. 87, der ejedes af Drejer Niels Larsen. Denne Ejendom lod han en Del ombygge, og her indrettede han de nødvendige Værksteder. I den Tid, da Hestevogne endnu var i Brug, havde Virksomheden ikke saa lidt at bestille, og en Tid beskæftigede den 7 Svende. Efter at Hestekøretøjerne mere og mere blev fortrængte af Bilerne, omdannedes Virksomheden til Karosserifabrik.

I 1918 byggede Anders Olsen sin egen Smedie, og i 1922, efter at Karosserifabrikationen var optaget, opførtes større Værksteder, der igen udvidedes i 1924. I 1927 byggedes der særskilt Monteringshal. Der bygges nu hovedsageligt Lastvogns-Karosserier, der udelukkende sælges til Forhandlere. Fabriken har nogle af Landets største Forhandlere som Kunder, deriblandt Thrige i Odense. Overalt er Magleby-Karosserierne kendte for deres solide og gedigne Arbejde.

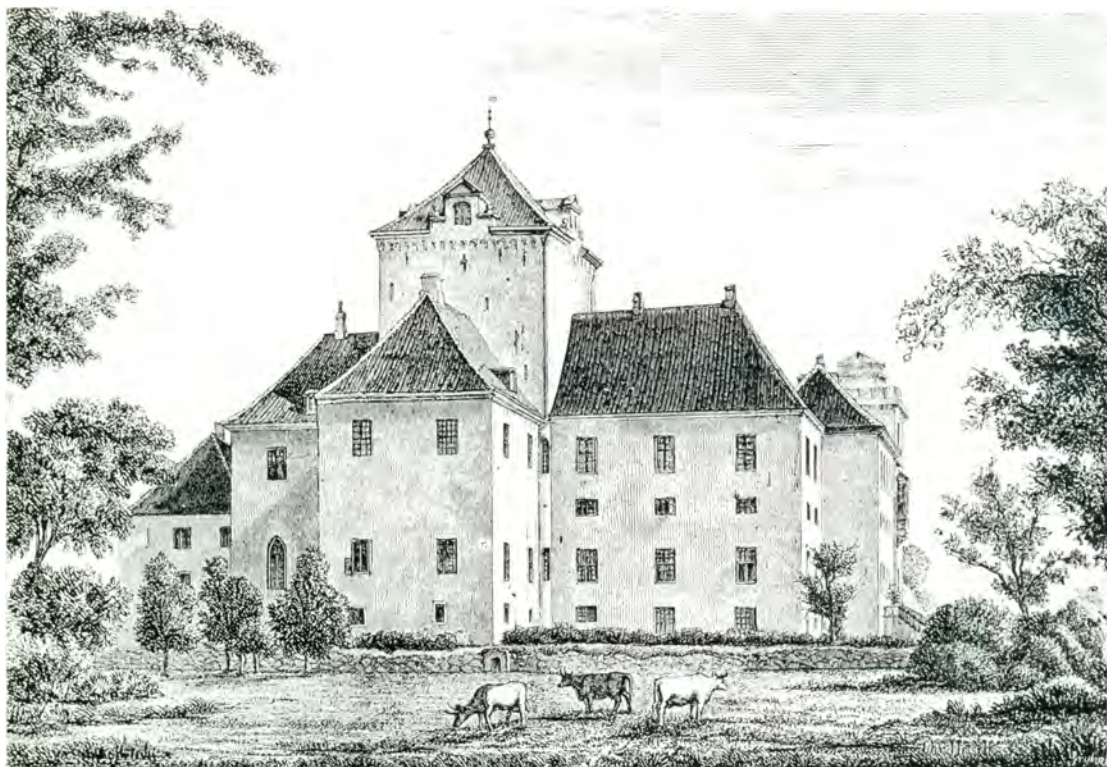
Stevns Karosserifabrik er monteret med de fornødne Maskiner til moderne Drift, og den raader over ret anseelige Arealer. Indehaverens Søn, Hans Daniel Olsen, der er født i 1908, er uddannet i Faget og har siden 1927 arbejdet paa Fabriken.

Sognets Skoler er beliggende i Magleby og Klippinge.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer Jacob Jacobsen (Formand), Gaardejer Chr. Christensen, Gaardejer I. Børresen, Gaardejer Hans D. Frandsen, Gaardejer Hans Hansen, Købmand Carl F. Sørensen og Tømrer Hans Mortensen.

HOLTUG SOGN grænser til Magleby Sogn, Store Hedinge Landsogn og Østersøen.

Holtug Kirke er bygget af Kridtsten og bestaar af Skib, Kor, Sakristi, Vaabenhus og Taarn. Altertavlen bærer et Maleri af „Den Korsfæstede“, omgivet

Gjørsløv i ældre Tid.

af en Egetræsramme. Prædikestolen er af nyere Dato. Paa Kirkegaarden ligger Familien Scavenius' Gravsted, hvori en Del af Slægten hviler.

Gjørsløv er saa gammel, at den skal have tilhørt Kong Erik Glippings Kammersvend, Rane Jonsen. I det 14. Aarhundrede ejede Roskilde Bispestol Gaarden, og Bisp Peder Jensen Lodehat opførte den ældste Del af den Bygning, der endnu findes. Efter Reformationen fik Gaarden en omskiftelig Tilværelse, snart ejedes den af danske Adelsmænd, snart af udenlandske Storkøbmænd. Slægterne Svane, Juul og Høg har ejet Gaarden, der i 1664 kom i Hænderne paa Holsteneren Jochum Irgens. Efter ham overtoges den af Hollænderen Schardinell fra Amsterdam. I 1679 kom den atter paa danske Hænder, idet den købtes af Dronning Charlotte Amalie, der efterlod den til Datteren, Sophie Hedevig, der bortbyttede den til Kong Frederik den Fjerde. Den kom nu ind under Ryttergodserne, men solgtes i 1743 til Kammerraad Chr. Lintrup. I 1793 overtog Slægten Scavenius Gaarden og ejede den derefter i omtrent 125 Aar. Nu ejes Gjørsløv af Kammerherreinde Tesdorpf.

Sognets Skole ligger i Holtug.

Under Gjørsløv Gods hører betydelige Skovarealer. I Holtug Sogn ligger Gjørsløv Bøgeskov og Raahoved Skov. Raahoved Skovpart er paa 166 Tdr. Land, og den bestaar hovedsagelig af Bøg, men der findes dog enkelte 100–150-aarige Ege. Det meste af Bøgeskoven bestaar af 50–60-aarige Træer, men der findes ogsaa en mindre Naaetræsbeplantning fra omkring 1915. Siden dette Aar har Niels Peder Jensen virket her som Skovfoged.

Den gamle Skovridergaard.

har der været Udskibningssted ved Bøgeskov, og hertil og til det gamle Traktorsted drager nu ikke alene Stevnsboerne, men Folk fra hele Landet. Endnu er dette Sted kun kendt af et Faatal af Publikum, men maaske netop derfor er det saa yndefuldt i hele sit smukke Naturbillede.

Christian Christensen, der fødtes 1848 og døde 1930, havde dette Traktorsted, og for ham havde Forældrene det. Dengang var det saadan, at Publikum selv medbragte Kaffebonner, og paa Traktorstedet fik de saa Vand paa Maskine. Efterhaanden som Bilerne fandt Vej hertil, blev

Parti fra Bøgeskov med det gamle Traktorsted.

Det nuværende Traktorsted.

L JENSEN, Skytte, lærte Jagt under Tranekjær Gods. Var fra 1900 Medhjælper under dettes Jagtdistrikt. Udnævntes 1909 til Skytte paa Gjorslev. Gift 1910 med Thyra Jørgensen.

Det nuværende Traktorsted i Bøgeskov er bygget i 1875, men længe før den Tid fandtes her omtrent paa samme Sted et ældre Traktorsted, der nærmest kunde betegnes som en beskeden Fiskerhytte. Her ved Kysten ligger endnu den Dag i Dag enkelte Fiskerboliger. Gennem lange Tider

Stedet mere og mere kendt af Turisterne, og den Dag i Dag er det et kendt Samlings- og Udflugtssted for hele Befolkningen paa Stevns. Siden 1910 har Traktorstedet haft almindelig Beværterbevilling. I 1914 overtog Hans Christensen Traktorstedet. Han er født 1889 og gift 1914 med Jensine Jensen fra Magleby. I 1920 byggedes den første Del af den store Pavillon nede ved Stranden, og siden da er denne Gang paa Gang udvidet.

Det nuværende Traktorsted er bygget af Kridtsten, medens den gamle, endnu eksisterende Lade eller Pakhus er af Bindingsværk. Denne store Bygning bruges af Fiskerne som Materialskur.

En af de først oprettede Brugsforeninger her i Landet er Holtug, der er den ældste i Stevns Herred. Begyndelsen til denne Brugsforening blev gjort den 1. Februar 1869, og dens egentlige Stifter er sikkert afdøde Lærer Bou i Holtug, der var dens Formand til sin Dod i 1911. Derefter fulgte Bagermester Hans Jensen til 1935. Nuværende Formand er Savværksejer Hans Larsen. Da Brugsforeningen startedes, var det under smaa og vanskelige Kaar, og den mødte stor Modstand fra Store Heddinge Købstads Side, men fremad gik det alligevel. Det første Aar var der Uddelersted i Skolen. Man samlede de forskellige Ordre sammen, og en Mand sørgede for Indkøbene. I 1871 byggedes den første Brugsforeningsbygning, og den laa lige over for den nuværende. Ved Aarhundredskiftet blev Bygningen for lille, og man byggede da den nuværende Bygning. Den gamle Bygning anvendtes da til Beboelse for Uddeleren, der før den Tid havde boet ude i Byen. I 1932 ombyggede man Bygningen saavel ind- som udvendig, og der paasattes en Etage, hvori Uddeleren fik sin Bolig. Efter Ombygningen fremtræder Bygningen som et smukt og præsentabelt Forretningshus med store, rummelige Lokaler og gode Udenoms-huse. Omsætningen er steget saa stærkt gennem Aarene, at den nu er oppe paa en kvart Million Kroner aarlig. Fra 1918

Holtug Brugsforening.

32 var Chr. Madsen Uddeler og hans Enke fortsatte til 1936, da nuværende Uddeler Sv. Schmidt tiltraadte.

S. Schmidt, Uddeler.

Raaby Alderdomshjem.

SVEND SCHMIDT, Uddeler, er født 1903 i Ribe og uddannet i Brugsforeninger fra 1917, var Bestyrer fra 1933. Udnævntes til Uddeler i 1936.

Midtvejs mellem Magleby og Holtug ligger den lille Plads Raaby, paa hvis Jord Asylet

Parti fra Haven.

Plads til 20 Aldersrentenydere, men foruden er der en mindre Forsørgelsesafdeling, der dog skal nedlægges. Til Hjemmet hører der et Jordtilliggende paa 24 Tdr. Land, og Udbygningerne danner en Del af den indrammede Gaard. Foran Hovedbygningen er der anlagt en smuk og hyggelig Have til Opholdssted for Beboerne. Overalt bærer dette Hjem Præg af Orden og Renlighed, og endnu har flere af Stuerne snehvide, skurede Gulve. Den oprindelige Arbejdssal gør nu Tjeneste

som Spisesal og Opholdsstue. Alle Værelserne er lyse, rummelige og luftige. Fra 1881- 1901 var Niels Poulsen Bestyrer. Han afløstes af Jens Peter Haagensen, der virkede til 1917. Saa kom Hans Fr. Larsen, der afgik i 1927 og efterfulgtes af Wad, der i 1930 afløstes af nuværende Bestyrer Knud Kofoed Jensen, der er født den 11. April 1898 i Raaby og gift med Margrethe Elisabeth Petersen fra Holtug.

*K. Kofoed Jensen,
Bestyrer.*

*M. E. Jensen,
Bestyrerinde.*

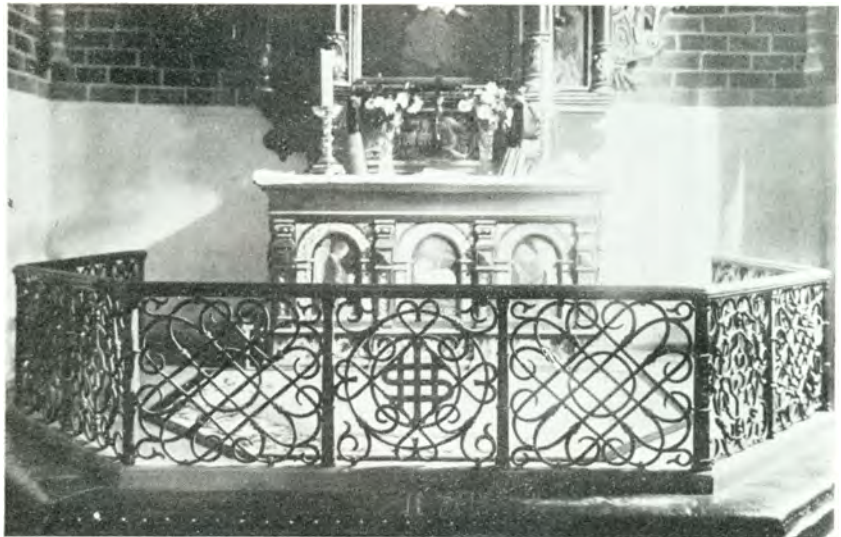
En Virksomhed i Holtug Sogn, der maa nævnes, naar vi skal fortælle om dette Sogn, er Jens M. Svendsens Maskinforretning. Denne Virksomhed er grundlagt for over 100 Aar siden af Svend Henrik Svendsen, der ogsaa kaldtes „Svend Køge“, fordi han var tilflyttet Holtug fra Køge By. Han købte et lille forfaldent Hus, der laa paa Jorden Matr. Nr. 33 af Holtug By og var udstykket fra Samuel Hansens Gaard. Det var vistnok den oprindelige Gaardsplads, som efter Udflytningen laa ubenyttet hen. Her indrettede han en lille Landsbysmedie. Han døde 1866, og hans Son, Peder Svendsen, der var født 1847, førte Smedien videre. Ved hans Død i 1906 overtog hans Son, der var født i 1868, Smedien, som han ombyggede en Del. Han optog Maskinbranchen og efterlod i 1924 Virksomheden til den nuværende Ejer, Jens Marius Svendsen, der er født i 1902. Han udvidede Forretningen i 1924 ved at opføre den paa Matr. Nr. 54 liggende store Maskinhal med tilhørende Værksted, og Virksomheden har nu Bygninger liggende paa begge Sider af Vejen. Saaledes er denne Virksomhed fra en beskedne og almindelig Landsbysmedie gennem fire

Generationer vokset til et anset og velrenommeret Firma, der ikke alene er kendt paa Stevns, men over det meste af Landet.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Parcellist Chr. H. Christensen (Formand), Kreaturhandler M. Nielsen, Arbejdsmand N. Chr. Jensen, Gaardejer H. Nielsen, Arbejdsmand N. P. Tange, Gaardejer J. Sorensen og Gaardejer J. Petersen.

STROBY SOGN grænser til Magleby og Varpelev Sogne, Bjevskov Herred og Køge Bugt.

Stroby Kirke er en Kridtstenskirke, der bestaar af Kor, Skib, Taarn, Vaabenhus og Sakristi. I 1920-21 gennemgik Kirken en omfattende Restaurering under Ledelse af Arkitekt O. R. Langballe. I Korhvalvingen findes Kalkmalerier.

Alterskranken i Stroby Kirke. — Kunstsmedearbejde, udført af Smedemester Niels Pedersen i Vedskolle.

Altertavlen bærer et Maleri, Prædikestolen er fra det 17. Aarhundrede, Døbefonten er af Granit.

Sognets Skoler er beliggende i Stroby, Stroby Grøftemark og Stroby Egede.

Stroby Sogneby er i de sidste Aaringer vokset ganske betydeligt. Der er særlig langs Hovedvejen Køge Storehedinge, der gennemskærer Byen, opstaaet en stor Del Ejendomme og Villaer.

Ogsaa indenfor Haandværk og Industri er Byen med i Fremdriften, og vi skal her omtale Stroby Maskinforretning, der ligger lige ud til Hovedlandevejen. Den har til Huse i det gamle Distriktsjordemoderhus, der er bygget omkring Aaret 1800. Til den oprindelige Bygning er der tilbygget Cykleudstillingslokale og Værksted, og bag dette ligger det store Reparationsværksted for Biler og Landbrugsmaskiner. Ejendommen ligger paa Matr. Nr. 113 af Stroby By.

Oprindelsen til denne Virksomhed hidrører fra 1926, da Enevoldsen drev Automobilhandel og Reparationsværksted her. Han afstod dette i 1934 til Holger Johannes Larsen, der er født den 4. Juni 1907 paa Amtsskrivergaarden i Stroby som Son af Gaardejer Frederik Larsen. Larsen er uddannet i Smede- og Maskinbranchen, specielt indenfor Landbrugsmaskiner, og han har bl. a. arbejdet hos det landskendte Firma P. Nordsteen i Hillerød. Amtsskrivergaarden i Stroby er en meget gammel Gaard, og paa denne skal der i længst forsvundne Tider have været afholdt Retsmoder og antagelig boet en kongelig Amtsskriver, sikkert en Slags Ridefoged. Efter at H. J. Larsen har overtaget Stroby Maskinforretning, beskæftiger denne sig særlig med Salg og Reparationer af Landbrugsmaskiner.

Det gamle Strøby Bageri.

Bageri paa Jorderne Matr. Nr. 129, og sammen med dette drev han et mindre Landbrug. Det er ejendommeligt at se, at den gamle Bageribygning, der staaer endnu, er lagt helt paa skraa af Hovedvejen, ja, selv det indre i Huset indrettede Bagermester Thide paa skraa. Hans Sønnen, Carl og Valdemar, arvede Bageriet og drev det videre. Fra Aarhundredskiftet og indtil nuværende Indehaver, Bagermester Georg Peder Daniel Olsen, købte Bageriet, var dette i stærkt Forfald, og selve Bageriet drevet saa slet, at det næsten maatte betragtes som ophørt. Selve Bygningerne var forfaldne og ødelagte. I 1921 købte Bagermester P. Olsen, der er født den 5. Juli 1893 i Magleby som Søn af Gaardejer Daniel Olsen og gift med Karen Marie Jørgensen, Datter af Bagermester Hans Jørgensen, det gamle Bageri i Strøby, og i 1929 mageskiftede han Ejendom med Slagter Johannes Dehli. Denne Ejendom bestod af Beboelseshus med tilhørende Udhuse, hvori Slagteriet fandtes. Til denne gamle Stuebygning lod da Bagermester Olsen bygge et nyt, moderne Bageri med tilhørende moderne monteret Bagerforretning. Dette Bageri staaer paa Højde med de smukkeste og mest moderne Bagerier paa Stevns. Ved Starten kørte Bagermester Olsen selv rundt paa Egnen med Hest og Vogn og begyndte i det smaa, men nu beskæftiger han to Svende og en Lærling, og to Biler besørger hver Dag Udbringelsen af Brødet.

Saaledes er Stevns' ældste Bageri nu vokset op til en smuk og anerkendt Virksomhed, hvis Bygninger er velholdte og præger Bybilledet.

De fleste Gaarde i Strøby Sogn er nu udflyttede, og paa de gamle Gaardspladser er der i Tidens Løb bygget forskellige Beboelseshuse og

Op til Hovedvejen ligger Forsamlingshuset, der er bygget i Aaret 1885, den nybyggede Brugsforening, hvis smukke Bygning præger Gadebilledet, og en Del præsentable Beboelseshuse. I dette Sogn skal det første Bageri paa Stevns have ligget. Desværre kan man ikke med Nøjagtighed opgive, hvornaar dette er oprettet, men det er sikkert omkring 1820'erne. Paa dette Tidspunkt kom Bagermester Thide hertil fra Tyskland og byggede et lille

Det i 1922 ombyggede Bageri.

Forretninger. Blandt de Næringsdrivende og Haandværkere, der byggede her, skal nævnes Skrådermester Anders Vilhelm Andersen, der er født 1889 i Lyderslev som Søn af Skrådermester Niels Andersen og gift 1912 med Dagny Larsen fra Rødvig. Han er uddannet hos

A. V. Andersen,
Skrådermester.

Faderen og var fra 1908 - 10 i Udlandet. Da han kom tilbage til Landet, fik han Ansættelse hos forskellige af vore førende Huse indenfor Skråderiet, deriblandt „Magasin du Nord“. I 1912 etablerede han eget Skråderi i Strøby, og samme Aar byggede han Ejendommen Matr. Nr. 46 h. Før den Tid omtales

der Skrådere i Sognet, men vistnok ingen, der var faglærte. I 1922 flyttedes Forretningen til den i samme Aar opførte Ejendom paa Hovedgaden, og her indrettedes Lingeri- og Skråderi-afdeling, der omfatter baade Herre- og Dame-skråderi. Skråderiet er nu velkendt overalt i By og Omegn, og det er vokset til en stor, moderne Virksomhed, hvori der beskæftiges 6 Mand hele Aaret rundt.

Skrådermester Andersens Forretning.

Skrådermester Andersen blev i 1933 kaldet til Lærer ved Teknologisk Institut i København, hvilket vel nok er en af de største Udmærkelser, der kan vederfares en Haandværker. Paa Stevns-Udstillingen i 1927 fik han 1. Præmie for sine udførte Arbejder.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer N. P. Petersen (Formand), Forpagter R. P. Jensen, Arbejdsmand N. A. Nielsen, Baadfører N. P. Jensen, Parcellist A. Pejtersen, Parcellist Hans Larsen og Gaardejer Jacob Jacobsen.

Varpelev Kirke.

VARPELEV SOGN grænser til Strøby, Magleby og Hellested Sogne samt Bjeverskov Herred.

Varpelev Kirke er en af vort Lands faa Kirker, der har bevaret sit oprindelige middelalderlige Præg, omend den gennem Tiderne har været udsat for flere Restaureringer og Tilbygninger. Den bestaar nu af Skib, Kor, Vaabenhus, Sakristi og Taarn. Særlig karakteristisk

Varpelev gamle Brugsforening.

for denne Kirke er Taarnet, der løber ud i et med Skibet. Altertavlen bærer et Maleri, der forestiller „Lader de smaa Born komme til mig“. Prædikestolen er fra nyere Tid, og Granitfonten er romansk. Sognet har kun en Skole, nemlig Varpelev Skole.

Varpelev Brugsforening er oprettet i 1902, og dens Uddeler var dengang Handelsmand Peder Olsen. Foreningen havde i de første fem Aar ikke egen Bygning, men boede til Leje i den Bygning, der

nu rummer Telefoncentralen. I 1907 byggede Foreningen sin første Bygning, der opførtes paa en Grund, udstykket fra „Bogelundgaard“. I 1934 udvidedes Brugsforeningen igen, og der byggedes den nuværende smukke Bygning, der er yderst moderne indrettet og meget i Smag med nyere Brugsforeninger i vore andre Sogne. Handelsmand Peder Olsen afløstes som Uddeler af Vilhelm Hansen, der i 1923 afløstes af nuværende Uddeler A. Jensen.

Varpelev Brugsforening i 1907.

ALBERT JENSEN, Uddeler, er født 18. September 1899 i Haarlev som Søn af Uddeler Jensen fra Haarlev, og gift 1924 med Elin Pedersen, Datter af Smedemester

Pedersen fra Varpelev. Har været Uddeler ved Varpelev Brugsforening siden 1923.

A. Jensen, Uddeler.

Brugsforeningens Omsætning er fordoblet fra Aaret 1924 og til nu. Medlemsantallet andrager nu 100. Foreningens nuværende Formand er Gaardejer N. J. Rasmussen, Lillevangsgaard.

Andelsmejeriet i Varpelev er oprettet i Aaret 1910, men først i 1934 optog det Iscreamfabrikationen, idet man indrettede et særligt Lokale hertil. Selve Iscreamfabrikken ligger i en Bygning, der er opført tæt op til Mejeriet.

Iscreamfabrikken, der bærer Navnet „Elverhøj“, er den eneste i sin Art her i Stevns Herred. Siden Starten i 1934 har den fordoblet sin Produktion, og rundt

om i hele Herredet har den opstillet henved 70 Iscream-Kabinetter, hvorfra Isen forhandles. Ogsaa udenfor Amtet findes der ikke saa faa „Elverhøj“-Iskabinetter, og dets Varer er saa efterspurgte, at det sikkert igen snart bliver nødvendigt at udvide Lokaler og Maskinanlæg. Ved denne Sæsons Begyndelse ansattes Hans Christian Valdemar Johansen som Ismester, og han har yderligere faaet Produktionen i Vejret. Hans Johansen er født 1903 og er mejeriuddannet. Sidst har han virket som Ismester paa Mejeriet „Landsogn“ ved Slagelse. Mejeriets nuværende Formand er Sogneraadformand, Gaardejer Frederik Jørgensen.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer Frederik Jørgensen (Formand), Gaardejer Rasmus Dehn, Husejer Vilhelm Nielsen, Gaardejer Peter A. Nielsen, Gaardejer Niels-Christoffersen, Husejer J. Christoffersen og Gaardejer Aage Nielsen.

HELLESTED SOGN grænser til Varpelev, Magleby, Froslev, Lyderslev og Smerup Sogne, Store Hedinge Landsogn samt Fakse og Bjevskov Herreder.

Hellested Kirke er bygget af Kridt, og den bestaar af Skib, Kor, Vaabenhus, Kapel og Taarn. Altertavlen bærer et Maleri, der forestiller „Kristus i Gethsemane Have“. Prædikestolen er fra det 17. Aarhundrede, og Døbefonten er af Træ. Juellernes Gravkapel nedlagdes i 1802 og benyttes nu som Sakristi.

Juellinge nævnes i det 14. Aarhundrede og ejedes da af Frøknerne Sophie og Regitze Lunge. I 1671 kom Gaarden i General-Admiral Jens Juels Eje, og i 1672 ophøjedes den til et Baroni. Jens Juels Dattersøn, Kammerherre Jens Juel Vind, mageskiftede Juellinge til Kong Frederik den Fjerde og fik som Erstatning Halsted Kloster paa Lolland, der da omdannedes til Baroniet Juellinge. I 1735 overtoges Juellinge af Grev Frederik Danneskjold-Samsøe, der i 1750 solgte den til Ejeren af Bregentved, Grev Ad. Gottlob Moltke.

Sognets Skoler ligger i Hellested, Barup, Arnoje og Tostrup.

Under Bregentved Skovdistrikt hører, foruden de i Fakse Herred omtalte Skove, Boelskov Skovpart i Stevns Herred. Boelskov Skovareal er paa 320,7 ha og ligger 6 km Øst for Karise og 9 km Vest for Store Hedinge. Skovarealet strækker sig over Hellested, Froslev, Lyderslev og Klippinge Sogne. Denne Skovpart er en af de bedste af alle de Arealer, der hører under Bregentved-Gods. Ikke hvad Naturskønhed angaar, men rent forstligt set. Den bestaar af Boelskov, Sønderskov, Slaagaard og Stubbekrogen. Boelskov, der er den største af denævnte Skove, er paa 185,4 ha. I alt væsentligt er dens Bevoksninger fra 1867 og yngre.

Skovfogedboligen for Boelskov Skovpart.

men der findes ogsaa nogle enkelte Afdelinger ældre Træer. Det meste af Skoven bestaar af Eg og Bøg, men der findes en Del Afdelinger med yngre Naaetræer. Hele Skovarealet er ganske fladt. Sønderskov, der er paa 66,2 ha, bestaar af Bøg og Eg og enkelte Afdelinger Naaetræer. Slaagaard er paa 28,6 ha og bestaar hovedsagelig af Bøg fra Tiden omkring 1867, men ogsaa lidt Eg findes her. Stubbekrogen har et Areal af 40,6 ha. Den danner Kernen i de Skove, der hører under Bregentved, og bestaar af Bøg fra Tiden omkring 1867, yngre Bøgebevoksninger, Aske- og Elletræer og ganske lidt Naaetræer.

Saavidt det vides, har Stubbekrogen haft egen Skovfoged, og i en Periode boede Skovfoged P. Bering her. Han afgik som Skovfoged i 1902, men boede her vistnok til 1921. Skoven blev da henlagt under Skovfoged N. P. Hansen, som var Skovfoged paa Boelskov Skovpart fra 1892 til 1925. Ogsaa Sønderskov skal have haft selvstændig Skovfoged, og den sidste var Skovfoged And. Andersen. Siden 1921 har Boelskov Skovpart været samlet under en Skovfoged, nemlig N. P. Hansen. Nuværende Skovfoged J. H. Christiansens Fader, Christian Ludvig Christiansen, var Skovfoged i Haslev Urne fra 1889—1929 og hans Fader, Hans Christian Christiansen, var Skovfoged i Østerskov fra 1836—1905. Før den Tid var dennes Fader, Christian Olsen, Skovfoged i Grevindeskoven fra omkring 1830—66. Endelig kan det nævnes, at sidstnævntes Fader som den første af Slægten var Skovfoged under Bregentved. Den nuværende Skovfoged er følgelig 5. Generation af samme Slægt.

*J. H. Christiansen,
Skovfoged.*

JOHANNES HELGE CHRISTIANSEN, Skovfoged, er født 24. Februar 1897 i Haslev som Søn af Chr. L. Christiansen og Hustru. Gift 1925 med Gudrun Jørgine Jørgensen, Datter af Skovfoged I. P. Jørgensen fra Vemmetofte. Ansattes som Elev ved Forstvæsenet paa Bregentved fra 1914—15, paa Benzon fra 1915—16 og paa Gunderslevholm fra 1916—17. Fik Eksamen 1917, aftjente sin Værnepligt ved Garden 1917—19, var derefter Assistent paa Boller nordre og søndre Distrikt til 1921. Arbejdende Aspirant paa Tisvilde-Frederiksværk Skovdistrikt til 1922. Assistent paa Vemmetofte til 1925, siden da Skovfoged under Bregentved.

Det gamle Skovfogedsted i Stubbekrog Skov.

Skovfogedhuset i Stubbekrog Skov ligger lige ved Skovens Grænse, og det er en gammel Bygning, hvis Tilblivelse kan føres langt tilbage i Tiden. Som de øvrige Bygninger under Bregentved er ogsaa denne Embedsbolig særdeles velholdt. Oprindeligt havde denne Skovpart egen Skovfoged,

men i 1921 lagdes den ind under Skovfogeden i Boelskov. Af Skovfogeder, der har virket her, kan fremhæves Lars Christensen fra 1874 -85 og hans Efterfølger, Peder Bering, der virkede til 1902.

Skovfogedboligen beboes nu af Skovløber Peder Rasmussen.

PEDER RASMUSSEN, Skovløber, er født 1885 i Froslev Sogn og gift 1915 med Anna Hansen.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer Jens Jensen (Formand), Parcellist Ole H. Olsen, Gaardejer Lars P. Larsen, Forpagter Lars Rasmussen, Parcellist Jens P. Jensen, Parcellist H. Pedersen og Parcellist H. P. Jørgensen.

SMERUP SOGN grænser til Fakse Herred, Fakse Bugt samt Lyderslev og Hellested Sogne.

Smerup Kirke er en Kridtstenskirke, der bestaar af Kor, Skib, Taarn, Vaabenhus og Sakristi. Altertavlen bærer et Maleri, der forestiller „Kvinderne ved Graven“ og oven over det et andet Maleri af Himmelfarten og Opstandelsen. Prædikestolen er fra det 17. Aarhundrede, og Fonten er af Granit.

Smerup Sogn har Sogneraad fælles med Spjellerup Sogn i Fakse Herred (se dette).

LYDERSLEV SOGN grænser til Smerup, Hellested, Froslev og Havnelev Sogne samt Fakse Bugt.

Lyderslev Kirke er bygget af Kridt og bestaar af Kor, Skib, Vaabenhus, Sakristi og Taarn. Sakristi og Vaabenhus er af Munkesten. Kirken er flere Gange restaureret, sidst i 1900. Altertavlen bærer et Maleri, der forestiller „Kristus for Disciplenes Fødder“. Prædikestolen er fra Renæssancetiden, og Døbefonten er af Marmor og har Himmel. Paa Gevnø Mark ligger Frimenighedskirken, der er opført i 1887.

Gevnø Bageri omkring 1890.

Det historisk kendte Højstrup Slot ligger i Lyderslev Sogn. Det nævnes allerede i Midten af det 14. Aarhundrede, og 1406 kom det i Dronning Margrethes Besiddelse. I de efterfølgende Tider beboedes Slottet af en Række kongelige Lensmænd, af hvilke en af de bekendteste var Erik Valkendorf til Glorup. Saavel Slottet som

Erik Valkendorf er særlig kendt fra Johan Ludvig Heibergs Skuespil „Elverhøj“, i hvilket Kong Kristian den Fjerde gæster Højstrup til stor Forbavselse for Almuen,

der havde den Oplattelse, at ingen dansk Konge turde betræde „Elverkongens“ Rige. I 1617 kom Slottet under Tryggevælde Len, men i det 18. Aarhundredes Begyndelse oprettede Dronning Charlotte Amalie det atter som Herresæde. Hendes Datter, Sophie Hedevig, skænkede det til Vemmetofte Kloster, der stadig ejer det.

I Sognet ligger Børnehjemmet „Ebenezér“, der er oprettet i 1914 af Fruen Laura Boesen fra Vaalse paa Falster. Sognets Skoler ligger i Gevno, Gevno Mark (Friskolen) og Lund.

Gevno Bageri.

Bagermester Jens Michael- sen, der var født 1872 og døde i 1930, købte Bageri i Gevno i 1900. Han købte da Bygningerne Matr. Nr. 17 b og 17 d. Efter en Ildebrand genopbyggedes Bygningen, og paa et Areal, der udstykkedes fra Bageriet, byggedes Brugsforeningens nye Bygning. Efterhaanden, som Tiderne krævede mere moderne Forhold indenfor Bagerivirksomheden, besluttede Indehaveren at ombygge det gamle Bageri og samtidig at udvide det betydeligt. I 1925 ombyggedes

og moderniseredes Bageriet igen, og i 1930 overtog Sønnen, Michael Frederik Michaelsen, det.

MICHAEL FREDERIK MICHAELSEN, Bagermester, er født den 22. September 1904 i Gevno.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Brevsamler H. Pedersen (Formand), Parcellist H. C. Jensen, Gaardejer Poul Rasmussen, Uddeler Nielsen, Slagtermester O. Nielsen, Parcellist Jens Thyge Nielsen og Gaardejer N. Hansen.

M. F. Michaelsen, Bagerm.

FRØSLEV SOGN grænser til Lyderslev, Hellested, Lille Hedinge og Havnelev Sogne, Store Hedinge Landsogn og Store Hedinge Købstadsjorder.

Froslev Kirke er bygget af Kridt og bestaar af Kor, Skib, Vaabenhus og Taarn. Den hidrører fra den romanske Tid, men restaureredes betydeligt i Midten af det 19. Aarhundrede. Alterbilledet er en Gave fra Greve J. O. Moltke. Prædike- stolen er fra det 17. Aarhundredes Begyndelse.

Sognets Skole ligger i Froslev.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Husmand J. Bendtsen (Formand), Husmand K. Mathiesen, Købmand Chr. Petersen, Gaardejer Chr. Hansen og Møller Chr. Thomsen.

LILLE HEDINGE SOGN grænser til Havnelev, Froslev og Højerup Sogne, Store Hedinge Købstadsjorder, Store Hedinge Landsogn og Fakse Bugt.

Lille Hedinge Kirke er en særpræget Bygning, der bestaar af Skib, Kor, Taarn, Vaabenhus og Sakristi. Altertavlen bærer et Maleri, der forestiller „Kristus paa Oliebjerget“. Prædikestolen er udskaaren og Døbefonten er af Granit.

Sognets Skole ligger i Lille Hedinge.

Badstrand ved Rødvig.

Rødvig Havn

har unægtelig betydning meget ikke alene for Sognet, hvori den ligger, men for hele Stevns Herred. Det aabne Vand ud til den vide Verden har her skabt en Handels- og Fiskeridrift af Betydning, men herudover er Stedet meget søgt og yndet som Landliggersted. Første Gang, man hørte noget egentligt til denne Havn, var i Aarene omkring 1840'erne, da der anlagdes en Mole her. Sikkert har der dog før den Tid været Udskipningssted her, henhørende under Godset Gjorslev. Dette Gods' Besidder, Kammerherre P. B. Scavenius, er den egentlige Bygherre af Havnen, idet han anlagde denne i 1858. Samtidig hermed byggedes der ret anseelige Pakhusbygninger her ved Havnen. I 1911 solgte Gjorslev Havnen til et Selskab, der hovedsageligt bestod af Købmænd fra Amtet med Chr. Richter i Store Hedinge som Hovedmand. Rødvig Havn har nu en Bolværkslængde paa ca. 325 m, og efter de sidste Udgravninger er dens Dybde 4 m. Det er en ret betydelig Trafikhavn, og et stort Antal Fiskere holder til her.

En af Herredets mest betydende Virksomheder, Chr. Richter i Store Hedinge,

havde allerede i forrige Aarhundrede Magasiner her i det af Gjorslev byggede Kornmagasin. Det var en ret betydelig Bygning, der var opført af Kridtsten. Den var 25 m lang og i 3 Stokværk. Da Gjorslev solgte Havnen, købte Chr. Richter disse gamle Pakhuse. I det gamle Kornmagasin er der nu Foderstoffer og Foderkager med tilhørende Male- og Mølleri samt Blandingsmaskiner. Til denne Bygning føjedes i 1914 Mellembygningen, der er 13

Den i 1858 byggede Kornlade ved Rødvig Havn.

Chr. Richters Kornsiloe

derefter af hans Søn, Jens Peter Christensen, der var født 1865 og døde 1928. Han tilbragte næsten hele sit Liv her, kom hertil som 19-aarig, blev Forvalter ved Faderens Død og beklædte denne Stilling indtil 1928.

Den nuværende Forvalter, GUSTAV ALEKSANDER JØRGENSEN, er født den 5. November 1895 i Langesø paa Fyn og gift 1929 med Emmy Michaelsen. Han er uddannet ved Handelen, var ansat i Firmaet Chr. Richter i Store Hedinge fra 1919-29. Har været Forvalter ved Firmaets Virksomhed i Rødvig siden 1929.

Et af de betydeligste Foretagender her i Rødvig er Stevns Andels Foderstof-forening, hvis Hovedkontor er i Store Hedinge. De største Mængder Korn og Foderstoffer, som dette forhandler, kommer hertil ad Søvejen og videresendes herfra til de forskellige Afdelinger paa Stevns.

Stevns Andels Foderstof-forening oprettede 1921 Lager- og Pakhusene i Rødvig. Det anselige Kompleks er ca. 13 Gange 56 m og spænder over tre Etager. Her forefindes et moderne Mølleri med elektrisk drevne Kværne, forskellige Blandingsmaskiner og 5 Siloer. Siden Oprettelsen i 1921 er der foretaget meget betydelige Tilbygninger og Forbedringer. Mølleriets anlagedes i 1929. Dens Forvalter er H. P. Jørgensen.

m lang og rummer Mølleri og Kornlagre. I 1912 opførtes Kornsiloen, der er udstyret med elektriske Transportbaand og moderne Kraner. Denne Bygning indeholder 8 Siloer, der hver kan rumme 800 Tdr. Korn. Chr. Richter har ogsaa her anlagt Brændselsafdeling og betydelige Oplagspladser. Denne betydelige Forretning er grundlagt af Agent Gustav Grønvold, Store Hedinge, og overtoges i 1878 af Chr. Richter. Gennem Tiderne har Firmaets omfattende Virksomhed her ved Havnen kun været varetaget af tre Personer, nemlig Niels Christensen, der var med fra Begyndelsen,

*G. A. Jørgensen,
Forvalter.*

Udsigt over Rødvig Havn.

HANS PETER JØRGENSEN, Forvalter, er født den 20. April 1890 og gift 1921 med Erna Pedersen. Siden 1927 har han været Forvalter for Stevns Andels Foderstofforenings Oplag i Rødvig.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer S. Borresen (Formand), Vognmand O. P. Larsen, Fisker J. Nielsen, Husejer A. Rasmussen og Gaardejer L. Pedersen.

Stevns Andels Foderstofforenings Bygning.

HAVNELEV SOGN grænser til Lille Hedinge, Frøslev og Lyderslev Sogne samt Fakse Bugt.

Havnelev Kirke er som Herredets andre Kirker en Kridtstensbygning, der bestaar af Skib, Kor, Taarn, Vaabenhus og Sakristi. Altertavlen bærer et Maleri, der forestiller „Kristus paa Oliebjerget“. Prædikestolen er i Renaissancestil og bærer Lensmanden Ditlev Høleks og Hustrus Vaaben.

Sognets Skoler ligger i Havnelev og Skørpinge Strandhuse.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Parcellist J. Fr. Nielsen (Formand), Husmand Chr. A. Jensen, Gaardejer Martin Bille, Tomrer Chr. Larsen og Bogholder Nyman Jensen.

BAARSE HERRED

Baarse Herred grænser til Fakse og Hammer Herreder, Vordingborg Bugt, Ulfisund og Østersøen. I Herredet, hvis Areal udgør 33,801 ha, er Folketallet ca. 19,000. Det omfatter følgende Sogne: Præsto Købstads Landdistrikt, Everdrup, Snesere, Baarse, Beldringe, Skibbinge, Jungshoved, Allerslev, Udby, Ørslev, Øster Egesborg, Mern, Kalvehave og Vordingborg Landsogn.

Præsto Købstads Landdistrikt grænser til Præsto Købstad, Beldringe og Skibbinge Sogne samt Præsto Bugt.

Landdistriktet har Skole fælles med Købstaden.

Nyso er opført af Jens Lauridsen i 1670'erne. Efter at have været i denne Slægts Eje i omtrent 70 Aar solgtes Gaarden i 1742 til Enkegrevinde Cathrine Kristine Danneskjold-Samsøe. Indtil 1785 var Godset i adelige Familiers Eje, men i nævnte Aar solgtes det til Etatsraad N. L. Reiersen. Aar 1800 overtoges det af Kammerherre Holger Stampe og ophøjedes i 1809 til Baroni. I mere end 100 Aar var Godset da i Familien Stampes Besiddelse. Her paa dette Gods opholdt Thorvaldsen sig, og i Haven ligger en lille, sekskantet Bygning, der kaldes „Thorvaldsens Atelier“. Her har Kunstneren udført flere af sine Arbejder.

EVERDRUP SOGN grænser til Snesere Sogn, Præstø Fjord samt Fakse og Hammer Herreder.

Everdrup Kirke er en Kampestensbygning, der bestaar af Kor, Skib, Taarn, Vaabenhus (nu Materialhus), Sakristi og Nordkapel. Kirken er overhvalvet. Nordkapellet var tidligere Gravkapel for Ejerne af Bækkeskov. Altertavlen bærer et Maleri, der forestiller „Kristus og Disciplene i Emaus“. Prædikestolen er fra det 17. Aarhundrede, og Døbefonten er af Granit.

Sognets Skoler er Everdrup Skole, Staunstrup Skole og Flintemose Skole.

Bækkeskov nævnes allerede i det 14. Aarhundrede. I 1631 tilhorte den Kronen, og i 1633 fik Fru Merete Grubbe den. I de efterfølgende to Hundrede Aar havde Gaarden en Masse forskellige Ejere, men i 1844 købtes den af Kammerherre Chr. A. Vind. I 1881 overtoges den af Sønnen, C. R. Emil Vind, der var Danmarks Gesandt i Berlin. Ved hans Død i 1906 tilfaldt den en Broderson, Hofjægermester Ove Vind.

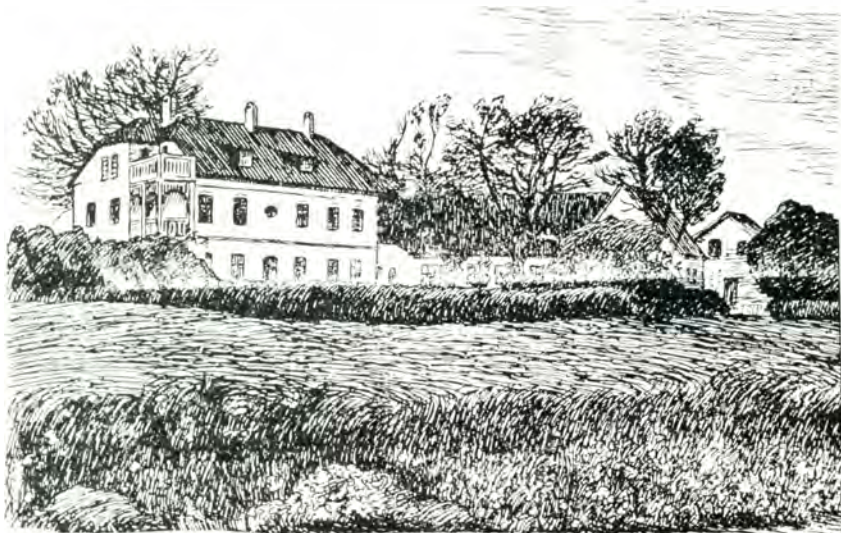
Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer Vilhelm Hansen, Malermester Johs. Jørgensen, Gaardejer Niels Jensen, Parcellist Jens P. Nielsen, Parcellist Peder Andersen, Lærer Johs. Hansen, Referent Chr. Jensen, Postbud H. P. Jørgensen og Gaardbestyrer Julius Nielsen.

SNESERE SOGN grænser til Everdrup, Baarse og Beldringe Sogne, Hammer Herred, Præstø Kobstads Landdistrikt samt Præstø Fjord.

Snesere Kirke er oprindelig en Kampestenskirke, der bestaar af Skib, Kor, Taarn og Sakristi. Kirken er to Gange restaureret i det 19. Aarhundrede. Altertavlen bærer et Maleri, der forestiller „Korsfæstelsen“. Prædikestolen er fra det 17. Aarhundrede, og Døbefonten er af Granit.

Engelholm oprettedes i sin Tid til Hovedgaard og fik Navnet Skovbygaard. I 1775 købtes den af Hans Petersen, der gav den det nuværende Navn efter sin Hustru Inger Engel. Efter hans Sønns Død i 1824 fik Amtsforvalter Coln Gaarden, og fra ham overgik den til Etatsraad B. Wolff.

Sognets Skoler ligger i Snesere, Sneseretorp, Broderup, Sjolte og Nr.-Smidstrup.

Broderup Højskole.

Broderup Højskole byggedes i 1868, men allerede i 1867 var der Skole i Ulse-Olstrup under Navn af Frederik den Femtes Minde, og denne Skole havde til Huse i en Bondegaard. En af Skolens ivrigste Forkæmpere var Gaardejer Jens Olsen. Skolens første Forstander var Johs. Schroder, der i 1873 afløstes af Kristian Larsen, og

i 1887 fik Jesper Madsen Skolen i Forpagtning. I 1890 blev Emil Dam Forstander, men fra 1915–17 laa Skolen stille, og i 1917 overtoges den af C. Nielsen, der bragte den paa Fode igen. Ved hans Død i 1925 overtoges den af en Kreds af Skolens Venner, der forpagtede den ud til Lærer Ravnmark. I 1927 trak han sig tilbage, og Højskolelærer J. M. Jensen fra Antvorskov overtog da Ledelsen.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer N. Geert-Jørgensen (Formand), Fisker A. Henriksen, Gaardejer U. Andersen, Murermester J. Rasmussen, Parcellist Hans Nielsen, Parcellist Carl Christoffersen, Gaardejer H. P. Hansen, Rasmus Esbensen, Murer Karl Jensen, Parcellist Ole Nielsen og Gaardejer Gustav Jensen.

BAARSE SOGN grænser til Udby, Beldringe og Snesere Sogne, Præsto Købstads Landdistrikt og Hammer Herred.

Baarse Kirke bestaar af Skib, Kor, Taarn og Vaabenhus. Altertavlen bærer et Maleri, der forestiller „Nedtagelsen af Korset“. Prædikestolen er i Renaissancestil, og Døbefonten er af Granit.

Sognets Skole ligger i Baarse.

Under Godserne Engelholm og Grevensvænge hører der et ret betydeligt Skovareal, der rummer nogle af Landets ejendommeligste, smukkeste og mest velordnede Skove. Disse ret betydelige Skovarealer, der tidligere var delt i flere Skovfogedembeder, er nu underlagt en Overskovfoged.

Engelholm Skove bestaar af Skovparterne Melteskov, Faksinge Skov, Lystskoven og Olskov. Arealet omfatter 120 ha, og desuden ca. 50 ha Rørskær. Melteskov Skovpart er ca 70 ha og ligger i Baarse Sogn. Faksinge Skov, som ligger i Beldringe Sogn, er ca. 30 ha, Lystskoven 15 ha og Olskov 5 ha. Disse Skove ligger i Snesere Sogn.

Melteskov strækker sig fra Overskovfogedboligen ved Præstø–Næstved Landevej til Broskov Skel. I denne Skov er det, man formener, at der i ældgammel Tid laa et Slot eller en Borg ved Kanten af Evensø, og muligt er dette rigtigt; thi man maa erindre, at hele dette Omraade i vore Dage ser helt anderledes ud, end det gjorde for flere Aarhundreder siden. Hvor der forhen var Mose og Vandarealer, er der nu frodigt Rørskær og Elleskov. Man har sikkert i Tiden kunnet sejle fra Præstø Fjord op gennem Evensø helt op til Præstø–Næstved-Landevej. I Melteskov er Hovedarealet bevokset med Bøg, hvoraf særlig kan fremhæves ca. 10 ha meget smukke, velformede ca. 120-aarige Bøge. Der findes endvidere mange aarhundredgamle Bøge. Det øvrige Areal er fra 30–80 Aar. Terrænet i Melteskov er meget stærkt kuperet. Faksingskov gaar fra Rørskæret ved Faksinge Gaard og grænser op til Faksinge Sanatorium og derfra til Nysø Skel. I denne Skov — eller en stor Del af den — har

Overskovfogedboligen.

Patienterne Spadsereret. Der findes enkelte Gravhøje og andre mindre Ting fra Oldtiden. Det meste af Arealet er bevokset med Bøg fra 80–100 Aar og af meget fin Kvalitet, store, smukke Stammeformer. Endvidere findes der enkelte ældgamle Bøge. Fra Skoven er der flere Steder den herligste Udsigt over Even sø. Denne, der er ca. 50 ha stor, tilhører ogsaa Engelholm. Langs Søens Bred, som grænser til tidligere nævnte Skov, strækker der sig en Rørskov, der udgør et meget smukt Landskab. Her hersker der et frodigt Fugleliv. Man finder her alle de Arter af vore hjemlige Fugle, som bygger Rede ved vore Indsøer. Endvidere kan bemærkes, at der i Melteskov er en ret stor Raage- og Hejrekoloni. I Lystskoven, som ligger ved Engelholm, findes et meget smukt Familiegravsted. Endelig skal nævnes, at Engelholm Hovedgaard og Melteskov er omgivet af et ca. 15 km langt Vildthejn. Her findes efter vore Forhold en fortræffelig Vildtbestand.

Grevensvænge Skovdistrikt, hvorunder hører Mogenstrupskoven, der udgør 135 ha, og Mogenstrup Skovpart, som ligger i Hammer Herred, hører under samme Overskovfoged og bestaar af Stenskov og Kirkeskov. Stenskov er paa ca. 90 ha og Kirkeskov ca. 20 ha. Førstnævnte Skov er for Hovedparten bevokset med Naaletræ, men den har enkelte Pletter med gammel Bøg. Kirkeskov er bevokset med Bøg, Ask og andet Løvtræ. Navnlig langs Landevejen fra Mogenstrup Kro mod Næstved findes der et meget smukt Parti af flere Aarhundreder gamle Bøge. Skoven ved Mogenstrup Kro er et meget yndet Udflugtssted. I Stenskov ligger Stenbrudet, et i sin Art enestaaende i Landet. Her brydes store Mængder af Sten, der for Tiden anvendes til Storstrømsbroen. De danske Statsbaner har hertil indlagt særskilt Banespor til Transport af Sten fra Brudet. Grevensvænge Skovpart er paa ca. 25 ha., beliggende i Rønnebæk Sogn, og bestaar af Djævlekrogen, Fugleburet og Skovmølleskov. Disse Skovparter er hovedsagelig bevokset med Bøg, iblandet enkelte meget smukke, gamle Ege.

J. Sloth,
Overskovfoged.

Overskovfogedboligen ligger ved Hovedlandevejen til Præstø, højt og frit paa en Bakke med smukke Omgivelser. I omtrent 50 Aar virkede nu afdøde Skovfoged Hansen (Dømd.) ved Engelholm Skove. Hans Efterfølger er

Overskovfoged JENS SLOTH, der er født den 28. Juli 1885 i Thems Sogn og gift 1916 med Laura Alfrida Andersen fra Bregnerød. Begyndte ved Forstvæsenet i Gjessø Skove ved Silkeborg 1908, lærte senere under Giesegaard og Benzon ved Grenaa i Aarene 1910–13, tog Skovfogedeksamen 1913, var Skytte paa Benzon 1913–15. Skovfoged under Alling Kloster fra 1916–20, under Addithus fra 1921–23. Har siden været Overskovfoged under Engelholm og Grevensvænge.

Zone-Redningskorpset i Baarse hidrører fra 1927, da der oprettedes en mindre Station her. Denne er nu i de senere Aar betydeligt udvidet, og her forefindes nu foruden Sprøjte med fornødne Brandredskaber Ambulance med Kranvogn og meget andet. Der, hvor Redningsstationen er indrettet, laa tidligere det gamle Forsamlingshus, og her har ogsaa tidligere været Brugsforening. De fleste af de gamle Bygninger er dog nedrevne, og nye, svarende til Formaalet, er opførte i 1934.

Baarse Station spænder over 24 Kommuner i Sydsjælland, og den har opstillet Rednings-sprøjte (Ellehammer) i Kalvehave, Nyraad, Toksværd og Fakse Ladeplads. I Tiden fra 1927–30 var der fra 25 til 30 Brande aarlig i Distriktet, men efter at Zone-Redningskorpset er sat i System, er Brandenes Antal gaaet ned til 15–17 pr. Aar. Af større Udrykninger i Distriktet skal fremhæves Branden paa Høvdings-

gaard den 21. August 1933, hvor hele den gamle Gaard brændte, paa Sparresholm, hvor der brændte nogle Udbygninger, paa Knudshoved og flere andre Steder. Mekaniker Christian Jensen, der er født 1885 i Baarse, har siden 1927 haft Ledelsen af Redningsstationen, og hans to Sønner assisterer ham. Foruden at lede denne driver han mekanisk Værksted og almindelig Vognmandsforretning.

Selve Baarse By er kun en lille Bebyggelsesplads, men i de senere Tider er der opstaaet flere mindre Virksomheder her, og af disse skal vi nævne Bageriet. Det er oprettet i 1924 af Bagermester Sindal, der erhvervede sig en Ejendom, der oprindeligt var bygget til Snedkerværksted. Sindal indrettede Bageri i Kælderen, men allerede i 1926 solgte han Ejendommen til Bagermester Octavius Frederiksen, der er født 1888 i Stubbekøbing og har lært

Baarse Bageri før Ombygningen.

Bageri og Konditori der, og havde derefter flere Pladser rundt om i Landet. Gennem en længere Aarrække var han derefter knyttet til Bageriet i Nyraad. I 1935 tilbyggede Bagermester Frederiksen den nuværende Bageribygning og indrettede her et nyt Bageri og et Forretningslokale. Selve Bageriet er ikke stort, men det er ogsaa kun beregnet for Fintbrødsbagning og kun udstyret med en Konditorovn, men efter Landsbyforhold at dømme svarer det i et og alt til de Krav, der kan stilles.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardbestyrer Chr. Andersen (Formand), Forpagter Knud F. P. Madsen, Smedemester N. P. Nielsen, Murer P. H. Olsen, Gaardejer J. Christiansen, Husmand J. Hansen og Parcellist J. P. Petersen.

BELDRINGE SOGN grænser til Baarse, Udby, Allerslev og Skibbinge Sogne samt Præstø Købstads Landdistrikt.

Beldringe Kirke bestaar af Skib, Kor, Vaabenhus, Taarn og Sakristi samt et Kapel ved Skibet. I Aarene fra 1891 til 1898 blev Kirken restaureret, og efter denne kom den til at fremtræde i en smuk, fornyet Skikkelse. Kirken er overhvælvet, og Hvælvingerne er dekorerede. Altertavlen har et Maleri, der forestiller „Mariae Bebudelse“. Prædikestolen er i Renæssancestil, og Døbefonten er af Granit. Ved Kirken hviler adskillige Medlemmer af den grevelige Raben-Lewetzau'ske Slægt.

Beldringe nævnes allerede i det 14. Aarhundrede. Kong Kristian den Fjerde, der blev dens Ejer, henlagde den under Vordingborg Len, men Kong Frederik den Tredie bestemte, at hans yngste Søn, Prins Jørgen, skulde have denne og Lekkende. Ved Prinsens Død lagdes Beldringe ind under Vordingborg Rytterdistrikt, der beholdt det, indtil det i 1774 købtes af Gehejmeraad Fr. Raben, i hvis Slægts Besiddelse det har været siden.

Sognets Skoler ligger i Dyrlev og Faksinge.

Faksinge Sanatorium.

Faksinge Sanatorium ligger lunt og velbeskyttet inde i Faksinge Skov paa en fra Beldringe Gods udparcelleret Grund paa ca. 36 ha, hvoraf det meste er ældgammel, smuk Bøgeskov. Straks efter Sanatoriets Anlæggelse blev Skoven suppleret med Nyplantninger af unge Graner, og en halv Snes ha blev udlagt til Haver og Mark. Foruden dette Skovareal har Sanatoriet Adgang til og Færdselsret i den Del af Skoven, der forblev under Beldringe Gods. Saaledes findes der her et ret anseeligt Skovareal, der staar til Raadighed for Patienterne. Faksinge Sanatorium er oprettet af Andelssanatorieforeningerne, der købte det nysnævnte Areal og paa-begyndte Opførelsen af et Sanatorium for Mænd og Kvinder. Dette Sanatorium tilbød den nu Nationalforeningen at overtage Driften af, naar det var færdigbygget, idet Andelssanatorieforeningerne saa skulde have Ret til forlods Indlæggelse her af indtil 30 Patienter efter nærmere Bestemmelser. Til at fortsætte Sanatoriets Opførelse og montere dette nedsattes et Fællesudvalg. Oprindeligt var det tænkt som Sanatorium for begge Køn, men Nationalforeningen omdannede det til Mandssanatorium. Det er bygget i Aarene 1906 -08 af Arkitekterne V. og B. Ingemann og har kostet ca. 600,000 Kr., hvoraf Staten har givet en Fjerdedel. Det indviedes den 16. Juni 1908, men havde været i Drift siden den 5. Februar. Hovedbygningen er i tre Etager og har Kælder. I en Sidefløj er Spisesalen, Kontorer, Funktionær-boliger m. m. Økonomien har en særskilt Bygning. Sanatoriets Overlæge er J. Chr. Rahbek.

J. CHR. RAHBK, Overlæge, er født den 26. November 1883 i Uggelbølle som Son af Lærer Niels Rahbek og Hustru Karen, født Meilsøe. Gift 1916 med Margit von Wendt, Datter af Godsejer Konstantin von Wendt paa Wiksberg i Finland. Student fra Sorø Akademi 1902,

med. Eksamen 1910, Reservelæge i Hæren fra 1910-11, ved Silkeborg Bad 1913, ved Vejlefjords Sanatorium fra 1914-15, ved Julemærkesanatoriet ved Kolding fra 1915-18, ved Boserup Sanatorium fra 1919-21, ved Øresunds Hospitalets medicinske Afdeling fra 1921-22. Overlæge ved Faksinge Sanatorium siden 1922.

Liggehallen paa Faksinge Sanatorium.

*J. Chr. Rahbek,
Overlæge.*

ALFRED FREDERIK LARSEN, Maskinmester, er født den 23. December 1877 i Nørre Alslev. Tog Maskinmestereksamen i 1898, sejlede fra 1898 til 1904. Har været Maskinmester ved Faksinge Sanatorium siden 1. Oktober 1907.

*L. A. H. Larsen,
Skovfoged.*

Beldringe Skovdistrikt hører under Hovedgaarden Beldringe, der er sammenlagt med Lekkende. Skovdistriktets samlede Areal andrager ca. 350 ha, og det omfatter følgende Skovparter: Hastrup Skov paa 148,4 ha, Dyrlev Skov paa 42 ha, Udby Skov paa 74,7 ha, Bellevue Skov paa 50,7 ha og Bellevue Dyrchave paa 11,4 ha. Faksinge Skov er frataget, og en Del af denne tilhører Faksinge Sanatorium.

Den nuværende Skovfogedbolig er bygget i 1880'erne. Den tidligere Bolig laa der, hvor nu Laden og Vognporten ligger. Skovfoged ved dette Distrikt er

Hastrup Skovfogedbolig.

LARS ALFRED HERMAN LARSEN, der er født den 25. Maj 1887 paa Lolland og gift 1912 med Kristine Madsen. Han er uddannet ved Forstsvænet, var paa Bremersvold fra 1905-08, paa Klintholm 1909, var Skytte og Skovfoged under Lekkende-Beldringe Godser ved Bellevue Skov fra 1910-20, har siden da været Skovfoged for Beldringe Skovdistrikt under Skovrideren i Beldringe.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer J. Johansen (Formand), Gaard-

ejer Frants Jensen, Gaardejer Bertel Nielsen, Gaardejer Jonas Jensen og Gaardejer C. Knudsen.

SKIBBINGE SOGN grænser til Præstø Købstadjorder, Præstø Købstads Landdistrikt, Beldringe, Allerslev og Jungshoved Sogne samt Præstø Fjord.

Skibbinge Kirke bestaar af Skib, Kor, Taarn og Vaabenhus. Altertavlen bærer en Fremstilling af „Nadveren“ m. m. Prædikestolen er fra det 16. Aarhundrede, og Døbefonten er af Sten.

Sognets Hovedskole ligger i Abildhøj, men der er Forskoler i Skibbinge og Enegaarde.

Skibbinge Brugsforening.

Brugsforeningen i Skibbinge er først oprettet i Aaret 1913. I de første Maaneder af sin Tilværelse havde den Uddelersted i den nu nedrevne Tubøkro, men i 1914 opførtes egen Bygning. Paa nær nogle enkelte ubetydelige Ombygninger og indre Forbedringer ser Bygningen i Dag ud som den Gang. For Tiden har Foreningen under Overvejelse at foretage en Modernisering af Lokalerne.

Brugsforeningens første Uddeler var H. Nielsen, og

han virkede her fra 1913 til 1922, da han afløstes af H. Østerby, der i 1925 efterfulgtes af nuværende Uddeler E. J. Jensen.

ENOK JOHANNES JENSEN, Uddeler, er født den 4. Marts 1886 i Hillerød og gift 1915 med Charlotte Jensigne Nielsen fra Baarse. Før han kom til Skibbinge Brugsforening, drev han i to Aar Købmandsforretning i Hastrup.

Fru Charlotte Jensen har i de sidste Aar beskæftiget sig med Hjemmevævning og har gennem denne Husflidsgren skabt sig mange smukke Ting, saasom Gardiner, Tæpper og andre Brugsgenstande.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Lærer G. Jørgensen (Formand), Parcellist H. Petersen, Gaardejer J. Larsen, Murer C. Rasmussen, Parcellist H. Rasmussen, Postbud L. Hansen og Murer M. Schmidt.

E. J. Jensen, Uddeler.

JUNGSHOVED SOGN grænser til Skibbinge og Allerslev Sogne, Fakse Bugt og Østersøen.

Jungshoved Kirke bestaar af Skib, Kor, Sakristi, Vaabenhus og Taarn. Altertavlen er en Gipsafstøbning af „Kristus i Emaus“. Prædikestolen er i Renæssancestil, og Døbefonten er af brændt Ler.

Omkring Aar 1700, medens Prins Jørgen endnu ejede Jungshoved Slot, blev dette nedrevet for at give Plads for et nyt, der aldrig naaede at blive opført. Jungshoved blev derefter udlagt til Ryttergods, men i 1761 solgte Kong Frederik den Femte det til Stiftamtmand H. A. Brockenhuus, der senere købte Nysø. Siden den

Den gamle Smedie i Smidstrup.

Tid har Jungshoved og Nysø været forenede. Sognets Skoler ligger i Staureby, Stenstrup og Fuglsang.

I Jungshoved Sogn ligger følgende Skove: Store Hestehave paa 162,5 ha, Bønsvig Hovedskov paa 45,8 ha, Egehoved paa 13,7 ha samt den lille Bøget Skov. For alle Skovenes Vedkommende gælder, at de strækker sig langs Kysten ved Præsto Fjord paa en Strækning af ca. 6 km. Samtlige Skove

hører under Godset Nysø og er hovedsagelig bevokset med Bøg. Til Nysø Gods hører endvidere Øen Maderne samt det af Staten fredede Areal, kaldet Bøndernes Egehoved, der begge er udlagt til Græsgange.

H. Petersen, Skovfoged.

Skovfoged HELGE JENS JØRGEN PETERSEN er født den 26. Marts 1893 i Sønder Bjerre og gift 1926 med Nico Fosgersu. Uddannet ved Forstsvænet paa Gisselfeld og paa Gunderslevholm, senere Assistent under Gisselfeld, tog Skovfogedeksamen 1914. Ansattes som Skovfoged under Godset Nysø i 1920.

I Jungshoved Sogn ligger der en Smedie i omtrent hver Landsby, men den ældste af disse er sikkert Smidstrup Smedie, der i sin første Oprindelse er 2 til 300 Aar gammel. Som det ses paa Billedet, er dette en typisk Landsbysmedie, som dog ikke er fra den ældste Tid, thi da havde Landsbysmedierne ikke Vinduer, men Trælaager, der blev aftaget, naar Vejr og Vind tillod det. Herved opstod aabne Huller eller Glugger i Muren.

Store Hestehave Skovfogedbolig

Smidstrup Smedie.

Den ældste Smed, vi kender, er Rasmus Andersen, der efterfulgtes af Sonnen, Peter Rasmussen. Derefter fulgte Smed Peter Christian Knudsen fra Fæby ved Vordingborg, gift med Birthe Marie, født Johansen, fra Enegaard ved Præsto. Derefter overtog i 1899 Sonnen, Johannes Christian Knudsen, født den 26. December 1871, Smedien, og giftede sig 1900 med Karen Marie Carlsen, født 10. Marts 1872 i Toksværd Sogn. Nu er hans Son, Knud Østerby

Knudsen, født den 20. Maj 1903 og gift 1934 med Gudrun Larsen, optaget i Virksomheden. I Aaret 1902 lod J. C. Knudsen Smedien ombygge, og i 1914 foretoges der atter nogle Forbedringer ved den. Smed J. C. Knudsen har været Medlem af Jungshoved Sogneraad fra 1913-17.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Parcellist P. Holm (Formand), Gaardejer N. P. Petersen, Husmand Anton Jensen, Husmand Alfred Jensen, Skomågermester Jul. Hansen, Gaardejer Niels Rasmussen og Købmand Niels P. Hansen.

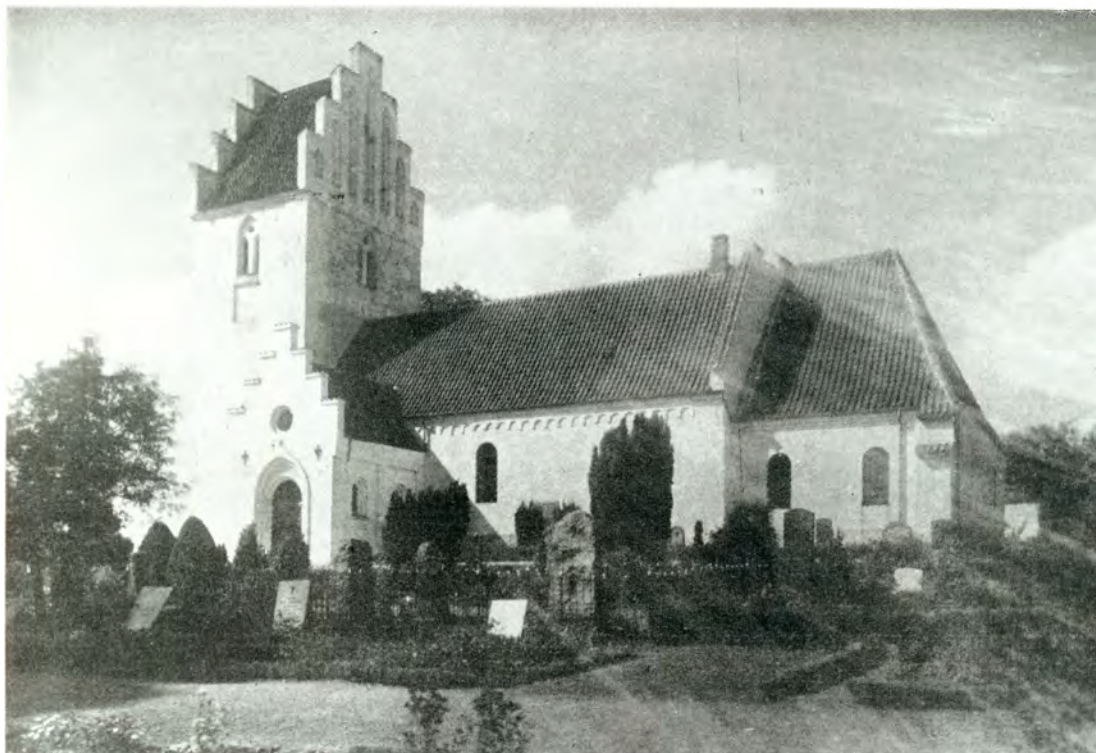
ALLERSLEV SOGN grænser til Jungshoved, Skibbinge, Beldringe, Udby, Øster Egesborg og Mern Sogne samt Østersøen.

Allerslev By bestaar af en ny og en gammel Bebyggelse. Den gamle By grupperer sig omkring Kirken, medens den nyere Del ligger langs Hovedvejen fra Præsto til Kallehave. I ældre Tid eksisterede kun det Parti, hvor Kirke og Skole ligger, og her fandtes enkelte Gaarde og Beboelseshuse.

Selve Allerslev Kirkebygning er fra romansk Tid og hovedsagelig bygget af Kridtsten. I sin første Oprindelse har den kun bestaaet af et Langskib, men senere er der tilbygget en Forlængelse. Endnu senere er Taarnet opført. Dette bestaar af Kridt- og Teglsten og hidrører fra den gotiske Tid. Det gamle Vaabenhus er

Parti fra Landsbyen Rekkende med Skolen og Dam Larsens nye Bygning og Købmandshandel.

Allerslev Kirke.

forlængst nedrevet og et nyt opført. Gennem dette er Kirkens Indgang. I Taarnrum og Kor findes der svage Hvælvinger, medens Vaabenhus og Skib tildels har flade Lofter. I Kirkens Ydermur er der opsat en Ligsten over Jacob Pedersen Holstein og Hustru Margrethe Lauridsdatter fra Oremandsgaard. Kirken er nylig underkastet en mindre Restaurering, hvorved dens Indre er en Del forandret og forskønnet. Saaledes er den oprindelige Altertavle, der hidrører fra Kong Frederik den Andens Tid og bærer hans og Dronningens Vaaben, atter kommet til Værdighed som Kirkens Altertavle. Denne er ganske vist kun et middelmaadigt Renaissancearbejde, men den har dog en ret betydelig Alder. Denne Tavle er restaureret, og den anden Tavle, der hovedsagelig bestod af et Relief af Bissens Arbejde „Kristus helbreder de blinde“, er nu opsat i Skibets ene Væg. Paa samme Væg hænger et smukt Krucefiks fra tidlig gotisk Tid. Prædikestolen, der er et typisk Billedskærerarbejde i Høj-Renaissancestil, har ved sidste Restaurering atter faaet sine oprindelige Farver. Det mest ejendommelige i Kirken er den ældgamle Granitfont. Orglet og det nuværende Ligkapel er skænkede af Enkefru V. Hage til Oremandsgaard. Siden 1911 har Skrædermester N. G. Jensen været Kirkens Værge.

I Allerslev Sogn ligger den ældgamle Herregaard „Oremandsgaard“, der i 1861 kobtes paa Auktion af Konsul Hage for ca. 424.000 Rigsdaler. Konsulen døde i 1872. Om de ældste Bygninger vides ikke stort, men disse skal være albrændt af de svenske Tropper i Aarene 1658-60. Hængst forsvundne Tider laa „Oremandsgaard“ lige overfor Hovedgaarden „Jungshoved“, og muligt har den hort under dette Gods. I Midten af det 14. Aarhundrede var „Oremandsgaard“ tilskodet en Peder Bekere, og paa den Tid var Gaardens Navn „Ormahowet“. Samme Bekere

Oremandsgaard Hovedbygning før Branden i 1933.

solgte senere Gaardtil Kongen. Oremandsgaard Gods blev af Kong Frederik den Fjerde indlemmet i Rytterdistriktet og vedblev at være en kongelig Besiddelse indtil 1761, da det solgtes til den senere Stiftamtmand, Kammerherre H. A. Brockenhuus. I 1785 solgte han sine Godser, Nysø, Jungshoved og Oremandsgaard

for en samlet Sum af 136,000 Rigsdaler til Etatsraad N. L. Reiersen, og ved dennes Død i 1795 fik Hans Pedersen Oremandsgaard. Omkring 1800 overdrog han denne Gaard tilligemed Engholm til sin Søn, Kancellisekretær P. B. Pedersen, der døde 1827. Gaardens næste Ejer var derefter P. Arboe, hvis Enke overdrog den til sin Broder, P. Collet. Den tidligere Hovedbygning var bygget i 1869, men gentagne Gange udvidet. I de senere Aar er den nuværende smukke Bygning opført. Af Gaardens sidste Ejere skal nævnes Kammerherre Alfred Hage og dennes Søn, Kammerjunker C. F. Hage.

Sognets Skoler er: Allerslev Skole, Ugledige og Rekkende.

Under Oremandsgaard Gods hører et Skovareal paa 271 ha. Heraf er de 48 ha beliggende i Mern Sogn, Resten i Allerslev Sogn. Af dette Areal er 215 ha beplantet med Bøg, 15 ha med Eg og andet Løvtræ, 28 ha med Naaletræ og 13 ha er ubevokset. Den aarlige Hugst er ca. 2700 m³. Afsætningsforholdene for Brændsel paa Egnen er ret gode, bl. a. leveres aarlig ca. 600 rm Brænde til Ammendrup Mejeri.

Skovfoged R. P. NIELSEN, som bestyrer Skoven, har Skovfogedprøven fra 1912 og har siden da været knyttet til Oremandsgaards Skov og Jagtdistrikt.

Skovfogedboligen ved Oremandsgaard.

Da Oremandsgaard af Kong Frederik den Fjerde blev udlagt som Rytterdistrikt, oprettedes der en Rytterskole i Allerslev Sogn, og denne var Sognets første Skole. I 1898 blev Skolelodden solgt til Oremandsgaard, medens selve Bygningen købtes af Skrædermester N. G. Jensen. Paa den Tid var Skolehuset stærkt i Forfald, men den nye Ejer har fredet og ved-

Skrædermester N. G. Jensens Ejendom.

ligeholdt den gamle Bygning, der i de sidste Tider er noget ombygget, idet der er indsat nye Vinduer og foretaget en mindre Tilbygning. Den nye Skolebygning, der ligger ved Hovedvejen Præstø – Kallehave, er bygget i 1898.

Skrædermester Jensen etablerede sig i Allerslev 1896, købte den gamle Rytterskole 1898 og har siden haft sin Virksomhed her.

En Del af den Bebyggelse, der strækker sig fra Stationen og op mod Mejeriet, er fra den allernyeste Tid, idet den er bygget i Aarene 1910 – 14. Blandt disse Nybygninger ligger Snedkermester Jens Hansens Ejendom, der er bygget i 1914. Snedkermester JENS SOPHUS ALEXANDER HANSEN er født i 1889 i Kongsted

Snedkermester J. Hansens Ejendom.

som Son af Tomrer og Hjulmand Jens Hansen. Han etablerede sig i 1911 i Allerslev i den gamle Mejeribygning, men byggede i 1914 sit eget Hus paa en Grund, der var udstykket fra et Parceliststed under Allerslev By. Den Ejendom, han opførte, var i to Etager. Der var Forretning og Værksted i Stuen og Beboelse paa første Sal. Allerede i 1917 blev det nødvendigt at bygge et nyt Værksted, og det gamle Værksted med de 7 Fag Vinduer blev da inddraget i Forretningslokalet. Atter i 1920 udvidedes Værkstedet,

der mere og mere er gaaet over til Møbelfabrikation.

Det i Allerslev Sogn liggende Andelsmejeri „Enigheden“ er oprettet i 1899, men før den Tid laa der ned mod Hovedvejen Præstø – Mern et ældre Mejeri, der var oprettet i 1888. Dette var ogsaa et Andelsmejeri, der tillige omfattede Mern Sogn. I 1899 blev dette ophævet, Bygningerne solgtes, medens Maskinerne blev ført til Mejeriet i Mern, der oprettedes samme Aar. Mejeribestyrer Hansen købte den gamle Mejeribygning, og i denne har der senere været drevet forskellige

Det gamle Mejeri. Nu Købmand Henning Olsens Forretning.

Efter Overtagelsen har Olsen foretaget flere Forbedringer ved Lokalerne, og Forretningen omfatter nu blandet Købmands-handel, Brændsel, Isenkram og særskilt Manufakturafdeling.

HENNING VILLY OLSEN er født 1906 i Roskilde som Søn af Smedemester Herman Olsen. Gift 1933 med Bodil Larsen. Stod i Handels-lære i Solrød fra 1923-28. Etablerede sig i Allerslev i 1933.

Rekkende er en af de smaa Landsbyer, der ligger i Sognet, og trods dens Lidenhed er den dog af Betydning. Her ligger Præstegaard, Skole og Forskole samt en Samling af smukke, velholdte Gaarde. Hist og her ved de mindre Beboelsehuse ses endnu de gamle Brønde. I ældre Tider blev Rekkende kaldt for „Rekinge“ og endnu tidligere for „Rechen“. I denne idylliske, gamle Landsby har der tidligere været en Brugsforening, der vistnok var en af Landets ældste. Denne Forening havde gennem Tiderne sin Uddelervirksomhed paa de mest øjendommelige Steder, indtil endelig en Uddeler lod bygge en Bygning, og Brugsforeningen var da Lejer hos ham. I 1923 blev Brugsforeningen ophævet, og Bygningen solgtes til Købmand Peder Larsen, der døde i 1926. Han købte Ejendom og Vare-lager og begyndte egen Købmands-handel. I 1925 foretog han en Udvi-delse af de smaa og trange Lokaler, hvori Brugsforeningen havde arbejdet.

Købmand H. Dam Larsens Ejendom i Rekkende.

Virksomheder, deriblandt Skomageri og Snedkeri. Selv oprettede han her en Købmandshandel, som han solgte i 1926 til Købmand Jensen, der senere byggede egen Bygning overfor. Efter ham havde Købmand Helmer Jensen i Ugledige Forretningen, indtil den i 1933 blev solgt til Overretssagfører Olsen fra Køge, en Broder til den nuværende Købmand Henning Olsen.

*H. V. Olsen,
Købmand.*

Efter hans Død drev Hustruen Forretningen videre med Sønnen som Bestyrer, og i 1928 overtog han Ejendom og Forretning. I 1934 blev den sidste store Udvidelse foretaget, og da skabtes den moderne Købmandshandel, som vi ser i Dag. Ejendommens samlede Grundareal udgør ca. 1510 Kvadrater, hvoraf det bebyggede Areal andrager ca. 540 Kvadrater. Forretningen handler med Kolonial, Fødestoffer, Brændsel, Tommer, Manufaktur m. m. Det er ret enestaaende, at en stiftet Brugsforening atter ophæves, og at der paa Ruinerne af denne rejses en saa betydelig Købmandshandel, som Tilfældet her har været.

Købmand HOLGER DAM LARSEN er født i 1899 og gift 1928 med Helga Christiansen fra Tjørnehoved. Er Medlem af forskellige Bestyrelser indenfor Købmandsforeninger m. m.

H. Dam Larsen.
Købmand.

Omtrent paa samme Plads, hvor den nuværende Rekkende Smedie ligger, laa der tidligere en ældgammel Smedie. Denne og Smedien ved Allerslev Kirke er sikkert de to ældste Smedier i Sognet. Den sidste Ejer af Smedien i Rekkende var Peder Hansen, men han drev den kun sparsomt, og tilsidst var den helt forfalden. I Aaret 1922 blev Smedien solgt til nuværende Smedemester Carl Johannes Nielsen, der er født 1897 i Ugledige og gift 1929 med Gertrud Pedersen. Han er uddannet i Smedefaget i Ørslev hos Smed Jensen og begyndte egen Forretning i Rekkende i 1922. Han byggede det nuværende Smedeværksted i 1922 og Stuehuset i 1928. Foruden almindelig Beslagsmedie drives her tillige Cyklesmedie og -handel.

Ugledige Brugsforening er stiftet den 30. Juni 1880, men først omkring Aarhundredskiftet fik Foreningen sin egen Bygning. De første Aar af sin Levetid hed Foreningen „Husholdningsforeningen“, og den talte dengang ca. 100 Medlemmer. Ved Aarhundredskiftet rejstes da Foreningens egen Bygning, men kort Tid efter viste det sig, at den var for lille, og det besluttedes at udvide den. Den første Udvidelse fandt imidlertid ikke Sted før 1928. I 1935 foretoges den sidste store Ombygning, og Bygningen forlængedes ca. 5 m. Den helt moderniserede Bygning fornyedes ogsaa i det indre. Det maa snart fastslaas som en Kendsgerning, at vore Brugsforeninger Landet over følger med i den moderne Tid og overalt opfører praktiske og velindrettede Lokaler, hvilket naturligvis forøger Omsætning og Fortjeneste.

Omkring Aarhundredskiftet raadede Foreningen over 28 Kvadratmeter Lokaleplads, men nu er det tilsvarende Areal paa 63 Kvadratmeter.

Foreningens Formand er Gaardejer Emil Jensen, Ugledige.

HELMER LOUIS JENSEN, Uddeler, er født den 17. Februar 1906 i Valsøllille og gift 1930 med

Ugledige gamle Brugsforening.

A. K. Hansen,
Sygeplejerske.

Inger Houliind. Har lært i Jydstrup Brugsforening. Etablerede egen Købmandshandel i Allerslev 1930, men solgte denne i 1933 og overtog Uddelersstillingen i Ugledige

ASTRID KIRSTINE HANSEN, Sygeplejerske. er født den 2. Maj 1903 og uddannet ved Viborg Amts Sygehus fra 1930-33, Derefter supplerende Uddannelse ved Fødselstiftelsen og paa forskellige Hospitaler. Har siden 1. Oktober 1934 været Sygeplejerske ved Allerslev Sygeplejeforening.

H. L. Jensen,
Uddeler.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer

Chr. Andersen (Formand), Gaardejer P. Hansen, Parcel- list P. Poulsen, Forpagter Axel Hansen, Parcellist F. Hansen, Gaardejer N. Ras- mussen og Arbejdsmand Ejner Christensen.

Sygeplejerskens Bolig.

UDBY SOGN grænser til Ørslev, Øster Egesborg, Allerslev, Beldringe og Baarse Sogne samt Hammer Herred. Udby Kirke er en Kridtstens- kirke, der er iblandet Kamp. Den bestaar af Skib, Kor,

Apsis, Taarn, Vaabehus og Sakristi. Altertavle og Prædikestol er fra det 16. Aarhundrede. Døbefonten er af Granit.

Sognets Skoler ligger i Udby og i Grumløse.

I Udby var N. F. S. Grundtvigs Fader Præst, og han selv er født her den 8. September 1783. Paa en høj Bakke er der rejst en Mindesten for N. F. S. Grundtvig.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer C. A. Petersen (Formand), Gaardejer Johs. Egede, Gaardejer Orla Hansen, Parcellist J. C. Nielsen og Parcellist Peder Petersen.

ØRSLEV SOGN grænser til Udby og Øster Egesborg Sogne, Vordingborg Landsogn og Hammer Herred.

Ørslev Kirke er opført af Teglsten og bestaar af Skib, Kor, Taarn, Vaabehus og Sakristi. Altertavlen er et Maleri, der forestiller „Nedtagelsen af Korset“. Prædikestolen er fra det 17. Aarhundrede, og Døbefonten er af Granit.

Sognets Skole ligger i Ørslev.

Ridestøvlefabriken i Ørslev er en af de Virksomheder i Præstø Amt, der bør fremhæves. Den er grundlagt i 1916 af Fabrikant O. Sørensen, der er født den 14. September 1884 i Ørslev som Søn af Arbejdsmand H. Chr. Sørensen og Hustru Anna Margrethe, f. Olsen. Gift 1908 med Elisabeth Nielsen.

Fabrikant Sørensen kom ud at tjene som 9-Aars Dreng, og i 1898 kom han i Lære hos gamle Skomager Ole Rasmussen i Ørslev. Da han var udlært i 1902, rejste han til København og blev her til 1907, da han vendte tilbage til Rasmussen, som han arbejdede for til 1916. I dette Aar paabegyndte han et eget lille Skomageri paa Loftet i det Beboelseshus, han havde bygget i 1908. Fra nu af begyndte der en egen Historie, en Udvikling indenfor et Felt, man ikke skulde tro kunde oparbejdes saa hurtigt. Allerede i 1918 maatte Værkstedet udvides. Der beskæftigedes da en Svend og en Lærling, og i 1920 byggedes der Værksted i Haven, det Værksted, der danner Grunden til den nuværende Fabrik, idet det Gang paa Gang blev udvidet. Der er nu tilbygget Lagerbygning med Ekspeditionslokale, Kontor og Folkestue med tilhørende Garderober. Fabriken, der sender sine Produkter, hovedsagelig Ridestøvler, ud over det ganske Land, beskæftiger nu ca. 25 Mennesker. Ved de sidste Udvidelser har det været nødvendigt at tilkøbe mere Jord, og Fabrikant O. Sørensen erhvervede derfor en Naboejendom. Bygningen, der stod her, samt et mindre Jordareal frasolgte han, men fik ved denne Handel Raadighed over et større Jordareal, som han inddrog under Fabriken. Den oprindelige Beboelsejendom er nu udvidet ved forskellige Tilbygninger og i det hele taget moderniseret. I 1916 beskæftigede Fabriken 1 Mand, i 1918 var Antallet steget til 3 og i 1920 til 5 Mand. Fabrikant O. Sørensens Søn, Eigil, arbejder nu ved Virksomheden som dens Forvalter, og til ham er der bygget en smuk og moderne Villa i Ørslev By. Det gamle Hjem, hvori O. Sørensen er født, ligger bag Fabriken og har indtil nu været opretholdt, men nu er det saa faldefærdigt, at det næppe mere kan bevares. Det er et ældgammelt Bindingsværkshus, som Fabrikant Sørensen har ofret en Del paa gennem Tiderne. Efter at de sidste store Udvidelser har fundet Sted, har Fabriken skiftet Navn, og den hedder nu „Ridestøvlefabriken i Ørslev“ ved O. Sørensen & Søn.

ANNA MARIE HANSEN, Sygeplejerske, er født den 9. Oktober 1899. Er uddannet ved Give Sygehus fra 1923–26, fik supplerende Uddannelse ved Holbæk Amts Sygehus fra 1926–28, var derefter ved Fødselsstiftelsen, paa Sindssygehospitalet »Oringe« og paa Privatklinik i København. Var Sygeplejerske i Mern Sogn fra 1931–35 og har siden 1935 været Sygeplejerske i Ørslev Sogn.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Parcellist Carl Jensen (Formand), Parcellist Jens Olsen, Arbejdsmand P. Hemmingsen, Gaardejer Harald Larsen, Gaardejer I. P. Andersen, Arbejdsmand P. J. Nielsen og Smed P. J. Ellevang.

ØSTER EGESBORG SOGN grænser til Ørslev, Udby, Allerslev, Mern og Kallehave Sogne.

Øster Egesborg Kirke er en Teglstensbygning, der bestaar af Skib, Kor, Taarn, Vaabenhus og Sakristi. Altertavlen er et Maleri, der forestiller „Kristus i Gethsemane Have“. Prædikestolen bærer Kong Kristian den Fjerdes Navnetræk og Kaas'ernes Vaaben. Døbefonten er af Granit, og Orgelet er en Gave fra Greve Knuth til Lilliendal.

Lilliendal blev den 7. August 1821 oprettet til et Fideikommis af den daværende Besidder, Gehejmekonferensraad, Greve Adolph Christoffer Knuth til Christiansdal paa Lolland. Oprindelsen til denne Hovedgaard var Landsbyen Skuderup, der i Aaret 1664 talte 11 Gaarde og 5 Huse; af disse 11 Gaarde var

Lilliendal set fra Haven.

de 9 efterhaanden kommet under Kronen. De to tilbageværende Gaarde var Skuderupgaard og Eskebjerggaard. Den forstnævnte ejedes i 1664 af Anna Gjortes i Stege, men i 1688 er dens Besidder Heinrich Heins. I 1717 er Gaarden i Franzen Toxvards Eje, og han sælger den til Ritmester v. Segebaden. I 1730 afhændes den

til Jørgen Poulsen Wetman, hvis Enke, Anne Hansdatter, sælger den i 1741 til Etatsraad Johannes Hæseker, der Tid efter anden forøgede Gaardens Jorder ved Tilkøb fra Kronens Gaarde. I 1753 købtes Gaarden af Anna Margrethe Spang, der efter fire Aars Forløb solgte Gaarden med alt tilhørende til Peder Quistgaard. Han havde dog kun disse Herligheder i et Aar og solgte dem da til Sophie Siemers, der videresolgte i 1760 til Marinekaptajn Hans Gustav Lillienkjold, der gav Gaarden sit nuværende Navn. Han tilkøbte og udvidede Lilliendal ved Tillæg af Hovedgaarden Skuderup, der tidligere var mellem de 12 Godser, hvoraf Vordingborg Rytterdistrikt bestod, og som 1774 deltes ved Salg. Tillige tillagde han Gaarden „Høvdingshus“, saaledes at den samlede Besiddelse naaede 750 Tdr.

Begge nævnte Gaarde solgtes i 1785 til Besidderen af Nysø, Etatsraad Niels Lunde Reiersen, der foruden ejede Jungshoved og Oremandsgaard. Ved hans Død i 1795 blev Lilliendal og Høvdingshus solgt til Justitsraad Peter Uldall. Hans Enke solgte i 1800 til Th. Bech, der 1802 videresolgte til den grevelige Slægt Knuth. De følgende Besiddere af denne Slægt var da: Greve Adolph Christopher Knuth, død 1844, C. C. F. Knuth, død 1852, Adam Knuth, død 1897, og nuværende Besidder, Greve, Kammerherre, Hofjægermester Christopher Adam Vilhelm Knuth. Det maa formodes, at den første Begyndelse til den nuværende Bygning Lilliendal ligger tilbage til den Tid, da Gaarden fik sit nuværende Navn. Den har sikkert oprindelig kun været opført i en Etage og fik først sin anden Etage i det 19. Aarhundredes første Halvdel. Den nuværende Hovedbygning er rejst af Greve Adam Knuth, medens Udvidelsen af Bygningens Længde er foretaget af den nuværende Ejer. De fleste af Staldene og Avlsbygningerne er enten nyopførte eller betydelig restaurerede af samme Ejer.

Man mener, at Lilliendal ligger paa omtrent den Tomt, hvor den ældgamle Skuderupgaard laa. Paa Strækningen mellem Lilliendal og Vallebo Skov skal der forhen have ligget ikke saa faa Gravminder fra den tidligere Stenalder.

CHRISTOPHER KNUTH, Greve, Kammerherre, Hofjægermester, R. af D., Dbm. p. p., er født den 3. Juli 1855 paa Østergaard som Søn af Kammerherre, Greve Adam Knuth til Lilliendal og Hustru Vilhelmine, f. Baronesse Butlar. Gift 1881 med Ille Lerche, Datter af Greve C. C. Lerche

til Benzonsdal. Fra 1897 Besidder af »Lilliendal«. Student 1874, cand. phil. 1875, Forpagter af Østergaard 1876, Medlem af Præstø Amtsraad fra 1895-1916, Formand for Statshingstekommissionen i I. Distrikt fra 1896-1906 og for Foreningen til den ædle Hesteavl's Fremme fra 1901-10, Medlem af Nationalbankens Repræsentantskab fra 1904-09 og fra 1913-21, Medlem af Landstinget fra 1910-18, Medlem af Øster Egesborg Sogneraad fra 1925-29 og fra 1933-37.

Under Lilliendal Gods hører et samlet Skovareal paa 436 ha., der hovedsagelig ligger i Øster Egesborg Sogn, naar lige undtages den østlige Del af Skovhuse Skov, der kaldes „Gammel Dyrehave“ og ligger i Mern Sogn. Skovarealet deles i to Skovparter, nemlig Skovhuse Skovpart og Vallebo Skovpart.

Skovhuse Skovpart, der er paa 266 ha, bestaar af Skovhuse Skov paa 245 ha, Hørsbjerg Skov paa 4 ha, Vaadebjerg Skov paa 11 ha. og en Del (6 ha) af Slots-parken.

Vallebo Skovpart bestaar af Vallebo Skov paa 120 ha og Rodstofo Kove paa 50 ha.

Af det samlede Skovareal er 280

ha bevokset med Bøg (110 ha med over 100 Aar gammel Bøg), 12 ha Eg og 30 ha andre Lovtræer, medens 70 ha er Naaleskov, der for det meste Vedkommende bestaar af nyere Beplantninger. I ældre Tider var hele dette Skovareal forstmæssig set stærkt forsømt, og endnu i Dag ødelægges her betydelige Værdier af Vildtet. I 1858 blev Skovene opmaalte og tegnede af Boleh. Først efter at Skovriden C. Chr. Ludvig Petersen i 1880 knyttedes til Lilliendal, begynde der et virkeligt forstmæssigt Arbejde paa de stærkt forfaldne Skove. Fra 1800 til 1865 var Chr. Jensen Skovriden her, fra 1865 til 1880 var her ingen Skovriden, men saa kom ovennævnte C. Petersen. Fra 1923 til 1929 var Skovriden Poul Vogelius Steenstrup Errbo Leder af Skovene. Han efterfulgtes af

Godsforsvalterboligen paa Lilliendal.

ARTHUR QVIST, Skovriden, der er født den 20. Februar 1886 i Horslunde som Søn af Stationsforsvalter under De danske Sukkerfabriker Qvist og Hustru. Blev Forstkandidat 1908, var Assistent ved Planlægningsarbejde i 1908, ved Grevskabet Hardenberg fra 1909-10, ved Halsted Kloster fra 1910-17, Skovriden og Godsforsvalter ved samme Gods fra 1917-26, ved Statens forstlige Forsøgsvesen fra 1926-29, siden da Godsforsvalter og Skovriden ved Lilliendal Gods.

*A. Qvist,
Skovriden.*

Den gamle Skovfogedbolig, der hørte til Vallebo Skovpart, var en mindre Bindingsværksgaard, der var bygget i Vinkel og bestod af Beboelseshus og Stald. Den er nu nedrevet, og i Stedet for er der opført det nuværende Skovfogedsted. Af

Skovfogeder under dette Distrikt kan nævnes Peder Johansen, der virkede fra 1875-1915 og efterfulgtes af Christian Rasmussen, der i 1917 afløstes af Vilhelm Hansen. I 1919 tiltraadte nuværende Skovfoged

CHRISTIAN HANSEN, der er født den 9. Januar 1894 i Øster Egesborg Sogn som Søn af Skovarbejder Hansen. Gift 1914 med Jenny Jensen. Han begyndte i 1915 paa Lilliendal som Skovarbejder

Skovfogedboligen i Skovhuse.

Al Skovfogeder under dette Distrikt kan nævnes Peder Nielsen, der virkede fra 1897 til 1927, da han efterfulgtes af daværende Skytte, nu Jagtkonsulent G. Hansen, der i 1932 afløstes af Skovfoged Niels Peder Jensen. I 1935 tiltraadte Skovfoged

FREDERIK PETERSEN, der er født den 18. April 1893 i Øster Egesborg Sogn som Søn af Skovarbejder Petersen.

Lekkende horte i Middelalderen under Roskilde Bispestol og var vistnok oprindelig en Slags Ladegaard for denne. Bispestolen ejede paa denne Egn mægtige Besiddelser. Selve Hovedbygningen ligger i Udkanten af Skoven paa et Bakkedrag, og fra denne er der en prægtig Udsigt ud over Egnen. Efter Reformationen overgik Lekkende til Kronen, og den var i den efterfølgende Tid forenet med Vordingborg Len og med Salto. Senere blev den et eget Len. Fra 1660 til 1708 var den Avlsgaard under Vordingborg Amt, der da var givet Prins Jørgen til Livsejendom. Senere kom Godset under Rytterdistriktet, og den gamle Hovedgaard blev nedrevet. I Slutningen af det 18. Aarhundrede blev Lekkende solgt til Kammerherre Fr. Raben, og ved hans Død i 1820 fik den yngste Søn Godset. I 1889 overtog Grev Frederik Raben Lewetzau til Aalholm Godset.

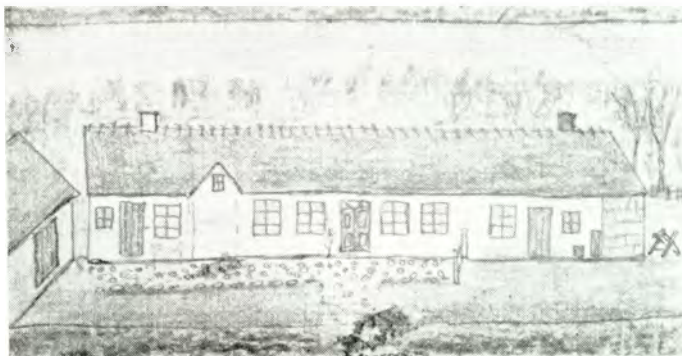
Den nuværende Hovedbygning er opført i Slutningen af 1830'erne, og Forpagterboligen er fra Aarhundredskiftet.

Beldringe-Lekkende Skovdistrikt falder i to isolerede Grupper, hvoraf den sydligste er den største. Denne Skovpart bestaar af følgende Skove: Hovskoven

*F. Petersen.
Skovfoged.*

paa 190 ha, Stokket Skov paa 99 ha, Egeskoven paa 6 ha, Kirkebjergskov paa 14 ha og Ambjerg Skov paa 43 ha, ialt 352 ha. Hele dette Areal former sig som et V, vendt mod Vest, saaledes at de fem førstnævnte Skove danner den nordøstlige Side af V'et og har en Udstrækning af ca. 6 km. Den øvrige Del danner den anden Arm af V'et og har en Udstrækning af 2 km. Den midterste Gruppe bestaar af Bellevue og Dyrehaven og ligger 2 km nordøst for den første Gruppe. Kun paa ganske korte og ret ubetydelige Strækninger grænser Beldringe-Lekkende Skovdistrikter til fremmede Skove, saaledes i Syd til Nørreskovgaard's Skov, i Vest til Snertingegaard's Skov samt til en mindre Skov. Alle disse Skove er dog af ret ubetydelig Størrelse. At Skovdistriktet spænder over endog betydelige Arealer, ses bedst deraf, at det ligger i 5 Sogne og dækker et Areal af 762 ha. Fordelingen er saaledes: Udby Sogn har 253 ha, Beldringe Sogn har 205,8 ha, Allerslev Sogn 67 ha, Øster Egesborg Sogn 219 ha og Ørslev Sogn kun 17,5 ha.

Det gamle Skovfogedsted i Hovskoven.

JENS EWALD RASMUSSEN har siden 1932 været Skovrider for disse Skove. Han er født i 1900 og blev Førstkandidat 1925. Var knyttet til Holsteinborg Skovdistrikt fra 1925-31.

Den gamle Skovfogedgaard var en trelænget Bindingsværksbygning og laa tæt op til den nuværende Gaard. Stuehuset til denne er af gule Mursten, medens Længerne er af Kamp og Granit.

Gennem flere Generationer har dette Skovareal været underlagt Skovfoged Jørgensens Slægt. Saaledes nævnes fra forrige Aarhundrede Jørgen Olsen, hans Son Ole Jørgensen, dennes Broder Frands Jørgensen, der fødtes 1841 og døde 1921. Nuværende Skovfoged H. Jensen er gift med Frands Jørgensens Datter.

HARALD ANIANUS CARL JENSEN, Skovfoged, er født den 17. November 1888 i Græsbjerg som Son af Gaardejer Jensen og gift 1911 med Signe Jørgensen. Uddannet ved Førstvæsenet paa

Bornholm i 1906, under Vemmetofte Gods fra 1907-08, var paa Opmaalingsarbejde fra 1908-09 og har været Skovfoged under Lekkende-Beldringe Godser siden 1910.

»Lerhuset«.

Ved Lekkende Dyrehave ligger ved den vestlige Indkørsel til Parken et lille smukt Hus, der kaldes for „Lerhuset“ eller „Dyrehavehus“, men det er bedst kendt under førstnævnte Navn. Dette Navn hidrører sikkert fra, at Huset helt er stampet i Ler. Dets Mure er ca. trekvart

Meter tykke. Ikke alene Bygningen, men ogsaa dens Beliggenhed her midt i Skovene er smuk og malerisk.

I ældre Tider blev denne Bygning benyttet meget til Folkemoder og lignende. Gennem lange Tider, ja, helt tilbage til 1880'erne har der i „Lerhuset“ været drevet mindre Restaurationsvirksomhed eller, som man kalder det, Traktorsted, og det har været meget søgt af Omegnens Beboere.

P. Hansen.

Hans Peder Hansen, der boede her, døde i 1914, men hans Hustru, Maren Hansen, drev Traktorstedet til sin Død i 1928. Ved Hans Hansens Død overtog Sønnen, Peder Hansen, hans Gerning, og i 1928 fik han Traktorstedet, og sammen med sin Hustru fører han det videre.

PEDER HANSEN er født i 1896 og gift 1928 med Valborg Johanne Vilhelmine Hemmingsen, Datter af Malermester Hemmingsen fra Allerslev. P. Hansen har været ansat under Lekkende siden 1914.

Sognets Skoler ligger i Øster Egesborg, Tolstrup og Skovhuse.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer Kristen Olsen (Formand), Parcelist V. Petersen, Murer F. Johannessen, Bestyrer Georg Larsen, Greve C. A. V. Knuth, Gaardejer Karl Johannessen, Parcelist Hans Jørgen Rasmussen, Parcelist Hans Rasmussen og Parcelist Niels Kr. Hansen.

MERN SOGN grænser til Allerslev, Øster Egesborg og Kallehave Sogn samt Østersøen.

Stationsbyen Mern deles i Sønder Mern og Norre Mern, der i vore Tider omtrent løber ud i eet. Den gamle Sognekirke ligger ud mod Præstovej, og nu ligger der omkring Kirken en Række Bebyggelser. I ældre Tid laa Kirken tildels

Mern Kirkes Indre.

frit, og ved dens Fod laa beskedne, smaa Bindingsværkshuse, byggede af simpelt Tommer og med klinede Vægge. Alle disse Smaa-huse tilhorte de nærliggende Godser, Hovdinggaard og Lilliendal. Efterhaanden er flere af disse Huse og deres Jordtilliggen- de overgaaet til privat Eje.

Mern Kirke er fra senromansk Tid og bygget af Teglsten.

I sin første Oprindelse har den sikkert kun bestaaet af Skib og Kor. Det mod Vest liggende Taarn er en senere Tilbygning, maaske fra den Tid, da Kirken tildels blev ombygget, hvilket skete i den senere Middelalder. Fra samme Tid hidrører det nuværende Kor og det mod Syd liggende Sideskib. Dette Skib minder meget om Præsto Kirke. Set fra Syd synes det, som om her ligger fire særskilte Kapeller, der ind mod Skibet aabner sig i spidsbuede Arkader. Disse romanske Buer er i den senere Tid dekorerede med Ornamenten. Senere i Middelalderen er der tilbygget en Bygning mod Nord, hvis to Fag begge forbindes med Kirkerummet ved spidsbuede Arkader. Taarnrummet benyttedes tidligere som Gravkapel for Ejerne af Hovdingsgaard, men nu bruges det som Ligkapel. I den nyere Tid er Kirken blevet restaureret. Den kendte Grundtvigianer, Peder Rørdam, har virket her som Præst. Altertavlen, der forestiller „Nadveren“, er en Gave fra Dronning Caroline Amalie. Prædikestolen er fra det 16. Aarhundrede og skænket af Lensmanden Henrik Lykke. I selve Kirkerummet ligger der flere ældgamle Ligsten i Gulvet.

I den nyere Tid har Ejeren af Hovdingsgaard udvidet Kirkegaarden og bygget et Gravsted for Gaardens Ejere. Præstegaarden er bygget af Peder Rørdam i 1848 efter at den gamle Gaard var nedbrændt.

Hovdingsgaard hørte tidligere til Vordingborg Rytterdistrikt, men solgtes i det 18. Aarhundrede til H. G. Lillienkjold. Igennem det 19. Aarhundrede ejedes Gaarden af Lars Hagen, Hofjægermester E. Bilsted, Viceadmiral Fritz Uldall og Kriminalretsassessor Obelitz, der i 1901 solgte den til Godsejer Lassen.

Sognets Skoler ligger i Sønder Mern, Nørre Mern og Kindvig.

Mern Sogns Alderdomshjem er bygget i 1935-36 efter Tegning af Arkitekt Lund i Vordingborg. Det indeholder Plads til 12 Aldersrentenydere, der hovedsagelig bor i Enestuer, men desuden er der Spise- og Opholdsstue samt to Sygestuer. I Bygningens ene Gavl er der indrettet Kommunekontor og Sogneraadsløkkale. Bygningen er opført af gule Sten og er i to Etager. Under hele Bygningen er der Kælder, og i denne findes Køkken, Vaskerum og Badeværelse. Paa hver Etage findes der et Thekøkken. Omkring Bygningen er der planeret

Anna Nørager, Bestyrerinde

et større Haveanlæg. Hjemmets Bestyrerinde er Anna Nørager, der er født den 26. Maj 1888 i Ølsted ved Horsens og uddannet i Sygepleje. Var Menigheds sygeplejerske fra 1911-25, Sygeplejerske ved Hornslyd Sygehus fra 1925-27, ved Julemærkesanatoriet fra 1927-28, paa Sect. Hans Hospital fra 1928-30.

Bestyrerinde for Mern Alderdomshjem siden 1936.

Mern Alderdomshjem.

Den gamle Lægebolig i Mern.

for ham, men han maatte tage Ophold i Præstegaarden. Tid efter anden fik han imidlertid opført egen Bolig; den fik kun et ringe Præg af det, vi nu i vore Dage forstaar ved en Lægebolig, idet den bestod af mindre Huse, der var byggede efterhaanden, som der var Tid og Penge til Raadighed. Ikke alene som Læge, men ogsaa som Menneske var han meget afholdt af Sognets Beboere, og han virkede blandt disse indtil Aaret 1913, da han afløstes af Læge Scavenius Nielsen. Denne Læge efterfulgtes i 1917 af Læge Budde Lund, der kun virkede her i et Aar. I 1918 kom Læge Jeppe Bangshøj til Mern.

J. Bangshøj, Læge.

JEPPE BANGSHØJ er født den 21. Februar 1890 som Son af Skovfoged Jens Chr. Bangshøj og Hustru. Gift 1918 med Agnes Nørby, Datter af Skoleinspektør Nørby, tidligere i København. Han er Student fra Viborg Katedralskole 1910, med Kandidat 1917, Turnustjeneste paa Sygehus i Bergen og paa Sct. Johannes Stiftelsen i København. Praktiserende Læge i Mern siden 1918.

I Aaret 1927 nedrev Læge Bangshøj den gamle og paa den Tid tildels forfaldne Lægebolig og lod den nuværende smukke Bygning opføre efter Tegning af Arkitekt Th. Pedersen i Taastrup. Denne Bygning er holdt i Villastil, og den er særdeles praktisk og moderne indrettet med store og gode Konsultationsværelser.

Som Nabo til denne Bygning er i 1935 rejst det nye Alderdomshjem, og paa det omkringliggende Areal er der opstaaet flere moderne Villaer og andre Bygninger, der nu giver den gamle Landsby et mere bymæssigt Præg.

Den nuværende Lægebolig.

Hvor lang Tid, det er siden, der kom Dyrlæge til Mern, kan ikke siges, men før 1870 var der en Dyrlæge Iversen her. Dyrlæge Iversen var vistnok ikke eksamineret. Fra omkring 1870 har der været eksaminerede Dyrlæger i Mern, idet Dyrlæge Rusche da bosatte sig her. I 1884 afhændede han sin Praksis og Ejendom til nuværende Dyrlæge M. H. Larsen.

Dyrlægeboligen i Mern.

Dyrlægeboligen blev bygget ca. 1870, idet der af Dyrlæge Rusche blev bygget

paa Præstegaardsjorden, og der horte dengang Landbrug til Ejendommen. Jorden frasolgtes omkring 1907. Ejendommen er undergaaet forskellige Forandringer i Løbet af Aarene.

M. H. LARSEN, Dyrlæge, er født den 24. September 1889 og gift 1917 med Margrethe Schultz. Tog Præliminæreksamen fra Samsø Realskole og Dyrlægeeksamen i 1915. Efter forskellige Assistentstillinger ved Landpraksis og Slakteri, og efter at have været Reservedyrlæge i Hæren i 1½ Aar, nedsatte M. H. Larsen sig i Mern, hvor han driver Landpraksis, fører Kødkontrol og er Formand for Sundhedskommissionen i Mern Kommune.

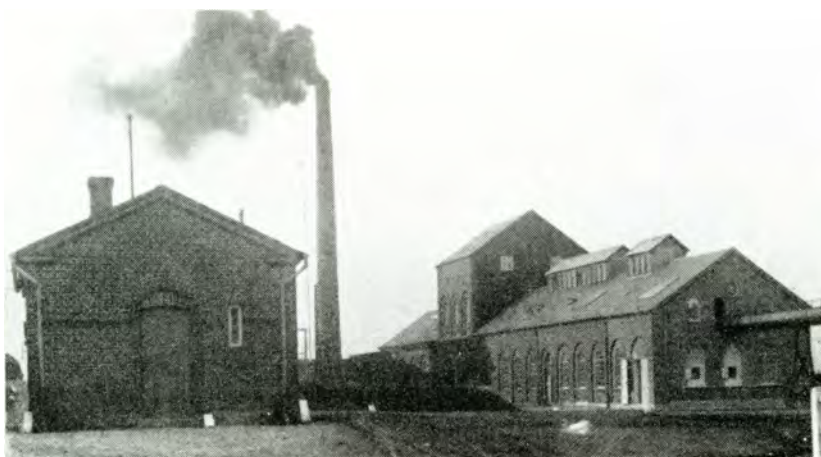
*M. H. Larsen,
Dyrlæge.*

Under Stege Sukkerfabrik hører den anselige Saftstation i Mern. Den er bygget i 1901 og taget i Brug i 1902. For at faa dette Foretagende i Gang blev der i sin Tid afholdt en Del Møder, thi det gjaldt jo først og fremmest om at faa tegnet et tilstrækkeligt stort Areal Roer. Der skulde tegnes 1000 Tdr. Land, men man paabegyndte alligevel Stationens Anlæg, 800 Tdr. Land. Af Erfaring vidste man, at der nok skulde følge

da der var tegnet flere efter, og det viste sig ogsaa her. Tallet paa Roedyrkere voksede hurtigt, og det samlede Areal, der dyrkes, ligger nu mellem 2500 og 3000 Tdr. Land, fordelt paa ca. 650 Roedyrkere. Man betingede sig, at Saftstationen skulde ligge ved Mern Aa af Hensyn til Vandforbruget. Efterhaanden som

Gammelt Bybillede fra Mern.

Mern Saftstation.

Tekniken skred mere og mere frem, voksede Stationens Kapacitet, og nu efter de sidste Forbedringer og Udvidelser ligger den paa 9000 Dobbelt-Centner pr. Dogn mod ca. 2500 i Aaret 1902. Man udvinder nu hvert Dogn 900 Tons Saft og beskæftiger 100 Arbejdere.

Fra Stationen føres Salten gennem Rør til Kallehave, hvor den opsamles i en Cisterne, og herfra gaar den i Tankdamper, der fører den til Fabriken i Stege.

Samtidig med Stationens Anlæg byggedes der en Forvalterbolig og senere en Bolig for Underforvalteren. Jorderne, hvorpaa Stationen er bygget, hidrører fra en Gaard, der den Gang havde 40 Tdr. Land. Senere tilkøbte man et Husmandssted, og Saftstationens Areal kom derved op paa 60 Tdr. Land. Gaarden drives under Saftstationen med en særskilt Fodermester, og i Stuehuset er der indrettet Bolig for flere fast ansatte Funktionærer under Stationen.

Saftstationens Leder er Forvalter

HANS PEDER CHRISTOFFERSEN, der er født den 26. Oktober 1867 i Borre paa Møn som Son af Gaardejer Lars Christoffersen. Har fra 1902 ledet Saftstationen i Dame og siden 1917 Stationen i Mern.

*H. P. Christoffersen,
Forvalter.*

*H. P. Hemmingsen,
Underforvalter.*

*H. Johansen,
Fodermester.*

HANS PEDER HEMMINGSEN, Underforvalter, er født den 17. Oktober 1878 i Mern Sogn som Son af Husmand Hans Hemmingsen. Gift 1899 med Jensigne Pedersen fra Kallehave. Begyndte som løs Arbejder paa Saftstationen i 1904. Udnævntes til Underforvalter i 1913.

Da Saftstationen oprettedes, ansattes Peder Olsen som Fodermester, men han afløstes i 1907 af Johan Johansen, der døde i 1933. Han efterfulgtes af Sonnen,

HANS JOHANSEN, der er født den 18. November 1902 i Øster Egesborg Sogn og gift 1933 med Emma Helene Rosalie Nielsen. Han er uddannet ved Landvæsenet.

En af Merns ældste Haandværksmestre var nu afdøde Blikkenslagermester Jens Peder Sorensen. Han fødtes i 1867, giftede sig i 1896 med Charlotte Amalie Rasmussen og døde i 1922. Han kom til Mern i 1896 og købte da den Ejendom, hvori hans Son nu fortsætter den af Faderen grundlagte Blikkenslagerforretning. Efter J. P. Sorensens Død drev Enken Forretningen videre sammen med Sønnen, Vilh. Sorensen, medens afdødes Datter bosatte sig i København. I 1930 overtoges Forretningen af Sønnen. I 1931 tilbyggedes der en mindre Sidebygning med Facade mod Præstøvejen, og heri indrettedes et Forretningslokale, hvori Enkefru Sorensen etablerede et Brodudsalg, som hun siden har drevet.

Afdøde Blikkenslagermester Sorensen var en kendt Personlighed indenfor det lille Borgerkab i Mern. Han tog livlig Del i Stationsbyens Udvikling og var en ivrig Forkæmper for Oprettelsen af den tekniske Skole.

En anden Virksomhed i Mern Stationsby, som vi ogsaa vil fremhæve, er A. Nielsens mekaniske Værksted og Automobilhandel. Den er paabegyndt i 1922. Dengang fandtes der et mindre Cykleværksted i Mern By, og det blev drevet af daværende Postbud Laurits Olsen. Dette Værksted overtog Albert Nielsen, og han havde det i trekvart Aar, saa købte han en lille Grund ud mod Præstøvejen, der dengang var tildels ubebygget. Her laa et mindre Husmandssted med en lille Have til. Stedet horte, som saa mange andre af Byens Huse, under Hovedgaarden Hovdinggaard. Paa denne Grund byggede Nielsen en Bazarbygning, der benyttedes som Værksted.

Albert Nielsens Virksomhed i Mern.

Parti fra Mern med Blikkenslagermester Sorensens Ejendom (tv.)

*J. P. Sorensen,
Blikkenslagermester.*

Senere blev det gamle Stuehus tilkøbt og en Del ombygget, og hele det samlede Areal lagdes ind under Virksomheden, der mere og mere trængte til Udvidelse. I Aaret 1928 byggedes det nuværende Værksted, der er $12\frac{1}{2} \times 11$ m og ligger bag den for omtalte Bazarbygning. Denne bruges nu til Forretnings- og Udstillingslokale. I 1929 byggedes den 20 m lange Garage, og efterhaanden er der opført flere mindre Tilbygninger.

HANS ALBERT NIELSEN, Mekaniker, er født den 24. Oktober 1899 i Dame paa Mon og uddannet i Smede- og Maskinfaget. Gift 1923 med Methea Elisabeth Hansen. Har siden 1929 været autoriseret Forhandler af B. S. A. Motorcykler for Sydsjælland. Virksomheden, der nu beskæftiger seks fast ansatte Mand, forhandler desuden Automobile og Cykler.

Ved den gamle Kallehavevej, paa Hjørnet ved Vordingborgvej, laa forhen en gammel Gaard, der tilhorte Proprietær Maclund. I vore Tider er de fleste af de Jorder, der hørte under denne Gaard, udstykkede, og herpaa er nu opført Forretnings- og Beboelseshuse.

Den lille Bazarbygning.

Manufakturhandler Hans Pedersen købte i 1922 en lille Grund her, lige stor nok til at bygge en mindre Bazarbygning paa, og i denne indrettede han sin Handel. Denne Bygning ses paa hosstaaende Billede, og i Baggrunden ses den gamle Gaard.

Manufakturhandler Hans Erik Pedersen er født den 1. Februar 1896 som Son af Manufakturhandler Christian Pedersen. Gift 1923 med Mary Frederiksen. Stod i Lære i Helsingør fra 1910-14, begyndte egen Forretning i Mern den 15. Oktober 1922. Før den Tid var der ikke nogen egentlig Manufaktur- eller Herreekviperingshandel i Sognet, men Købmand Jessen havde en mindre Afdeling for saadanne Varer, og denne solgtes til Hans Pedersen. I 1927 købte Manufakturhandler Pedersen mere Jordareal, som han udlagde til Have. Samtidig ombyggede han den gamle Bazarbygning, der paabyggedes en Etage, og Bygningen forlængedes med ca. 5 Meter, men beholdt sin oprindelige Bredde.

Denne Manufaktur- og Herreekviperingshandel er i alle Maader tidssvarende, og den fører et stort Udvalg i mangeartede Varer, hvilket kræves af en konkurrencedygtig Forretning i en Stationsby.

H. E. Pedersens Forretningslokale omfatter hele Bygningens underste Etage, der har tre Udstillingsvinduer.

H. E. Pedersen, Købmand.

H. E. Pedersens Forretning.

Gaar vi tilbage til Tiden omkring Aarhundredskiftet, faar vi et ganske andet Billede af Mern, der da var en almindelig Landsby. Dens Gader, om de kunde kaldes saaledes, var ufremkommelige Veje og smalle Stier, der det meste af Aaret laa hen i et Pløje, og bedre blev det ikke, da Saftstationen kom. Røevognene gjorde det helt af med Vejene. Naar Forholdene var saa slette, som Tilfældet var, skyldtes det sikkert det, at

Sadelmager Niels Jensens Ejendom i Mern.

de omkringliggende Godser ejede det meste af Byens Jord og Huse, og de saa ikke nogen Fordel i en Udvikling af Stationsbyen, hvilket tillige kan ses deraf, at det først i de sidste Aaringer har været muligt for Beboerne at tilkøbe sig Grunde og Ejendomme. Nu i vore Dage er Vejene jo heldigvis betydelig bedre.

Blandt de gamle Haandværksfolk, der tog til Mern for at skabe sig en Livsstilling, skal vi nævne Sadelmagermester Niels Jensen. Han er født 1881 i Hylke og udlært i Horsens i 1899. Han giftede sig i 1904 med Anne Christine Jørgensen og nedsatte sig samme Aar i Mern. Først lejede han sig ind ved Kirken, men i 1907 flyttede han til det Sted, hvor han nu bor. Fra 1907 til 21 var han Lejer her, men i sidstnævnte Aar lykkedes det ham at købe Ejendommen. Han hører til de gamle Haandværksmestre, der ved solidt Arbejde skabte sig en anset Stilling. Han har gennem Aarene arbejdet for de omkringliggende Godser.

N. Jensen, Sadelmager.

Mern Sogns Haandværkerforening er stiftet i 1899, og dens egentlige Stifter var afdøde Kæretmager Jens Larsen, paa hvis Initiativ den tekniske Skole opførtes.

Den gamle Skovridergaard.

Den er bygget i 1928, og den ledes og bestyres af Haandværkerforeningens Bestyrelse, hvis Formand nu er Murermester Andersen fra Mern.

HANS PEDER PETERSEN KOFOED, Snedkermester, er født i 1893 og gift med Margrethe Rasmussen. Han begyndte egen Virksomhed i Aaret 1922 i den gamle Skovridergaard, der hører under Høvdingsgaard. Han lærte Faget hos Faderen og drog derefter ud omkring i de

Snedkermester Kofoeds Ejendom.

værkstedet og Snedkeriet. Virksomheden fremstiller hovedsagelig Møbelsnedkerarbejder, men udfører ogsaa Bygningssnedkerarbejder. Blandt de Leveringer, Firmaet i de senere Aar har haft, skal fremhæves: Delvis Montering af det nye Alderdomshjem i Mern samt Bagermester Hansens nye Ejendom, Inventaret til den tekniske Skole og et større Stykke Arbejde paa Øernes Andelsselskabs Bygning i Måsnedsund. Gennem en længere Aarrække var Snedkermester Kofoed Næstformand for Mern Haandværkerforening og Næstformand for Mern Sogns Sygekasse. Efter at Virksomheden var flyttet til Mern, antog den Firmanavnet „Centrum“, hvilket Navn er indregistreret.

*Hans Kofoed,
Snedkermester.*

Der, hvor den gamle Vej til Kallehave forhen gik, staar der endnu et ældgammelt Træ, det gamle Majtræ. I sin Tid har der omkring dette Træ været en Kreds af Sten, og sikkert er det paa denne Plads, at det gamle Landsbystævne har været holdt. Her samledes Sognets ældste for at drøfte fælles Tary og Bedste. I 1903 afslørede der her en Mindesten for Tiendes Af-
løsning.

Lige over for dette Sted laa der forhen en gammel Bindingsværksgaard, i hvilken der gennem lange Tider har været drevet Købmandshandel. Her boede den gamle Købmand Arndal, der overdrog Forretning og Bygninger til sin Son, Peder Arndal. Omkring Aarhundredskiftet nedbrændte den gamle Gaard, og de nuværende Bygninger opførtes. I 1921 solgte Peder Arndal Forretningen til Købmand Ernst Theodor Rønnow

*Krydset, hvor Kallehavevejen og Vordingborgvejen skiltes,
med det gamle Majtræ.*

danske Provinser. I 1935 flyttede han sin Virksomhed til Mern By, og her opførte han egen Bygning paa Jord, der var udstykket fra et tidligere Husmandssted, der hørte under Høvdingsgaard. Paa den Grund, hvorpaa han opførte sin Bygning, laa forhen det gamle Sprøjtehus. Den nye Bygning er i Villastil, tegnet af Kofoed selv og bygget i moderne Arkitektur. Den indeholder Privatlejlighed samt Forretningslokale, og bag Bygningen ligger Maskin-

Jessen, der er født 1882 i Sønder Jernløse ved Holbæk som Søn af Enelærer Hans Jessen fra Sønder Jernløse Skole og gift 1922 med Gerda Rasmussen. Han har staaet i Købmandslære hos Th. J. Pedersen i Holbæk, rejste i 1902 til U. S. A., hvorfra han vendte hjem i 1921. Han etablerede sig samme Aar i Mern Stationsby. Hans Handel omfatter blandet Købmandshandel, Isenkram, Foderstoffer og Brændsel.

I ældre Tider fandtes der en Husholdningsforening i Mern, men den er atter ophævet. Den havde til Huse i Bygningen ved det gamle Majtræ, lige over for Købmand Jessens Forretning. Som det ses paa Billedet, gik den gamle Vej til Kallehave her forbi, men nu er det kun en Stikvej, der fører ned til Mern Skole.

Der, hvor Vejen til Taageby støder til Præstøvejen, byggede Peder Pedersen i Aaret 1870 en lille Smedie. Paa den modsatte Side af Vejen laa der et gammelt Husmandssted, og dette brugte han til Beboelse. I 1878 byggede han Bolig ved Smedien, men Aaret efter solgte han baade Bolig og Smedie til Frits Nielsen, der var født 1854. Han drev nu Smedien i en Arrække, men bortforpagtede den derefter til Svend Pedersen. I 1923 blev

Vejen til Taageby med den gamle Smedie.

den nuværende større og mere moderne Smedie med Værksteder og Udbygninger opført, og i 1929 overtoges Virksomheden af nuværende Besidder, Smedemester

CURT EJNER SØRENSEN, der er født i 1905 i Præstø som Søn af Togfører Lars Peder Sørensen. Gift 1935 med Elisa Koch. Han er uddannet hos Smed Larsen i Lille Næstved og har derefter arbejdet hos forskellige Landsbysmede. Hans nuværende Virksomhed omfatter Grov- og Beslagsmedie, Cykleværksted og Udsalg.

Den i 1923 opførte Ejendom indeholder Smedie, Materialschure, særskilt Cykleværksted samt Forretningslokale. Den nye og den gamle Smedie ligger nu paa hver sin Side af Vejen til Taageby.

A. Hansen.

En af de nyeste Købmandsforretninger i Mern Stationsby er Købmand Aksel Hansens Forretning, der er etableret i 1932 af Aksel Hansen selv.

AKSEL HANSEN er født den 16. November 1906 i Udby ved Kalundborg. Gift med Ingeborg Dorthea Andersen, født 1904.

I. Hansen.

Ejendommen, hvori Forretningen er etableret, ligger ved Vejen, der fører fra Præsto til Mern, lige overfor Mejeriet. Igennem de Aar, Bygningen har staaet, har den haft mange forskellige Ejere, og der har været drevet adskillige forskellige Forretninger heri, saasom Grønhandel, Bageriudsalg, Købmandshandel m. m. Aksel Hansen overtog Ejendommen efter Enkefru Stabel, og ved Siden af sin Købmandshandel har han oprettet en særskilt Herreekviperingshandel, der drives af hans Hustru, og som er den eneste specielle Herreekviperingshandel i Mern.

Oprindelig var Ejendommen en Villa, men efterhaanden er den blevet stærkt om- og tilbygget.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Stationsforstander J. Rode, Formand, Gaardejer J. Hansen, Næstformand, Gaardejer L. P. Nielsen, Slagtermester L. V. Petersen, Parcellist J. A. Aggestrup, Gaardejer Hans Th. Hansen, Arbejdsmand Otto Christensen, Tømremester Hans Andersen og Gaardejer Laur. Hansen, Skovgaard.

KALVEHAVE SOGN grænser til Mern og Øster Egesborg Sogne, Vordingborg Landsogn, Ullsund og Østersøen.

Kalvehave Sogn optager hele den sydligste Del af Baarse Herred, og langs dets Kystgrænse mod Østersøen og Ullsund ligger der store skovklædte Partier og Engdrag, der strækker sig helt ned til Stranden. Strækningen fra Kalvehave til Vordingborg er langs Hovedvejen saare smuk og afvekslende med Udsigt over Østersøen og Ullsund, og ind mod Herredets Indre strækker der sig den ene Skovpart efter den anden, saaledes at over en Femtedel af det samlede Omraade dækkes af Skove.

Kalvehave Stationsby grupperer sig omkring det gamle Færgested, og langs Kysten er der i de senere Tider opstaaet flere og flere Bebyggelser. Her ligger den i 1890-erne anlagte Havn, hvorfra Overfarten til Møen finder Sted, og lige ved Havnen ligger det gamle Hotel „Færgegaarden“. Nede ved Havnen ligger ligeledes Sukkerfabrikernes Saftudskibningssted. I de senere Tider er der dannet en Forening, stiftet af forskellige Grundejere, hvis Formaal er at forskønne Byen. Den har faaet anlagt Fortove, opstillet Bænke paa Steder med skøn Udsigt og mere. Foreningens Formand er Overkontrollør Markvard ved Masnedsund -Kalvehave-Banen.

Fra Kalvehave Stationsby gaar man mod Vest til Kalvehave By og Fiskerlejet. Midtvejs mellem Stationsbyen og Fiskerlejet ligger den gamle Sognkirke paa et Højdedrag, saa man kan se dens Taarn over det meste af Sagnet.

Kirken kan i sin Bygningshistorie føres helt tilbage til den romanske Tid, og dette middelalderlige Bygningsværk er omtrent bevaret i sin Helhed. Kun i de senere Tider er det undergaaet enkelte Forandringer. Den mod Nord liggende Udbygning er fra det 17. Aarhundrede. Denne Tilbygning synes at have været et særskilt Kirkerum og blev i lange Tider kaldet for „Soldaterkirken“. Nu er denne Tilbygning indlemmet i selve Kirkerummet, saaledes at den danner en Art Korsarm, Vaabenhuset og Sakristiet er af nyere Dato. En Del af Kirkens Inventar er fra det 17. Aarhundrede. Etatsraadinde I. M. Suhr har skænket Kirkens nuværende Orgel.

Parti fra Stensby med Peterskirken.

Kalvehave Landsby eller Fiskerleje strækker sig langs Kysten op ad Viemose til. Her er i de senere Tider opstaaet flere nye Bebyggelser, særlig langs Hovedvejen, men det beskedne Fiskerleje er tildels uforandret. Her er opstaaet enkelte Fiskeriforeninger og Salgsforeninger, men af Handlende er her kun enkelte Smaakøbmænd. Derimod findes her en Brugsforening.

Kalvehave Sogns Brugsforening eller rettere sagt Kalvehave Brugsforening er stiftet i 1914, men før denne Forening oprettedes, har der været Brugsforening i Sognet, idet der vistnok stiftedes en i Aarene omkring 1880. Den skal have haft Uddelersted der, hvor nu Købmand E. Winther driver Forretning. Det synes, som om denne første Brugsforening har bygget sin egen Bygning, men efter at Foreningen var ophævet omkring 1890'erne, overgik Bygningen til en Købmand Hansen, der en Tid havde været Bestyrer af Fattiggaarden.

Vi naar nu helt op til 1914, før der atter oprettes en Brugsforening i Sognet. I 1912 kom der en Købmand Kristiansen til Sognet, og han overtog en gammel Købmandshandel efter Købmand Carstensen. Denne Forretning var oprindelig startet som en Filial af Bjørn og Baggés Forretning i Vordingborg, og de byggede i 1894 den Ejendom, som Kristiansen købte. I 1913 nedbrændte denne Bygning, og den nuværende Købmandsbygning opførtes. Kristiansen indsaa nu, at Tiden var inde til at oprette en Brugsforening, og den nuværende Forening oprettedes da med ham som Uddeler. Brugsforeningen lejede Lokaler i hans Ejendom. 1. Juni 1915 aabnedes Brugsforeningen, og i 1934 udvidedes Forretningslokalet med en Trediedel. Medlemsantallet er nu 235.

JENS JØRGEN KRISTIANSEN, Uddeler, er født den 18. September 1880 paa Møen som Søn af Uddeler Kristiansen. Gift 1909 med Dagmar Kristensen.

Sognets Skoler ligger i Kalvehave, Viemose, Langebæk, Stensby og Stensved.

I Byen ligger Sognets gamle Fattiggaard, der nu tildels benyttes som Alderdomshjem. Bygningen er fra Slutningen af 1860'erne, og set med Nutidens Øjne er

den kun lidet egnet til Alderdomshjem. Hele Bygningens Indre er saa spartansk som tænkeligt, og den har Lørgulve og mørke Gange. Det tidligere Jordareal, der hørte under Fattiggaarden, er nu tildels udstykket.

I Byen ligger der endnu enkelte gamle Gaarde, og de fleste af disse er velholdte trods deres Alder. Fra Kalvehave Fiskerleje fører Vejen mod Nord til Viemose By. Og saa denne Del af Sognets Kyststrækning er skovklædt, og her løber Hovedvejen fra Kalvehave til Præsto. Viemose deles i to Dele, nemlig Sønder- og Norre Viemose. I Byen findes der Andelsmejeri, Bryggeri, Bageri samt en Del Handlende.

Viemose Manufaktur- og Herreekviperingshandel.

Viemose By synes tilbage i Tiden at have været den mest driftige By i Sognet, thi i denne ret lille Landsby fandtes der allerede i 1870'erne en Manufaktur- og Uldhandel. Byen blev Stationsby, da Kalvehavebanen aabnedes.

Der vides ikke meget om den ældste Manufakturhandel her, men der, hvor Viemose Manufaktur- og Herreekviperingshandel ligger, har den

ligget siden 1898, da Bygningen blev bygget. Af Manufakturhandlere paa denne Plads kendes Frederik Jensen, der vistnok aabnede denne Forretning som en Filial af sin Virksomhed i Fakse, Grenaa, H. Holst og Chr. Hansen, hvis Hustru solgte Forretningen til nuværende Manufakturhandler Frederik Villiam Jensen, der har drevet den op til mere end den dobbelte Omsætning. Han har tillige udvidet Forretningen med Herrekonfektion og Skræderi, men Bygningen er i sin Helhed den samme som i 1898, da den opførtes af Amsraadsmedlem Mads Jensen i Nyraad. Ejendommen ligger paa Matr. Nr. 2 p af Viemose By, og dens Areal udgør ca. 717 Kvadratmeter.

*F. W. Jensen,
Manufakturhandler.*

Manufakturhandler Jensen har en Datter, der er Ekspeditrice i Forretningen.

FREDERIK WILLIAM JENSEN. Manufakturhandler, er født 1880 i Everdrup Sogn som Søn af Hjulmand Peder Jensen, der fødtes 1843 og døde i 1919 (han var i over 50 Aar Hjul- og Kærtmager i Everdrup Sogn), og gift 1908 med Anne Christine Nielsen. I Tiden fra 1900 til 1929 opholdt Jensen sig i Udlandet, og han havde Købmandshandel paa Fidji Øerne. I 1929 overtog han Forretningen i Viemose.

Bygningen set fra Haven.

Saavidt det vides, blev den første Købmandshandel i Viemose oprettet af Købmand Mogensen i Slutningen af 1890'erne. Han lod opføre en mindre Bygning paa 6 Fag, og heraf indtoges de 3 Fag i Forretningen, medens den øvrige Del af Bygningen brugtes til Beboelse. Han solgte imidlertid Ejendommen og Forretning til Købmand Neerup. I 1913 overtog Købmand Poul Ishøj den, og først da begynder Forretningen at blomstre. Han fik denne ret alsides liggende Handel drevet op til en betydelig Virksomhed, og han udvidede flere Gange. Først byggede han Hovedbygningen større, og derefter moderniserede han Forretningslokalerne, der ved Ombygningen var blevet større og havde faaet 4 Udstillingsvinduer. Saa opførte han store, rummelige Pakhuse til Tømmer og Grovvarer, og i det ene Pakhus indrettede han en særskilt Udstilling og Afdeling for Isenkram direkte i Forbindelse med den gamle Butik.

Imidlertid byggede han vistnok for stort, og efter en vanskelig Periode maatte han sælge Forretningen, der da overtoges af Arthur Hansen. Han førte da Viemose Købmandshandel videre og beholdt ikke blot de gamle Artikler, men udvidede med nye. Hans Købmandshandel spænder nu over Kolonialvarer, Isenkram, Støbegods, Bygningstømmer m. m., med andre Ord, den fører alt, hvad der forlanges af en større Handel paa en Landplads. Han har moderniseret Butikslokaler og Inventar, ligesaa har han maattet udvide Lagerbygningerne, og det samlede Bygningsareal bestaar nu af Hovedbygningen, 3 store Lagerbygninger med Garage samt den med Gavlen til Vejen liggende ret betydelige Pakhusbygning til Tømmer.

Bag Gaardspladsen ligger det i 1934 oprettede Vandværk for Viemose By. Det drives ved elektrisk Kraft.

ARTHUR FREDERIK HANSEN, Købmand, er født den 29. Januar 1903 i Amerika. Gift med Helga Hansen.

Pigehjemmet „Rosenvang“ ligger i Viemose By i Kalvehave Sogn. Det er oprettet i 1929 og taget i Brug 1. Juli samme Aar. Det er oprettet og ejet af Havebrugskandidat Johanne Jensen. Ejendommen, hvori det har til Huse, er en anseelig Bygning, der i sin Tid opførtes som Privatbolig for en Gaardejer, men i 1929 købtes den af Frk. Johanne Jensen.

Pigehjemmet er beregnet for Piger, der i aandelig Henseende staar noget tilbage, og de kan optages her fra deres 14. Aar. De bliver som Regel paa Hjemmet i 2 a 3 Aar. Der kan ialt optages 14 Piger, og i den Tid, de er her, beskæftiges de med husligt Arbejde, Syning m. m., men tillige undervises de i

Arthur Hansens Forretning.

*A. Hansen,
Købmand.*

Pigehjemmet »Rosenvang«.

*Johanne Jensen.
Forstanderinde.*

været Lærerinde og Gartner paa Ungdomshjemmet »Bakkebo«, Nr. Snede.

Viemose By strækker sig over en Længde af over 2500 m, og dens Bebyggelse grupperer sig hovedsagelig langs Præstøvejen. I Nørre Viemose ligger der et Bageri, det eneste i Sognet, og hvor det ligger, var i sin Tid Forsamlingshusets Bygning. Denne var

almindeligt Havebrug. Omkring Hjemmet strækker der sig et Haveanlæg paa over en Tonde Land, der dels er udlagt som Lysthave, dels som Køkkenhave, og her har Eleverne rig Lejlighed til at lære Havebrug. I 1934 blev hele Hjemmet underkastet en Modernisering, og der indlagdes Centralvarme og indrettedes Bade-

værelse. Betragter man dette Hjem Indre, maa man forbavsnes over den Hygge og Orden, der hersker her. I Stueetagen er der Spisestue, Opholdsstue, Køkken og Vævestue. Hjemmevævningen dyrkes her lige saa interesseret som Havearbejdet. Paa første Sal ligger Sovestuerne, en til seks Piger, to til tre Piger og en til to Piger. Endvidere Forstanderindens og Lærerindens Værelse.

Hjemmet drives uden nogen som helst Støtte fra Staten.

Forstanderinde JOHANNE JENSEN er Havebrugskandidat med Eksamen fra Landbohøjskolen i København i 1911. Hun har tidligere været lærer paa Ungdomshjemmet »Katrinebjerg« ved Aarhus og paa Ungdoms-

Unge Piger paa »Rosenvang«.

vistnok bygget i 1890'erne og benyttedes oprindeligt af Fællesmejeriet. Men da Andelsmejeriet oprettedes, omdannedes Bygningen til Brug som Forsamlingshus. Da dette nedlagdes, blev her startet et mindre Bageri, væsentligt et Hjemmebageri. Omkring 1918 købte Bagermester Kort Bageriet, men hans Enke solgte det i 1922 til nuværende Ejer, Bagermester Hans Hemming Pedersen, der er født 1892 i Hedehusene som Søn af

Viemose Bageri.

byggede Hedehusene Kro i 1870'erne. Han giftede sig i 1916 med Anna Jensen.

Ved Overtagelsen lod Bagermester Pedersen det gamle Bageri modernisere, og han anskaffede en ny Ovn m. m. I 1933 lod han hele det gamle Bageri nedrive og opførte det nuværende, der ligger paa Matr.-Nr. 14 H. J. af Viemose By. Det nye Bageri blev udstyret med de mest moderne, tekniske Hjælpemidler, og der installeredes en Strømmen Ovn. Forretningslokalet og Beboelseshuset ligger ud til Vejen, og vinkelret paa dette, bag ud, ligger Bageribygningen. Sønnen Evald Petersen, der er født 1920, staar i Lære i Faderens Virksomhed.

NIELS GUSTAV HANSEN, Jagtkonsulent, er født den 29. December 1883 som Søn af Skovfoged Niels Frederik Hansen og Hustru, Lystrup. Gift 1907 med Maren Katrine Petersen. Uddannet til Skytte paa Baroniet Gaunø og Lystrup, ansat som Assistent under Lerchenborg, Skytte paa Vosnæsgaard i Jylland. Distriktsjæger paa Grevskabet Bregentved fra 1902 til 1906. Skytte paa Liliendal fra 1906 til 1927, Skovfoged samme Sted fra 1927 til 1932, siden da Jagtkonsulent under de samlede Jagtforeninger med Distrikt omfattende Sydsjælland fra gl. Roskilde Amt i Linie med Ringsted, Møn, Lolland-Falster og de mindre Øer i Farvandet.

*Gustav Hansen,
Jagtkonsulent.*

Viemose Skovfogedbolig »Udsigten«.

Under den gamle Hovedgaard „Kalvehave Gods“, der siden 1777 benævnes Petersgaard, hører Viemose og Vintersbølle Skove.

Viemose Skov, der optager et Areal paa 239,5 ha, strækker sig fra Bahl St. (en mindre Samling Huse tæt ved Bahl By) og til Kalvehave. Skoven har en Bredde af ca. en halv Kilometer og en Længde af

ca. tre en halv Kilometer, og den ligger langs med Ullsunds Kyst. Denne Skovpart bestaar hovedsagelig af Løvtræer, Eg og Bøg, deraf en stor Del i Blanding. Der er de senere Aar kultiveret en Del med Naaletræ. Hele dette Skovareal saavel som Vintersbølle Skov er gammel Skov, der gennem lange Tider har været under Kultur. Vintersbølle Skov strækker sig fra Bakkebølle til Marienlyst og former sig omtrent som en Stovle med Skaltet vendende mod Nord. Denne Skov, der har et Areal paa 118,8 ha, grænser ogsaa til Kysten. Begge de nævnte Skove har en ualmindelig smuk Beliggenhed.

Skovfogedboligen „Udsigten“, der ligger tæt ved Kysten, er sikkert en af de ældste Skovfogedboliger i dette Amt. Trods det, at dens Oprindelse kan føres over 200 Aar tilbage i Tiden, er Bygningen velbevaret. Dens Beliggenhed er ualmindelig smuk. Gennem 30 Aar virkede C. Hegnskov her som Skovfoged.

N. M. Givskov, Skovfoged.

NIELS M. GIVSKOV, Skovfoged, er født den 28. Juni 1900 i Aarhus Amt og gift 1929 med Jenny Albrechtsen. Han lærte Forstvæsen paa Petersgaard og Fussingø, tog Skovfogedeksamen 1927, var beskæftiget ved 1. københavnske Statskovdistrikt fra 1927-28 og paa Frijsborg fra 1928-29. Ansat paa Petersgaard i Foraaret 1929.

I Stensby ligger Peterskirken, der er en Filialkirke for Kalvehave Sogns vestlige Del. Kirken er bygget i 1891 efter Tegning af Arkitekt Glahn, og Grunden, hvorpaa den er opført, er skænket af Justitsraad P. Malling til Vrangstrupgaard. Kirken bestaar af Skib, Kor og Taarn med firsidet Spir og er opført af røde Teglsten. Den ligger midtvejs mellem Stensby og Stensved.

Stensby er en af de sydligste Landbyer paa Sjælland, og den har en ualmindelig smuk Beliggenhed, omgivet mod Nord og Syd af Skove. Disse Skove horer dels under Stensbygaard og dels under Petersgaard. Her ligger Stensby Skovpart paa 324,8 ha, strækkende sig fra Marienlyst til Petersværft, og Langebæk Skovpart, der naar fra Petersværft til Kalvehave og strækker sig over 215,6 ha. Begge disse Skove løber langs Kysten mod Ullsund. Desuden findes her i Sognet Hestehave Skov paa 60 ha, tæt op til Hovedgaarden Petersgaard, og endelig Norrehave Skov paa ca. 79 ha. Alle Skovparterne bestaar hovedsagelig af Bøg, og i Langebæk Skov findes Beplantninger, der stammer fra Aarene 1740-60. Det Petersgaardske Skovdistrikt blev i Aaret 1868 solgt af Staten til O. B. Suhr. Dets nuværende Skovrider er P. Bach.

Skovfogedboligen ved Petersværft.

Den gamle Skovfogedbolig ved Petersværft odelagdes ved Stormfloden i 1872, og der opførtes en ny længere væk fra Kysten. Denne Bygning var en Tid Skovriderbolig, men blev senere benyttet som Pensionat.

Skovfoged KNUD ANDERSEN er født 1889 og ansat som Skovfoged under Petersgaard i 1911.

Af Oldtidsmindesmærker findes der i Hestehave Skov 8 Hoje, i Stensby Skov flere Langdysser og andre Dysser samt en Jættestue med Gravkammer. I Viemose Skov ligger „Dyrhøj“ og „Kræmmerhøj“ og tillige 20 mindre Hoje.

I Egnen omkring Langebæk ligger ligeledes en Del Oldtidsgrave.

Den gamle Skovfogedbolig, »Skovlyst«, bygget i 1870.

Langebæk ligger omtrent i Kalvehave Sogns Midte, og Byen deler sig i to Dele, den gamle Langebæk By og den nyere Del, der grupperer sig om Stationen. I Langebæk findes en Del forskellige større og mindre Virksomheder og flere Handlende. Her findes ogsaa Præstegaarden og Lægeboligen. Sidstnævnte ligger ved Hovedlandevejen fra Kalvehave til Vordingborg i en meget smuk og naturskøn Egn tæt op til Skovene, der hører under Petersgaard. Bygningen er opført af Kommunen i Aaret 1892. Sognets første Læge var Sophus Hvilsom, der virkede her fra 1892 til 1929, da han efterfulgtes af Læge Eduard Heiberg, der i 1931 afløstes af nuværende Læge

*Vagn Aaboe,
Læge.*

VAGN AABOE, der er født den 25. Februar 1903 i Gentofte som Son af cand. mag., Skoleinspektør Albert Christensen og Hustru. Student fra Randers Statsskole 1921, med Kandidat 1929, Turnustjeneste fra 1929-31, praktiserende Læge i Kalvehave Sogn siden 1931.

Læge Aaboe har ladet indrette et fuldt tidssvarende Konsultationslokale, udstyret med alle moderne Lægeapparater.

Lægeboligen i Langebæk.

Omtrent midt i Langebæk By ligger der nogle ældgamle Huse, og blandt disse, hvoraf nogle er byggede af Kampesten, andre af Kridtsten, er Emanuel Andersens Ejendom, hvori hans kendte Købmandshandel har til Huse. Skal vi gaa tilbage i Tiden og finde Oprindelsen til denne Forretning, maa vi tilbage til Begyndelsen af 1890'erne, da der i Byen oprettedes en Husholdningsforening.

Parti fra Langebæk med Emanuel Andersens Købmandshandel.

Maaske er det denne For-
ening, der har bygget Eman-
uel Andersens Ejendom,
Matr.-Nr. 6 D. af Langebæk
By, og dog, betragter man
dens Byggemaade, kunde det
synes, at Bygningen var
endnu ældre. Oprindeligt var
det kun en lille og lav Byg-
ning uden noget som helst
Jordtilliggende; men efter
Husholdningsforeningens Op-
hør købte Købmand Morten-
sen Ejendommen og drev
Købmandshandel her, indtil
han i 1917 solgte den til
Købmand Emanuel Andersen.

Fra nu af faar Forretningen en Opblomstringstid, og ret snart blev det snævre Forretningslokale for trangt, og der fandtes ikke andre Udviklingsmuligheder end at udvide mod Vejen. Emanuel Andersen lod da hele Bygningen udvide med en Bredde af ca. 1,20 m. Samtidig paasatte han en anelig Kvistbygning. Disse to Ombygninger skete i Aarene 1917-19. Efter lange Forhandlinger lykkedes det endelig Købmand Andersen i 1930 at erhverve en Grund lige overfor den gamle Forretning, og her blev i 1931 bygget et aneligt Pak- og Lagerhus. Her indrettedes tillige Forretningslokale for Isenkram og Manufaktur med tre store Udstillingslokaler. Da Emanuel Andersen i 1917 begyndte sin Virksomhed, raadede han over ca. 36 m² Areal, men nu er hans Gulvareal paa over 272 m². Disse Tal viser bedst, hvilken betydelig Udvikling Virksomheden har været Genstand for. I Købmandshandelen, hvis Forretningslokale synes ret lille, findes alt, hvad der horer til en velassorteret Forretning, og gaar man rundt og ser de mægtige Lagre og Pakrum, faar man Indtryk af, at Virksomheden er et velassorteret Foretagende.

*E. Andersen,
Købmand.*

Købmand EMANUEL ANDER-
SEN er født den 11. Juni 1893.
Gift 1919 med Elna Hansen.

Kommer man fra Stensved
og kører mod Syd ned til
Skovene ved Petersværft,
passerer man gennem Stensby,
der er en hyggelig, gammel
Landsby. Først passerer man
Peterskirken, og derefter naar
man til forskellige Handlende.

Blandt disse Handlende
er Arnold Nielsen.

Arnold Nielsens Købmandshandel.

Ejendommen, hvori denne Handel har til Huse, ejedes af et Aktieselskab. Det er en gammel Bindingsværksbygning, der i sin Tid er bygget som et almindeligt Husmandssted. Dele af det nuværende Forretningslokale har tidligere været brugt som Stalde. Til Stedet hører et Jordareal, der nu er anlagt som Frugtplantage. Oprindeligt blev denne Forretning anlagt som en Filial af Købmand Emanuel Andersens Virksomhed i Langebæk, og i 1932 ansattes Arnold Nielsen som Bestyrer. Forretningen omfatter bl. Kolonial, Grovvarer, Manufaktur m. m.

ARNOLD NIELSEN, Købmand, er født den 5. December 1906 i Brænderup paa Fyn. Handelsuddannet.

Kommer man ad Landevejen fra Kalvehave til Vordingborg op imod Langebæk, er Jakob Leth Olsens Smede- og Maskinværksted en af de første Virksomheder, man træffer paa. Den ligger tæt ud til Hovedvejen, der hvor den svinger mod Syd ud til den gamle Langebæk By.

Oprindeligt begyndte Jakob Leth Olsen i Langebæk i Aaret 1923, idet han da lejede Godsejerinde Frk Suhrs gamle, forfaldne Bindingsværkshus, der laa paa Matr.-Nr. 3 B. af Langebæk By. Paa Grunden opførte han et lille, beskedent Hus, der brugtes til Smedie og Værksted. Efterhaanden, som Virksomheden voksede, købte han i 1927 Ejendommen med tilliggende Jord, og i 1933 byggede han den nuværende, smukke Villabeboelse, hvori han indrettede et mindre Forretningslokale for Cykler og Radio. Allerede for den Tid havde han udvidet sit Værksted ved nye Tilbygninger.

Virksomheden omfatter nu Smedie, Beslagsmedie, Afdeling for Radio og for Cykler samt Reparationsværksted for Automobiler og Cykler.

Leth Olsens Smedie i 1923.

Leth Olsens nuværende Virksomhed.

JAKOB LETH OLSEN er født i 1900 og uddannet som Grovsmed og Mekaniker. Han giftede sig i 1923 med Jenny Petrea Sofie Petersen.

Knud Walther Sørensen begyndte i Aaret 1932 en mindre Virksomhed som Mekaniker og Automobilreparatør i Stensby. Værkstedet havde han ved Faderens Smedie, men i 1935 erhvervede han sin nuværende Ejendom i Stensby,

K. W. Sørensens Ejendom i Stensby.

K. W. Sørensen.

Matr. Nr. 66 a, der var en gl. faldefærdig Bindingsværksbygning, hvori Skræder Nielsen i lange Tider havde boet og drevet et ret ubetyde-

ligt Skræderi. Sørensen kostede ikke saa faa Penge paa denne faldefærdige Bygning, hvori der nu er indrettet Beboelse, Købmandshandel og Værksted med tilhørende Udstillingsrum for Cykler og Motorecykler. Virksomheden fører ikke saa faa moderne Maskiner paa Lager.

KNUD WALTHER SØRENSEN er født 1909 i Stensby som Søn af Beslagsmed Sørensen og Hustru. Gift 1935 med Valborg Kristine Rasmussen. Han er uddannet i Faget hos Mekaniker Albert Nielsen i Mern, hvor han arbejdede fra 1927-32, samt uddannet i Smedefaget hos Faderen i Aarene fra 1924-27.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Fisker F. C. Hansen (Formand), Gaardejer N. R. Nielsen, Fisker N. P. F. Johansen, Parcelligst P. V. Ottesen, Parcelligst J. J. Petersen, Murer E. Gotthelffi, Skovfoged K. G. Andersen, Skomager N. C. Johansen, Forstander Schirmascher Jensen, Arbejdsmand Th. Nielsen, Parcelligst Alfr. Hansen, Parcelligst Felix Købmand og Gaardejer Viggo Thorsen.

VORDINGBORG LANDSOGN bestaar af en større og en mindre Del. Til Sognet horer Knudshoved Odde, Masnedo og Kalvø.

Sognets Skoler ligger i Bakkebolle, Vintersbolle, Nyraad og Knudsby. Desuden ligger Marienberg Skole i Sognet.

I Sognet ligger paa Oringe Sindssygeanstalten ved Vordingborg. Den er oprettet ifølge Lov af 1853 og aabnet i 1858. Den kan optage indtil 600 Patienter. Dens Overlæge er H. Helweg.

HJALMAR HELWEG, Overlæge, Dr. med., er født den 11. Februar 1886 i Wisconsin som Søn af Sognepræst Th. Helweg og Hustru Cathrine, født Petersen. Gift 1914 med Gudrun Redsted. Student fra Borgerdydskolen i Helgolandsgade 1904, med. Eksamen 1911, Reservelæge ved Sct. Hans Hospital fra 1913-15, Universitetets Guldmedaille 1914, Reservelæge ved Sindssygehospitalet ved Nykøbing Sjælland fra 1915-17, atter ved Sct. Hans Hospital fra 1917-19, Overlæge ved Oringe Sindssygehospital 1919.

Hovedgaarden Marienlyst er i sin første Oprindelse en Udstykning fra den gamle Hovedgaard Vordingborg Slot, der i 1776 købtes af Baron Reinhard Iselin, der gav Gaarden Navnet „Iselingen“. Det nuværende Marienlyst er fra den nyere

Tid, idet det er bygget i Aaret 1800. Under dette Gods horer der ret anseelige Skove.

Aage Jensen, Skovfoged.

Marienlyst Skovpart bestaar af Skovene Dyrehave, Indelukket, Drejerskov, Svanemose og Strimmelen, som ligger langs Kysten. Nord for Kalvehave Landevej ligger Skovene Tværingen, Kohave, Mørkeskov og Peters Nymark. Skovpartens samlede Areal er 210 ha, og det bestaar hovedsagelig af Bøgeskov. Skovene er meget smukt og malerisk beliggende, og der er gjort flere Fund af Bopladsler fra den ældre Stenalder.

Af Skovfogeder under Marienlyst Skov kan fremhæves Christen Jensen, der virkede i Embedet fra 1897-1932. Han fødtes 1874 og døde i 1932. I dette Aar overtoges Embedet af hans Søn, Aage Jensen, der er født den 21. Oktober 1899 og gift 1927 med Margarethe Johansen.

Nyraad Teglværk er oprettet i Aaret 1868 af daværende Teglbrænder H. Kronshagen, der var indvandret her til Landet. Han byggede det første Teglværk i Nyraad og opstillede en af de gamle Højovne; tillige opførte han Gaarden, der horer under Teglværket. Efter hans Død overgik Værket til Sonnen, Hermann, der overtog det i 1882 og drev det til 1906. Hans Enke havde derefter Virksomheden til 1921, da det overgik til hendes Søn, Henrik, der døde i 1935. Nu ejes det af Hermann Kronshagen, der er født i 1912. Gift 1935 med Else Carstensen Egeberg fra Næstved.

I de to første Besidderes Tid forblev Værket i store Træk, som det var ved Grundlæggelsen, men efter at Henrik Kronshagen havde overtaget det, forbedredes dets Drift betydeligt. Man havde da faaet Ringovn, og de forskellige Torlader var betydelig forbedrede, og der var tilbygget flere, saaledes at man maagtede en betydelig større Produktion. I 1935 foretoges de sidste og største Ombygninger. Paa selve Ovnens blev der paabygget et lukket toetages Torrelad, saaledes at Stenene kan tørres af Ovnens Varme, og der tilbyggedes betydelige Torrelader. Værket producerer Mursten og Drænrør. Leret hentes i en Lergrav, der ligger ca. 1 km fra Værket, og det transporteres hertil paa egen Tipvognsbane. Værket beskæftiger ca. 16 Mand.

Ikke ret mange tænker over, naar de færdes gennem Nyraad By, at det meste af den ældst bebyggede Del af denne slet ikke horer under Vordingborg

Skovfogedholigen ved Marienlyst Skov.

Landsogn, men ligger paa Vordingborg Bys Jorder, de saakaldte Markjorder. Og naar de forskellige Forretninger ligger paa den sydligste Del af Hovedvejen, skyldes det sikkert det i sin Tid eksisterende Laebælte, der først ophævedes i Aarene 1919 20. Blandt de gamle Købmandsgaarde, der ligger her, bemærker man den tidligere Købmand Theisens Gaard og ved denne den smukke Mejerigaard, der bruges til Forsamlingssal, og som man paatænker at nedrive. Mejeriet er et Andelsmejeri.

Nabo til Mejeriet er Nyraad Brugsforenings Bygning, der er en over 200 Aar gammel Købmandsgaard. Brugsforeningen er stiftet den 15. Juni 1919, men før da boede her forskellige Købmand. Af disse kendes Niels Hansen, der lod tilbygge den nuværende graa Pakhusbygning. Efter ham kom Købmand J. Rasmussen, der byggede det pynkelige Baghus, der nu bruges som Pakhus. Saa kom Brugsforeningen, der har Christian Rasmussen som Uddeler. Han er født den 25. Juli 1894 i Fanefjord Sogn som Søn af Uddeler Hans Jørgen Rasmussen.

Ejendommen ligger paa Matr.-Nr. 19 a og 20 af Vordingborg Købstads Markjorder. Da Brugsforeningen overtog den, var den i en meget forfalden Stand, og der er ofret ikke saa lidt paa Ombygning og Forbedring af den. I arkitektonisk Henseende indtager den en fremragende Plads blandt gamle Bygninger, men efter vore Dages Forordringer er den ikke særlig godt egnet til Forretningslokale. Man paataenker da ogsaa at foretage Forandringer med den.

Som omtalt deles Vordingborg Landsogn i to Dele, en større og en mindre Del. Disse adskilles ved den smalle

Strimmel af Hammer Herred, der løber omtrent helt til Vordingborg Jorder. Den mindre Del af Landsognet er ubetinget den skønneste, og i denne strækker der sig Skov langs hele Kysten, og herfra er der den herligste Udsigt over mod Storstromsbroen.

I denne Del ligger Byerne Vestenbæk og Bakkebolle, i sidstnævnte er der Sanatorium for Born og et privat Børnehjem. Tillige findes her flere Handlende, den ældste af disse er Købmand Christian Jensen, der i 1921 oprettede en blandet Købmandshandel. Den ligger lige ved den Vej, der fører gennem Bakkebolle og ned til Stranden. Ejen-

Parti fra Vejen gennem Bakkebolle.

Købmand Jensens Ejendom.

dommen, den har til Huse i, er en ældgammel Bygning, som i 1870'erne blev en Del ombygget af Tømrer og Træskomand Ole Jensen, efter at han havde købt den. Da han døde i 1906, blev Enken siddende i uskiftet Bo indtil 1921, da Sønnen, Chr. Jensen, overtog Ejendommen og etablerede Købmandshandel her. Han er født i 1876 og uddannet som Tøffelmager og Karetmager. Foruden Købmandshandel driver Jensen et større Røgeri her, som han har startet i 1906.

Da Jensen etablerede sin Forretning, udvidede han Ejendommen med et Par Fag, og nu fornylig har han ladet det gamle Hus betydeligt forbedre.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer N. Pedersen (Formand), Togbetjent H. C. Nielsen, Købmand Chr. Engelbrecht, Arbejdsmand Sofus Nielsen, Muremester Carlo Wulff, Plejer Valdemar Petersen, Landsretssagfører Fritz Petersen, Arbejdsmand Hans Peter Jørgensen og Gaardejer Hans Frederik Hansen.

HAMMER HERRED

Hammer Herred grænser til Fakse, Baarse og Tybjerg Herreder, Smaalands-havet og Sorø Amt. I Herredet, hvis Areal udgør 27,159 ha, er Folketallet ca. 13,000. Herredet omfatter følgende Sogne: Toksværd, Rønnebæk, Holme-Olstrup, Næstelso-Mogenstrup, Vejlo-Vester-Egesborg, Hammer, Lundby, Køng, Sværdborg og Kastrup.

LUNDBY SOGN grænser til Hammer, Køng og Sværdborg Sogne samt Baarse Herred.

Lundby Kirke er en lille Landsbykirke. Den bestaar af Kor og Skib samt et senere tilbygget Taarn. Taarnrum, Skib og Kor gaar ud i et, men adskilles ved brede sengotiske Buer. Kirkerummet er overhvalvet. Af særlig bemærkelsesværdige Ting i Kirken skal nævnes den gamle Døbefont og Prædikestol samt de over Indgangen opstillede Krucifikser. Tillige findes her en Degnestol fra 1578.

Lundby Kommuneskole er bygget i 1882 og udvidet i 1894. Den gamle Rytter-skolebygning findes endnu ret velbevaret og ligger tæt op til Kirken.

Lundby Mølle var i sin første Oprindelse en Stubmølle, der menes at være opført omkring 1700. Andelsmejeriet er oprettet i 1898 og senere udvidet gentagne Gange. Andels-elektricitetsværket er fra 1911.

Lundby Apotek er oprindelig oprettet som Hjælpeapotek til Vordingborg Apotek, men i 1917 blev det selvstændigt.

Lundby Sogns Haandværker- og Handelsforening, der er stiftet den 31. Marts 1906, oprettede i 1925 en teknisk Skole.

Saavidt det vides, har der været Læge i Lundby Stationsby lige siden Slutningen af det 19.

Lægeboligen set fra Vejen.

Den nye Lægebolig, set fra Haven.

Aarhundrede. Den gamle Lægebolig ligger v. Jernbanelinien og er sikkert i sin Tid opført af Dyrlæge E. Bruum, som senere opførte den nuværende Dyrlægebolig.

Den nye Lægebolig er bygget i 1927 af daværende Læge Niels Mune, der praktiserede i Lundby fra 1925-34, da nuværende Læge Jan Jansen overtog Praksis.

Jan Jansen, Læge.

Stationsbyen har siden 1925 halt to praktiserende Læger. Den nye Lægebolig, der ligger tæt ved Dyrlægeboligen og Mollen, er et af Arkitekt Urban Hansen Reistrups Arbejder. Den er en smuk Bygning, der er meget fornem i sit Ydre. Paa Frontsiden er det smukke Trappeparti det dominerende, og set fra Haven virker Bygningen som en fornem engelsk Villa. Havesiden har ligeledes et Trappeparti, og dens Arkitektur staar ikke tilbage for Frontsidens.

Det er et Bygningsværk, der i højeste Grad præger Stationsbyen.

Stationsbyen Lundby, der jo egentlig først er opvokset efter Jernbanens Anlæggelse og hvis fleste Ejendomme er fra nyere Tid, har nu flere Handlende, Haandværkere og Industridrivende. Denne Udvikling medførte, at en Bank var ønskelig her paa Pladsen, og Landbrugs- & Handelsbanken i Vordingborg oprettede da en Afdeling her.

Bankens Afdeling i Lundby.

Dette skete i Aaret 1911. Afdelingen fik til Huse i Hjælpeapoteket, der var en Afdeling af Vordingborg Apotek, og det bestyredes af Apoteker Ernst Landt Jonsson, der var født den 18. Januar 1867 og døde i 1922. I 1911, da han overtog Apoteket, tiltraadte hans Hustru Karen, f. Hansen, Stillingen som Bestyrer af Afdelingen. I 1922 købte Banken Ejendommen paa Hovedvejen, og hertil flyttede Banken sin Afdeling. I Ejendommen, der er bygget af Lærer Lund, findes der gode og velegnede Lokaler til Bankens Brug. Afdelingen ledes stadig af Enkefru Apoteker K. Landt Jonsson.

K. Landt Jonsson.

Lundby Teglværk er startet i 1868 af Teglbrænder Christensen fra Lundbygaards Teglværk, der anlagde Virksomheden paa en Grund, som havde tilhørt Selvejerhusmand Lars Jensen. Christensen drev Teglværket i nogle Aar sammen med sine to Sønner, Frederik og Hans, til hvem han i 1870 overdrog Virksomheden. I December 1875 overdroges Virksomheden til Hans Christensen, medens Broderen overtog Høsten Teglværk ved Tureby.

I Aaret 1915 købte nuværende Indehaver, Oscar Waldemar Balsløw, Teglværket til Overtagelse 1. Marts 1916. Ved Overtagelsen havde Teglværket kun Hestegangsstrygemaskine til Produktionen og Højovn til Brændingen, men i 1918 blev der anskaffet moderne Strygemaskine og indlagt elektrisk Drivkraft. I 1930 ombyggedes Værket med moderne Langovn med 16 Kamre og en 50 Men høj Skorsten.

Denne Forandring kostede 30,000 Kr., heri indbefattet Udvidelse af Lagerrum med Torreplads samt Indkøb af 2 Tdr. Land fra Lundbygaard. I 1933 blev der anskaffet Spor og Tipvogn til Lergraven,

Gammel Højovn ved Lundby Teglværk.

Lundby Teglværk.

indlagt en stor Forælder samt Transportor til at bringe Leret fra Forælderren til Strygemaskinen. Den elektriske Motor paa 20 HK erstattedes med en paa 40 HK. Samtidig blev der opført en ny Torre-lade med Plads til 90,000 Sten og en lukket Klampelade med Plads til trekvart Million Mursten. I Foraaret 1934 udvidedes Torrepladsen yderligere. Ved Overtagelsen i 1916 var der Torreplads

til 55,000 Sten, men nu disponeres der over Plads til ca. 265,000 Sten. Værkets Brændekapacitet androg i 1916 ca. 600,000 Sten om Aaret, men i de første ni Maanedes af Aaret 1934 blev der brændt tre Millioner Sten. I samme Forhold er Produktionen steget. I 1916 kunde Hestestrygemaskinen præstere 600 650 Sten pr. Time, medens der nu fabrikeres ca. 3000 i Timen. Ved Overtagelsen i 1916 beskæftigede Virksomheden 7 Mand. I Sommeren 1934 var Antallet steget til 25 Mand. I gamle Dage var Produktionen baseret paa lokalt Salg, og Varerne blev den Gang afhentet paa Pladsen. Nu om Stunder leveres Varerne hovedsagelig paa Byggepladserne. En stor Del af den nuværende Produktion afsættes til København. Resten sælges delvis paa Værket og delvis i Oplandet.

OSCAR WALDEMAR BALSLOW, Teglværksejer, er født i 1878 i Maarum Sogn som Son af kgl. Skovrider C. E. Balslow og Hustru Julie Augusta, født Lintrup. Gift 1912 med Wilhelmine Amalie Dons, Datter af Forpagter Dons, Svanholm pr. Skibby. Balslow var oprindelig ved Forstevæsenet i ti Aar, men gik derefter over i Teglværksindustrien. Her uddannedes han paa Søborg, Maarum og Frederiksholms Teglværker, var derefter Assistent ved Hillerød Teglværk, senere Forvalter paa Børringe Tegelbruk og Bestyrer for Skullerupholm Teglværk, der horer under Grevskabet Ledreborg. Ved Afgangen herfra overtog han Lundby Teglværk.

Olaf Bennetzens Købmandshandel i Lundby er den første og største i sin Art i Stationsbyen.

Efter at man har passeret Læge- og Dyrlægeboligen, kommer man til nævnte Købmandshandel, der er beliggende i en smuk Ejendom, som er opført i 1923. Denne og Naboejendommen ejes af Anders Nielsen. Købmandshandelen er i 1929 etableret af Kai Larsen, der i 1935 solgte denne til O. Bennetzen

Olaf Bennetzens Købmandshandel.

for selv at etablere sig paa Bornholm.

Det var en smuk og velassorteret Forretning, Købmand Bennetzen overtog den 28. November 1935.

OLAF BENNETZEN, Købmand, er født den 24. Februar 1908 i Korsør som Søn af Købmand Bendix Bennetzen, nu Slagelse. Efter at være uddannet i Købmandsbranchen, dels i Slagelse og dels i Rudkøbing, rejste Olaf Bennetzen til Hamborg for at søge speciel Uddannelse i Kaffebranchen. Efter sin Hjemkomst giftede han sig med Ruth Jacobsen, Datter af Automobilhandler H. V. Jacobsen i Slagelse.

Interior af Olaf Bennetzens Forretning.

Købmandshandelen i Lundby er moderne og smukt indrettet, og den fører alt indenfor Faget, saasom Kolonial, Vine, Brændsel m. m.

MORTEN CHRISTENSENS Isenkram- og Støbegodsforretning i Lundby er grundlagt i 1925 som en Filial af den i Vordingborg beliggende Hovedforretning af samme Navn. Denne er sikkert en af Provinsens største og mest betydende i sin Art.

Før Afdelingen aabnedes her i Lundby, havde Stationsbyen ikke nogen særskilt Isenkramhandel, men de enkelte Købmandsforretninger førte ogsaa enkelte Isenkramvarer. Ved Forretningens Etablering blev et længe følt Savn afhjulpet her. Det er en meget betydelig Forretning, der foruden Isenkram fører Glas og Porcellæn samt Støbegods. Fra første Begyndelse byggedes det nuværende Forretningslokale, men Aaret efter erhvervedes hele Ejendommen Matr. Nr. 13 c. p. af Lundby.

Afdelingen her ledes af Forretningsfører Verner Schou. Han er uddannet ved Faget i Hovedforretningen i Vordingborg og har været Forretningsfører i Lundby siden Afdelingens Oprettelse.

Bagermester ERNST HANSEN, der er født den 8. August 1905, uddannet ved Faget og gift med Merry Loft, begyndte den 1. November 1935 et Bageri i Lundby. Bageriet installeredes i det tidligere Bageri, der havde haft til Huse i den gamle Købmandsgaard, der forlængst var ophævet. Bygningerne ligger meget forfaldne hen, og hvor Bageriet nu er indrettet, var der tidligere Kaffebrænderi. Til at begynde med var Bagerforretningen i et Træhus, men nu er den i Bygningen paa den anden Side af Vejen. Saavidt det vides, har der været drevet Bageri i den gamle Købmandsgaard siden 1923, men da nuværende Bagermester Hansen overtog det, havde det staaet ubenyttet hen i en kortere Tid.

O. Bennetzen, Købmand.

Ejendommen, hvori Salonen har til Huse.

*Chr. Fr. Jensen,
Barbermester.*

Barbermester Chr. Fr. Jensen, Salonen. Han er født den 16. Juni 1912 som Søn af Gaardejer Niels Andersen Jensen fra Ringe og gift 1936 med Thyra Rasmussen, Datter af Teglværks-ejer og Proprietær Rasmussen til Kløkkegaard.

Ved Overtagelsen af Barbersalonen blev denne omdannet til saavel Herre- som Damesalon, og begge disse Saloner staar nu fuldt paa Højde med lignende Saloner i vore Købstæder. Virksomheden beskæftiger 4 uddannede Assistenten.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Parcellist L. Rasmussen (Formand), Bancarbejder F. Jensen, Mejeribestyrer C. Jensen, Snekermester A. Nielsen, Stationsforstander N. P. J. Jensen, Husejer Hans P. Hansen og Gaardejer Hans J. Hansen.

TOKSVÆRD SOGN grænser til Næstelso og Holme-Olstrup Sogne, Tybjerg, Fakse og Baarse Herreder samt Sorø Amt.

Toksværd Kirke bestaar af Kor, Skib, Taarn, Kapel og Sakristi. Kirken er overhvalvet, og Taarnrummet benyttes som Vaabenhus. Under Sakristiet er der Begravelse for Besidderne af Sparresholm. I Altertavlen, der er fra det 16. Aarhundrede, opstilledes i 1861 Thorvaldsens Kristus i Gibs. Prædikestolen er fra omtrent samme Periode som Altertavlen. Døbefonten er af Granit.

Sognets Skoler ligger i Toksværd og Dysted.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Jul. Jensen (Formand), Anders Larsen, Fred. Hansen, Chr. Hansen, K. Hansen, Hans Hansen, Peter Nielsen, Henrik Chrestensen og Thorv. Petersen.

RONNEBÆK SOGN grænser til Holme-Olstrup, Næstelso-Mogenstrup, Vester-Egesborg-Vejlo Sogne, Tybjerg Herred og Sorø Amt.

Ronnebæk Kirke bestaar af Kor, Skib, Sakristi og Taarn. Kirken er overhvalvet, og Taarnrummet benyttes som Vaabenhus. I 1866 restaureredes Kirken,

og ved den Lejlighed blev Kapellet paa Nordsiden nedbrudt. Dette havde været benyttet som Gravkapel for Besiddere af Rønnebæksholm. Altertavlen har Thorvaldsens Kristus i Midterpartiet. Prædikestolen er fra det 17. Aarhundredes Begyndelse, og Døbefonten er af Granit.

Gadeparti fra Rønnebæk.

Rønnebæksholm nævnes allerede i det 14. Aarhundredes Begyndelse. I 1399 ejedes den af Dronning Margrethe, og indtil 1571 boede her en Række Lensmænd. I nævnte Aar skænkede Kong Frederik den Anden Godset til sin Sekretær, Caspar Paslick, og det var nu i denne Slægts Besiddelse indtil 1646. I de næste Hundrede Aar ejedes Gaarden af en Række forskellige Slægter, men i 1761 købtes den af P. Collet. I 1777 solgtes Gaarden atter, og efter at have haft forskellige Besiddere kom den i 1851 tilbage til Slægten Collet. Blandt Gaardens Ejere kan nævnes Harald Toft, der døde i 1841, og hvis Enke, Ane Marie Carlsen, i 1851 giftede sig med N. F. S. Grundtvig.

Grevensvænge var oprindelig en Landsby. Den nævnes i det 16. Aarhundrede, da to af dens Gaarde horte under Rønnebæksholm. Den har haft en lang Række Ejere, dels adelige, dels borgerlige. I 1865 kom den i Slægten Wolff-Sneedorffs Besiddelse.

Sognets Skoler ligger i Rønnebæk og Stenstrup.

En af de ældste Brugsforeninger i Hammer Herred er sikkert Rønnebæk Brugsforening, der er oprettet i 1872 under meget beskedne Forhold. Først havde

Rønnebæk Brugsforening.

den til Huse i den Ejendom, der laa modsat Branddammen, men da denne nedbrændte, flyttede Brugsforeningen til sin nuværende Bygning, der ejes af Foreningen. Denne Bygning ligger midt i den gamle, hyggelige Landsby, hvor der omkring den gamle Branddam grupperer sig forskellige mindre Beboelseshuse. I de senere Tider er der bygget en Del nye, villaagtige Huse, dels her og dels ved Vejen fra Næstved til Rønnebæk. En Del af denne

nye Bebyggelse skylder sikkert den nærliggende Købstad sin Opkomst. Ved Starten havde Brugsforeningen kun et ringe Antal Medlemmer; i 1925 var det steget til 70 og nu er det oppe paa ca. 100.

De to sidste Uddelere, der har været her, er Møller, der kom i 1919 og afgik i 1928, og nuværende Uddeler, Carl Lauritz Jørgensen.

C. L. Jørgensen.
Uddeler.

CARL LAURITZ JØRGENSEN, Uddeler, er født den 20. September 1901 i Everdrup og gift 1928 med Louise Bang. Er oprindelig uddannet i Papirvarehandelen, kom som Medhjælper til Lestrup Brugsforening i 1923 og var her til 1928. Siden da Uddeler i Rønnebæk.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer A. O. Andersen (Formand), Banearbejder I. H. Hansen, Gartner G. Jacobsen, Fr. Peter Jensen, Jakob Jakobsen, Louis Ludvigsen og Jørgen Johansen.

HOLME-OLSTRUP SOGN grænser til Rønnebæk, Næstelsø og Toksværd Sogne, Tybjerg Herred og Sorø Amt.

Kirken bestaar af Kor, Skib, Taarn og Vaabenhus. Den er bygget af Kridtsten, men Taarnet er af Munkesten. Kirken er overhvalvet. Altertavlen har to fritstaaende Søjler og Thorvaldsens Kristus i Gibs. Prædikestolen er fra Slutningen af det 17. Aarhundrede. Døbefonten er af Granit.

Holmegaard eksisterede allerede paa Dronning Margrethes Tid. Den ejedes af forskellige Adelsmænd, men da Hans Griis døde barnløs, deltes Gaarden i to Halvdele. Den senere Ejer, Claus Daa, samlede atter Ejendommen. Kong Frederik den Tredie skænkede Holmegaard til Kammerjunker Otto Krabbe. Han forøgede Godset meget og tilkøbte betydelige Jordarealer. I 1801 købtes Holmegaard af Grev Chr. Conrad S. Danneskjold-Samsøe, og den har siden da været i Slægtens Besiddelse. Den benyttes nu af Holmegaards Glasværk, der er anlagt af Enkegrevinde Danneskjold-Samsøe. Sognets Skole ligger i Holme-Olstrup.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer

G. Andersen (Formand), Statshusmd. V. Nielsen, Gaardejer N. Hansen, Husm. V. Petersen, Gaardejer H. P. Bendtzen, Pclst. F. Petersen og Pclst. V. Kötter.

Stenlejerne ved Mogenstrup.

NÆSTELSØ-MOGENSTRUP Kommune grænser til Rønnebæk, Holme-Olstrup, Toksværd, V. Egesborg og Hammer Sogne samt Baarse Herred.

Næstelso Kirke bestaar af Skib, Kor, Taarn, Sakristi og Vaabenhus. Kirken er overhvalvet, og Taarnet er delvis ombygget i Midten af det 19. Aarhundrede. Altertavlen bærer i Midten Thorvaldsens Kristus og Otto Krabbes og Birgitte Skeels Vaabener. Prædikestolen er fra det 17. Aarhundrede og Døbefonten er af Granit.

Stenlejerne ved Mogenstrup.

Mogenstrup Kirke bestaar af Skib, Kor, Taarn, Vaabenhus og Sakristi. Kirken, der restaureredes i 1867, er overhvalvet. Altertavlen har et Gibsrelief, der forestiller Kristus i Emaus. Prædikestolen er fra det 17. Aarhundrede. Døbefonten er af Granit. Sognets Skoler ligger i Næstelso, Brandelev og Pederstrup.

Næstelso-Mogenstrup Alderdomshjem.

Næstelso-Mogenstrup Sognes Alderdomshjem er bygget i 1914 og var oprindelig Kommunchus for husvilde, men blev senere omdannet til Alderdomshjem. Her er kun Plads til fire Beboere, men desuden er der Bolig for Sygeplejersken under Næstelso-Mogenstrup Sygeplejeforening og for en gift Bestyrer. Bygningen ligger tæt op til Vejen kort før man kommer til Næstelso. Det er et almindeligt Rodstenshus i en Étage med en temmelig stor Frontespice. Margrethe Haut var

Bestyrerinde indtil 1923, da den nuværende Bestyrerinde, Fru Christine Hansen, født 1. April 1896 i Sønderjylland, tiltraadte.

Chr. Hansen, Bestyrerinde.

EVA JØRGENSEN, Sygeplejerske, er født den 14. Maj 1902 og uddannet ved Præsto Amts Sygehus i Fakse fra 1927-31, supplerende Uddannelse paa Oringe. Var derefter Sygeplejerske ved privat Klinik i København og har siden 1932 været Sygeplejerske under Næstelso-Mogenstrup Sygeplejeforening.

E. Jørgensen, Sygeplejerske.

Næstelø Købmandshandel.

Næstelø Købmandshandel blev etableret i 1914 af Købmand Jens Peder Carlsen, der er født 1883 i Brandelev og uddannet som Murer. I Aaret 1914 købte han en Grund i Næstelø, nemlig den tidligere Legeplads til den gamle Skole, nu Matr. Nr. 30. Her byggede han sin nuværende Ejendom og indrettede Købmandshandel. Den ligger paa Hjørnet af Vejen, der

fører fra Rønnede til Fladsaagaard.

J. P. Carlsen, Købmand.

JENS PEDER CARLSEN, Købmand, er oprindelig uddannet som Murer, men gik i 1912 over til at være fast Medhjælper i Brandelev Brugsforening, hvor han var til 1914. Han har i en Aarrække været Medlem af Bestyrelsen for Sydsjællands Købmandsforening m. m.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Parcellist Lars Nielsen (Formand), Gaardejer Alfred Egeland, Murer G. Hansen, Gaardejer S. Johnsen, Gaardejer J. Chr. Petersen, Murer Julius Jørgensen og Gartner N. B. Nielsen.

VEJLØ-VESTER-EGESBORG KOMMUNE grænser til Ronnebæk, Næstelø-Mogenstrup og Hammer Sogne, Tybjerg Herred samt Karrebæk og Dybsø Fjord og Krageholms Strøm.

Vejlø Kirke er opført af Munkesten og hidrører fra det 13. Aarhundrede. Kirken bestaar af Kor, Skib, Taarn og Sakristi. I Korhvælvingen er der Kalkmalerier, der er restaurerede i 1872 af Kornerup og i 1918 af O. Søndergaard. Altertavlen og Prædikestolen er fra Midten af det 17. Aarhundrede. Begge Dele bærer Niels Trolles og Hille Rosenkrantz' Vaaben.

Vester-Egesborg Kirke er en Teglstensbygning, der bestaar af Kor, Skib, Taarn og Sakristi. Sidstnævnte to Bygningsdele er af Munkesten. Skibet er hvælvet, men Koret har fladt Loft. Altertavlen er fra Kong Frederik den Tredies Tid, og den rigt udskaarne Prædikestol fra Midten af det 17. Aarhundrede.

Herresædet Gauno er et af Danmarks ældste og skønneste Bygningsværker. Som Navnet lader formode, ligger det paa en Ø, men denne er forbundet med Sjælland ved en Dæmning. Gauno nævnes allerede i Valdemar den Andens Jordebog som en Ø. I 1326 døde den første kendte Ejer af Gaarden. I Aaret 1400 købte Dronning Margrethe Gauno, og hun oprettede her et Nonnekloster, der var indviet til Set. Agnete. Oprindelig var det Meningen, at dette Kloster skulde have ligget i Skaane, men Dronningen ønskede det flyttet til Gaarden Annæs ved Arreso. Derefter var der Tale om at oprette det i Gladsaxe, men Paven gav sin Tilladelse til, at det oprettedes paa Gauno. I 1403 befalede Paven Roskildebispens at oprette et Dominikanerkloster efter Roskilde Set. Agnete Klosters Monster, og dette

Nonnekloster lagdes da paa Gaunø. I Spidsen for Nonnerne stod en Priorinde, medens en Provisor, der var verdslig Adelsmand, fik Klostret i Forlening af Kongen. Han bestyrede Godset og sørgede for Nonnernes Underhold. I Midten af det 16. Aarhundrede ebbede Klosterlivet ud, og i 1583 mageskiftede Kong Frederik den Anden Gaunø med Fovslet, der ejedes af Hans Lindenow. I 1663 kom Gaarden i Trollernes Besiddelse, men allerede i 1682 købtes den af Knud Thott. I 1737 overtog den senere Statsminister og Gehejmerraad Otto Thott til Lindersvold Gaunø. Han købte i 1760 det nuværende Thottske Palæ paa Kongens Nytorv i København. Da han døde barnløs, overgik Godset til hans Slægtning, Kammerherre Holger Reedtz til Voergaard, der antog Navnet Reedtz-Thott. Hans Søn fik i 1805 Stamhuset oprettet til et Baroni. Siden da har Gaunø været i Slægten Reedtz-Thott's Besiddelse. Den mest kendte Besidder i den nyere Tid var Konsejlspræsident, Gehejmekonferensraad, Lensbaron, Kammerherre Tage Reedtz-Thott.

Hovedparten af det nuværende Bygningsværk hidrører sikkert fra Klostertiden, men der er Gang paa Gang ombygget og restaureret paa det. I Bygningens Sydfloj ligger Kirken. Den genaabnedes i 1913 efter en gennemgribende Istandsættelse. Kirkerummet, der benyttedes som Slotskapel, har et meget smukt Inventar. Altertavlen og Prædikestolen er pragtfulde Snitværker.

Sognets Skoler ligger i Vejlø, Abbednæs, Vester-Egesborg og Myrup.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Godsforvalter E. Rasmussen (Formand), Gaardejer N. P. Hansen, Husmand P. Larsen, Gaardejer Fr. Hansen, Forpagter H. S. Andersen, Fisker O. Christensen, Gaardbestyrer P. Petersen, Forpagter R. Andersen, Arbejdsmand H. I. Hansen, Gaardejer J. C. Christensen og Gaardejer H. Jensen.

HAMMER SOGN grænser til Mogenstrup, Vester-Egesborg, Køng og Lundby Sogne, Baarse Herred og Dybsø Fjord.

Hammer Kirke, der ligger ret højt, bestaar af Skib, Kor, Taarn, Sakristi og to Vaabenhuse, hvoraf det ene benyttes som Materialhus. Altertavlen bærer et Maleri af „Korsfæstelsen“. Prædikestolen er rigt udskåret og Døbefonten er af Granit. Sognets Skoler ligger i Hammer, Faarup, Lou og Ring.

Hammer Sogns Alderdomshjem har til Huse i den gamle Fattiggaard, der er bygget 1881. Til denne Fattiggaard var der tidligere knyttet et Landbrug, som det forhen var Skik og Brug ved vore Fattiggaarde. For Hammer Kommunes Vedkommende var dette Landbrug paa ca. 60 Tdr. Land. Dette Areal blev omkring 1911 frasolgt, og noget af Jorden underlagdes nogle mindre Landbrug, medens Resten anvendtes til Oprettelse af tre nye, men mindre Gaarde.

Hammer Alderdomshjem.

Bestyrer A. Nilausen og Hustru.

(Formand), Lars R. Larsen, H. Christensen, Anker Nielsen, H. C. Pedersen, N. P. Nielsen, N. J. Petersen, N. P. Nielsen og J. Nielsen.

Samtidig blev den gamle Fattiggaard nedrevet, og Materialerne herfra benyttedes delvis ved Opførelsen af Alderdomshjemmet. Nu bestaar Alderdomshjemmet kun af Hovedflojen. Her er Plads til 12 Beboere fra Hammer Kommune og to fra Lundby Kommune samt Bestyrerbolig. Senere er der tilbygget en Husvildeafdeling og Udenomshuse. Den gamle Fattiggaard var oprindelig en 3-længet Gaard. Et Stykke af Jordarealet er nu udlagt som Have.

Som Bestyrer nævnes i 1881 Lars Pedersen, i 1920 Jensen og i 1925 Thomas Hansen. Siden 1930 har nuværende Bestyrer, Anker Nilausen, beklædt Stillingen.

ANKER NILAUSEN, Bestyrer, er født 1875 og gift 1899 med Anna Hansen, født 1880.

Paa Hjemmet er der Mødesal for Sogneraadet, Socialkontor og Sogneraadskontor.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Parcellist Poul Petersen

KØNG SOGN grænser til Hammer, Lundby og Sværdborg Sogne samt Agno, Svino og Dybsø Fjorde.

Kong Kirke bestaar af Kor, Skib, Taarn og to Korsfloje. Skibet har fladt Loft, men Koret har Krydshvælv. Taarnet har fladt Tag, der er omgivet af et Jerngitter, og over Taget hvælver sig en Kuppel. Altertavlen bærer et Maleri, der forestiller „Nadveren“. Det er en Gave fra Hofjægermester C. V. Buchwald. Prædikestolen er i Empirestil, og Døbefonten er af Granit.

Sognets Skoler ligger i Kong, Sallerup og Kostræde.

Ved Vejen, der fører ned til Kirken, er der nu opstillet en smuk Genforeningssten. Spadserer man videre ad Hovedvejen, der fører gennem Kong, kommer man til Skolen. Denne Bygning er opført i 1907 paa samme Plads, hvor den gamle Rytter-skole laa. Tavlen fra denne Skole er indmuret i den nye Bygning, der blev betydeligt udvidet i 1924.

Parti fra Kong med Kirken.

Tæt ved denne Skole ligger der endnu Rester af de gamle, kongelige Spinderier, der oprettedes i 1780 af N. Ryberg til Øbjerggaard. Kort forinden man naar til Skolen, træffer man paa Hospitalet, der ligeledes er oprettet af N. Ryberg.

Kong Kommunes Fattiggård blev bygget i 1868, og hertil horte et Landbrug paa ca. 40 Tdr. Land. Allerede omkring 1910 blev her oprettet en mindre Afdeling som Alderdomshjem. Anders Chr.

Petersen var dens Bestyrer fra 1899 til 1909. Han var født i 1857 og døde i 1917. I 1919 byggedes det nuværende Alderdomshjem, og den gamle Fattiggård solgtes. Paa Alderdomshjemmet er der Plads til 16 Beboere, der raader over 11 Værelser, men desuden er her Bolig for Bestyrerinde og Sygeplejerske samt Sogneraads- og Socialkontor. Karoline Larsen, der døde i 1936, var Bestyrerinde fra 1915 -30, da nuværende Bestyrerinde, Fru Marie Henriette Hemmingsen, født Olsen, tiltraadte.

Efter at have passeret Skolen kommer man til Sognets mest betydende Virksomhed, nemlig Andreas Jensens Købmandshandel. Bygningen, hvori denne har til Huse, er opført i Aarene 1898 og 99 samtidig med den nuværende Kro. Oprindeligt var det saaledes, at den nuværende Købmandsgaard var Gæstgiveri og Kro, medens den nuværende Kro var en Slags Skænkestue og Rejselade. Det var daværende Købmand Svarre, der byggede den nuværende anselige Købmandsgaard, egentlig beregnet til Kro, medens den nuværende Kro blev indrettet til

Købmandshandel. Svarre byggede baade Købmandsgaard, Kro og Bageri, men forbyggede sig paa dette store Foretagende. Siden hans Tid har der været mange Ejere af Købmandsgaarden, der i 1922 erhvervedes af nuværende Ejer, Andreas Jensen, der er født 1882. Han købte Ejendommen af Købmand Nielsen, men allerede i 1913 havde han etableret sig i Ronede gamle Kro, drev senere Forretning i Vedde

Kong Kommunes Alderdomshjem.

*M. H. Hemmingsen.
Bestyrerinde.*

Andreas Jensens Købmandshandel.

og derefter i 7 Aar paa Svinø. Efter at have opholdt sig i Næstved købte han sin nuværende Forretning. Denne er gennem Aarene udvidet betydeligt og omfatter nu foruden almindelig Købmandshandel, Afdeling for Tømmer og Bygningsartikler, Støbegods og Foderstoffer m. m. For faa Aar siden købte Virksomheden det store anselige Pakhus ved Lundby Station. Det benyttes som Lager for Foderstoffer.

Kong Bageri.

Kong Bageri ligger lige efter det tidligere omtalte Spinderi. Bageriet, der er opført i Aaret 1899, var efter de Tidens Forhold et anseligt Bageri, idet dets Rumstørrelse var ca. 10 Gange 12 m, men hertil kom de mange udmærkede ekstra Rum, saasom Torrerrum, Lagerrum m. fl. Den nuværende Indehaver har ladet Bageriet modernisere. Væggene er beklædt med Fliser, og Stengulvet er erstattet med Terazzogulv. I Bageriet er der indstalleret en stor Strømmen-Ovn, der bager baade Grov- og Fintbrød.

I Stuehuset, der antagelig hidrører fra omkring Aaret 1800, er der indrettet en fuldt ud moderne Bagerforretning. Særlig karakteristisk for denne Bygning er den morsomme Taarnkarnap paa Bygningens Midte. Saavidt vides, ansatte Købmand Svarre i sin Tid en Bestyrer Hyldeberg ved dette Bageri, men Bageriet udskiltes fra Svarres andre Foretagender og solgtes til Bagermester Møllek, efter hvem Svigersønnen, Regnar Rasmussen, overtog det. I 1921 solgtes det til Harald Rasmussen, idet Regnar Rasmussen flyttede til Nykøbing F. I 1928 rejste Harald Rasmussen til Masnedsund, og nuværende Indehaver, Niels Richard Jensen, overtog da Ejendommen og Bageriet. Da Mølleks Svigersøn overtog Forretningen, flyttede Svigerfaderen til Lundby, hvor han drev Forretning til sin Død i 1927.

Kong Bageri raader nu over de mest moderne tekniske Hjælpemidler, og det beskæftiger 3 Mand og 2 Chauffører, der kører Brødet ud.

Bagermester NIELS RICHARD JENSEN er født 1904 og gift med Anna Knokgaard. I en kortere Periode havde han Bageri i Ruds Vedby.

Interior af Bageriet.

*J. Chr. Hansen,
Smedemester.*

Smedemester Jens Christian Hansen, der er født 10. Maj 1890, overtog 1915 et mindre Værksted ved Kong. Dette var indtil da kun drevet med Hestebeslag og Vognforretning. Hansen, der tillige havde Uddannelse i baade Maskin- og Automobilfaget, udvidede Virksomheden til ogsaa at omfatte disse Fag.

Pladsen blev derfor snart for lille, og Hansen overtog da i 1921 tillige den af daværende P. Kürstein drevne Forretning

i Kong By. En af Kürsteins Søner fortsatte dog med en mindre Forretning i samme Branche, men denne holdt snart op, efter at Hansen endnu en Gang udvidede Virksomheden til ogsaa at omfatte Cykle- og Radioforretning.

Forretningen udvider nu atter, idet der for Tiden bygges et stort Udstillingslokale.

Ejendommen, der har Matr. Nr. 65 a, er opført omkring 1890. Den ligger midt i Kong og tæt ved Krydset, hvor Vejen Vordingborg – Næstved gennem Kong By skærer Lundby – Præsto-Vej. Forretningen, der er godt kendt i hele Oplandet, beskæftiger almindeligt fire faguddannede Mænd.

Smedemester J. Chr. Hansens Ejendom.

Marius Pedersens Købmandshandel.

Købmand Marius Peder Jørgen Pedersen er født i 1885 i Kong som Søn af tidligere Fattiggaardsbestyrer Anders Christian Pedersen. Han overtog den 15. November 1923 den af Carl Kürstein i 1919 oprettede blandede Købmandshandel.

Ejendommen, hvori den har til Huse, er bygget omkring Aaret 1912 og var oprindelig indrettet til privat Be-

*M. Pedersen.
Købmand.*

boelse, men Kürstein omdannede den til Forretning. Samtidig havde han her et mekanisk Værksted, men dette blev senere nedlagt, og Pladsen inddraget som Lagerrum for Kolonialforretningen. Ejendommen ligger paa Matr. Nr. 31 c af Kong By.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: O. Jensen (Formand), Gaardejer O. Pedersen, Landmand L. P. Nielsen, Parcelist H. Christensen, Ølhandler H. Jensen, Gaardejer Jørgen Hansen, Arbejdsmand N. Pedersen, Gaardejer H. R. Hansen og Parcelist H. C. Christensen.

SVÆRDBORG SOGN grænser til Lundby, Kong og Kastrup Sogne, Baarse Herred og Agnø Fjord. Sværdborg Kirke bestaar af Skib, Kor, Taarn, to sammenbyggede Kapeller i Nord og et Ligkapel. Skib, Kor og Kapeller har hvælvet Loft.

Taarnrummet, der er spidsbuet, benyttes som Vaabenhus. Altertavle og Prædikestol er i Renæssancestil. Døbefonten er af Sandsten. I Korets og Skibets Hvælvinger er der Kalkmalerier.

Sognets Skoler ligger i Sværdborg, Snertinge og Kastelev.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer Niels P. Petersen (Formand), Tømrer A. Hansen, Murermester A. Nielsen, Gaardejer P. Hansen, Gaardejer H. P. Olsen, Gaardejer Th. Andersen, Parcellist Carl Petersen, Parcellist H. Jørgensen og Arbejdsmand J. Nørgaard.

KASTRUP SOGN grænser til Sværdborg Sogn, Baarse Herred, Vordingborg Bugt og Agnø Fjord.

Kastrup Kirke er en højtliggende Bygning, der er hvidkalket. Den har Taarn mod Vest, Vaabenhus mod Syd og Sakristi mod Nord. Altertavlen er en gotisk Flojaltertavle med Sct. Clemens i Midten og Apostlene ved Siderne. Prædikestolen bærer Lensmanden Henrik Lykkes og Hustru Karen Banners Vaaben. Døbefonten er af Granit.

Rosenfeld er det gamle Vordingborg Slots Ladegaard. Ved det vordingborgske Ryttergods' Salg i 1774 købtes den af Baron Reinhard Iselin. Hans Enke, Anna Elisabeth, født Fabritius-Tengnagel, der giftede sig igen med Generalmajor J. Classen, oprettede Rosenfeld til et Stamhus. Godset solgtes i 1803 til Brygger Lind, der videresolgte til Kammerjunker Hoppe. Han afstod efter faa Aars Forløb Rosenfeld til Rasmus Lange og Fr. Ludvig Hastrup. I Aaret 1844 kom Godset i Slægten Oxholms Besiddelse.

Sognets Skoler ligger i Kastrup og Næs.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Parcellist Rasmus Rasmussen (Formand), Parcellist Rud. Rasmussen, Arbejdsmand Alfred Christensen, Gaardejer H. P. Hansen, Gaardejer Hans Larsen, Husejer A. Nielsen og Husmand H. P. Christoffersen.

TYBJERG HERRED

Tybjerg Herred grænser til Hammer Herred og iøvrigt til Sorø Amt. Vester-Egede Sogn, der hører til Herredet, ligger helt for sig selv og ligger indeklemmt mellem Fakse og Hammer Herreder. Det grænser mod Nord til Sorø Amt. I Herredet, hvis Areal udgør 18,100 ha, er Folketallet ca. 10,000.

Herredet omfatter følgende Sogne: Vester-Egede, Aversi, Tybjerg, Herlufmagle, Fensmark-Rislev, Næsby-Tyvelse, Sandby-Vrangstrup, Næstved Sct. Mortens Landdistrikt, Næstved Sct. Peders Landdistrikt, Skelby og Glumsø-Bavelse.

VESTER-EGEDE SOGN grænser til Hammer og Fakse Herreder samt Sorø Amt. Kirken, der ligger meget højt, er oprindelig fra middelalderlig Tid, men blev i Slutningen af det 19. Aarhundrede delvis ombygget. Den bestaar nu af Skib, Kor, Taarn og Vaabenhus. Altertavlen har en Kristusfigur af Gibs, og Døbefonten er af Granit.

Sognets Skole ligger i Vester-Egede.

Vester-Egede Sogns Jorder er for en stor Dels Vedkommende bevoksede med Skov. Her ligger Denderup Vænge og Borup Hestehave.

Denderup Vænge hører under Gisselfeld, og den er ca. 800 Tdr. Land stor incl. Søer og Enge. Heri ligger Denderup Sø, der er ca. 25 Tdr. Land stor, og et Engdrag paa ca. 30 Tdr. Land. Denderup Skov er en af Amtets smukkeste og mest maleriske Skovpartier. Her er dybe Klofter, hvis Skrænter

er bevoksede med gammel Skov. Resten af Skoven udgøres af nyere Bøg og lidt Gran. Hovedparten af Borup Hestehave ligger i Kongsted Sogn. Denne Skovpart, der hovedsagelig bestaar af Bøg, er ikke saa smuk som Denderup Vænge.

Igennem 40 Aar var Frederik Jensen Skovfoged her. Hans Efterfølger er nuværende Skovfoged

EVALD JENSEN, der er født den 21 Februar 1907 i Ladby. Han kom til Forstvæsenet som Elev i 1924 paa »Gram« i Sønderjylland. Kom i 1926 til Gunderslevholm, i 1927 som Assistentaspirant til Graasten, var derefter Assistent paa Gisselfeld og paa Aastrup Kloster, kom i 1931 til Dyrehavens Lystdistrikt, ansattes i 1934 som Skovfoged under Gisselfeld. Tog Skovfogedeksamen i 1927.

Man tør uden Tvivl sige, at den mest kendte Plads i Vester-Egede Sogn er Runddelen ved Rønnede Kro, hvor fire betydelige Færdselsveje krydser hinanden. Her laa i længst forsvundne Tider den kongelig privilegerede Kro og Postholdersted, der horte under Gisselfeld Gods. Endnu den Dag i Dag eksisterer Rønnede Kro, der er velkendt af saavel Cyklister som Bilister.

Oprindelig laa kun Kroen paa Runddelen, men i vor Tid er her opstaaet den ene Bebyggelse efter den anden. Blandt disse er Johannes Christian Wurrs mekaniske Værksted, der oprettedes i 1926. Han begyndte oprindelig i den gamle Kro i den Længe, hvor der havde været Købmandshandel, men købte i 1927 Grunden Matr. Nr. 9j og byggede her en mindre Bygning, der siden er betydelig udvidet. Værkstedet var dengang ikke saa stort, som det nu er, men der er ogsaa tilbygget den moderne Servicestation og Forretningsbygningen ved den ene Side. I denne Bygning findes foruden Udstillingen ogsaa Cykleværkstedet, og glemmes maa det ikke, at her er indrettet Toiletter for Bilisterne, en Ordning, der har vundet absolut Anerkendelse blandt disse. Servicestationen, der er bygget i 1934, er selvfølgelig monteret med alle moderne Hjælpemidler indenfor Faget. Her beskæftiges Aaret rundt to Svende, og det skal siges, at kun faa Servicestationer paa saa kort Tid har formaet at vinde samtlige Bilisters Opmærksomhed som

Skovfogedboligen i Denderup Vænge.

E. Jensen, Skovfoged.

J. C. Wurr's mekaniske Værksted.

*R. A. Sannerud,
Bagermester.*

Paa Rønnede Runddel ligger ogsaa R. A. Sanneruds Bageri, der, til Trods for, at det er ret nyt, dog er kendt i vide Kredse i Herredet. I Aaret 1931 begyndte Bagermester Sannerud i Samarbejde med sin Svigerfader, Bagermester Jensen i Præstø, et Udsalg her, men allerede Aaret efter købtes Grunden ved Runddelen, og den nuværende Bageribygning og Beboelsejendom opførtes.

I 1933 overtog Bagermester Sannerud Bageri og Ejendom for egen Regning. Siden da har han oparbejdet Bageriet fra en lille og beskedne Virksomhed til nu at beskæftige tre Svende og holde to Biler til Udbringelse af Brødet i Omegnen.

Bagermester Ragnar August Sannerud er født den 8. Maj 1904 i Bergen og kom til Danmark i 1926. I 1930 giftede han sig med Anita Jensen, Datter af Bagermester Jensen, Præstø. Inden Sannerud kom til Danmark, var han ansat ved Forstsvæsenet hos sin nu afdøde Fader, Forstinspektør og Driftsleder M. O. Sannerud.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Tomrermester L. P. Larsen (Formand), Sadelmager O. Frederiksen, Husmand Poul Larsen, Træskomager Jens O. Nielsen og Skovrider S. Kindt.

denne paa Rønnede Runddel. Virksomheden har ogsaa særskilt Cykleafdeling for Salg og Reparation.

Mekaniker Johannes Chr. Wurr er født den 22. September 1901 i Eskildstrup som Søn af den kendte Lærer Wurr, der i 49 Aar var Lærer her.

*Johannes Christian Wurr,
Mekaniker.*

Mekaniker Wurr er uddannet som Klejnsmed i Næstved og har arbejdet hos flere kendte Firmaer.

Rønnede Bageri.

AVERSI SOGN grænser til Tybjerg Herred og Sorø Amt. Kirken bestaar af Skib, Kor, Taarn, Vaabenhus og Sakristi. Omkring 1880 ombyggedes Kirken noget, og den fik ved denne Lejlighed nye Hvælvinger i Skibet. Altertavlen, der er en Trægruppe, forestiller „Kristus i Gethsemane Have“. Prædikestolen bærer Esge Krause og Pernille Banners Vaaben. Døbefonten er af Granit.

Sognets Skole ligger i Aversi.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Parcellist P. Olsen (Formand), Gaardejer Jørgen Mortensen, Parcellist Hans Chr. Jensen, Smedemester Carl Nielsen og Parcellist Lars Chr. Jørgensen.

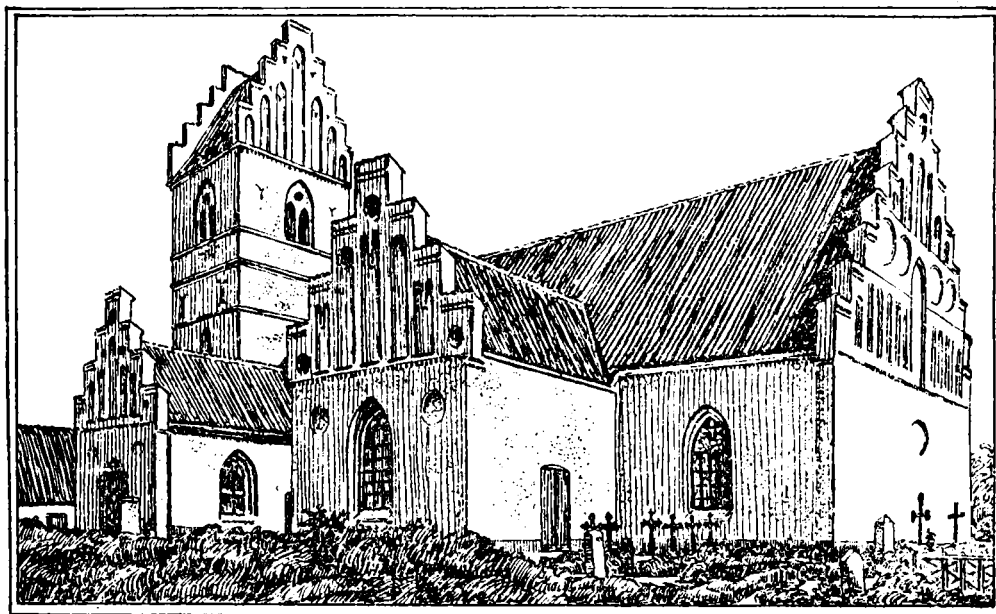
TYBJERG SOGN grænser til Aversi, Herlufmagle og Sandby Sogne samt Sorø Amt. Tybjerg Kirke bestaar af Skib, Kor, Taarn, Vaabenhus, Sakristi og Kapel. Altertavlen, der er meget rigt udskaaret, bærer en Fremstilling af „Korsfæstelsen“. Prædikestolen er fra omkring 1600 og Døbefonten er af Granit.

Sognets Skoler ligger i Tybjerg og Tybjerglille.

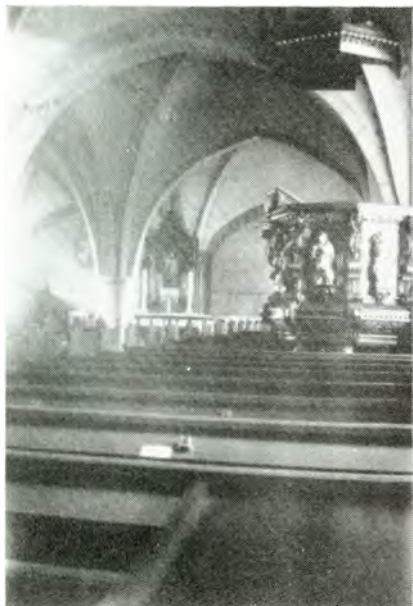
Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer A. Frandsen (Formand), Tømrermester E. Henriksen, Arbejdsmand L. Andersen, Husejer Chr. Larsen, Forpagter L. P. Olsen, Parcellist Peter Christensen og Tømrer H. Chr. Hansen.

HERLUFMAGLE SOGN grænser til Tybjerg, Sandby, Glumsø, Skelby, Rislev og Fensmark Sogne, Hammer Herred og Sorø Amt. Sognet omfatter Byerne Herlufmagle, Herlufmølle, Gelsted, Julebæk, Spragelse og Torpe. Indbyggerantallet var ved sidste Optælling 5. November 1936 1817.

Herlufmagle Kirke er en af de faa dobbeltskibede Landsbykirker, der findes her i Landet. Den er bygget i det 12-13. Aarhundrede og var oprindelig en enkeltskibet Granitkirke, inddelt i fire Fag med lavt Bjælkeloft. I Aarenes Løb

Herlufmagle Kirke.

Herlufmagle Kirkes Indre.

er den blevet ombygget og udvidet og gjort dobbeltskibet. Den nederste Del af Kirken bestaar hovedsagelig af Kampesten, Resten er Mursten. Kirkens sydligste Del er den ældste, og den er helt af Kampesten. Midterpillerne i Skibet er en Del af den oprindelige gamle Nordmur. Skibet har 2 Gange 4 4-ribbede Hvælvinger og Koret 2.

Mod Syd ligger et Gravkapel, kaldet Raunstrupkapellet. Her findes et smukt Epitafium med ualmindelig smuk, gotisk Inskription over Rigets Admiral og Raad Claus Daa til Raunstrup, død 1642, og hans to Hustruer samt 16 adelige Ahner, der alle ligger begravede i Kapellet. Epitafiet blev for en Del Aar siden smukt istandsat af Nationalmuseet. I Kapellet findes desuden to Marmorsarkofager med de jordiske Levninger af Gehejmekonferensraad, Friherre Friderich Wilhelm Wedel Jarlsberg og Gehejmekonferensraadinde Charlotta Amalia Wedel, født Bülow. I Raunstrupkapellet findes endvidere et gammelt Maleri, som

forestiller Sognepræsten Niels Spend, der døde i 1676, og dennes Hustru og deres Børn. Han lod Billedet male kort før sin Død og ophænge i Præstegaarden. Efter hans Død giftede Enken, Barbara Bacher, sig med hans Efterfølger, Præsten Magister Ludv. Henriksen Pontoppidan, der var Præst fra 1676 til 1691 og derefter kom til Aarhus Domkirke. Han lod sit eget Billede indmale paa Maleriet, midt imellem det tidligere Ægtepar, og ligeledes paamaledes hans og Barbara Bachers Børn. Derefter lod han Maleriet ophænge i selve Kirken tæt ved Alteret, hvorfra det saa flyttedes til Gravkapellet.

Prædikestolen er i syv Felter, forsynet med overordentlig smukke bibelske Figurer i Billedskærerarbejde. Altartavlen forestiller Kristi Opstandelse. Døbefonten er af Granit.

JOHAN GUSTAV JULIUS ARNBERG, Sognepræst, er født den 24. Juni 1892 i Rødby som Søn af Snedkermester F. Arnberg og Hustru Louise, født Sørensen. Gift 1918 med Augusta Liisbjerg. Student fra Døckers Kursus 1911, ord Kateket ved Marmorkirken i København 1918, Sognepræst i Værløse 1921, dansk Præst og Legationspræst i Paris 1924, Sognepræst i Herlufmagle 1928. Var Formand for Menighedsraad og Skolekommission. Bestyrelsesmedlem i »Dansk Kirke i Udlandet« siden 1929. Var den første danske Præst i Paris. Nu Præst i Roskilde.

*J. G. J. Arnberg,
Sognepræst.*

JØRGEN TØRSLEFF, Sognepræst, er født den 12. Oktober 1904 i København som Søn af Sognepræst J. A. Tørsleff og Hustru Gerda, født Andersen. Gift 1930 med Vera Rosenlund. Student fra Esbjerg 1922, cand. teol. 1928. Sekretær i Danmarks kristelige Studenterforbund 1928. Kaldskapellan ved Thomas Kingos Kirke i Odense 1929. Sognepræst i Herlufmagle 1936. Formand for Menighedsraadet.

Herlufmagle Skoles ældste Bygning findes endnu som privat Beboelse og ligger overfor Præstegaarden. Den nuværende Hovedskole synes efter en i Gavlen indmuret Tavle at være opført i 1866. Lige overfor denne ligger Forskolen med den aabne Gymnastikplads. Førstelærer er C. Jørgensen.

Sognets andre Skoler ligger i Gelsted og Herluffille.

FREDERIK WILHELM BOHNA BÜCHNER, Læge, er født den 9. Februar 1892 i København som Søn af Overregissør ved det kgl. Teater Büchner og Hustru Eleonora Hortense, født Monti. Gift 1928 med fhv. Sygeplejerske Inga Løsekraut. Student 1911 fra Borgerdydskolen i København, Embedseksamen 1920, Reservelæge ved Præstø Amts Sygehus i Fakse fra 1920—21, Kandidat ved Rigshospitalets Børneafdeling, Afdeling for Hud- og Kønssygdomme, for Øre-, Næse- og Hals sygdomme, samt Turnus Kandidat ved Rigshospitalet. Kandidat paa Kommnehospitalets 4. Afdeling og paa Rudolf Bergs Hospital, ved Frederiksberg Hospitals dermatologiske Afdeling, Kandidat ved Dronning Louises Børnehospital og ved Børnehospitalet paa Fuglebakken. Endvidere Skibslæge i Ø. K. indtil Overtagelsen af Læge Madsens Praksis i Herlufmagle i 1928.

Lægeboligen, der er ca. 30 Aar gammel, har tidligere været lejet af de forskellige praktiserende Læger, men Læge Büchner købte den i 1934.

K. P. RASMUSSEN, Dyrlæge, er født den 24. Januar 1837 i Faxinge som Søn af Gaardejer Jens Rasmussen og Hustru. Gift 1890 med Kathrine Christensen (død 1929). Tog Veterinæreksamen 1889, derefter forskellige Vikariat, praktiserende Dyrlæge i Herlufmagle siden 1890. Dommer ved Dyrskuet i Næstved gennem mange Aar.

K. P. Rasmussen,
Dyrlæge.

Herlufmagle Borger- og Haandværkerforening er stiftet paa et Møde, der afholdtes i 1927 paa Initiativ af Installatør Oscar Petersen. Foreningens første Formand var Bagermester Simonsen, der dog trak sig tilbage efter faa Maaneders Forløb, hvorefter Oscar Petersen valgtes til Formand og beklædte denne Stilling, indtil han i 1934 nedlagde Hvervet og afløstes af Malermester Wildt.

Foreningen har under Oscar Petersens Formandskab med Støtte af Sogneraadet faaet Svinget overfor Kroen, hvor Ringsted—Næstved-Vejen drejer af mod Haslev, rettet ud, og paa den derved dannede store, trekantede Plads er der i 1934 anlagt en Stensætning med en stor Granitsten med følgende Inskription i runelignende Bogstaver: „Skjoldungskongens Høvidsmand Helge fik som Løn og Gave dette Lev ved Aar 500 for sig og sine Efterkommere“.

Udkastet til Stensætningen og Stenen skyldes Arkitekt Hansen-Reistrup. Stenhuggerarbejdet er udført af Billedhugger Chr. Svenstrup i Ringsted, og Tekst og Bogstavtyper er udformede af tidligere Lærer Niels Stenfelt.

Paa en lille, indhegnet Plads ud mod Landevejen kort før Præstegaarden havde Husmandsforeningen den 5. Juni 1915 plantet en „Grundlovslind“. Pladsen var i Tidens Løb blevet meget forfalden, men Haandværker- og Borgerforeningen foranledigede, at Pladsen blev istandsat, og Husmandsforeningen opsatte en Sten her. Meget andet har Borger- og Haandværkerforeningen medvirket til og været med til at udføre til Gavn for Byen og dens Borgere.

OSCAR PETERSEN, Installatør, er født den 28. Maj 1889 i Herlufmagle og udlært som Elektriker hos Firmaet Silian Bjerre i Skive. Her avancerede han efterhaanden til Overmontør, og da Højspændingsværket i Haslev i sin Tid var blevet bygget og der skulde anlægges en Mængde Transformatorstationer indenfor Højspændingsværkets Omraade, fik Silian Bjerre overdraget Opførelsen af en Del af disse, hvorfor Oscar Petersen som Firmaets Overmontør flyttede til Herlufmagle i 1919 og arbejdede for Silian Bjerre, indtil han 1922 etablerede sin egen Forretning som Elektriker. Først boede han til Leje i Byen, men i 1924 byggede han sin nuværende Ejendom, der senere er blevet en Del udvidet og tilbygget. Petersen har udført Installationsarbejde ved Holmegaards Glasværk og paa flere af Egnens Herregaarde.

Herlufmagle Sogn har endnu sit Bylaug, hvis Oprindelse sandsynligvis ligger nogle Hundrede Aar tilbage i Tiden. De gamle Protokoller, der kunde give nærmere Oplysninger, gik imidlertid op i Luer ved en Gaardbrand for en Del Aar siden,

ved hvilken Lejlighed ogsaa Laugets Horn, hvormed man blæste Medlemmerne til Samling, gik tabt. Enhver Grundejer er selvskreven Medlem af Lauget, medens der for Oldermændens Vedkommende tillige fordres, at han skal være født i Sognet. Den nuværende Oldemand er Købmand H. Petersen, Herlufmagle. Enhver Lejer af Kommunens Arealer skal til Bylauget svare en aarlig Afgift af 4 Kr. Overskudet bruges nu om Stunder hovedsageligt til et større Fastelavnsgilde, der varer et Par Dage og afholdes paa Kroen. De kaldes Isaksgilder og er opkaldt efter den første Mand, Isak Isaksen, der lejede Jord og byggede paa Kommunens Grund som Lejer. Hans Hus findes forøvrigt endnu i Byen og svarer stadig Afgift til Bylauget.

Herlufmagle Gymnastikforening er stiftet den 24. Oktober 1904, og dens første Formand var Ejner Jacobsen fra Gelsted. Den omfatter saavel Mands- og Kvinde- som Børnehold for Drengene og Piger. For Mændenes Vedkommende er Undervisningen, der foregaar i Salen paa Herlufmagle Kro, lagt i Hænderne paa Ejner Hansen, Sandby, medens Gerner Christensen underviser Børneholdene. Begge disse Lærere er Gaardmandssønner, der har gennemgaaet et 5 Maaneders Kursus paa Ollerup Højskole og forøvrigt hvert Aar tager en Uges Kursus derovre. Lærerinde for Kvindeholdet er Frk. Gerda Petersen, der er uddannet paa Snoghøj Gymnastikhøjskole. Foreningen er tilsluttet Præsto Amts Gymnastikforening. Foreningens Formand er Dyr læge Carl Bruhn Rasmussen.

C. B. Rasmussen,
Dyr læge.

CARL BRUHN RASMUSSEN, Dyr læge, er født den 3. August 1906 i Herlufmagle som Søn af Dyr læge K. Rasmussen og Hustru Kathrine, født Christensen. Gift 1930 med Gudrun Søvendahl Petersen. Præliminæreksamen fra Hindholm 1923, Veterinæreksamen 1929, Vikar hos forskellige Dyr læger. Praksis i Herlufmagle i de sidste 6 Aar. Formand for Herlufmagle Gymnastikforening. Kødkontrol i Tybjerg Kommune.

Herlufmagle Idrætsforening er stiftet den 10. Januar 1926, og dens første Formand var Overportør K. H. Christensen, der havde været meget virksom for Foreningens Stiftelse og nu er dens Æresmedlem. Foruden Fodbold dyrkede Foreningen de første Aaringer tillige Boksning, Brydning, Løb og anden fri Idræt, men nu kun Fodbold og Haandbold. Foreningen bestaar af to Seniorhold og et fortrinligt Drengehold, ligesom man paataenker Oprettelse af et Ynglingehold. Foreningen, der arbejder under fast Træner, den forhenværende Mesterholdsspiller for Helsingør og Esbjerg Boldklubber Poul Herrig, spiller med i den sjællandske A-Turnering og B-Turnering og har i Aarenes Løb erhvervet adskillige Pokaler foruden 30 Faneplader. Foreningen, der staar økonomisk godt, faar Tilskud fra Kommunen, hvis Sogneraad er dens kontrolerende Æresmedlem, og den har egen Boldbane. Foreningen har ca. 67 aktive og 472 passive Medlemmer samt 54 saakaldte Familiemedlemmer.

Den nuværende Formand, Distriktsinspektør

PETER L. RASMUSSEN, er født den 1. September 1890 i Rønnebæk og er oprindelig Militær, men har i de sidste 15 Aar virket indenfor »Arbejdsgivernes Ulykkesforsikringsselskab«, for hvilket han er Distriktsinspektør. Rasmussen, der selv er gammel Fodboldspiller og Sportsmand, ser i Foreningen ogsaa en ren kulturel Opgave overfor Ungdommen, som han samler ved forskellige Fester, saavel Sommer som Vinter.

P. L. Rasmussen,
Distriktsinspektør.

Herlufmagle Sangkor er stiftet i 1918, væsentlig paa Foranledning af Lærer Hougaard Andreasen, Herlufmagle, den nuværende Formand, kommunal Regnskabsfører Fr. Larsen og andre Borgere fra Egnen. Første Formand var Gaardejer Peter Jacobsen, Julebæk, der i 1920 blev afløst af Fr. Larsen. Sangkoret, der er et blandet Mands- og Kvindekor, har til Stadighed 25-30 Medlemmer og er tilsluttet „Sjællandske Folkekor“, der igen staar under „Dansk Folkekor“. Foruden Sangstævner sammen med disse Kor afholder Koret en aarlig, godt besøgt Koncert. Dirigent er Lærer Jørgensen ved Herlufmagle Skole, og det er ikke ringe Opgaver, man binder an med. De sidste to Aar har Koret ved Formiddagsgudstjenesten i Kirken Julemorgen udført Hartmanns Jule-Lithurgie og har hostet megen Anerkendelse herfor.

Formanden, FR. LARSEN, der er født den 2 April 1871 i Mogenstrup Sogn, er Regnskabsfører for Herlufmagle Sogn siden 1924 og tillige Regnskabsfører i Gelsted og Omegns Brugsforening siden Januar 1911. Larsen er tillige Næstformand i Menighedsraadet.

Fr. Larsen, Regnskabsfører

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer H. J. Frederiksen (Formand), Gaardejer L. P. Jacobsen, Gaardejer P. Petersen, Gaardejer P. J. Jensen, Tømrer L. Hansen, Husmand A. Henriksen, Vognmand S. Knudsen, Gaardejer Chr. Larsen og Parcellist Chr. Jørgensen.

FENSMARK-RISLEV Kommune grænser til Herlufmagle og Skelby Sogne, Hammer Herred og Sorø Amt. Landsbyen Fensmark har i de senere Tider helt skiftet Udseende, idet der i denne Periode er bygget ikke saa faa nye Ejendomme, hovedsagelig villaagtige Bebyggelser, enkelte endda i helt moderne Stil. Ved disse Bebyggelser er der opstaaet nye Gadebilleder, og fra Kommunens Side er der ofret meget for at skabe en saa smuk By som muligt.

Parti fra Fensmark.

Et Led i dette Arbejde var Omlægningen af Egnen om Gadekæret. Dette laa tidligere som de fleste andre Gadekær i vore Landsbyer mindre velholdt hen, men man har nu ladet det omgærde med et smukt og malerisk Anlæg, og de gamle Gadekærsskraaninger er nu pyntelige Stengærdesætninger. I det lille Haveanlæg er der anbragt hyggelige Siddepladser.

Fensmark Kirke bestaar af Skib, Kor, Taarn og Vaabenhus. Koret er nyopført i Aarene 1858-61. Taarnet ligger mod Vest og Vaabenhuset mod Syd. Altertavlen bærer Thorvaldsens Kristus. Prædikestolen har Vaabenfelter, og Døbefonten er af Granit.

Digteren Chr. Winthers Fader var Præst her i Fensmark, og han selv fødtes her i 1796. Paa en Plads uden for Præstegaarden er der i

Fensmark Skole.

HANS ALFRED CHRISTIANSEN, Cyklehandler og Sogneraad-formand, er født den 18. Februar 1882 og gift 1903 med Ane Margrethe Carlsen. Han blev ansat ved Holmegaards Glasværk 1890, kom i Lære 1897, arbejdede ved Glasværket til 1911. I 1912 overtog han den af Købmand Brøns Hansen i 1911 etablerede Virksomhed, der bestod af Cyklehandel og Værksted. Fra 1908-20 var han Vært i Fensmark Forsamlingshus, og i 1918 købte han det gamle Fensmark Bryggeri. I 1931 byggede han sin nuværende Ejendom. Han indvalgte i Sogneraadet i 1913 og har været Formand for dette siden 1929.

*H. A. Christiansen,
Sogneraadformand.*

Fensmark By ligger kun 5 a 6 km fra Købstaden Næstved. Kommer man hertil ad Landevejen, støder man straks ved

Fensmark Alderdomshjem.

1920 rejst en Mindesten for Digteren. Den bærer et Portrætrelief, udført af Billedhugger Brandstrup.

Rislev Kirke, der er indviet til Vor Frue, bestaar af Skib, Kor, Taarn og Vaabenhus. I Midten af det 19. Aarhundrede gennemgik den en større Restaurering. Kirken har hvælvet Loft. Altertavlen er i Empirestil og bærer Thorvaldsens Kristus, udført i Gips. Prædikestolen har Apostelfigurer. Døbefonten er af Granit.

Sognets Skoler ligger i Fensmark og i Rislev. Fensmark Skole er i sin første Oprindelse bygget i 1874 af Greven, og Resten af denne Bygning tjener nu til Lærerbolig. I 1892 tilbyggedes der en Forskole. I 1911 udvidedes Skolen efter Tegning af Arkitekt Tidemand-Dal i Næstved. I 1936 toges den nuværende store og meget imponerende Skolebygning i Brug. Den er bygget efter Tegning af Arkitekt Frede Halleløv i Haslev. Bygningens Indre er særdeles praktisk indrettet, men i det Ydre virker Bygningen lidt for tungt til de landlige og smukke Naturomgivelser. Den i sin Tid ved Glasværket anlagte Skole er forlængst nedlagt.

Indkørselen til Byen paa den gamle Præstegaard. Fra den smukke Plads, hvor Mindestøtten for Chr. Winther er opstillet, har man en vid Udsigt over det maleriske Terræn ned mod Glasværket med de mange forskelligartede Bygninger, de smukke Mose- og Engdrag samt Skovene. Tæt ved Mindestøtten ligger Fensmark Alderdomshjem. Det er bygget i 1928 og taget i Brug i 1929. Det har Plads til 20 Beboere. Selve Bygningen

er udefra set ikke særlig imponerende, men til Gengæld er dens indre særdeles velindrettet og hyggeligt. Her er rummelige Værelser for Beboerne samt Samlingsstue og Spisesal, men desuden rummer Bygningen Sognebiblioteket og Sogneraadskontoret samt Bolig for Sygeplejersken. Hjemmets første Bestyrerinde var Kristine Pedersen, nuværende er

ELLEN LARSEN, der er født 1888 og uddannet i Sygepleje. Fra 1909—1934 virkede hun som Privatsygeplejerske. Siden da har Frk. Larsen været Bestyrerinde ved Fensmark Alderdomshjem.

E. Larsen, Bestyrerinde.

Parti fra Holmegaards Glasværk.

I Fensmark Sogn ligger den over 500 ha. store Holmegaards Mose. Ved denne Mose anlagdes i forrige Aarhundrede Holmegaards Glasværk. Det var den daværende Besidder af Holmegaard, Grev C. C. S. Danneskjold-Samsøe, død 1823, der undfangede Planerne til et Glasværk, men det blev hans Enke, Grevinde Johanne Henriette Valentine Danneskjold-Samsøe, der førte dem ud i Livet. Værket er anlagt i 1825, og det var det første Glasværk af sin Art her i Danmark. Naar det blev lagt ved Holmegaards Mose, var det ikke en tilfældigt valgt Plads, men et velovervejet Spørgsmaal, thi i hine Tider brugte man jo hovedsagelig Torv som Brændselsmiddel, og i Mosen skar man Torv i store Mængder. Ganske vist er Torveproduktionen i vore Dage svundet mere og mere ind og Oliefyring er indført. Ved denne maleriske, gamle Holmegaards Mose er der gennem Tiderne opvokset et betydeligt Glasværk, der omgives af talrige Boliger for Arbejderne. Her var i sin Tid en særlig Skole for Glasværksarbejdernes Born, men den er nu nedlagt. Vi skal ikke her komme nærmere ind paa dette Værks Produktion eller dets Udvikling gennem Tiderne, men nøjes med at bemærke, at det følger med i den moderne Udvikling. Værket raader over talrige Bygninger, og det er forsynet med de nyeste Maskiner.

Til Glasværket hører et Marketenderi, der har til Huse i en særskilt, ret anseelig Bygning. Denne 2-etages Bygning er opført af Værket og tilhører dette. I den øverste Etage findes der en hyggelig Samlingssal, der er ret rummelig. Dette Marketenderi har Tid efter anden mere og

Til Fensmark Sogn ligger den over 500 ha. store Holmegaards Mose. Ved denne Mose anlagdes i forrige Aarhundrede Holmegaards Glasværk. Det var den daværende Besidder af Holmegaard, Grev C. C. S. Danneskjold-Samsøe, død 1823, der undfangede Planerne til et Glasværk, men det blev hans Enke, Grevinde Johanne Henriette Valentine Danneskjold-Samsøe, der førte dem ud i Livet. Værket er anlagt i 1825, og det var det første Glasværk af sin Art her i Danmark. Naar det blev lagt ved Holmegaards Mose, var det ikke en tilfældigt valgt Plads, men et velovervejet Spørgsmaal, thi i hine Tider brugte man jo hovedsagelig Torv som Brændselsmiddel, og i Mosen skar man Torv i store Mængder. Ganske vist er Torveproduktionen i vore Dage svundet mere og mere ind og Oliefyring er indført. Ved denne maleriske, gamle Holmegaards Mose er der gennem Tiderne opvokset et betydeligt Glasværk, der omgives af talrige Boliger for Arbejderne. Her var i sin Tid en særlig Skole for Glasværksarbejdernes

Glasværkskroen.

Parti fra Holmegaards Mose.

mere faaet Karakter af Restauration. For faa Aar siden fik Værten, Gustav Carl August Hannibal, almindelig Beværbepvilling, og Stedet er i de senere Tider blevet et søgt Udflugtssted for Turister, der kommer for at se Glasværket.

G. Hannibal.

Gæstgiveriet er omgivet af en herlig Have, hvori Værten har ladet opstille forskellige Kuriositeter.

Fensmark Brugsforening er oprettet i 1870'erne, og i de første ti Aar havde den sine Lokaler i afdøde Ole Olsens Hjem. Derefter erhvervede den sin nuværende Bygning, der dog dengang kun var ganske lille og anvendtes til Beboelse. Gentagne Gange er der bygget til denne Bygning, snart i den ene Ende og snart i den anden, saaledes at man nu med Rette kan sige,

at den midterste Del af den nuværende ret anseelige Brugsforeningsbygning er den gamle Bygning fra omkring 1880'erne.

Igennem de ca. 65 Aar, denne Brugsforening har eksisteret, har den kun haft tre Uddelere. Ole Olsen beklædte Stillingen i de første 10 Aar og afløstes da af Peder Hansen, der var Uddeler i ca. 40 Aar. Nuværende Uddeler, MARIUS NIELSEN, der er født den 21. August 1896, har været Uddeler siden 1. Marts 1922.

Foreningens nuværende Medlemstal ligger tæt ved 250.

Fensmark Brugsforening.

Fensmark Bageri er anlagt i 1884 af Bagermester Nielsen, der oprettede dette ved den da her liggende Gaard. Denne gamle Gaard havde sine Udlænger liggende ud til Vejen, og en af disse Længer laa foran det gamle Bageri. Den blev senere nedrevet, og der opførtes en ny Bindingsværkslænge bag ved Bagerigaarden. I 1904 nedbrændte hele Bagerigaarden, og som Erstatning opførtes det Bageri, som vi ser i Dag.

Da Bageriet brændte, ejedes det af Chr. Pedersen. I en Periode var det forpagtet ud til Bager Brask, og efter ham fulgte flere andre, indtil nuværende Bagermester Viggo Holberg Vivild i 1925 købte Bageriet. Han lod det modernisere og indførte rationel Drift af dette. Det voksede ret snart, og nu er det et særdeles godt Bageri, der beskæftiger to Svende, og det udfører saavel Grov- som Fintbrodsbagning. To Biler kører ud i Oplandet med Brød, medens Butikshandelen passes af Døtrene.

Fensmark Bageri.

VIGGO HOLBERG VIVILD, Bagermester, er født den 29. Maj 1891 som Son af Bagermester Jens Vivild i Masnedsund og var i en kortere Periode i Kompagni med Faderen.

*V. H. Vivild,
Bagermester.*

Kommer man fra Holme-Olstrup ad Landevejen til Fensmark, passerer man forbi Kalkerup, der nærmest er en Samling af Huse. Her ved Korsvejen ligger en af Sognets største Købmandsforretninger, nemlig Brons Hansens.

Brons Hansens Ejendom ved Overtagelsen.

Vi har tidligere fortalt, hvorledes Fensmark By i de senere Aar er vokset, og hvorledes man indenfor Sognet med prisværdig Aarvaagenhed har forskonet og udviklet, hvor Mulighederne bod sig. Betragter vi Sognets forskellige Haandværk og Handlende, ser vi, at de fleste af de ældre Forretninger er etablerede af tidligere Arbejdere ved Holmegaards Glasværk. Dette gælder ogsaa Brons Hansens Forretning. Han arbejdede ved Glasværket fra 1894 til 1911. I 1903 købte han et lille Hus og begyndte her en lille Cyklehandel og Værksted, der i 1911 afstodes til nuværende Sogneraadformand Alfred Christiansen. I samme Periode paabegyndte Brons Hansen sin Købmandshandel, der indrettedes i en Stueejlighed, og ved Flid og Dygtighed voksede Forretningen til det, den er i Dag.

Gang paa Gang er der bygget til Ejendommen, og fra almindelig Høker- og Kolonialhandel er Virksomheden drevet op

Brons Hansens nuværende Ejendom.

til en Storhandel, der fører Bygningsartikler, Brændsel, Foderstoffer m. m. En saadan Forøgelse af Varelageret medførte Opførelsen af nye Lagerrum og Pakhuse.

Fensmark gamle Bryggeri efter Ombygningen.

der ejedes af Sogneraadformand Alfred Ejsend, og Aaret efter ombyggede han en Barbersalon. I 1933 opførte han sin nuværende Villæjendom, og heri indrettede han Herre- og Damesalon, der ligger adskilt hver for sig. Mellem de to Saloner indrettedes en Cigarforretning. I 1935 solgte Christiansen den gamle Bryggeriejendom.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Cyklehandler A. Christiansen (Formand), Gaardejer L. Hansen, Glasmager R. Andersen, Gaardejer J. Petersen, Arbejdsmand J. Christoffersen, Gaardejer L. C. Larsen, Hans Jacobsen og Glassliber A. Carlsen.

NÆSBY-TYVELSE SOGN grænser til Glumsø, Bavelse, Sandby og Vrangstrup Sogne samt Sorø Amt.

Næsby Kirke, der oprindelig var en Kamp- og Fraadstenskirke, er gentagne Gange ombygget, sidst i Aarene 1875--76, da Restaureringen lededes af Etatsraad Chr. Hansen. Den bestaar nu af Skib, Kor, Sakristi, Taarn og Gravkapel, der oprindelig indrettedes for Bjelkerne paa Næsbygaard. Ved den sidste Restaurering ombyggedes Taarnets Overdel og det meste af Skibet og Korets Mure. En Del af Hvælvingerne erstattedes samtidig med Krydshvælvinger af Træ. Altertavlen er et udskaaret Trækrucifiks. Prædikestolen er fra den nyere Tid, og Døbefonten er af Granit. I Koret hænger en Marmortavle over Admiral Henrik Bjelke med Hustru og Born. I Bjelkernes Gravkapel staar nogle Kister, og her hænger et anseligt Marmorepitafium over Sten Brahes to Hustruer. Tidligere var der et Kapel for Familien Raben, men dette blev nedrevet i 1854.

Langs Vejen, der fører gennem Fensmark By, ligger der talrige nybyggede Ejendomme. Blandt disse skal vi fremhæve Barbermester V. Christiansens Ejendom, Matr. Nr. 1 y. Det er en smuk Rødstensvilla, der er bygget i 1933. I denne er der indrettet to moderne Saloner, en for Herre- og en for Damefrisering.

Barbermester AXEL VIGGO CARL FREDERIK CHRISTIANSEN er født den 16. August 1888. Han etablerede sig som Barber i Fensmark i 1918 og boede da til Leje i det den Gang nedlagte Bryggeri, Christiansen. I 1919 købte han denne den og indrettede her en Cigarhandel og

Barbermester Christiansens Ejendom i Fensmark.

Parcellist J. Jakobsen, Arbejdsmand

Det Næsbyholm Slot, der opførtes i 1585.

Tyvelse Kirke bestaar af Kor, Skib, Apsis, Taarn og Vaabenhus. Taarnet og Vaabenhuset er opførte i 1854. Altertavle og Prædikestol er i Barokstil. Døbefonten er af Granit.

Næsbyholm, forhen kaldet Næsby eller Næsbygaard, ejedes paa Dronning Margrethes Tid af den mægtige Ridder Tue Galen, der i 1378 pantsatte sin Gaard til Oluf Bjorn. I 1383 solgte han Godset til Conrad Moltke, hvis Søn afhændede det til den rige Henneke Olsen til Søholm, der kort efter afstod det til Anders Olufsen Lunge. Efter hans Dod tilfaldt Næsbyholm Hr. Jep Lunge, hvis Enke beholdt den til sin Dod. Nu arvedes den af Laurids Axelsen (Thott), hvis Enke, Fru Karen Eriksdatter, endnu levede her i 1485. Hans Bille arvede nu Næsbygaard. Efter en Del Stridigheder mellem Axel Lauridsen, Torben Oxen og Otto Holgersen Rosenkrands til Boller overtog den sidste Godset. Dennes Søn, Otto Rosenkrands, arvede i 1550 Næsbygaard, men døde i 1557. Næsbygaard tilfaldt nu Datteren, Birgitte Rosenkrands, der var gift med Sten Brahe til Knudstrup. I 1585 blev ovenstaaende Bygning opført, og den fik nu Navnet Næsbyholm. Den blev da samtidig omgivet med Grave.

Næsbyholms næste Ejer var Otto Brahe, der i 1599 tjente Kurfyrsten af Pfalz. Han døde i 1651 og efterlod Godset til sin Svigersøn, Bjørn Ulfeld, der imidlertid døde 1656, og nu fik hans Søn Næsbyholm. Da denne døde 1663, gik Godset over til Edele Ulfeld, der var gift med Gehejmerraad Henrik Bjelke, der var Rigets Admiral og Ridder af Elefanten. Admiralen døde i 1683, og hans Hustru var allerede død i 1676. Deres Søn, Brigader Frederik Christian Bjelke, solgte, kort før sin Dod, i 1709, Næsbyholm til Kong Frederik den Fjerde, der af dette Gods og af Bavelse i 1710 oprettede Grevskabet Frederiksholm. Dette skænkedes

til Froken Charlotte Helene von Schindel, der samtidig ophøjedes i Grevestanden, men to Aar efter faldt hun i Unaade, og da hun i 1715 giftede sig med Generalmajor Ernst Gottschalk von Bülow, ophævede Kongen Grevskabet i 1716 og fratog hende Godserne, som han solgte til Petra Sophie Thott, Enke efter Gehejmraad Tage Thott til Turebyholm. Ved hendes Død i 1720 solgte Bornene Næsbyholm til Kammerherre Christian Sigfried von Plessen, der lod det bestyre af den berømte Suhms Fader. I 1755 solgte von Plessen Godset til Gehejmraad Johan Ludvig Holstein, Greve til Ledreborg, der indlemmede Næsbyholm i Grevskabet Ledreborg. Allerede 1775 solgte Overhofmarskal og Overstaldmester, Gehejmraad, Greve Christian Frederik Holstein Næsbyholm til Kammerherre Raben, der i 1802 videre-solgte Godset til Grev Christian Conrad Danneskjold-Samsøe, der med store Bekostninger anlagde den saakaldte Danneskjoldske Kanal. Hans Bø solgte i 1824 Godserne til Statskassen, og i 1836 købtes de af Grosserer, senere Kammerherre Chr. Ronnenkamp. Efter hans Død i 1872 overtoges Godset af Ronnenkamps Søstersøns Søn, Hofjægermester, Kammerherre Chr. Howden-Ronnenkamp. Nu ejes det af dennes Svigersøn, Lensbaron Holck til Holckenhavn.

Sognets Skoler ligger i Næsby og i Tyvelse.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Parcellist Anders Larsen (Formand), Gaardejer Joh. Nielsen, Parcellist C. Jensen, Gaardejer J. Wissing, Murermester J. Larsen, Præstegaardsforpagter P. Poulsen og Husmand Jens Jensen.

SANDBY-VRANGSTRUP SOGN grænser til Tyvelse, Glumso, Herlufmagle og Tybjerg Sogne samt Sorø Amt.

Sandby Kirke bestaar af Skib, Kor, Taarn og Vaabenhus. Kirkens Indre er overhvælvet. Altertavle og Prædikestol er fra det 17. Aarhundredes Midte. Døbefonten er af Granit.

Vrangstrup Kirke er kun en liden Bygning, der er af Kamp og Kridt. Den er overhvælvet, og Koret er forlænget med Munkesten. Altertavle og Prædikestol er smukke Arbejder. Døbefonten er af Granit.

Sognets Skoler ligger i Sandby og Vrangstrup.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer E. Rasmussen (Formand), Parcellist L. Hanstholm, Arbejdsmand V. Nielsen, Gaardejer L. P. Larsen, Gaardejer H. F. Nielsen, Arbejdsmand Johs. Hansen og Parcellist L. Andersen.

SKELBY SOGN grænser til Rislev, Herlufmagle, Glumso, Bavelse og Gunderslev Sogne samt Sorø Amt.

Skelby Kirke bestaar af Skib, Kor, Taarn og Vaabenhus. Kirken er overhvælvet, men Skibets store Bredde gjorde, at man delte dette i to Gange tre Hvalvinger, der bæres af Piller. Taarn og Vaabenhus er opførte af Munkesten. Altertavlen bærer et Maleri, der forestiller „Korsfæstelsen“. Prædikestolen bæres af en stor Figur. Granitfonten har Kløverbladform.

Sognets Skoler ligger i Skelby og Kagstrup.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer Th. Larsen (Formand), Gaardejer Chr. Olsen, Gaardejer Knud Knudsen, Købmand H. V. Nielsen, Murer Otto Jacobsen, Parcellist Peter Møller og Gaardejer P. Andersen.

GLUMSO-BAVELSE SOGN grænser til Næsby, Tyvelse, Herlufmagle, Sandby og Skelby Sogne samt Soro Amt. Glumso Kirke bestaar af Kor, Skib, Taarn og Vaabenhus. Omkring 1860'erne ombyggedes Koret, og Kirken fik Hvalvinger. Omtrent 20 Aar efter ombyggedes Taarnet. Vaabenhuset er nyopført. Altertavlen bærer et Maleri, forestillende „Nadveren og Fodvaskningen“. Prædikestolen er et smukt Stykke Arbejde. Døbefonten er af Granit.

Fra en Folkefest ved Glumso Anlæg i 1936.

Bavelse Kirke bestaar af Skib, Kor, Vaabenhus og Taarn. Paa Altertavlen findes et Krucefiks af Zink. Prædikestolen er fra det 16. Aarhundredes Slutning, og Døbefonten er af Granit. Bavelse horte i sin Tid ind under Grevskabet Frederiksholm, men efter Grevskabets Oplosning i 1716 forenedes Gaarden med Næsbyholm, hvilket den er den Dag i Dag.

Christiansdals Kloster er oprettet ved Fundats af 25. August 1866 af Kammerherre Chr. Ronnenkamp til Næsbyholm og Bavelse samt dennes Hustru, J. C., f. Howden. Den 5. April 1872 kom der ny Fundats. Klosterbygningen er opført i Aarene 1870-71 og bestaar foruden Hovedbygningen af en større Avlsgaard. Klosteret ejer en Kapital paa ca. 200,000 Kr. og oppebærer en aarlig Indtægt af Næsbyholms og Bavelses Ejere paa 4800 Kr. Klosteret afgiver Fribolig to Værelser med Adgang til Køkken og Have - for 24 Damer, der ved Optagelsen skal være mellem 45 og 50 Aar. Foruden Bolig faar hver af Damerne 300 Kr. aarlig samt Brændsel, Lægehjælp og Medicin. Den af Damerne, der er Forstanderinde, faar desuden 200 Kr. aarlig. Med Klosteret er forbundet Kammerherreinde J. C. Ronnenkamps Legat paa ca. en halv Million Kr.

Glumso Alderdomshjem er oprettet i 1920 og har til Huse i den gamle Godsforvalterbolig. Det har Plads til 9 Beboere.

Glumso Mellem- og Realskole.

Glumso Folkebibliotek er oprettet i 1907 og var en Afløser af den ældre Læseforening. Samtidig med, at Biblioteket oprettedes, flyttedes Læseforeningens Bøger til Glumso kommunale Skole. Niels Baden har siden 1930 været Bibliotekar.

Sognets Skoler ligger i Glumso, Aaso og Regerup.

Glumso Mellem- og Realskole er stiftet i Aaret 1914 som et Aktieselskab. Skolens første Leder var Olaf Lange,

Glumso ny Skole. Opført 1935.

I 1919 fik Skolen Ret til Afholdelse af Mellemskoleeksamen og Aaret efter til Realeksamen. Skolens Bygning er i Aarenes Lob betydelig forbedret og moderniseret.

Til Oprettelsen af Glumso Anlag skænkede Godsejer H. Ranthe til Flensborggaarden ved Glumso en Gave paa 15,000 Kr. Glumso Kommune skænkede Grunden, der er paa tre Tdr. Land, og i 1932 tegnede Havebrugsarkitekt Sorensen, København, Planerne til dette. Anlæggelsen udfortes af Handelsgartner Thomas Petersen.

Banken for Ringsted og Omegn oprettede i Aaret 1918 en Afdeling i Glumso. Fra en beskedent Begyndelse er denne Afdeling gennem Aarene vokset og har udviklet sig til Gavn for Glumso By's Borgere.

Afdelingen paatager sig alle Forretninger, der henholder under Bankers Omraader. Den er daglig aaben, og dens Bestyrer er Sogneraadshormand Th. Larsen.

*Th. Larsen,
Bankbestyrer.*

Den sjællandske Bondestands Sparekasse oprettede i 1881 sin Filial i Glumso. Til at begynde med var Filialen kun aaben en Gang om Maanedene, og den ledes af Kontorbestyrer, Gaardejer Jørg. Hansen, Aars, der virkede i Stillingen til sin Død i 1898. Hans Alloer blev Gaardejer Christoffer Olsen fra Ulstrup, der var Kontorbestyrer lige til det store Alberti-Krak indtraf den 8. September 1908. I 1909 blev

der frattraadte i 1918 og efterfulgtes af Kommunelærer Viggo Munch Hansen og Lærer Chr. Rudolf Steffensen. Allerede Aaret efter overtog førstnævnte Skolen for egen Regning. I 1931 overdroges Skolen til nuværende Skolebestyrer, Aage Rasmussen, der er født den 25. Juli 1899 som Søn af Lærer Niels Peder Rasmussen og Hustru Jensine, født Sorensen. Gift 1927 med Ester Uth.

*Aage Rasmussen,
Skolebestyrer.*

Interior af Bankens Kontorer.

THOMAS LARSEN, Bankbestyrer, er født den 26. Januar 1874 som Søn af Lars Hansen og Hustru Ane Kirstine, født Andersen. Gift 1911 med Martha Marie Petersen. Har været Medlem af Sogneraadet siden 1917. Vurderingsmand for Overformyndieret siden 1921. Sogneraadshormand siden 1921 og Bankbestyrer siden 1935.

Den sjællandske Bondestands Sparekasse oprettede i 1881 sin Filial i Glumso. Til at begynde med var Filialen kun aaben en Gang om Maanedene, og den ledes af Kontorbestyrer, Gaardejer Jørg. Hansen, Aars, der virkede i Stillingen til sin Død i 1898. Hans Alloer blev Gaardejer Christoffer Olsen fra Ulstrup, der var Kontorbestyrer lige til det store Alberti-Krak indtraf den 8. September 1908. I 1909 blev

Afdelingen gænaabnet. Der indførtes nu egentlig Kontordag, og Gaardejer Jens Pedersen fra Vrangstrup blev Bestyrer. Da han i 1926 fratraadte, overtog nuværende Bestyrer, Lars Larsen, Stillingen. Der var imidlertid indført Kontordag 3 Gange om Ugen, og siden 1926 har der været holdt aaben hver Dag, endog to Gange om Lørdagen. I 1926 fik Sparekassen egen Bygning paa Storgade i Glumso.

Sparekassens Ekspeditionslokale.

LARS LARSEN, Sparekassebestyrer, Gaardejer, er født den 21. Oktober 1871 i Trællose som Søn af Gaardejer Ole Larsen og Hustru Kirsten, født Poulsen. Gift 1903 med Marie Olsen fra Uistrup.

*L. Larsen,
Sparekassebestyrer.*

JENS PEDER HENNING HENNINGER, Kreaturkommissionær, er født den 22. Juni 1879 som Søn af Muremester Rasmus Jensen og Hustru Ane Marie, født Henning. Har været Kreaturhandler i Frederiksberg ved Sorø 1914–20, siden da Kreaturkommissionær paa Københavns Kvægtov. Er Medlem af Glumso-Bavelse Sogneraad, af Skolekommissionen og i Bestyrelsen for Glumso og Omegns private Sygekasse m. m.

*J. P. H. Henninger,
Kreaturkommissionær.*

Glumso Savværk er oprindelig oprettet i Aaret 1890, men blev i 1905 stillet til Tvangsauktion og købt af nuværende Ejer, Hans Waldemar Hansen, der er født den 11. Marts 1871 som Søn af Hoker O. Olsen Hansen. Gift 1898 med Marie Petersen. Da han overtog det gamle Savværk, lod han installere nye Maskiner og foretog en ret betydelig Udvidelse af Savværket. I 1916 nedbrændte det imidlertid, men det blev hurtigt genopbygget, og samtidig blev der indrettet en speciel Afdeling for Stave. Siden da har Værket været i stadig Fremgang.

Kreaturkommissionær Henningers Villa.

Herreekviperingshandler ALFRED EGON GYLLE RØNNØ er født den 17 Maj 1897 som Søn af Mejeribestyrer Hans Rønno til Rørbæk Mejeri og Hustru Petrine, født Gylle. Gift 1923 med Johanne Petra Gerda Christensen. Er uddannet i Manufaktur i Magasin du Nords Filial i Saksjøbing. Var senere

hos I. A. Jørgensen i Nakskov. Etablerede Herreekviperingshandel i Nykøbing F. i 1920, men solgte denne i 1927 og oprettede sin nuværende Forretning i Glumsø. Indenfor denne er der oprettet en Fodtøjsafdeling for Herrer og Børn. Trods det, at Forretningen kun er ganske faa Aar gammel, har den dog allerede skabt sig en smuk Position indenfor Byens Handelsliv. Alfred Rønno er Formand for den lokale Afdeling af Den personlige Friheds Værn, som han er Medstifter af, og i en Periode var han Formand for Glumsø Idrætsforening.

Ved sidste Kommunevalg kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer Th. Larsen (Formand), Kommissionær H. Henninger, Gaardejer Chr. Hansen, Husmand L. P. Jørgensen, Fabrikant H. P. Mathiasen, Gaardejer H. A. Petersen og Murer P. Berg.

S T E G E

Naar man opkaster det Spørgsmaal, hvorledes vore Købstæder er blevet til, hvad der ligger til Grund for dem, vil Svaret komme til at lyde forskelligt. I mange Tilfælde har der oprindeligt været en Landsby, der -- takket være forskellige for den heldige Forhold og mulig ogsaa Befolkningens Energi og Dygtighed -- har hævet sig op paa de omkringliggende Landsbyers Bekostning og har ligesom taget Forerskabet. I andre Tilfælde er det et Kloster, der har været den første Foranledning til Købstaden. „Det var godt at leve under Krumstaven“, var et gammelt Ord, som mange sandede Rigtigheden af, og derfor voksede der op i Ly af Klosters Mure en By, der -- mulig dog først efter Aartiens eller Aarhundreders Forløb -- blev ophøjet til Købstad. Endelig har vi jo mange Vidnesbyrd om, at det er en Borg, et befæstet Sted, der har fremkaldt Byen. Om der endnu tidligere har været en mindre Bebyggelse paa det paagældende Sted, lader sig i de fleste Tilfælde ikke afgøre, men under alle Omstændigheder tager man ikke meget Fejl ved at regne Byen som et Barn af Borgen.

Dette sidste er saaledes Tilfældet med den By, der skal gøres til Genstand for nærmere Omtale paa de følgende Sider.

Men først skal der siges nogle Ord om den faste Borg, Stegehus eller Stegeborg, der laa lige ved Indløbet til Noret paa den nuværende Havneplads, men hvoraf der ikke er Spor tilbage. Den er mulig anlagt af Valdemar den Store, men noget bestemt derom kan ikke siges. Saxo fortæller, efter at have omtalt Kampene om Rügen og Indtagelsen af Arkona: „Samme Aar (1169) opbyggede Biskop Absalon en liden, dog saare nyttig Befæstning paa en af Smaaoerne til at værne mod Soroverne, at Rigens Indbyggere maatte nyde des tryggere Sejlads paa Danmarks Stromme“, og A. S. Vedel tilføjer: „enten Sprogø, Samsø eller Hjelmsø“.

Landgang ved Klinten i gamle Dage.

Der kunde dog mulig være ligesaa stor Grund til at gætte paa Møen, og i saa Tilfælde vilde der ved de nævnte Ord være peget paa Anlægget af Stegeborg. Gennem Valdemarstiden hører man den jævnlig nævne ligesom i Tiden, der fulgte efter denne. Saaledes hører vi om, at Erik Plovpenning i 1247 holdt sin Halvbroder, Hertug Knud af Bleking, i Lænker paa Stegeborg, men snart efter blev han udfriet af Lybeckerne. Nogle Aar senere, i 1254, under Kampene mellem Valdemar Sejrs yngste Søn, Kristoffer, og Abels ældste Søn, Valdemar, lykkedes det en tysk Ridder, Henrik af Emmeltorp, ved Lybeckernes Hjælp at sætte sig i Besiddelse af Stegeborg, og derfra udstrakte han Magten over baade Møen og Falster, hvor han gjorde et stort Bytte, ligesom da han senere erobrede Skelskør og for en Stund slog sig ned der. Men et Aarstid efter maatte han opgive, hvad han havde i sin Magt, og vendte hjem til Emmeltorp, lidt syd for Hamburg, hvor han hørte til. Atter hører vi Stegeborg nævne under de Fredløses og Nordmændenes Hærgninger af de danske Kyster efter Mordet paa Erik Klipping i Finderup Lade. I Begyndelsen af August 1289 sejlede hele den norske Flaade Syd paa til Farvandene omkring Sjælland, Møen og Falster og foretog overalt, hvor de kom frem, Strandhugster. Stubbekøbing blev brændt og hele Falster hærget, men derimod havde de mindre Held med Stegeborg, som da tilhørte Fyrst Vitslav af Rügen. En hel Nat og Dag igennem stormede de Borgen, men Besætningen formaaede at slaa dem tilbage, og den norske Hovedanfører blev endog dødeligt saaret. Erik Menved lod i 1310 Borgen yderligere befæste, og nogle Aar senere var den overladt Kongens Drost, Niels Olufson, sammen med Danskeborgen ved Rostock og Glambæk paa Femern som Godtgørelse for de store Forstærkninger, han havde ydet Kongen. Derefter var den en Række af Aar i tyske Panthaveres Hænder, indtil Valdemar Atterdag 1358 erobrede den og forsynede den med Taarne og Ringmure. Men saa kom Nedgangstiden, da Valdemar forlod sit Land og indsatte Henning Podebusk til som „Rigets Hovedsmand“ at styre Riget sammen med Raadet, medens hans mange

Gammel Købmandsgaard i Stege.

Fjender sluttede sig sammen for at indtage og dele Riget mellem sig. Ogsaa Stege Slot blev erobret, og mange andre Borge maatte kapitulere. Da Lybeckerne 1510 landede paa Moen, odelagde Kobstaden Borre og derpaa angreb Stege, forsvarede Slottets Lensmand, Anders Bille, som vi senere skal høre, sig saa

tappert, at Lybeckerne maatte fortrække. Under Grevens Fejde blev Stegeborg odelagt. Anders Bille sluttede sig til Frederik den Førstes Parti, hvad der vakte Stegeborgernes Harm, idet de holdt paa Kristian den Anden, og da Lensmanden ved den lybske Flaades Ankomst til de danske Farvande 1537 forlod Moen efter at have befæstet Stegeborg og sikret den, saavidt det lod sig gøre, mod Overrumpling, lykkedes det Borgerne ved List at blive Herrer over Borgen. De sprængte den i Luften og nedbrød Bygningerne med Undtagelse af Ladegaarden og Fæhusene, og saaledes endte denne Borg, der gennem det meste af 400 Aar havde haft en meget omskiftelig Historie, snart i Fjendevold og snart i den danske Konges Eje, sin Historie.

Men umiddelbart udenfor dens Mure havde der imidlertid dannet sig en By, der sikkert i Begyndelsen var lille og uanselig, men som senere voksede til og i Slutningen af Middelalderen indtog en ret fremtrædende Plads blandt de danske Købstæder.

I den første Tid veksler Navnet Stickeburgh eller Stigheborgh med de kortere Former Stighe, Stecke og Stæcke, og der kan sikkert ingen Tvivl være om, at Navnet staar i Forbindelse med det oldnordiske Ord „stik“, der betyder en Pæl, der nedrammes i Vandet, og stika, at spærre for Sejlads ved at nedramme Pæle.

Hvornaar denne By er blevet Købstad, ved man ikke med Bestemthed. Det ældste Dokument, der er bevaret vedrørende Stege, skriver sig fra 14. Maj 1268 og indeholder Kong Erik Klippings Stadfæstelse af Beboernes Ret til Kongens Skove og Græsgange, men der er gjort opmærksom paa, at der i Stege Bys Bog nævnes „de Privilegier, som Konning Erik har undt og givet os“, og derefter anføres Brevet om Græsgangene, og der føjes til: „som foreskrevne Konning Erik ogsaa givet har“. Efter dette skulde Byens Privilegier altsaa være givet af den samme, som udstedte Brevet om Græsgangene, Erik Klipping, og der er oven i Købet blevet fremsat den Formodning, at disse to Breve skulde være udstedt samme Dag i Næstved. Men om dette har sin Rigtighed, kan ikke afgøres.

Det nævnte Brev om Græsgangene har følgende Ordlyd, idet det dog maa bemærkes, at det er affattet paa Latin, men her overført til Dansk:

„Erik, af Guds Naade de Danskes og Slavers Konge, hilser i Herren alle dem, som ser dette Brev.

I skal vide, at vi har tilstaaet Overbringerne heraf, vore Bymænd i Stege, at de i vore Skove, der ligger omkring deres By, maa nyde Græsgang til deres Trækdyr og Kvæg ligesaa frit forresten, som de erkendes at have haft det i fremfarne Konning, vor elskede Farfader, Valdemars Tid. Forbyde vi altsaa, at ingen af vore Føgder, som der for Tiden ere, hindre nævnte Bymænd i den Gunst, der saaledes af os er dem tilstaaet, forsaavidt de ønsker at undgaa den kongelige Hævn. Givet i Næstved i Herrens Aar 1268 14. Maj med Drostens, Hr. Mathias, som Vidne“.

Hvilken Orlyd, Steges Privilegier ellers har haft, kendes ikke, men vi kan vel uden Tvivl gaa ud fra, at de enkelte Punkter eller Paragrafer har været formet i Lighed med de andre Købstæders, der opnaaede Rettigheder i de Dage, og da navnlig Roskilde, hvis Stadsret skriver sig fra det samme Aar, og, saavidt man ved, har været Mønstret for de fleste sjællandske Stadsretter.

Selvfølgelig er Steges Privilegier blevet stadfæstet af de forskellige Konger, som Skik og Brug var, og en Del af Stadfæstelserne er endnu bevaret. Saaledes kendes eller omtales Breve derom fra Kristoffer den Anden (1321), fra Kristoffer af Bayern (1447), i hvilken Skrivelse Byen kaldes Stegeburg, af Kong Hans (1483), af Frederik den Anden (1572), af Kristian den Fjerde (1590) og endelig fra 1696. Men foruden disse Stadfæstelser af Byens egentlige og oprindelige Privilegier er der baade i Middelalderen og ned gennem den nyere Tid givet Byen Rettigheder

Hotel »Skandinaviens« i Stege i Aaret 1854.

af forskellig Art, udover hvad Stadsretten indeholdt. Saaledes udsteder Kristoffer af Bayern i 1447, samme Dag, da han stadfæster Privilegierne, et aabent Brev, „at vore elskelige Borgere og Almue i Stege paa Moen maa fri og ubehindret købe i Sjælland og andetsteds i vort Rige Korn, Øxen og Fæ og andre ædende Vare til deres Behov“, og faa Aar efter, i 1450, gør Kristian den Første vitterligt, at det „for os er berettet, at menige Almue og Bønder, som bygge og bo paa Moen, fare til Tyskland og fra og drive Købmandsskab ligervis som andre Købmænd, og derfor bliver vor Købstad Stege særlig fornødret og fordærvet“, men da han ikke vil tillade dette, fordi „Bønder bjærge sig af Ager og Eng og Købmanden af Købmandsskab“, forbyder han haardeligen nogen Bønder paa Moen herefter at drive Købmandsskab. Det var ikke nemt at komme dette til Livs, og derfor ser de følgende Konger sig nødsaget til at indskærpe det og forlange, at Bønderne fører det Korn og Ved (e: Brænde), som de har at sælge, til vor Købstad Stege, der at afhænde det „for saadanne Penninge og Værd, som skelligt er“. Selvfølgelig er det her nævnte ikke anderledes, end hvad der var Tilfældet med snart sagt alle Købstæder i Landet, der følte sig brøstholdne, fordi ikke al Handelen foregik paa deres Torv. Og Kongerne havde travlt med at støtte Købstæderne i deres Bestræbelser for at bevare Handelen for sig. Saaledes udsteder Kristian den Anden 1516 et Brev, hvori han tillader Stege hvert Aar paa Set. Marie Magdalene Dag (20. December), at lade afholde et Adelmarked, d. v. s. et særlig stort Marked, i deres By.

1538 fik Bønderne og den menige Almue paa Moen paany Forbud mod, under Straf af Varernes Fortabelse, at udføre til Tyskland, være sig Høns, Gæs, Lam, Koer, Kvæg, Smør eller nogen anden ædende Vare. Derimod blev det paalagt dem at sælge disse Varer i Stege og igen tage af Købmændene der: Klæde, Salt, Staal, Humle og hvad andet, de behøvede. Dette syntes Bønderne ikke at kunne finde sig i, og det lykkedes dem 1542 at opnaa Tilladelse til at sejle til Tyskland med deres Kreaturer, dog saaledes, at de ikke maatte gøre Borgerne Førfang ved Købmandsskab med Skæppe, Alen og Vægt. 15. Juni 1588 fik de endogsaa Frihed paa halv Told af deres eget Kvæg, som de førte ud af Riget.

Trods disse Vanskeligheder – og vi skal nævne andre – var Stege, saa vidt man kan spore tilbage, ret anselig i den senere Del af Middelalderen. Den tog navnlig ivrig Del i det store Sildefiskeri i Øresund og havde en betydelig Fiskeplads ved Falsterbo. Det Tidsrum, da Byen stod paa sit Højdepunkt, har vistnok været Tiden fra ca. 1430-1530, og der meddeles endog, at den ved Aar 1500 skal have haft ca. 500 velhavende Borgere, hvad der vil svare til et Indbyggertal paa henved 5000, saa at den skal have været større end nogen anden dansk By med Undtagelse af København, hvad der dog lyder noget usandsynligt. Men sikkert er det, at den hørte til de højst beskattede Byer i de Dage og havde to Borgmestre og fire Raadmænd. Den havde jo ogsaa en god Havn og var stærkt beskyttet dels ved Stegehus, dels ved den Befæstning af Volde og Grave, der var anlagt i det 15. Aarhundrede. Der fandtes foruden Mølleporten to andre Byporte i Volden, nemlig udfør Langestræde og Skammestræde (Raadhusgade). Mølleporten, der stammer fra Begyndelsen af det 16. Aarhundrede, er opført af store, røde Munkesten og er afstribet med vandret løbende Baand af Kridtstenskvadre. I 1873 havde Byraadet til Hensigt at nedrive den, men heldigvis blev dette ikke til noget, og den staar nu som et af Landets fredede Mindesmærker. I gamle Dage var Stege delt i Fjardinger: Vesterfjarding, den ældste Del af Byen vest for Langestræde med

Den gamle Stormølle.

Kvarteret omkring Kirken, Norrefjærding, Østerfjærding og Bytte- eller Bøttelfjærding, den yngste Del, Trekanten mellem Skamme- og Møllestræde (Storegade).

Men Stege Borgere havde andet at kæmpe med end de omkringboende Bønder, og i det 15. Aarhundrede bidrog først en heftig Ildebrand og senere en voldsom Pest til at svække og mindske Byen. De fleste Købstæder, ja, man kan vel egentlig godt sige alle Købstæder, bestod i de Dage af Træhuse eller Bindingsværkshuse med klinede Lervægge og Straatage. Haverne og Gaardspladserne, der var omgivet af Tjørnegærder og Plankeværk, tilbød luftige Spillerum for Ilden, naar den brød løs. Og det gjorde den i 1457 med det Resultat, at næsten hele Byen blev lagt i Aske. Efter Sigende skal Set. Hans Kirkes Taarn, der dengang var langt mere arkitektonisk smukt end nu, være nedbrændt og en Del af Kirkens Indre tillige være fortæret. Det varede 30 Aar, inden Byen igen blev opbygget, og det synes, som Byen fra hin ulykkelige Brand tabte meget saavel i Omkreds som i Folkenængde. Og inden den var opbygget, tog Pesten fat med en saadan Haardhed, ikke blot paa Møen, men over hele Danmark og Tyskland, at „man mener for vist, at der døde af Pestilens og Hunger Tredieparten af Folkene udi Købstæderne og Landsbyerne“, som Hvitfeld skriver, medens man senere er naaet til det Resultat, at Pesten her i Landet 1484 bortrev det halve Antal af Befolkningen. Der er ikke efterladt os nogen bestemt Beretning om denne Landsfarsots egentlige Karakter, men naar man ser hen til den overordentlige Dødelighed, som den medførte, tør man vist gaa ud fra, at det har været en virkelig Bubonpest hos Menneskene, en Miltbrand hos Kvæget.

Og der var andet, som bragte Ødelæggelse med sig for Møen og Stege. Vi tænker paa Lybeckerkrigene og senere Grevens Fejde. At skildre de to Krigsafsnit

i deres Helhed ligger uden for denne Afhandlings Opgave, og vi skal derfor nøjes med at fremdrage Steges heltmodige Forsvar under Anders Bille 1510. Gentagne Gang drog Lybeckerne med deres Flaade ud i Østersøen for at angribe de danske Kyster, og dette var ogsaa Tilfældet det nævnte Aar, hvor først Langeland og senere Moen maatte undgælde. Det aabne Land blev plyndret og brændt, og derpaa rykkede man frem mod Stege, bag hvis Volde Bønderne havde bragt det bedste af deres Gods. Mod Nord var Stege befæstet med Grave, Volde og Plankeværk, og Borgerne var fast besluttede paa at forsvare deres By og dem, der havde søgt Ly hos dem. Lensmanden paa Stegeborg var Anders Bille, en kæk og modig Mand, der vel var ung, men dog ofte havde været med i Kampe baade til Lands og til Søs. Lybeckernes Knægte, der anførtes af Gert Stolterbole, prøvede 1. Juni 1510 at tage Byen med Storm, men paa dens Volde havde ikke blot Mænd, men ogsaa Kvinder givet Møde, og da en Del af Knægtene, hvem det var lykkedes at komme over Graven, naaede op paa Volden, modtoges de der af en saadan Regn af Bossekugler, Pile og Sten og af kogende Vand og flydende Tjære, som Kvinderne hældte ned over dem, at de søgte hurtigst mulig at komme tilbage over Graven, men mange døde og saarede maatte de efterlade paa Voldens Skrænt. Selve Lybeckernes Hovedsmand blev dødeligt saaret, og da Stege Borgerne samtidig gjorde Udfald, grebes de tyske Knægte af en saadan Rædsel, at de flygtede i den største Forvirring, styrtede sig i Havet og vadede saa langt ud, at Vandet naaede dem op til Armhulen, indtil Skibene endelig tog dem op.

Faa Aar efter, da Frederik den Første blev Konge, sluttede Anders Bille sig nøje til ham, og da Borgerne i Stege, som Borgerne i de fleste Købstæder, holdt fast ved Kristian den Anden, blev Forholdet mellem Lensmanden og Byens Folk meget spændt, og da Frederik den Første ti Aar senere døde, fortsattes Striden, idet Lensmanden, der var ivrig Katolik, ønskede at faa Kongens yngre Søn, Prins Hans, til Konge, medens Borgerne stadig vilde have Kristian den Anden tilbage. Som allerede nævnt benyttede Borgerne i 1534 Anders Billes Fraværelse til at bemægtige sig Borgen og nedbryde den, idet de ikke ønskede, at den skulde være et fast Holdepunkt for Adelen, og da senere Grev Christopher af Oldenburg kom til Stege, belønnede han Byen for dens Troskab mod Kristian den Anden ved at tilstaa dem Ulfshale og Ulfshale (c: Ulfshale og Hegneden Skove) med Eng, Skov og alt andet, som ligger derhos, at nyde, bruge og beholde det til deres Bys Nytte og Behov. Men kort efter blev Ophavsmændene til Borgens Ødelæggelse henrettede, ligesom selve Byen ogsaa paa anden Maade fik det at føle, da Kristian den Tredies Parti kom til Magten. Skønt det havde været Tanken, at Slottet skulde genopføres, hvad man kan se af forskellige kgl. Breve, som Kristian den Tredie udstedte, blev det aldrig til noget. Voldstedet laa hen med enkelte Rester af Mure og Taarne, og endelig i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede blev den sidste Levning deraf sløjft.

Naturligvis maatte Stege — som andre Købstæder — føre en stadig Kamp mod fremmede, hvad vi allerede har nævnt, med de omboende Bønder, ja, endog med selve Lensmanden, der mere end de fleste af sine Standsfæller søgte at gaa Borgerne i Næringen ved selv at drive Handel, og de henvender sig derfor jævnlig til Kongen om Hjælp og Støtte. Og Gang paa Gang udstedes der da ogsaa kongelige Breve, der har til Hensigt at værne om Byens Ret, at paalægge alle at rette sig efter Bestemmelsen om Handelen paa Axeltorvet. Og 1585 forbydes det fremmede Købmænd at ligge i Grønsund for at drive Handel med Bønderne paa Moen — „Borgerne udi vor Købstad Stege til Forprang“.

»Mølleporten«.

Men ogsaa paa anden Maade kommer Kongen Byen til Undsætning. Da Borgerne i 1582 klager over, at deres By, siden Fiskeriet hos dem er aftaget, er „fast forringet og forarmet, saa at udi den Stad tilforn sammesteds har været henved fem Hundrede vederhæftige bosiddende og formuende Borgere“, medens den nu er meget ringere og „mesten forarmet“, eftergiver Kongen dem de af forgangne Aaringers Penningeskatter, som de staar i Restance med, saa de derfor skal være og blive qvit, fri og utiltalt, og det indrømmes dem, at de herefter ikke skal give mere aarlig Byskat end et Hundrede Mark mod tidligere 175 Mark. Og som Grev Christopher paa Kristian den Andens Vegne havde tilstaaet de Stege Borgere Ullshale, overlod Kristian den Fjerde dem 1632 Rødsten Overdrev. Hvad der selvfølgelig ogsaa betød en Del for Stege var, at Lybeckerne under deres Angreb paa Moen angreb og odelagde Øens anden Købstad, Borre, der aldrig efter den Tid kom op igen, hvad der ogsaa skyldtes, at Indsejlingsforholdene til den forringedes ved Tilsanding. Men alligevel gik det tilbage for Stege, ikke mindst da Svenskerne naaede til Øen og der hærgede og huserede som i det øvrige Land. Da Carl Gustaf havde brudt Roskildefreden og paany hjemsogte vort Land, var man paa Moen enige om at ville værgе sig saa længe som muligt, og det lykkedes dem næsten i et helt Aar at holde Fjenden borte fra Øen. I December 1658 forsøgte 1000 Mand at gaa over Isen paa Ullsund, men blev slaaet tilbage af Moenboerne under Anførsel af den tapre Hans Schröder. Gentagne Gange søgte Svenskerne ved gode Løfter at lokke Moenboerne til frivillig at overgive sig, men forgæves. Da indtraadte den tragiske Begivenhed, at en Forræder viste Svenskerne Vej. Sagnet fortæller, at det var Beboerne (eller en Beboer) paa Bogo, der gav Svenskerne Anvisning paa, hvorledes de bedst kunde indtage Moen, men andetsteds

meldes, at det var Ole Sværke i Stubbekøbing, der forraadte Hans Schröder og hans 500 tapre Mænd og spillede Svenskerne Møen i Hænde. Hvorom alting er, Øens tapre Kommandant, Hans Schröder, der havde udvist „Lovemod og Hurtighed“ i Krigen, blev saaret og fanget, og Øen faldt i Fjendens Vold. Det var den 29. Maj 1659, og fra da af fik Stege og Moenboerne Svenskernes Kærlighed at føle. Den Beretning, der blev udarbejdet om, hvad hver enkelt Borger i Stege havde „udgivet og bekostet“, er dateret 18. Marts 1661 og viser tilfulde, hvor meget Byen og Øen havde lidt. Fyrsten af Weimar laa i Stege med Officerer og Stabspersoner, lod sig traktere og fordrede efter Kammer Ordre deres Forplejning, som alt i alt beløb sig til 9923 Rigsdaler, men det var i 1658. Aaret efter, „da Landet (e: Øen) af Fjenden med Stormerhaand blev indtaget“, var Borgerne delt i tvende Parter, nemlig 40 Borgere til Dragoner, som havde deres egen Hest og Gevær, kostede tilsammen udi Penge 800 Rigsdaler, hvilket blev altsammen af Fjenden borttaget. Af 60 Borgere, som var til Fods, blev en Del skudt, og de andre, som beholdt Livet, maatte nedlægge deres Geværer, der havde kostet tilsammen 300 Rigsdaler. Oberst Gorgas med sit Regiment blev indlagt her i Byen hos Borgerskabet, og det medførte en Udgift paa 3710 Rigsdaler 5 Mark gennem 25 Uger. En svensk Kommissarius ved Navn Guthim kom til Stege og lagde Byen i Brandskat, „og efter stor Bøn og Beden af dette fattige Borgerskab er forundt at give 1200 Rigsdaler, der skulde erlægges i rede Penge“. „Hvad for Plage den største Part derfor udi Stok og Fængsel maatte udstaa, er Gud bekendt“. Og da Brandskatten var paalagt „efter nøjeste Aftingning“, fulgte derefter for Borgerskabet „en stor, ubillig og udragelig Byrde at udgive maanedlig udi Øl, Brød og alle ødende Varer 304 Rigsdaler“. Saaledes er Borgerskabet dermed udpresset i 10 Maaneder for 3040 Rigsdaler. Men meget mere kunde nævnes. I en Gade haver Ryttere nederbrudt 18 Huse, som blev ganske opbrændt; den ganske lange Gade er ruineret paa 10 Huse nær, som dog ikke er ved Magt; i de to andre Gader er af de bedste Huse og Gaarde nederbrudt 16, „hvilke Huse ikke kunde betales med 5000 Rigsdaler efter denne Bys Værdighed at skattere“. Det er derfor ikke til at undres over, at Borgerne anraaber Kongen om at „forskaane og befri os fattige, tro, edsvorne og betrykte Borgere paa nogle Aars Tid, paa det Byen igen nogenledes kunde komme paa Fode“. Men trods den Hjælp, de opnaede, var det svært at komme til Kræfter (1672 havde Byen kun 656 Indbyggere), og endnu værre blev det, da Hestgarden i de for hele Øen ulykkelige Aar 1685–97 havde Standkvarter der, selv om det vel nok er rigtigt, at det i lige saa høj Grad var Bønderne, der led derunder. Men for dem blev det ogsaa en trang Tid. Hestgardens Chef, Oberst Samuel Christopher v. Plessen, blev tillige Amtmand og benyttede sin Magt paa den mest haardhændede Maade. Bønderne maatte ikke føre Kreaturer ud af Landet, medmindre de havde Oberst v. Plessens Pas, heller ikke Fourage, da det skulde staa til Hestgardens Raadighed. Og Borgerne i Stege skulde være forpligtede til at bringe saa mange Ladninger af Staal, Salt, Jern, Tjære, Humle, Vin, Havevækster og andre Materialier, som Landet og Garden rigelig kunde forsynes med. Plessen opnaede ogsaa at faa Byens Handel fuldstændig knækket. Der blev sat Vagt ved Portene, som hindrede al Indførsel af Korn og Brænde til Byen, som han ikke specielt havde givet Tilladelse til, medens Hestgarderne selv drev Tuskhandel og Brændevinsbrænderi. Borgerne maatte for at skaffe Brændsel omhugge deres Frugttræer og nedbryde Huse. Vi skal ellers ikke opholde os ved Oberst v. Plessens Regimente, men blot nævne, at han ved sin Opræden skaffede sig Tilnavnet „den onde“, og at man ned gennem Tiderne med Afsky mindedes hans voldelige Handlinger.

Ogsaa i det 18. Aarhundrede førte Stege en hensygnende Tilværelse, hvad der ogedes ved de hyppige Ildebrande, som hjemsøgte Byen. 1740 brændte nogle af de bedste Købmandsgaarde og adskillige Huse. 1754 blev tre Gaarde eller Huse lagt i Aske, 1761 ti Gaarde og Huse og 1772 syv Gaarde og Huse. Men den betydeligste Ildebrand rasede den 23. Maj 1774, da der af de 183 private Gaarde og Huse, som Byen bestod af, brændte ikke mindre end 112. Om Befolkningen skriver 1743 den daværende Byfoged, Ricard von der Hardt, bl. a. følgende, som vi ikke kan undlade at aftrykke: „ . . . den Del af Indvaanerne, som man mest reflecterer paa, besidder gode Egenskaber, lader sig med Flid være angelegen det, hvorved de paa lovlig og honnet Maade kan ernære dem og deres, er flittig og holder vel til Raade det lidet, de fortjener. Deres Inclination falder meget til Købmandsskab til Søs, hvoraf og de fleste søger sig at ernære . . . De inclinerer for (te: ynder, foretrækker) Tarvelighed og Stilhed, saa deres Pragt og Ødselhed ikke skal styrte dennem i Ruine“. Men til denne i og for sig fordelagtige Dom følger han de Ord, der faar staa ved sit Værd: „I det øvrige findes her, som desværre almindeligt, onde iblandt gode, og befrygtelig de første deres Tal at overgaa de sidste“.

Der har i sin Tid i Stege været en Latinskole, som efter Sagnet skal være meget gammel og i Begyndelsen skal have haft en Mængde Elever. Men det samme Sagn beretter, at en Pest bortrev alle Disciplene tillige med flere Skolemestre efter hinanden, hvorved alt forfaldt, og først efter Reformationen aabnedes den paany. Første Gang, vi hører den nævne, er vistnok i 1586, men da havde den kun én Skolemester (Rektor) og én Hører. Provst Viborg, der forfattede en Skildring af Stege Kirke og Skole, siger om denne sidste: „Paa en halv Snes Aar (1669-79) er mange dimitterede fra denne lille Stege Skole. En Del af dem er og komme her tilbage igen og have vist, at de besidder grundig Lærdom og smukke Videnskaber. Nogle have endog ofte ladet sig høre paa Prædikestolen for os med grundige og opbyggelige Prædikener“.

Imidlertid kan dens Betydning ikke have været stor, thi ved Reskript af 5. Oktober 1697 ophævedes den, hvad der i og for sig kunde være Grund til, hvis den Skildring, som Provst, Magister Morten Reenberg det Aar gav af Skolen, blot tilnærmelsesvis er rigtig. Han meddeler, at der i øverste Lektie kun var tre Disciple, i anden Lektie fjorten, og „af de tre i Rektors Lektie er ikke en i Stand til at sætte tre latinske Ord rigtigt sammen. Af de fjorten under Hørerøen kan næppe den halve Del læse inden i Bogen. De skulde synge i Kirken, men det er elendigt. Kommer det endelig saa vidt, at de har lært at læse dansk, skrive nogenledes og tone en Psalme, rende de bort eller sættes af Forældrene til Skibs. De ere unyttige, uoptugtede og ugudelige Dreng, som vide intet andet end at betle, stjæle, drikke og bande. De fortjente for deres Ugudeligheds Skyld at piskes af Bysvenden eller og forsendes til Børnehuset“. Imidlertid er der maaske Grund til at antage, at de to her fremførte Udtalelser – og i hvert Fald den sidste – lider i nogen Grad af Overdrivelse. Men hvad der ikke kunde nægtes, var, at den latinske Skole i Stege kun havde „liden Freqvents“, hvorfor Kongen, Kristian den Femte, bestemte, at den skulde omdannes til en Navigationsskole, „paa det Bøndersønner og andre der i Landene, som Lyst til Søen have, kunne blive oplærte og underviste i de Videnskaber, som til Sejladsen høre“, men heller ikke denne fik nogen lang Levetid, til Trods for, at Stedet ikke var ilde valgt. Som Svar paa en Skrivelse af 2. April 1723 fra Regeringen om Skolens Tilstand og Forhold, maatte man

ydmygende bekende, at der i 20 Aar, under fire hinanden afløsende Overlærere, næppe var dimitteret seks duelige Styrmand. Alligevel henslæbte den sin Tilværelse til 1737, da dens Midler overgik til et Tugt- og Arbejdshus, der da blev oprettet.

I Middelalderen havde Stege i hvert Fald to Kirker, nemlig foruden den nuværende Sct. Hans Kirke en anden, Sct. Gertruds Kirke, der laa i Sct. Gertrudsstræde, som fører fra Gaasetorvet ned til Volden. Den skal være opført i den tidligere Middelalder og havde endnu i 1510 sin egen Præst, men paa Reformations-tiden blev den nedbrudt, da man regnede den for overflødig, og Materialet blev brugt til Udvidelse af Sct. Hans Kirke. Endnu i de senere Aar har man fundet Munkesten m. m. paa det Sted, hvor Kirken i sin Tid laa. Paa Bymarken Rodsten har der i sin Tid staaet et Kapel paa en Skrænt ved Stranden, men dette var allerede i Forfald ved Aar 1500. I Middelalderens Dage var det et søgt Vallfartssted for syge og holdt sig som saadant langt op i den nye Tid. I 1900 fandt man dets Ruiner, men disse er atter tildækkede.

Det er ejendommeligt, at Byen ikke trods sin Størrelse og Betydning har haft noget Kloster, derimod vistnok en Sct. Jørgens Gaard uden for Byen og et Sct. Anna Hospital, der optog fattige og syge. Endelig har der mindst været fire Gilder, et Sct. Knuds Gilde, et Sct. Eriks Gilde, Marie Gilde og et Kalendergilde.

Et Vidnesbyrd om den Betydning og Størrelse, som Stege i sin Tid havde, er ogsaa Kirken, der er en af de største i Danmark næst efter Domkirkerne. Dens Historie fører os tilbage til Tiden omkring 1200, men inden da har der vist nok ligget en Trækirke ved den sydvestlige indre Vig af Noret, der, hvor Navnet „Øde Kirke“ endnu er bevaret, og hvor der er fundet betydelige Levninger af Kirkegaarden. Denne Kirke er altsaa — som mange andre Steder i Landet blevet erstattet med en Stenkirke, der dog kom til at ligge paa et andet Sted end den oprindelige Trækirke. Stenkirken var opført i ren romansk Stil, og ved den store Restaurering, som før en Snes Aar siden fandt Sted, er dens Grundplan nøje blevet paavist. Den har været omkring 50 Alen lang og 18 Alen bred og har altsaa overgaaet de samtidige Landsbykirker betydeligt i Størrelse. Den havde kun et Skib, der var 32 Alen langt og 18 Alen bredt, og saa vidt man kan spore, har den ikke haft Bjælkeloft, men lige fra Begyndelsen fire rundbuede Hvælvinger. Ved den østlige Ende fandtes en Korbygning, der var 10 Alen i Kvadrat, og for Enden af denne en halvrund Apsis, der var 5 Alen dyb indvendig. Korets Gulv var hævet tre Trappetrin over Skibets Gulv; ved Udgravningen fandt man disse Trin, der var stærkt slidte af de mange Fødder, der i Tidernes Løb havde bevæget sig op ad dem. Paa hver Side af Kortrappen fandtes en rundbuet Niche, der har indeholdt Sidealtre, mulig i sin Tid for Jomfru Marie og Sct. Anna, medens Hovedalteret var indviet til Apostelen Johannes, hvorfor Kirken ogsaa oprindeligt kaldtes Sct. Johannes Kirken, medens den senere — og nu — almindelig benævnes Sct. Hans Kirke. Et Spørgsmaal, som ikke er endelig afgjort, er, om denne Kirke har haft Taarn, men meget tyder paa, at det har været Tilfældet, og at det tilmed har været et Dobbelttaarn som i Fjenneslevlille. I det 15. Aarhundrede, da Stege som allerede nævnt udvidede sig stærkt, trængtes der ogsaa til mere Kirkeplads, og man forlængede derfor den gamle Kirke mod Øst ved at tilføje den saakaldte „Kirkehal“, der bærer sit Navn, fordi alle tre Skibes Hvælvinger var lige høje. Men Tilbygningen blev fire Alen bredere paa hver Side end den gamle Kirke, og i denne ejendommelige Skikkelse stod da Kirken gennem en Menneskealder, indtil Sideskibene til den gamle Kirke blev ombyggede. Kirkehallen er nærmest

kvadratisk (26 Alen lang og 24 Alen bred), og selvfølgelig maatte det gamle Kor med Apsis nedrives for at give Plads for den. Mod Øst endte Kirken med en høj Gavlmur, og midt for denne havde Alteret sin Plads.

Som tidligere omtalt skal Byen — og med den Kirken — have lidt meget ved en heftig Ildbrand i Aaret 1457, og da man efter den Ulykke skulde udbedre Skaderne, bestemte man sig til bl. a. at opføre Side-skibene og derved give Kirken en mere rimelig Form, ligesom man byggede det nuværende Taarn og tilføjede Høj-koret, der vistnok er den yngste Del af Kirken og stammer fra Slutningen af det 15. Aarhundrede. Hele Middelalderen igennem har man altsaa arbejdet paa at forbedre og udvide Johanneskirken, men samtidig med Reformationen begyndte det at gaa tilbage baade for

Byen og for Kirken. Lidt efter lidt forfaldt denne sidste, og vi hører stadig Præsterne klage over den Elendighed, der raadede. Først ca. 1670 blev den „paa det herligste istandsat“, takket være en Gave af selve Kong Frederik den Tredie paa 1800 Rigsdaler. Hvori denne Istandsættelse har bestaaet, ved vi ikke, men sikkert har det kun været en almindelig Reparation paa Tag og Fag. 1724 restaureredes Kirken paany, og endelig underkastedes den en Hovedrestaurering i 1859, der medførte en stor Ændring i det Indtryk, man modtog, naar man traadte ind i Kirkerummet. I Tidernes Løb var der opsat en Række Pulpiturer, der vel gjorde Kirken hyggelig, men tillige mørk. Alle disse og meget andet udrensedes, idet man dengang hyldede den Grundsætning, at det først og fremmest gjaldt om at føre gamle Bygninger tilbage til deres oprindelige Stil, hvad der til Tider kunde bevirke, at man gik noget for haardhændet til Værks. Men som Kirkerum betragtet kan man vist ikke nægte, at Bygningen vandt, og efter at de gamle Kalkmalerier

Stege Kirke.

senere er blevet afdækket og hele det imponerende Bygningsværk i de første Aar af vort Aarhundrede paany har været underkastet en gennemgribende Restaurering, staar Stege Kirke nu ikke blot som et af de anseeligste, men ogsaa som et af de ejendommeligste og smukkeste Gudshuse i Danmark.

Om Stege Bys Institutioner samt dens ledende Foreningsliv og dens kendte Mænd og Kvinder vil vi paa de kommende Sider forsøge at skildre saa udførligt, som Pladsen og de til Raadighed staaende Midler tillader.

Møens Toldkammer og Amtstue.

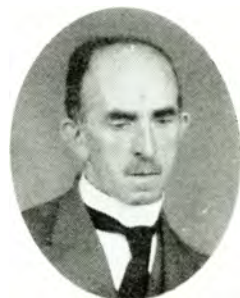
Langt den største Turiststrom til Møen foregaar over Koster. Her farer særligt om Sommeren etumaadeligt stort Antal af Biler og Cykler. Fra Koster forer Vejen gennem Stege og videre til Møens Klint.

Det første, vore Turister træffer paa, naar de kommer til Stege og har passeret Broen, der gaar over Udlobet fra Stege Nor

og ud i Stege Bugt, er den i de senere Tider betydelig forbedrede Havn. Selve Havnen er fra ældgammel Tid, men først efter de store Forbedringer ved denne, der fandt Sted i det 19. Aarhundredes Begyndelse, fik den nogen reel Betydning. Indsejlingen gennem Ulshaleløbet var paa nævnte Tidspunkt saa godt som ularbart, og der aabnedes da en ny Indsejling mellem Nyord og Dagneholm og senere kom den saakaldte Sukkerhavn. I det 20. Aarhundredes Begyndelse foretoges der Forbedringer af Havn, Kaj og Moler, og den nordlige Havn anlagdes. Ved Havnen ligger det gamle Toldsted, og i dette har Amtstuen sine Lokaler. Lige vest for ligger det i Aaret 1925 opførte Posthus. Før dette var opført, fandtes Postkontorerne i den lige overfor liggende „Hagens Gaard“, der nu rummer Møens Folkebibliotek.

Amtsforvalter MARIUS EMIL ISRAELSEN blev Elev paa Frederiksborg Amtstue den 22. April 1901, Assistent paa Københavns Amtstue 1. Maj 1905, Kontorfuldmægtig paa Svendborg Amtstue 1. Januar 1920, Fuldmægtig af 2. Grad paa Haderslev Amtstue 1. November 1920, paa Frederiksborg Amtstue den 1. Marts 1924 og paa Frederikssund Amtstue den 1. November 1926, Fuldmægtig af 1. Grad paa Odense Amtstue den 1. Januar 1933, Amtsforvalter for Møens Amtstuedistrikt siden 1. September 1934.

Ved Kommunevalget i 1933 kom Stege Byraad til at bestaa af følgende: Borgmester H. P. Hansen, Konsul Chr. Carøe, Redaktør Alfred Funck, Lærer Aage Holck, Købmand Alfred Hansen, Kontorist Peder Ryberg, Fru Eva Madsen, Slagtermester Hans Chr. Olsen, Fru Marie Nordgaard, Købmand Ernst E. Lang og Lærer H. P. Rasmussen.

*M. E. Israelsen.
Amtsforvalter.*

Den nuværende Restaurant.

Ejendommen Matr. Nr. 62 a huser nu F. V. Olsens Restauration, der stammer fra Aaret 1904. Før den Tid ejedes Ejendommen, der er beliggende i Storegade Nr. 3, af nuværende Hotelejer P. Henriksen, Ulfshale. Restaurationen overtoges i 1919 af nuværende Ejer, F. V. Olsen. Restaurationen har særskilt Billardsalon, og den er Samlingssted for en stor Del af Byens Foreninger.

Restauratør F. V. Olsen er født i 1885 og uddannet

ved Faget. Han har siden 1935 været Kasserer i den mønske Beværterforening.

F. V. Olsen, Restauratør.

I Aaret 1537 nævnes det, at der skal have været en Latinskole i Stege, der skal have ligget sydvest for Kirken, men denne Skole nedlagdes i Aaret 1697, og dens Midler blev tillagt Navigationsskolen, der nærmere omtales senere i dette

F. V. Olsens Restaurant før 1919.

Værk. Efter at Latinskolen var nedlagt, har der sikkert fortsat fundet Undervisning Sted i dens Bygning, og den Skole, der fortsattes her, antagelig som en Slags „dansk Skole“, flyttedes i 1818 til Storegade til en Bygning, der var skænket Stege By af Godsejer J. B. Resch til Nordfeld. Her forblev Skolen til 1856. Denne Skole var først Borgerskole, derefter Borger- og Realskole og er nu kommunal Realskole. Hvornaar Stege By fik sin Almueskole, vides ikke, men den skal have ligget ved Kirken, og i 1866 skal den have været i saa slet Stand, at den trængte til Restaurering. I 1890 flyttedes denne Skole til Nygade, hvor der opførtes en ny Skolebygning, og tæt ved denne byggedes i 1935 en moderne og - arkitektonisk set - ny, smuk Skolebygning. Skolens Overlærer er Axel B. Lange. Stege Gasværk er anlagt i 1866, Vandværket er anlagt i 1903 og Elektricitetsværket blev anlagt i 1912.

I Nygade ligger den i 1896 opførte Haandværkerstiftelse, og en lignende Stiftelse, der er bygget i 1873, ligger i Raadhusgade. I Nygade ligger ogsaa Teknisk Skoles Bygning, der er rejst af Haandværkerforeningen. I Byen ligger Hages Stiftelse og Kloster, der er oprettet af Konsul Alfred Hage, der døde i 1872. Stiftelsen blev bygget i 1865, og den rummer Fribolig for 8 Enker eller ugifte Kvinder. Stege Raad-, Ting- og Arresthus er bygget i Aarene 1853 - 54 efter Tegning af Arkitekt M. C. Bindesbøll. Det rummer foruden Arresthus Lokaler for det lokale Politi. Det gamle Raadhus, der opførtes i 1742, skal have ligget paa omtrent samme Sted.

Det gamle Præsto Amts Sygehus i Stege.

Præsto Amts Sygehus og Sindssygeanstalt i Stege Købstad sorterer nu under en samlet Administration. Det nuværende Sygehus har Plads til 70 Patienter og Sindssygeanstalten til 89 Patienter.

Forinden vi imidlertid kommer nærmere ind paa det nu saa moderne Hospitalsanlæg, maa vi kortelig fremdrage enkelte Billeder fra ældre Tider. Vi tager da først Sindssygeanstalten, idet denne er den ældste og tillige har til Huse i et gammelt, historisk Hus. Selve Hovedbygningen, der er en ret monumental Bygning i to Stokværk med Kælder, er bygget i 1705. I Muren findes endnu en Tavle, der fortæller, at denne Bygning blev bygget af Kong Frederik den Fjerde med det Formaal at tjene som en Navigationsskole, men denne Skole blev 1727 flyttet til Hovedstaden. Fra 1727 til 1737 blev Bygningen hovedsagelig brugt som Bolig for forskellige Embedsmænd, men i sidstnævnte Aar besluttede Regeringen at omdanne den gamle Navigationsskole til et „Arbejds-, Tugt- og Manufakturhus“, hvor uheldige Familienmedlemmer endog Hustruer kunde anbringes af Fædrene. Denne Anstalt blev aabnet i 1740 og straks belagt med 40 Beboere, dels Mænd, dels Kvinder.

Ved kongelig Befaling af 8. April 1771 ophævedes Adgangen til privat Internering paa Tugthuset, og lidt efter lidt omdannedes denne Institution da til en Sindssygeanstalt. Der fortælles, at en uægte Prinsesse tilbragte 35 Aar af sit Liv i Moens Tugthus. Hun havde mange Navne, men kaldtes Froken Anna Sofie Magdalene Frederikke Ulrica. Ved Tronskiftet i 1766 traadte hun frem med Krav om Aerkendelse som Barn af Kong Kristian den Sjette og Fyrstinden af Ostfriesland, der var Dronningens Søster.

Den tidligere Navigationsskole.

Den 26. September 1851 overleveredes Bygningerne til Brug for „Den moenske Daareanstalt“, vistnok i Forbindelse med Maribo Amt, idet Staten havde overladt Bygningerne til dette Brug mod, at Bygningerne blev vedligeholdte. I 1873 overgik Bygningerne til Præsto Amt som Sindssygeanstalt for dette Amt, og i Aaret 1883 købte Amtet Bygningerne for 7000 Kr.

Ganske vist blev der foretaget forskellige Forbedringer ved denne Anstalt, men egentlig først efter 1930 er det, at den tager den Form, som den nu har. For da var der ikke knyttet nogen Sygeplejerske til Anstalten, men en saadan Stilling oprettedes i November 1930 og besattes med en Afdelingssygeplejerske. For denne indrettedes der Bolig i Gavlen paa Kvindecellebygningens første Etage, og kort Tid efter indrettedes der nye Værelser for Plejerspersonalet, og samtidig skaffedes der Plads til fire Patienter mere, saaledes at Anstalten nu kunde rumme ialt 76 Patienter. Man havde dog endnu ikke faaet indlagt Centralvarme og havde heller ikke ordentlige Badeforhold, men disse Mangler blev afhjulpne i 1933, idet der da indlagdes Centralvarme, Varmtvandsanlæg og Dampanlæg. Selve Varmeanlægene i Celleafdelingerne er Pladeradiatorer, der er opsatte i Loftet. Paa samme Tid blev der i Anstaltens Kælderetage indrettet en efter Forholdene særdeles god Badeafdeling, og der oprettedes særligt Funktionærbad. I nogle Værelser, der tidligere havde været benyttet til Spisestue, Sygestuer og Pigeværelser, indrettedes et Bestyrelsesværelse og en ny Sovestue til 9 Patienter. Denne nyindrettede Sovestue er helt igennem moderne og fuldt efter Tidens Krav. Ligeledes er der blevet indrettet en Arbejdsstue for Mænd, og herved er Anstalten blevet i Stand til at forsyne sig selv og Sygehuset med alle fornødne Børsteverer og Maatter. Paa et Jordareal tæt ved Anstalten drives et mindre Landbrug. For de kvindelige Patienter er der indrettet

Sy- og Strikkestue, og herfra forsynes de fleste af Anstaltens Beboere med Strømper. Endelig er her fra Næstved Sygehus overført to Celler for akute Tilfælde af Sindssygdom.

I 1931 blev den nuværende store, moderne Vaskeribygning opført. Før denne blev taget i Brug, herskede der ganske middelalderlige Forhold paa Anstaltens Vaskeri. Man haandvaskede alt Tøjet, og hvad man ikke kunde overkomme, sendte man ud. Den nuværende Vaskeribygning er en smuk, toetages Ejendom og udstyret med alle tænkelige moderne Maskiner. I 1936 installeredes der her et Blodgoringsanlæg. Vaskeribygningen staar i et Beløb af ca. 80,000 Kr. I Bygningens øverste Etage er der indrettet Værelser for Personalet, og hver Husassistent, Plejer eller Plejerske har Eneværelse. Tillige findes her Lejligheder for Afdelingssygeplejersken og for Vaskeribestyrerinden.

Præsto Amts Sygehus i Stege Købstad er, saaledes som vi nu ser det, fra Tiden omkring 1927, da de store Forandringer fandt Sted, men de forskellige Forbedringer ved Sygehuset er foretaget i flere Perioder.

Lad os imidlertid vende tilbage til den Tid, da Sygehuse ikke var saa almindelige som nu i vore Dage, og det er jo egentlig slet ikke saa længe siden. Gaar vi tilbage til Tiden omkring 1890'erne, da ser vi, at der dengang herskede slette Forhold paa de fleste af Landets Sygehuse, og mange Byer havde dengang endnu ikke faaet et saadant oprettet, men klarede sig med et eller to Sygelokaler. For Stege Bys Vedkommende var Forholdene imidlertid betydelig bedre, thi allerede i 1862 havde Byen opført et Sygehus i Raadhusstræde, og i dette var der omkring 1890'erne Plads til 14 Patienter, og det havde 7 Sygestuer. Dette Sygehus blev senere omdannet til Bolig for Overlægen.

Parti fra Sygehusets Parkanlæg.

Amtssygehuset, der ligger tæt ved Sindssygeanstalten, byggedes i 1892 efter Tegning af Arkitekt Friederichsen og kostede 60,000 Kr. Det havde Plads til 29 Patienter. Fra 1892 til 1926 havde Byen altsaa to Sygehuse, men i Henhold til de Planer, der fremsattes som Udvidelse af Amtssygehuset, sammenlagde man de to eksisterende

Vaskeribygningen.

Sygehuse under et Komplex. Denne Opgave overdrog man den kendte Næstved-Arkitekt Tidemand-Dal og Ingeniør Fr. Pedersen. Omdannelsen af Komplexet var færdig i 1928. Man havde da bygget en stor Forbindelsesfløj mellem de to nævnte Sygehuse, saaledes at det nuværende Bygningskompleks gaar ud i eet. Man lagde alle Sygestuerne paa den ene Side af Gangen, og modsat lagde man Operationsstue m. m. Sygehuset fik nu Plads til 52 Patienter, og man opførte en selvstændig beliggende Epidemibygning med 18 Senge. Som man sikkert kan forstaa, var dette en meget betydelig Forbedring i hele Sygehussagen, men denne Ombygning havde ogsaa kostet ca. 200,000 Kr. Man havde tildels faaet alle tænkelige Ønsker opfyldte, og de, der manglede, kom ret snart efter. Betragter vi Amtssygehuset af i Dag, ser vi, at dette nu er naaet. I 1934 blev der indrettet en moderne medicinsk Badeafdeling, den første af denne Art indenfor Amtet. Den er overalt smukt udstyret, men har ogsaa kostet 18,000 Kr. Alle Vægge er beklædte med gule eller hvide Fliser, og Gulvene er ligeledes flisebelagte. Her er installeret de mest moderne Apparater for Lysbade og Diathermi, der er særskilte Afklædningsrum og kort sagt alt, hvad man kan ønske sig i en saadan Afdeling. Den bliver da ogsaa stærkt benyttet og har vist sig at være af overordentlig stor Værdi.

Ogsaa Kokkenlokalerne blev forbedrede og forsynede med moderne Maskiner. De fik indlagt Fryserum, og Sygehuset fryser nu al sin Is selv. I samme Aar erstattede man de smaa Tagvinduer med 12 paasatte Kviste, og i Sommeren 1936 udvidede man den trange Plads i Kokkenet ved at anlægge en stor Kælder og Opbevaringsrum under Sygehusgaarden.

Endelig skal det fremhæves, at der findes en stor Sygestue beregnet for Born, og denne er af Malermester A. Surland, der tidligere havde Sæde i Sygehusets Forretningsudvalg, som Tegn paa hans store Interesse for Sygehussagen udsmykket med en morsom Frise, der gengiver forskellige Motiver fra H. C. Andersens Eventyr.

I det smukke Anlæg foran Sygehuset blev der i 1936 opstillet en af Ny Carlsbergfondet skænket „Satyrdreng med Gaas“, der er udført af Billedhugger Bregno. Dette Haveanlæg laa indtil 1930 hen som en øde Strækning mellem Sygehuset og den smukke Strand, og der førte den Gang en offentlig Sti over Sygehusets

Parti fra den smukke Park.

VIGGO VALLENTIN CARL CRUSE, Læge, er født den 25. Juli 1862 i Maribo som Søn af Købmand Herman Viggo Bang Cruse og Hustru Caroline Adolphine, født Cordua. Gift 1893 med Anna Margrethe Wandler (død 1935). Student fra Roskilde Katedralskole 1880, med. Eksamen 1889, Kandidat paa Kommunehospitalet fra Oktober 1889 til November 1890, Praksis i Stege fra Januar 1891 til 1935, Læge ved Præstø Amts Sygehus fra 1894 til 1903, konstitueret Distriktslæge fra August til November 1903, Læge ved Sindssygeanstalten og Amtssygehuset fra August til December 1903, Læge ved Amtssygehuset fra 1904—26, ved Sindssygeanstalten fra 1916.

*S. Chr. S. Hempel.
Overlæge.*

SIMON CHRISTIAN SØREN HEMPEL, Overlæge, er født den 9. Maj 1890 i Kolding som Søn af Kredslæge Jørgen Chr. Hempel og Hustru Johanne Frederikke, født Clausen. Gift 1927 med Anna Judith Borgstrøm. Student fra Vejle Statsskole 1908, med. Eksamen 1917, Kandidat paa Odense By- og Amtssygehus kirurgiske Afdeling fra April til Juni 1917, Reservelæge i Hæren fra Juli 1917 til Oktober 1918, Kandidat paa Diakonissestiftelsen Oktober 1917, paa Sct. Hans Hospital fra Maj til September 1918, Assistent paa Professor Rovsings Privatlinik fra November 1918 til Maj 1919, konst. Kredslæge i Kolding fra Juni til August 1919, Kandidat paa Rigshospitalets Fødeafdeling B Oktober 1919, Turnus paa Bispebjerg Hospitals Afd. C og

Jordtilliggende. Ved Mageskifte fik man imidlertid ordnet det saaledes, at hele Arealet kom ind under Sygehuset, og man opfyldte nu de sumpede Jorder og rensede og opdyrkede Pladsen, saaledes at det nuværende smukke og maleriske Anlæg opstod. Det skal siges, at en stor Del af dette Opfyldningsarbejde udførtes af Anstaltens Patienter.

Formand for saavel Sygehus som Sindssygeanstalt er Amtsraadsmedlem, Landstingsmand A. P. Hansen, Lendemark. Overlæge er Chr. Hempel, Læge ved Sindssygeanstalten er V. Cruse, Inspektør for Sygehus og Sindssygeanstalt er Kaj Herbo. Personalet ved Sygehuset bestaar iøvrigt af en Reserve-læge, en Oversygeplejerske, tre Afdelingssygeplejersker, fire Assistentter og 23 andre Funktionærer.

Ved Sindssygeanstalten er der ansat en Afdelingssygeplejerske, en Vaskeribestyrerinde og femten andre Funktionærer.

V. V. C. Cruse, Læge.

Sundby Hospital fra November 1919 til Oktober 1920, Kandidat paa Kommunehospitalets 4. Afdeling fra November 1920 til Januar 1921, første Reservelæge paa Amtssygehuset i Kolding fra April 1921 til Marts 1926, Assistent ved Samfundet for Vanføre fra April til Juni 1926, Overlæge ved Præsto Amts Sygehus i Stege fra Juni 1926 Specialistanerkendelse i Kirurgi 1925.

KAJ HERBO, Sygehusinspektør, er født den 27. Maj 1893 i Ølbj som Søn af Førstelærer J. P. Herbo og Hustru. Gift 1919 med Karen Margrethe Andersen. Præliminæreksamen 1909 fra Tøxens Skole i Køge. Derefter indtil 1912 paa Sagførerkontor samt Assistent paa Bregentved Godskontor. Læreruddannelse. Under Sikringsperioden i tre Aar Intendant ved 24. Bataillon, senere ved 2. Generalkommandos Stab og 1. Regiment. 1919-20 Revisor i Privatbanken i København. 1924-30 Bogholder ved Den Kellerske Aandssvageanstalt. Fra 1930 Inspektør ved Præsto Amts Sygehus og Sindssygeanstalt i Stege

Kaj Herbo, Inspektør.

ASTRID POULSEN, Oversygeplejerske, er født den 5. September 1891 i Viborg som Datter af Fuldmægtig P. og Hustru Anna, f. Michaelsen. Uddannet paa Aarhus Sygehus, Assistent paa Operationsstuen fra 1916-27. Siden 1. November 1927 Oversygeplejerske ved Præsto Amts Sygehus i Stege

*Astrid Poulsen,
Oversygeplejerske.*

Afdelingssygeplejerske MARTHA BIGLER er født 1896 og ansat ved Præsto Amts Sygehus i Stege 1927. Afdelingssygeplejerske siden 1931.

Afdelingssygeplejerske KATTY MARGRETHE CHRISTENSEN er født 1897 og ansat ved Præsto Amts Sindssygeanstalt i 1930.

Afdelingssygeplejerske AASE FRIDA JACOBSEN er ansat ved Præsto Amts Sygehus i Stege i 1928. Afdelingssygeplejerske siden 1931.

Afdelingssygeplejerske EBBA WEWER er født 1892 og ansat ved Præsto Amts Sygehus i Stege i 1931.

Vaskeribestyrende HELENE RASMUSSEN er ansat ved Præsto Amts Sygehus i Stege 1930

BENDT VAABEN MORTENSEN, Læge, er født den 18. December 1898 i Vester Aaby som Søn af Lærer Peter Mortensen og Hustru Hulda, født Vaaben. Student fra Odense Katedralskole 1916, med. Eksamen 1924, Vikar og Kandidat ved Amtssygehuset i Vejle fra Maj til Juni 1924, ved Faaborg Sygehus fra Oktober til November 1924 og ved Kommunehospitalets Afdeling 4 fra April til Maj 1925, Reservelæge ved Faaborg Sygehus fra Juni 1925 til Oktober 1926, Amanuensis i Mørkøv fra November 1926 til April 1929, Praksis i Stege siden April 1929.

B. V. Mortensen, Læge.

LEIF VILHELM GERDMUNDSSON, Læge, er født den 4. December 1905 i København som Søn af Kaptajn Peter August Gerdmondsson og Hustru Anna Dagmar Nikoline, født Jørgensen. Gift 1932 med Karen Charlotte Cortsen. Student 1923, med. Eksamen 1930, Vikar paa Øresunds-hospitalet i Helsingør Juli 1930, Reservelæge samme Sted fra Oktober 1930 til September 1931, Kandidat paa Aalborg Amtssygehus medicinske Afdeling fra November 1931 til September 1932, paa den kirurgiske Afdeling fra Oktober 1932 til Marts 1933, Reservelæge paa Maribo Amtssygehus fra

*L. V. Gerdmondsson,
Læge.*

April 1934 til Januar 1935. Praksis i Stege siden Februar 1935.

Sygeplejerske JOHANNE JENSIGNE JENSEN er uddannet i Sygepleje ved Viborg Amtssygehus i Viborg fra 1928-31. Har været ansat ved Sygeplejeforeningen i Stege siden 1. Oktober 1935.

Lægeautoriseret Massøse GUDRUN KIERULFF LASSEN er født 1905 i Slagelse og tog Eksamen i 1929. Overtog i 1930 Fru W. Sørensens Praksis i Stege

Stege Alderdomshjem ligger i Raadhugades Forlængelse helt i Byens Udkant og tæt op til en lille Lund. En Tavle

over Indgangen fortæller os, at denne stotelige Bygning i sin Tid blev bygget til et Hjem for fattige Piger. Hjemmet er oprettet af Konsul Hage og Hustru i 1871. Ifølge Stifterens Bestemmelse skulde der paa dette Hjem optages fattige Pigeborn, og disse skulde her have deres Forsorgelse. Der var Plads til 12 Piger.

I Aaret 1922 nedlagdes Bornehjemmet, og efter at Bygningerne var underkastet en gennemgribende Ombygning, blev de taget i Brug til Alderdomshjem. Dette har Plads til 21 Aldersrentenydere. Dets Bestyrerinde er:

MARTHA MAGDA WULFF, der er født den 14 Marts 1893 i Svendborg som Datter af Cigarfabrikant C. Wulff og Hustru. Er sygeplejeuddannet, var Assistent ved Svendborg Alderdomshjem fra 1915-18, i Kerteminde fra 1922-25. Bestyrerinde ved Stege Alderdomshjem siden 1925.

J. J. Jensen.
Sygeplejerske.

M. M. Wulff.
Bestyrerinde.

Stege Alderdomshjem.

„Skydevænget“ er Stege Kobstads Lystanlæg. Det er et smukt og malerisk Anlæg, der er anlagt 1894 og er beliggende ved Ulfsumd. En Del af det er anlagt paa de gamle Volde. Vil man en Tur derud, kan man følge de gamle Volde, eller man kan spadserere langs den smukke og nyanlagte Promenade, der løber langs Kysten og fører forbi Præsto Amts Sygehus smukke Haveanlæg.

Anlægget, der er fra Aaret 1894, er det samme som dengang, et hyggeligt, friskt Naturanlæg, der grænser helt ned til Sundet, men Pavillonen

Pavillonen set fra Stranden.

Interiør af Pavillon.

er betydelig forbedret fra hin svundne Tid og til vore Dage. Nu fremtræder den som en moderne Restaurant med store festlige Sale og hyggelige Glasverandaer, hvorfra man har den herligste Udsigt ud over Sundet. Selve den store Glasveranda har 150 Siddepladser, og den store Fest- og Teatersal kan rumme 700 Personer. Naar der ikke er Teater, bruges den smukke Sal som Restaurationssal, og

Sommeren igennem er der Musik her. At dette Anlæg og denne Pavillon ikke er af lille Format, forstaar man, naar man hører, at det nemt kan modtage Selskaber paa indtil 600 Kuverter. Siden Arthur Plambøck blev Leder af „Skydevænget“, er det forbedret Aar for Aar, og efter de sidste betydelige Tilbygninger er det et meget anseeligt Etablissement.

Saa godt som alle møenske Foreninger holder til her, hvor der hyppigt afholdes Teateraftener og store Foreningsfester. Kort sagt er her i Perioden fra 1921 og til vore Dage skabt et Restaurationskompleks, som Turisterne absolut bør aflægge et Besøg.

Stege Lystanlæg er kommunalt og absolut det rigtige Sted for Udflugter for Skoler og Foreninger og de Turister, der ynder vor smukke Natur.

ARTHUR PLAMBØCK, Direktør, er født 1890 og uddannet ved Restaurationsfaget. Han var Overtjener paa »Skandinavien« i Stege fra 1914-16, Indehaver af det gamle Hotel »Møn« fra 1916-21 og har siden da været Leder af Pavillon i Lystanlægget. Han er Formand for Den møenske Beværterforening

Koncertsalen.

Møens Discontobank i Stege er oprettet i 1877. Dette Pengeinstituts Oprettelse skyldes den i 1870'erne stærkt voksende Udvikling, der skete paa Oen indenfor alle Samfundslag. Der blev stillet større og større Krav til den løse Kapitals Anvendelse, og paa samme Tid var det meget vanskeligt at erholde kortvarige Laan, da de to eksisterende møenske Sparekasser hovedsagelig bandt deres Kapital i faste Ejendomme.

Naar vi skal omtale Discontobankens Tilblivelse, maa vi nævne den daværende By- og Herredsluadmægtig F. L. Hansen, der var den egentlige Forslagsstiller om en saadan Banks Oprettelse. Sagen blev drøftet af Handels- og Haandværkerforeninger, og man afholdt et offentligt Møde den 8. Juli 1876 paa Badens Hotel

Bankens første Kontorer i By- og Herredsfuldægtig F. L. Hansens Ejendom.

for at forhandle om Bankens Oprettelse. Hovedresultatet af dette Møde blev, at der tegnedes en Aktiekapital paa 20,000 Kr., og den 28. September samme Aar var der ialt tegnet 206 Aktier a 200 Kr. Det blev nu besluttet at oprette Banken og give den Navnet „Møens Discontobank“, og den begyndte sin Virksomhed den 3. Januar 1877 med en Aktiekapital paa 40,000 Kr. Bankens første Direktion bestod af Godsejer Scavenius (Formand), By- og Herredsfuldægtig F. L. Hansen, Konsul Hage, Gaardejer Johan J. Pedersen, Lille Lind, Gaardejer Jørgen Andersen, Keldby, Konsul Chr. Bertelsen og Købmand O. N. Sørensen. Banken fik sine første Lokaler i Herredsfuldægtig Hansens Ejendom, der laa tæt udenfor Molleporten, og her blev Banken til 1916.

Herredsfuldægtig Hansen, der blev Bankens første Kasserer og Bogholder, trak sig i Oktober 1912 tilbage efter at have virket i nævnte Stillinger i 36 Aar. Hans Elterfølger blev Kancelliraad, Sagfører Sehested, der senere blev Bankens administrerende Direktør. Han trak sig tilbage i 1932.

Det næste store Fremskridt i Møens Discontobanks Historie skete, da Banken i 1914 erhvervede den paa Stege Torv beliggende Ejendom, Matr. Nr. 209 for en Sum af 28,000 Kr. Samme Aar besluttede Banken at lade denne Bygning ombygge, og efter Tegning af Arkitekt Bræstrup opførtes da den nuværende, ret monumentale Bankbygning, hvori der i den ene Ende af Stueetagen indrettedes Banklokaler og i den modsatte Forretningslokaler.

I 1929 blev disse Forretningslokaler inddragne, og hele Stueetagen bruges nu af Banken. Den omtalte Bygning toges i Brug af Banken den 10. Juni 1916. Vi skal fremhæve enkelte Tal, der viser Bankens Udvikling fra Starten og til vore Dage. I 1904 var Indlaanet 1,019,470 Kr. 02 Øre og Reservefondet paa 22,500 Kr. 00 Øre. I 1914 var Indlaanet 1,577,908 Kr. 21 Øre og i 1921 var det 4,789,506 Kr. 71 Øre. Reservefondet var da paa 133,718 Kr. 08 Øre. Aktiekapitalen var i 1920 paa 250,000 Kr., men er siden forøjet til 400,000 Kr. Reservefondet var i 1920 paa 125,108 Kr. 57 Øre, men i 1935 var det steget til 331,593 Kr. 97 Øre. Indlaanet

var i 1935 paa
3,563,127 Kroner
97 Øre.

Formanden for
Bankraadet er Han-
delsagent Holger
Nielsen, og Direk-
tionen bestaar af
Sagfører, cand. jur.
Poul Kühl (admini-
strerende Direktør)
og E. Roslyng
(Underdirektør).

Købstædernes
almindelige Brand-
forsikring har op-
rettet Direktorater
i vore forskellige
Købstæder. I Stege
indehaves Brand-
direktoratet af cand.
jur., Sagfører Ru-
dolph Madsen, der
har sine Kontorer
i Discontobankens
Ejendom.

Møns Discontobank før 1929.

Købstædernes Branddirektorat i Stege aabnedes 1872 med daværende Prokurator U. J. Ulrich som Direktør. Han afløstes i 1877 af Byfoged F. Bjørnson, der i 1885 efterfulgtes af Sagfører C. L. Lindhardt. Siden 1916 har Sagfører, cand. jur. R. Madsen været Branddirektør.

Udviklingen indenfor Købstadens Brandforsikring og selve Købstadens Udvikling ses bedst af nedennævnte Tal:

1871	var der	290	Ejendomme	med en samlet	Brandforsikring	af	1,800,000	Kr.
1900	--	330	--	--	--	--	- 3,000,000	„
1920	--	370	--	--	--	--	- 8,400,000	„
1936	--	409	--	--	--	--	- 11,549,812	„

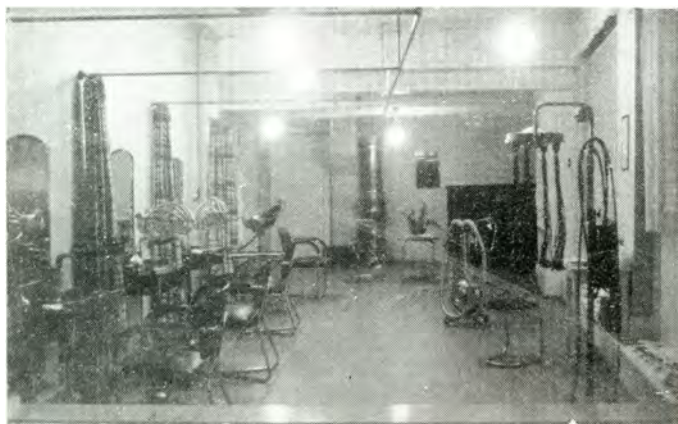
Sagfører, cand. jur. RUDOLPH MADSEN er født 1886 paa Taasinge som Søn af Sognepræst C. R. Madsen. Han blev Student 1904, cand. jur. 1910, By- og Herredsfuldmægtig i Stege fra 1910 -- 18, Branddirektør 1916. Siden 1920 Justitsministeriets Sagfører i offentlige Sager.

Den almindelige Brandforsikring for Landbygninger er i Stege Købstad repræsenteret ved Bygmester H. P. Winther.

Brandforsikringselskabet har gennem Tiderne haft følgende Repræsentanter i Byen: Prokurator N. J. Ulrich fra 1. Februar 1872 til 1. Juli 1877, Herredsfuldmægtig F. P. T. Bjørnson fra 1. Juli 1877 til 23. Marts 1885, Sagfører C. S. Lindhardt fra 27. Marts 1885 til 29. Juni 1887, Sagfører C. Hansen fra 29. Juni 1887 til 1. December 1899, Godsfuldmægtig Chr. F. Fog fra 1. December 1899 til 29.

December 1913, eksam. jur. Harksen fra 29. December 1913 til 1. Oktober 1915, Tommermester H. P. Hansen fra 1. Oktober 1915 til 1. Oktober 1934. Siden da Bygmester H. P. Winther.

Pr. 1. April 1920 havde Brandforsikringen 1583 Forsikringer til en samlet Forsikringssum af 23,157,566 Kr. Pr. 1. April 1936 var Antallet af Forsikringer 1905 og Forsikringssummen 29,410,780 Kr.

Interior af Fru Kiler Jensens Salon.

Fru Karen Kiler Jensens Salon for Damefrisering og Skonhedspleje er en af Oens mest moderne Saloner. Fruen har faaet Uddannelse i Damefrisering og Haararbejde i Kobenhavn og havde fra 1926 til 1930 en Salon, beliggende ved Mølleporten, men denne ophævede hun, og i 1936 etablerede hun sin nuværende Virksomhed, der ligger paa Hjørnet af Storegade og Rosengaardsstræde. Salonen er fuldt moderne indrettet

og kan betjene tre Damer paa een Gang. Salonen paatager sig alt indenfor Damefrisering, Haararbejde og Skonhedspleje.

Ogsaa indenfor Fotokunsten er der sket betydelige Fremskridt i vore Tider. Saaledes er det nyeste indenfor dette Omraade de nu allerede saa kendte Polyfoto-Optagelser, der forresten i de sidste Aar er betydelig forbedrede og stadig staar i Udviklingens Tegn. Polyfoto i Stege blev grundlagt i 1932 af daværende Biograf-ejer K. Hørsteen, men i 1933 blev Virksomheden forpagtet ud til Fotograf Jørgen Andersen, der er født 1910 i Tyskland og uddannet som Fotograf. Efter hans Overtagelse af Polyfoto er Virksomheden i betydelig Fremgang, og navnlig er den bekendt for sine glimrende Udeoptagelser. En Del af de moenske Billeder i dette Værk er optagne af Virksomheden.

J. Andersen, Fotograf.

Parti fra Hovedgaden i Stege med Polyfotos fotografiske Atelier.

Kätty Marie Jørgensens Damefrisorsalon paa Storgade Nr. 52 er oprindelig etableret af Fru Kiler Jensen og laa ved Starten et andet Sted end nu, men den 1. November 1929 overtog den nuværende Indehaverske Virksomheden.

Fru Kätty Jørgensen flyttede Salonen til dens nuværende Beliggenhed, og den er her indrettet ved Siden af Fruens private Lejlighed. I denne lille, intime Salon udføres alt vedrørende Haarrets Pleje saasom Frisering, Haarfarvning, Ondulation og permanent Behandling. Fruen, der er faguddannet, assisteres af en Elev.

Interior af Käty Jørgensens Salon.

Stege Dampvaskeri har til Huse i Ejendommen Storegade Nr. 72, der er en smuk gammel Patricierbygning, ved hvilken der i senere Tider er tilbygget og forandret betydeligt. I 1860'erne ejedes denne Bygning af Blichfelt, men for ikke saa mange Aar siden indrettedes her en ret betydelig Kartoffelmelsfabrik, der imidlertid fik en sørgelig Skæbne. I en Del af dens Lokaler startedes i 1923 et

Dampvaskeri, der oprettedes af P. M. Højgaard Andersen. I 1936 overgik dette til nuværende Indehaver, Erik Jensen, der er født den 17. December 1902 i Mandemark. Dampvaskeriet er forsynet med alle moderne Apparater og har egne Dampkedler. Her forefindes Tørrerum, Centrifuger, Blødgøringsanlæg m. m.

I Bygningens overste Etage ligger Strygestuen, der er fuldt moderne monteret.

Stege Dampvaskeri.

L. P. Petersens Bageri i Raadhusgade Nr. 19 er grundlagt i 1905 af daværende Bagermester F. Andersen, og det blev i 1933 solgt til Bagermester Petersen.

LARS PEDER PETERSEN er født den 27. April 1881 i Kalundborg og havde i sin Tid Jested Kro og Købmandshandel pr. Gredstedbro St. i Forpagtning. 1926 etablerede han eget Bageri i Lille Torvestræde i Stege og flyttede i 1933 til Raadhusgade. Her indrettede han nyt Forretningslokale og forbedrede det gamle Bageri.

L. P. Petersens Bageri.

Ejendommen Raadhusgade Nr. 19, Matr. Nr. 162, er en mindre Bygning, og selve Bageriet ligger i en særskilt Bagbygning, saaledes at der er en rummelig Gaard mellem Hoved- og Bagbygning. Bagermester Petersen har i en 5-aarig Periode været Formand for den moenske Bagermesterforening, og han har taget megen Del i Jagt- og Fredningsnavnet for Ulls-hale Jagtdistrikt.

Hotel „Skandinavien“ i Stege er ikke alene Moens ældste, men tillige dens største Hotel. Kommer man til Stege og gaar fra Havnen op ad den lange Hovedgade, naar man en aaben Plads, der danner en Art Afslutning paa Gaden. Tæt ved denne Plads ligger den velbevarede Stege Byport og Hotel „Skandinavien“, hvis Hovedbygning optager hele Pladsens ene Side.

Hotel „Skandinavien“ er oprettet af Hotelejer A. Baden omkring Aarene 1840

45. Den Gang bestod Hotellet af det paa Fotografiet fra 1852 (se under Stege Bys Historie) viste lave Forhus med Kvisten samt af Sidehuset mod Vest (som vist paa nedenstaaende Billede fra „Skandinavien“s Gaard omkring 1850'erne). I Bagbygningen var den Gang Smedie. Hotellet hed da „Badens Hotel“. Den 8. November 1897 købte Hotelejer Anders Monsson af Holte Hotellet af A. Badens Enke og døbte det om til „Monssons Hotel“. Monsson, som var en meget energisk Bygherre, opførte i Aaret 1898 Stald og Sidebygningen i Øst. Samtidig byggedes Hovedbygningen op i den nuværende Højde, hvori den forefindes i Dag. Sent paa Aaret 1899 fik Monsson bygget den nuværende Teatersal.

Hans Arvinger solgte den 8. Februar 1910 Hotellet til P. A. Sorensen, der gav det sit nuværende Navn. Han indlagde Toiletter og elektrisk Lys og solgte Hotellet den 23. Marts 1917 til Johannes Andersen. Denne udvidede Restaurationen med den nuværende Palme-

Hotel »Skandinavien«s Gaard omkring 1850.

have, og da han døde i 1920, fortsatte hans Enke, Ingeborg Andersen, Hotellets Drift. Faa Aar efter udvidedes Teatersalen til dens nuværende Størrelse, og der byggedes nye Garderober samt Sojlegangen i Gaarden. Senere indlagdes der Centralvarme og endelig i 1933 varmt og koldt Vand paa Værelserne.

Hotel »Skandinavien«s Have i 1890.

I Hotel „Skandinavien“ afholdes Teaterforestillinger og de fleste af Øens Folkefester og Koncerter. Pladsen foran Hotellet er fornylig bleven omlagt og den er nu Hovedsædet for Rutebiltrafikken.

Harald Hansens Radioforretning er den ældste paa Øen indenfor denne Branche. Harald Hansen er født i 1883 som Son af Gdr. Christoffer Hansen, Sprove. Han var Elev paa Maskinistkolen fra 1908—09, erhvervede Installatøreksamen i 1909 og etablerede sammen med daværende Telefondirektør I. K. Jensen en elektrisk Installationsforretning i Stege 1910 under Firmanavn „Hansen & Jensen“, hvilket Firma bl. a. udførte Arbejderne ved Anlæggelsen af Magleby Elektricitetsværk samt Installationerne under Borre Elektricitetsværk etc. Senere overtog Harald Hansen Ledelsen af Firmaet for egen

H. Hansen.

Harald Hansens Radioforretning.

Regning og udførte i en Aarrække Installationer under Bogø og Stege Elektricitetsværker samt Haslev Højspændingsværk. Senere overgik hans omfattende Virksomhed til et Interessentselskab med ham selv som Medindehaver. Virksomheden antog da Navnet „Moens Installations-Kompagni I/S“. Firmaet har i Aarenes Løb udført ret betydelige Installationsarbejder, deriblandt Arbejderne ved det nyudvidede Sygehus. Allerede i 1920 begyndte Harald Hansen

at eksperimentere med Radio og var paa dette Omraade en af Øens Pionerer. Nu er hans Firma et af de førende indenfor Branchen. Det er Hovedforhandler for Øen af „Philips“ og flere andre kendte Mærker.

Julie Hansens Modesalon.

efterhaanden som vi kom nærmere vor Tid, er der her som i andre Købstæder opstaaet Specialforretninger indenfor dette Felt.

Vi skal i de kommende Linier forsøge at nævne enkelte af Møens ældre og nulevende Musikere. Af dem, der i ældre Tid var med til at forlyste og underholde Befolkningen, maa huskes Hans Chr. Pedersen, ogsaa kaldet Tuba-Pedersen. Han var en dygtig Musiker og ved sit egenartede Væsen en afholdt Personlighed. Afdøde Musikdirektør H. M. Petersen virkede i Stege fra først i 1890'erne og indtil sin Død i 1936. Han var Medstifter af Musikforeningen og Formand for Orkesterforeningen i nogle Aar. Han ydede en stor Indsats i Øens Musikliv, afholdt flere Koncerter og var en meget benyttet Musiker. Jens Isaksen spillede Kontrabas fra 1911-18 og rejste da til Nakskov. Johan Venniche Hansen var en dygtig Piccolospiller. Han var samtidig med Tuba-Pedersen, men døde i 1928. Forhenværende Gaardejer Niels Peder Nøhr ophørte med at spille omkring 1909. Snedkermester Herman Hansen spillede i sine unge Aar Kontrabas. En anden gammel Basunspiller var nuværende Sodavandsfabrikant Frederik Hansen.

Men ogsaa rundt om i Øens Sogne er og var der talrige Musikere. I Tøvelde bor endnu Chr. Poulsen, i Dame Restauratør Johannes Rasmussen, der har to Sønner, der er Musikere. Nuværende

Møenske Musikere ved Rundskuefest i Stege i Aaret 1926. -- Fra venstre: Johan Hansen Venniche, Chr. Andersen, Musikdirektør H. M. Petersen, Musikdirektør J. P. Hansen, Chr. Poulsen, Tøvle, og Carl Jensen, Udby.

Købmand Aksel Nielsen i Dame var ogsaa forhen en meget brugt Musiker. Han var Son af den gamle Landsbymusiker Niels Nielsen. Fløjtenist Jens Peder Hansen kom til Stege i 1909 og virker endnu som Musiker. Han er ud af gammel Musikerslægt, idet hans Fader, Hans Peder Hansen, og hans Bedstefader, Jens Hansen, begge var gamle Landsbymusikere. I Elmelunde sidder der endnu to gamle, kendte Musikere, nemlig Brodrene Niels og Peder Larsen. Jørgen Møller fra Dame døde i 1912, men i Tostenæs bor Johannes Nøhr, der er en gammel Musiker, hvis Violin og Basun endnu huskes indenfor Foreningslivet. Johan Pedersen i Elmelunde virker endnu, og han har særlig helliget sig de gamle Folkedanse. Særlig Slægterne Poulsen og Grønager har fostret talrige Musikere. Der er Chr. Poulsen, Tøvelde, hans to Brodre, Jens Poulsen og Lars Peder Poulsen, Johannes Grønager, Broderen Hans Peder Grønager i Pollerup og nuværende Købmand Jens Grønager i Keldby.

Den møenske Orkesterforening blev stiftet den 22. Januar 1914. Afdelingen talte den Gang 11 Medlemmer, men 1. Maj 1925 optoges en Del flere indenfor Møens Omraade, saa Afdelingen nu tæller 26 Medlemmer, dels rejsende og dels hjemmeværende.

Afdelingens første Formand var nu afdøde Musikdirektør H. M. Petersen, der i egentlig Forstand er Ophavsmanden til det møenske Musikliv (hvilket staar paa hans Mindesten paa Stege Kirkegaard). Han døde den 6. Januar 1936. Petersen var en dygtig Musiker, hvilket bevidnes ved, at de fleste Musikere paa Øen er udgaaet fra hans Undervisning. Han var en Diplomat, som alle møenske Musikere saa op til, og han kunde omgaaes baade store og smaa.

Fløjtenisten J. P. Hansen var Afdelingens næste Formand, men afløstes i 1928 af Musiker Carl Jensen i Udby, der beklædte Stillingen indtil 1932. Fra da af og til 1936 var Musiker Hermand Petersen, Udby, Formand.

VILHELM HARPSØE, Musiker, er født den 17. Februar 1883 i Stege som Søn af Købmand Carl Harpsøe (død). Han begyndte som 7-aaarig Dreng at interessere sig for Trommen og blev senere uddannet i dette Instrument i Vordingborg hos Regimentsmusiker Verner Christoffersen. 1. Maj 1925 optoges han i H. M. Petersens Orkester og senere hos Musikdirektør Chr. Andersen. Fra 1926-36 var han Kasserer for den møenske Orkesterforening. Nu er han baade Formand og Kasserer.

Vilh. Harpsøe,
Musiker.

ODA DAHL HARPSØE, Pianistinde, er Datter af Musiker Vilhelm Harpsøe og Hustru Harriet, født Dahl. Frøkenen begyndte som 8-aaarig at tage Undervisning hos forskellige lokale Pianistinder, men sin egentlige Uddannelse har hun faaet hos Pianist E. Braun, der var Musikkonservatorielærer i København. Frøkenen blev i 1929 Medlem af Orkesterforeningen og har i de senere Aar været en meget benyttet Pianistinde i Musikdirektør Chr. Andersens Orkester, ligesom hun tillige har haft en Del Elever.

O. Dahl Harpsøe,
Pianistinde.

LAUKITS CHRISTIAN ANDERSEN, Musikdirektør, er født den 16. Januar 1894 i Bidsinge og begyndte allerede som Dreng at spille ved Landfester. I 1909 fik han Hans Peder Andersen i Tøvelde som Lærer i Violin, og senere tog han Undervisning i Trompet og Piccolo. I 1917 overtog han Hans P. Andersens Virksomhed, og i 1921 flyttede han til Stege efter i 1918 at have giftet sig med Birthe Rasmussen. Siden 1917 har han spillet paa Møen. Han har givet enkelte Koncerter

L. Chr. Andersen,
Musikdirektør.

i Forbindelse med Orkesterforeningen og var i en Aarrække knyttet til den militære Musik.

Cellist og Janitzschar HANS JØRGEN HERMAND PETERSEN er født 1901 i Udby som Søn af Smed Jens Peder Petersen og gift 1925 med Hermy Nielsen. Omkring 1914-15 begyndte han at tage Undervisning hos Musikdirektør H. M. Pedersen i Stege og lærte her at spille paa Kornet og Cello. Senere optog han Harmonika og Janitzschar. Lige fra 14 Aars Alderen har han været knyttet til det møenske Musikliv. Han er Medlem af den lokale Orkesterforening, og han har skabt sig et godt og anset Navn som Kornetist og Cellist.

H. J. H. Petersen,
Cellist.

Parti fra Raadhusgade med den gamle
Haandværkerstiftelse og A. Andersen's
Ejendom (det gamle Posthus).

I Raadhusgade, der strækker sig fra Torvet og til Anlægget, findes flere gamle Bygninger, saavel et-etages som mere fremragende Ejendomme. Blandt disse er den gamle Haandværkerstiftelse, der er bygget i 1873 og ligger paa Hjørnet af Raadhusgade og Nygade. Paa det modsatte Hjørne ligger Ejendommen, Raadhusgade Nr. 30, der tilhører Købmand Axel Andersen. Denne Ejendom, der har Matr. Nr. 204, er bygget samtidig med Byens Raadhus og var oprindeligt opført til Postgaard. Her fandtes i en lang Aarrække Byens Posthus, men senere overgik Bygningen i privat Eje, og Købmand Clausen

A. Andersen, Købmand.

etablerede heri sin Købmandshandel. Senere afstod han denne til P. M. Jensen, der i 1920 videregav den til Købmand Axel Andersen, der er født den 8. Januar 1896 paa Lolland og gift 1918 med Anna Larsen. Han etablerede sig i Langgade i Stege den 15. Oktober 1918, da han overtog den af Købmand Harpsøe grundlagte Købmandshandel, som han afstod igen i 1920. I 1924 købte han sin nuværende Ejendom, hvori han nu driver en ret betydelig Forretning.

Axel Andersen's Ejendom paa Hjørnet af
Raadhusgade og Nygade.

Inden vi afslutter vor Beskrivelse af Stege By, skal vi ogsaa omtale en af Byens Barber- og Frisørforretninger, idet man maa erindre, at netop dette Fag har

gennemgaaet en rivende Udvikling i de sidste Tider. Hjemdommen Storegade Nr. 10, hvori ogsaa Hotel „Bjerrehus“ ligger, etablerede Hjalmar Poulsen sin Salon i Aaret 1935. Denne er uden Tvivl en af Byens mest moderne og i alle Maader udstyret og monteret efter den nyeste Tids Fordringer.

Barbermester HJALMAR CHRISTIAN ERLING POULSEN er født den 2. Oktober 1907 i Ørslev ved Vordingborg og uddannet i Barberfaget i Vordingborg.

Interior af H. Poulsens Barber- og Frisørsalon.

MØENS KØBMANDSFORENING er stiftet i Aarene 1914-15, men bar da Navnet „Møens Landkøbmandsforening“. I 1921 blev denne faglige Sammenslutning inddraget under „De samvirkende danske Købmandsforeninger“ og antog samtidig sit nuværende Navn. Følgende Købmænd har været Formænd for Foreningen: Hjertøbjerg, Jernbjerg, Larsen, Budsemærk, og nuværende P. M. Petersen i Damsholte. Foreningens nuværende Næstformand er Hjalmar Mortensen, Stege, og Kasserer er Marius Nielsen, Holme.

PEDER MICHAEL PETERSEN, Købmand, er født den 27. Juli 1886 i Borre og etablerede sig i Damsholte den 3. September 1912. Han har været Formand for Møens Købmandsforening siden 1934.

*P. M. Petersen,
Købmand.*

Musikdirektør OTTO BENDIX ANDERSEN er født 1908 i Stege som Son af afdøde Restauratør Anders Andersen og Hustru. Han begyndte i 1916 at tage Undervisning i Violin hos Musikdirektør H. M. Petersen og fik fra 1922-26 videre Uddannelse i Næstved, blandt andet hos Organist Carl Olsen. Han har derefter virket som Musiker i forskellige Dele af Landet, dels som Restaurationsmusiker og dels som fast Musiker ved forskellige Etablissementer. I 1934 kom han tilbage til Stege, og her dannede han sit eget Orkester. Dets Navn er „Goggo“, og det maa kaldes for et moderne Orkester. Det spiller hovedsagelig Dansemusik, men foruden Jazztoner raader det over et betydeligt klassisk Repertoire.

O. Andersen, Musikdirektør.

Orkestret »Goggo«.

MØNBO HERRED

Mønbo Herred består af Øerne Møen, Nyord, Bogø, Farø, Lindholm og Tyrholm samt flere mindre Øer. I Herredet, hvis Areal udgør 23,084 ha, er Folketallet ca. 13,500.

Herredet omfatter følgende Sogne: Stege Købstads Landdistrikt, Stege Landsogn, Keldby, Elmelunde, Borre, Magleby, Damsholte, Faneljord, Nyord og Bogø.

STEGE LANDSOGN adskilles i to Dele af Købstaden og dens Jorder. Det grænser til Østersøen, Stege Strand samt Keldby og Damsholte Sogne.

Sognets Skoler ligger i Tovelde, Tjørnemark, Koster, Lendemark samt Udby.

Den Skole, der nu findes i Udby, er fra 1868, men allerede i 1814 var der Skole i et lille Hus i Krogen, og før den Tid søgte Sognets Børn Skolen i Keldby-lille. Det første Skolehus laa i Byens Midte, men var ikke bygget til dette Formaal, idet et selvstændigt Skolehus først opførtes i 1817. Fra 1858--78 havde Skolen saavel Forstelærer som Andenlærer, men i sidstnævnte Aar omdannedes Andenlærerembedet til et Forskolelærerindeembede. Morten Fibiger Rydahl var Lærer her fra 1862--66 og afløstes af Otto Chr. Rydahl, der virkede til 1912, da han efterfulgtes af Julius Tinghuus, hvis Hustru Maren, født Jørgensen, i 1911 ansattes som Forskolelærerinde ved Skolen.

I Sognet ligger Rødkilde Folkehøjskole og Stege Sukkerfabrik.

Højskolen oprettedes oprindelig i en Bondegaard i Tjørnemark, men flyttedes i 1866 til sin nuværende Beliggenhed. Dens Stifter var den kendte Politiker Frede Bojsen, hvis Fader var Præst i Stege. Komplekset omfatter flere Bygninger, og til dette hører en ca. 5 ha stor Have, hvori forefindes mange sjældne Træer. Lige overfor Skolen er der en Mindelund, hvori der er rejst flere Mindesten.

Sukkerfabrikken tilhører Aktieselskabet De danske Sukkerfabrikker, og til denne hører der 4 Saftstationer. Den har egen Transportbane, Slæbedampere, Tankdamper og Pramme.

Oprindelig havde Stege Landsogn Alderdomshjem sammen med Damsholte Sogn, men dette ændredes i 1931, da Landsognets store nye Bygning toges i Brug. Det nye, smukke Alderdomshjem er en stilren Bygning, der ligger ved Kostervejen og indeholder 5 dobbelte og 14 enkelte Værelser med Plads til 24 Beboere. Desuden

rummer Bygningen en smuk Fællesopholdsstue, Kommunekontor, Socialkontor og en mindre kommunal Badeanstalt. Oprettelsen af sidstnævnte tjener Landsognet til megen Ære. Hjemmets Bestyrerinde er Fru A. M. Christiansen.

Lendemark Alderdomshjem.

ANNA MARGRETHE CHRISTIANSEN, født Jørgensen 1875 i Frenderup, har siden 1923 været Bestyrerinde for Damsholte-Stege Landsogns Alderdomshjem i Damsholte og siden 1931 for Alderdomshjemmet i Lendemark.

Stormøllen, der var den sidste Rest af den gamle Mølle, som laa tæt udenfor Stege Mølleport, forsvandt i 1931. Ved denne Stormølle laa i gamle Dage to andre Møller, en Stubmølle, der blev nedrevet i 1888, og en hollandsk Mølle, der brændte i 1844, blev genopbygget og stod til 1931. Ved disse to Møller laa en ret anseelig Gaard. I ældre Tider var disse Møller af stor Betydning, men efter at der var installeret Elektricitet paa Øen, ophørte Møllernes

Motormøllen i Rødled.

Betydning og de forsvandt. Stormøllen ejedes i 1844 af den kendte Møllerslægt Breindensteen, men overtoges senere af en tidligere Møllersvend ved Navn Larsen. Han indrettede et Bageri ved Møllen, men dette nedlagdes senere. Den sidste Ejer af Stormøllen, nuværende Bagermester og Møller Victor Johannes Petersen i Rødled, købte Møllen af Andreas Skade i 1927 og drev den indtil han i 1931 lod den nedrive.

Fra Stormøllen fører Vejen videre udad til Rødled, der er en Landsby under Landsognet. Her ligger Bagermester og Møller V. J. Petersens nuværende Bageri og Møllereri. Det er startet i 1925, da der opførtes et helt nyt Bageri paa en Grund, der var udstykket fra Matr. Nr. 32, som tilhørte Smed Christoffersens Jorder. Paa dette Areal laa langt tilbage i Tiden et Teglværk med tilhørende Teglbrændergaard. Det nye Bageri indrettedes baade som Fint- og Grovbrødsbageri, og Biler bragte Brødet ud til Beboerne i Oplandet.

Bagermester VICTOR JOHANNES PETERSEN er født den 3. Juni 1894 og uddannet indenfor Faget. Han aabnede sit Bageri den 2. August 1925 og tilbyggede senere Motormøllen i Rødled.

Gammel Gaard i Lendemark (Matr. Nr. 2).

Lendemark Landsby maa i vore Dage nærmest betragtes som en Forstad til Stege, og den har i de senere Tider udviklet sig ganske betydeligt. Hele denne Landsby er fra nogle faa Gaarde vokset til en Stationsbys Størrelse. Sukkerfabrikens Beliggenhed har naturligvis bidraget hertil i betydelig Grad. Af det gamle Landsbypræg er der ikke meget tilbage. Den brede Landevej, der fører gennem Byen, er paa begge Sider

Parti fra Lendemark med den i 1883 byggede Bagerigaard.

var dog kun Bygningen ud til Vejen, der opførtes den Gang, idet den nuværende bagved liggende Bageribygning først opførtes i 1894. Bageriet gik frem Aar for Aar, og Sønnen overtog det. Han lod det gamle Bageri ombygge og montere med moderne Maskiner og omdannede hele Virksomheden til en tidssvarende Virksomhed. Der indrettedes Forretningslokale i Forhuset og indførtes Fintbrødsbageri. Disse store Ombygninger paabegyndtes i 1930 og var afsluttet Aaret efter. Fra 1930 og til vore Dage er der til Bagerigaarden tilkøbt ikke saa faa Arealer, der for Tiden udstykkes. De samlede Arealer er nu indlagte under Matr. Nr. 24 f. I Bageriet beskæftiges nu to Svende, og to Biler bringer Varerne ud til Kunderne.

Interiør af det moderne Bageri.

I Aaret 1900 erhvervede Jørgen Andersen den gamle Stubmølle med tilhørende Bageri, og Møllen lod han nedlægge.

Bagermester JØRGEN ALFRED ANDERSEN er født den 15. Juli 1888 i Lendemark og gift 1914 med Henriette Mejlstrup Olsen fra København.

Vejen fra Stege Købstad og til det vestlige Møen fører gennem Stege Landsogn og Lendemark By, der jo nærmest maa betragtes som en Forstad til Stege. I Lendemark findes der ikke saa faa forskellige Virksomheder, og blandt disse skal vi nævne Anker Larsens Specialforretning og Værksted for Cykler, der ligger ved Siden af den nyistandsatte Brugsforeningsbygning. I denne Ejendom var der tidligere Manufakturforretning, men den 3. Marts 1936 etablerede Anker Larsen sin

A. Larsen,
Cyklehandler.

Specialforretning og sit
Cykleværksted her.

ANKER LARSEN er født den 24. Juli 1912 i Lende-
mark og er uddannet som
Maskinarbejder hos C. A.
Skærbæk & Co. i Stege. Han
har senere suppleret sin Ud-
dannelse paa Roskilde Arbej-
derhøjskole

Anker Larsens Specialforretning og Cykleværksted.

Ved Kommunevalget i 1933 kom
Sogneraadet til at bestaa af følgende:

Murermester J. Hansen (Formand), Tømrersvend S. P. Jensen, Gaardejer J. Kristoffersen,
Arbejdsmand A. Iversen, Fiskeeksportør L. P. Petersen, Fisker H. P. Christensen,
Arbejdsmand M. Hansen, Arbejdsmand Peter Mortensen, Arbejdsmand Emil Johansen,
Gaardejer A. D. Andersen og Gaardejer Otto Andersen.

DAMSHOLTE SOGN grænser til Stege Landsogn, Østersøen, Fanefjord
Sogn og Ulfssund.

Kirken, der er indviet i 1743, bestaar af Skib og Kor ud i eet samt et lille
Taarnspir. Skibet har tondehvalvet Loft og Koret fladt. Prædikestolen er anbragt
over Alteret, der som Tavle har en Afstobning af Thorvaldsens „Christus“. I det
Calmetteske Gravkapel, der ligger paa Kirkens Nordside, findes 5 Kister, der
indeholder Ligene af Medlemmer af den Calmetteske Slægt.

Herregaarden Marienborg er lavt liggende, og den er paa de tre Sider omgivet
af Kæmpehøje og Smaabakker, hvilket giver Landskabet et meget malerisk Udseende.
Paa det Sted, hvor Marienborg nu ligger, stod i Aaret 1645 to af Kronens Fæste-
gaarde, der kaldtes Nygaard og senere samledes til en Gaard. Denne Gaard skænkede
Kong Frederik den 3. i 1658 til Jacob Nielsen Dannefer som Belønning for hans
modige Opførsel i Svenskekrigen. Allerede i 1685 gik Gaarden over til General-
lojtnant Samuel Christoffer v. Plessen, der var overstbefalende over Hestegarden
og Amtmand paa Møen. Han opførte en stor og herskabelig Bygning, hvori han
tog Ophold, naar han boede paa Øen. Han plagede og udsugede Bønderne paa
alle Maader, og endelig i 1699 lod Kong Frederik den Fjerde ham sætte i Arrest,
og Nygaard blev overladt til Etatsraad, Amtmand Kaspar Gottlob Moltke, der boede
her til sin Død i 1728. Den var nu Bolig for Møens Amtmænd indtil 1769, da
Godset købtes af Regimentskvartermester Esaias Fleischer og Kammerherre Magn.
Beringskjold. Den sidstnævnte blev snart Enejer, og han opkaldte Gaarden efter
sin Hustru Marie Christine Cappelen. I 1771 skødede han Marienborg til den
hollandske Minister Charles Francois Bose de la Calmette, der overlod den til sin
Søn, Gerhard Pierre Antoine Bose de la Calmette, der fra 1797 til 1803 var Møens
sidste Amtmand. Han var Gehejmeraad og Kammerherre og gift med Baron
Iselins Datter Anne Elisabeth. Deres Søn arvede Godset, men i 1820 solgtes
det til Hofjægermester P. A. Tutein. I 1888 kom det i Slægten Moltkes Besiddelse.

Hovedbygningen er opført i Aarene 1853--55, og i 1893 tilbyggedes der en
nordlig Floj. Den er opført efter Tegning af Arkitekt Walther, og det er en rigt
udstyret Bygning i italiensk Stil.

Marienborg, opført i Aarene 1853--55.

I sin Tid laa der en Skole i Ebbelnæs og en i Hjelm, medens Skolen i Sprove er af nyere Dato. Ebbelnæs Skole var i sin første Begyndelse en Rytterskole, der efter Skoleprotokollen bestod af en Bygning paa 9 Span Hus, hvoraf de 4 benyttedes som Lærerbolig og Resten som Skolestuer. Allerede i 1830 tilbyggedes der til Huset, og i 1889 opførtes et Udhus. I 1862 ansattes der en Hjælpelærer eller Andenlærer, hvilket Embede nu er afløst af Forskolelærerindeembedet. I Aaret 1867 fik Sognet sin første Pogeskole. Den første herværende Skolelærer, hvis Navn kendes, hed Mørek. Han var Ridefoged paa Marienborg og afløstes af Klepp, der havde været Tjener paa Godset. I 1817 fik Skolen sin første uddannede Lærer, Jens Paludan, der virkede til 1869, da han afløstes af Chr. Erik Bronne. Denne var Lærer i 42 Aar og efterfulgtes i 1912 af Sleth Hansen. Den omtalte Pogeskole, der laa i Frenderup, og den gamle Rytterskolebygning solgtes i 1916 til privat Eje, og den nuværende Skolebygning opførtes og indviedes den 5. September 1916.

Skolen i Hjelm er sikkert paabegyndt i Midten af det 18. Aarhundrede, men naar kan ikke med Sikkerhed fastslås. Naar vi formener, at Skolen er fra den Tid, er det, fordi vi har fundet, at Kong Frederik den Femte tillagde en Skole i Hjelm Renter af en Kapital paa 300 Rdl., kaldet Frederik den Femtes Dotation. Dette Beløb synes at skulle benyttes til Opførelse af et Skolehus, for der bliver paa den Tid af Kommunen udlagt et Stykke Jord, kaldet Skoleloden. Det var paa 4 Tdr. Land og havde Matr. No. 18 A. Denne Lod blev dog senere mageskiftet med Matr. No. 38 A. Det synes dog, som om Skoleundervisningen her paa disse Tider var af mere privat Karakter. Endelig i 1844 byggede Sognet en Skolebygning ved Gadevangen paa Matr. No. 57 A, og her holdtes Skole til 1877, da den nuværende

Skolebygning med Forskole opførtes. Skolens første Lærer var Skomager Mork, og først i 1836 ansattes der en rigtig Lærer. I 1857 ansattes Lærer Hans Peter Hansen, der i 1861 afløstes af Morten Larsen. I 1884 tiltraadte H. P. Hansen Embedet, der i 1912 overtoges af hans Son, Knud Hjelme.

Damsholte Sogn havde oprindelig Alderdomshjem fælles med Stege Landsogn, men omkring 1920 fremkom der forskellige Planer om Oprettelse af et selvstændigt Alderdomshjem for Damsholte Kommune, og disse resulterede i, at man i 1926 omdannede den gamle Skolebygning til Brug for et Hjem for Kommunens gamle Beboere. Oprindeligt var der Plads til 21 Personer, men i 1937 udvidedes Bygningerne, og der skaffedes Plads til 28 Beboere. I Bygningen, der er moderniseret og forsynet med Centralvarme, er der en Sal, der benyttes som Samlingsstue ved festlige Sogneraadsmøder. Fru Rasmussen var i 7 Aar Hjemmets Bestyrerinde og efterfulgtes af Frk. Nielsen, der kun virkede en kort Tid. I 1935 tiltraadte C. Thomsen som Bestyrerinde.

Damsholte Alderdomshjem set fra Vejen.

Damsholte Alderdomshjem set fra Gaarden

Det er forlængst en fastslaaet Kendsgerning, at de store Sukkerfabrikker paa Møen mere og mere tager til i Udvikling, og det samme gælder Saltstationerne. Vi har i dette Værk omtalt Saltstationen i Mørn og skal her kortelig omtale Damsholte Saltstation. Den er oprettet i samme Aar, da Stege Sukkerfabrik byggedes, og dens daværende Leder var Stationsleder Christoffersen. Fra samme Tidsperiode hidrører Saltstationen i Dame, der nedlagdes i

7 Aar Hjemmets Bestyrerinde og efterfulgtes af Frk. Nielsen, der kun virkede en kort Tid. I 1935 tiltraadte C. Thomsen som Bestyrerinde.

C. Thomsen, Bestyrerinde.

CHARLOTTE THOMSEN, Bestyrerinde, er født 1896 og uddannet i Sygepleje paa Gram Sygehus. Hun har suppleret sin Uddannelse paa andre Hospitaler og i en Tid virket som Privatsygeplejerske.

Saltstationen i Damsholte.

1928, da Damsholte Stationen overtog den samlede Produktion. I 1927 produceredes der 1660 a 1700 Dobbelcentner, men nu er Produktionen oppe paa det dobbelte. Det er stadig de samme Bygninger og Maskiner, der anvendes.

ANTON PLOUGHELT, Stationsleder, er født den 25. Februar 1887. Han var Assistent ved Sukkerraffinaderierne i Odense fra 1915 -17, ansattes ved Dame Safstation i 1917 og forflyttedes i 1928 til Damsholte.

A. Ploughelt,
Stationsleder.

Paa Turen fra Stege til det vestlige Moen passerer man Damsholte, en By, der i de senere Tider har forandret sig meget. Her er ikke saa faa forskellige Handlende og Haandværkere. Af Sognets

P. M. Petersens Ejendom i Damsholte.

ældre Forretninger bør fremhæves Købmand P. M. Petersens, der er 25 Aar gammel. Da han etablerede sig her, fandtes der ingen Købmandshandel paa denne Plads. Han overtog et ikke færdigbygget Hus paa Grunden Matr. No. 30 a b af Ebbelnæs og fuldførte dette. Siden da har han ombygget og udvidet. Der er opført Lager- og Pakhus, og i 1937 er der tilbygget til Hovedbygningen.

PEDER MICHAEL PETERSEN, Købmand, er født den 27. Juli 1886 i Borre. Han etablerede sin Købmandshandel i Damsholte den 3. September 1912. Foruden en Del andre Fillidshverv er han Formand for Møens Købmandsforening.

Ved Kommunevalget i 1933 kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Skomager F. Holm (Formand), Gdr. L. P. Larsen, Gdr. Evald Hansen, Gaardejer Jul. Hjelmar, Gaardejer H. Andersen, Lærer Kr. Sleth Hansen, Landpostbud K. M. Rasmussen, Husmand Emil Petersen og Husmand Alfred Jensen.

FANEFJORD SOGN grænser til Damsholte Sogn, Østersøen og Grønsund.

Kirken, der er en Teglstensbygning, bestaar af Kor, Skib, Taarn og Vaabenhus. Den har Hvælvinger, der hviler paa Piller i Skibets Midte. Altertavlen er i Renæssancestil, og Prædikestolen hidrører fra det 14. Aarhundredes Midte.

Sognets Skoler ligger i: Store-Dame, Tostenæs, Haarbølle, Askeby og Kobbelt; der er tillige Forskoler i Store-Dame og i Haarbølle.

Store-Dame Skole er en af Kong Frederik den 4des Rytterskoler, og den er vistnok bygget i 1726. Den er ombygget i 1837 og i 1886. Skolen er 4-klasset, og der undervises Elever i Alderen 10-14 Aar. Den ældste Lærer ved Skolen, hvis Navn kendes, var Petersen. Han afløstes i 1857 af Christensen, der i 1887 efterfulgtes af Folketingsmand Emil Petersen, R. af D. I 1919 tiltraadte Lærer S. Borek Andersen Embedet.

Tostenæs Skole er oprettet i Aaret 1810, og den havde da et Jordtilliggende paa 5 Tdr. Land, der var tillagt fra 4 Gaarde. I 1901 fik Gaardene Jorden tilbage.

Skolen er 2-klasset med Enclærerembede. Dens første Lærer var Hans Mørck, der i 1840 afløstes af Peter Rydahl, der i 1872 efterfulgtes af Chr. Sørensen. Fra 1913 var Rasmus Rasmussen Lærer her, og efter ham fulgte P. R. Rasmussen, der i 1930 afløstes af H. P. Jensen.

Haarbølle Skole, der er oprettet i 1721, er ligeledes en gammel Rytterskole. Dens nuværende Bygning er fra 1873. Skolen er 4-klasset. Stavning var Lærer ved Skolen fra 1825 til 1858 og efterfulgtes af Thomas Knudsen, der i 1897 afløstes af Henning Andersen Schou. I 1929 overtog Peder Rasmus Rasmussen Embedet. Dame Forskole er oprettet i 1885, og Haarbølle Forskole er fra samme Aar.

Fanefjord Alderdomshjem er bygget i Aarene 1935 - 36 og taget i Brug i April 1936. Det er en smuk Rødstensbygning, der ialt har Plads til 18 Beboere. Den er forsynet med rummelige Udenomslokaliteter og har en stor Have.

Hjemmet har tre dobbelte Stuer, og Resten er enkelte Stuer, men desuden er der særskilte Sygestuer og en stor, lys Samlingsstue.

Hjemmet er opført efter Tegning af Bygmester Gustav Nielsen, Stege. Hjemmets Bestyrerinde, der har været ansat siden Hjemmets Oprettelse, er født i Højby F. 15. August 1904 som Datter af Malermester Rasmussen og Hustru Hansine, f. Andersen.

M. K. Rasmussen,
Bestyrerinde.

Fanefjord Alderdomshjem.

I Fanefjord Sogn ud til Vejen ligger Sadelmager K. V. Niensens Ejendom, der oprindeligt var en gammel straatækt Bygning, der i Slutningen af det forrige Aarhundrede havde to Beboere. I den ene Ende boede en gammel Urmager og i den anden en gammel Kone. I 1888 købte Sadelmager C. Chr. Nielsen den ene Halvdel af nævnte Bygning, og heri indrettede han sit Sadelmageri. Faa Aar efter købte han den anden Halvdel, der senere ogsaa blev benyttet til Værksteder og Lager. Senere blev hele Bygningen ombygget og udvidet, og den fik paalagt Tegtag. Sadelmager C. Chr. Nielsen, der var født i 1863, døde i 1937, og hans Søn, Knud Valdemar Nielsen, der er født i 1896, overtog da Virksomheden.

Sadelmager Niensens Ejendom før Ombygningen. Sadelmager Niensens Ejendom efter Ombygningen.

Ved Kommunevalget i 1933 kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Parcellist H. H. Hansen (Formand), Husmand J. A. Hansen, Murer P. Jensen, Gaardejer H. Kr. Andersen, Gaardejer H. Borgman, Parcellist P. A. Nielsen, Gaardejer Kristoffer Svendsen, Parcellist H. Hemmings og Lærer Borek Andersen.

KELDBY SOGN grænser til Stege Landsogn og Stege Købstadsjorder samt Elmelunde Sogn.

Kirken, der er indviet til Sct. Andreas, bestaar af Skib, Kor, Taarn og Sakristi. Den har hvælvet Loft. Altertavlen, der er rigt udskaaret og forgyldt, bærer en Fremstilling af Sct. Andreas Legendens, Prædikestolen er fra det 16 Aarhundredes Slutning. Kirken har en Del interessante Kalkmalerier, der kom til Syne ved Kirkens Restaurering i 1889-90. Den øverste Frise bærer Fremstillinger fra det gamle Testamente og den nederste fra det nye Testamente.

Sognets Skoler ligger i Keldbymagle, Spejlsby og Keldbylille.

Ved Kommunevalget i 1933 kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Husejer H. J. Larsen (Formand), Frøken Anna Jensen, Parcellist A. Hansen, Gaardejer J. Kr. Larsen, Gaardejer J. K. Jensen, Gaardejer Johs. Petersen og Landpostbud Valdemar Jensen.

ELMELUNDE SOGN grænser til Østersøen, Stege Landsogn, Keldby, Borre og Magleby Sogne.

Kirken, der i sin Tid var Herredskirke, er en romansk Bygning, der bestaar af Kor, Skib, Taarn, Vaabenhus og Sakristi. Altertavlen og Prædikestolen bærer begge Kong Kristian den Fjerdes Navnetræk. Ogsaa i denne Kirke findes der talrige gamle Kalkmalerier, der hidrører fra det 15. Aarhundrede.

Nordfeld ejedes i 1774 af Landsdommer Jørgen Wichfeld, der i 1787 solgte den til Peder Solling. I 1820 kom Gaarden i Slægten Danneeskjold-Samsø's Besiddelse.

Alderdomshjemmet i Elmelunde er opført i Aaret 1927 og ejes af Elmelunde, Magleby og Keldby Kommuner, og hver af disse Kommuner har udredet en Trediedel af Hjemmets Byggeudgifter, der med Grund og Montering beløb sig til 106,499 Kr. Det har Plads til 21 Beboere.

Elmelunde Kommunes Skolevæsen kan føres betydeligt længere tilbage i Tid, end man under almindelige Forhold vilde formode. Før 1862 laa der to Skoler i Sagnet, hvoraf den ene kaldtes for Kirkeskolen, og denne

Elmelunde Kirke.

er sikkert oprettet af den Roskildebisp i Aaret 1500. Skolen laa i Hjertebjerg, men ophævedes i 1862, da man fandt det tjenligt at lægge en Skole i Raabylille. I 1721 fik Sognet en Rytterskole. I vore Dage findes der Skoler i Elmelunde, Hjertebjerg og Raabylille.

Hovedvejen fra Stege til Klinten løber gennem Elmelunde By tæt forbi den gamle, smukke Landsbykirke, og lige overfor ved det stærkt skraanende Areal ligger Smedemester L. Larsens smukke Hus, der er bygget i 1870'erne og benyttes som hans Privatbolig. Elmelunde Smedie ligger nærmere ved Elmelunde By, men oprindeligt laa den i den gamle By paa den saakaldte Gadejord. Den ældste Smed, der kendes, hed Jacob Nielsen. Han flyttede den gamle Bysmedie ud til Hovedvejen, der allerede i 1870'erne var begyndt at blive stærkere trafikeret, og Smedien opførte han paa Matr. Nr. 14 a af Elmelunde. Den daværende Elmelunde Smedie var ikke mere end ca. 35 Kvadratalen stor og bestod egentlig kun af det Rum,

*Smedemester Larsens Beboelsesejendom
i Elmelunde, bygget ca. 1870.*

Elmelunde Smedie omkring 1910.

hvor Essen var; det øvrige Arbejde foregik udendørs. I 1876 solgtes Smedien til Ludvig Larsen, der døde i 1917. Han byggede Smedien dobbelt saa stor og begyndte saa smaat paa Maskinarbejde. Efter hans Død var Smedien udlejet i nogle Aar til A. Nielsen, men

*L. M. Larsen,
Smedemester.*

i 1920 overtog hans Søn, Smedemester Lauritz Marius Larsen, Smedien og førte den videre. I hans Tid er den udvidet til at omfatte alt indenfor Maskinfaget, og der er tilbygget speciel Cykleafdeling og opsat Benzintank. Maskinværkstedets Speciale er Landbrugsmaskiner.

Ved Kommunevalget i 1933 kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Parcellist J. Ramshardt (Formand), Parcellist H. Henriksen, Parcellist C. Rasmussen, Vilhelm Jensen, Chr. Winther, Mads Larsen og Harald Winther.

BORRE SOGN grænser til Østersøen, Elmelunde og Magleby Sogne.

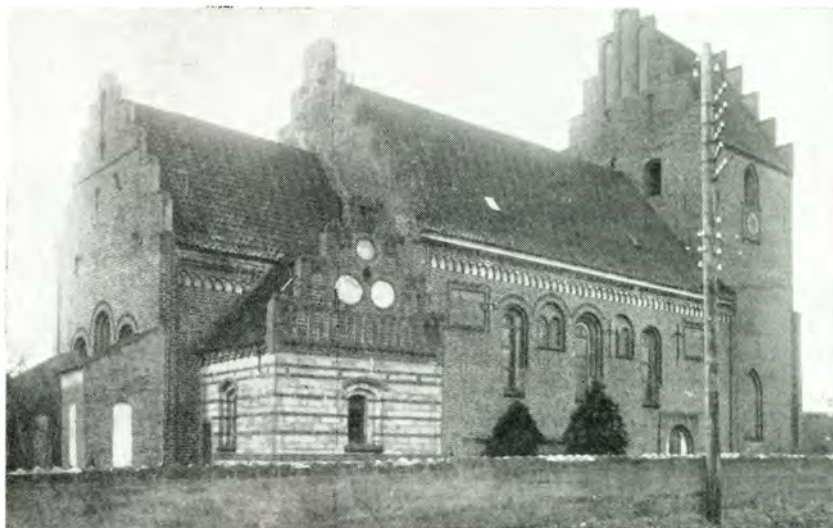
Kirken bestaar af Kor, Skib, Taarn, Vaabenhus og Sakristi, og den har hvælvet Loft. Kirkens Indre restaureredes i 1862 og dens Ydre i 1869—71. Altertavlen, der bærer et Maleri af „Nadveren“, er i Renæssancestil, og Prædikestolen bærer Aarstallet 1591.

Sognets Skoler ligger i Borre, Nørreby, Aalebæk og Raabymagle.

Borre Skole er en af Kong Frederik den Fjerdes Rytterskoler. Den er mange Gange udvidet ved Tilbygninger, sidst i 1907.

Raabymagle Forskole er først blevet Forskole omkring Aarhundredskiftet, idet den før den Tid var 4-klaset Skole.

Selve Skolebygningen er opført omkring Aaret 1800, og i 1830 tilbyggedes der to Fag. Bygningens ældste Del er af klinet Ler. Nørreby Forskole er opført i Aaret 1907. Bygningen rummer Skolelokaler og Beboelse for Lærerinden.

Borre Kirke.

Borre Sogn er egentlig ret vanskelig at udskille i sine Byer, da disse tildels løber ud i eet. Naar man kommer til Sognet fra Stege Købstad, naar man først Nørreby og derefter Sønderby, Borre, Ny Borre og sidst Holme. Præstegaarden ligger i Nørreby, eller som det hedder „Nørre Vesterud“, paa Matr. Nr. 45 af Borre Sogn. Af denne Grund udstykkedes der i 1897 Matr. Nr. 45 b, der overtoges af daværende Dyrlæge M. Asmussen, som var praktiserende Dyrlæge i Sognet fra 1893 til 1937, da han solgte sin Praksis til Dyrlæge Kai Jensen. Dyrlæge Asmussen opførte i 1897 den nuværende smukke Dyrlægebolig, der foruden Beboelse rummer en Del Stalde m. m. Hovedbygningen er i Villastil og vender ud mod Hovedvejen, skjult fra denne ved den gamle, smukke Have.

Dyrlægeboligen i Borre.

KAI JENSEN, Dyrlæge, er født den 2. Juli 1907 i Stege som Søn af Matematiklærer ved Stege Realskole Vilhelm Jensen og Hustru. Gift 1937 med Ulla Krøyer, Datter af Arkitekt Krøyer i Helsingør. Han tog Præliminæreksamen i 1922 og var derefter Landvæsenlev. Blev Landbrugs-kandidat i 1930 og havde Ansættelse ved Statens Forsøgslaboratorium i København. Dimitteredes fra Veterinærskolen i 1937. Fungerede en kort Tid som Assistent i Jylland og overtog den 1. Juni 1937 Dyrlæge Asmussens Praksis i Borre.

*Kai Jensen,
Dyrlæge.*

I Aaret 1911 oprettedes der et Andels-Elektricitetsværk i Borre Sogn, men i 1929 overgik det til Sydøst-sjællands Elektricitetsværk, der afhæn-

dede Maskinerne m. m. Selve Bygningen blev ombygget og benyttes nu af Borre Tekniske Skole, der ejes af Haandværkerforeningen. Maskinmester og Installatør J. P. Pedersen ansattes i 1913 som Værkets Bestyrer, og han har udført samtlige Installationer i Sognet og dets nærmeste Omegn.

Ved Værkets Ophævelse i 1929 blev han knyttet til Haslev-Værket som dets autoriserede Installatør og Maskinmester, og samme Aar opførte han sin nuværende Ejendom, Matr. Nr. 2 n og 18 b. Heri indrettede han sin Installationsforretning

Installatør J. P. Pedersens nye Ejendom i Borre.

med Radio-Afdeling.

JENS PEDER PEDERSEN, Maskinmester og autoriseret Installatør, er født den 13. Maj 1886 i Ringkøbing og uddannet til Maskinmester. I en Aarrække var han knyttet til C. K. Hansens Rederi, og han har besejlet det meste af Kloden. For Hjælpearbejde ved Jordskælvs katastrofen paa Messina er han tildelt italiensk Medalje. Han var Maskinmester ved Skørpinge Sanatorium i 1910 og ved Skelskør Elektricitetsværk i 1911. I 1912 giftede han sig med Martha Maria Andersen.

*J. P. Pedersen,
Installatør.*

Østmoens Cementvarefabrikker A.S, der nu har Grusgrave og Støberier baade i Ny Borre, Klinthavn og Mandemark, er oprettet som Aktieselskab i 1917. Dets Formand er Rentier Niels Peder Rasmussen, Kraneled. Allerede i 1910 havde J. P. Jensen paabegyndt en Cementvarefabrik i Borre og paa sin derværende Ejendom bygget et Cementstøberi. I 1917 sammenlagdes der nogle forskellige Cementvarefabrikker. Selskabet erhvervede et Areal i Ny Borre, og hertil flyttedes Borre gamle Cementstøberi. Der opførtes en Beboelsesejendom, og i 1932 flyttede J. P. Jensen hertil som Leder af hele Cementvarefabrikens Virksomhed og som Regnskabsfører for Selskabet. Efter at de tre Cementvarefabrikker er lagt sammen til et Aktieselskab, er Fabrikationen taget betydeligt til, og der produceres nu ikke alene Sten til Bygningsbrug, men tillige Tagsten, Rør, Balustre m. m.

Jens Peder Jensens gamle Ejendom i Borre.

Østmoens Cementvarefabriks Lagerplads.

Den gamle Cementvarefabrik i Borre.

JENS PEDER JENSEN, Cementstøber og Distriktsforstander, er født 5. August 1875. Han er Distriktsforstander for Husmandsbrødkassen, har været Medlem af Borre Sogneraad fra 1921-29, Kasserer for Borre Brugsforening fra 1920-30, Regnskabsfører for Borre Sygekasse siden 1935

*J. P. Jensen,
Distriktsforstander.*

J. P. Jensen beklæder flere betydelige Tillidshverv, blandt andre som Landvæsenkommissær i Præstø Amt, Herredsvurderingsmand for Husmandskreditforeningen m. fl.

I Ny Borre blev der i Tiden omkring 1860'erne dannet en Friskole, der senere igen nedlagdes. Dens Bygning blev solgt til et Interessentskab, der stiftede „Ny Borre Andelsbageri“, hvis første Formand var Gaardejer Lars Peder Larsen. Han virkede indtil 1933, da han efterfulgtes af nuværende Formand, Herreekviperingshandler J. Madsen, Borre, en Søn af Skrædermester Madsen.

Borre Sogn har gentagne Gange været hærget af Ildebrande, og en af de værste var den, der fandt Sted i Midten af 1860'erne, da hele den Række Bygninger, der laa modsat Skolen, nedbrændte. Andelsbageriet, der var oprettet i 1891, nedbrændte i 1906, og den nuværende Bagerbygning opførtes samme Aar. Andels-

Andelsbageriet i Ny Borre.

bageriet, der har over 450 Andelshavere, blev i 11 Aar bestyret af Bager Chr. Petersen, der i 1930 afløstes af den nuværende Bestyrer, Bager J. Chr. Andersen.

*J. Chr. Andersen,
Bestyrer.*

JENS CHRISTIAN ANDERSEN, Bestyrer, er født den 27. Oktober 1903 i Gistrup og gift 1931 med Magna Hansen, Datter af Smed Jacob Hansen i Magleby. Fra 1927-30 var han knyttet til Landsled Andelsbageri.

Borre er en af vore faa Landsbyer, der Trods sin store Udvikling har bibeholdt sin gamle Bysmedie. Ganske vist er den Smedie, vi ser i Dag, der er beliggende ved Skolepladsen, i sin Helhed præget af den nyere Tid. Den oprindelige gamle Bysmedie, der hidrørte fra omkring 1780, laa i den vestre Ende af Byen, men flyttedes senere, vistnok i 1828, til sin nuværende Plads. Ved den store Brand i 1861, hvor alle Husene fra Skolen og vestefter brændte, blev Smedien skaanet. I 1878 eller 79 ombyggedes den i Størrelse 8 Gange 10 Alen. Samtidig blev et gammelt Hus, som laa i en Lavning ved Siden af Smedien, nedrevet og hele Gadepladsen planeret. En Del af denne

Kr. Petersen,
Smedemester.

blev taget i Brug som Legeplads for Skolebørnene.

I 1828 ejede Peder Andersen Bysmedien, og efter ham fulgte Plejesønnen, Hans Jørgen Pedersen, der deltog i Krigen 1864. Han efterlod Smedien til Sønnerne Per og Kristian. I 1898 over-

tog den nuværende Indehaver, Kristian Petersen, Smedien og har drevet Forretning her siden. Han har senere tilbygget Beslaghus og Lagerrum m. m. Smedemester Kr. Petersens Privatbolig ligger midt i Byen ved Telefoncentralen.

Parti fra Borre med Smedien.

Urmager J. Jensens gamle Ejendom.

kaldtes „Peder Skræder“. Han døde i 1896, 63 Aar gammel, og efterlod sig otte Sønner, hvoraf de syv rejste til Amerika, medens den ottende, Anders Jensen, fortsatte Faderens Urmageri i Dame. Han var oprindelig Urmager i Vindebæk, men overtog kort før Faderens Død dennes Virksomhed i Dame. Han døde 76 Aar gammel. Hans Søn, Jørgen Jensen, der er født den 18. Marts 1882 i Vindebæk, kom i Urmagerlære hos Faderen og fortsatte senere sin Uddannelse hos Nielsen i Stubbekøbing. Den 6. Marts 1907 etablerede han sig i et lille Bindingsværkshus (se ovenstaaende Billede), og i 1912 byggede han sin nuværende Ejendom, beliggende paa Matr. 23 e i Nørreby. Her indrettedes Urmagerværksted og

J. Jensen, Urmager.

Siden Aarhundredskiftet er der sket en meget betydelig Fremgang indenfor Byggeriet i Borre Sogn. Langs Vejen fra Sønder- og Nørreby og helt til Ny Borre er der bygget ikke saa faa nye Ejendomme. Denne Udvikling har ogsaa omfattet Sognets Haandværk, Handel og Industriforetagender. I 1907 nedsatte Jørgen Jensen sig som Urmager i Sognet, og han var den første i dette Fag her paa Pladsen. Han var af gammel Urmager-slægt, og hans Bedstefader var Urmager Jens Peder Nielsen i Dame, der ogsaa

Urmager Jensens nuv. Ejendom.

oprettedes Forretningslokale, hvorfra der forhandles Guld- og Sølvvarer, Musikartikler, Grammofoner, Radio og Foto. Jørgen Jensen er gift med Anna Jacobsen fra Fanefjord Sogn.

Holme Købmandshandel i 1920.

bygningen er der tilbygget en anseelig Veranda, der giver Bygningen et større Udseende, og i 1930 udvidedes Forretningen, idet der oprettedes en speciel Afdeling,

der omfatter Bøger, Blade, Lædervarer m. m. Denne Afdeling staar i direkte Forbindelse med Købmandsafdelingen.

*Marius Nielsen,
Købmand.*

MARIUS NIELSEN, Købmand, er født den 29 Juni 1883 og gift 1909 med Johanne E. Petersen. Han har siden 1933 været Kasserer for Møens Købmandsforening.

Holme Købmandshandel er etableret i 1910 og bestyredes i en Aarrække af A. Christensen. Ejendommen, der ligger tæt ved Saftstationen, er opført paa Matr. 5 d af Borre Sogn. Det kan sikkert roligt siges, at først da den nuværende Ejer købte Ejendommen og overtog Forretningen, kom der Fart i Virksomheden. Siden han i 1920 overtog Ejendommen, er denne Gang paa Gang blevet udvidet, og der er opført store nye Lagerskure. Til selve Hoved-

Holme Købmandshandel i 1937.

bygningen er der tilbygget en anseelig Veranda, der giver Bygningen et større Udseende, og i 1930 udvidedes Forretningen, idet der oprettedes en speciel Afdeling, der omfatter Bøger, Blade, Lædervarer m. m. Denne Afdeling staar i direkte Forbindelse med Købmandsafdelingen.

Da det nuværende Posthus i Borre var opført, blev det gamle solgt til Skrædermester Jens Peder Madsen, der heri drev Skræderi i en Aarrække. Senere deltes hans Virksomhed, og i 1922 udlejede han Ejendommen til Margrethe Andersen, der her oprettede en Damehatteforretning. I 1930 overtoges denne Forretning af Ellen Møller, der straks efter Overtagelsen lod den gamle Forretning ombygge og gav den et tidssvarende Udseende. Bl. a. lod hun de to store Udstillingsvinduer indsætte. Ellen Møller, der er uddannet i Modefaget hos det kendte københavnske Firma V. Holm, har i den gamle Postholdergaard skabt

Ellen Møllers Modeforretning.

*E. Møller,
Modehandlerinde.*

en smuk og tidssvarende Modehandel, der foruden Damehatte forhandler Dame-
l ingeri og Broderiartikler m. m.

Saavidt vides oprettedes Borre
Sogns første Damefrisørsalon i Aaret
1929 af Fru M. Nielsen, der i 1936
afstod denne til sin tidligere Elev, Emma
Kraul Jensen, der havde været Assistent
i Stege.

Damefrisørsalonen, der ligger i
Norrøby, er monteret efter sidste nye
Fordringer, og det maa siges, at den fremtræder blandt de smukkeste Saloner,
der findes paa vore Landpladser.

Interiør af Emma Kraul Jensens Salon.

Ved Kommunevalget i 1933 kom Sogneraadet til at bestaa af følgende:
Gaardejer J. P. Larsen (Formand), Parcellist N. P. Jørgensen, H. P. Jensen,
Snedkermester P. Chr. Petersen, Mejeriejer Kr. Ravn, Landpostbud P. M. Hansen,
Gaardejer L. Hemmingsen, Gaardejer Johs. Breitenstein og Husejer Jens Christiansen.

MAGLEBY SOGN omgives paa de tre Sider af Østersøen, og paa den fjerde
grænser det til Borre Sogn.

Kirken bestaar af Kor, Skib, dobbelt Taarn, Vaabenhus og Sakristi. Den er
beliggende paa en Bakke og kan ses viden om. Kirkerummet er omtrent 26 Meter
langt, og det virker meget imponerende. Altertavlen er udskaaen og bærer Kong
Kristian den Fjerdes Navnetræk, men Prædikestolen er fra nyere Tid.

Klintholm Havn anlagdes i Aaret 1878 af Ejeren paa Klintholm, men efter-
haanden som Aarene gik, tilsandede den, og i 1912 var den ikke i den allerbedste
Forfatning. Den blev da bortforpagtet til et københavnsk Firma, der paabegyndte
en Forbedring, som imidlertid standsedes af Verdenskrigen. Havnen laa nu hen,
indtil den i 1921 købtes af Borre og Magleby Kommuner, der lod den uddybe og
anlagde Moler. Dette Arbejde afsluttedes i 1923. Ved Havnen er der Toldkontrol-
sted, Fyr, Redningsstation og Lodstjeneste, der varetages af de stedlige Fiskere.

Liselund ligger ved Lille Klint, der udgør den nordlige og lavere Del af
Klinten, og Syd for ligger Store Klint med sine Kridtbjerge. Liselunds Have med
sin Afveksling af Hoje og Dale og med de omgivende Skovpartier er uden Tvivl
det skønneste Parkanlæg i Danmark og bliver derfor hyppigt besøgt af Turister.
Oprindelsen til Liselund er Sømarkegaard, der i sin Tid skal have været en
Kongsgaard og i flere Generationer tilhørt Landsdommer Peder Falsters Slægt.
Da denne Hovedgaard oprettedes i 1769, solgtes den nordre Del af Klinteskoven,
kaldet Storeskov, tilligemed Sømark By til Amtsforvalter M. Schmidt i Stege.
Han opførte i 1773 -74 de to Længer til Avlsgaarden. Af ham købte i Aaret 1792
Gehejmerraad og Kammerherre P. G. A. Bosc de la Calmette til Marienborg denne
Gaard for 20,000 Rigsdaler. Han gav den Navnet „Liselund“ og byggede den
smukke Villa i Parken. Ved hans Død i 1803 arvede Sønnen, Kammerherre C. R.
Calmette, der var Besidder af Fideikommissgodserne Rosenfeld og Iselingen, Liselund.

Liselund.

I 1821 købtes Gaarden af Kammerherre Fr. Raben-Levetzau-Huitfeldt, der døde i 1828. Hans Enke, Charlotte Emmerentia Baronesse Rosenkrantz Huitfeldt ejede derefter Liselund til 1843, da den overgik til hendes Brodersøn, Baron G. E. Rosenkrantz til Sophiendal, i hvis Slægts Besiddelse den siden har været. Den nye Hovedbygning er opført i 1887 efter Tegning af Arkitekt Ph. Schmidt. I den pragtfulde Have findes der flere mindre Bygninger, saasom „Det norske Hus“, „Schweitzerhuset“ og „Det kinesiske Lysthus“. Flere Nedstyrtninger har imidlertid ødelagt store Partier af det storslaaede Anlæg.

Klintholm købtes i 1798 af Justitsraad J. B. Scavenius til Gjorslev og har siden da været i denne Slægts Besiddelse.

De vigtigste Punkter paa Møens Klint er: Slotsgavlene, Taleren, Hylledals Klint, Vitmunds Nakke, Forchhammers Pynt, Dronningestolen, Freuchens Pynt, Græderen, Sommerspiret, Graaryg, Store Stejlebjerg, Hvidskud, Hundevangsklint og Geddebrink.

Sognets Skoler er beliggende i Magleby, Mandemarke og Kraneled.

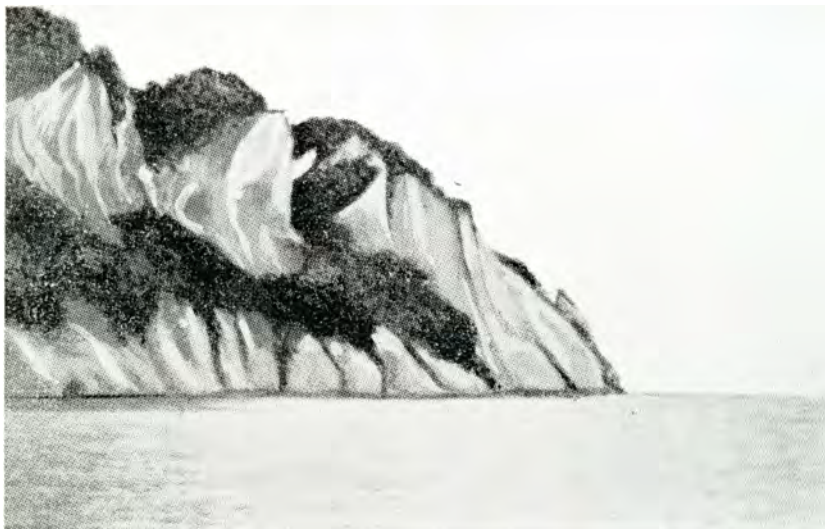
Magleby Skole er en af Kong Frederik den Fjerdes Rytterskoler. Lærer Hansen døde i 1833, og han efterfulgtes af Jacob Linde, der i 1851 afløstes af Frederik Mejsler. Fra 1885 til 1892 var Karl Nielsen Skolens Lærer, og han afløstes af Jens Peter Hyllekvist, der i 1928 efterfulgtes af K. Sivertsen.

Magleby Kost- og Realskole grundlagdes i 1885 af Lærer Karl Nielsen. I 1906 blev Lærer Gorm Larsen Medbestyrer og i 1912 Enebestyrer. I 1919 solgtes Skolen til et Interessentskab, og til Bestyrer valgtes H. Hyllemose, der senere afløstes af H. Thomsen. Skolen, der forbereder til almindelig Forberedelseseksamen (Præliminæreksamen), bestaar af 4 Klasser, har Plads til et begrænset Antal Kostelever.

Skolen i Mandemark, der ligeledes er en Rytterskole, er opført i Aaret 1721. I 1894 blev Skolen ombygget og fik sit nuværende Udseende.

Skolen i Kraneled er opført i Aaret 1889. Embedet er for en Enelærer og Skolen er 2-klasset.

Magleby Sogns gamle Skole, der ikke har været benyttet, siden den nuværende Skolebygning rejstes, er en smuk, gammel Bygning. I Skolens tidligere Lærerbolig findes nu Fru Ellen Holm, født Larsens, Damefrisørsalon, der er oprettet i 1935. Fru Ellen Holm er født i Magleby og uddannet i

Moens Klint.

Stege By. Hun begyndte som selvstændig Damefrisørinde i Magleby i 1932 og var den første paa Pladsen. Den Gang havde hun ikke nogen Salon, men hun gik

Magleby gamle Skole, der nu huser Ellen Holms Salon.

rundt og friserede i Hjemmene. Senere lod hun en mindre Salon indrette, men først efter sit Giftermaal flyttede hun hen i den gamle Skole, og her forefindes en fuldtud tidssvarende Damefrisør-Virksomhed, forsynet med alle moderne Maskiner.

Ellen Holm, Damefrisørinde.

Kommer man fra Magleby og fortsætter ned mod Klintholm Havn, passerer man den Del af Budsemark By, der ligger omkring Købmandsgaarden. Denne er bygget i 1899 af Købmand Lars Peder Larsen. Da han byggede sin Købmandsgaard, fandtes der ikke nogen egentlig saadan Handel ved Havnen. Der var ganske vist en Købmand, der drev Handel her, men han lukkede og rejste til Hovedstaden, og i omtrent 30 Aar stod hans Ejendom tom. Nu tilhører den den nye Havn, der anlagdes i 1925 af Stat og Kommune i Forening. Ved denne fortræffelige Havn er der i de senere Tider opført en Del Ejendomme, der hovedsagelig bebos af Fiskere. Her ligger ogsaa et mindre Badehotel.

Hans Larsens Købmandshandel i Budsemark.

Købmand Lars Peder Larsen, der er født i 1869, havde allerede i 1893 begyndt Købmandshandel i Mandemark, men i 1899 rejste han til Budsemark og byggede paa Matr. Nr. 12 f af Budsemark By, Magleby Sogn, omtalte Købmandsgaard.

*Hans Larsen,
Købmand.*

Den 1. Januar 1934 overgik Forretningen til Sønnen, Hans Christoffer Larsen, der er født den 5. August 1894. Virksomheden omfatter dels Købmandshandel og dels Skibsproviertering.

Ved Kommunevalget i 1933 kom Sogneraadet til at bestaa af følgende: Gaardejer Aage Nielsen (Formand), Gaardejer Johannes Andersen, Fisker J. P. Larsen, Smed M. P. Madsen, Fragtmand A. Jensen, Smed J. Hansen, Gaardejer J. Hemmingsen, Arbejdsmand T. Nielsen og Husmand K. Friman.

NYORD SOGN er Herredets mindste Sogn og bestaar af Øen af samme Navn.

Kirken, der ligger i Præstegaardens Have, er opført i Midten af det 19. Aarhundrede og og restaureret i 1888-89. Det er en ottekantet Bygning, der er opført efter Tegning af Tømrermester O. M. Glahn i Nykøbing paa Falster. Altertavlen er en Gipsafstøbning af Thorvaldsens Kristus og Disciplene i Emaus. Prædikestolen, der bærer Himmel, er af Egetræ.

Sognet har kun en Skole.

Ved Kommunevalget i 1933 kom Sogneraadet til at bestaa af: Toldopsynsmand N. P. Jørgensen (Formand), Skipper K. Johansen, Gaardejer A. Sørensen, Gaardejer J. P. Johansen og Fisker Henry Nielsen.

Parti fra Klintholm Havn.

BOGØ SOGN bestaar af Bogo, Faro og Barholm. Kirken bestaar af Kor, Skib, Taarn og Vaabenhus, og den har Hvælvinger. Altertavlen bærer Aarstallet 1655, og Prædikestolen har Evangelistfigurer. Døbefonten er af Granit.

Paa Bogo findes Kommuneskole, Navigationsskole og privat Realskole samt Gymnasium med Kostskole. Sidstnævnte er oprettet i 1887 af Chr. Berg og Chr. Wad.

Øen har Læge, Sparekasse, Andelsmejeri, Bryggeri, Brugsforening og Gæstgiveri samt en Del Handlende og Haandværkere.

Ved Kommunevalget i 1933 kom Sogneraadet til at bestaa af: Førstelærer A. P. Andersen, Formand, Parcellist Ernst Clausen, Øldepotbestyrer Peter Hansen, Gaardejer R. P. Rasmussen, Gaardejer Arnold Andersen, Færgemand Lauritz Hemmingsen og Gaardejer Godtfred Hansen.

RETTELSE:

Side 254 under Biografi af Oldfrue Hilda Boilesen staar: . . . er uddannet som Husassistent paa Fagskolen i København, skal staa: Har været Lærerinde og Vaskeribestyrerinde der.

REGISTER

	Side		Side
Næstved Købstad	5	Lundby Sogn	391
Vordingborg Købstad	101	Lyderslev Sogn	343
Præstø Købstad	161	Magleby Sogn	471
Storehedinge Købstad	187	Magleby Sogn (Stevns)	324
Stege Købstad	424	Mern Sogn	368
		Mogenstrup Sogn	398
Allerslev Sogn	356	Næstelø Sogn	398
Alslev Sogn	244	Nyord Sogn	474
Aversi Sogn	409	Næsby Sogn	418
Baarse Sogn	349	Olstrup Sogn	398
Bavelse Sogn	421	Præstø Købstads Landdistrikt	347
Beldringe Sogn	351	Rislev Sogn	413
Bjevskov Sogn	205	Roholte Sogn	313
Bogo Sogn	474	Rønnebæk Sogn	396
Borre Sogn	465	Sandby Sogn	420
Damsholte Sogn	459	Skelby Sogn	420
Enderslev Sogn	218	Skibbinge Sogn	354
Elmelunde Sogn	464	Smerup Sogn	343
Everdrup Sogn	348	Snesere Sogn	348
Fakse Sogn	246	Spjellerup Sogn	244
Fanefjord Sogn	462	Stege Landsogn	456
Fensmark Sogn	413	Storehedinge Landsogn	322
Frøsløv Sogn	344	Strøby Sogn	337
Glumso Sogn	421	Sværdborg Sogn	405
Gørslev Sogn	206	Sædder Sogn	218
Haarlev Sogn	226	Sønder Dalby Sogn	315
Hammer Sogn	401	Taarnby Sogn	219
Havnelev Sogn	347	Toksværd Sogn	396
Hellested Sogn	341	Thureby Sogn	315
Herfølge Sogn	206	Tybjerg Sogn	409
Herlufmagle Sogn	409	Tyvelse Sogn	418
Himlingøje Sogn	226	Udby Sogn	362
Holme Sogn	398	Uise Sogn	314
Holtug Sogn	332	Valløby Sogn	219
Hylleholt Sogn	282	Varpelev Sogn	339
Højerup Sogn	323	Vejlø Sogn	400
Jungshoved Sogn	354	Vemmetofte Sogn	245
Kalvehave Sogn	378	Vester-Egesborg Sogn	400
Karise Sogn	233	Vester Egede Sogn	406
Kastrup Sogn	406	Vollerslev Sogn	206
Keldby Sogn	464	Vordingborg Landsogn	388
Kong Sogn	402	Vraaby Sogn	218
Kongsted Sogn	306	Vrangstrup Sogn	420
Lellinge Sogn	204	Ørsløv Sogn	362
Lidemark Sogn	205	Øster-Egesborg Sogn	363
Lille Heddinge Sogn	344	Øster Egede Sogn	315